حق دینی قرآن دیلی

Hak Dini Kur'an Dili

جلد

٦

حق دینی قرآن دیلی

جلد

٦

درسعادتده الماليلي حمدي يازير

سورة يونس مكية وهي مائة وتسع آيات

بو سورهٔ یونس هجرتدن مقدم مکه ده نازل اولمشدر. بناءً علیه مکیه در. انجق بر قاچ آیتك مدینه ده نازل اولدیغی ده مرویدر که بر روایته گوره «فان کنت فی شك» الی آخرها اوچ آیت بر روایته گوره ده «ومنهم من یؤمن به ومنهم من لا یؤمن به» آیتیدر.

آیتی — یوز طقوز.

کلماتی — بیك سكز یوز اوتوز ایکی.

حرفی — بش بیك بش یوز آلتمش بر.

فاصله‌سی — م، ن، ل حرفیدر.

سبب نزولی — مکه اهالیسی الله‌ك بشردن بر پیغمبر گوندره‌جگنه ایناتمایورلر وعلی الخصوص کندی ایچلرندن بر آدمك پیغمبرلگنی ایناتنیلمه‌جق عجیب بر شی گورویورلر. «الله، ابوطالبك یتیمندن باشقه بر رسول بولمادیمی؟» دیورلر، الله‌ك قدرتندن بونی استبعاد ایدیورلر، حشر ونشری ده انکار ایدیورلردی. بو سوره، بو سببلر نازل اولمشدر که «فلولا کانت قریة آمنت فنفعها ایمانها الا قوم یونس» آیتنك استثنائی بر صورتده «سورهٔ یونس» تسمیه اولنور.

سورهٔ برائتك خاتمه‌سنده دینه توحیدك قوتنده‌کی کمال وعلوی گوسترن «رب العرش العظیم» ساحهٔ وحدت وسلطنت ربوبیته منتهی اولان فذلکه، و رسالت مسئله‌لرینك بر تشریح وتفصیلی محتوی اولمق وبناءً علیه اولکینك خاتمه‌سی بونك بر فاتحه‌سی مثابه‌سنده بولنمق حسبیله ایکی سوره آراسنده‌کی مناسبت واتصال غایت واضحدر. بو مکه‌ده اوایسه بالآخره مدینه‌ده وبالخصوص بعد الفتح نازل اولمش بولندقلری حالده ترتیبده بونك وبوندن صوکره‌کی برچوق مکی سوره‌لرك اوندن تأخیر ایدلمش اولمسنده‌کی حکمت ده کمال دقت

واضحیتله تأمل و ملاحظه اولنمق لازم کلیر. بونك اك آچیقی، اسلامك عربده کی انکشافندن صوکره چیقان انتشار دورلرنده دخی کیده جکی صفحات عامه یه بر خاتمه اشارتنی حاوی اولمسیدر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الۤرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَك۪يمِ ● اَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَباً اَنْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰى رَجُلٍ مِنْهُمْ اَنْ اَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ مُب۪ينٌ ●

مآل شریفی

الر. ایشته بونلر او حکیم کتابك آیتلری ● انسانلره، ایچلرندن بر آدمه: بوتون انسانلری انذار ایت و ایمان ایدنلری مژده له: کندیلرینه ربلرینك نزدنده بر «قدم صدق» وار دیه وحی ایتمش بولنمه مز انسانلره بر عجیبه می اولدی؟ کافرلر هر حالده بو بر ساحردر دیدیلر ●

[الۤرٰ] الف لام را — الله بیلیر مرادینی! کوریلیور که بو سوره دخی هجا حرفلریله باشلایور. دیمك که بونده ده رمزی بر افاده وار. مقطعاتك کیزلی قالدیغی یا به حقی الهی بر سر و معجزه موضوع بحث اولیور. بونکی سوره باشنده کی حرفلر حقنده سورهٔ بقره نك اولنده سوز کچمشدی. بو آراده ده بخصوصه روایت اولونمش بعضی توجیهلر واردر. ازجمله «انا الرب = بن ربم»، «انا الله اری = بن اللهم کورورم»، «انا الله الرحمن = بن اللهم رحمانم» معنالرینه رمز اولدیغی سویلنمش «الر، حم، ن» دن «الرحمن» اسمی ترکیب ایدیلدیکی ده اخطار اولونمشدر. مع ما فیه بونی بو معنالره برر رمز و اجمال اولمقدن زیاده خصوصیه فهوم الله تفویضنه ارجاع ایله متشابهاتدن اولمسی حیثیتیله فهم ایده

اجمالى ايچنده بو معنالرده حافظلرينه صورتنده تحقق ايتمك دها مناسبدر. بو حروف مقطعه‌نك
متشابهات حيالرى نه معنيلرك بيانه نظرًا كوره ايسه «الم» ده اولديغى كبى اولا سوره‌نك اسميدر.
وثانيًا «الفبا، ابجد» كبى هركسك معلومى اولان حروف هجانك افرادى و هم تركيبلرى جنسيندن
اكلانان بيلى برشيدر كه اصلى بوللنان حروف هجايى برصورت مخصوصه ده اخطار ايدن بو بسيط، محدود
مبهم حرفلرده محكمة ايله غير محدود صورتده معنالى معنالى بليغ كلاملر انشا ايديله بيلديكى و انسانلرك بوكا
سوزلرى اكلاسونلر كبى بو بولده رحمته مظهريتنده رجوع ايتدكلرينك غفلت ايتديكى غايت دقيقه بر قدرت الهيه دليلى
بولنديغى و ايشته نظم قرآنك ده بو بسيط و محدود الفبا حرفلرندن مركب اولدقلرى ديكر كلاملر كبى ديكل
هركسك بيلديكى الفبانك بو ايكى ويرديكى و سبب اولان هر كرى الف لام را كبى بو ايكى برشكل بيعده
ابرازايله سوز تنظيمنه قادر بولونان بشرلرك تنظير ده عاجز براقان فوق العاده بديع و ممتاز بر كتاب حكيم
اولماسى اونك نه طرفندن انزال بويورلمش بر معجزه و بر رسالت اولديغنه دلالت ايله باهر بر دليل
تشكيل ايتديكى افهام ايدر. و بونلرده نكرلره تحدى ابتداسى اولور.

بونده شايان دقتدر كه «الف لام ميم» بو حرفلره شامل بولنان ادل، اددو ده اوچ مخرجى
جمعنى ده محتوى اولديغى حالده «الف لام را» ده ايسه اوچ اعتباريله بوغاز و دل مخرجلرى اكتفا ايدلمشدر.
كرچه الف و لام ميمك تلفظنده شفوى اولان فا، ميم حرفلرنده اشارت وارسه ده حلقه كبى الف
ولام سمالرنده بوغز يوقدر. الف ابتداى حلقده، لام ايسه اغز ايچنده دل اوجنده چيقار. «الم» ده
كلم باشنده باشلايوب دوداقده ظاهره اخراج ايدلمه اولديغى حالده «الر» ده هنوز اغز ايچنده ده دل
اوجنده چيقامقده در. بو ذوقه كوره «الم» بوتون قرآنك اسمى اوله بيلرسه ده «الر» الحمد
سوره سى اوله بيلجك بر سوره دن دينمك اولور. بو جانبه قرآنك اسمى اولديغى ده سويلنمشدر كه بونده اوزمانه
هنوز نزولنك تمام اولمامسه بونك اسمى اعتباريله ملاحظه اولنه بيلير.

والله اعلم. [تِلْكَ] اوندن سكا نازل اولان وعدلرى حقيقه بر اشاره
ابديع حرف. و يا كافرلرك شاشقدقلرى و قبول ايتمك ايسته‌مدكلرى او سوره لر [آيَاتُ الْكِتَابِ

الحكيم) او حكيم كتابك آيتلريدر . — حكيم ، حكمتلى ، حاكم ، محكم ، ما به الحكم ، محكوم فيه
يعنى حكمى قطعى معنالرينه كلير كه قرآن حقنده هر بريده دوغريدر . اساساً صاحب حكمت و حاكم معنالرينه حكيم ،
الله تعالانك اسماء حسناسندن اولديغندن قرآنك بو وصف ايله توصيفى الهى اولمسنى قوتله افاده ايتمسيله
بر مجاز ديمك اولور .

آياتك كتابه اضافتى يا جزئك كله اضافتيدر كه مشهور اولان بودر . يعنى بو سوره ،
حكمت و احكام الهيه يى محتوى اولارق نازل اولمقده بولنان او كتاب حكيمك ، او قرآن عظيمك آيتلرندن
بر قسم مخصوصيدر . ويا دالك مدلوله اضافتى اولمق ده ممكندر . نتكيم الف لام را حروف هجايه اشارت
اولديغنه كوره اصل كتاب حكيم معنى و حروف هجاديه مركب اولوب او معنايه دلالت ايدن نظم جليل ده اونك
آياتى يعنى دالرى ويا دليلرى ديمك اولور .

هر ايكى تقديرده ده كتاب ، حكيم اولديغى كبى اوكا اضافتله آيتلرك دخى حكيم اولديغى اكلاشيلير كه
بو جهت سوره هودده " الر كتاب احكمت آياته ثم فصلت " ديه تصريح اولنمشدر . كرك سوره هودده
كرك سوره ابراهيمده " الر كتاب " بيورلمسى اولمسى " آيات الكتاب " اضافتنده مشهور اولان
اولكى وجهى مؤيد كورونور . حاصلى قرآن ، علمى و عملى حكمت الهيه ايله مشحون ، احكام حقى محتوى اولمق اعتباريله
مؤمن و كافر هر كس حقنده حاكم ، اويله حاكم كه قرآن ، ديورسه هر كسك باشنه كلجك حكم صادر اولور ، افعالك
حقنده عدل و احسان ايله حكم اساسى اتخاذ ايديلجك بر قانون الهى ، خلقه هدايت و مطيعلرى ثواب
و جنتله تبشير و عاصيلرى عقاب و جهنم ايله انذار ايله قطعى حكمى متضمن ، نظم و معناسى خللدن عارى
و بيان و بلاغتى بديع و قوى و تغيير و تحريفدن مصون و محفوظ و با خصوص ام الكتاب اولان آيتلرى فسخى
نا قابل صورتده ابدياً محكم ، حقائق و احكام ازليه ، سلكت تحديه نك اكو ثابتى و مثلى يا سليم احتمال
اولمايان بر معجزه سى اولمق اوزره ، تمام انزاله و اجراى احكامنه الله تعالانك قطعى حكم و ارادى تعلق ايتمش
اولمق اعتباريله محكوم فيه يعنى بو وجهلرده هر بريله و بونك معناسيله حكيم بر كتابدر . واقعا بو دقيقه يى جمعى
" الر " سوره سى ده او قوردقدن و دها او قويه جقدركه كبى او حكيم كتابك بر قسم آيتلريدر كه بونده قرآن

شاشیلمه‌سی حکمت الٰهیه‌دن بر قسمی آکلاتمقدر .

[اَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَباً] ناس ایچون بر عجبی اولدی ؟ — یعنی انسانلر ایچون تعجب ایده‌جك و نفرتله اینانمیوب شاشیله‌جق ، اعجوبه اتخاذ ایده‌جك بر شیمی اولدی ؟ (۱) [اَنْ اَوْحَيْنَا اِلٰى رَجُلٍ مِنْهُمْ] اونلردن برینه — ملك دكل بشر جنسندن بر ارككه ، دنیا مال و ملکنه متعلق بر زینت و عظمتی اعتباریله عموم العاده انسانلردن بری صاییلان و فقط معالی فضائلی ، قدسی خصائلی اعتباریله بتون انسانلرك افتخار ایتمسی لازم کلن ، اك بیوك الامتیاز بر فردی اولان بو بیوك بر ارككه — شویله وحی ایتمه‌مز :

[اَنْ اَنْذِرِ النَّاسَ] دیه ناسی انذار ایت — بتون انسانلری آخرتده باشلرینه کله‌جك قورقونج احوال و اهوالی خبر ویر ، کفر و عصیانلرینه قورقوت [وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا] ایمان ایدنلره ده شو مژده‌یی [اَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ] اونلرك ربلری عندنده کندیلری ایچون حقیقةً « قدم صدق »لری وار . — قدم کلمه‌سی « قِدَم » مرادفی اولارق سابقهٔ الامر یعنی بر خصوصده ایلرولك سببیله تقدم معالی و حسن و حسنه جهتنده درجه و رتبه صاحبی کبی سوق قدم و اقدام یعنی آیاغك طوپوغه ایلریسی ، دها طوغروسی طبانه معنالرینه کلیر . در ، شیئك مقدمه و قدره‌سنه اطلاق اولنور . فلانك فلانه حقنده قدمی وار دیمك سابقه‌سی و تقدمی وار دیمك اولور . « فلانك خیرده بر قدمی واردر » دیمك بر سبقتی واردر دیمك اولور . « فلانه ارککك و یا فلانه قادیه قدمدر » دیمك دیکرلرینه اول آیاق اولوب جرأتی و شجاعته ایلری دیمك اولور . « قدم صدق » تعبیری ده بلندیه عمل صالح ، سابقهٔ خیر ، لوح محفوظده تثبیت و تقدیر اولنمش سعادت ، یوکسك بر رتبه و مقام کبی معنالرله تفسیر ایدلمشدر . نقد آیتك سیاقنده اکلاشیلدیغی و حسن و قتاده‌دن روایت اولندیغی وجهله مراد شفاعت محمدیه اولدیغی ظاهردر .

« قدم صدق » علیه الصلاة والسلامك عند الله‌ده‌کی تقربی ، مقام شفاعتی و سورهٔ قمرده کچدیکی اوزره « ان المتقين فی جنات ونهر فی مقعد صدق عند مليك مقتدر » مصداقنجه متقیلرك جنتده الله تعالینك عند کبریاسنده ثابت « مقعد صدق »ه دخوللری ایچون اذکرینه دوشه‌دیکی ویا متولیلری اولمسی

(۱) « عند الناس عجبا » بیورولمیوب ده لام اختصاص ایله « للناس عجبا » بیورولمسی تعجبلرینی قالدیروب بر اعجوبه اتخاذ ایلدیکلرینه ، کولنج بر تعجبله عدد بر نقیصه لاقیرسو عندیتنه دلالت ایدر .

حیثیتلرینی افاده ایدن بر اسم مخصوصدر . یعنی الله تعالینك بو کتاب حکیمی وحی ایتمسی اونلر ایچون ، اونلرك
الله عندنده اولان یوکسك بر درجه و مقاملری ، بر صدق قدملری وار ، درکه حضور الهیده مؤمنلر ایچون صدق ایله
شفاعت ایده‌جك و اونلری دوغری جنته و صدق مقعدی عندنده‌کی مقعد صدقه واصل اولملرینه قدر
دلالت و رهبرلك ایده‌جکدر . بنا علیه بشرده بر رجله الله تعالینك بویله وحی و رسالت ویرمسی انسانلر
ایچون نه درجه‌ده محکم بر شانی و بونك تقدیری ایله مؤمنلر ایچون نه بیوك بر بشارتی متضمن ایدی .

ایمدی بویله دینه بو انذار و تبشیر اساسی اوزرینه او کتاب حکیمك آیتلرینی وحی ایله انسانلر ایچنده
دنیا مال و جاهی ایله شهرت و عظمتی اولمایان بر رجله نبوت و کتاب ویریلوب الله طرفندن انسانلره رسول اوله‌رق
کوندریلمك نصل اولور ده یادرغانیلیر ، عجیب بر شی ظن ایدیلیر ؟ نصل اولورده بو حقیقت بو احسان الهی
استغنانك ندرا انحصاری اولماز ؟ بو انسانلر ایچنده بر اعجوبه‌سی اولدی که : [قَالَ الْكَافِرُونَ اِنَّ
هٰذَا لَسَاحِرٌ] — " ا ح ك ع ع " قرائتنده " لسحر " [مُبِينٌ] کافرلر بو هر حالده
بلیغ بر ساحر — ویا آچیقجه بر سحر — او انذار و تبشیری محتوی بولنان بو کتاب حکیم وحیدر دینلمك ایسته‌دیلر .
دیمك اولیورکه خارق العاده اوله‌رق حکمت اعجازی قارشیسنده بر سحر کبی مسحور و متحیر اولمقده ده قورتولمادیلرده
پیغمبره ساحر ، هم ده بیننه ساحر دیدیلر ، وحی دیدیکی عجائب و غرائب ایله آلدانیجی بر سحربازلق صنعتی و او کتاب حکیمی
بر سحر کبی کوسترمك ایسته‌دیلر . حتی کندیلرنده بر یردن الهیه وحی کلوب پیغمبر اولماسنه تعجب ایدیورلر .

بالخصوص بشر ایچنده عرب ، قریش ، مکه‌لیلرده اصطفا اولونمسه احتمالسز بر ذاتك الله طرفندن
کندیلرینه پیغمبر اولمسنی هیچ خوشلانمایورلر ، " باری بو قرآن ایکی بلده‌نك برنده عظمتلی بر آدمه اینه ایدی
. لولا نزل هذا القران علی رجل من القریتین عظیم " دیورلردی . بو آیتده‌کی " اکان " استفهامی
با استفهام انکاری ، ییرکه اونلرك تعجبنه تعجب ایتدیرمك نکته‌سنی افاده ایدر . یعنی تعجب و انکار ایده‌جك ، حقه
یاقیشدیرلمیه‌جق شی الهك بشرده اولان بر رجله وحی ویرمسی و انسانلره اونلردن بر رسول کوندرمسی دکل
اولی الامه و انسانلغه یاقیشدیرلمیوب تعجب و انکار ایتمك ، سحر دیمکه قالقیشمقدر . دوغریسی عموم انسانلره انذار
و تبشیر بایاجه پیغمبر ملك کوندریلمسه ایدی اصل او زمان یاقیشیلردی . نته‌کیم سوره انعامده بونی بیان

«ولو جعلناه ملكا لجعلناه رجلا وللبسنا عليهم ما يلبسون» بيورلمشدر.

كذلك سورهٔ اسراده «قل لو كان فى الارض ملائكة يمشون مطمئنين لنزلنا عليهم من السماء ملكا رسولا» بيورلديغى اوزره ملكلره رسول ملكدن و پاسمك فضيلت ذات مخصوصه‌سى مناسب اولوردى. زيرا رسالتك مفيد اولمسى ايچون رسول ايله مرسل اليهم آراسنده تجانسك بولنمسى اهميتى واردر.

بونلر دخى حقه نفوذ ايدر بالعكسه اخذ مقام رسالت ايتمسه اولالر بر ذاتك مقام نبوته چيقماسنى انكار ايله اونك هم جنسى اولدقلرى معيتنده بولنمه و رب العالمين عندنده كنديلرينه اولمه‌يان بر قدم صدقه نائل اولمه‌لرى كى بويوك بر سعادت و بشارتى استخفاف و استهزا ايله قارشيلايوب رد ايتمك نه قدر بلاهت اه نه قدر شايان تأسف و تعجب بر حالدر.

انسانلره تعليم حروف و اسماء ايله كلام، فهم و تفهيم معانى نعمتنى بخشش ايدن رب العالمينك او وحى صادقه و متواضع بر قولنى ديديككى بوكره لشتيره ميه‌جكنى توهم ايتمك، الله ديديكنه بو فضل اولوركى تعجب ايتمك حكمت حقيقتنى كرمك، الوهيت رسولنه سحر، آيتلرينه سحر ديمك، حامل سلطنت الهيه‌يه رقابت قاليقشمه ارشاديه انفعال مقابله‌سنه عجائب حركت، نه هلاكلى جرأت بيلميورسكز؟

إِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ
اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِهِ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ
رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ • اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعْدَ اللّٰهِ
حَقًّا اِنَّهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِىَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ •
هُوَ الَّذِى جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ
السِّنِينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ ذٰلِكَ اِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
• اِنَّ فِى اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ •

مآل شریفی

ربکز او اللهدر که کوکلری و یری آلتی کونده اولهرق یاراتدی صوکره عرشه اوزرینه استوا بیوردی امری تدبیر ایدیور، هیچ شفاعتچی یوقدر، انجق اونك اذننده صوکره، اینشته بو اوصافك صاحبی اللهدر ربکز، او حالده اوکا عبادت ایدیکز، آرتق دوشونمز میسکز؟ • دونوشکز هپ اوکادر: حقا اللهك وعدی، چونکه او ابتدا خلق ایدیور، صوکره اونی کیری چویرهجك، ایمان ایدوب ایی ایشلر یاپانلره عدالتله قارشیلق ویرمك ایچون، کفر ایدنلره ایسه حمیمدن بر شراب و الیم بر عذاب وار، کفر ایتدکلری ایچون • او، اودر که کونشی بر ضیا، آیی بر نور یاپدی و اوکا منزل منزل مقدارلر تقدیر بیوردی که سنه‌لرك عددینی و حسابی بیله‌سکز. الله بونی انجق حق ایله یاراتدی. بیله‌جك بر قوم ایچون آیتلری تفصیل ایدیور • البته کیجه ایله کوندوزك بربری آردنجه دکیشوب طورمه‌سنده و اللهك کوکلرده و یرده یاراتدیغی کائناتده قورونه‌جق بر قوم ایچون بر چوق آیتلر وار •

[إِنَّ رَبَّكُمُ] هر حالده ربکز - بعضکزده بر رجل منکم انذار و تبشیر وحی ایدیلدیکی کونده سنه تعجب ایتدیکز، کتاب حکیمه سحر دیدیکز مالك ربکز [اَللّٰهُ الَّذ۪ی] او اللهدر که [خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ی سِتَّةِ اَيَّامٍ] سموات و ارضی آلتی کونده خلق ایتدی - (سوره اعرافده بونلره دائر ایضاحات کچمش ایدی) بو کوکلر و یر یوق ایکن اونلری یوقاری آشاغی بوتون اصول کائناتی اوی سریع بر تدریج ایله یاراتدقدن باشقه [ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ] صوکره ده عرشه اوزرینه استوا ایلدی. - بوتون بو کائنات مملکتی تحت حکمنده طوتهرق هیچ اوزرنده بوتون اجرام و افلاك اجسام دارالملك وجودیه تحکمدن، سلطنتدن، قدرتك فوقنده اجرای حکم و سلطنته باشلادی. یعنی [يُدَبِّرُ الْاَمْرَ] امری تدبیر ایدیور. - عرشنده ارضه وارنجه‌یه قدر جزئی کلی بوتون

شؤون شتّاسنك امر ملكونی تدبیر و اداره ایتمكده در.

تدبیر. بر ایشك ایی بر صورتده واقع اولمسی ایچون آردینی و عاقبتنی، اولكی صوكنی كوزه ته رك تقدیر و اداره سی دیمكدر كه بوراده مراد، بتون امورك مبادی و عواقبنی تعیینیله حكم و تقدیر ایتمكدر.

او اویله بر رب متعالدر كه [مَا مِنْ شَفِيعٍ] اوكا قارشی هیچ شفیع یوقدر. — اونك ایشنه قارشی‌جق، امرونی بوزمغه مداخله ایده بیلجك بر شریك و نظیری شویله طورسون، اونك حضورنده بر كیمسه ایچون كندیلكندن شفاعت ایده بیلجك هیچ بر شفاعتجی بیله یوقدر، هیچ بر زمانده یوقدر. [اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِهٖ] آنجق اونك اذنندن صوكره — یعنی آنجق او وقت شفاعت ایدن بولنه بیلیر. سورهٔ نبأده « یوم یقوم الروح والملئكة صفا لا یتكلمون الا من اذن له الرحمن وقال صوابا » بیورولدیغی اوزره الله تعالینك حكمت و رحمتنه مبنی اولاراق اذنی ده آنجق شفیعك صدق و صوابه باشقه بر شی سویلیه‌میه‌جك كزیده اخیاردن و شفاعت اولنانك شفاعته لایق اولانلردن بولندیغی تقدیرده ملحوظ اوله بیلجكدر كه بولنابیلمك ایچون شرطی ایماندر. اونك حضورنده موءثر اولان بر «قدم صدق» در. «تبشیر» و انذار و تبشیر اولونه‌جقلره بو كتاب حكیمك وحی اولونمسی بو اذن و صدق ایله علاقه‌داردر. یوقسه كیمك حسابنه دوشنسه كه اونده حكمنه محكوم اولماسین.

[ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ] ایشته ربكز الله اودر. — بو بویله شریك و نظیری یوق بر عظیم ذوالجلالدر. [فَاعْبُدُوهُ] بنابرین اوكا عبادت ایدیكز. — یعنی اونی توحید ایله معبود بیلكز، جمادات و صورتلر شویله طورسون، نه ملك، نه بر نبی بیله شریك قوشمیه رق سز لانه ایمانه ایدیكز، كمال تعظیم ایله قوللق ایدیكز. [اَفَلَا تَذَكَّرُونَ] آرتق تذكر ایتمزمیسكز؟ — بو سویلندكدن بیلوب ربكزك بو عظمت و سلطنتنی، بو جلال كبریاسنی خاطركزه كتیروب بر دوشونمزمیسكز؟ عقلكزی باشكزه آلوب ده حدیكزی بیلمزمیسكز؟ [اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا] نهایت هپكزك مجتمعاً دونوب واره‌جغكز مرجع اودر. — « ولقد جئتمونا فرادی كما خلقناكم اول مرة » آیتنك كوستردیكی كبی موت ایله رجوع فرداً فرداً اولدیغی جهتله بوراده افاده اولنان مجتمعاً رجوعدن مراد، بعد الموت

بعث ایله رجوعکزدر . نته‌کیم بو معنایی تأیید و توضیح و اثبات ایچون ده بویریلیور که :

[وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا] حقا الله وعدی بودر [اِنَّهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ] زیرا محققدرکه او خلقه بدء ایدر ، صوکره اونی اعاده ده ایدر . — یا ایلکی بدایة نشأت اولی ایله یاپار ، صوکره چوروتوب اعاده ایدرك نشأت اخری ایله ده یاپار . بو اعاده و ارجاعی اونك ایچون یاپارکه [لِيَجْزِيَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ] ایمان ایدوب صالح صالح عمللر یاپانلره عدل ایله جزا و مکافات ویرسین [وَالَّذِينَ كَفَرُوا] کافرلر [لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ] بونلر ایچون حمیمدن بر شراب — یعنی قیزغینلغی نهایتده بر ایچکی [وَعَذَابٌ اَلِيمٌ] و الیم بر عذاب وار . — بونلرده بویله جزالاندیره‌جقدر . سببی [بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ] چونکه کفر ایدیورلردی .

[هُوَ الَّذِي] او اودرکه — یعنی بو اعاده و جزایی یاپاجق اولان الله ، او خالق صمد اودرکه [جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا] کونشی بر ضیا یاپدی و قمره بر نور . — بورادن ضیا ایله نورك بر فرقی آکلاشیلیور . بونلرك ایکیسی ده اساساً ظلمتك مقابلی اولان آیدینلق حادثه‌سنی افاده ایتدکلری بونلرده درجهٔ شدت و ضعفه کوره بر چوق مراتب بولندیغی معلومدر . و بونلرك هپسنه نور اطلاقه ایدیله بیلیر . فقط نور ، ضیادن اعم ، ضیا نورده اخص و یا اقوادر . ضیاده بر فوران و اشاعه ، بر سطوع و لمعان ، شدتلی بر انتشار و اضطراب ، نورده ده مطلقا ظلمته تقابل ایله بر دوغونلق انتشار ایله سکونی اکثریا بر صفا و لطافت ملاحظه اولنور . بر تعریفه کوره ده نور ، ضیانك پرتو و شعاعیدرکه ظلمتی دافع اولان شعله‌سی ، ایشیغی دیمکدر . بو دیمك اولورکه ظلمتك ضد قریبی نوردر . و ضیاده نوردن باشقه برشی ده واردر . مثلا ضیاده حرارت و ناریت ده بولنه بیلیر . نته‌کیم ضیا ، مرور و عبور و رؤیت خصوصنده تحلیل اولنه بیلیر . فقط نور ، صرف ظلمته تقابل ایله و ضیادن بالتحلیل آکلاشیلان بر معنادر . بونده کوریلیورکه ضیا بالذات اولان ، نور بالعرض اولانه اطلاق ایدیلیر . شو حالده بورادن ده آی نورینی کونشدن اقتباس ایله ویردیکی استفاده واردر . سورهٔ اسراده کچمش اولان «فمحونا آية الليل وجعلنا آية النهار مبصرة» بیانی ملاحظه ایله بو داها زیاده تنویر ایدلمش اولور . بو صورتله قمره بر نور دینلمسی موقع مسئله‌سنی ده اخطار

ایدیلکنده بو راده کونشک ضیاسنه قارشی شمس و قمرک حدوث و مخلوقیتلری و الله تعالینک بونلر اوزرنده کی خالقیت و مالکیتی، ربوبیت و تدبیری تفهیم اولنمقده باشقه کونشک ضیا یاپیسی بر خلقی اوزره بر نشأت اولی صنعی، قمرک نور یاپیسی ده بونک اوزرنده صوکره نشأت اخرایه بر اعاده و صنعی کوسترمسی دلیل کبی سیاقنه تشکیل ایدن بر بدأ و اعاده قدرتی ضیا و نورک کشفی حادثاتی و جریانه زمانی اعلام ایدن آیات بیننده تمادیاً اکلاشیلوب طورمقده در. ولکن احوال قمرده نشأت اخری دلالتی دها صریح و دها مفصل اوقونمقده در. فی الواقع الله تعالی آیت نهار اولان شمسی بدایت خلقتنده بذاته ضیادار اولارق انشا ایتمش و هنوز اونی محو و تکویر ایتمدیکنده او نشأتی ضیا مستغرقی بولنمه اوزره الحالة هذه جریانه ایتمکده بولنمشدر. آیت لیل اولان قمری ایسه نشأت اولاسنده چیقاردیب محو ایتمش و اوده بر نشأت اخری ایله ضیادن منعکس بر نور ویرمشدر. یعنی جعل، شمسه تعلقی اعتباریله انشا و قمره تعلقی اعتباریله تصییردر [1].

اوت الله او درکه شمسی بر ضیا یاپدی و قمری بر نور [وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ] و اوکا - یعنی قمره - برطاقم منزللر تقدیر ایتدی - قمر، منزلدن منزله سیر ایدر و هر برنده نوری مختلف تحولات ایله بر مقدار مخصوص عرض ایدر. عرب منازل قمری یکرمی سکز منزل صایارلردی که هر برنده قمر بر کیجه بولنور، ایرودیا ایکی کیجه ده کیزلنیر. شویلکه. السرطان، البطین، الثریا، الدبران، الهقعه، الهنعه، الذراع، النثره، الطرف، الجبهه، الزبره، الصرفه، العواء، السماک، البلده، سعد الذابح، سعد البلع، سعد السعود، سعد الاخبیه، الفرغ المؤخر، الرشا که حوتدر. بونلر، او برجلر او مواقع النجومدرکه جاهلیت عربی انوا استمطاری بونلره نسبت ایدرلردی

حاصلی الله او ضیا و نوری یاپدی و او نوره منزل منزل مختلف مقدارلر تعیین ایتدی که [لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ] سنه لرک عددینی و حسابی بیله سکز. - یعنی او ضیا و نور و اختلاف مقادیر دلالتیله اجرام و اجسامده، اشیاده مکانده مبدأ و معادی ادراک ایدرسکز اولاجغکز اولان اشیاده زمانده زمانی فکرینه

---

[1] بو نقطه نظردن بو فرق «وجعل القمر نوراً» تقدیرینه اکرچه و نور قمرک ضیاء شمس عدادنی دها قوتلی بر صورتده افاده ایدر ایسه ده ایجازه ایتمامی «جعل» ک حذف ایدلمسه اولدیغی نکته سنی دوشوندن دها اولی اولور.

و عدد و حساب علمنه گیدیور. دیمك دنیوی مصلحتلریمز ایچون عرضیه علمی تعلقه ایدیله و دنیا و آخرته متعلق عمرلرمزك
جریانی گوسترنده سنه‌لرك عددینی و آیلر، گونلر، گیجه‌لر و ساعتلر کبی عدد افرادی اولمقلری لازم گلدیگندن حسابی
بیله‌سکز. الله حسابی ویریلك ایچون نفسلرکزی و عملکرزی محاسبه ایده‌جك حسابی بیله‌سکز [ما خلق الله
ذلك الا بالحق] الله اونی باشقه وجهله دگل انجق حق و حکمت ایله خلق ایتدی. — یعنی او ضیا، نور و او
مقادیر و منازل ایله گوردیگکز شمس و قمری باطل و عبث یاراتمادی. بونلر غیر مخلوق و یا معدوم اولملقله
برابر کیفما اتفق بر تصادف ایله و یا بر اویونجاق کبی قیمتسز و فائده‌سز بر صورتده یاراتمش ده دگلدر.
الله بونلری انجق حق ایله، نفس الامرده ثابت و متحقق حکمت بالغه ایله یاراتدی.

حمد کلمه‌سی، مصدر و صفت و اسم اولور. و بو صورتله متنوع معنالرده قوللانیلیر. الحمود
اولارق معنای مصدریسی ثبوت و تحقق و وجود دیه افاده اولنورسه ده بونك اساس مفهومنده بر مطابقت
معناسی واردر که اولامرده اذهان ایله اعیانك، تعبیر دیگرله نفس ایله آفاقك، علم ایله معلومك مطابقتی
افاده ایدر.

و بو حیثیتله گاه اذهانه و گاه اعیانه اطلاق ایدیلیر. اذهانك اعیانه مطابقتی حیثیتیله قوللانیلدیغی
زمان صدق و صواب کبی اقوال و افکاره، و قضایا و احکام و اراده‌نك غایه‌لره مطابقتی اعتباریله عدل
و حکمت کبی افعاله وصف اولور. اعیانه قرشونده ملاحظه اولندیغی زمانده تحقق و وقوع دیمك اولور.
فرنکلر اولکنه وریته، ایکنجی‌یه ده رآلیته دیرلر. اولکی سوژه‌نك، ایکنجی اوبژه‌نك وصفیدر.
فقط یالکز دگل دیگرینه مطابقتی حیثیتیله. ایشته حمد ده حقیقتك حقیقتی بو ایکی وجهك انطباقه
وجمعیتی اولدیغندن طولایی حمد معناً و صورةً هر وجهله وجود دیه تعریف ایدیلیرکه بو ده وجوب وجود دیمك
اولور. وجوب وجود ایسه یا بذاته و یا بالغیره اولارق ملاحظه ایدیلیر. لذاته وجوب وجود،
وجودی ذاتنك مقتضاسی اولوب هیچ بر وجهله غیره محتاج اولمایان و هیچ بر نقصانی قبول ایتمیه‌ن ازلی
و ابدی بوتون صفات کمالی جامع بولنان واجب تعالی‌یه مخصوصدر. و «الحمد» اسم شریفی اونك اسمای حسناسندندر.
حمد متعالی انفس و آفاقده و بوتون اضافاتك فوقنده اونلرك نقطهٔ انطباقلرینه و وجود وجوبینه حاکمدر.

و بونلره مراتب حمد دیرلر . واونلره طولایی واونك ایچوندر . بونلره انفس وآفاقده کی تجلیلرینه تطابق
ایدن حیثیت وتحققی یعنی ماسوی الله کندی ذاتلرنده طولایی کندیلری ایچون ده کندی ایجابلری، کندی حقلریله
دکل، الحمد حق تعالانك ایجابی ایله واونك حقی ایچون موجود، متحققدرلر. کندی کندیلرینه هالك وباطل
اولدقلری حالده الاله حقیقتله الله ایچون حقدرلر. بناءعلیه بونلر واجب الوجود لغیره یعنی حق لغیره درلر.
حق تعالانك تخصیص ایتدیکی اجل مسمی ومقدار مخصوص ایله بر صورت وبعناء حق اسمنی آلیرلر. هر بینك
حدی، وجهه ایله علاقه دار بر حقیقتی وکندیلرینه فارض حقوقی واردر. نته‌کیم «وما خلقنا السموات
والارض وما بینهما الا بالحق واجل مسمی» آیتی ده بونی ناطقدر. وحقك بو سنك اطلاقاتنده کی
تنوع، حق لغیره معناسنك وجوهنه مأخذدر. ودونلره معناسنده حقك مقابلی باطلدر که ممتنع، معدوم،
هالك، خطا، ظلم، عبث ولوسه معنالرینه کلیر. واجب لذاته معناسنه اولان «الحق» اسمنك جمعی
یوقدر. دیکر معنالرده حقك جمعی نقاسنده حقایق وحقوق دینلیر. بر ده حق «واجب له» یعنی برشیئك
لهنه اولان واجب معناسنه کلیر که بوده بر طرفدن مخصوص اولمقدر. بر اوکی اساس معنایه مستندر. الحق بر شیئی
بونك ده مبدأ ومنتهاسیدر. بو معنادن جمعنده حقوق دینلیر که مقابلی واجب علیه ویا ساده جه واجب،
وجیبه ودیکرنده وظیفه دخی دینلیر. بو نوع حقوقدن مرجعی اولان حق تعالی واجب لذاته اولدیغندن
اونك حقوقی واردر. والوهیت وربوبیت اونك حقیدر. فقط علیهنه وجیبه ووظیفه تصور اولنه‌ماز.
«فعال لما یرید» و «لا یسأل عما یفعل» در. الحمد «وعد الله حقا»، «کتب ربکم علی نفسه الرحمة
لیجمعنکم الی یوم القیمة»، «ولولا کلمة سبقت من ربك» منطوقلرنجه کندینك کندی ایجاب ایتدیکی
خصوصیات واردر. والحمد بو معنی ایله عبادك ومخلوقاتك اوزرنده حقی ملاحظه اولنه‌بیلیر. ولسان شرعده
وارد اولمشدر. بو آیتده کی «الا بالحق» ی ابن جریر کبی بعض مفسرین الله تعالانك اسملرندن اولان
«الحق» اسم شریفیله تفسیر ایتمشلردر که بو صورتده «باء» سببیه اولمق ظاهردر. اکثر مفسرین «ربنا
ما خلقت هذا باطلا»، «وما خلقنا السموات والارض وما بینهما لاعبین» آیتلری دلالتیله بوسنه
عبث واویونجاق اولماسون یعنی حق تعالانك ذاتنه مطابق بر حکمته مصالح ومنافع ایله ترتب ایتمك معناسنه علم

وارادەلی جامع حكمت بالغه ایله تقدیر ایتمشدر دیه كه هپ لفظنده معناسندندر . و «با» ملابسەدر .

اوخالق تعالی [یُفَصِّلُ الْاٰیَاتِ لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ] اهل علم اولانلره ، علمی بولنانلره بر قوم ایچون ایتدیكی تفصیل ایدر . — علمی اولانلر وعلم شانندن بولنانلر دیه كه حقك حكمت واحاطه ودلالت ایله تكوینی ویا تنزیلی آیتلرینك تفصیلاتنه واقف اولور . واونلردن انتفاع ایده بیلیر . وعلمدەكی ترقی وتزاید بو تفصیلی ایضاح ایلدكجه دها اولورده ناتمامهی كیدر . واكلا شیلورك بو تفصیل وترتیبده جمعیت واجتماعیتك بر اهمیت مخصوصەسی واردر . بورادە بالخاصه علم صفتنك ذكری هپ یعلمونده بالاده بیان ایتدیكمز نقطه قیدینه بر اشارت دیمكدر . حقك علمی واردر وحقه ایله عالم علاقەدار اولور . اوایتلر نه كبی ؟

[إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ] هرحالده لیل ونهارك اختلافنده — گیجه وگوندوزك بربری ارقەسنه دگیشوب طورەسنده [وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ] واللهك سماوات وارضده خلق ایتدیكی شیلرده — یوكسكلرده شمس وقمر وكواكب كبی اجرام نیره ده ودیوزدەكی ضیا ونور مقدار ومنازل وحركاتنده وقوای ملكوتیه دیه اجسام كثیفه ده وارضدەكی معادنده ونباتات وحیواناتده و بونلرك ذوات وخواصنده وعلم ومعرفتنده وارنجه‌یه قدر بوتون اصناف مصنوعاتده [لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ] اتقا ایده جكلر — حسابی بیلوب قورقه جقلر — بر قوم ایچون ایچه آیتلر واردر . —

انسان اولانلر بونلری تحری ایتمك لازم گلیر . بالكز گیجه ایله گوندوزك اختلاف وتعاقبی بیله علم برلك حیات دنیانك ماهیتنی آكلاتمقده ، بدء واعادەلی فهم ایتدیرمكده ، آخرتی حساب ایتدیروب جزای عملی دوشوندیرمكده وحقه وحقوقه رعایت ایدنلرك اللهك عقابندن قورتولمقده دوجهت فائده بخشده ایچون ده طرابه حقه ایرلماسه حسنی وریمكه كافی‌در .

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا
وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اٰيَاتِنَا غَافِلُونَ ● اُولٰئِكَ مَأْوٰيهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ
● إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ

تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ ف۪ي جَنَّاتِ النَّع۪يمِ ● دَعْوٰيهُمْ ف۪يهَا سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ ف۪يهَا سَلَامٌ وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ● ع

مآل شريفی

اونلر كه بزم لقامزی ارزو ايتمزلر ، ودنيا حياتيله راضی اولوب اونكله مطمئن اولمشلردر واونلر كه بزم آيتلرمزدن غافلدرلر ● ايشته بونلرك كسبلری سببيله وارهجقلری ير آتشدر ● اما ايمان ايدوب كوزل كوزل عمللر ايشلهينلر ، اونلری ربلری ايمانلری سببيله هدايتنه ايرديرر ، نعيم جنتلرنده آلتلرندن ايرمقلر آقار ● اوراده دعالری "سبحانك اللهم" صاغلقلری "سلام" دعالرينك صوكی ده حقيقت "الحمد لله رب العالمين" در ●

[اِنَّ الَّذ۪ينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا] لقامزی اميد ايتمز اولانلر – يعنی اللهه رجوع ، بعث النشور حضور حقه وارمانی ارزو ايتمهينلر ويا خصوص حضوره واروب حساب ويرهجكلری مأمول ايتمهينلر دنيا عقبيه ديشمه اولور كبی استبعاد ايدرك حساب وعقابدن قورقمايان وياخود حسنه ثواب ارزو ايتمهين ، جمال اللهی ايدك اميد ايتمهينلر [وَرَضُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا] ده – دنيا حياته – يعنی الحيات دنيا ايله راضيه حياته راضی اولوب [وَاطْمَاَنُّوا بِهَا] اونكله مطمئن اولانلر – دنيا ذوقنه ايركلمه قلبی سكونت بولارق واستقبالی خطره ديدلم ايمه كبی اوده فانی وامينه اولوب ابدی دوشونهميند [وَالَّذ۪ينَ هُمْ عَنْ اٰيَاتِنَا غَافِلُونَ] وآيتلرمزدن غافل بولنانلر – بعضلرينده ديه اشارت اولنديغی وجهله مكونات صحيفهلرنده تفصيل ايدلسه وياخود تذكير وانذارله استشهاد وتنبيه ايدلك اوزره انزال بويورلمسه اولان وحيات دنيانك دنائت وفانيلكنه ولقاء الٰهك حقيقتنه واونك اهميتنه دلالت ايتمكده اولان متفكر بولنانلره وعلم واتقاء استفاده ايدلسی لازم كلن الٰهی دلائل وعلامتلری اصلا نظر اعتباره آلمايان ، تفكر ايتميهن

اولاابالی قانلر [أُولَٰئِكَ] بوتونه بونلر — بوكوتو اوصاف ایله متصف بولنانلر ایمانسزلر یوقمی

[مَأْوَاهُمُ النَّارُ] هرحالده بونلرك صوڭ باناجقلری آتشدر . — یعنی او كوكلی دیرودیلنمه اولدقلری

دنیا حیات و ذوقنده قالدقجه دكل جهنمه كیده جكلردر . [بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ] سببی ،

كسبلری — دنیاده اولانه سزلك ، او دنیاپرستلك ، او غفلت خیرلری كسب ایتمه اولدقلری و كوكل اشدیكلری

الكوتوسی دیرمیوه سی صمیسندن . فنالقدن منشائی اولانه بوكوتو خیرلرك كسبنی اعتبار ایله مسه بولنورلر .

بونلره مقابل :

[إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ] ایمان ایدوب صالح عملی — ایمان باراشید

عملده باپانلر محققه [يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ] بونلری كندیرنك ربی اولان اولرب جلیل

ایمانلری سببیله طوس طوغری مرادلرینه ایریده جك [تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ

النَّعِيمِ] نعیم جنتلرنده التلرنده ایرمقلر آقه جق او بنعمت و سعادت جریانلركه [دَعْوَاهُمْ

فِيهَا] اوراده دعوالری — بوتون دعاذنالری [سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ] سبحانك اللهم —

یعنی بودعاء ، بوسوز ، جونكه دردنیاده ، انلشه استقبالده قورتولمسه ، وعدحقه ایرمسه ، رضوانه

مستغرق اولمسه ، ایمانی عین الیقینه كچمسه حق الیقینه دكسه ، ارتق باشقه برطلب و مقصدلری قالمامسه

بولنه جقندن دعالری اللهی بوبیله مرحه تسبیح و تنزیه [تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا] داوراده تحیه لری —

اللهدن ، ملائكه دن ، التفاتی و بربرلرینه دیدكری ملاطفه تكریمی سبحانه بشارت و یاجزئی و موقت

شوبر بر تمنی دكل [سَلَامٌ] هپ سلام — بدوقید و شرط سلامت ، بوتونه تكردهانه مطلوب دائمی

بسلامت [وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ] ده دعوالرینك آخری ، دعادذكرلرینك خاتمه سی [أَنِ

حقیقة شوشاده [الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ] الحمد لله رب العالمین دیه اللهه حمد و شكر ایله — دركه

فاتحه نك اولیدر . (اوراده كی انضاماته باقمه) . شمدی بر تعظیم مخصوص دیمك اولان حمدك ذوقنه نعمتی

تقدیرده حصول كلمه یوكسك بر انشراح و سرور افاده ایدن انتباهی مرتبه كچمه اید . اوڭك ایچون

بوراده نعمت و منعمك قدرینی تقدیر و حقنه تعظیم ایتمك ذوقی فاتحه ده ایتدیكمز وجهله هدایت و سعادتك

اولى دكل بو نوعه نعمت و سعادتك آخر و اقصاسى و كمال سعادتك منتهاسى اولديغى و بو صورتله نعيم جنتك
نامتناهيلكى و رضوانه حقك اكمل كل اولديغى . اهل جنت نعيم جنتدن ايچنده بو كونه قلب بشره خطور بيله
ايتمامسه اولان نعمتلر ايله متنعم اولورلركن دنياده بر چوقلرينك بايديغى كبى هر شى متنعمى منعمى اونوتميه‌جق
ويا اعتياد ايله نعمتى غفور لايه‌جق . « او حالده درياده ايچره دريايى بيلمزلر » قبيلندن اولميه‌جق ، نعمتده
غرقه بيلمه‌جك ، منعمى كوره‌جك ، اونك حقى ثنا و عظمتنى بولونه ذوقنده و يا حمد و فقط حمد الله تحسيناتى
كمال نعمته و كمال منعمه بولنه‌جق و اونك ايچون جنتده هيچ بر نقصانه و احتياج بولنمديغى و عبادت ايچون
تكليف دخى اولمديغى حالده اهل جنت ال بويوك لذت و ابتهاجى كبرياى حقى اجلال و تكبيره بولنديغى
كوره‌رك الله عبادته آرزو ايله‌جك و بوتون دعوالرى و دعالرى هر مقصدلرى اوله‌رق محض « الله » تسبيح
و تحميد دن عبارت اوله‌جق و هر حالده الله ايله تحيه‌لرى سلام اوله‌رق باشقه بر حظ سعادت آره‌جق و بنا عليه
دعالرينك هپسى بالدوام حمد ايله نتيجه‌لنه‌جكدر . دنياده بو ذوقده و لذتك مثالى نمازدر . بونده غافل
اولانلر و هر حاكى بر الآن و نمازسه سيرده ايچون توشه هيچ چقق و جماعت نمازى بر كلفت صايارق ايچون بر تكليف
و تضييقه تحتنده قيلانلر و باشقه‌لرى دارده كله دنه الله دعا و عبادت ايتمزلر .

عارفلر ايسه بوندن بويوك بر ذوق و معراج بيليرلر . نته‌كيم عليه الصلاة و السلام « وجعلت
قرة عينى فى الصلوة » و « الصلوة معراج المؤمن » بيورمشدر . و نه دنياده اهل جنتك بو ذوقنه هم حال
اولمه ايچون ذكر تحيه‌لرى سلام اولان اهل اسلام هر عبادتلرينك صوكنده بر فاتحه اوقورلر . چونكه انسانلر
دنياده امتياز ايتدكلرى بالنسبه حالك درجه‌سى اولاجقلر و اولدقلرى كبى حشر اولنه‌جقلردر . و بوندن طولايى
بر كونه مطلقا بر كيجه‌نك تعقيب ايتمسى محققه و آخرى اولوم اولديغى شبهه‌سز بولنان حيات دنيايه مطمئنه اولوب ده
لقاء حقه قارشى كفر و كفران ايله ياشايانلر اولورده صوكره عذاب اليم ايله ياتاقلرى اولان نار جهنمه كيدركن
اهل ايمان و شكرانده ، سلام و سلامتله « الحمد لله رب العالمين » ديه‌جكلردر .

شمدى لقاء الهى آرزو و يا اميد ايتمه‌دن ، حيات دنيايه راضى و يا مطمئنه اولمه ، آيات حققه
غفلت ايتمه‌دن ، سيئه‌لرينك سوروكديكى سيئات و خطيئات جهالتنده اولمه‌ادرده اوكا‌ذلر بو صورته دیرلر

تكذيب و استعجال ايدرك «تعالى اگر اويله قادرسه كافرلره، عاصيلره عذابنى نه تأخير ايديور؟ تهديد حسابمزى كوره دورسه يا، باشمزه طاش ياغديريورسه يا» مى ديورلر؟ ويا دنياده باشلرينه بر مصيبت كلديرسه «صبر ايده ميوب الله جانمزى آلسه» مى ديورلر؟

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْ
فَنَذَرُ الَّذ۪ينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا ف۪ي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ۝ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ
الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِه۪ٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَٓائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَاَنْ
لَمْ يَدْعُنَٓا اِلٰى ضُرٍّ مَسَّهُ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِف۪ينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝

مآل شريفى

اگر الله، انسانلره شر اولانلرى خيرى ايوه رجسنه ايو گلدى گبى ايوه جك اولسه ايدى اجللرى كنديلرينه يتيريوره ايدى. فقط لقامزى آرزو ايتميندرى براقيرز، طغيانلرنده كوركورينه گيدرلر •
انسانه بر مصيبت ده طوقوندىمى كرك ياره يانه، كرك اوطوره رق، كرك آياقده بزه دعا ايدر طورور. دركه كندينده مصيبتنى آچدقمى صانكه كندينه طوقونان بر مصيبتى آچمق ايچون بزه يالوارمامش گبى گچر گيدر. ايشته او مسرفلره يابديقلرى عمللر بويله تزيين اولنمشدر •

[لِلْمُسْرِف۪ينَ] او مسرفلره كه ذكر اولنان فنا اوصاف ايله متصف اولانلردر. بونلر حقى قبول و صالح عمل ياپمق ايچون كنديلرينه بخشه ايدلمش اولان قوا و مشاعرى؛ عقل و فكرى، فانى شهوتلر اوغرنده سوء استعمال ايدرك آيات حقه غفلت و ابدى اولان نعيم جنتدن كچوب كچيجى دنيا حياتنه، الحاصل خسيس حظوظاته فدا و بو صورتله عمرلرينى هدر ايتديكلرى ايچون مسرف، ظالم و مجرمدرلر.

ای بر کتاب ایله او پیغمبرک کوندردیکی بوکونکی انسان !

وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاۤءَتْهُمْ
رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ
● ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَاۤئِفَ فِي الْاَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ●

مآل شریفی

جلالم حقیچون بزدن اولکی قرنلری، کندیلرینه پیغمبرلری بینات ایله کلدکلری حالده ظلم ایتدکلری
و ایمانه کلملری احتمالی قالمادیغی وقت هلاک ایتدک. ایشته مجرم قوملری بویله جزالاندیریرز ●
صوکره اونلرک آرقەسندن سزی ارضده خلیفەلر یاپدق که باقەلم: ناصل عمل ایشلەیەجکسکز؟ ●

[لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ] ده ناصل عمل یاپەجقسکز باقەلم، کوزەتەلم دییە — یعنی بونجه
قرنلری هلاکلرندن صوکره سزی استخلاف اولنوب دنیایه کتیرلمکزک حکمتی اکلمکز دکل، ارادەکزله سعی و
فعالیتکزله چالیشمکزدر. «لیبلوکم ایکم احسن عملا» منطوقنجه دخی بیان اولندیغی اوزره ایی کوزل
عملده چالیشمکز تحقیقیدر. و چالیشمکزده مقصود اصلی ایی کوزل عمللرک کیفیتندەکی حسنک
ظهوریدر. و منظور الهی اولان جهت اولا به او حسنک ظهوریدر که باری تعالی عامللری «جنات النعیم» سعادتنه
مظهر ایدەجک دنیا عملیه حسننده آخرتده ده اوکا کوزلی ایله زیادەسی ویرەجک و باقیسنده کوروله‌جکی اوزره
«الذین احسنوا الحسنی وزیادة» وعد الهیسی تجلی ایدەجکدر. یوقسه خیرکیمه فعلا مقصد حقیقته قاچیدر.

حالبوکه ای رسول محمد:

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا ائْتِ
بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَٰذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ
إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ • قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ
عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ
• فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ •
وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا
عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ
عَمَّا يُشْرِكُونَ • وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ • وَيَقُولُونَ لَوْلَا أُنْزِلَ
عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ •
وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللَّهُ
أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ • هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ
فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِ وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا
بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ
أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ
الشَّاكِرِينَ • فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ
إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ •

مآل شریفی

بویله ایکن آیتلریمز بر بینه اولارق قارشیلرنده اوقوندیغی زمان لقامزی ارزو ایتمینلر «بوندن باشقه بر قرآن کتیر ویا بونی دکیشدیر» دیدیلر . دی که : اونی کندی کندیمه دکیشدیرمکلکم بنم ایچون اولهجق شی دکلدر ، بن آنجق بکا وحی اولنانه اتباع ایدرم ، بن ربمه عصیان ایدرسم شبههسز بیوك بر کونك عذابندن قورقارم ● دی که : اکر الله دیلسه ایدی بن اونی سزه اوقومازدم ، هیچ بر صورتده سزه اونی بیلدیرمزدی . بیلیرسکز که بن سزك ایچکزده بوندن اول بر عمر طوردم ، آرتق بر کره عقلکزه مراجعت ایتمزمیسکز؟ ● آرتق بر یالانی اللهه افترا ایدن ویا اونك آیتلرینه یالان دین کیمسه‌دن داها ظالم کیم اوله بیلیر؟ شبهه یوق که : مجرملر فلاح بولماز ● اللهی براقیورلرده کندیلرینه نه ضرر ، نه منفعت ویره میه‌جك شیلره طاپیورلر ده « ها ، اونلر نزد الهده شفاعتچیلریمزدر » دیورلر ، دی که سز اللهه کوکلرده ویرده بیلمه دیکی بر شیئی خبر ویره‌جکسکز؟ حاشا ، او اونلرك اسناد ایتدکلری اورتاقلقدن منزه ، سبحانه ، یوکسك ، چوق یوکسکدر ● انسانلر بر تك امتدی ، صوکره اختلاف ایتدیلر ، اکر ربکدن ازلده بر کلمه سبق ایتمش اولماسه ایدی او اختلاف ایدوب طوردقلری شیلرده شمدی یه قدر بینلرنده حکم ویریلمش بیتمشدی ● برده « اوکا ربندن باشقه بر آیت ایندیرلسه یا » دیورلر ، سن ده دی که : غیب آنجق الله مخصوص ، انتظار ایدك ، بن ده سزکله برابر منتظر اولانلردنم ● انسانلره طوقونان بر مشقتدن صوکره بر رحمت طاتدیردیغمز زمانده آیتلریمز حقنده درحال بر مکرلری واردر ، دی که : اللهك مکری داها تیزدر حیله‌کز اولسه : ایلچیلریمز یاپدیغکز مکرلری یازوب طوریورلر ● او ، او درکه سزلری قاراده و دکیزده کزدیریر ، حتی کمیلرده بولندیغکز و ایچنده کیدیلری آلوب خوشنه بر هوا ایله آقدقلری و تام اونکله فرحلاندقلری صره ده اوکا شدتلی بر فورطنه کلیویرینجه ، دالغه‌لر هر یاندن اوزرلرینه کلمکه باشلاینجه و قطعیا ایرکه تمامًا احاطه اولنوب چیندیلر ، او وقت اللهه دینی خالص قیلارق دعا ایدرلر : « عهدیمز اولسونکه ، دیرلر ، اکر بزی بوندن خلاص ایدرسك شکسز شبهه‌سز شکر ایدنلردن اولورز » ● فقط کنه قتاکه اونلری خلاص ایدر ، چیقار چیقماز یریوزنده حقسز یره بغیه باشلارلر ، ای انسانلر! بغیکز صرف کندی علیهکزده ،

ادالیمه حیاتک بارز ذوقنی سوره‌یم. صوکره دوزه بر چیقریز، بزده بونک بایه‌قرینی منه‌جب دیه‌رز •

[وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ] — بوراده مقتضای ظاهر خطاب ضمیری "علیکم" دینمک ایکن "علیهم" دیه غیاب کلمه‌سی استعمال اولنارق قریش‌لی ایمانسزلره ایدی، یعنی بایمقی ایستدکلری نفس الامره عرضنی وادلی کوره حسنه حقنی حیاته الیرده و استخفاف غایه‌سنک خلافنه اولدرده حقی تکذیب واونلرله مجادله‌یه قالقیشارق بجریرده اعراضه و بونلری شرف خطابدن اسقاط ایله بر وجهله جنایتلرینی تعداد ایچون رسول اللّٰهه توجیه کلامی افاده ایدن بر التفات نکته‌سیدر. تلاوت فعلنک "تتلی" دیه مضارع صیغه‌سیله افاده‌سی ده تلاوت تجدد ایتدکچه اونلرک آتیده‌کی جرملرینک و جوابلرینک دلوارده صره اولسون مقتضاتیدر ایده حقی استشعار ایدرکه مآل شویله اولور:

ای رسول محمد! سنک کورنه‌رلدیکک ناس ایچنده ولو صورت عمومیه‌ده اولسون خطابه لایق اولمایان حقه‌ده خوشلانمایان اویله کیمسه‌لر واردر که احکام حقی کوسترن توحید حقیقتی و شرک بطلانی آچیقلایان آیتلریمز دلالتلری واضح، محکملری آچیق بینات اولدیغی حالده اونلره قارشی تلاوت اولندیغی ویا اولنه‌جغی وقت [قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا] بزم لقامزه امیدوار اولمایان — معاد مصورینه چیقمغه یوزی اولمایان اوقب و عملی، فکر و املی بو دنیاده — صیره دکشندی [ائْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هٰذَا اَوْ بَدِّلْهُ] بوندن باشقه بر قرآن کتیر ویا بونی تبدیل ایت دیه دیرلر. — یعنی ایشمزه کلمیه، کیفمزی اوقشامایان، اولسه احتمال ویروب دوستونمز بر ایسته‌مدیکی بعثدن، حسابدن، جزادن بحث ایدن، اللّٰهدن باشقه پرستش ایتدیکمز معبودلریمزی ذم و ابطال و کوزیمزک کوکلمزک تسلیسی و قیمتی و سفاهتی ول یا یوزیمزه تقبیح و تعییب ایدن، عبیدیمزی بوزن، دوروب دوروب اللّٰهه عبادته سوق ایدن یا استقامت و انقیاده امر ایلیان، یاریکی قیدسز عذاب و عدالتله تهدید ایدوب طورانه‌سز الحاده حیات ایچنده یوغورولمسی سفلی بشریتک حالنه، مزاجنه اویمایا صیقدسز دعمی زماننده فعال و مجاهده‌لی بو کبی بر حیات

ایسته یه بو قرآنی براقده بزه اوقویه جغمز باشقه بر كتاب، هیچ دكلسه بونڭ یرینه دیكر بر قرائت كتابی كتیر ویا بونی اولدیغی كبی براقده بر ده تبدیل و تغییرات، خوشلانمادیغمز بعض آیتلری قالدیر ویا بعضلرینی دكشدیرده بر طاقم تعدیلات و تبدیلات یاپ، باشقه بر شكله قوی. بز او وقت حال و زمانه اویغون اوقویه بیله جكمز بر شی اولور كبی تصورلرده بولونورلر و بونكله قرآنی كویا پیغمبر كندی یاپیورمش كبی تلقینه ایتمك ایسترلر و حیاتی بو سوزلر قاندیروب بر قاچ كلمه سنی تعدیل ایتدیرده بالاخره الزام ایچون بر یول بولابیلیرمیز دیه دوشونورلر.

[قُلْ] سن دیكه [مَا يَكُونُ لِيٓ اَنْ اُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَآئِ نَفْسِيۚ] بكا اونی كندی طرفمدن تبدیل ایتمك یوقدر [اِنْ اَتَّبِعُ] بن هیچ بر شیئه دكل [اِلَّا مَا يُوحٰىٓ اِلَيَّ] بكا نه وحی اولونورسه آنجق اوكا اتباع ایدرم - یعنی هر حالده مخصوصاً وحیه اتباع ایدر و هیچ تغییر ایتمه دن اتباع ایدرم. شایه بعض آیتلرده بر نسخ و تبدیل واقع اولورسه اوده آنجق وحی ایله اولابیلیر. نه اولدی ایسه اولدیغی كبی اتباع ایدرم، باشقه احتمال یوقدر. زیرا [اِنِّيٓ اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ] قورقارم كه بن ربمه عصیان ایتدیكم تقدیرده بیوك بر كونك عذابینه اوغرارم - یعنی وحیه اتباع ایتمه یوب ده اونی دلخواهمه اویسون ده تبدیل و تغییر ایتمك بنم ربمه ایدوب تشدیده واد و وحی ایله ربوبیتی اظهار، آیاتی تبیینه اوری تفهیم بیورولمشدر «مَا مِنْ شَفِيعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِهِ» اولان بو حالده و حاكم الله تعالی یه عصیاندر. و بونڭ جزاسی غایت دهشتلی بیوك بر كونك بیك قورقنج اولان عذابیدر. بونی بیله بیله بر كیمسه نصل اولورده اویله بر عصیانه جرأت ایدر. هیچ بنم ربمه عصیان ایتمه احتمال وریلیرمی؟ فقط بو سنك كندی سوزك كندی كندیكه قول تجربه دن دیه جك اولورلرسه بیلكز بو جهتلرینی قالدیروب قرآنڭ الله تعالینڭ محض وحیی اولدیغی معقولیته اثبات و تفهیم ایتمك ایچون ده یا محمد [قُلْ] دیكه [لَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ] اكر الله دیله سه ایدی بن سزه قارشی اونی تلاوت ایتمزدم [وَلَٓا اَدْرٰيكُمْ بِهٖ] و سزه اونكله معلومات ویرمزدی - بنم لسانمله اونی سزه بیلدیرمز، دویوریازدی بیله. یعنی الله بنم بو قرآنی سزه اوقومامامی و بونی سزه بیلدیرمه مكی دیله سه ایدی نه بن اونی سزه بویله تلاوت اوقوردم، نه ده بنم لسانمده بونی دویاردیكز. [فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهٖ] زیرا بوندن اول بن سزڭ ایچكزده بر عمر طوردم

— یعنی قرآنك وحی اولندیغی تاریخ نزولندن مقدم بوتون بر عمر دینه جك قدر قرق سنه قدر اوزون بر مدت جداً
حیات گچیردم و بونی سزك ایچیكزده گچیردم . بوتون بو تفصیلاتیله ترجمهٔ حالمی بیلیرسكز . پك اعلا بیلیرسكز كه
بن بوتون او مدت ظرفنده بر شی اوقویور میدم ؟ قرآنك كرك نظم اعجازكارینه و كرك معناسنده كی
حقایقه و شرایعه متعلق فنونده و معارفده بر شی تعاطی ایدیور میدم ؟ نظم و نثر ادبیات ایله اشتغالم وار می
ایدی ؟ سزه خطیبلك ، شاعرلك ، مؤلفلك صاتیور میدم ؟ اوقوسه یازسه بیله بو قدر اشعار
و انشاد ایله اوغراشان جاهلیه شاعرلری قدر اولسون بو یولده بر سكه انتساب ایدیور میدم ؟ بر كوشه‌یه چكیلوب عالمه تحدی و مبارزه
اعلان ایتمك ایچون حاضرلانیر میدم ؟ كیمسه ایله تحكم و جدال ایله تعرض ایدیور میدم ؟ بالاده سویلدیكم تنزلاً سویلیه
طورسون بو مقداره بر شبهه و یا شائبه اولابیلیر هیچ بر حال و خاطر اولور می ایدی ؟ لكن عندكزده صفت ذاتیت
صدق و امانتله معروف محمد الامین دكلمی ایدم ؟ [أَفَلَا تَعْقِلُونَ] عقلكز یوقمی ؟ بر كره عقل ایدوب
دوشونمز میسكز ؟ — یعنی بكا و آیات الهیه یه قارشی شمدی سویلدیككز سوزلری ، ایتدیككز تكلیفلری
بیانكز نصل و تكلیفكز هیچ عقله لایق ایدر . یوقسه باشقه هیچ بر بینه و حجته لزوم اولمادن یالكز عقلكزی
باشكزه آلوب ده بنم بوندن اول ایچكزده گچیردیگم او اوزون مدتده كی حیاتمی و اخلاقمی بر دوشونسكز هیچ
شبهه سز تصدیق ایدرسكز كه الله بویورمسه ایدی حالا ظالمی دیلمسه ایدی ده وحی و نبوت ویرمسه ایدی
بن بونلری سزه اوقویامام و قرآن الهیه یه اعلام و اعلان ایتمك احتمالی یوقدی . بن كندیلكمدن بویله بوتون
بلغا و علمایه بیله اوقویابیله‌جك بر كتاب یازه بیلیردم ، سزه بوتون عمرمده قارشی بو انذار و تبشیر ایله گچیرمكلك
یاپامیه جغنی بر مجاهده و دعوایه گیریشیردم . لكن ایشته گوریورسكز كه شمدی بن بونلری سزه اوقودم ، تبلیغ
ایتدم . او حالده آكلامالیسكز لازم گلیر كه الله تعالی ایردكل بو ویرمسه ده و بكا كسب و تحصیل ایله یتیشیلمیه جك
بر وحی و نبوت احسان ایدوب بونلری بیلدیردی و بونلری سزه بنم كندیلكمدن دكل الله تعالینك بر اعلام و اخباریدر .
دیه اونك وجهیله اتباعیمه باشقه بر شی یاپامام . بوتون اسبابك فوقنده مدبر الامر ، «ما من
شفیع الا من بعد اذنه» اولان الله تعالینك اراده و مشیئته مداخله ، آیتلرینه اعتراض ، بو آیات حقنده بر سیما
اولمادن عقل ایله اصلا قابل توضیح اولمیان الوهیتك جنابنه بر دن تاكیده سز نفس اولوره بونلری تعقل ایتمه یك

الٰهدن وحینی تبدیل تکلیفنده بولونیورسکز والله‌ه قارشی ده یالانه افترایه جرأت ایدیورسکز ؟

[فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖ] ایمدی بر یالانی الله‌ه قارشی افترا ایدندن ویا آیتلرینه یالان دیینه نه‌دن داها ظالم کیم اولور ؟ [اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ] شبهه یوقدرکه مجرملر فلاح بولمازلر. — مجرملر میاننده ظالملر، ظالملر میاننده اظلملر البته هیچ فلاح بولماز.

اصل یالان بر جرم و بر حقسزلقدر. افترا ایسه داها ظالمانه‌سی. یالانی الله‌ه افترا و اسناد ایتمک ویا الٰهدن تلقی ویا تنزیل بویوردیغی دلائل و آیاتی تکذیب ایتمک ایسه افترانک الک ظالمانه‌سیدر. کرچی باطله حق دیمک ظلمدر. بو ده حقه باطل دیمک ظلمیدر. پیغمبرلک تقلیدینه قالقیشمق، شریک ایتمک اولکندندر. قرآنی، پیغمبری تکذیب ایتمک ده ایکنجیسندندر. داها بونلرده کمال اظلم بولنه بیلیرسه ده بونلرده داها ظالم بر ظلم تصور اولنه‌ماز. باطله حق ویا حقه باطل دیمک ظلمنی ارتکاب ایدن مفتریلر یا بونلرک هیچ هیچ بر ظلم یوقدر. و بویله ظلمک درجه‌ء قصواسنه وارانه مفتری مجرملرک فلاح بوله‌میه‌جقلری محققدر.

یوقدر. بویله جرم و ظلمی ارتکاب ایتمک عقلسزلغی ده لقاء الله‌ه امیدوار اولمیانلرک خصلتیدر. اونلر الٰهی‌یه بویله افترا ایدرلر، قرآنک تبدیلنی طلب ایدرلر. [وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ] و الله‌ی براقیرلرده کندیلرینه نه ضرر و نه منفعت ویره‌جک شیئلره طاپارلر. — عاجز صورتلره، اصنامه، نصب و اوثانه، سدداره، تسلی بکدرلر [وَيَقُولُونَ هٰٓؤُلَٓاءِ شُفَعَٓاؤُنَا عِنْدَ اللّٰهِ] و «بونلر الله یاننده بزم شفاعتچیلریمزدر» دیرلر — سوره‌ء انعام تفسیرنده قصه‌ء ابراهیمده بت پرستلکک منشأی حقنده بحث کچمشدی. بوراده ده دیلمشدرکه :

١ — بونلر هر بر اقلیم ایچون سماوی ارواحدن بر روح مدبره واردر دیه اعتقاد ایدیورلردی و بناءً علیه اصنامدن او روحه مخصوص بر صنم تعیین ایدوب اوکا طاپیورلر دیوته طابقه‌سنده مقصدلری او روحه تعبد اولیوردی.

٢ — کواکبه تعبد ایدیورلردی و بناءً علیه اونلره مخصوص صنملر وضع ایدرك طاپیورلر و مقصدلری کواکبه تعبد اولیوردی.

٣ — بونلره معينه بعضى طلسملر وضع ايديورلر ، واونلرده بر طاقم اسرار عجيبه وخفيه تخيل ايدرك اونلره طاپيورلردى .

٤ — بونلرى طاپدقلرى كبى ارواح صورتلرينى ياپيورلر وبو تمثاللره حرمت وتعبد ايتمكله ارواحك عند الله كندولرينه شفاعت ايده جكلرينى زعم ايديورلردى .

ايشته بونلره بتپرستلك فلسفه سى بو درت صورتده تلخيص اولنه بيلير . مع مافيه آيتك مضمونى دها وجيز ودها شمولليدر . بونلره شركه وبتپرستلكه كوكى طوغريدن طوغرى لقاء اللهى اميد ايدنلرك ومعبود حقه قارشى كذب وجهالتله منفعت وتسلى بكلهمكدر . طائف اهاليسى « اللات » نامنده كى بوته ، مكه اهاليسى « عزى ، مناة ، هبل ، اساف ، نائله » نام بوتلره طاپارلردى . پيغمبرك يوم قيامته انذارينه قارشى طائفلى اساطيرجى شاعر وفيلسوف نضر بن حارثك « قيامت كونى اولديغى وقت اللات بكا شفاعت ايدر » ديديكى ده مرويدر .

[قُلْ] اى رسولم — سن اونلره كندى ره جواب ويررك — ديكه [اَتُنَبِّئُونَ اللّٰهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ] الله كوكلرده و يرده علمى تعلق ايتمز برشيمى خبر ويريورسكز ؟ علام الغيوب اولان الله تعالينك علمى تعلق ايتمامك وجود وامكانك سلبى ديمك اولديغندن بو افاده ده « بونلر عند الله بزم شفاعتجيلريمزدر » سوزينك واقعده هيچ اصلى اولمايان واولمسى احتمالى بولونميان بر بلا ايله الله قارشى افترا اولديغى غايت انجه بر تهكم وتقريع ايله تفهيم وتبكيت واردر . كويا بونلر الهك عندنده اونلره شفاعت ايده جكسه ده الهك خبرى يوقمش !... حاشا ثم حاشا [سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ] الله اونلرك اشراكندن منزه ومتعاليدر .

[وَمَا كَانَ النَّاسُ اِلَّا اُمَّةً وَاحِدَةً] انسانلر اصلنده باشقه برشى دكل ايدى — يعنى اساس فطرتده هپسى عينى معقوله وشرائطه تابع بر نوعدن عبارت ايديلر . بوكونكى كبى بربرينك اسنادرينه صاپيانيه مختلف عقل ، جماعتلر يوقدى . « وما من دابة فى الارض الا امم امثالكم » آيتنده ده دلالت ايتديكى وجهله حيوانانك هر نوعى بر قانون فطريه تابع بر امت ، انسانلرده بر امت ايدى . (بو آيتك سورهٔ بقرهٔ

کیده تغلیبه باقمه) دور آدمده قابیل وهابیل وقعه‌سنه قدر بویله ایدی. ادریس علیه السلام زماننه قدر
دنیلمش. نوح طوفاننده کافر قالمادیغندن تکرار کفرک ظهورینه قدر امت واحده اولدقلری. کذلک کوره
اختلاف ایچینده بولنان برطاقم اقوامک ابراهیم علیه السلام زماننده امت واحده بولندقلری ده ذکر اولنمشدرکه
بو صورتده «الناس» دن مراد عرب و عبرانی کبی بعضی اقوام دیمک اولوب دیکرلرینک ده اساسنده بویله
اولدیغی بالمقایسه آکلاشلمش اولور. نته‌کیم تاریخده «تبلبل السنه» تعبیر اولنان حادثه بو معنایه شاهددر.

[فَاخْتَلَفُوا] صوکره اختلاف ایتدیلر — بر قسمی وحدتی براقوب شرکه کیتدیلر. باطلی،
شرکی توردیلر، دیرلو دیرلو معبودلر پشنه دوشوب نزاع وجداله باشلادیلر، بربرلرینه قارشی جبهه طوتمار
لر ظلمی روا کوردیلر مختلف فرقه متعدده، دیرلو دیرلو جماعتلره آیریلدیلر. ادیکر نوع انسانده انواع حیواناتدن
دها مختلف اجناس حالنه کلدی.

[وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ] ربکدن سبقت ایدن بر کلمه اولماسه ایدی «کتب
ربکم علی نفسه الرحمة لیجمعنکم الی یوم القیمة»، «لکل امة اجل اذا جاء اجلهم لایستأخرون
ساعة ولا یستقدمون» بیوردیغی وجهله اولانلرده رحمتی التزام و مستحق عذاب اولانلره اجللرینه
براجل تقدیر ایدوب فصل قطعی یا واجبه حکم و قضاسنی یوم قیامته تأخیر ایتمش اولماسه ایدی. والحاصل بر آز
اولکی «ولو یعجل الله للناس الشر استعجالهم بالخیر لقضی الیهم اجلهم فنذر الذین لایرجون لقاءنا فی
طغیانهم یعمهون» مضمونی اولماسه ایدی [لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ] اختلاف
ایتمکده اولدقلری دعواده درحال آرالرنده قضای الهی اجرا ایدیلیردی. ایشته بتر بیلیوردی — حقلی ایله
حقسز آیره‌جه اولان حکم قطعی درحال ویریلمه‌سه، تماماً اجرا ایدیلمه بولنوردی. یعنی وحدت حقه قارشی
کفر و شرک ایله اختلاف چیقاروب اساساً بر اولان انسانلغی تشتت و تفرقه‌یه دوشورنلرک باشلرینه قیامت
قوباریلوب جزالری ویریلیردی. هیسنک جانی چیقمش اولوردی. فقط کلمه الهیه اویله سبقت
ایتمشدرکه الله تعالی انلرده کندیلرینک استعجاللری کبی شری تعجیل ایتمز. حمایه تعذیب و اهلاک ایتمیورده
لقاء الهی ایسته‌مه‌ینلری اجللرینه قادر بر مدت طغیانلرنده براقیر. واونلر ایسه بونی احمالی ظن ایدرلر

قلب كوزيله طغيانلرنده طغيانه آتيليرلر . شماردقجه اسباب تعذيبلرينى تزييد ايدرلر .

وحدانيت حقه قارشى كفر وشرك ودينى طغيانلره چيقانلر اختلافلرده او درجه‌ده كه بونك طبيعى اولرق
مقتضاسى ملاحظه ايديلرسه بو يوزده كى بشريتك بالذات هرج ومرجه فانى بر تشتت ايتمسى اقتضا ايدر .
فى الحقيقه «لو يؤاخذ الله الناس بما كسبوا ما ترك على ظهرها من دابة ولكن يؤخرهم الى اجل مسمى» در .
كلمهٔ ربانيه‌نك بو يولده امهال وتأجيل ايله تجليسنده بر طرفدن رحمت الٰهيه‌نك غضبه سبقتى بولنديغى ، بر طرفدن ده
ليل ونهار ، كفر وايمان كبى طبيعتلرى بربرينه قارشى امتزاج واجتماع اولميانلر مختلف اضدادى اختلافلرينه رغماً تنظيم
وادارهٔ ايدن قوة الطبيعه قدرت ربانيه‌نك لدنى بر آيت وبرهانى واردر . بر آيت وبرهان كه آنلارڭ بتون سماوات
وارضڭ انجق وحده ايله مخلوق ، رحمت وعدل ايله قائم اولديغنى كوستريبر . آرتق حقه قارشى كفرڭ فضله صوڭ درجه
وارمقده معتقد ديانتلرده ، باطل‌پرست مجرملرڭ فلاح بولملرينه امكان وارميدر ؟ . فقط لقاء الله اميدى
رفع ايدوب بوتلره ده شفاعت ديه بتلره اويه‌رق مجرمين مقلدلر اولان ايله بيلدكلرى حقى آيتلرى انكاره قويولور
طورسونلر بيلديكلرى حبيب حيات واحيای محمديه كبى جهانى بر معجزه‌نك دلالت هدايتى واوقدر ازاله اولنوب
كنديلرينه الهى تبليغ لسانيله خطاب ايدن آچيقدن آچيغه احكام حقى بيان ايدن قرآنك آيتلرى بله تكذيب وانكار
ايدرلرده الهك وحدانيت وربوبيتنه وپيغمبرڭ صدقنه وحقيقته هيچ بر دليل وآيت ايندرلمه‌مسى كبى [وَ
يَقُولُونَ] برده ديرلركه [لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖ] ربندن اوڭا بر آيت ايندريلسه يا !
— بونى عناد ومكابره ايله باشقه بر معجزه ايسته‌يورلر . مادامكه ايله [فَقُلْ] سن ده ديكه
[اِنَّمَا الْغَيْبُ لِلّٰهِ] غيب انجق الله مخصوصدر . — يعنى طلب ايتديككز باشقه آيت ، باشقه معجزه هنوز
غيبدر . اولوب اولميه‌جغنى بيلمم . چونكه غيبى بيلمك ده تكوينه ايتمك ده الله مخصوصدر . كرچه تكوينه نقطه نظرندن
ملاحظه ايديلمك اولورسه شهادتك ده تكوينى الله مخصوص ومشهود اولان آيتلرده الهك آيتلرى اولمقده
مساوى ايسه ده او ، كوتريلن ده معلوم اولابيلير . فقط غيب غيب اولديغى حيثيتله يعنى الله تعالى تكوينه ويا
تنزيل بويورمادقجه اونى الله‌دن باشقه‌سى بيلمز . اونك ايچون مشهود اولان آيات ومعجزاتدن باشقه معجزه‌لر
ايندريلوب ايندريلمه‌ينك انجق الله بيلديكى بر شيدر . مادامكه اويله‌سى اولمازه ده بنم [فَانْتَظِرُوٓا]

بنا عليه انتظار ايديكز. — نزولنى كوزليكز. [إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ] شبهه سز كه بن ده سزكله برابر انتظار ايدنلردنم — يعنى سزك بويله آيات جنابى اقتراحه جرأتكز باشقه آيت طلبنده عناد واصرار ايتديككزه قارشى باقالم الله نه ياپاجق؟ باشكزه نلر ايندیره جك؟.

بونده بونلرده هم قرآنده باشقه علامات ومعجزات دخى كوستريلمسه اولديغى اكلاتلمقله هم ده براز منتقدلر ضرورت حالنده ديكر نعمت ورفاه حالنده نانكورلك اولدقده بالخصوص تصوير ايچون ده بيوريليوركه:

[وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً] واوناس، او كسه، عادى انسانلره بر عظيم الشأن بر رحمت يعنى صحت ووسعت كبى بر نعمت طاتديرديغمز وقت — هم نصل بيليرميسكز؟ [مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُمْ] كنديلرينه طوقونمش اولان بر «ضراء» دن صوكره. مثلا قتلقله كبى عامت طوقونمش اولان بر ضرورت ومضايقه دن، بويله بر تضييقه آتى وتجربه سى كوسترلدكدن صوكره كه هرحالده بر رحمت ذوقى طاتديرديغمز وقت [إِذَا] درحال [لَهُمْ مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا] بونلرك آيتلرمز حقنده مطلقا بر مكرى واردر. — يعنى الله تعالينك تعذيبه قدرتى آيات ومقابله كى اجيلمز دلالت ايده جك بر آيت فعليه ديمك اولان بر الم واضطرابه تماس ايتديده واجى بر اضطراب تجربه سى كوردكدن بويله بايسلردى بلكه بردرجه قدر بر جهالت معذرتى موضوع بحث اوله بيليردى. فقط اويله دكل. بونلر الله تعالى قارشى قاتل بر موقع عجز وضرورتده بولنديغى فعلا كوردكدن وآجى بى طاتدقدن صوكره رحمت الهيه دن بر نفعه نك طاديني طاديوير ديكى وقت آياتك حقنه حرمت ايله الله حمد وشكر ايده جك يرده درحال او آجى لى واو وضع عجز واضطرارى اونوتوب ده كرك تكوينى وكرك تنزيلى آيات الهيه نك حقنى تسليم ايتمكدن، اوندن ده درس عبرت آلمقدن ايچيده مطلقا آنترنقه حيله ركه، كيزليده كيزلى حيله كارلقده بانيه قالقارلر. ضرورت سوزنه اولدى. بو نعمت سوزنه ديا بزم درايتمزده ايدى. يوقسه الله بزم باشمزه فالرشيدمى ايچمسه كيب بر طاقم لافلر ايتمكله، ارشادات الهيه ى ديكلمويب الله كيد واحتيال ياپمغه باشلارلر.

بو آيتك سبب نزولنده روايت اولنديغنه كوره الله تعالى مكه اهاليسنى يدى سنه قورا قلقله مبتلا

ایله قحطیله تعذیب ایتمسیله هلاك اوله یازمشلر . ابو سفیانه وارارق برقاچلری رسول اللهه کلمشلر " بزه دعا ایت ،
اکر نافع یاغمور یاغار ، بولقلق اولورسه سنی تصدیق ایدرز " دیمشلردی . بونك اوزرینه رسول الله
دعا ایتمسیله الله تعالی رحمتنی احسان ایتمسیله ، کوزل یاغمورلر یاغمسیله ، برکت حاصل اولمشیدی . فقط اونلر
ایمانه ایتمامشلر ، و در حال بو رحمتی اصنامه و انواعه نسبت ایتمکه قالقیشمشلر ، و آیات اللهی قدح ایتمکده و رسول اللهه
کید و حیله یاپمقده دوام ایتمشلردی . و بو بابده الڭ زیاده ابری کیدیجیلر ده ثروت و سامانی بولنانلر قریشك
و اغنیا ، قریشك اولیوردی . شو حالده آیتك سبب نزولی بوندن اولمقله برابر مضمونی حال و وسعتده شامل اولوب
آیات الهیه نك حقنی ویرمیان لسانده بو عمومك تذکر و عاصیه شامل اولمسنده شبهه یوقدر .

[قُلْ] رسولم ! سن دیکه [اَللّٰهُ اَسْرَعُ مَكْرًا] الله ، مکرجه داها سریعدر .
ـــ آکسزین بلا کلدیریویرر (سورهٔ بقره ده " والله خیر الماکرین " آیتنه باقه) . یعنی سزك
نعمتی طاداراق طاتمادان و حال ضرورتی اونوتوب مکره کیریشمه کز ؛ قدر سریع اولورسه اولسون اللهك اونك مقابل
سزی جزایه چاریماسی سزك مکرکزدن داها سرعتلی داها چابوقدر . بز آیات الهیه یه قارشی مکرکزده
رادکیزه ایرمدن بلاکزی بولمسه اولورسکز . و بکلنمدك بر نیت ایله ایچیرده او رحمتك عقبنده تعقیبك
اجیه غضب اولونوردیکی کوره بیلدیکز . و حتی بیلمزسکزکه او نعمت نتیجه اعتباریله سزه کوروندیکی کبی حقیقة
بر نعمت دکلدر ، سزی بو یولده برعذابه سوروکلمك ایچوندر بر استدراج اوله بیلیر .

اوت مکرجی انسانلر [اِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ] هر حالده بزم رسوللریمز
سزك نه مکر یاپیورسه کز هپسنی یازارلر . ـــ یعنی یاپدیقلریکز علم الهیده کیزلی قالمه سی شویله طورسون عمللریکزی
ضبطه مأمور اولانلر ده سزه تعیین ایدلمش کوزه تیجیلر بولنان ده " کراماً کاتبین " اولانلر حفظه لرندن ده
کیزلی قالماز . هپسی صورت مخصوصه ده یازیلیر ، حسابکزه قید و ضبط اولنور . بناءً علیه اونوتمامکز لازم کلیرکه
سز ، اللهك حمد ایتدیکی کوزل دلائل و آیاتی استخفاف ایله کندیکزجه بشقه بر آیت ، آیت تقاضا کلیر . بر آنده
آغزیکزك طادی بوزولور . ایچنده بولندیغکز نعمت و صحت آلینیر ، هیچ تحمل ایده میه جککز بلالر ایچنده اغفال
و افضالاً تعذیب اولنور . و او زمانه ایمانه ایدرك یالواریر یاقاریرسکز اما البته ایشه کچمیه بولنور .

[هُوَ] او — الله [اَلَّذِى] اودركه — او ربّ جليلدركه [يُسَيِّرُكُمْ فِى الْبَرِّ
وَالْبَحْرِ] سزى قاراده ودكزده كزديرر. — سزى هم قاراده هم دكزده سير وحركت ايده بيلك
قدرت وقابليتنى ويرن ووسائطنى بخش ايدوب باشليوب ويا كزمكزه مساعده ايدن اودر. سزى هم قاراده
ثابت وصلب اجسام اوزرنده قدملريكزله سيرينه تشويق ايدن وهم دكزلرده قايقلرله واونلرده صولر اوزرنده
آقيته رق سير ايتديرر، قولايلاشديرر. حتى كه بوكون بر ده هوا يولى ويرلمشدر. اوله كه [حَتّٰى اِذَا كُنْتُمْ
فِى الْفُلْكِ] تا كميلرده بولونديغكز — بر قومك حيات اجتماعيه سى، بر دولتك حياتى ده تمثيل ايدر.
[وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ] واونلر — او كميلر — خوش بر روزكارله ايچنده كيلرى كوتوره رك
آقوب كيتديكلرى — بوراده «بكم» يعنى سزلرله يرينه «بهم» ديه خطابدن غيبته التفات نكته سى
باييلمشدر كه هر انسانه ايچنده بولنديغى حالى اى محاكمه ايده ميه جكى جهتله بونده هم مخاطبه كندى حاللرينى تجريد
ايديروب قارشيده باقاركبى مشاهده وتأمل ايتديرمك وهم بويوك حالى باشقه لرينه تذكير وتنبيه ايتديروب
حكم ويرديرمك ايچون غايت بليغ بر رسم تصوير واردر. [وَفَرِحُوا بِهَا] واوحال ايله — بوخوش روزكارله
لطيف جريانله — تام فرحلاندقلرى وقت بر ده باقارسكز كه [جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ]
اوزره — اوكميلره — بر فرطنه كلمه سى كلمشدر. [وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ]
وايچنده كيلره هر يردن طالغه كلدكده [وَظَنُّوا اَنَّهُمْ اُحِيطَ بِهِمْ] واونلر بونلرى كنديلرينى حقيقة
احاطه اولنمش ظن ايتدكده — يعنى دها غرق اولمامشلر، فقط بتون دنيا كنديلرينه دشمن كسيلمش ودشمنلر
طرفندن قوشاتلمش، قاچمغه چاره لرى قالمامش، خلاص يوللرى قاپانمش اولديغى قارشيده هولى ايچنده كنديلرى
حقيقة محو وهلاك اولمش ظن ايتدكده، واونده اوزمانه قدر بيلديكلرى وانلردن تماماً الكسلمه واوقدر قايديرد
شيدن هيسنده علاقه لرى كسيلمه ده الله يه باشقه اسيد اولماجه، التجا ايده جك هيچ بر معبود بولنمادينى آكلامش
«اليه مرجعكم جميعا» حقيقتنى بالفعل كورمه، تصديق وتسليم ايتمه اولدقلرنده [دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ الدِّينَ] دينى يالكز اكا خالص قيلارق، اخلاص ايله الله تخصيص ايدرك اوكا شويله يالواردقلر: [لَئِنْ اَنْجَيْتَنَا
لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ] عهدمز اولسون كه يا الله! بزه بوندن — بو ورطه دن — نجات ويريرسك

هر حالده و هر حالده شاكرينه اولاجغز . — حسب بويله اولور ، و اولمقده در . و حيات دنيا بويله بر جريانه
دنمون ايتمكده در . اوتكي آيتده كوستريلديكي كبي ، الهى سرور تعقيب ايدر ، و فقط بو آيتده كوستريلديكي كبي ان
فرحلي بر آنده بتون اميدلري ييقان بر اضطراب و اضطرار بردنبره هجوم ايديور . و نعمت و وسعت زماننده
اللهى قاپيده ايسته‌مه‌ين و آيات الهيه‌ده درلو درلو مكرلر قاچامقده حاليا ايمانسزلره بيله تعالى بو توحيد هيولايي
كوزلرينه كوكلرينه سيله بويله بر درده چاره خانه ايسه يالكز بو حال كنديسي دديورده . يا كواركه ، هر
اميدك ييقلديغى ، هر سببك كسيلديكى بويله آنلرده مسبب الاسباب اولان وجود بارى الايجاب عندنده بيلا وجوبى
بيلاشرك حبه الوهيتى بالضروره تسليم ايديورلر . ايشته اللهى بيلمه‌ين بو زنديقلر بيله بيليورلر كه الله ، بودر ! بو
تصوير و احاطه و اجابتى بالله رب جليلدر . — و ديگر آيات الهيه‌يه اينانميان و بويله مسلك اولاجق حقى تسليم ايتميه
سندلرى و مكرلرى ايمانلرينه حجاب ايتديكجه ، ايجه بويله فعلى بر آيت تعذيب و اضطرار دنه تشقير بشقه اولمامه
اقتضا ايدر . و « لولا انزل عليه آية » ديوب طورانلر هپ بويله بر آيت تعذيبه اوغرارلر . تفقد و ايمى و ايه
اولمايجه بونك ده حكمى اولماز . چونكه او تضييقى كوريجه ايدن عهودكم بالكوركلرده [فَلَمَّا أَنْجَيْهُمْ]
بونلرى او زمين الله ، كنديلرينه نجات ويريجه — هلاكدن قورتاروب وسعت و اختيار ياره سينه چيقاريجه [إِذَا
هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ] درحال اوصاب بغيلر يرنده بغى ايدرلر . — دائما شديد ايتمك او زره
دركى عهدى بوزوب حدلرى تجاوز ايدرك يه شرك و كفره ، فساد و عصيانه باشلارلر . [يَا أَيُّهَا
النَّاسُ] اى بو حالده بولنان عادى و باغى انسانلر [إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ]
بغيكز صرف كنديكز عليهكزه در . — باغيلككزك حقيقتده ضررى بغى ايتديكزه ، ركل انجق كنديكزه در .
چونكه او بغى ايدوب ايله [مَتَاعَ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا] ادالك دنيا حيات ساليغى قازانيرسكز . —
يا ياجغكز بو دنيا و تمتع ادنه عبارت اولوركه بر متاع غروردر . [ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ]
صوكره ده مرجعكز انجق بزه در . — نهايت ايسته ايسته‌مز دونوب بزه كله‌جكسكز [فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا
كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ] بزده سزه بو توده ياپاقده كزك خبر ويره‌جكز . — يعنى نه حفظ ايديكزى
او زمانه انكلايه جقسكز اما ايسه ايشه يه جكسه بولنه جقده ، بو فاصلك « لننظر كيف تعملون » فاصله سنه اولان

تعلم و تنازعی اخطاره حاجت یوقدر .

شمدی سز بویله استه‌یه رك دونیوی داره چیقنز اللهك نظر و لقاسنه ، آیات و رسلنه اهمیت ویرمیوب
راضی و قانع اولدیکز . بولنده باغلنقدر ایدیکز . او دنیا دنیلن حیاتك نه متاع اولدیغنی بر دوشوندیکز میسکز ؟

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ
الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا
وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا
فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ●

مآل شريفي

او دنیا حیاتك مثلی صرف شونك کبیدر : بر صو ، بز اونی سمادن ایندیردك ، دیرکه اونکله یر یوزینك
اوتی ، انسانلر و داوارلرك چیکندیکی بربرینه کیرمشدر . نهایت ارض ، بولوتله زینتنی طاقنوب سوسلندیکی
و اهلی ده اونلر اوزرینه کندیلری قادر ظن ایتدکلری بر صره ده کیجه لین ویا کوندوزین اوکا امریمز کلیویرمش
بر لحظه ده اوکا اورلمش بر حصیدیه ایدیویرمشدر که صانکه دونه هیچ برشئ یوقمش . ایشته دوشونه جك بر قوم ایچون
آیتلری بویله تفصیل ایدیورز ●

حال بوکه :

وَاللّٰهُ يَدْعُوا إِلَىٰ دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ● —

مآل شريفي

الله، دار السلامه چاغیریور. دیله‌دیکنی بر طوغری یوله هدایت بویوریور •

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ • وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ
جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا
أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ •

مآل شریفی

حسنات یاپانلره حسنی، بر ده زیاده وار. ویوزلرینه نه بر قارا بولاشیر، نه ذلت. اونلر اصحاب جنت هپ اوراده مخلددرلر • سیئات قازانانلره گلنجه، گوتولکک جزاسی مثلیدر. واونلری بر ذلت قاپلار. الله‌دن کندیلرینی قورتاره‌جق یوقدر. صانکه یوزلری گیجه پارچه‌لرینه قاپلانمش قاراکلقده، اونلر اصحاب نار، هپ اوراده مخلددرلر •

[لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا] گوزللك یاپانلره — یعنی الله تعالانك نظرنه لایقیله ورضاسنه اویغون گوزل عمللر یاپان، واونلری لایقیله اولدقلری وجهله گوزل یاپانلره. که قرآن کریم سوره بقره‌ده «بلی من اسلم وجهه وهو محسن» آیتنده ده کچدیکی اوزره رسول اکرم صلی الله علیه وسلم احسانی تعریفنده: «الاحسان ان تعبد الله كانك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك = احسان، الله تعالی‌یه صانکه اونی گوریورمشسك گبی عبادت وعبودیت ایتمکدر. چونکه سن اونی گورمیورسك ده او سنی گوریور» بویورمشدر. بویله

گوزل ایسه، وظیفه، عبادت، حسنات بابنده کندیلرینه [اَلْحُسْنٰى] داها گوزلی [وَزِيَادَةٌ]
لطفه ده زیاده وار. — یانی قدری حسناتك داها گوزلی اولمقدن زیاده بر شیء اجر و مثوبات حاضر اولمقده
باشقه فضل الهیده بر ده زیاده وار که اصول مضاعفه اوله رق اونده یدی یوز قاتنه و داها فضله‌سنه قدر
متزایداً اثابت ایدیلیر.

زیاده، مغفرت و رضوان و حسنی: جنت، زیاده: لقاء در دخی دینلمشدر.

[وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ] و یوزلرینه نه توز قوتور، نه ذلت —
هر وجهله آلنلری آق، یوزلری پارلاق، یعنی مسرورلرینه ایرکن باشقه جانه حسیقه جق، اوتاندیره جق حیثیت
قیره‌جق، گوزلرینی دونوره‌جك، عار دوشوره‌جك، لکن وکدر ده ایسه و الم ده اولورلر. بر یوز قاره‌سی یوقده
محاسنی لکه‌لریله جك ذلت بولاشاده نعمتك قیمتی قالمایه جغی جهتله بو نزاهت اولمایجه احسنی و زیاده‌ی تکمیل
ایتمیه اولماز. بونك ایچونده جنت النعیم اهلینك بونده دعوالری تنزیه سبحانی ایله سلام و حمد ده طوپلانیوردی

[اُولٰٓئِكَ] ایشته بونلر — یوزلرینه غبار و ذلت بولاشمیه جق اولانلر بو حسنی بالاده ذکر ایدیلن
کیمه [اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ] در.

[وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ] سیئات کسب ایتمیه — سلیم و گوزل اولانه فطرتی حقده
جیقوب شرك و معاصی گیبی کوتولکده چالیشمه، کوتو عمل، چیرکینه خویه قازانمه — اولانلره ایسه
[جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا] هر بر سیئه‌نك جزاسی مثلیدر. — یعنی حسنه ده اولدیغی گیبی زیاده
ایدلمز. احسانه احسانه، سیئه‌یه عدل ایله معامله اولنور. (سورهٔ انعامك صوکلرنده «ومن جاء بالسيئة
فلا يجزى الا مثلها» بابنده). [وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ] و بونلری بر ذلت قاپلار. — سائره
یوزلرینه دگل هر طرفلرینه صاریله بویوك بر ذلت و حقارت ایچنده قالیرلر. [مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ
مِنْ عَاصِمٍ] اللهدن هیچ بر صیانتجیلری یوقده. — اللهك قهر و عذابندن صاقلانوب قورتاره جق
هیچ بر قدرت، مثلا اولدیغی گیبی مؤمنلرده اولدیغی وجهله انبیانك شفاعتی اذن ایله حفظ و صیانت ایده جك
بر خلاصکارلری ده یوقدر. اویله ذلیل و حقیر درلر که اوزرلرینه اللهدن بر خلاص چاره‌سنه بیله بولنماز.

[كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا] صانكه يوزلرى بر قارانلق كيجه پارچه‌لرينه بورونمش — يأس و الم ايله، جهالت ايله، و ذلت ايله يوزلرى اويله قاره، اويله مغموم.
[أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ] در. — ايمانه ايرمه‌مش، قرآنه قارشى كوتولك كنديلرينه ابدياً مطبوع قالمش اولديغندن كوتى جزالرده بويله جهنمده مخلددرلر.

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنْتُمْ وَشُرَكَاؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَاؤُهُمْ مَا كُنْتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ • فَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ • هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ ۖ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ • ع

مآل شريفى

و او كون كه هپسنى حشره طوپلايه‌جغز، صوكره ده شرك ايدنلره: يريكزه! سز ده شريكلريكز ده، ديه‌جكز. آرالرينى آچمشزدر. شريكلرى سويله ديكه‌ده‌در: «سز بزه طاپمايوردكز •
شمدى سزكله بزم آرامزده شاهد اولارق الله يتر. طوغريسى سزك عبادتكزدن بزم اصلا خبريمز يوقدى»
• ايشته بورادا هر نفس، كچمشده ياپديغنى دنه‌يه‌جك، هپسى حق مولالرى الله‌ه رد اولنمشلر و
اويدوردقلرى شيلر كنديلرندن غائب اولوب كيتمش بولنه‌جقلر •

[وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا] و او كون تماميله او كون كه بونلرى جميعاً حشر ايده‌جكز — يعنى حسنات ياپمش اولانلرله سيئات قازانمش اولانلرك هنوز حسابلرى كورولمه‌دن هپسنى طوپلايوب حساب موقفنه سوقه‌جغز [ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا] صوكره اورتاق اولانلره ديه‌جكز كه

[مَكَانَكُمْ أَنْتُمْ وَشُرَكَاؤُكُمْ] يرگزه ؛ يعنى يرگزده قيمدايايڭز سز و شريكلريڭز .
— عندالله شفاعتجيدرر ديه الله شريك طوتدقلريڭز [فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ] آرهلرينه آيرلق آچمشدر . —
آرالرنده كى موهوم عمادلرك هپسى قطع و ازاله اولنوب بينلرى تماماً تفريق اولنمشدر . [وَقَالَ
شُرَكَاؤُهُمْ] و شريكلرى — او شفاعتجى اوندقلرى ، تسلى و منفعت بكلدكلرى اولوقر ، اولى شعور
تصاوير و تماثيل اولسونلر نه طاپارلرسه — شويله ديه‌جكلردر : [مَا كُنْتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ]
سز بزه عبادت ايتمه يوردڭز [فَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ] زيرا نكه بزم
آرامزده شاهد اولرق الله يتر [إِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ] حقيقت بودر :
بز سزك عبادتڭزدن قطعياً غافل بولونيوردق . — يعنى على كل شئ شهيد اولان الله تعالى بيلير كه سزك بزه
عبادت ايتديگڭزدن اصلا خبريمز يوقدى . بنا عليه سز طاپيڭز — بزه دگل ، كندى هواڭزه ، خيالاتڭزه
طاپيورديڭز ، بزه افترا ايتمشسڭز ، بز بويله بر شيئى اصلا قبول ايتمز ردايدرز ، بونڭ مسئوليتى كنديڭزه عائددر .
[هُنَالِكَ] ايشته اوراده — اوگونده دهشتلى مقامده [تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ]
هر نفس ، هرجانه مقدما ياپديغى بولاجقه ، احتبار ايده‌جك — الى گوتوز عمل و يا ترك اوگونه زياده حقيقةً
قادر يا اگلايمجه [وَرُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ] دوندريلرلر : لقاء الله‌ده حياه او
مستندلر ، حمد بولولرى ، حقيقى مالكلرى الله تعالى‌يه رد و اعاده ايدلمه بولنه‌جقلر [وَضَلَّ عَنْهُمْ
مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ] عندالله بزم شفيعلريمز ديه افترا ايده گلدكلرى اوكيلى معبودلر ، اويدوروب
گلدكلرى بوتون اوهام و خيالات يانلرندن غائب اولمه ، بتمه ، گيتمه اوله‌جقدر .

شيمدى حاللرى حقايه ومكلريت نتائج و عاقبتى بيان اولنان اوشركلره توحيدك حقيقتنه دلالت
ايدن شو آيات و دلائلى تبليغ ايتمه ، اى رسولم ! :

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ

فَسَيَقُولُونَ اللّٰهُ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ • فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ
الْحَقِّ اِلَّا الضَّلَالُ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ •

مآل شريفى

دیكه: سزه كوكدن و یردن كیم رزقكزی ویریور؟ یا او سمع و ابصار كیمك ملكی بولونیور؟ و كیم او اولودن دیری چیقاریور، و دیریدن اولو چیقاریور؟ و امری كیم تدبیر ایدیور؟ دیه‌جكلر كه الله، دیكه: او حالده صاقینمازمیسكز؟ • ایشته او الله، سزك حقیقی ربكز، حقیقتدن صوكره ده ضلالدن باشقه نه واردر؟ او حالده نصل چویریلیرسكز؟ •

[قُلْ] دیكه: [مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ] سزه كوكدن و یردن كیم رزق ویریور؟ [اَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ] هم او سمع و ابصاره كیم مالك و حاكم بولونیور؟ — یعنی او رزقلردن استفاده‌نك آلتی اولان وسائطدن اك انفسده اولان حس قوه‌لرینك اك شریفلیسی بولنان ایشیتمه و كورمه ملكه‌لری كبی نعمتی كیم ویریور؟ بونلری خلق و تسویه‌یه كیم قدرت یتیریور؟ ویا بونلری كیم اداره ایدیور؟ بونلر اوزرنده كیم حكم و تصرف ایدیور؟ نفسكزده‌كی بر حادثه‌ده، آفاقده‌كی بر واقعه‌یی تجلی ایتدیرن ده سزده سزدن خارج اولان حقیقی ادراك ایتدیرن، لحظه حفظی دوندوراجق آیاتی ایشیتدیرن، كوستیرن كیم؟ كذلك نظر، ابصارك جمع اولارق ایرادی كورمه‌نك ایشیتمه‌دن كثرتلی اولدیغنه بر اشارتی احتوا ایدر. سمع و ابصاره مالك ویاخود حاكم اولمه معنالرینك فاتحه‌ده بحث ایدیلیه تقدیم ایله و سوره بقره‌نك «اشهد ان لا اله الا هو» آیتنده بحث ایدیلیه مبدأ ایله، سوره مائده‌ده كچن «وهو يدرك الابصار» قول كریمنده كبی ادراك خارج مسئله‌لرینه تعلق ایدن و طوغری كورمك و طوغری ایشیتمك حس ذهنی و حقیقی حس و ادراك ایتمك ایسه «قل الروح من امر ربی» مضموننده اولدیغی وجهله امر ربه

قوه‌لری الٰهی بر امر اولدیغنی اشعاراً ایله‌ده دها عمیق بر حقیقتی تنویر ایدر. «ولایزال العبد یتقرب الیّ بالنوافل حتی اکون سمعه الخ...» حدیث قدسیسی تصوف اولایه شهودیه مسئله‌سنه بر اشارتی محتوی اولدیغنی ده قید ایتمه‌دن گچه‌میه‌جکز.

اوت، او سمع و ابصار خارقهٔ بدیعه‌سی کیمک ملکی؟ [وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ] و کیمدر او که اولوده‌ن دیری چیقاریور و دیریده‌ن اولو چیقاریور. — دونه قدر ده یوق ایکن بوگون بر ذی حیات، بر نبات، بر حیوان، بر انسان میدانه گلیور و بر قاچ حیاتلی ماده‌لره چیقوب گیدیور و صوکره اولیور. فاعل حادثه اوله‌رق حقیقتده بو حیات و مماتی یاپان، بونلری دیرلتن اولدورن کیم؟ ارزاق و غذاء حیاته تمثل ایدیور، غیر عضوی ماده‌لر عضوی اولیشیور، نطفه‌ده حیوان، فانده نطفه چیقیور. صوکره ده حیاتی، عضوی ماده‌لر عضویتی ضایع ایدوب اولیور که طبیعت نقطهٔ نظرندن باقیلدیغی زمانده بونلر مختلف و ضد طبیعتلرک یکدیگرینه تحولی، انقلابی، اصطفاسیدر که طبیعتک قانون اساسیسی اولان اطراد و عطالته مخالف و بناءً علیه خلاف طبیعت حادثاتدر. ایمدی بونلری چیقاران، بو حیات و مماتی طبیعتلری یکدیگرینه تماماً ضد ایکی حادثه‌لی بربرینه قلب ایدوب سبب یاپان کیم؟ تحول و اصطفاده خارج طبیعت بر قدرت فاطره‌نک تأثیری و تدبیری انکار اولنه‌مز ممکنمی؟ [وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ] و امری تدبیر ایدن کیم؟ — یعنی یالکز او ذکر اولنان خصوصیات دگل، دها بونلر کبی نیجه اضداد و طبایع مختلفه ایله مشکل اولان علی العموم عالمک شؤونده و امورینی تدبیر و اداره ایدن، سادجه جنبه مسئله‌سی دگل، او دقوماز اوقیلا جریان ایتدکده بونلرده نظام اموری، بتون بو عالم ملک و سلطنتی چویروب قوران کیم؟ بونلری آکلادکجه [فَسَيَقُولُونَ اللّٰهُ] درحال الله دیه‌جکلر. — بو سؤاللرک جوابی غایت واضح اولدیغندن مشرکلر بیله بونلری تام ایدرک هپ بونلری الله یاپیور دیمکده تردد گوسترمیه‌جکلردر. [فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ] بناءً علیه او حالده دی که: قورقمیورمیسکز؟ — بو سلطانم ایکنه نفس اولوب ده اونک قدرتندن قورقمازسه، اوکا قارشی شرک و عصیاندن توقی ایتمز، خلاصه‌ده گیدیکزی قورتارمازسه، باشقه‌لرینی ربّ طوتوب اونک وقایه‌سنه گیرمزسکز؟

[فَذَٰلِكُمُ] دو دیدیکز الله، او ایشته — او اوصاف کمالک، او قدرت و افعالک، او خلقه

دارلرك صاحبی بولنانلر. ایشته [اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ] الله، حق ربكز. — الوهیت
منحصراً كندیسنه حق اولان تك معبود، حقیقةً وحجةً یالگز ودولی الارکز [فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ
اِلَّا الضَّلَالُ] حقدن صوكره ده آرتق ضلالدن باشقه نه در؟ — یعنی حق ایله ضلال بیننده واسطه
یوقدر. حقی تجاوز ایدن مطلقا ضلالته دوشمش بولنور. حق تعالیدن غیری رب، معدوم وباطل
ضایع ومضمحلدر. توحید عقیده سندن باشقه عقیده، ضلالدر. [فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ]
او حالده نصل منصرف اولیورسكز — یعنی حقدن ضلاله، توحیددن شركه، سعادتدن شقاوته نصل چویریلیورسكز؟
ضلاله صرف اولونمغه نصل راضی اولیورسكز؟ عاقل اولان انسان حقی براقوب ده ضلالی آرزو وتجویز
ایدرمی؟ یاخود نره دن نره یه صرف وتحویل اولونیورسكز؟ نره یه گیدیورسكز آكلادیكزمی؟

كَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوٓا اَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ●

مآل شریفی

اویله بسبتون حقدن چیقمش فاسقلره ربكك كلمه سی شویله حق اولدی: اونلر آرتق ایمانه كلمزلر ●

[كَذٰلِكَ] بویله — یعنی اللهك ربوبیتی حق، حقدن صوكره سی ضلال اولدیغی
حقدن ضلاله منصرف بولندیغی حقیقةً ثابت ومتحقق واحكام نوعنده بر بیان واثبات، بونلرك حق
حق اولدیغی كبی [حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوٓا] فسقی تقرر ایتمش اولانلر اوزرینه
— كفرده تمرد ایتمش، كفر وانكارك صوك حدینه چیقمش، یالكز فسق عملی دكل فسق فكری ایله ده
فاسق اولمش، مثلا بالاده مذكورلره سؤاللرك جوابنده «الله» دییه‌جك بر حالده انكارده ایلریه
دوشمش بولنانلر علیهنه — ربكك حق تعالانك كلمه سی یعنی شو كلامی حق اولمشدر: [اَنَّهُمْ

لَا يُؤْمِنُونَ] حقیقةً اونلر ایمان ایتمزلر — اونلر سعادت عقیده‌دن بولنمقدن محروم، ایمانه ده بونلر محروم

و بونلر ایمانسزلق سیئاتنه و نتایجنه محکومدرلر. بونلرڭ اکثریسی فسق و ضلالت ترویج ایدن بر طاقم ظنونه فلسفه‌یه

وجود الٰهی دلائلنه قدح و جرح یا بعض اوغراشان متفلسفلر اولمق حسبیله بو نقطه‌ده بو ظنونه فلسفه‌یی

هدم ایده‌جك صورتده توحید حقی اثبات و تقریر ایچون علم حکمتده بر بحث وجودك، دیکری مبحث معرفتك

اساسنی تشکیل ایدن ماهیت و ادراك ایچون مسئله‌لری وضع و حل ایله بالخاصه بونلرڭ کنهنده متجلی وجود باری و

توحید الٰهی دلیللرینی غایت دقیقه وصول درجه شمولی و بالخصوص فیلسوفلرك زیاده شاشیرتان جسد و روح

ماده و صورت، ذهن و خارج، نفس و آفاق (سوژه و اوبژه) ایکیلکلرینه دایانان و عنعنه‌لك

دیبیلك شبهه‌لرینی توکندیرن حل و قطع ایده‌جك صورتده بیه و قطعی و عینی زمانده خواص حکمایی ارشاد ایده‌جك

اولان بر جوهره ابتنا ایتمکده بر ابر ذات مسئله‌یی مرتبهٔ عقل و ادراکلرینه کوره عموم وضع بر نظر ایله تشقق ایتدیره‌جك

درجه‌ده ساده و آچیق و رایع ایکی آیت تنویر و انواع شرکك هیچنی رد و ابطال ایله بویوریورکه:

١ — :

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُۜ قُلِ اللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ● قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَهْد۪ٓي اِلَى الْحَقِّۜ قُلِ اللّٰهُ يَهْد۪ي لِلْحَقِّۜ اَفَمَنْ يَهْد۪ٓي اِلَى الْحَقِّ اَحَقُّ اَنْ يُتَّبَعَ اَمَّنْ لَا يَهِدّ۪يٓ اِلَّٓا اَنْ يُهْدٰىۚ فَمَا لَكُمْۜ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ● وَمَا يَتَّبِعُ اَكْثَرُهُمْ اِلَّا ظَنّاًۜ اِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْن۪ي مِنَ الْحَقِّ شَيْـٔاًۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ●

مآل شریفی

دی که: سزك شریکلریکزدن خلقه ابتدا ایدوب صوکره ده چویرن بر یاپیجی وارمی؟ دی که الله

خلقی ابتدا یاپار، صوکره ده یینه یاپار. آرتق نصل صاپدیریلیرسکز؟ ● دی که: سزك شریکلریکزدن

حقه هدایت ایده‌ن وارمی؟ الله، دی که: حقه هدایت ایدر. او حالده حقه هدایت ایدنمی اتباعه احقدر،

یوقسه هدایت اولنمادقجه کندی کندینه یول بوله‌مایانمی؟ او حالده نه اولیورسکز؟ نصل حکم ایدیورسکز؟ ● بونلرك

اکثریسی صرف بر ظنه اوزرنده کیدر، فقط ظن، حقدن هیچ بر شی افاده ایتمز. هر حالده الله، اونلرك یاپدیقلرینی

بیلوب طوریور ●

[قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ] الخ، دی:

شریکلریکزدن خلقی بدءاً یاپیب صوکره ده اونی اعاده ایده‌جك کیمسه وارمی؟ — یعنی معبود تلقیسنده

انسانك منفعت و مضرتنده حاکم، امید و مخافتنده حصولی درجه مؤثر بر مرجع اعتقاده ایلك اساس عقیده وجودی

ملاحظه‌در. بونك دلیلی ده اثر اولان خلق و احداث فعلیدر. حقیقی تأثیر و علیت انجق خلق و ایجاد

و ابداعدر. یوقسه طبیعت، قیام، صدور، تولید، کسب و سائره کبی اسبابك هیچ برنده حقیقی تأثیر و علیت یوقدر.

بونلر، یوقی وار ایتمزلر. خلق ایسه، یوقی وار ایتمك و بالخصوص بالذات امور اعتباریه، نسب و اضافات احداثی

دکل، مخلوق معناسنه خلقی احداث ایتمکده الك زیاده متعارف اولان اجسام و اجرام عالمك مقادیر و کمیات مخصوصه

و متمایزه ایله تقدیرلرین ایجاد ایتمکده‌در. (سورهٔ انعامك باشنه باقیکز). کندی بیله هرکس کندیسنك

بر زمانه اول یوق ایکن صوکره خلق ایدلمش بولندیغنه واقف و بو صورتله عالمده خلقك جریان ایدوب

طوردیغی عموماً معروفدر. سابقه بر خلق ایله مسبوق اولان و سنده‌کی خلقك متقدم و یا متقارن اسباب

و عوامل مخلوقه ایله بر ترتیب و علاقه ایله اختلاط ایتمش بولندیغندن بر معدومك ایجادینه تعلق ایدن

خلق حقیقی موجودك قیامی صدور و تولد کبی دیکر حیثیتلردن تمییز و تفریق ایتمك بر درجه‌یه قدر خفی

و مشکل کورونه بیلیر. بونکله برابر و سنده‌کی خلق معبود حاکم احتیاجنه سائق اولان حصول امید و مخافتك

تعلق ایده‌جکی غایهٔ مطلوبه ده اولدیغندن خلق معنوینك بوتون وضوحیله اکلاشلمه‌سی دائره‌سنده اولدیغی صوکره

مبدأ و معاده حاکم خالقی یقیناً طانیمق ایچون ده عم العموم دها واضح و الك مستقیم طریقه، بوتون مخلوقات وجود

و فنانك هر وضعی آچیقدن آچیغه کوسترن بر اخلاقی ، بر ده منتهاسنی تصور ایتمکدر . هر هانکی بر شیئك بر جنسه
خلقتك بر خلوه بابقوسبوده اولمیان ایلك خلقتی . ایلك حادثه‌نك ، ایلك بورده‌لك ، ایلك ماده‌نك باشلانغیجی
ملاحظه ایتمك خلقتك بتون ماهیتنی آچیقلاتمغه مخلوقات قدرتك طبیعت اشیا اوزرنده حاکم بر مبدأ وجود اولدیغنی
کوستره‌جکی کبی وجوده کلمسه اولانه بر شیئك صوکره ده فانی اولدیغنی کورمك و ملاحظه ایتمك ده طبیعت
سفسطه‌سنه قورتولمغه و فنونه طبیعیه مباحث و مسائلی کتاب طبیعتك دکل کتاب خلقتك آیاتنده تعقیب ایتمکه‌لیدر .
بو وجهله معرفة الله مطلوبنده ایلك وضع اولنه‌جق سؤال شودر : ای انسانلر ! ای لقاء الله امیدوارلری
مخلوق خالق رتبه‌سی ویرمك نیته‌یه مزکر ! سزك الله قارشی کندیکزده بر تأثیر و قدرت ، مستقلت مقتدرزده
اوله مقابل بر حاکمیت فرض و تخییل ایدیب ده طاپینیورمیسکز . بر اک کبی امیدلر باغلادیکز مخلوقده شریککز اولان
یعنی سزك کبی مخلوقده بولنان اسباب و عوامل سلسله‌سی ایچنده عقل و ادراکه بلکه تفسیلی اولدیغی جهتله ذوی العقول
اوزرنده حکم و تصرفه قدرتی بولندیغنی اشعار اولانه یوقکبی صور و عبادات مقبوله‌سی شیلر شویله طور سوینه ذوی العقولده
بولنانلرنده بیله بر خلقی تامیله اثبات جهه ، صوکره ده اونی افنا ایدوب تکرار کیمی باشده خلق ایله اعاده ایده‌جك
فرد ویا جماعت هیچ کیمسه وارمیدر ؟ یعنی ممکندر ؟ بر مخلوقك ساعیه بر خلقه اوله دن بونی ، هر شیئی یاپماسنه امکان
اولمادیغی شبهه‌سزدر . فلانه مخلوقده خلق بدأ ایده‌بیلیر دیمك بر تناقضه اولور . او مخلوقده عقل اوله ده فرصه
ایرلر فعلنده کندیسنك یاپامادیغی بر مبدأه محتاجدر . لائق کندینك خلقه ایدلمسه اولمسی لازمدر . خلقه یالکز
اسباب و علل مخلوقه سلسله‌سیله ملاحظه ایدلدیکی زمانده ایجادنده سلسله‌ی قطع ایدوب ده خلقه بدأ ایده‌جك بر مبدأ
بر علت حاکم بولمق محالدر . چونکه انکسی مبدأ علت فرض ایدلسه عینی زمانده مخلوقده قالیر . حالبوکه خلقه باشلایه‌سیله
جریانه ابدی پنچیور پیقه‌ده‌در . اونك مجموعه تناقضی محتوی اولانه او تسلسله حکماء الهیه تسلسل محال اطلاق ایتمشلر
و بونده سلسله ممکناتك هیئات مجموعه‌سی دخی ممکنه اولدیغی ، ممکنك وجودی ایسه کندینه خارج بر علته محتاج اولدیغی ،
سلسله ممکناتك هیئات مجموعه‌سنه خارج علت وجودك لذاته واجب الوجود اولمسی لازمکلدیکی جهتله بر اخلقك
علل مخلوقه سلسله‌سنه استنادی محال و واجب الوجوده استنادی ضروری اولدیغنی ایضاح ایلمشلردر . حاصلی بر مخلوقه
مبدأ خلقه بیله اولسه اونك بادی خلقه بر خالق اولمسی ممکنه دکل متناقضه اولدیغنده بو حقیقت بر اخطار ایله فهم

اولنه‌بيلمجك قدر بديهيدر . خلقتك شوقى ظاهر . خالقك خلقته داخل اولمه‌جغى بربناى اوليغنده بناكه‌نلى
بانيا يعنى ياپيغى ماكينه‌نك ايچنده آرامق بيهوده اولديغى كبى خالقى اشياده ده طبيعت اشيا ايچنده آرامق بيهوده
دكلدر . خلقه ايچنده مبادئ غير عاقله شوقى طورسه مبادئ عاقله‌نك بحثى بر آخلقه اولمسى هيچ ممكن مى ؟ صوكره
بر مخلوقه . هلاك اولوب فنايه كيتديكى زمانده اونى برداً ثانياً خلق ايدوب بر مخلوقه بولنه‌بيلير مى ؟ جواباً «خلقه
ممكنه دكل » سلب كليسنده عبارت اولان بو سؤالى ايراد ايتديكى شكلى تقرير و بونده مقصد ، جدال اولمايوب
محضا ارشاد و برهان اولديغنده اوقاسوه رشكرك نه ديه‌جكلر نه باقمه‌زوده يا محمد [قُلِ اللّٰهُ] الله ، دى :
[يَبْدَؤُا الْخَلْقَ] خلقه بدء ايدر . ـــ بر خلقه سبب اتمه‌دن هيچ بر مخلوقك توسطنه محتاج اولمادن خلقى
تا ايلك مبدأ آنندن ياپار ، ايلك باشندن ياراتير . الله واجب الوجود ولذاته اوليغنده فعل وتكوينى قديم
اولان ذات وصفاتندن باشقه هيچ بر شرط وعلته توقف ايتمز وهرشيئه اقدم بر اولدر وهرشى اونك مسبوقدر .
خلقه ايتمه بدء ايدر . معدومى وجوده ابتدا ايدر . خلقى بونده مبادى بيله ياراتير . ماده ده بونده طوپراغه
طوپراقده ياپمسه . قاشنده بنايايا كبى اولور اولو . جامده جانمه باپمقله ويا انسانده انسانه طوغورتمه كبى دريه
درى چيقاريقلا قالماز . هيچ بر مجيزه حياتيه يوقكن صودن حيات ياپمه ، جامدن ، طوپراقدن ايلك نباتى
ايلك حيوانى ، ايلك انسانى احداث ايدويرمك كبى هر بر طبيعت نقطه نظرندن ياقلنجه قانون طبيعيى تغيير
ويا يكى بر طبيعت مبدأ تشكيل ايتمسه بولنان دنيادميه فوق الطبيعه بر ايجادى ابتدائى اوليغنده شبهه يوق اولسه
آشيلمان اصطفاسندن اكرنده دنفوذ كلديكى اوزره اولودن ديرى چيقاريقلده قالماز ده بونده خلقك
تا ايلك ماده وصورتنه . ايلك نقادر وقابليته وارنجه قدر بونده مبدأ ايلكى ياراتقده باشدر . اوكه
خلقه حقيقتده بيانه فاعلى اولان خالق تعالينك ذات وصفاتندن باشقه هيچ بر شرط وعلته مسبوق اولماز .
خلقه يوقدن دكل . يوقلغه شاندن اولان ممكناتدن ده دكل ، بذاته ولذاته وار اولان ويوقلغه شانندن اولميان
الله تعالادن كير . اونك صنعيله باشلر . الله خلقى بويله باشدن باشه وباشلى باشنه ياپار . [ثُمَّ يُعِيدُهُ]
صوكره اونى اعاده ده ايدر . ـــ خلقى بر مبدأ دن بر منتهايه واردير . بو ايلك عالمده ياراتديغى بر نهايت
وعاقبته ايردير . ويرديكى خلقه جريانى قطع واونى هلاك ايتدكدن صوكره كنديسنه ارجاع وبالآخره يكى باشدن

بر خالق ایله دیگر بر عالم خلقنده بعث و اعاده ایدر. الله بویله مبدأ و عالم معاده حاکمدر. بر حالده بری موجب
اولان بو ضروری ایکی مقدمه ایسه شکل ثانیده شو مطلوبی انتاج ایدر: «لا اله الا الله». سلسلهٔ خلقه اویله
الله بویله ایکن ﴿فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ﴾ ایمدی سز نره‌ده افکه دوشورولیورسکز. نصل صاپیدیریلیورسکز؟ —
یعنی اورته‌ده شرك و شبهه ایله نصل چیقیورسکز، نه جانب باطله صاپیدیریلیورسکز، نرده‌ده‌سکز؟ بوده خلقك
مبدأ و معادنه حاکم بر خالق اولان اللهی صایمامق، مخلوقه پرستش ایتمك نه چیقار صاپیقلقدر، نه جانب جهل
و حماقت بیلمزسکز. یا خود سز ارتق اوکنده صوکنده اللهدن نصل قورتولورسکز؟ بحث وجود و تکوین نقطهٔ نظرندن
ایشته مسئله بویله.

٣ — بحث معرفت و علم نقطهٔ نظرندن ده باقالم!

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَهْدِٓي اِلَى الْحَقِّ﴾ دیمه، دی: سزك شریکلریکزدن
حقه هدایت ایده‌جك کیمسه وار می؟ — یعنی انسانك خیر و شرینی، منفعت و مضرتی، له و علیهنده‌کی
خصوصیاتی تمییز و تعیین ایله اموری اوکا کوره تنظیم و اصلاح ایده بیلمسی ایچون حکمتده خطا و ضلالدن سلامتله
حقه و صوابه اصابت اك بیوك احتیاجی و فکر و عملنده حکم حقی تحری ایتمك مطلوب و غایه‌سنی تشکیل ایدر.
معبودلغك ایلك و ادنی مرتبه‌سی ده هدایتك بر وجهله حقه و صوابه ارشاد ایتمك، حقه و باطلی بیلدیرمکدر.
بونك ایچون ده معبود تحریسنده ایلك ایسه اولان تحری ایدلمك و ملاحظهٔ خلق و خالق مسئله‌سنده دخی ایلك هدف
و مطلوب حقه هدایت و اصابت مسئله‌سیدر. — او حالده بر تأمل اولنسون، حقه فعلاً ده باشقه‌یه پرستش ایدیلیه
شیئلر ایچنده بویله بر ادراك، شعورسز جمادات معقولی شویله طورسون، «سه» اطلاق ایدیله‌بیله‌جك
ذوی العقولده بیله کندیلکندن انفس و آفاقی تدبیر و انطباقه ایدیروب ده حقه بالذات هدایت ایده‌جك
هدایتی نفسه مقابلنده بولنان و یا بولنمیه اولان بر واقعه‌یه، بر موجودیت عینیه‌یه اصابت ایتدیره‌رك
انا ایله لا انا، روح ایله جسم، ذهن ایله خارج، صوره ایله ماده، عالم ایله معلوم، عاقل ایله معقول
بیننده‌کی اتصال و وحدتی، علم و اصابت نسبت واقعه‌سنی تأسیس و تحقیق ایدیروب ده بو بویله‌در و یا دکلدر
دیه حقه حکم ویره‌بیله‌جك، تعبیر آخرله خارج وجدانه‌کی واقعاتی وجدانه، وجدانه‌کی واقعاتی نفس

و وجداندن خارجنده تجلی ایدرده یکدیگرندن متمایز اولان بو ایکی عالمک فوقنده وحدت حاکم اوله بیلملی کیم
واردر؟ هیچ!... کرک نفس و کرک آفاقده مطلقک هیچ بیری حد ایله طلوعی اولمسه، هر بری بر وجهده تقلّد
قیلنمشدر. متقلدلر هیچ بری ذات حد اولمادیغندن کندی ذاتنده کمال حقی حائز دکل، ناقصدر. بونلرده
وجوه حد مختلف، علم و معرفت حادث و اضافی، نفوس عاقله اعیانده متمایز، حقیقت حد ادراک معقولنده متعالی
عقول مضطرب، آفاق مختلط، اعیانک حیوانی نفس ناطقه‌ده، شعور و ادراکده‌لری، نفوس ناطقه کندی حکمی
و مقدراتی بیله احاطه و ادراکده عاجز، حاکم حد ایسه حس و تصورک، شئونده نفسک دراسه تعلقه ایله برلکده تجلیدر.
خارجیه ماسوای حقک کندی کندینه حقیقت ذاتیه ایله بیله حکمی فرض ایتمک بر تناقضدر. عقول، عالمک منفعله
حکم حقک فاعلی دکل، قابلیدر. فلسفه تاریخنه آشنا اولانلرک معلومیدرکه فلسفی مسلکلرک اک اساسلی فرقی مباحث معرفتک
بو نقطه‌سنده باشلار. یکدیگرینه هو هو حملی ممکن اولمایان اذهان و اعیان (سوژه و اوبژه) تقابلی آراسنده
نصل اولوبده موضوع و محمولک واقعده وحدتی افاده ایدن علم و حکم حد ممکن اولیور؟ نفس کندینه خارج
نصل فیرلایوبده آفاقه قیلیشیور. و نصل واقعده‌کی بر حقیقتی کشف و ادراک ایدرده اوکا حائز اولیور؟،
عقل و علم اولیور؟ بزه قطع نظرله شو شوئیدر دیمک تناقضه دکلمیدر؟ بنم بنده اولان عقل و علمک
بنده اولمایان بر معلوم و معقول مطابقت و عینیت ایله ایکیسنک برلکی نصل دها حد ایله ادعا اولنه بیلیر؟ أنا
لاأنادر. ویا لاأنا أنادر. دیمک تناقضدن باشقه‌نه‌در؟.

او حالده نفسک کندی شوئنده و صورینه، کندی انطباعات و تمایلاتنه خارجده نفسده تملکه قیمتی ویروب
کندینه کیمی واقع طرفنده دلیلی بولمه امکانی اولمایان عندی بر تحکم نفسیدن عبارت اولمازمی؟ حدوث زمانلرده
آلمان فیلسوفی قانتک دخی بحث ایتدیکی وجهله جسیم بر نقطه‌ نظرله تأمل اولندیغی زمانده بو سؤال الی حالده
واردر. و بو نقطه‌ده فیلسوفلر باشلیجه اوچ قسمه آیریلمشدر. بر قسمی بو سؤالی ناقابل حل عدایدرک
حقک وجودینی و عالمک امکانی انکاره قدر وارمشدرکه بونلر سوفسطائیه و بعضاً اخلاق حسبانیه‌دیرلر. کیمی
یوه‌نه عنادندن معصوم عنادیه، کیمی علم و فنده واقعده هیچ بر قیمت ویریلمیوب بوتون معلوماتی صرف عندی و نفسی بر حادثه
بر (سیقولوژیسه) عدایدن عندیه، کیمی ده لاادریه‌دیر. انکلیز فیلسوفی داوید هیومه اعتباراً بونلر

قرون اخیره فیلسوفلرنده ده ظهور ایتمسه وعلم وفنده مشبهه مسئله سنی تکثیر ایتمشلر و سپتیکلر یعنی ریبیه و شبهیه جی عنوانی آلمشلردر. فقط سؤال الحقیقه برابر بونلرك هر حالده برینك ادعاسی قبول ایدیلك لازم گلسه عینی زمانده لایق برنك حقیقت بیلنمسه، مثلا هیچ برشیئك بیلنه میه جکی تحقق ایتمسه، هرشیئه شبهه ایله رجوع اولدیغی آكلاشلمسه دیمك اولاجغنده بونلرك هپسی التزام ایتدکری تناقضه سوق ایدیله جکلری کبی برچوغنده نقض وابطال وجمع الاضداده رجوع وعلمك وجودیغ اثباته کافی گلمشلردر.

بونك ایچون دیگر برقسم فلاسفه، غلاة وغفلاء؛ قدر حیوه اولورسه اولسون بعضی احوالده نفس انسانیتك جمود وصوابه اهتدا واصابتی تحقق بولدیغنده کیفیت اصابتك ایضاح اولنه مامسندن طولایی جمع الاضداده حتی انکاره؛ بالفعل محض حقیقته عبارت بر ضلال وکفرانه وحقایق بالوجوه تجلیات وعلم وفنك بو نجه کشفیات وترقیاته رغماً علمك امکانی انکار ایتمك برسفسطه وجنون اولدیغی کوره رك مذکور سؤال حلنه قیام ایتمشلر، بونلرده ایقانه واختباره تعبیر آخرله تجربه وتصدیقه ایرمشلردر.

(بونلر حقنده تفصیلی ایچون مذاهب ومطالب نامنده کی مترجم اثرینه باقمه).

فقط بونلرك اکثریسی وحدتی بولمه، تناقضدن قورتولمه ایچون ذات حقی انفس وآفاقك اذهان واعیانك، ارواح واجسامك، ماده وصورتك والحاصل طبیعت اشیانك فوقنده ملاحظه ایده جك یرده طبیعت بودرسنه واز کچه رك یا انفسه یا آفاقه ارجاع ایتمك حیاتیله غرضنده طولایی تناقضدن خلاص بولمشلر، افراط وتفریطلردن قورتولمامشلر کیمی ماده لی صورته ارجاع "لا أنا"یی "أنا"ده افنا ایدرك مبدأ حقی نفس انسانیه ایندیروب "انا الحق" دعواسنه قدر وارمسه، کیمی ده صورتی ماده یه ارجاع "أنا"یی "لا أنا"ده افنا ایدرك حق وعلمك مبدأنی علم طبایع آرامغه قدر کیتمسه وبونلر عالم ومعلومك وجه اتحادی بولمه خطا ایتمشلردر که اولکی اکثریتله ایقانیه نك ایکنجیسی ده تجربه ماده یه نك مذهبلریدر. حقی یالکز نفسه ارجاع و"أنا"یی ذات حقه تحقیق ایدنلرك حاصلی عندیه لك شرکه اشتراك ایله یا تعدد نفوس قدر اله فرضی ویا اتحاد معنویه، یا نه یتم ایده لیست "صورتیه" نفسه طایفه، تعبیر آخرله عقول ثالثه ونفوس العقول اوزرنده نفی الله منجر اولور.

عقل حسده کی بو ترکیبی ذهنی خارجه، نفسی ماورائی نفسه باغلایان بر رابطه حالنده اولوب تماماً شخصی

اولمادیغی جهتله ایقانی ویرەمز . بونی حکم معقل فاعلی و عاقل مبدئی فرض ایتمک نقطهٔ نظرینه حمل ایتمسەك
و نفسك آنافیزیقه بیلمسی عقل ایله ایضاح ایتمک ایچون یه فکرلرینك مبناسی عقل ایله معقولك ، نفس ایله ماورای نفسك
معقوله اتحادی ملاحظەسی اوزرینه قورولمشدر . علم ایله معلومك بحسب الاعتبار ایری اولمقله برابر بحسب الذات متحد
اولدیغی و بناءً علیه عقل بشرك حکم مطلقه ایله ایقانه تام و کاملی یه یعنی ذات حقه انطباقه ایله حقیقت حقی ادراکه صلاحیتدار
بولندیغی زعمیله جهلك درجه‌ده افراط وارمشدر . ده عقل هر حالده حقه اصابت ایتمیوب خطاده دخی بولنه بیلدیکی اولدیغی
کبی منطقك قائلی ، موجودده عقل اولمایوب بالعکس حکمده حق و صوابه اصابتی کشفیات علمیه بابایا بیلمک ایچون عقلك
منطقه و سائره کبی بر طاقم قوانینه و شرائطه تابع و محکوم بولندیغی و فعلنده مبدأ احتیاجنده مستغنی قالدیغی تأمل
اولونجه یقینیات عقلیه‌نك اساسی تشکیل ایدن بدیهیات اولیه حکمنده بیله عقلك موجد و فاعل اولمایوب طرف حقه
دریعیه بر اثر اختبار و قبول ایدن بر قابل . تعبیر دیگرله خطا حقی فهم ایچون بر آلت و واسطه‌دن عبارت بولندیغی
آکلاشلمقده در . نه کیم عقلك عصرلرجه یاناشامادیغی بر حقیقتك بر واقعه شهادتیله برحال اختبار و تصدیق
اولنور دیگر مناقشه کوتوره‌جك صورتده ثابت بولونمقده اولدیغنده تدریب و تجربه جهیل . علم بشرك وجهه
و صوابه اصابتك منشأی نفس و عقلده زیاده ماورای نفسده اختبارده آراملرنده اصرار ایلمکده درلر .

وفی الواقع علم و حکمی نفسك ذاتنده جبردار اولمسی ایله مسرافقدار دکلدر مشاهده اولدی . بر انتقادیله
حقیقتی تصدیقه اولنمامش (۱) علم و ایقانه تعریف حقنده نه یه دیرلرسه ادراده بولنور . دریجیه
برده بولنمامش . مجرد فاعلیت نفسیه ایله حقه اهتدا ممکن اولماز . بو صورتده بالاده‌کی سؤال کمال اهمیتله صورت
ایدر . وجه حکمی دیره‌نه اختبار ایلمی . شعورسز انطباعات کبی طرف واحدده قاله‌یه تأثر بسیط اولمایوب قضیه
لائق مشکت بولندیغی جهتله نفسك کندنده منعکس بر شاهده تعقیبنده‌کی بر واقعه انعکاسی ایله اختبار و جدانه
ایرسی . مثلا الکماری برشان ایله شو برکلدر دیوب توقیله عزمنده اصابت ایده بیلمسی عینی زمانده خطاده ده
ممکن اولمسی یالکز طبیعتی نفسه ارجاع ایله ملاحظه اولندیغی تقدیرده تناقضنه یاشقه بر نتیجه‌ده ایلیسه اولماز .
شعور نفس ، شهود باطنه ، طبیعت نفس اولسه ، لکن ادراك خارجی طبیعت نفسه ارجاع محضه تناقضه و باعث دللك

(۱) معلومدر که تعقیبات اسلامیه‌ده وحی دخی بر اخبار حقدر .

اولدیغی مشتبه سنددر. بونك ایچون فلسفه‌ده بیوك بر قسمی، ایقانیلرك آفاقی انفسه ارجاعلرینه مقابل، انفسی آفاقه، روحی جسمه، صورتی ماده‌یه ارجاعه قالقشمشلر، روحیاتی فیزیقده، علم و معرفتك منشأنی علت مادیه ذات ظنی ماده‌ده ملاحظه سوداسنه دوشمشلردرکه بونده ذوی العقول اولانلرده جمادات تأثیر ایتمك، یونانیجه دینیلیر. اتحاد جسمانیه «پانته‌ئیزم فیزیقیه» اولانلرده طولاشانله مذهبلرده بو قبیلدندر. مسئله‌لر روحك جسمه، جسمك روحه، قوتك ماده‌یه، ماده‌نك قوته بذاته تحویلی ایضاحه قالقشمقده مأخوذدر. فاعلك تأثیر و تحویلنه استناد ایدلدیکه علتك ماده‌یه تصور ایتمك تناقضنه باشقه بر شی اولمادیغی کبی علم ایله وجودك تمایزی دیر شی معلوم اولمقده اولنك وجودنده بر تحول حصول کلمك اقتضا ایتدیکنك معلوم بولنمسی دخی بو صورتك قطعیه منافیدر.

والحاصل طرفه باقیلیرسه باقیلسه علم و معرفت و حق اصابت مسئله‌سی انفس و آفاقده هیچ بر شیئك کندی مستعدینه اسنادی ممکن اولمیانده وحقیقته اسناد ایدیلسه تناقضنه قورتولمق جمع اولانه براردر. شرکاء ملحقه هیچ بر شیئك کندی کندینه کیف ما حق هدایت ایتمسی احتمالی یوقدر. کرچه انفس و آفاقده حقك آیات و دلائل اولو العلم، رسل و ملائکه و بونلر واسطه‌سیله هدایت بولندقدن صکره شرکاء افتخار اولنه جغی اوزره بو نظره هیچ بریسی «محکوم شی شهید» اولانه ذات حق طرفنده هدایت الماذقجه کندی کندینه هدایت ایده بیلمسی ده اعتقادر.
مشرکلر نه دیرسه دیسونلر بالحمد لله!

[قُلِ اللّٰهُ] دیکه الله [يَهْدِي اِلَى الْحَقِّ] حقه هدایت ایدر. — حلقده ذاتی اولانه غلط و ضلالك کثرته مقابل حق و صوابه اصابت ده اوردقده. و بو آنجق اللّٰهك هدایتیدر. بر ده بو فارده «امن یملك السمع والابصار» سؤالنده ده اشارت اولندیغی اوزره سمع و ابصاره، عقول و بصائره انفس و آفاقه حاکم اولانه او، انفس کندنده و آفاقده منتشر اولدقده ده حکم حقه اوردیه دائرده حاکم اولانه اودر.

[اَفَمَنْ يَهْدِي اِلَى الْحَقِّ اَحَقُّ اَنْ يُتَّبَعَ] او حالده حقه هدایت ایدر اولانه ذات علیمی اتباع اولنمق — یعنی معبود طانینمق — احقدر [اَمَّنْ لَا يَهِدّٖي اِلَّا اَنْ يُهْدٰى] یوقسه هدایت الماذقجه

کندیلکندن هدایت بوله‌میه‌جق اولان اصنام عقلمی؟ یعنی جسم شعورسزده جبر دائره‌ده اولامایان عقلسز شیلر شویله
طورسون، عقل بیله او هدایت ایتمدکجه کندیلکندن بر علم کشف ایده‌مین حتی کندی کندینه حق و صوابه اصابت ایده‌مین
جهتله معبودلره مستقلاً وضع الاطلاقه عبادت اولنان الله تعالادن باشقه کیمک حقی اولابیلیر؟ بالخاصه بو فقره‌ده
بلیغ بر ایجاز واردر. «من» تعبیرلر ذوی العقول تخصیص بالذکر ایدیورکن اصنام کبی حسن
شعورسز، ذکرسه بهائم کبی حسلی اولسه ده عقلی اولمایان قال بیله اکنه‌یه مقداری اعتبار ایدلسه اولدیغی کبی
«ان لایهدی» استثناسنده ده اولکی سؤالده‌کی هدایتده مراد بالذات و بالفعل هدایت اولدیغنه اشارت
بیورولدرمه یکد، «یقرر، و اولو العلم قائماً بالقسط» اولان اصل جمله، حقه هدایت ایده‌رمی طرزنده
بر سؤال سقرن جوابی کوسترلمسه ده بونلرده هیچ برینه تعبد اولنه‌میه‌جغی ده اکلاتمشدر. و بونلر بر از صوکره
کلجک اولان «وقالوا اتخذ الله ولدا» بیاننه ده بر احضار یاپلمشدر. «یهدی» «یهتدی»نک ادغامیدر.

[فَمَا لَكُمْ] ایمدی نه‌کز وار؟ — الله‌دن باشقه شیلرک ارقه‌سنه دوشوب تعبد
ایتمکه نه حقکز وار! بو نه [كَيْفَ تَحْكُمُونَ] نصل حکم ایدیورسکز. — او حقسز، باطل
عقیده‌لره نصل صاپیلیورده یوقلردن شفاعت بکلیورسکز؟... یاخود سز نصل حکم یاپار، حاکم
اولابیلیرسکز؟ حالا اکلامیورمیسکز؟ الله‌دن و الله‌ک هدایتندن قطع نظر ایدرسه‌کز سز شویله بویله
دیه نصل حکم ایدرده حق و صوابه اصابت ایده‌بیلیرسکز؟ و حتی کندی نفسکزده «بن بدایم، بن وارم» دیه نصل
حکم ایدوبده کندیکزی طانیه‌بیلیرسکز! ایجاب و یا سلب بر جوهره حکم، بر تک علم، بر نقطه خارجنده‌کی
مقابلنه نفی و اثبات ایدرکن بو حکم اولسون اصابتی بیله او هدایت و احسانی، طبیعت اشیانک فوقنده معبود حقک
وجود و وحدانیتنه و حمد مالکیت و الوهیتنه برهان ثانی دکلمیدر؟ او اولماسه نفوس و عقوللر مناسبات اشیا
اوزرنده حاکم اولابیلمک نه‌سی واردر؟ و نه سببله اولمایان حفظاً حکمده حاکمی دینلیر؟ و عقلی اولان حقده
باشقه بر غایه‌یی تعقیب ایدر؟.

بحث وجوده جلوه دلیلی اولدی، بحث معرفته حمد هدایت دلیلی بو ایکسه او ایمانه ایتمک احتمالی
اولمیان فاسد شرکلرک منشأ و منبعلرینه کلنجه: [وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا] اونلرک اکثرینک هیچ باشقه دکل

انجق بر ظنه اتباع ایدرلر. ـ فكر و عمللرنده حقی تعقیب ایتمزلر ده حدس و تخمینلرینك ظنه و تخمینه اویار، ادعا و حكم و حركت ایدرلر. آز برقسمی محصله‌سیانه ویا ظنه و تخییل بر شائبه‌یه اوله‌رق بهائم و جمادات كبی فكرسز كردهنده ایسه ده اكثرسی حقی كندی تقلیدینه تابع صاناراق علم و سعادتی ادیروبا ده عبارت كبی فرضه ایده‌رك تقلیدینك ظنونه و خیالات واهیه‌سی پشنده قوشان عنزیه (دوغماتیك) حسابنه كردهندر. اعتقاد و ایقانه نامنه مذهب دینیلری سوره‌كلی فكر و فلسفه‌لری و اجتماعیاتده فعل و عمللری، حكم و طلوسنده بتو عمری تحكمات نفسیه در، افسانهٔ فاسده‌یه ظنونه و خیالاتده، قوری بغلكره لرده باشقه برشی دكلدر.

[وَاِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْـًٔا] حال بو كه ظنه، هیچ ده حقه یه مغنی اولماز. ــ ذره‌جه مستغنی قیلماز. ظنه و خیال بر قدر شاعرانه و نه قدر متحكمانه اولورسه اولسون هیچ بر زمانه حكم حقك یرینه حكمی قائمه‌لی ویرمز. حقی باطل، باطلی حق، خالقی مخلوق، مخلوقی خالق، خیری شر، شری خیر ظنه دوشمك ایسته‌ینه كندیسنی حقك سلطهٔ حكومتندن قورتاراماز. [إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ] هیچ شبهه یوقدر كه الله، اونلرك هر فعللرینه علیمدر. ــ جزالرینی مختصه‌سیله ویره‌جكدر. اونلرك ظنی بونی دكیشدیرمز.

بر وجه بالا ایكی دلیلك تقریرندن صوكره بو آیتك سوقی و اونك بو علیم جمله‌سیله تذییلی بالخاصه ایكنجی دلیلك علم الٰهی‌یی اثباتده نص اولدیغی اخطار و علمك ثبوتی ایسه برنجی جمله دلیلی ایله ثابت اولانلرده حكم منكرلرینه جزا حقی اشعار ایتمكده و بو صورتله بو جمله‌نك تذییلی عالمه باشقه بر ده جزا و انذاری افاده ایلمكده‌در. و حقی اصل هدف سوقی انذار و تهدیددر.

هم وجود، هم علم نقطهٔ نظرندن معرفة الله‌ده ارباب عقولی تنویر و ارشاد ایتمش اولان بو دلائل حقه‌نك تقریر و تبلیغندن صوكره قطعیاً بیلمك لازم كلیر كه:

وَمَا كَانَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ اَنْ يُفْتَرٰى مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ تَصْدٖيقَ الَّذٖي
بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصٖيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فٖيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمٖينَ ● اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ
قُلْ فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهٖ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ●

بل كذبوا بما لم يحيطوا بعلمه ولما يأتهم تأويله كذلك كذب الذين
من قبلهم فانظر كيف كان عاقبة الظالمين • ومنهم من يؤمن به
ومنهم من لا يؤمن به وربك أعلم بالمفسدين • وإن كذبوك فقل
لي عملي ولكم عملكم أنتم بريئون مما أعمل وأنا بريء مما تعملون • ومنهم
من يستمعون إليك أفأنت تسمع الصم ولو كانوا لا يعقلون •
ومنهم من ينظر إليك أفأنت تهدي العمي ولو كانوا لا يبصرون •
إن الله لا يظلم الناس شيئا ولكن الناس أنفسهم يظلمون • ويوم
يحشرهم كأن لم يلبثوا إلا ساعة من النهار يتعارفون بينهم قد خسر الذين
كذبوا بلقاء الله وما كانوا مهتدين • وإما نرينك بعض الذي نعدهم
أو نتوفينك فإلينا مرجعهم ثم الله شهيد على ما يفعلون • ولكل أمة رسول
فإذا جاء رسولهم قضي بينهم بالقسط وهم لا يظلمون • ويقولون
متى هذا الوعد إن كنتم صادقين • قل لا أملك لنفسي ضرا ولا نفعا
إلا ما شاء الله لكل أمة أجل إذا جاء أجلهم فلا يستأخرون ساعة ولا
يستقدمون • قل أرأيتم إن أتاكم عذابه بياتا أو نهارا ماذا يستعجل منه
المجرمون • أثم إذا ما وقع آمنتم به آلآن وقد كنتم به تستعجلون •
ثم قيل للذين ظلموا ذوقوا عذاب الخلد هل تجزون إلا بما كنتم تكسبون •
ويستنبئونك أحق هو قل إي وربي إنه لحق وما أنتم بمعجزين • ولو أن
لكل نفس ظلمت ما في الأرض لافتدت به وأسروا الندامة لما رأوا العذاب
وقضي بينهم بالقسط وهم لا يظلمون • ألا إن لله ما في السموات والأرض
ألا إن وعد الله حق ولكن أكثرهم لا يعلمون • هو يحيي ويميت
وإليه ترجعون • يا أيها الناس قد جاءتكم موعظة من ربكم وشفاء

لما في الصدور وهدى ورحمة للمؤمنين ۝ قل بفضل الله وبرحمته
فبذلك فليفرحوا هو خير مما يجمعون ۝ قل أرأيتم ما أنزل الله لكم
من رزق فجعلتم منه حراما وحلالا قل آلله أذن لكم أم على الله
تفترون ۝ وما ظن الذين يفترون على الله الكذب يوم القيمة إن الله
لذو فضل على الناس ولكن أكثرهم لا يشكرون ۝ وما تكون في
شأن وما تتلوا منه من قرآن ولا تعملون من عمل إلا كنا عليكم شهودا
إذ تفيضون فيه وما يعزب عن ربك من مثقال ذرة في الأرض ولا في السماء
ولا أصغر من ذلك ولا أكبر إلا في كتاب مبين ۝

مآل شريفی

بو قرآن الله‌دن سواسنده اویدورولماز، ولکن او، اوکنده‌کینك بر تصدیقی و کتابك تفصیلی اولارق رب العالمین‌دن اینديرلمشدر، بونده هیچ شبهه یوقدر ● یا اونی اویدوردی دییورلر؟ دی که: اویله ایسه هایدی: اونك مثلی بر سوره کتیریك، اگر صادق ایسه‌کز، بوتون یاپیك ● خیر اونلر علمنی احاطه ایتمدکلری و تأویلی کندیلرینه هنوز کلمه‌مش اولان بر شیئی تکذیب ایتدیلر، بونلردن اول کلنلر ده اویله تکذیب ایتمشلردی، اما باق ظالملرك عاقبتی نصل اولدی؟ ایچلرنده بوکا اینانان ده وار، اینانمیان ده وار، ربك او مفسدلری اعلمدر ● اگر سنی تکذیب ایده‌دورورلرسه دی که: بنم عملم، سزه ده عملکز، سز بنم یاپاجغمدن بریسکز، بن ده سزك یاپاجغکزدن بریئم ● ایچلرنده سنی دیکله‌ینلر ده وار، فقط عقللری ده یوقکن صاغرلره سن می ایشیتدیره‌جکسك؟ ● ایچلرنده سکا باقانلر ده وار، فقط بصیرتلری ده یوقکن کورلره سن می هدایت ایده‌جکسك؟ ● هر حالده الله انسانلره ذره‌جه ظلم ایتمز ولکن انسانلر کندیلرینه ظلم ایدییورلر ● حالبوکه کوندوزدن بر ساعتدن باشقه طورمامشلر کبی هپسنی حشره

سوره ایده جکلری کونده بیننده طانیشه جقلر . اللهك قارشیسنه چیقه جقلرینی تکذیب ایدوب ده طوغری یولی
طوتمامش اولانلر حقیقت، خساره دوشمش بولنه جقلر ● اونلره وعد ایتدیکمزك بعضیسنی سكا بالحال
کوستررز ده ویاخود سنی تماماً آلسه ق ده هر ایکی تقدیرده اونلرك نهایت دونوشی بزه در، صوکره الله
نه یاپاجقلرینه ده شاهددر ● هر امتك ایچون بر رسول واردر، او رسوللری کلدیکی وقت آرالرنده عدالتله
حکم ویریلیر، هیچ برینه ظلم ایدلمز ● نه زمان بودر؟ صادقسه کز دیورلر ● دیکه: بن کندی کندیمه
اللهك دیله دیکندن باشقه نه بر منفعت نه ده بر مضرته مالك دکلم، هر امتك ایچون بر اجل واردر، اجللری
کلدیکی وقت آرتق بر ساعت کیری ده براقیلمازلر، ایلری ده کیده مزلر ● دیکه: سویلیك باقه یم شاید
سزه اونك عذابی یاتارکن ویا کوندوزین کلیرسه مجرملر بونك هانکیسنی استعجال ایدیورلر؟ ● یا صوکره
واقع اولدیغی زمان می اوکا ایمان ایده جکسکز؟ یا... شمدی ها؟ حالبوکه سز بونی عجله ایستیوردیکز، آ؟
● صوکره دینله جك او ظلم ایدنلره که: طادیك باقالم خلود عذابنی، و قازانه‌ تیغکزدن باشقه بر سبیله
جزالاندیریله جکسکز؟ ● صحیح طوغری می بو؟ دیه سندن استفسار ایدییورلر، دیکه: اوت، ربم قسم
ایدرم که او، دوس دوغری، و سز بوندن یاقه‌یی قورتاره مازسکز ● ظلم ایتمش اولان هر نفس بوتون
ارضده کنه مالك اولسه ایدی، عذابی کوردکلری وقت بیننده قضا عدالت ایله امضا ایدلشدر، هیچ برینه ظلم ایدلمز
● اویا، کوکلرده و یرده نه وارسه اللهکدر، اویا، اللهك وعدی حقدر، ولکن اکثریسی بیلمزلر ●
او هم دیریلتیر هم اولدورور، و هپ دونه‌رلوب اوکا کوتوروله جکسکز ● ای انسانلر! ایشته سزه ربکزدن
بر موعظه و کوکلرده اولانه بر شفاء، و مؤمنلر ایچون بر هدایت و رحمت کلدی ● دیکه: اللهك فضلیله، رحمتیله
ایشته اونکله آرتق فرحلانسینلر، او اونلرك طوپلایوب طورودقلرندن خیرلیدر ● دیکه باقسه کزا: الله سزك
ایچون رزق اولارق نه ایندیردیده سز اوندن بر حرام، بر حلال یاپدیکز، سزه ده: الله می اذن ویردی؟
یوقسه الله افترا می ایدیورسکز؟ ● یالانی الله افترا ایدنلر، قیامت کونی نه ظن ایدیورلر؟ هر حالده الله
انسانلره قارشی بر لطف صاحبیدر، ولکن اکثریسی بیلمزلر ● هر هانکی بر شانده بولنسه ك، قرآندن هر نه اوقورسه ك
و هر هانکی بر عمل یاپیسه کز، سز اوکا طالوب جوشارکن مطلقا بز اوزریکزده شاهد بولنورز، ربکدن نه یرده

نه کوکده ذره مثقالی وار اوندن نه داها کوچوك نه داها بیوك هیچ برشی قاچماز هپسی کتاب مبینده در ●

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ● الَّذِينَ
آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ● لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ
لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ●

مآل شریفی

اویا بیلکه الله‌ك اولیاسی نه اونلره قورقو واردر نه ده اونلر محزون اولورلر ● اونلرکه الله ایمان ایتمشلردر وهپ تقوی ایله قورونور طورورلر ● مژده اونلره دنیا حیاتنده ده آخرتده ده ، الله‌ك کلماتنه تبدیل یوقدر او ایشته فوز عظیم او ●

[أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ] ای بیل که حقیقةً اولیاءالله — الله ویلیلری ، الله دوستلری [لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ] اونلره قورقو یوقدر هم ده اونلر محزون اولمازلر . الله قورقوسی هر قورقودن سیلسه اولدیغی ایچون اونلرده قورقو یوقدر مژده وار ، ایلریسی داها کوزل اولدیغی ایچون ده حزن یوقدر . اولیاءالله عنوانی ، الله‌ه دوست اولانلر ، الله ایچون دوست اولانلر ، الله ایچون اجرای ولایت ایدنلر معنالرینه کلبیلیر . «ولایت ، محبت ، نصرت ، تنفیذ» مفهوملرینی افاده ایدر . بو عنوانه کیملرك مستحق اولدقلری حقنده سلفدن نقل ایدیلن بعضی روایتلر واردر . سندلری طبریده مذکور اولدیغی اوزره سعید بن جبیردن مرویدرکه رسول الله اولیاءاللهدن سؤال ایدلمش ، شویله بیورمشلردر : «هم الذین اذا رؤا ذکر الله» دیکر بر روایتده «یذکر الله لرؤیتهم» = اونلر اویله ذواتدرکه کورولدکلری زمانده الله ذکر و یاد اولنور . یعنی آغزلری ساده کورولدکلرندن طولایی الله خاطرلانیر . سمت وهیئتلری

يعنى سيرتلرى و حاللرى دائما اللهى اخطار ايدر . كه ابن عباس اشبو «سمت و هيئات» تفسيرنده «اخبات و سكينت» ديمشدر . بونلر مال و پاره اسباب و منافع ايله علاقه دار اولميه رق انجق الله ايچون الله ده سويشه «حب فى الله» ايله بربرلرينه محبت و مصافات ايدن «المتحابون فى الله» اولانلردر ده دينيلير . نته كيم عمر بن الخطاب رضى الله عنهدن مرويدركه : رسول الله صلى الله عليه و سلم شويله بيورمشدر : «الله قوللرندن برطاقم انسانلر واردر كه انبيا دكل شهدا ده دكلدرلر اما يوم قيامتده الله عندنده كى مقاملرندن طولايى اونلره انبيا و شهدا غبطه ايده جكلر .»

«بونلر كيملردر ؟ و عمللرى نهدر ؟ بزه خبر ويركه بو صورتله بزده اونلره محب اولورز يا رسول الله !» ديديلر ، رسول الله : بونلر بر قومدركه بينلرنده نه اقربالق نه ده تعاطى ايده جكلرى اموال علاقه سى اولقسزين الله روحيله الله ايچون سويشيرلر . والله يوزلرى بر نور و كنديلرى نوردن برر منبر اوزرنده دررلر . ناس قورقديغى وقت بونلر قورقمازلر ، ناس محزون اولدقلرى زمان بونلر محزون اولمازلر » بيوردى و بو آيتى اوقودى : «الا ان اولياء الله لا خوف عليهم و لا هم يحزنون » . ابو هريره دن و ابو مالك اشعريدن دخى عينى مآلده روايتلر وارد اولمشدر . بو روايتلرده هر بر بر خاصه ايله تعريف ديلن اوليانك هپسى جامع اولمق اوزره ده اولياء الله شو مفهوم ايله تعريف اولنمشدر . «الله خالصاً تولا ايدر ، الله ده كنديلرينه كرامتله تولا ايدر اولانلر كيمسه لر » كه بو آيتده دها واضح بر صورتده شويله بيان و تفسير بيورلمقده :

يعنى اولياء الله [اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ] اونلركه ايمان ايتمشلردر و اتقا ايله طورورلر تام بر ايمانله اوامر و احكام الهيه يى انفاذ ايدرلر و كنديلرنده الله جنابنه مخالف بر حال صادر اولمامق ايچون دائما قورقولر ، شبهه لى شيلردن بيله صاقنيرلر طورورلر . ايشته اولياء اللهك حد ذاتى بودر . جنسى قريبى مؤمنده فصل قريبى الله باشنده محافظه ايله بولنانده اتقادر خصلتيدر كه بونلر اونلرى الله تولا ايدر . [لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ] دنيا و آخرت حياتلرنده بشارت اونلرك – بودر . اونلرى حاملدرلر كه اللهك كنديلرينه تولا و تربيه سيدر . ايشته كرامت اولياء حقنده مسلكنك اساسى بودر . اللهه باشقه ولى اتخاذ ايتمديكلرى اللهك جنابنه مخالفتدن قورقوب قورونديقلرى و ما سوى اللهه هيچ بر شيئه دى اولماديغى ، الله ده كنديلرينه دوست اولديغى ايچون

ارتق اونلره نه قورقو واردر، نه ده غم. دنیاده ده بشارت، آخرتده ده بشارتلر وار. ازجمله دنیاده «ان الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا تتنزل عليهم الملائكة ان لا تخافوا ولا تحزنوا وابشروا بالجنة التي كنتم توعدون» آخرتده «سلام عليكم طبتم فادخلوها خالدين» تبشیرلرینه نائلدرلر.

[لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ] اللهك كلماتنه تبدیل یوقدر — یعنی بو وعدلری، بشارتلری تخلف ایتمسی احتمالی یوقدر. چونكه بونلر الله كلامیدر. اللهك سوزینی دگیشدیرەجك، حكمنی اسقاط ایدەجك شو اللهدن قورقما، محزون اولما دیمكی قورقویوب محزون ایدن بر جهت، هیچ بر قوت حاكم بولونمیەجغی كبی الله تعالی كندیسی ده وعدنده اصلا خلف ایتمز، سوزینی یرینه كتیرر. اونك ایچون اولیا «ان الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا ما بانفسهم» فحواسنجه كندیلرندهكی او اوصاف ولایتی، او ایمان و اتقایی دگیشدیرمدكجه الله تعالینك بو دنیا و آخرت تبشیراتنی تبدیل ایتمسنه احتمال یوقدر.

مادام كه اولیاء الله بویله مبشردرلر، اونلره خوف یوقدر، محزون اولمیەجقلردر. دیمك رسالت داها یوكسك اولدیغی جهتله ای رسول، سنك هیچ قورقوڭ یوقدر:

وَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ • أَلَا إِنَّ لِلّٰهِ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ شُرَكَاءَ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ •

مآل شریفی

او كیدلرك لافلری سنی محزون ایتمسین، چونكه عزت، هپ اللهكدر. او هپسنی ایشیدیر، هپسنی بیلیر • اویا! گوكلرده كیم وار، یرده كیم وار هپ اللهكدر. اللهدن باشقەسنه طاپانلر دخی، شریكلرك تبعەسی اولمازلر، آنجق ظنه تبعیت ایدرلر و آنجق كندی ظن و تخمینلریله اوطوروب یالان سویلرلر •

[وَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ] و سنی اونلرك لقیردیلری محزون ایتمه‌سین — یعنی كافرلرك شركلرینه

تبعه و عوه‌لرینه و مال و جاهلرینه كوره سطاذا ، تهدید و تخویف یوللو صاوردقلری لافلر دە محزون اولما

[إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا] هر حالده عزت ، بوتون عزت اللهكدر . بوتون قدرت و غلبه و كبریا اونكدر .

شمدی بیله اونلر هیچ ادنزه ، اونلرك كوندكلری بوتون قوتلر ده اللهكدر . دیلدیكی زمان هپسنی سلب ایدیور .

[هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ] او سمیع و علیمدر . — اونلرك سویلدكلرینی ایشیدیر و یاپاجقلرینی بیلیر . نته‌كیم: "بن

و رسوللرم هر حالده غالب اولورز" دیه یازمشدر "كتب الله لاغلبن انا ورسلی ، انا لننصر رسلنا ، انا اعطیناك

الكوثر ، ان شانئك هو الابتر" بویورمشدر .

[أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ] بیلكز كوكلرده و یرده هر كیم وارسه

هپسی اللهكدر . — ملائكه ، ثقلین بوتون ذوی العقول اللهك قولی ، مملوكیدر . بناءً علیه او كافرلرك بوتون

كوندكلری ، طاپدقلری شیلر ، اللهك ملكی اولدیغی كبی كندیلری ده اویله‌در . [وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ

مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ] اللهدن باشقه‌سنه چاغیرانلر ده ، شریكلره تبعیتی اولمازلر . — یعنی اللهك شریكی

یوقدر . الوهیتده شركت محال و بوتون ماسوی اللهك ملكی اولدیغندن اللهدن باشقه شیلره دعا و تعبد ایدن ، باشقه

معبودلر ادعا ایدنلر اتباع ایدن شریكلر حقیقتده اللهه قارشی شیلر بولنسه‌ده اونلره تبعیتی اولسه اولمازلر . [إِنْ

يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ] باشقه دكل انجق ظنه اتباع ایدرلر . — وهم و خیال ایله كندی شریكلری اللهك شریكی

صانارق اونلره بویله بر الوهیت پایه‌سی ویروب طاپدقلری اللهه پایه قارشی قویارق چیقدیغی ظنه ایدرلر . [وَإِنْ

هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ] و بونلر ساده قویوق آتارلر . — كندی مزاجلرینه كوره عندی فرضیات و تخمینات ایله

یالان سویلمكدن باشقه برشی یاپمازلر . — مجرد حسابلرینه تبعاً خلقی خالقه ، عبدی معبوده ، تابعی متبوعه قیاس

ایدرلر . صاچمه‌لرلر ، حاصلی شركلری یالان ، تهدیدلری بوش ، اللهه قارشی اسناد ایتدكلری هر شی هیچ

و هپسی عزت الهیه آلتنده مقهوردر .

فی الحقیقه :

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ● قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهٰذَا أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ●
قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ● مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا
مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ●

مآل شریفی

او اودر كه ایچنده طوروب دیكله‌نه‌سكز دیه سزك ایچون كیجه‌یی یاپدی، كوندوزی ده كوز آچیجی. البته بونده دیكله‌یه‌جك بر قوم ایچون بر چوق آیتلر وار ● دیدیلر كه: الله ولد ایدندی. حاشا او سبحانه، غنی‌در كوكلرده‌كی و یرده‌كی هپ اونك. الكزده اوكا دائر هیچ بر برهانه یوقدر. الله قارشی علم ایله اثبات ایده‌مه‌یه‌جككز شیئی اسناد ایدییورسكز؟ ● دی كه: البته یالانی الله‌ه افترا ایدنلر فلاح بولمازلر ● دنیاده جزئی بر ذوق، صوكره دونوشلری بزه‌در. صوكره بز اونلره او كفرلرینه طولایی عذابی طاتدیره‌جغز ●

[هُوَ] او ــ الله جل جلاله [اَلَّذِي] اودر كه [جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ] سزك ایچون كیجه‌یی یاپدی ــ یعنی ظلم، قراكلق یاپدی [لِتَسْكُنُوا فِيهِ] یاپدی كه ایچنده ساكن اوله‌سكز ــ زحمتدن چكه‌جككز حركتدن فراغت ایدوب سكونه بوله‌سكز. متحركلكدن سكونته كیره‌سكز. اغیاردن نظری كسوب وحدته چكیلوب دیكله‌نه‌سكز [وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا] كوندوزی ده مبصر ــ یعنی كوستریجی یاپمشدر كه اطرافكزی كوروب حركت ایده‌سكز. وظیفه‌لریكزی یاپاسكز. كیجه‌لرك استیلای ظلمتنده قوای جسمانیه ایچون بر دیكلنمه، ضیاء نهارده ایسه بر دیگر انتباه و حركت واردر.

حركت و سكونله ايسه حادثات حياتيه ده باشقه عالمده كى بوتون حادثات جسمانيه نك دخى اصل و كنهنى تشكيل ايدن ايكى حادثه يى شاملدر كه ضداً نور و ظلمت كبى بربريله اجتماعلرى ناقابل ايكى ضد متقابلدرلر . اجسام ، كنديلكندن و صرف كندى طبيعتندن نه سكوندن حركته كچه بيلير نه ده حركتدن سكونه . ايشته بو ايكى ضد متقابلى يكديگرينه قلب و تحويل ايدرك حادثات عالمى جريانه كتيرن و ليل و نهارى بونلرله علاقه دار ايدن بر انسانلغه كاه سكون و كاه حس و حركت ايله تنعيم و متقلب قيلان الله الاحد الصمددر . الله بويله بوتون نور و ظلمتك و بوتون حركات و سكناتك خالقى و متصرفيدر . و على العموم انسانلر ليل و نهارده سكون و حركتلرنده متأثر زمانيانده اولدقلرى حالده الله زمانك ده فوقنده حاكمدر . و بوتون زمان و زمانيات اونك جعل و تخصيصيدر . [إِنَّ فِى ذٰلِكَ] محققا بونده ــ بو جعلده ليل و نهارك بو صورتله تخصيصنده ، بو نور و ظلمت ، بو سكون و حركت ، بو كوسترلمه و كوسترلمه ده تحولاتنده و ليل و نهار ايچنده كى وقائع زمانيه و تاريخيه ده ــ [لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ] سامعه سى اولوب دكلهيه جك اولانلر ، بر قوم ايچون البته چوق ، پك چوق آيتلر واردر . ــ يعنى بوتون سلطنت و زمانك عقلى نقلى دلائل توحيد ايله طولودر . بويله ايكن قصه و خياله تبعيت ايدن بالاخيله [قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا] الله ولد اتخاذ ايتدى ديديلر ــ اوغول و يا قيز اولاد ايندى ديه افترا ده بولنديلر . بر خاصيتدى تكوينه ايله توليدى فرق ايده ميديلر . خلق و ايجادى تولد و يا متولد فرضيه ايديلر . حدوثى بر تولد ، معلولى بر ولد ، علتى بر والد و يا والده كبى فرض ايتديلر . توليد و تولدك اول امرده بر ضمنه متوقف اولديغنى بوقدن بر ايجاد اولمادن بر تولد فرضى تناقضه اوله جغنى حساب ايتميلرده عالمك خالق تعالادن تولد و انفصال صورتيله تكون و صدور ايتديكنه قائل اولارق الله اوغوللر ، قيزلر اسناد ايلديلر . و اوندن تولد و تناسل ايتمسه ايكلى دشيلى بر الهه سلسله سى ادعا ايديورلرده اوكا تيسته ايديورلر كه ايشته مشركلرك اساطيرى هب بو ادعا ده يالاردر . فقط داها غريبيدر ، كه تكوينك انجق خلق و ايجاد ايله ممكن اولديغنى ايشتدكدن و خلق بعد العدم محدثيه اكاه اولانلردن بر قسمى ده يه تولد توهمنه صاپلانديلر . ملكلر ، اللهك قيزلرى ، عزير اللهك اوغلى ، مسيح اللهك اوغلى ديديلر .

بر ده ديننده ده بر قسمى ده بونى حقيقةً ولادت معناسيله دكل اولادلق معناسيله تأويل ايدرك تشريفاً اوغل

یاپدی . کندیسنه اوغلی شرفنی ویردی و الوهیتنه مصدر ادنیدی دیدیلر . اونلره ایچوندر بو آیتده اتخاذ تعبیریله
ذکرلرنده دها زیاده بو قسمه تعرض اولونمشدر . [سُبْحَانَهُ] سبحان الله ، حاشا – خالقده ، ولد ولوجی
چونکه ولادت بر تجزّی و تناقص . اولاد اتخاذنده ده بر احتیاج ایله علاقه‌داردر . حالبوکه [هُوَ الْغَنِيُّ]
او ، غنیدر . هم بیله غنیدر . – الخ ...

رسالتك قوت و حقیقتی ، رسول الله توکل و اعتمادینك یوکسکلکی و طاغوتلره عذابك شدتی اثباتی نازل بیورلیه
توضیح ایچوندر :

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي
وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ
عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِ • فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ
إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ • فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ
فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ •

مآل شریفی

هم اونلره نوحك قصه‌سنی اوقو ، بر وقت قومنه دیمشدی که : ای قومم ! اگر بنم طوروشم و الله‌ك
آیتلریله اخطار ایتمشم سزه آغیر کلیورسه بیلك که بن ، الله‌ه دایانمشم . آرتق سز و شریکلریکز هپ برابر یاپاجغکزی
طوپلایوب بو تدبیریکزده قرار ویرك . صوکره یاپاجغکز سزه هیچ بر غمده تشکیل ایتمه‌سین . صوکره حکمکزی بکا
اجرا ایدك و الکیزده کلیرسه بکا بر لحظه کوز ده آچدیرمایك • اگر آرتق یوز چویرر ایسه‌کز بن ده سزدن بر اجر
ایسته‌مدم آ . بنم اجرم انجق الله‌ه در . و بن اونك برلکنه بویون اگنلردن اولمقله امر اولندم • بونك اوزرینه

یه اونی تکذیب ایتدیلر ، بز ده اونی و برابرنده کیمی‌ده کیده نجاته چیقاردق بونلری یرڭ خلیفه‌لری قیلدق
آیتلریمزی تکذیب ایدنلری ده غرق ایتدك ، باق ایشته انذار اولنانلرڭ عاقبتی نصل اولدی ؟ ●

تاریخی مثال بو وزنده عبارت ده دگل :

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَاۤؤُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا
لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذٰلِكَ نَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ ●
ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى وَهٰرُونَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِ بِاٰيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا
قَوْمًا مُجْرِمِينَ ● فَلَمَّا جَاۤءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اِنَّ هٰذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ ● قَالَ
مُوسٰى اَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاۤءَكُمْ اَسِحْرٌ هٰذَا وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ ● قَالُوا
اَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَاۤءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبْرِيَاۤءُ فِي الْاَرْضِ
وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ● وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ● فَلَمَّا جَاۤءَ
السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسٰى اَلْقُوا مَا اَنْتُمْ مُلْقُونَ ● فَلَمَّا اَلْقَوْا قَالَ مُوسٰى مَا جِئْتُمْ
بِهِ السِّحْرُ اِنَّ اللّٰهَ سَيُبْطِلُهُ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ● وَيُحِقُّ اللّٰهُ الْحَقَّ
بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ● فَمَا اٰمَنَ لِمُوسٰى اِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلٰى خَوْفٍ
مِنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِمْ اَنْ يَفْتِنَهُمْ وَاِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْاَرْضِ وَاِنَّهُ لَمِنَ
الْمُسْرِفِينَ ● وَقَالَ مُوسٰى يَا قَوْمِ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا اِنْ كُنْتُمْ
مُسْلِمِينَ ● فَقَالُوا عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ●
وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ● وَاَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى وَاَخِيهِ اَنْ
تَبَوَّاٰ لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَبَشِّرِ
الْمُؤْمِنِينَ ● وَقَالَ مُوسٰى رَبَّنَا اِنَّكَ اٰتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَاَهُ زِينَةً وَاَمْوَالًا فِي الْحَيٰوةِ

الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى اَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيمَ ● قَالَ قَدْ اُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا
وَلَا تَتَّبِعَانِّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ● وَجَاوَزْنَا بِبَنِي اِسْرَائِلَ الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ
فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدْوًا حَتَّى اِذَا اَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ اٰمَنْتُ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا
الَّذِي اٰمَنَتْ بِهِ بَنُوا اِسْرَائِلَ وَاَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ● اٰلْئٰنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ
مِنَ الْمُفْسِدِينَ ● فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ اٰيَةً وَاِنَّ كَثِيرًا
مِنَ النَّاسِ عَنْ اٰيَاتِنَا لَغَافِلُونَ ● وَلَقَدْ بَوَّاْنَا بَنِي اِسْرَائِلَ مُبَوَّاَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُوا حَتَّى جَاءَهُمُ الْعِلْمُ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ● فَاِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّا اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ فَسْئَلِ الَّذِينَ
يَقْرَؤُنَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ
● وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ● اِنَّ الَّذِينَ
حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ● وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ اٰيَةٍ حَتَّى يَرَوُا
الْعَذَابَ الْاَلِيمَ ●

مآل شریفی

صوکره اونلک ارقه سندن برچوق پیغمبرلری قوملرینه کوندردک . اونلره آچیق معجزه لر ده ویردک
فقط اولکی یالانه دیدکلرینه بردرلو ایناغمه اینه دیلر . ایشته بز تجاوزی اعتیاد ایدنلرک قلبلرینی بویله طبع
ایدرز ● صوکره بونلرک ارقه سندن موسی ایله هارونه فرعونه و جماعتنه آیتلرمزله کوندردک . ایمانی کبرلرینه
یدیره مدیلر و مجرم بر قوم ایدیلر ● وقتا که کندیلرینه حضورمزدن حق کلدیکی وقت هرحالده بو آچیق بر سحر دیدیلر ●
موسی ایا ! دیدی : سزه حق کلنجه بونی می بویله سکز ؟ بو سحر می ؟ حالبوکه سحرباز لر فلاح بولمازلر ●

سنه دیدیلر : بزی ، آتالریمزی اوزرنده بولدیغمز یولدن چویره‌سن ده بو یرده دولت ایکیکزك اولسون
دیه می کلدك ؟ بز ایکیکزه ده اینانمایز • فرعون ده بکا بوتون بیلکیلی سحربازلری کتیرك دیدی • بونلر
اونلره سحربازلر کلدیکی وقت موسی اونلره : اورتایه آته‌جقلریکزی آتیك دیدی • وقتاکه آتدیلر ، موسی بوتون
یاپدیغکز دیدی : سحر . الحاصل الله ، اونی ابطال ایده‌جك ، الحاصل الله ، مفسدلرك عملنه صلاح ویرمز . الله ،
کلماتیله حقی احقاق ایده‌جك ، ایسترسه مجرملر خوشلانماسینلر • حالبوکه فرعون و جمعیتنك بلاسی قورقوسندن
ابتدا ، موسایه قومنك بر ذریتندن باشقه ایمان ایدن اولمادی ، چونکه فرعون او یرده چوق اوستون ایدی و چوق آشیری
کیدنلردن ایدی • موسی ده ، ای قومم : سز کرچکدن الله‌ه ایمان ایتدیکزسه اونك برلکنه اخلاص ایله تسلیم اولمش
مسلمانلر ایسه‌کز آرتق اوکا اعتماد ایدك دیدی • اونلر ده : بز الله‌ه اعتماد ایتدك ، یاربنا بزی او ظالم قومك فتنه‌سنه
دوشورمه و مرحمتکله بزی او کافر قومدن قورتار دیدیلر • بز ده موسایه و قرداشنه شو وحیی ویردك : قومکز ایچون
مصرده بر طاقم اولر احضار ایدك و اولریکزی قبله طرفنه یاپیك ده نماز قیلك ، هم ده مؤمنلری تبشیر ایت •
موسی ، یارب ! دیدی : سن فرعونه و جمعیتنه ، دنیا حیاتده بر زینت و حشمت و بر چوق ماللر ویردك یولکدن
صاپدیرسینلر دیه می یارب ، یارب ! ماللرینی سیل سوپور و قلبلرینی شدتله صیق که او الیم عذابی کورمدکجه ایمان
ایتمیه‌جکلر • ایکی ، بویوردی : دعاکز قبول اولندی ، سز ده استقامتده دوام ایدك و کندینی بیلمینلرك
مسلککنه اویمایك • دیرکن بنی اسرائیلی دکیزدن کچیردك ، درحال فرعون عسکریله تعقیب و تعرضه ایچیه آرقه‌لرینه
دوشدی ، نهایت غرق کندینی دردست ایدنجه : "اینادم ، حقیقت بنی اسرائیلك ایمان ایتدیکندن باشقه الٰه یوقمش ، بن ده
اوکا تسلیم اولانلردنم دیدی • یا ! ... شیمدی‌ها ؟ حالبوکه بوندن اول عصیان ایتمشدك ، مفسدلردن ایدك •
بز ده بوکون سنی بدنکله بر تپه‌یه آته‌جغز که آرقه‌کدن کلنجکلره بر عبرت اولاسك ، مع مافیه انسانلرك بر چوغی آیتلریمزدن
جداً غافلدرلر • فی الحقیقه بنی اسرائیلی جداً کوزل بر یورده یرلشدیردك و خوش نعمتلردن رزقلندیردك ده
نهایت اختلاف ایتدیلر ده کندیلرینه علم کلدکدن صکره اولدی . شبهه یوق که او اختلاف ایدوب طوردقلری شیلرده
ربك قیامت کونی آرالرنده حکمنی ویره‌جك • شیمدی سکا ربکدن حق کلدی ، صاقین شبهه ایدنلردن اولما
• و صاقین الله‌ك آیتلرینی تکذیب ایدنلردن اوله‌کده خسرانه دوشنلردن اولمیاسك • حقیقت علیهلرینه ربك

کلمه‌سی حق اولمش اولانلر ایمان کتیرمزلر ● ولو کندیلرینه هر آیت کلمش اولسه ده، تا الیم عذابی کوره‌جکلری کونه قدر ●

[فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ] شمدی شو سطرلری دیکر بر ده بالفرض جزئی شك ایچنده قالیرسه‌ك — بو آیت بالاده‌کی قصه‌لرك صدق و حقیقتنی تأیید ایله رسالت محمدیه‌یی تأکید و تقویه سیاقنده‌در. معلومدرکه فرعون و قومی نزدنده اسطانی ایجاب ایتمه‌جکلرنده بو راده ده شك و سؤال واقع دکلدر. انجق بو قصه‌لرك آیات الهیه‌دن اولان خوارق العاده وقوعاتی تضمن ایتدکلری اخطار ایله نبوت محمدیه حقنده ان جزئی بر شبهه احتمالنه بیله مساغ براقمایه‌جق بر قوت بیان و ترجیح ایقاعه وارددر. یعنی باشقه طرفده اوکرنمك صورتیله دکل ان طرفنده سلطان وحی ایله بر وجه بالا خبر ویرلمه فرعونه و سائره قصه‌لرینك صحتنده شك و شبهه‌یه اصلا محل یوقدر. سنده بونده شبهه ایتمزسك. مع ما فیه بالفرض والتقدیر جزئی بر شك احتمالنه سن ده منه فارجع اولورسه‌ك [فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَءُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ] سندن اول کتاب اوقویانلره صور — یعنی بونلر اهل کتاب عندنده معلوم و محقق و کتب سالفه‌ده ثابتدر. اونلر بو قصه‌لرده عبرت آلمایوب حالا شرك و کفرده دوام ایدن اهل کتاب بیله بونلری انکار ایتمه‌جك اونی دیکه مجبور اوله‌جقلردر. بوندان ایسه شو نتیجه چیقار:

[وَلَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ] قسم اولسون که ربکدن سکا محقق حق کلدی — کتب سالفه‌یی اوقومادن و اوقویانلردن ایشتمه‌دن بلکه ربکدن ایندیرلمه وحی ایله بیلوب خبر ویردیکك حالده بونلر کتب سالفه‌یی مطالعه ایدنلر نزدنده ده محقق اولنجه آرتق هر شبهه‌دن آزاده اولور نتیجه ایدرکه بو خبرلر و بو قرآن «ما کان یفتری من دون الله» در. و سکا ربکدن حق وحی و رسالت کلمش اولدیغی محققدر. ربك حق تعالی بونی بویله بالخاصه قسم ایله تأکید و ثانیه ایدرك ده صراحة بیان و اعلان ایتمشدر. بناء علیه [فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ] صاقین شبهه ایدنلردن اولما — جزم و یقینك و ربکه اعتمادك اصلا صارصیلماسین. کمال توکل ایله وظیفه‌کده دوام ایت.

ایمانه نائل اولمزلر :

[إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَةُ رَبِّكَ] شو حالده ، ربکك کلمه‌سی علیهلرینه حق اولمش اولانلر — کفر و عنادلرینه حکم الهی تحقق ایتمش بولنانلر [لَا يُؤْمِنُونَ • وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ] کندیلرینه هر آیت ده کلمش اولسه — زعمنجه کبی — بالفعل عذاب الیمی کوره‌جکه قدر ، ایمان ایتمزلر . — او وقت او ایمانه فائده ویررمی ؟ ایمانه یأس مقبول اولورمی ؟ دیه خاطره کلیرسه :

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ •

مآل شریفی

فقط او وقت ایمانه ایدوب ده ایمانلری کندیلرینه فائده ویرمیش بر مملکت اولمش ایدی ؟ آنجق یونسك قومی ایمانه ایتدکلری وقت دنیا حیاتنده او رسوالق عذابنی کندیلرندن آچمش و بر زمانه قدر اونلری مستفید ایتمش ایدك •

[إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ] — یعنی یونس علیه السلامك قومندن باشقه ایمان یأسك فائده ویردیکی هیچ بر مملکت اهالیسی یوقدر . ایمانك هر حالده مقدم اولمه‌سی لازمدر که قورتولمق ممکن اولسون . یوقسه دنیوی ویا اخروی موقت ویا ابدی هر هانکی بر عذاب کلوب چاتنجه مطلقا حکمنی اجرا ایدر . حکم جدید بولمز . دیمک لازم کلیر که ایمانك وجود و عدمی ده الاهك مشیتنه مربوطدر :

ولو شاء ربك لآمن من في الأرض كلهم جميعا أفأنت تكره الناس
حتى يكونوا مؤمنين • وما كان لنفس أن تؤمن إلا بإذن الله ويجعل الرجس
على الذين لا يعقلون • قل انظروا ماذا في السموات والأرض وما تغني الآيات
والنذر عن قوم لا يؤمنون • فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من
قبلهم قل فانتظروا إني معكم من المنتظرين • ثم ننجي رسلنا والذين
آمنوا كذلك حقا علينا ننج المؤمنين • قل يا أيها الناس إن كنتم
في شك من ديني فلا أعبد الذين تعبدون من دون الله ولكن أعبد الله الذي
يتوفيكم وأمرت أن أكون من المؤمنين • وأن أقم وجهك للدين حنيفا
ولا تكونن من المشركين • ولا تدع من دون الله ما لا ينفعك ولا يضرك فإن
فعلت فإنك إذا من الظالمين • وإن يمسسك الله بضر فلا كاشف له إلا هو
وإن يردك بخير فلا راد لفضله يصيب به من يشاء من عباده وهو الغفور
الرحيم • قل يا أيها الناس قد جاءكم الحق من ربكم فمن اهتدى فإنما
يهتدي لنفسه ومن ضل فإنما يضل عليها وما أنا عليكم بوكيل • واتبع
ما يوحى إليك واصبر حتى يحكم الله وهو خير الحاكمين •

مآل شریفی

اگر ربك دیله‌سه ایدی یریوزنده کیم وارسه هپسی طوپیکونه ایمانه ایدرلردی . اوحالده انسانلری هپ مؤمن اولسونلر دییه سنمی اکراه ایده‌جکسك • اللهك اذنی اولمادقجه هیچ برنفس ایچون ایمانه ایده بیلمك یوقدر . وعقللرینی حسنه استعمال ایتمینلری او پیسلك ایچینده براقیر • دیکه : باقیڭ کوکرده یرده نلر وار . فقط

او آیتلر، او انذارلر ایمان ایتمیه جك بر قومه نه فائده ویرر ● اونلر ایچون ده اونلر صرف کندیلرندن اول کیدنلرك
کونلری کبی بر کونه کوزلرلر. دیکه: کوزلیك، بن ده سزکله برابر کوزلیدرنم ● صوکره رسوللریمزی و ایمان
ایدنلری قورتاریرز. بز بویله عهده سزده بر مؤمن اولانلره ده بویله قورتاریرز ● دیکه: ای انسانلر، اکر
بنم دینمده بر شك ایچنده ایسه‌کز، خبریکز اولسون که بن سزك اللهدن باشقه طاپدیغکزه طاپمیام. و لکن بن سزك
جانکزی آلاجق اولان الله قوللق ایدرم. و بن شویله امر اولندم که: مؤمنلردن اولایم ● هم یوزکی حقه
متوجه حنیف اولارق دینه یوزکی طوت و صاقین مشرکلردن اولما ● و اللهدن سواسنه سکا کندیلکندن نه منفعت
نه مضرت یاپامیه جق شیلره پرستش ایتمه، اکر ایدرسه‌ك او حالده سن شبهه‌سز نفسکه ظلم ایدنلردن اولورسك ●
واکر الله سکا بر کدر طوقوندیره‌جق اولورسه اونی اوندن باشقه آچاجق یوقدر. واکر او سکا بر خیر مراد ایدرسه
او وقت ده اونك فضلنی رد ایده‌جك یوقدر. او، اونی قوللرندن دیلدیکنه نصیب ایدر. او ایسه غفوردر، ایله
رحیمدر ● ای انسانلر! ایشته ربکزدن سزه حق کلدی. آرتق هدایتی قبول ایدن کندی نفسی ایچون قبول ایتمش
اولور، صاپیقلق ایدن ده کندی علیهنه صاپمش اولور؛ و بن سزك اوزریکزه وکیل دکلم، دی ● و سکا
نه وحی اولونیورسه اوکا تابع اول و صبر ایت، تاکه الله حکمنی ویرسین. حاکملرك الك خیرلیسی اودر ●

سورة هود مكية وهي مائة وثلث وعشرون آية

بو سوره هوددر. هپسی مکیه‌در. ابن عباسدن بر روایتده «فلعلك تارك» قولی هپسی استثنا ایدلمشدر.
مقاتلده: هپسی مکیه‌در. انجق «فلعلك تارك» آیتی دکل، برده «اولئك یؤمنون به» ابن سلام و اصحابی حقنده
نازل اولدی «ان الحسنات یذهبن السیئات» ده نبهان تمار حقنده نازل اولدی دیمشدرکه بو اوچ آیت مدنیدر
دیمك اولور.

آیتی — یوز یکرمی اوچدر.

كلماتى — بيك يدى يوز اون ايديسه .

حروفى — يدى بيك آلتى يوز ايسه .

فاصله‌سى — « ص ، ق ، ط ، ذ ، ز ، ب ، د ، ظ ، م ، ل ، ن ، ر » حرفلريدر .

سوره‌ٔ يوسفده سوره‌ٔ برائتك خاتمه‌سى توضيح وتفصيل اولنديغى كبى اشبو سوره‌ٔ هودده ده سوره‌ٔ يونسك خاتمه‌سنده تلخيص اولنانه اساس دينه ، توضيح وتفصيل اولنه‌جقدر كه قصه‌ٔ هودده كى اساسلر ، بو سوره‌نك اولنده كى اساس ديمك اولديغى كبى « انى توكلت على الله ربى وربكم ما من دابة الا هو اخذ بناصيتها ان ربى على صراط مستقيم » مضمونى بو بيانه وتفصيلك موضوع وغايه‌سنى شعر اولسى اعتباريله بوڭا سوره‌ٔ هود تسميه ايدلمسه اولنه كركدر .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓرٰ كِتَابٌ اُحْكِمَتْ اٰيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ • اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّا اللّٰهَ اِنَّنِي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ • وَاَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا اِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنِّٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ • اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ • اَلَٓا اِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ اَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ •

مآل شريفى

الر . بر حكيم خبيرك لدننده آيتلرى احكام ايدلمسه صوكره ده تفصيل اولنمش بر كتاب • شويله كه الله‌دن باشقه‌سنه قول اولمايك ، بن سزه اونك طرفندن تبشير و انذار ايچون كوندرلمش بر پيغمبرم •

هم ربكزدن مغفرت ایسته‌یك، صوڭره اوڭا توبه ایدك كه سزی بر مسمی اجله قدر كوزل بر صورتده یاشاتسین و هر فضل صاحبنه فضلنی ویرسین، و اكر یوز چویریرسه‌ڭز خبریڭز اولسون كه بن سزه بیوك بر كونڭ عذابندن قورقارم ● هپ دونوشڭز الله‌دردر، او ایسه هر شیئه قادردر ● باق اما اونلر اوندن كیزلنمك ایچون كوكسلرینی بوكویورلر، آدت اما اونلر اورتولرینه بورونورلركن او، اونلرڭ نه كیزلدكلرینی ده نه آچیغه ووردقلرینی بیلیر، چونكه او، بوتون سینه‌لرڭ كنهنی بیلیر ●

[الٓرٰ] الف لام را، سورۀ یونسڭ باشنده باق. [كِتَابٌ] بر كتابدر كه [اُحْكِمَتْ آیَاتُهُ] آیتلری احكام ایدلمش — محكم یعنی هر وجهله خللدن عاری، بوزولمه احتمالی یوق، غایت صاغلام و منتظم و یا حكیم یعنی حكم بالغه‌یی محتوی، نظام حكمت ایله منظوم قیلنمش [ثُمَّ فُصِّلَتْ] صوڭره تفصیل اولونمشدر.

تفصیل، اصلنده بر شیئی فصل فصل یاپمق، متمایز بولوكلره آییرمق دیمكدر. بو معنی ایله مثلا اینجی دیزیسنه آره آره یكتا دانه‌لر كچیریلمك و یا تسبیح دیزیسنڭ دانه‌لری امام‌لرله آییرلمق كبی دیزیده فاصله‌لر كچیرلمك معناسنه كلیر. «فصل النظم» دینیلیر، جعل فیه الفاصلة دیمك اولور. و بر شیئی بیان ایلمك معناسنه كلیر «فصله» دینیلیر «بینه» دیمك اولور. قاموس شارحی دیركه اجمال مقابلی تفصیل بوندندر. زیرا اصل تفصیل بر شیئی فصول متمایزه قیلمق معناسنه‌در. بوڭا ایسه اوڭا توضیح و چوغالتمق لازمدر. بوكا بناءً تفصیل كلامی آڭلاتمقده استعمال اولونمش، صوڭره ده بوڭا لازمی اولان «تبیین» ده استعمال اولونمشدر. اهـ. قرآنڭ مفصل اولمسی ده وجوه ایله‌در. بر كره آیتلری نثرك سجعنده، شعرك قافیه‌سنده بام باشقه بر جنسه ابراز ایله فاصله‌لرله تمییز اولونمش و سوره سوره قیلنمشدر. نته‌كیم آیتلری قیصه قیصه اولان سوره‌لره بو معنی ایله مفصل تعبیر اولونور كه فاصله‌لری چوق دیمكدر. لكن بو فاصله‌لر، هر آیتڭ ماهیتنده و رآیت احكامنده داخل بولنمدیغی ایچون بوراده «ثم فصلت» ده كی تفصیلدن مراد، ثانی مرتبه‌ده بر فصل و فاصله ایله دیگر بر معنی اولمق لازم كلیر. اوندن ایچون بوده مفسرین باشلیجه شو وجهلری اختیار ایتمشلردر:

١ — قرآنك كلمه لری بر نظم محكمله دیزیلوب فاصله لرده آیت آیت آیریلدیغی كبی آیتلری ده جا بجا
دلائل توحید ، دلائل نبوت ، احكام ، مواعظ ، قصص واخبار كبی مطالب وفوائد متنوعه ده جالب دقت فصللرله
ایراد ایدیلوب فصل فصل ، بولوك بولوك قیلنمش ، دقیق مناسبات ولطیف انتقاللر ایله خطابدن خطابه یه
قصه دن قصه یه كچیله رك اسلوب تفننه اوغرامش ، بسط اولنمش وآراده لاه تركیبی تجمیعی آكدیرله بر جهتدن فاصل ،
دیگر جهتدن واصل ، بر باشقه بر مقدمه ، بر باشقه بر خاتمه كبی اولهرق بونلر آیتلرك توشیح وتنسیقی ایلسه ده بوتون حال
اوزره سوره سوره بولونمش ، هر سوره ده مسائل وقصص مختلف كللره وسوره لره سرپیشدیریلرك توحید وعبودیت
موضوعی اوزرنده متعدد وجوه ومناسبات ایله آكلاتیلمش ، بو صورتله بو تفصیل ایله برابر كرك اجزانك كرك كللك
احكام ومتانتنه اصلا خلل ویرلممشدر . كه بو معناجه تفصیل ، جواهر دیزیسنه فاصله كیرمك معناسنده استعاره در .

٢ — بیان معناسیدر . چونكه قرآنك آیتلری انسانلرك معاش ومعادلری ایچون محتاج اوله جقلری
واولنجقلری شیلر اصول وفروعیله بیانه تخصیص اولنمشدر . بو بیانك حیات كبی فطری بر انكشاف ایله اجمالدن تفصیله
تفصیلدن تخمیسه طوغری كیدن صورت جریانی حقنده فاتحه ده بعض ایضاحات كچمش ایدی .

٣ — قرآنك آیتلری متفرق صورتده نازل اولمشدر .

والحاصل بو اویله بر كتابدر كه آیتلری بالوجوه هم محكم هم مفصلدر . نه احكامی تفصیلنه مانع ، نه ده تفصیلی
احكامنی مخلدر .

[مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ] بر حكیم خبیر طرفندن — یعنی بر كتابدر كه علم وحكمتده نظیری
بولنمیه امكانی اولمیان حق تعالی طرفندندر . اونك حكمتیله احكام ایدلمش ، اونك علمیله تفصیل اولنمشدر . نظم قرآنك
بو طرزده اولان اعجازی ، بر صنع حكمتله ترصیف وتفصیل اولنه رق ایشیدلوب كورولدیكی [أَنْ] شونك ایچوندركه :
[أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ] اللهدن باشقه معبود طانیمایاسكز [إِنَّنِي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ]
هر حالده بن سزه اونك طرفندن بر نذیر وبشیر ده جییم [وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ] همان ربكزه
استغفار ایدیكز — مغفرت طلب ایدیكز ، ایسته یكز كه ربكز الله تعالی كناهلریكزی اورتسون . بر آز ایلریده
«الا الذین امنوا وعملوا الصالحات لهم مغفرة واجر كبیر» بیورلمسندن آكلاشیلدیكه بو مغفرت طلبی ایمان وعمل صالح ایله

اوله‌جقدر. اوندن ایچون ده توری بر طلبه قائل اولوب [ثُمَّ تُوبُوا اِلَیْهِ] صوڭره ده اوڭا توبه ایدیڭز —
سزی اوڭا ایچوریسنده اولانه کناهلریڭزه نزات ایدیب اوڭا تام بر اخلاص ایله دوڭڭز. چونکه چوق یولنده یوز چویرمیه
اولانلر، ینه چوق یولنه دوننجه‌دکجه مطلوبلریڭزه ایره‌مزلر. اوندن ایچون استغفاردن مطلوبه ده توبه ایله تویج ایتمك لازمدر.
[یُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى] كه سزی بر اجل مسمایه قدر گوزل بر تمتع ایله تمتیع
ایتسین — یعنی معین بر زمانه، مقدر اولان عمرڭزڭ صوڭنه قدر، گوزل بر صورتده امنیت و آسایش ایچینده
یاشاتسین، حیاتدن استفاده ایتدیرسین. یعنی شرك و عصیان و عصیانده اصرار، حیاتدن حسن استفاده‌یه
مانعدر. عصیانده مصر اولانلرڭ بعضی استفاده‌لری اولورسه بو، گوزل و حقیقی بر استفاده دگلدر.
اهل عصیانڭ حیاتی لعب بر زمانه حیات طیبه اولماز. متحاسد، نعمت دنیا ایچنده یوزسه‌لر بیله ملول و تعبیده
محروم و صنیقدلر دائما تهلکه‌لیدر. اهل ایمان و صلاح ایسه نه قدر مزاحم و ابتلایه ده معروض اولسه گوڭللری گوزل
بر حظ ایله یاشارلر. اوندن ایچوندر که بر عاصی توبه‌یه موفق اولدیغی زمان وجدانی بویوك بر انشراح بولور. مثلا
بر مجوسه ایچلیکدن توبه ایدبیلسه یکی بر حیات بولمش کبی نشئه‌یاب اولور. فرد نقطهٔ نظرندن بویله اولدیغی
کبی جمعیت نقطهٔ نظرندن ده مسئله داها مهم و استفاده داها بیوکدر. بر فردڭ ارتکاب عصیانه ایله دوام ایدیشی
هر حالده بر استفاده جمعیت ایچون بر ضرردر. جمعیتڭ ضرری ایسه حد ذاتنده ادعاسیڭ ده بر ضرری متضمندر.
که توبه و استغفار ایتمیوب اصرار ایتدیگی صورتده او، بو ضرری بوکونده دویمازسه یارین دویار. حال بویله‌که هر
توبه‌کار اولان فرد ایله جمعیت بر عضو صلاح قازانمش اولور. حیاتدن حسن استفاده‌یه بر خطوه آتلمش بولنور.
ایشته «حسن» قیدیله «یمتعکم متاعا حسنا» بیورلمسی بویله نکته‌لرله علاقه‌داردر. دها سی وار:
[وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ] و هر فضل صاحبنه فضلنی ویرسین — یعنی طاعت
و عملده داها زیاده سعی بذل ایدن و یا مکلف اولدیغندن فضله نوافل ایله الله تعالایه تقرب چالیشان و یا وظیفه‌سندن
فضله سعی و مجاهده ایله «خیر الناس من ینفع الناس» مدلولنجه الله ایچون عباد اللهڭ منافعنه خدمت ایدن
فضل و فضیلت صاحبلرینه فضل ربانیسندن زیاده مکافاتنی ویرسین. گوریلیور که بونده «الی اجل مسمی»
قیدی یوقدر. بو اطلاق ایسه آخرتده و یا دنیاده و آخرتده مغفرت و مکافاته محتملدر. بناء علیه بوڭا قاتیشی بر چوق

اهل فضلك زياده ملطفات كورمكلرى ايله سؤال ايراد ايدلمز . مع مافيه بو فقره شونى اشعار ايديور كه كفر ومعصيت ايله فضيلت اجتماع ايتمدكى كبى معصيانلر بر جمعيت ايچنده فضيلت تقدير ايدلمز . اهل فضل ضايع ايدلمز ، استغفار وتوبه ايسه معصيتدن تفرق اقتضا ايتديكى كبى فضيلتك رواجنى ده استلزام ايدر . توبه‌لر چوغالدقجه ميل وفضيلت اويانير ، وفضيلتك رواج بولدقجه اهل فضلك على مراتبهم ثمرهٔ فضيلتدن اقتطاف ايتمه‌لرينه باعث اولور . ايمدى اهل فضلك زياده الك بويوك آرزوسى حقك رضاسى وخلق بيننده حسن فضيلتك تعميم وانتشارى قضيه‌سى اولديغى نامى اولورسه محيطنده فضل وفضيلتك رواجنى كورمك بونده اهل فضل ايچون زياده الك بويوك بر ذوق ملطفات اولديغى واوندن اهل ملطفاتى ايسه احزونى اولمه لازم كلدككى دخى آكلاشيلير .

ايمدى بيشنجى جمله بويله ، انذاره كلنجه :

[وَاِنْ تَوَلَّوْا] واكر يوز چويررسكز . — يعنى سؤال اولنان توحيد واستغفار وتوبه‌دن اعراض ايدرسكز [فَاِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَب۪يرٍ] محققا بن — رسول الله — سزه قارشى بويوك بر كونك عذابندن قورقارم . — يعنى آخرتده ، كه او بويوك كون قيامتدر . زيرا [اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ] نهايت رجوعكز انجق الله‌در . — سز ايسته‌سه‌كزده ايسته‌مه‌سه‌كزده ، توبه ايتسه‌كزده ايتمه‌سه‌كزده وفات اولدقدن دونوب واره‌جقسكز ، محشوره سوقه وبعث اولنه‌جقسكز رجوع باشقه‌سى دكل منحصراً الله‌در . [وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ] او ده هرشيئه قديردر . — بنا عليه اوندن حضورينه ايمانسز ، توبه‌سز وارمغه نه قورقنج شيدر ؟ .

[اَلَٓا اِنَّهُمْ] آت اما اونلر [يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ] كوكسلرينى بوكرلر [لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ] اوندن كيزلنمك ايچون — لسانمزده ده كوكس بوكمك تعبيرى معروف دكلدر . فقط معلوم دركه بر مجلسده بولنانلر ده كيزلى بر شى ياپمق ايسته‌ين كيمسه كوكسنى بوكر ، صيرتنى دونر ، كيزلك قوچوندنى بركيمسه‌يه راست كلديكى زمان سيماسنى كيزلمك ايسته‌ينده بونى ياپار . روايت اولنديغنه كوره مشركلردن بر طاقيملرى رسول الله كورنجه بويله كوكسنى بوكر ، صيرتنى دونر ، البسه‌لرينى باشلرينه چكر بوروونورلردى . الله رسولندن بويله كيزلنمكله مقصدلرى الله كلامنى

ایشتمکدن قاچیورلر. بوراده اللهدن کیزلنمکه چالیشمق دیمک اولدیغی ایچون بوراده بو تعبیر ایله بو دفعه یه اشارت اولنیور

کافرلرک حقدن اعراض و انحرافی معناسنده کنایه ایمشدر. یعنی اللهدن کیزلنمک ایچون کوکس بوکمک حقدن یانه

چیزوب قاچیور معناسنده در. ثانیاً کوکس بوکمک تعبیری قلب چاریقلغندن، خشیتدن الی کوروب ایچنده نفاقی

ایتمک معناسنده ده کنایه اوله بیلیر. نتکیم بر روایت اولندیغی اوزره مشرکلردن بر قسمی «قاپیلریمزی کیلیدلر

پرده‌لریمزی ایندیریر، اورتولریمزه بورونورده سینه‌لریمزی محمده عداوتله دوره‌ر بو کفرمزی کیم

بیلیجک» دیمشلردر که بو تعبیرلر هپسی قلبلرنده‌کی عداوتی صوک درجه کیزله‌مکدن کنایه‌در. بو معنایی

سوره ثانیه ایدر که ابن عباسدن روایته کوره بو آیت، اخنس بن شریق سببیله نازل اولمشدر. بو اخنس طاتلی دیللی

کوزل سوزلی بر آدم ایمش، رسول اللهه محبت ابراز ایدر، قلبنده ده ضدینی اضمار ایلرمش.

[أَلَا] آگاه اولک [حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ] اونلر اورتولرینه بورونورلرکن

یعنی ساده کوکسلرینی بوکمکله دکل بوتون بوتون کیزلنمک ایچون اورتولرینه بوروندکلری زمان بیله [يَعْلَمُ

مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ] نه صاقلار و نه اعلان ایدرلر الله هپسنی بیلیر [إِنَّهُ] چونکه او

شبهه‌سز [عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ] ذات الصدوره علیمدر. — بوتون سینه‌لرنده‌کی

و یا او سینه‌لرک صاحبی اولان نفسلرک کنه ذاتنی بیلیر.

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا

وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ● وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ

وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

وَلَئِنْ قُلْتَ إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هٰذَا إِلَّا

سِحْرٌ مُبِينٌ ● وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ لَيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُ

أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ● ع

مآل شریفی

یرده هیچ بر دابه‌ده یوقدر که رزقی الله‌ه عائد اولماسین. او، اونک قرار ایتدیکی یری ده بیلیر امانت بولندیغی یری ده. هپسی آچیق بر کتابده‌در ● هم او اودر که کوکلری و یری آلتی کونده یاراتدی عرشی صو اوستنده ایدی، هانکیکز دها کوزل عمل یاپاجقسکز دیه سزی امتحانه میدانه چیقارمق ایچوندر. بونکله علم الله «سز اولدکدن صوکره بعث اولنه‌جقسکز» دیرسه‌ک کفر ایدنلر مطلقا سویلرلر: «بو آپ آچیق بر آلدانمه‌دن باشقه برشی دکل» ● واکر ایلریده‌کی صایلی بر مدته قدر کندیلرندن عذابی تأخیر ایدرسک او وقت ده مطلقا سویلرلر: اونی نه منع ایدیور؟ او، اونلره کلدیکی کون کندیلرندن چویریلیجک دکلدر، و او استهزا ایتدکلری کندیلرینی صارمش بولنه‌جقدر ●

[وَمَا مِنْ دَٓابَّةٍ فِي الْاَرْضِ] یرده هیچ بر دابه: یعنی دبره‌ینلردن هیچ بر حیوان یوقدر که [اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا] هر حالده رزقی الله اوزرینه اولماسین — بوراده «فی الارض» وصفی تخصیص ایچون دکل، دابه درت آیاقلیلر ده عبارت ظن ایدیلمه‌سین دیه بوتون حیواناته تعمیم ایچوندر که انسانلر ده بونک جمله‌سندندر. — یعنی کرک انسان کرک سائره هر حیوانک رزقی، قوتی، غذاسی، بوتون اسباب معیشتی الله‌ه عائددر، اونلرک خلقی جهتیله ده اونلره ایصال جهتیله ده اونلرک. طبیعی ویا ارادی صورتده وصولی اونک تکفلی تحتنده‌در. کرچه یاشاتمق ایسته‌مدیکی وقت کسیویرر، او کسنجه کیمسه‌نک دیرلتمسنه امکان و احتمال یوقدر. فقط یاشاتمق ایسته‌دیکی بر کیمسه‌ده بوتون عالم مانع اولمغه چالیشسه ینه کوندره‌جکی رزقی کوندرر [وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا] و هر برینک مستقرینی و مستودعنی بیلیر. — قرار ایتدیکی یرده ده بیلیر، امانت بولندیغی یرده ده. طوردیغی یرده ده بیلیر، کزدیکی یرده ده، صلبی ده بیلیر رحمی ده، یاتاغنی ده بیلیر، اوله‌جکی یری ویا وقتنی ده، هپ بونلری بیلیر و اوکا کوره رزقنی ویریر [كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ]

هپسی بر کتاب مبیننده در. — بونونه ادله‌لری، رزقلری، مستقرلری، مستودعلری تقدیر اولنوب لوح محفوظ
یازیلمش، علم الهیده سابقاً قلمقه اظهار اولونمشدر که بو کتابی کوره بیلن ملکلر، او یازیلی اچیقدن اچیقه
اوقور اکلارلر. البته الهی علمی، قدرتی بویله واسع و فضل و رحمتی بویله شاملدر. بناءً علیه انسانلر رزقنی
اللهدن ایستملی و رزقنه ایچین ده حق اله ایچین چالیشمالیدر. رزق مسئله‌سی اوقدر اوزیشه ایدیلجک بر شی دکلدر.
واللهدن باشقه‌سندن رزق ایستمک بیهوده در.

[وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ] و او اویله بر خالقدر که
سماوات و ارضی التی کونده خلق ایتدی — سوره اعراف بابنده [وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ] و عرشی صو
اوزرنده ایدی — اصم تفسیرنده "عرشک صو اوزرنده اولمسی سمانک ارض اوزرنده اولمسی قبیلندندر. انتصابی
طریقله دکلدر." دینلمش، غالباً عالمده موجود اولان صویک عرشک تحتنده کی بونونه فضایی املایه بیلجک
قدر چوق اولمادیغی دوشونلمش و بوندن خلانک امتناعنه استدلال ده ایدلمش. فقط دیکر طرفدن عرشک
صویک صیدقی اوزرنده ایدی دیه ده ادعا اولنمش بولندیغندن کشاف دیرکه نظمک اکینده احتمالی
کوسترهرک "عرش ایله صو آراسنده هیچ بر مخلوق، هیچ بر شی یوقدی" دیه تفسیر ایتمشدرکه بو معنی آثاری
اچیقدن اولوب اولمامقده ایمدر. سماوات و ارضک خلقی کونلرنده عرشک آلتنده صودن باشقه بر شی خلق ایدلمش
بولنمامق ایچوندر. "وكان عرشه على الماء" سماوات و ارضک خلقندن اول اولدیغی سویلنمش و بو ده جوق قریب
ظاهر کورلشدر. حال بوکه نفس نظمه نظراً بو محتمل اولسه ده ظاهر دکلدر. بلکه خلافیدر. بر ده بو بزم عرشی
جسم محیط معناسنه تصویرمزه خلاف دادر. فقط ابو مسلم اصفهانی بوراده "عرش"ی بنا اولونه اوزره
بنا معناسنه حمل ایدرک "وكان عرشه على الماء" بنای صو اوزرینه ایدی دیه تأویل ایتمشدرکه الهک سماوات
و ارضی بنای صو اوزرینه واقع اولدی دیمکدر. بو ایسه سماوات و ارضک خلقنه مقارن اولمش اولور. بو وجهله
بو تأویل ظاهر نظمه موافق ایسه ده عرشه سمنه نظراً بعیددر. عرش و کرسی حقنده آیة الکرسیده و سوره اعرافده
"ثم استوى على العرش" آیتنده سوز کچمشدی. فهم عاجزانه‌مزه کوره "وكان عرشه على الماء" قول کریمی
"ثم استوى على العرش" قول جلیلنه مقابل اولارق تأثیر و مطالعه اولنمغه اقتضا ایدر. اکیسنده ده عرش

تحت معناسنده معروف‌ده ياخود اولرده ملك وسلطنته كنايه‌در. اللهك عرشى، حكم وسلطنت الٰهيه‌سى ديمك اولور. بناءً عليه عرشك صو اوزرينه استيلاسى مكانى وجسمانى بر معنى ابراز ايتمزلر. و "ثم استوى على العرش" مقابلنده عرشك صو اوزرنده اولمسى ده استواء مقابل جريانه كنايه‌در. نته‌كيم بو جريانه معناسنى فخر الدين رازى فاتحه تفسيرنده سويلمشدر. آيتده سماوات وارضدن مراد، علويات وسفليات بوتون عالم اولمسى ظاهردر. الارض، الكتز ده‌كى يرك فارسى وصولى بوتون محتوياتنه شامل اولديغى كبى سماوات ده اونك فوقنده‌كى بوتون اجرام ومافيها ايله آثارنده‌كى شيلرك هيئتنه شاملدر. سته‌ده بدء خلق سته‌سيدر. بدء خلقته اولايسه "كان الله ولم يكن معه شئ" يعنى الله وار، اوندن باشقه بر شى يوغيدى اولديغنده "وكان عرشه على الماء" عالمك خلقته اول اولمه احتمالى يوقدر. آيتده سته‌دار اولان ده بونك بدء خلقه كوره‌دى ديمك اولان التى كوره سنه اولماسيدركه اوندن صوكره "استوى على العرش" در. سوره اعرافده دخى ذكر ايديلمش وجهله بدء خلقده التى كونه هيچ بر قانونه اطراد ايله علاقه‌دار اولميان مختلف خلقتلر ايله وستقارب آناتى افاده ايتديكنده او وقته نظراً فعل وسلطنت الٰهيه‌ده بولونان "سنة الله، عادة الله" ديديكمز اطراد واستقرار موضوع ملاحظه اولماز. چونكه او كونلر، هيچ بر تماثل ايله مسبوق اولميان محضا ابداع جريانلرندن عبارتدر. هر برنده حكم وسلطنت الٰهيه يكيدن يكى يه بر صنع ابداع ايله تجلى ايتمكده‌در. او كونلرده افعال طبيعيه يوقدى، هپ خارقه، معجزه واردى. عادت ويا قانون ديديكمز مفهوملر هپ بر تكرر وتماثل تعقيب ايتديكندن علوم وفنونده قوانين نامى ويريلن حيثيتدن تقرر وتأسسى ايلك تكرر واطراد آندن اعتباراً ملاحظه اولونور. لوح وقلم خلق اولونوب ده كتاب مبينده‌كى يازيلر يازيلمش اولماز. بر انسان يارادلمه‌دن ده انسان طبيعتى بولونماز. بو صورتله عرشك صو اوزرنده ايدى ديمك شو ديمك اولور: "سماوات وارضى ايلك خلقى اياملرى اولان او كونلرده سلطنت الٰهيه، عادتسز جريان ايديوردى." زيرا ديكر آيتده وارد اولديغى اوزره "ثم استوى على العرش" مصداقى بوندن صوكره تجلى ايتدى. خلقت عادت ايسه بدء خلقتدن صوكره ظاهر اولدى (۱). كرچه اوندن صوكره ده مجردات اللٰهى كوسترن خلاف عاده واقعات ينه واردى. فقط بونلرك هنوز هيچ بر عادت بولنماماسى آراسنده‌كى فرقده ظاهردر. ايام ابتدائيه‌ده عالم

(۱) بو بابده‌كى تخيلات، بو جريانده استواده‌كى تقدم وتأخر، الله تعالى‌نك صفت ذاتيه‌سنده‌كى صفت خلقه راجع اولديغندن اشكال ده وارد اولماز.

صرف بر طوفان حالنده ایدی دینه بیلیر . بو وجهله « عرشه علی الماء » ترکیبنك معنای حقیقیسی دگل ، کنایه طریقیله معنای لازمیسی اخذ اولنمقده « ثم استوی علی العرش » تقابلنه سلامی و بالوجوه موافقه اولدیغی آکلاشیلیور . صوکره شو نکته‌ده قید ایده‌لم :

اولا غفلت ایدلمه‌مك لازم گلیرکه بو جریانه معنای کنائیسی اصل ترکیبده اتصال ملاحظه‌سنك لازمیدر . اتصاله صورتنده صویك وصفی اولان جریانك اوزرنده که علاقه‌سی اولماز . بوندن طولایی اولسه گرك که اثرده « علی متن الماء » صویك صیرتی اوزرنده تعبیری وارد اولمشدر و بو صورتله کنایه معناسنك مراد و نشانی گوسترلمشدر . دیگر وجهده ده بونك حقیقی مراد اولدیغنی گوسترمك اشاره‌سی واردر .

ثانیاً معلومدرکه کنایه‌لرده لازم اولان معنای موضوع لهك اراده‌سنه مانع دگلدر . اونك تحققی ده شرط دگلدر . بناء علیه ایلك خلقه گوزنك نیسنده صویك بالفعل موجود اولمسی لازم گلمز . فقط بو جریانه مختلف معناسنك دیگر بر صورتله افاده ایدلمیوب مثلا جریانه وصف بارزی اولان سیرده روزگار ایله کنایه یاپیلمایوبده بالخاصه صویك اختیار اولونمسنك البته صو حقیقتنه بر اهمیت مخصوصه عطف ایتدیره جك بر نکته و حکمتی واردرکه بونی تأمین ایتمك لازم گلیر . بز بوراده « وجعلنا من الماء کل شیء حی » مضمونته بر اشارت بولیورز . بعضی احادیث و آثارده آکلاشیلدیغنه گوره . آنجق گوره حیواناتك خلقه اولندیغی دوردرکه آدم بونك ایکندیسنده یعنی آخرنده خلق اولنمشدر . دیمك که اگر گوره سلطنت الیه خلقه حیات ایله جریان ایدیورده و بو جریانك تجلیاتی صو بولنیوردی [1] . بالخاصه بو نکته‌یی شو تفصیل و حکمت گوزل تأیید و توضیح ایدیور :

[لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلاً] شونك ایچون که سزی امتحان ایتسین : عملجه کیم گوزل هانگیکز ؟ بونی گورسون . ایشته او خلقه و بو جریانه عرشك باشقه حکمتی صوکرکن سز انسانلری خلقه و خاتمه تکلیفی تقریر ایچون بوراده دار تکلیف و ابتلا دیارینده سزی امتحان ایچون و بو صورتله کیم گوزل عمل یاپه جق ایسه هانگیکز اولدیغی گوروب بالالزم اوکا گوره معامله ایتمك ایچوندر . — « عرشه علی الماء » سماوات و ارضك خلقتندن اول اولدیغنه

---

[1] بر ده زمانمزده کی تجدد معلومات فنیه‌یه گوره . بو ماللارك غازی اجسامك حقیقی و بسیطی اولدیغی گبی بر نوع ابتدای مخصوص ...

ذاهب اولانلره نظریه اشبو "لیبلوکم" ده‌کی لامی "خلق" فعلنه متعلق اولدیغنی سویلیورلر . سماوات وارضك
یارادیلماسی بو حکمت وغایت ایله علاقه‌دار اولسه ده دیمك اولور . لکن ایضاح ایتدیکمز وجهله نکته‌یه نظراً بونك
"کان" ه متعلق اولمسی دها قریب ودها مناسبدر . (سوره یونسده "ثم جعلناکم خلائف فی الارض من
بعدهم لننظر کیف تعملون" آیتنك تفسیرینه باقه) .

بوراده حضرت پیغمبردن شویله بر تفسیر روایت ایدلمکده‌در : "لیبلوکم ایکم احسن عقلا واورع
من محارم الله واسرع فی طاعة الله = سزی امتحان ایچون هانگیکزك عقلجه اك کوزل والله‌ك حراملرندن اك چوق
صاقینان والله‌ك طاعتنده اك سریع اولاجغی ؛ " کوریلیورکه بونده احسن عمل تعریف بویورلمش وبونك برنجی شرطی
اك کوزل عقل یعنی ایی وکوتویی تمییز ایله ادراك واختیار اولدیغی آکلاتلمشدر . بناءعلیه عقل بر حکمی رزقی دکل
حکمت خلقتی اولان احسن عملی درشتیرمك والله تعالانك نظرینه لایق اك کوزل عملی اختیار ایدیلرك صوکنده کندنی
قورتاره بیلمه .

[وَلَئِنْ قُلْتَ اِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ] یا محمد قسم اولسونکه سن اونلره "سز
اولدکدن صوکره محققا بعث اولنه‌جقسکز" دیرایسه‌ك — بوراده بر ایجاز بلیغ واردر . اونلره بر سوزی تبلیغه
آکلامتلیورسه . یعنی تکلیف وامتحانك مقتضاسی بو دنیانك صوکنده بر آخرت اولمسی وبوراده بوتون اعمال
الهیه حضورینه سوق اولنه‌رق مسئول ایدیلوب دنیاده‌کی عملرینك حسنه قبولنه کوره ثواب ویا عقاب ایله مجازات ویا
مکافات کوره‌جکلریدر . هیچ شبهه یوقکه انسانلر اولدکدن صوکره محققا بعث اولنه‌جقلردر . یا محمد ای الله‌ك رسولی ایسه
اولدکجه انسانلره بونی تبلیغ ایدوب "سز کرك کوزل عمل یاپیکز کرك چیرکینلرده هر حالده بعد الموت بعث اولنه‌جقسکز"
دیرایسه‌ك ؛ [لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا] کافرلر — حقه قارشی ایمانسزلق اوزرنده اولانلر —
البته والبته دیه‌جکلرکه [اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ] بو آچیقه بر بویودن باشقه برشی دکل — یعنی بو سوزه
آدام آلداتمقده ، کوز بویاسنده عبارت دیه‌جکلر ، آخرت ، بعث بعد الموت ، مسئولیت ، دیه سوزیکی ویا بویوری

اصلی کبی ملاحظه اولونمقده وصفوت بسیطه اولنان دیکر اجسام آتوملرینك یعنی جزءلرینك سولدلار آتوملرنده ترکب
ایتدیکی موضوع بحث ایدلمکده‌در که بیلیان بر دفتر .

نامحدود اولان بو قرآنی عنوان ناسی اکدانوب ، دنیا لذتلرنده و حرکتلرنده منع ایله استبداده انقیاد ایدیورلرك اوزرلرینه
تحکم ایتمك ایچون ایدیورلرسه بر جزء وانسونده هم ده آچیق بر انسونده عذابه چکر . اولمه دیه بیرمی ایمسه !... بو
ارتق آچیقده آچیق بر فرار دکلمی ؟ دیبوب طورورلره ایده جکدر . که بونلرك حقنه عذاب بوعوددر .

[ولئن اخرنا عنهم العذاب الى امة معدودة] واکر بونلردن صابیلی ـ بیلی محدود
وار ـ بر فسحه ، یاخود بر مدت قدر عذابی تأخیر ایدرسك [ليقولن ما يحبسه] لو حالده اونی
نه طوردیریور ؟ دیه جکلر ـ یعنی الله کافرلره عذاب ایده جکسه ده شو صابیلی ، آزلی کافرلره نه ایچون طوردیور .
بونلره عذابی نه حبس ومنع ایدیور ؟ دیملدکه « وان تولوا فانی اخاف علیکم عذاب یوم کبیر » کبی تورتومالر
بوسه سنده دیه آلای ایده رك عذابی استعجال ایده جکلر [الا یوم یأتیهم لیس مصروفا عنهم]
الی بیل کراو ـ عذاب ـ اونلره کلدیکی کون باشلرندن دفع اولنه جق دکلدر . [وحاق بهم ما کانوا به
يستهزؤن] و استهزا ایتمکده بولندقلری شی کندیلرینی قوشاتسه بولنه جقدر .

وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ اِنَّهُ لَيَؤُسٌ كَفُورٌ •
وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي اِنَّهُ لَفَرِحٌ
فَخُورٌ • اِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَبِيرٌ •
فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحٰى اِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ اَنْ يَقُولُوا لَوْلَا اُنْزِلَ عَلَيْهِ
كَنْزٌ اَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ اِنَّمَا اَنْتَ نَذِيرٌ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ • اَمْ
يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ فَاْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ
دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ • فَاِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا اَنَّمَا اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ
وَاَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ • مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا
نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ • اُولٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي
الْاٰخِرَةِ اِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ •

افمن كان على بينة من ربه ويتلوه شاهد منه ومن قبله كتاب موسى اماما
ورحمة اولئك يؤمنون به ومن يكفر به من الاحزاب فالنار موعده فلا تك
في مرية منه انه الحق من ربك ولكن اكثر الناس لا يؤمنون ● ومن اظلم
ممن افترى على الله كذبا اولئك يعرضون على ربهم ويقول الاشهاد هؤلاء الذين
كذبوا على ربهم الا لعنة الله على الظالمين ● الذين يصدون عن سبيل الله
ويبغونها عوجا وهم بالاخرة هم كافرون ● اولئك لم يكونوا معجزين في الارض
وما كان لهم من دون الله من اولياء يضاعف لهم العذاب ما كانوا يستطيعون
السمع وما كانوا يبصرون ● اولئك الذين خسروا انفسهم وضل عنهم ما كانوا
يفترون ● لا جرم انهم في الاخرة هم الاخسرون ● ان الذين امنوا وعملوا
الصالحات واخبتوا الى ربهم اولئك اصحاب الجنة هم فيها خالدون ● مثل
الفريقين كالاعمى والاصم والبصير والسميع هل يستويان مثلا
افلا تذكرون ●

مآل شريفى

وشايد انسانه طرفمزدن بر رحمت طاتديرر صوكره ده اوني اوندن آليويررسه‌ك شبهه‌سز كه او محويه مأيوسدر
نانكوردر ● وشايد اوكا دوقونان بر ضرردن صوكره بر سعادت طاتديريويررسه‌ك، الحالده بندن بتون سيئات
كيتدى دير و شبهه‌سز سرونيز اوكونور ● انجق هر ايكى حالده صبر ايدوب صالح عملده ايشله‌ينلر باشقه، ايشته
اونلر ايچون بر مغفرت و بويوك بر اجر وار ● شمدى احتمال كه سن « اوكا بر خزينه اينديريلسه يا ويا برابرنده بر ملك
كلسه يا » ديورلر ديه كوكسك طارالارق سكا وحى اولنانك بعضيسنى بوسبتون ترك ايده‌جك اولورسك، فقط سن
صرف بر نذيرسك، الله ايسه هر شيئه قارشى وكيل ● يوقسه اونى كندى اويدوردى ديورلر؟ اويله ايسه دى:

هایدك ، اونك كبی اویدرمه اون سوره كتیرك ، اللهدن باشقه كوجكزك یته جكی ده چاغیریك ، اگر طوغری سویلیورسه كز
بوف یاپارسكز • یوقسه اگر اونلر اوزریكزه جواب ویره میورلرسه آرتق بیلك كه او آنجق اللهك علمیله
ایندیرلمشدر ، و اوندن باشقه اله یوقدر ؛ ناصل آرتق تسلیم ایدیور ، مسلمان اولیورمیسكز دكلمی ؟ • هركیم
دنیا حیاتی و زینتنی مراد ایدرسه بز اونلره عمللرینی دنیاده تماماً اوده رز ، و بو بابده كندیلرینه دكزلك یاپیلماز
• فقط اونلر آخرتده اویله اولورلر كه كندیلرینه آتشدن باشقه بر شی یوقدر ، و اوراده ایشلدكلری بوتونه ایلكلر
هدر اولمشدر ، و بوتونه یاپدقلری بوشدر • یا اونلره بكزرمی ؛ آرتق او كیم ربندن بر بینه اوزرنده بولنمش
هم بونی اوندن بر شاهد تعقیب ایدیور هم ده اوكندن بر امام و رحمت اولارق موسانك كتابی وار ، ایشته بونلر اونا
ایمان ایدرلر ، حزبلردن هركیم ده اونا كفر ایدرسه آرتق آتش اونك موعدیدر ، صاقین بوندن شبهه یه دوشمه
چونكه بو حقدر ربكدندر ، و لكن ناسك اكثریسی ایمان كتیرمزلر • هم ربنك اوزرینه افترا ایدندن دها ظالم كیم
اوله بیلیر ؟ بونلر ربلرینه عرض اولنه جقلر ، شاهدلرده شویله دیه جكلر : تا شونلر ربلرینه قارشی یالان سویلدیلر
خبریكز اولسون اللهك لعنتی ظالملر اوزرینه • اونلر كه اللهك یولندن منع ایدرلر و اونی اكریلك ایسترلر ، هم ده آخرتی
اونلر منكردرلر • بونلر ارضده عاجز براقیجی دكلدر ، كندیلرینی اللهدن قورتاره جق بر حامیلری ده یوقدر
اونلره عذاب قات قات اولنه جقدر ، هم ایشتمكه تحمل ایده میورلردی • ایشته بونلر كندیلرینه یازیق ایتمش كیمسه لردر
و افترا ایتدكلری اویدرمه لری هپ كندیلرندن غائب اولوب كیتمشدر • شبهه یوقدر كه بونلر آخرتده الك زیاده
خسران چكنلردر • فقط ایمان ایدوب صالح صالح عمللر یاپانلر و ربلرینه ادب و اطمئنان ایله اطاعت ایدنلر ،
ایشته بونلر اصحاب جنتدر هپ اوراده قاله جقدرلر • بو ایكی زمرهنك مثلی كور و صاغر ایله كورن و ایشیدن كبیدر ،
هیچ بونلر مساوی اولورلرمی ؟ آرتق دوشونمزمیسكز ؟ •

[وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً] حقیقةً بز ، او انسانه — احسانمز ایله استحقاقی اولمقسزین
ایجابی بار اولمیه اولارق انسانه جنسندن برینه — طاتدیره جق بر رحمت ، بر نعمت طاتدیررده [ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ]
صوكره اونی اوندن نزع ایدیویررسك [اِنَّهُ لَيَؤُسٌ كَفُورٌ] شبهه یوقدر كه او مأیوسدر ، نانكوردر .

— الیسی حقنده توبه ایسه‌یکز، امه بنه دیر، دیمز. کیشی ده همان اونوتور، بوکونه دیریلدی ایسه دونه
دیردی یا دیمز، شکر ایتمز، بلکه یأس و کفران کسیلیر، هیچ انتظاره قیرکیلر، کفران ایدر، توبه و استغفار
خاطرینه کلمز.

[وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَاۤءَ بَعْدَ ضَرَّاۤءَ مَسَّتْهُ] و شاید اوکا طوقونمش اولان بر شدتدن صوکره
خوشنه بر نعمت طاتدیریویرسه‌ك — مثلا خسته ایکن ایی ایتسه‌ك، فقیر ایکن زنکینلشدیرسه‌ك، ذلیل ایکن عزیز
معزول ایکن منصوب اولوردیسه [لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنّ۪ي] هر حالده بندن او کوتولکلر،
او مصیبتلر کیتدی دیر — بر دها باشنه مصیبت کلمه‌یه‌جك صانیر [اِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ] او طوغریسی فرح فخوردر
— الله قورقوسی خاطرینه کلمز. فرحی فرحی غرورلانیر، او نعمتك مقتضیسی اولان حمد و شکر ایده‌جك یرده اوکا
افتخار ایدر طورور. حالبوکه انسان دنیاده یا نعمتده یا ضررده خالی اولماز. فاه اونکله ده بونکله امتحان اولونور
و انسان فطرةً رحمتده ذوقیاب و زحمتده متألم اولور. او ایکی حالده رحمتده رحمن رحیمی و زحمتده اونك اجتنابی
حکمت و استحقاقی و نهایت غضب و عذابی تفکر ایدرك بو جنبه‌ی آخرتی دوشونوب اکا کوره عمل سوقنه ایتمك لازم کلیرکن
انسان جنسنده اویله ظلوم و جهول بر حالت روحیه واردر که حیوانلری بیله دوشونمز، نعمت و ضرردن غایه حکمتیله
علاقه‌دار اولماز ده نعمت تجربه‌سی کوردیکی حالده او اللذتی الینه ویردیکی زمان هرشیئی اونوتور، بر یأس و کفور
کسیلیر و بویله ضرورت تجربه‌سی کوردیکی حالده، بر نعمت طاتدیغی ده بر دها اجی کورمه‌سی امکان و احتمالی قالمامش
و او نعمت صرف کندیسنك اثر قدرتی ایمش کبی استقبالده ایسه اولورده فرحلانیر، افتخار ایدر طورور. کذلك
اولسانه انکار و استهزا بو حالت روحیه ایله علاقه‌داردر.

[اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُوا] انجق صبر ایدنلر — ضراءده یأیوس، نعماده مغرور اولمایوب ده هر ایکی
حالده صبر ایدنلر [وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ] و صالح صالح — یعنی اللهه بار ایشلر، اللهك نظرینه لایقه —
ایشده بایاندر مستثنا. [اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَب۪يرٌ] ایشته بونلر ایچون بر مغفرت و بویوك
اجر واردر. — دیکرلرینه ایسه بروبالا عذاب.

[فَلَعَلَّكَ] امید ایسه احتمال که — ای منکر، مستهزی، کفور، فخور انسانلره قارشی

[تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحٰى اِلَيْكَ] سکا وحی اولنانلرك بعضیسنی ترك ایده‌جك اولورسك — یعنی نبوت ورسالتکی اثبات ایده‌جك اولان آیتلری اونلره اوقومایوب براقه‌جق اولورسك [وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ] واونلره کوکسك طارالیر — یعنی وحی اولنان آیتلرك بعضیسنی اونلره قرائت وتبلیغ ایدرکن بلکه صیقیلیرسك [اَنْ يَقُولُوا لَوْلَا اُنْزِلَ عَلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ] اوکا بر خزینه ایندیریلسه یدی یا ویا برابرنده بر ملك کلسه یدی یا دیورلر دیه — یعنی حقیقتده کوکسکدی حیوریه اولکفور وغفور طاغیلرك بر قسمی « او، الله رسولی ایسه نه اوغراشیور، اوکا نه کوکده بر خزینه ایندیریلوریدی یا » دیورلر . نه‌کیم فرقان سوره‌سی « شو مکه طاغلری آلتون اولوویرسه یا » دیمشلردی . دیکر بر قسمی ده « برابرنده ملائکه کلوب اوندن بشقه‌لرینه شاهدلك ایدیویرسه ده کورسه‌ك یا » دیورلر . بویله دیورلر دیه بشری رغبت واجتهادله ، صیقیلوب چکینمه‌سی ایسه طبیعی اولمقله حسب البشریه سنك ده صیقیلمان وبونلره طولایی بعضی آیتلری اونلره اوقویوب تبلیغ ایتمکده چکینمك احتمال داخلنده‌در . فقط صاقین بر اقتضا وصیقیلما ، هر نه وحی اولنورسه تبلیغ ایت ، اونلرك دیدیکلرینه اهمیت ویرمه [اِنَّمَا اَنْتَ نَذِيرٌ] سن انجق بر نذیرسك [وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ] الله ده هر شیئه قارشی وکیلدر . — هر خصوصده اوکا توکل واعتماد ایت ، او سنی محافظه ایدر ، دیلرسه ملك ده کوندریر . نه‌کیم بالآخره بدر محاربه‌سنده بیکلرله ملائکه کوندردی واونلره « فاضربوا فوق الاعناق واضربوا منهم کل بنان » بیوردی .

[اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ] یا . . . اونی — او قرآنی محمد — کندی اویدوردی ، افترا ایتدی ؟ دیورلر . [قُلْ فَاْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ] اویله ایسه ، دی ، هایدی بیانیم اویدورمه اولدیغی بوکا مماثل اون سوره کتیرك [وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ] والله‌دن باشقه کیمی چاغیره بیلیرسه‌کز چاغیرك ، یعنی کندیسنه کوده‌نیکز ، طاپدیغکز الهه‌لره کوچکزله یته‌یه مراجعت ایدك [اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ] اکر صادق ایسه‌کز — بویله یاپمکز لازم‌کلیر . یعنی محمد ، قرآنی کندی اویدوروب الله‌ه اسناد وافترا ایدیور دیه ادعاده طوغری سویلیورسه‌کز هر حالده کندیکز اولمازسه دیکر دیدیککز کیمسه‌لره دیشنده ایته‌نکز معبودلره مراجعت ایتمك صورتیله اولسه بونك بر مثلنی ده بولوب کتیرمکز اقتضا ایدر . مع ما فیه سن

هپسی شو قدر سوره‌یه لایق اوله سوره سنه اولسون نظیره یاپیکز باقه‌یم ! دیه هپسنی تهدید و مسابقه‌یه دعوتی
اللهدن باشقه سنه بیلدیراولر . هیچ صیقلمه دکلیمی .

[فَاِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ] بونده اوزرینه سزه جواب ویرمزلرسه — یعنی قرآنک اوله
سوره‌سنی بیله تنظیرده عاجز قالیرلرسه که سورهٔ بقره‌ده معلوم اولدیغی اوزره بو بالاخره بر سوره‌یه قدر
ایندیرلسه اولدیغی حالده ینه عاجز قالمشلردر . [فَاعْلَمُوا] او حالده هپکز بیلیکز که :

١ — [اَنَّمَا اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ] او هیچ شبهه‌سز اللهک علمیله انزال اولنمشدر . — قرآنه
کرک عربیتیله اولان نظمی و کرک معناسنده محتوی اولدیغی غیبه متعلق خبرلری ، امرلری ، نهیلری ، انذارلری
تبشیرلری ایله بوتون عقول و افهامک فوقنده الله تعالینک علم مخصوصیله انزال بویورلمسی بر معجزهٔ باهره
برهان الهیدر .

٢ — [وَاَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ] و اوندن باشقه اله یوقدر — الوهیتده و احکام الوهیتده
الله تعالی‌یه هیچ بر شریک و نظیر یوقدر . آنک قادر اولدیغنه کیمسه قادر اولماز . [فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ]
بناءً علیه سز مسلمانمیسکز ؟ — اسلامده قرار قیلیورمیسکز ؟ اخلاص ایله الله تسلیم نفس ایده‌رک نزاع و مخالفتی
کسوب سلامت بولدیغی طوتانده خالص مخلص مؤمنین موحد اولمغه قرار ویریورمیسکز ؟ اویله‌لیه دنیاده زینت و
احتشام ایچنده ذوق و فخور یاشایان بونجه کافرلرده . بونلر بو ثروت و سامانی نره‌دن بولیور ؟ دیه بر شبهه خاطره
کله‌جک اولورسه بیلمه‌لیدر که :

[مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا] هرکیم دنیا حیاتی و زینتنی ایسترسه — یعنی
مرادی ، نیتی هپ بو اولورسه ، بوکا چالیشیرسه [نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فِيهَا] دنیاده عمللرینی کندیلرینه
توفیه ایده‌رز ، جالقّا مابع ایفا ایدر ویریرز [وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ] او حالده بونلر دنیاده
بخسه معروض اولمازلر . — یعنی حقلری یمز ، سعی و عمللرینک برینه هیچ بر شی اکسیک ویرمیز . توقیف و تأجیل
اولنماز . هپسی سعی و عمللرینک دکری بو دنیاده بهر حال آلیر . حاصلی الوهیتک شانی ، قوللرینک نیته و کریمه
چالیشدقلرنده انتاجی اوللمغه اوزره ویریلکدر . و عمللرده نیت ایو مساسیدر . اونک ایچون یه مرادی صرف دنیادن اولانلر

سعی و عمللرینك مقابلی بو دنیاده بوتونه ویریلیر، حتی فضله‌سی ویریلیر. بخس ایدلمز. بونلره اونلرك هیچسنك علی السویه

بوتون دنیا وارلقلری حاصل اولور کبی بر معنی توهم اولنمامیدر. زیرا توفیه اولنان وارلقلر دکل عمللردر. بناءً علیه بونلره

آخرتده ده شویله که دنیاده انسانك عمله، مسابقه و امتحانه ایچون بار اولمسه اولقدرینه هر عملك اوزرینه ترتب ایده جك

ایی و کوتو بر ثمره واردر. هر حیاتی سعی و عملی مقابلنده بعد ما بر ثمره‌یی ایدر. «وان سعیه سوف یری» بویورکه

بو ثمره کندی ایسته دیکی وارلقلر قدر اولماسه بیله هر حالده عملنك درجه‌سنده اشاغی اولماز. مثلا بر جوهر بولمق ایچون دکزه

دالمایه چالیشان بر کیمسه آرادیغی جوهری بولاماسه ده دکزه دالمق مقصدینه ایرر. بو قدار اچیق دیامامانی بر نتیجه ترتب ایدر.

یا دالغیجلغی اوکرنیر، دیا بر تفناه اوغرار. و هر حالده بر عملك اصل ثمره‌سی عندالله اولان ترتب و تقدیر ایدلمسی اولان

نتیجه‌سیدر. عملی اصلی ده بوندن صاحب عملك کوزتمسی اولدیغی مقصد و غایه‌لی کوزتملیدر. اوندن ایچون الابولون وارلقلر

فانی اولان دنیا حیاتی و زینتنده عبارت بولنانلر عمللرینك اجرنده حیات دنیاده ایری کبی، باقی‌یه ایرمز. بونلر

مقصد و نیتلرینه کوره سعی و عمللرینك بوتون مکافاتی دنیاده آلمش تونقسمه بولنانلر. صوکره کلنجه:

[أُولٰئِكَ] بونلر – دنیا حیات و زینتی مراد ایدن اولانلر [الَّذِينَ] اویله کیمسه‌لردر که [لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ] آخرتده کندیلرینه آتشدن باشقه هیچ بر شی یوقدر. [وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا] دنیاده ایشلدکلری اوراده حبط اولمش بولنور. – یعنی دنیاده بر ایلك ده ایشلمش بولنسه‌لر حسنه تقدیر اولمادیغی، بونلرده صنعتلری مجرد دنیا حیاتی ایچون یاپیلمش بولندقلری جهتله آخرتده هیچسنك هیچلکی. بو سبه بر حسنه‌یه اولدیغی تقاهر ایدر. [وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] هر نه یاپارلرسه باطلدر. – حد ذاتنده بوشدر.

دبسدر، صوکی یوقدر. چونکه دنیا حیاتی حد ذاتنده فانی اولدیغندن اونی طوغمق و یا زینت ایتمك ایچون هر شی

یاپیلسه بوشدر. اجل کلنجه هپسی سیلدیروب کوتورور. دها ایجیقوسی الله‌دن باشقه‌سی فانی اولدیغندن محضا

الله ایچون یاپیلمسه اولمایان هر عمل باطلدر. «کل من علیها فان و یبقی وجه ربك ذو الجلال والاکرام».

[أَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ] ایمدی ربندن بر بینه اوزرینه اولان – یعنی عقل و ازعانی بولنان [وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ] و اونی بوندن بر شاهد تعقیب ایدن – یعنی بو ربندن بر شاهد اولارق کلمه معجزه قرآن شهادت ایدوب ثانیاً تأیید و تثبیت ایلیه، ثالثاً [وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسٰى إِمَامًا وَرَحْمَةً]

دها اولنده ده بر امام و رحمت اولرق موسانك كتابی، شاهدی بولنان كیمسه آرتق اوتكیلره بكزرمی؟ [اُولٰٓئِكَ] بونلر بو وصف ایله متصف اولانلر، یاننده ربندن بر بینه‌سی، یا دللرنده بر برهانی عرفانی واردر، اوكنده ده ایكی مقدس شاهدی بولنانلر كبیدر یعنی محمد و اصحابی [يُؤْمِنُونَ بِهٖ] اوكا ایمان ایدرلر — یعنی دین اسلامی تصدیق ایدرلر. [وَمَنْ يَكْفُرْ بِهٖ مِنَ الْاَحْزَابِ] و مختلف حزبلردن — فرقه‌لردن — هر كیم بوكا كفر ایدرسه [فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ] اونك ده موعود یری آتشدر. [فَلَا تَكُ فٖي مِرْيَةٍ مِنْهُ] بناءً علیه بوندن، بو كتابدن هیچ شبهه‌ك اولماسین [وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ] ولكن ناسك اكثریسی ایمان ایتمزلر. — چونكه عقل سلیملری و وجدانه مستقیملری یوقدر. حیات دنیا شهواتیله قلبلری كورلشمشدر.

[وَمَنْ اَظْلَمُ ...] الی [... هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا اَفَلَا تَذَكَّرُونَ].

باشلیجه تذكر اولنه‌جق مثاللر :

١ — :

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ اِنّٖي لَكُمْ نَذٖيرٌ مُبٖينٌ ۝ اَنْ لَا تَعْبُدُٓوا اِلَّا
اللّٰهَ اِنّٖٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ اَلٖيمٍ ۝ فَقَالَ الْمَلَاُ الَّذٖينَ كَفَرُوا
مِنْ قَوْمِهٖ مَا نَرٰيكَ اِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرٰيكَ اتَّبَعَكَ اِلَّا الَّذٖينَ هُمْ اَرَاذِلُنَا بَادِيَ
الرَّاْيِ وَمَا نَرٰى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبٖينَ ۝ قَالَ يَا قَوْمِ
اَرَاَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّٖي وَاٰتٰينٖي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِهٖ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ اَنُلْزِمُكُمُوهَا
وَاَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ ۝ وَيَا قَوْمِ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى
اللّٰهِ وَمَٓا اَنَا بِطَارِدِ الَّذٖينَ اٰمَنُوا اِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَلٰكِنّٖٓي اَرٰيكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ
۝ وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنٖي مِنَ اللّٰهِ اِنْ طَرَدْتُهُمْ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝ وَلَٓا اَقُولُ لَكُمْ
عِنْدٖي خَزَٓائِنُ اللّٰهِ وَلَٓا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَٓا اَقُولُ اِنّٖي مَلَكٌ وَلَٓا اَقُولُ لِلَّذٖينَ تَزْدَرٖٓي
اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا فٖٓي اَنْفُسِهِمْ اِنّٖٓي اِذًا لَمِنَ الظَّالِمٖينَ ۝

قال يا نوح قد جادلتنا فأكثرت جدالنا فأتنا بما تعدنا إن كنت من
الصادقين • قال إنما يأتيكم به الله إن شاء وما أنتم بمعجزين • ولا ينفعكم
نصحي إن أردت أن أنصح لكم إن كان الله يريد أن يغويكم هو ربكم وإليه
ترجعون • أم يقولون افتريه قل إن افتريته فعلي إجرامي وأنا بريء مما تجرمون
• وأوحي إلى نوح أنه لن يؤمن من قومك إلا من قد آمن فلا تبتئس بما كانوا
يفعلون • واصنع الفلك بأعيننا ووحينا ولا تخاطبني في الذين ظلموا
إنهم مغرقون • ويصنع الفلك وكلما مر عليه ملأ من قومه سخروا منه قال
إن تسخروا منا فإنا نسخر منكم كما تسخرون • فسوف تعلمون من يأتيه عذاب
يخزيه ويحل عليه عذاب مقيم • حتى إذا جاء أمرنا وفار التنور قلنا احمل
فيها من كل زوجين اثنين وأهلك إلا من سبق عليه القول ومن آمن
وما آمن معه إلا قليل • وقال اركبوا فيها بسم الله مجريها ومرسيها
إن ربي لغفور رحيم • وهي تجري بهم في موج كالجبال ونادى نوح ابنه
وكان في معزل يا بني اركب معنا ولا تكن مع الكافرين • قال سآوي إلى
جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم اليوم من أمر الله إلا من رحم وحال بينهما الموج
فكان من المغرقين • وقيل يا أرض ابلعي ماءك ويا سماء أقلعي وغيض الماء
وقضي الأمر واستوت على الجودي وقيل بعدا للقوم الظالمين • ونادى
نوح ربه فقال رب إن ابني من أهلي وإن وعدك الحق وأنت أحكم الحاكمين •
قال يا نوح إنه ليس من أهلك إنه عمل غير صالح فلا تسئلن ما ليس لك به علم
إني أعظك أن تكون من الجاهلين • قال رب إني أعوذ بك أن أسئلك ما ليس
لي به علم وإلا تغفر لي وترحمني أكن من الخاسرين • قيل يا نوح اهبط بسلام منا
وبركات عليك وعلى أمم ممن معك وأمم سنمتعهم ثم يمسهم منا عذاب أليم •

مآل شریفی

جبالم جعجوه . و فی الحقیقه نوحی قومنه کوندردک ، شویله دیه که : حقیقةً بن سزه عذابک سببلرینی و خلاصک
یوللرینی بیان ایدیجی بر نذیرم • اللهدن باشقه سنه عبادت ایتمیک ، چونکه بن سزه الیم بر کونک عذابندن قورقیورم
• بونک قارشیسنده قومندن کفر ایدن جمهور جماعت دیدیلر که : بز سنی آنجق بزم کبی بر بشر کوریورز و سنه تابع اولانلرک
ایلک نظرده ان آشاغیلقلریمزدن عبارت کوریورز . سزک بزه قارشی بر فضلکزی ده کورمیورز . حتی سزی
ظن ایدیورزکه یالانجیسکز • ای قومم ! دیدی ، سویلیک باقیم ، آیکز نه در ؟ اکر بن ربمدن (بر بینه)
آچیق بر برهان اوزرنده ایسهم و بکا طرفندن بر رحمت بخشش ایتمشده سزه اونی کورهجک کوز ویرلممشسه ایسه
بز سزه اونی ایستهمدیککز حالده الزام می ایدهجکز • هم ای قومم ! بونک قارشیسنده سزدن بر مال ایستهمیورم
بنم اجرم آنجق اللهه عائددر . و بن او ایمان ایدنلری قوغاجق دکلم ، البته اونلر ربلرینه قاووشهجقلر ولکن بن سزی
جاهللک ایدر بر قوم کوریورم • هم ای قومم ! بن اونلری قوغارسهم اللهدن بنی کیم قورتارهجق ؟ آرتق بر
دوشونمزمیسکز ؟ • بن سزه : اللهک خزینهلری بنم یانمده ، نه ده غیبی بیلیرم دیمیورم ، بن بر ملکم ده
دیمیورم ، و سزک کوزلریکزک حور باقدقلری حقنده الله ، اونلره هیچ بر خیر ویرمیهجکدر دیمم ، اونلرک
ایچلرندهکینی ان ایی بیلن اللهدر ، بن او حالده ظالملردن اولمش اولورم • ای نوح ! دیدیلر : حقیقةً
بزمله مجادله ایتدک ، جدالمزده چوق ایلریده کیتدک ، دها ایی بزی تهدید ایدوب طوردیغک عذابی کتیرده
کورهلم ، صادقلردن ایسهک • اونی دیدی : آنجق الله کتیرر ، دیلرسه ، و سز اونی عاجز براقهجق دکلسکز
• بن سزه نصیحت ایتمک ایستهسهایسهم ده الله سزی اغوا ایتمک مراد ایدیورسه بنم نصیحتم سزه فائده ویرمز .
ربکز او ، و سز نهایت اوکا ارجاع ایدیلهجکسکز • یوقسه اونی اویدوردی می دیورلر ؟ دیکه : اکر اویدوردمسه
وبالی بنم بوینمهدر ، حالبوکه بن سزک یوکلندیککز وبالدن بریئم • بر ده نوحه وحی اولونمشدی که حقیقةً سنک
قومکدن ایمان ایتمش اولانلردن باشقه هیچ بری ایمان ایتمیهجک ، اونلرک ایشلدکلری شیلره غم یهده • بزم نظارتمز

وجهمز دائره‌سنده كمی یاپ ؛ هم او ظلم ایدنلر حقنده بكا خطاب ایتمه ، چونكه اونلر غرق ایدیله‌جكلر ● كمی‌یی
یاپیوردی ، قومندن هرهانكی بر كروه ده یاننده كچدكجه اونكله اكلنیورلردی . دیدی : بزمله اكلنیورسكز ،
بز ده سزك اكلندیككز كبی اكلنه‌جكز ● ایلریده بیله‌جكسكز كیم رسوای ایده‌جك عذاب كله‌جك و دائمی عذاب
باشنه اینه‌جك ● نهایت امریمز كلدیكی و تنور فوران ایتدیكی وقت دیدك كه : بونك ایچنه هر برندن ایكیشر چیفت
و علیهنده حكم سبقت ایتمش اولانلر مستثنا اهلكی و ایمان ایدنلری ، معمافیه ایله آزنده ماعداسی برابرنده ایمان ایتمشدی ،
دیدی : بینك ایچنه ، الله‌ك اسمیله آقیشنده ده طورساسنده ده ، حقیقت ربم شبهه‌سز بر غفور رحیمدر ● كمی
ایچنده‌كیلرله بركلده طاغلر كبی دالغه‌لر ایچنده آقوب كیدیوردی ، نوح اوغلنه باغیردی . آیری بر یره چكلمشدی ،
آی اوغلم ، كل بزمله برابر بین ، كافرلرله برابر اولما دیدی ● او ، بن : بنی صودن قورویه‌جق بر طاغه
صیغینه‌جغم دیدی ، بوكون ، دیدی : الله‌ك امرندن قورویه‌جق یوقدر ، نكه كه او رحمت بویوره ، دركن دالغه
آرالرینه كیریوردی ، او ده بوغولانلردن اولدی ● بر ده دینلدی : ای ارض ! یوت صویوكی وای سماء
آچیل ، صو چكیلدی ، ایش بیتیریلدی وكمی جودی اوزرنده دوردی ، او ظالم قومه دفع اولك دینلمشدی
● نوح ، ربنه ندا ایتدی ده یا رب ! دیدی : البته اوغلم بنم اهلمدندر ، والبته سنك وعدك حقدر و سن
احكم الحاكمینسك ● یا نوح ! بویوردی : او سنك اهلكدن دكل ، او غیر صالح بر عمل ، بناءً علیه بیلمدیكك
شیئی بندن ایستمه ، بن سنی جاهللردن اولمقدن تحذیر ایدرم ● یا رب ! دیدی : سندن بیلمدیكم شیئی
ایستمكدن سكا صیغینیرم ، سن بكا مغفرتك روا ، رحمتكی عطا قیلمازسه‌ك بن خسرانه دوشنلردن اولورم
● یا نوح ! دینلدی : این بزدن بر سلام و بر چوق بركات ایله سكا و برابرنده‌كی كیمسه‌لردن بر چوق امتلره
داها بر چوق امتلر ، ایلریده اونلری ده مستفید ایده‌جكز ، صوكره اونلره بزدن بر الیم عذاب دوقوناجق ●

[وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا] قسم اولسون كه وقتیله ده رسول یاپه‌رق كوندردك [نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ] الخ
نوح قومنه الخ ... — بو سوره‌نك قصه‌لرده سوره اعرافده‌كنه شبیهدر . بونده ده اونده‌كی كبی اولا نوح
ایله باشلانمش ، صوكره هود ، صوكره صالح ، صوكره لوط دیشونلركه بوراده بوڭا ابراهیم ایله بر تقدیم ایلنمش

صوكره شعيب، صوكره ده موسى قصه‌لرنده ذكر اولونمشدر) فقط بونلر اوراده كيمسه‌نك بر تكراري دكل، باشقه باشقه نقطه‌لري، نكته‌لري، حكمتلري، عبرتلري محتوي تفصيلاتدر. موضوع عيني بر اولمقلر ايله مضمونلرك آيري خصوصيتلري واردر. بو قصه‌لر اوقدر كوزل عبرت، حكم ونصايحي احتوا ايتمكده‌در كه هر برى جلدلر تفصيله مساعد اولابيلجك ايده‌جك بر صحيفه حكمتدر. لكن بز بونلرك بويله تحليل وتدقيقنده‌كي حكمت بياني اهمال ايتمه‌مك ايجين اكثريسنده اوچ مثال ايله اكتفا ايديورز. بناءً عليه توصيه ايدرز كه بونلري بسيط ايجون يريني اوقويوب كچيويرمه‌ملي، ايجه تفكر وتأمل ايتملي، عبرت نظريله درس الهام آلمق ايجين اوقوملیدر.

[وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ] كمي ياييوردي — حضرت نوحك كميسنك اوصافي حقنده بعضي سوزلر نقل اولونمشدر. از جمله ديمشلردر كه طولي اوچ يوز ذراع، عرضي اللي ذراع، سماده طولي يعني يوكسكلكنده يوقاري ارتفاعي اوتوز ذراع. ساجدن معمول اوچ آنبارلي بر كمي ايدي. حسندن نقل اولنديغنه كوره ده طولي بيك ايكي يوز، عرضي آلتي يوز ذراع ايمش. فقط بوكبي تفصيلاته كيريشمك بيهوده، طوغريسي تعيينه امكان يوقدر. بو بابده قرآندن معلوم اولان شودر كه قومندن اينانديغي واحتياجلري بولنانلري وهر حيواندن ايكيشر يعني بر جفتي استيعاب ايده‌جك وسعتده ايمش. ايجيدن بز بو كميك بلكه كيسي اولمايوب وابور كبي اوجاقلي واسيتيم كبي فوراني، يعني قاينايوب فشقيران بر قوه محركه‌لي جاري بر كمي اولديغني افهام ايده مشوقه‌لرك زياده شايان دقتدر.

[حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ] تا امريمز كلدي وتنور فوران ايتدي — يعني بو غايه‌يه كلنجه‌يه قدر نوحك صنعته دوام ايديور، قومي ده آلاي ايديوردي. اووقت [قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا الخ] بويله ديدك اوله الخ .... —

تنور، لغتده قاينالي بر اوجاقده، بر فوروندر كه لسانمزده الك زياده (تاندير) تعبير اولنور. ليث ديمشدر كه «تنور عموميتله هر لسانك كيمسه بر لغتدر. آرقداشي تاندیردر». ازهري ده ديمشدر كه: بو دلالت ايدر كه اسم بعضاً اعجمي اولور. عرب اوني تعريب ايدر ده عربي اولور. وبوكا دليل، اصلي تنر اولمسيدر. بوندن اول كلام عربده تنور معروف دكلدر. بونك نظيري باشقه لسانلردن عربجه‌يه كيرمسه اولان ديباج، ديبار

سندس، استبرق کبی کلمه‌لرده که عرب بونلره تکلم ایدنجه هپ عربی اولمشدر...» اه.

فوران ده معلومدرکه قوت و شدتله قایناییجه فشقیرمقدر. شمدی بز کلمه‌یه بحث اولنورکه تام اوجاقده، فوران ایتدیکی صره‌ده بولنان و یر دیکی اشتدیکیز زمانه اوکیلك حرکتله یا فاراب وضعیتنده بولنیور. اولدیغی اکلاشلمقده هیچ تردد ایتمه‌یز. لکن داخلده کورونسه اولانلر بونی استقبال ایده‌مز و «عجبا بو اوجاقدن فوران نه دیمکدر. بو اولسه اولسه بر اشارت اولاجقدر» دیه دوشونمکده معذور اولورلر.

اسلاف مفسرین بونك حقنده مختلف معنالر قید و نقل ایتمشلردرکه بونلری بوراده تلخیص ایده‌لم:

١ — اکثر مفسرین تنورك حقیقةً بر اوجاق معناسنه اولدیغنده متفقدرلر. کیمیسی نوحه مخصوص بر تنور ایدی دیمیش. بر چوغی اکمك پیشیریلن بر فورون ایدی دیمیش، بونی ده کیمی آدمه قالمه ایدی دیمیش. کیمی حضرت نوحك زوجه‌سنك اکمك پیشیردیکی بر تنور ایدی دیمیش، کیمی شامده ایدی، کیمی کوفه طرفنده ایدی دیمیش و حتی حضرت علیدن کوفه مسجدینك برنده ایدی دیه بر سوز نقل ایدلمش، کیمی شامده «عین ورده» نام موضعده، کیمی ده هندده ایدی دیمیش و بونلرده بویله فورانی صویك قازانده قایناییجی کبی فورونده قایناییوب فشقیرماسیله ایضاح ایتمشلردر. بویله بر فوران ایسه سفینه‌نك انشاسنه بر منتها و یوکلنمه‌سی امرینه بر شرط و مبدأ کوستریلمیش؟ بونك وجهنه کلنجه ده، الله تعالی بونی حضرت نوح طوفانك باشلامه‌سنه بر علامت اولمق اوزره تعیین بیورمش اوله‌جق دیمیشلر و بناءً علیه بو علامت و معجزه ظهور ایتدیکی زمانه یوکلمك امری ویرلمش دیمشلر. فقط بر قسم مفسرین بو وجهی بعید کورمشلر و باشقه معنالر ویرمشلردر. بوصورتله،

٢ — عربده بعضاً بر یوزینه ده تنور اطلاقی واقع اولدیغندن تنورك فورانی یریوزندن صولرك فشقیرماسی اولاجق. نته‌کیم سورهٔ قمرده «ففتحنا ابواب السماء بماء منهمر. وفجرنا الارض عیونا فالتقی الماء علی امر قد قدر» بیورلمشدر دیمشلر. کرهٔ ارضك بر بیوك فورون معناسنده اولدیغی اشعار ایدیله‌بیلور دیمی شایان دقت ایسه‌ده بوصورتده فوران یالکز صو فشقیرمسی دکل آتش یوکسلمه‌سی اولوردی.

٣ — تنوردن مراد ارضك شرفی و یوکسك یوکسك یرلری دیمکدرکه بر طاقم اولرده اوراده بیله صولر فشقیرمشدر دیمشلر.

٤ – فار التنور، شفق آتدی، صباح اولدی معناسنه کلیر دینلسه ده بونڭ حضرت علیه

منقول اولدیغی سویلنمسه.

٥ – ایسه قیزیشدی، شدتلندی معناسنه «حمی الوطیس = فورونه قیزدی» دینلدیکی کبی

«فار التنور»ده بویله‌در دینلسه. لکن بو درت معنانڭ دردی ده مجاز و ذات مسئله خارق العاده بر

حادثه‌یه عائد بولندیغی جهتله جمهور مفسرین تنور کلمه‌سنڭ حقیقی معناسندن عدوله سبب اولمادیغنی سویلمکده‌درلر.

٦ – ابو حیان تفسیرنده حسندن روایت اولندیغنه گوره تنور «موضع اجتماع الماء فی السفینة = کمیده

صویڭ موضع اجتماعی» دیه نقل ایدلمشدر که بو اعتباره صحابه‌دن کیمسه‌نڭ قازانی آکدیریور. کوریلیور که مفسرینڭ

روایتلرینڭ بر چوق نقطه‌لری عرض ایتدیکمز معنایه تماس ایدر بر حالده‌در. روایتلرده‌کی بو تفصیلات ده

کوستریرکه صوکره بر تحدی بحث دیه بیلیرز که تنورڭ الحقیقه بر اوجاق اولمسی عینی زمانده اوڭ کمیده صو

طولیلانه بر قازان ایله مشترک اولمسنه مانع دکلدر. جمهورڭ اوجاق روایتیله بو روایت جهتنده منافات یوقدر.

لام عهد ایله «التنور» بیورلمسی بونڭ کمی‌یه عائد بر تنور اولماسنده ظاهردر. عینی زمانده حضرت نوحه مخصوص

بر تنور اولمسی ده بوکا منافی دکلدر. چونکه بو اوڭ بر معجزه‌سیدر. صاحب کشافڭ ده تصریحی وجهله آیتده

«حتی» غایه‌سی یوقاریده‌کی «یصنع» فعلنه متعلق اولوب معنی «یصنع الفلک حتی» دیمک اولدیغی

جهتله تنورڭ فورانی کمیده‌کی صنعتڭ بر نهایتی و حمول و حرکت ایرینڭ شرط و مبدئی کوستریلمسه بولندیغی ده

ملاحظه ایدیلیرسه تنورڭ فورانی کمینڭ قوه محرکه‌سی اکلاتدیغی و «فار التنور» بولونکی تعبیره کوره:

«نهایت ایرمز کلوب کمی حاضر ایدلدیکی وقت» دیمک اولدیغی تظاهر ایدر. و بونده تنور و فورانه کلملرینڭ

حقیقت اولدیغی و اینڭ بو معناده غایت ظاهر بولندیغی ده شبهه‌سزدر. بنا علیه نظمده حقیقتی و ظاهری

براقوب ده تأویل آرامقه هیچ ده سبب یوقدر. کمینڭ انشاسی تمام اولوب حاضر حالنه کلمسی ایله اوله طوفانڭ

باشلامه‌جغنه بر علامت اولماسنده ده منافات یوقدر. ایشته بو ظاهره قارشی او زمانده [illegible] فاعل

بیلمه بیلیرده و یا بیلمسه‌ده بو صنعت اونوتولورمیدی؟ که بر استبعاد و توهمه باشقه دینه جلب برشی ده

بولنماز. حال بوکه مقدما معلوم اولوب ده صوکره‌دن غائب اولمسه صنایع تجربه‌دن بلا تاریخده مثالی آسیک

اولمادیغی کبی بر وجه بالا « واصنع الفلك باعيننا ووحينا » منطوقنجه الله تعالی‌نك حفظ و حمایه‌سیله
اولمشدر. [مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ] جفتجی، یعنی ارککی دیشیسی بولنانلرك هر شیدن — که تفصیلنی
الله بیلیر — ایکیشر دانه حمول الابلیه و بونلر برابر حضرت نوحك بر دفعه‌ده باشقه اهل و عیالنی و آز
مقدارده ده اولسه قومندن ایمان ایتمش اولانلری ده‌حی یوکلتدی. [وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ]
بو بوده اولدیغی اوزره، طاغلر کبی طالغه‌لر ایچنده جریان ایدوب کیدیه خارق العاده بر گمینك علی العاده بر ایلکده گیمی
فرض اولنمسی دها مستبعد اولاجغنده شبهه ایدیلمز.

[لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ] بو کون الهك امرندن قورتاره‌جق یوقدر — یعنی بو کونده
بعض اسباب عادیه‌یه التجا ایله آفاته خلاص ممکن اولور ایسه مقدار و دقایق کوزدن یکزده‌مز. و بو وقعه سنك فند
ایدیکك کبی علی العاده بر صورتده، الهك مخصوص اولان بر بولك بر عذابدر. بوندن قاچمق دکل هیچ بر شی قورتاره‌ماز
[إِلَّا مَنْ رَحِمَ] انجق اونك رحمت ایتدیکی مستثنا — که بونلر کیده بولنانلردر. بوراده طوفانك عمومی
اولدیغی آکلاشیلیور که مشهور اولان ده بودر. فقط بو عمومك ارضك یا عمرا اولان عالملره شامل اولمادیغنه
سوز یوقدر. نته‌کیم سورهٔ نوحده حضرت نوحك دعاسی « رب لا تذر على الارض من الكافرين ديارا » در.
بناء علیه ارضنده درجهٔ شمولی حقنده ده ارضك هر طرفی دکل او زمانده انسانلر ایله مسکون اولان طرفلری حسابه آلمق
لازم کله‌جکدر. بو صورتده ده حضرت نوحك بوتون انسانلره می یوقسه بر قوم مخصوصه‌می مبعوث اولدیغی
موضوع بحث اولاجقدر. که بو نقطه مختلف فیهدر. هر حالده مشار الیهك مبعوث اولدیغی انسانلرك بولندقلری
یرده طوفانك عمومیتی قطعی، ماوراسی ظنیدر. (سورهٔ نوحه باقه).

[وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ] دیرکن آرالرینه طالغه کیریوردی و بناء علیه
غرق ایدیلنلردن اولدی. [وَقِيلَ] دینیلدی [يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ] ای ارض، صویکی
[وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي] وای سما کس — بو امرلرك افاده ایتدیکی هیبتی بر تصور ایتملیدر که کوکه
بو امرلر و حکم ایله سلطنت الهیه‌نك عظمت و کبریاسنی دوشونمه‌لی. بوکا نه انقیاد ایتمز؟ [وَغِيضَ الْمَاءُ
وَقُضِيَ الْأَمْرُ] صو چکیلدی و امر اجرا ایدیلدی — عذابلری تمام اولندی، غرق اولاجقلر اولدی، قورتوله‌جقلر

قوروتولدی . ایسه بیتیردی [وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ] كمیده جودی اوزرینه اوطوردی .

— جودی ، اكثیرو برطاغ كه موصلده دینلمه ، الجزیره ده دینلمه ، آمده دینلمه ، شامده دینلمه

ابوحیانده دیبور كه "جزیره ده دیاآمده دینلمی موصلك قبلنده بیلیلر" . بر ده دینلمه كه جودی هر طاغ

اطلاقه ایدیلن براسم جنسدر . نته كیم زیدبن عمرو بن نفیلك شو بیتی بولنیلیدر :

سبحانه ثم سبحانا نعوذ له

وقبلنا سبح الجودی والجمد

كه بونده اول طاغ دیمه تسبیح ایتدی دیمكدر .

[وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ] و او ظالملر كروهنه دخی اولك دینلدی . — نوح علیه السلامك شو

شفیقتدی بالاده بیان اولنان دعاسنده "ولا تخاطبنی فی الذین ظلموا" بویورولان او ظالم قوم بوصورتله

محو اولدیلر .

[قِيلَ يَا نُوحُ] یا نوح ! دینلدی [اهْبِطْ] این [بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ] بزدن سلامت

و بركات ایله [عَلَيْكَ وَعَلَى أُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَ] سنك و سنكله كیدنلردن — گله جك — بعض امتلره [وَأُمَمٌ

سَنُمَتِّعُهُمْ] بعض امتلر ده اولاجق كه بز اونلری تمتیع قیله جغز : دنیا متاعیله انتفاع ایتدیره جكز [ثُمَّ

يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ] صوكره ده كندیلرینه بزدن الیم بر عذاب طوقونه جق . — بو قاریده "وما

آمن معه الا قلیل" بویورولدیغی وجهله حضرت نوحك اهلنه ماعدا سفینده بولنانلر آز كیمسه لردی . الله تعالی

حضرت نوحه دیبوركه اوكا بر سلامت و بركات احسان بویورمه كه بونلر چوغالنجه چوغالنجه و كندیلرندن بر چوق امتلر

گله جك . بونلرده ایكی قسم اولاجق ، بر قسمی ینه او سلامت و بركاته نائل اولوب قیامته قدر تكثر و تزاید ایده جك

دیگر بر قسمی ده بر مدت دنیا متاعندن انتفاع ایده جكلر ده صوكره الیم عذابه چارپیلاجق . آخرت سعادتی بولمیه جقلردر .

كورولیوركه بو آیت اسكی تاریخده ده شایع اولان بر مسئله یی توضیح و تصحیح ایدیبور . دیمك اولیوركه طوفاندن صوكره كی

انسانلر یالكز حضرت نوحك اوچ اوغلنك سلالسندن عبارت دكلدر . حضرت نوحك سفینده بولنان اوغوللری

" واهلك " خطابنده كی اهلنده داخلدر . " ومن آمن وما آمن معه الا قلیل " بویورولان معنی ایسه اهلنك غیری

بیورلدیکه سلامت و برکات ایله تکلیف بیورلدی ، «امم ممن معك» ، بونلرک هپسنه شاملدر . – او حالده بو بوتون
انسانلر اولاد نوحدر ، انتشاره حقنده کی نقل تاریخی سطحلره بر حقیقت دکل ، تغلیب قبیلندن بر افاده اولا بیلیر .
زیرا بو سلام و برکاتده الا بویوک حصه حضرت نوح و اولادینه عائددر . روایت اولندیغنه کوره ، حضرت نوحه
رجبک اوننده کمیه بینمه و محرمک اوننده اینمه ، اوکونه شکر ایله اولارق اوروج طوتمه و بو سنت اولمشدر .

یا محمد !

تِلْكَ مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا اِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا اَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ
مِنْ قَبْلِ هٰذَا فَاصْبِرْ اِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ●

مآل شریفی

ایشته بونلر غیب خبرلرندندر ، سکا بونلری وحی ایله بیلدیریورز ، بوندن اول اونلری نه سن بیلیردک
نه قومک ، بویله ، او حالده صبر ایت ، هر حالده عاقبت متقیلرکدر ●

بوراده نوح قصه‌سنک حصهٔ عبرتی اختتام اولنورکن سورهٔ یونسک آخرینه اشارت و تأیید ایلمش
و بو صورتله بو سوره‌ده نوح و نسبه‌سی اولان هود قصه‌سنه کلنمشدر . شویله که :

٢ —

وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ اِنْ اَنْتُمْ
اِلَّا مُفْتَرُونَ ● يَا قَوْمِ لَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى الَّذٖي
فَطَرَنٖي اَفَلَا تَعْقِلُونَ ● وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا اِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ

عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ ۝ قَالُوا
يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ
بِمُؤْمِنِينَ ۝ إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا
أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ۝ مِنْ دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ ۝ إِنِّي
تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ۝ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ
رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ۝
وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجَّيْنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ
غَلِيظٍ ۝ وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ
كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ۝ وَأُتْبِعُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا إِنَّ عَادًا
كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ۝

مآل شريفى

عاده ده قرداشلری هودی گوندردك ؛ ای قومم ! دیدی : الله قوللق ایدك ، سزك اوندن
باشقه بر الهكز یوقدر ، سز ساده افترا ایدیب طورویورسکز ۝ ای قومم بوكا قارشی سزدن بر اجر
ایسته‌میورم ، بنم اجرم آنجق بنی یارادانه عائددر ، آرتق عقلکزی ایشلتمیه‌جکمیسکز ؟ ۝ هم ای قومم ربکزدن
مغفرتکزی ایسته‌یك ، صوكره اوكا توبه ایله رجعت ایدك كه اوزریكزه بول بول سمانك فیضنی ایندیرسین و سزی
قوتکزه قوت قاته‌رق آرتدیرسین ، کلیکز مجرم مجرم دونوب گیتمیك ۝ ای هود ، دیدیلر : سن
بزه بر بینه گتیرمدك ، بز ایسه سنك سوزكله الهه‌مزی ترك ایتمیز ، و بز سکا اینانمایز ۝ یالکز دیرزکه
بو حالده الهه‌مزك بعضیسی سنی فنا چارپمش ، دیدیکه : ایشته بن اللهی شاهد ایدیورم ، سز ده شاهد اولك ،

ایشته بن اوندن باشقه قوشدیغکز شریکلردن هیچ برینی طانیمایورم . آرتق هپکز طوپلانکز بالبسته بکا کید
طوزاغنی قورون ، صوکره بکا بر لحظه مساعده ده ایتمیکز ● هر حالده هم بنم ربم هم سزک ربکز
اولان الله دایانمشم ، هیچ یرده بر دابه یوقدر که ناصیه سنی او طوتمش اولماسین ، شبهه یوقدر که
ربم طوغری بر یول اوزرنده در ● شمدی سز یوز چویریرسه کز بن ایشته سزه کوندرلسه اولدیغم وظیفه یی
تبلیغ ایتدم ، هم ربم سزک یرکزه باشقه بر قومی کتیرر ده سز اوکا ذره جه ضرر ایده مزسکز ، هر حالده
ربم هر شیئه قارشی حفیظدر ● وقتاکه امرمز کلدی ، هودی و معیتنده ایمان ایتمش اولانلری غلیظ بر
عذابدن قورتاردق ● ایشته عاد ، ربلرینک آیاتنی انکار ایتدیلر و پیغمبرلرینه عصیان ایتدیلر و هر عنادجی
جبارک امرینه کیتدیلر ● هم بو دنیاده بر لعنت تعقیب اولدیلر ، هم قیامت کوننده ، باقکز عاد ،
ربلرینه حقیقةً کفر ایتدیلر ، باقکز دفع اولدیلر کیتدیلر ، او هود قومی عاد ●

[وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًا] عاده ده قارداشلری هودی — رسول کوندردک . یعنی
هود علیه السلام نسبجه دیکر بر قومدن دکل ، مبعوث اولدیغی عاد قومی جمله سندن ایدی .

تفسیرلرده مشارالیهک نسبی حقنده ایکی روایت واردر . برنجیسی " هود بن عبدالله بن رباح
ابن الخلود بن العوص بن ارم بن سام بن نوح علیه السلامدر " . ایکنجیسی ده " نوح بن شالح بن ارفخشد بن سام
ابن نوح بن عم ابی عاددر " . یعنی نوح ، عادک باباسنک عموجه سنک اوغلی ایمش .

هود کوندرلدی ده نه دیدی بیلیرمیسکز ؟

[قَالَ يَا قَوْمِ] ای بنم قومم ، دیدی : [اُعْبُدُوا اللّٰهَ] اللّٰهه عبادت ایدک — معبودیتجه
اونی طانیک ، انجق اوکا قوللق ایدک [مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ] سزه اوندن باشقه هیچ بر تاکری
یوقدر . [اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُونَ] سز ساده افترا ایدیورسکز — ده الهه دیه باشقه لرینه طاپیورسکز .
[يَا قَوْمِ] ای بنم قومم [لَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا] بوکا قارشی سزدن بر اجر
ایسته مم — یعنی بو سوزلرم سزدن بر غرض و عوض کوزه تهرک سویلنمش دکلدر . خالص مخلص

بر نصیحتدر . بو افتخاری هر قصه‌ده کورورز . چونکه صدق و اخلاص ، نبوت و نصیحتك برنجی شرطی و محکی ایله مبطلك اك اساسلی فارقی اولدیغی کبی توحید ایمان و عقیده‌سنك ده مقتضاسی بو اولدیغندن هر پیغمبر امتنه بو افتخاری یاپمشدر . او حالده بو اخلاص نه‌یه دیه‌جك اولورسه‌ڭز [إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي] بنم اجرم آنجق بنی یاراداندر . — یعنی بو علوی فطرتی ویرن خالقمه عائددر . ویره‌جکنی او ویره‌جکدر . [أَفَلَا تَعْقِلُونَ] آرتق سز عقل ایتمز میسکز ؟ — عقلکزله دوشونوب بویله خالصانه سویلنن و سزك منفعتکزه تعلق ایدن بو محض نصیحتی طوغروده اقتدا ایده‌مز میسکز ؟

[يَا قَوْمِ] ای بنم قومم [اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ] ربکزه استغفار ایدیکز . — اوکا قارشی کناهلرکزی اعتراف ایدوب مغفرت دیلیکز . [ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ] صوکره ده اوکا توبه ایدیکز . — شرك و عصیانکزدن ندامت و ایمان و استغفار ایله اوکا رجعت و عبودیت ایدیکز . [يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا] که اوزریکزه بول بول سمانك فیضنی کوندرسین — قورقلقدن کلدیریرسین ، جبالکزی قورو ماده‌لرك تضییقندن قورتاروب یوکسلتسین [وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ] و قوتکزه قوت علاوه ایتسین — معلوم اولدیغی اوزره جسمانی قوتکزی حفظ ایتدیکی کبی معنوی بر قوت ضمیمه قاتسین ، آرتیرسین . [وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ] و مجرم مجرم یوز چویرمیك . — یعنی جرمکزده اصرار ایدرك بو کوزل نصیحتدن دیکلمزلك ایتمیك .

کوریلیورکه حضرت هودك بو تبلیغاتی بو سوره‌نك اولنده‌کی اساسلردر . هود علیه السلامك بو تبلیغاتنده " ایه سزه بینه ایله کلدم " کبی بر تصریح یوقسه‌ده نطقی اراءه ایدرك عقلی و فعلی ایله دلائل واردر . قرآنده دائما ترویج اولنان بو قبیل دلائل و بیناتدر ، ناقه حالی و عصای موسی کبی بینات مخصوصه‌دن ده‌ها اصیل ، ده‌ها قویدر . زیرا اصل دعوی معقول اولان توحیددر . لکن قوم هود فقط ایمانه مضطر قیلاجق الجائی بر قوت کورمدکجه او کبی بینات عقلیه‌یه اهمیت ویرمدکلرندن [قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ] ای هود دیدیلر : سن بزه بر بینه ایله کلمدك — ایمانه مضطر قیلاجق آچیق بر دلیل و معجزه کتیرمدك — بو طبقی مکه مشرکلرینك رسول اللهه انزال اولنان آیتده

آیت صایمایوز «لولا انزل علیه آیة» ، «لولا انزل علیه کنز او جاء معه ملك» دیدیلر بزده
[وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ] و بز سنك سوزکدن طولایی الهلریمزی
ترك ایتمیز . [وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ] بز سکا اینانمایز [إِنْ نَقُولُ] انجق دیرزکه
[إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ] الهلریمزدن بعضیسی هرحالده سنی بر فنالقله چارپمش
— یعنی اونلره دیل اوزاتدیغکدن طولایی عقلکه فنالق کتیرمش ، دیرز سنه . بعضیسی دیدیلر بوزینه
هر برینه باشقه خاصه اسناد ایتدکلرندن . شونلرده خصوصیت الّتی ، شونلرده خصوصیت الّتی کبی اسمه
اویدورمقلرندن طولایی .

بو انکار و عناد و هذیانه مقابل حضرت هود بالذات کندیلرینك الهلرینك جنایات الیمه دن
اولدیغنی آکلاتانه شو حقیقتله جواب ویره‌رك [قَالَ] دیدیکه [إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ] بن الله‌ی
اشهاد ایدیورم [وَاشْهَدُوا] سزده شاهد اولیکزکه [إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ مِنْ دُونِهِ]
اونك غیریسنده سزك او بر دیدیکز شریکلردن بن قطعیاً بریئم [فَكِيدُونِي جَمِيعًا] بانجمله
هپکز طوپلانوبده بکا ایسته دیککز کیدی یاپیکز — یعنی بوندن دها اچیق نه بر آرایورسکز .
بالکز بکا فنالق کتیردیکنی ادعا ایتدیککز بعضیسی دکل بوتون شریکلریکز و سز هپکز طوپلانوبده بکا فنالق
یاپمغه اچیقده دیدیککز بیلانی قورولان . ایسته دیککز خدعه‌یی ترتیب ایدك [ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ]
صوکره بکا مهلت ده ویرمه‌یك — یعنی الیکزده کلنی ایدیه قویمایك ، هماندجه ایدك ، اصلا پروام
یوقدر . [إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ] بن هرحالده الله‌ه توکل ایتدم — اونك امر و حفظنه دایاندم .
[رَبِّي وَرَبِّكُمْ] که بنم و سزکدر . — بنم ده مالکم ، افندم اودر ، سزك ده . اونك اراده
و مشیتی اولمادقجه نه سزدن بر شی صادر اوله‌بیلیر ، نه ده بکا بر مصیبت ایره بیلیر . چونکه [مَا مِنْ
دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا] هیچ بر دابه (بر دپره‌نن) یوقدرکه او ، اونك ناصیه‌سی
طوتمش اولماسین — یعنی هپسی قبضهٔ قدرتنده مسخر ملکیده . دیلدیکی کبی تصرف ایدر ، هیچ بری قاچه‌ماز .
ایسته‌سه هیچ قیملدایاماز . ناصیه‌سندن طوتوب ایچندن یا فالامه ضبط و تقدیرنده مندر . [إِنَّ رَبِّي

[إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ] شبهه یوقدر که ربم بر طوغری یول اوزرنده‌در —
توحید و لطف جاده‌سی، طوغریلرك یاردیمجیسیدر. قضاسی حق و عدل و استقامتده‌در. [فَإِن تَوَلَّوْا]
اگر سز ینه یوز چویررسه‌کز — یعنی بو آچیق و قطعی حقیقتدن دیکلمز و طوغری توحید یولنی طوتمازسه‌کز
[فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ] بن سزه گوندرلدیکم شیئی تبلیغ ایتدم.
— وظیفه‌می یاپدم. [وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ] ربم — بنی رسول ایتمش — ده سزدن باشقه
بر قومی استخلاف ایدر — یعنی سزی هلاك ایدر، یرکزه باشقه بر قومی خلف یاپار، خلافتی اونلره ویرر.
[وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا] و سز اوکا هیچ بر شی ضرر ایده‌مزسکز — اونك امرندن یوز چویررکن
بونك ضرری کندیکزه عائد اولور. [إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ] چونکه ربم هر شیئك اوزرنده
ناظر و نگهباندر. — هیچ بر شی قاچیرماز، دیلدیکنی اوزرنده گزلی قالماز. بناءعلیه اوکا هیچ بر ضرر
احتمالی اولمقسزین جزاکزی بولورسکز.

شمدی عجبا صوکی نه اولدی؟ هودك دیدکلری تحقق ایتدیمی؟ دنیلیرسه باقیکز نه اولدی؟
[وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا] وقتاکه امرمز کلدی — یعنی نه دیکلمدیلر، عذابه استحقاق کسب ایتدیلر
عذاب امرمز کلدی چاتدی، اووقت [نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ] هودی و برابرنده ایمانه
ایرنلری [بِرَحْمَةٍ مِّنَّا] طرفمزدن بر رحمت ایله قورتاردق — «برحمة» ده‌کی «با» سببیه و «رحمة»ك
تنوینی، تفخیم ایچوندر که طرفمزدن بیوك بر رحمت سببیله دیمکدر. و بو بیوك رحمتدن مراد ده ایمانه نعمت هدایت
و توفیقدر. [وَنَجَّيْنَاهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ] و بز بونلری غلیظ بر عذابدن قورتاردق — یعنی
ایمان ایتمینلر شدتلی و شوملی آغیر بر عذاب ایله هلاك ایدیلیرکن هود و مؤمنلر بویله بیوك بر تهلکه‌دن
نجات بولدیلر. بو غلیظ عذاب، عذاب سموم دیدکلری بر ریح صرصر. کافرلرك بورنلرندن کیریور، تحتلرندن چیقیور
اونلری، ساترلری ییقوب سوروب کوتوریوردی. هر بری بر طرفه آتوب پارچه پارچه ایدیوردی. — مع هذا
بعض مفسرینه بوراده دیگر بر معنی اولدیغی سویلنمشدر: ایکی کره «نجینا» بیورلمسنده، تأسیس تأکیده
راجح اولدیغی جهتله بیانه اولنان یعنی برنجیسی دنیوی اولوب عذاب غلیظدن مراد آخرت عذابیدر دیمشلردر که

گوزل بر شعاردر. ونته کیم بونده بوكره كه آیتده هم دنیا هم قیامت تقدیم اولنمشدر. بو صورتده معنی شو

اولور: «بز بونلری غلیظ بر عذابدن قورتاردق».

ای مخاطب! [تِلْكَ] تا اوزاقده ـ بوكونه كیدر دولاشیركن منظره‌لرینی اوزاقدن بیلدیگك اولان

او خرابه‌لر، قبرلرده ایشته [عَادٌ] عاد ـ بونلر بویله اولدیلر، او عذاب غلیظه اوغرادیلر بیلسك

[جَحَدُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ] ربلرینك ـ یعنی اللهك ـ آیاتنی انكار ایتدیلر [وَعَصَوْا رُسُلَهُ]

اونك رسوللرینه عصیان ایتدیلر ـ بونلره گوندریلن هود علیه السلام ایسه ده بونك تبلیغاتی اساس اعتباریله

اولكی پیغمبرلرك ده تبلیغاتنه مطابق اولدیغندن اوكا عصیان ایتمكله هپسنه عصیان ایتدیلر [وَاتَّبَعُوا اَمْرَ

كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ] و هر عنود جبارك امرینه اتباع ایتدیلر ـ هر عنادجی زوربانك آرقه‌سنه دوشدیلر

[وَاُتْبِعُوا فِي هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً] كندیلری ده هم بو دنیاده لعنتله تعقیب اولندیلر [وَيَوْمَ

الْقِيٰمَةِ] هم ده قیامت گوننده. [اَلَٓا اِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ] آدت، عاد، حقیقة

ربلرینه كفر ایتدیلر [اَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ] آدت، دفع اولسون او عاد: قوم هود. ـــ ایشته

«امم سنمتعهم ثم يمسهم منا عذاب اليم» ده بر دیگر بونلره. «وانه اهلك عادا الاولى» بیورلدیغی

اوزره «عاد اولی» دینلیر.

٣ ــ :

وَاِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ هُوَ

اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا اِلَيْهِ اِنَّ رَبّ۪ي قَر۪يبٌ

مُج۪يبٌ • قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ ف۪ينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هٰذَا اَتَنْهٰينَا اَنْ نَعْبُدَ

مَا يَعْبُدُ اٰبَاؤُنَا وَاِنَّنَا لَف۪ي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا اِلَيْهِ مُر۪يبٍ • قَالَ يَا قَوْمِ اَرَاَيْتُمْ

اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَاٰتٰين۪ي مِنْهُ رَحْمَةً فَمَنْ يَنْصُرُن۪ي مِنَ اللّٰهِ اِنْ عَصَيْتُهُ فَمَا

تَز۪يدُونَن۪ي غَيْرَ تَخْس۪يرٍ • وَيَا قَوْمِ هٰذِه۪ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوهَا

تأكل في أرض الله ولا تمسوها بسوء فيأخذكم عذاب قريب • فعقروها
فقال تمتعوا في داركم ثلثة أيام ذلك وعد غير مكذوب • فلما جاء
أمرنا نجينا صالحا والذين آمنوا معه برحمة منا ومن خزي يومئذ إن ربك
هو القوي العزيز • وأخذ الذين ظلموا الصيحة فأصبحوا في ديارهم جاثمين
كأن لم يغنوا فيها ألا إن ثمود كفروا ربهم ألا بعدا لثمود •

مآل شریفی

ثموده ده قارداشلری صالحی کوندردك ، دیدی : ای قومم ! الله قوللق ایدك ، سزك اوندن
باشقه بر الهکز دخی یوقدر ، سزی ارضدن او نشأت ایتدیردی واوراده اعمار وعمرانه سزی او اقتداره مالك
ایتدی ، اوندن ایچون اونك مغفرتنی ایسته ییك ، صوکره اوکا توبه ایله مراجعت ایدك هرحالده ربم یاقیندر
مجیبدر • ای صالح ! دیدیلر : بوندن اول سن بزم ایچمزده امید باغلانیلر بر ذات ایدك . شمدی بزی بابالرمزك
طاپیندیغنه طاپمقدن نهی می ایدیورسك ؟ هرحالده بز ، سنك بزی دعوت ایتدیککك شیده جدا قوشقولاندیران
بر شك ایچنده یز • ای قومم ! دیدی : سویلیك باقایم رأیکز ندر ؟ اکر بن ربمدن بر بینه اوزرینه
ایسه‌م و بکا طرفندن بر رحمت بخش ایتمش ایسه بن الله عصیان ایتدیکم تقدیرده بنی اوندن کیم قورتاره بیلیر ؟
دیمك که سز بکا خسار ایتمکدن باشقه برشی یاپامیه‌جقسکز • هم ای قومم ، ایشته شو : "الله ناقه‌سی"
سزه آیت ، براقیك اونی الله‌ك ارضنده یایلسین واوکا کوتو بر مقصدله ال سورمه‌یك ، صوکره سزی
یاقین بر عذاب یاقالار • دیرکن اونی تپه‌لدیلر ، بونك اوزرینه دیدی که : اویکزده اوچ کونده
یاشایك ، وایشته بو بر وعددر که یالانه چیقاریلماسدر • وقتا که امرمز کلدی صالحی ومعیتنده ایمان ایتمش
اولانلری طرفمزدن بر رحمت ایله قورتاردق ، هم ده او کونك ذلتندن ، چونکه ربك او ، او قوی او عزیز
• او ظلم ایدنلری ایسه صیحه طوتوب ویردی ده دیارلرنده چوکه قالدیلر • صانکه اوراده بر شنلك قورمامشلردی ،

باقه ثمود ، حقیقة ربلرینه کفر ایتدیلر . باقه دفع اولدی گیتدی ثمود ●

[وَاِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًا] - ثمود ، عربده بر قبیله اولوب بویوك باباری
« ثمود بن عمرو بن ارم بن سام بن نوح » ك اسمی آلمشدی . دیگر بر قوله گوره ده از صو دیمك اولان « ثمد » دن
مأخوذ اولوب صولرینك ازلغندن دولایی بو اسمی آلمشدر . صالح علیه السلامك نسبی ده « صالح بن عبید
ابن آسف بن ماشح بن عبید بن حاذر بن ثمود » اولوب قوم ثمودك اشرافندندی .
[نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ الآیه] سوره شعراءه باقه .

وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا اِبْرٰهٖيمَ بِالْبُشْرٰى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ
فَمَا لَبِثَ اَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنٖيذٍ ● فَلَمَّا رَاٰ اَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ اِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَاَوْجَسَ
مِنْهُمْ خٖيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ اِنَّا اُرْسِلْنَا اِلٰى قَوْمِ لُوطٍ ● وَامْرَاَتُهُ قَائِمَةٌ
فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِاِسْحٰقَ وَمِنْ وَرَاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوبَ ● قَالَتْ يَا وَيْلَتٰى
ءَاَلِدُ وَاَنَا عَجُوزٌ وَهٰذَا بَعْلٖى شَيْخًا اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عَجٖيبٌ ● قَالُوا اَتَعْجَبٖينَ
مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحْمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ اَهْلَ الْبَيْتِ اِنَّهُ حَمٖيدٌ مَجٖيدٌ ●
فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ اِبْرٰهٖيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرٰى يُجَادِلُنَا فٖى قَوْمِ لُوطٍ ●
اِنَّ اِبْرٰهٖيمَ لَحَلٖيمٌ اَوَّاهٌ مُنٖيبٌ ● يَا اِبْرٰهٖيمُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَا اِنَّهُ قَدْ جَاءَ اَمْرُ رَبِّكَ
وَاِنَّهُمْ اٰتٖيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ● وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سٖيءَ بِهِمْ
وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هٰذَا يَوْمٌ عَصٖيبٌ ● وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ
اِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هٰؤُلَاءِ بَنَاتٖى هُنَّ اَطْهَرُ
لَكُمْ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ فٖى ضَيْفٖى اَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشٖيدٌ ● قَالُوا
لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فٖى بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَاِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرٖيدُ ● قَالَ لَوْ اَنَّ لٖى بِكُمْ قُوَّةً

أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ● قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ
بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ
إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ● فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا
وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ ● مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ
الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ●

مآل شریفی

شانم حقیقتده ابراهیمه ده رسوللریمز مژده ایله کلدیلر «سلاما» دیدیلر، سلام دیدی، دورمدی
کیتدی قیزارتیلمش بر بوزاغی کتیردی ● باقدی که اوکا اللری اوزانمایورلر، او وقت بونلردن عجیب کوردی
و ایچنده اونلردن بر نوع قورقو دویدی، دیدیلر: «قورقمه چونکه بز لوط قومنه کوندریلدک» ● حرمی
دیکلیوردی، بونی دویونجه کولدی، بونک اوزرینه اوکا اسحقی مژده لدک، اسحقک آرقه سنده ده یعقوبی ●
وای دیدی، دوغوره جقمی یم؟ بن بر عجوزه، قوجام ده بو بر پیر ایکن، هر حالده بو چوق عجیب برشی ●
سن دیدیلر: الله امرینه تعجبمی ایدیورسک؟ الله رحمتی و برکاتی وار اوزرکزده ای اهل بیت! شبهه یوقدر که
او بر حمیددر، مجیددر ● وقتاکه ابراهیمدن قورقو کیدی و کندینه مژده کلدی، لوطک قومی حقنده بزه مجادله یه
کیریشدی ● چونکه ابراهیم چوق حلیمدر، یانیقدر، التجاکاردر ● یا ابراهیم بوندن واز کچ، چونکه ربکک امری
کلدی و هر حالده اونلره ردی غیر قابل بر عذاب کلهجکدر ● وقتاکه رسوللریمز لوطه واردیلر اونلرک یوزندن فنالاشدی
الی آیاغی دولاشدی، بو چوق ضیق بر کون دیدی ● قومی اوکا زبیر زبیر قوشوب کلمشلردی، و بوندن اول
کوتو کوتو شنعتلر یاپیورلردی، ای قومم! دیدی: دها شونلر قیزلرم، اونلر سزک ایچون دها تمیز، آرتق الله دن
قورقیک، بنی مسافرلرم حقنده رسوا ایتمه یک، هیچ ایچکزده عقلی باشنده بر آدم یوقمی؟ ● هر حالده
دیدیلر: بیلورسک که سنک قیزلرکده بزم هیچ بر علاقه مز یوقدر، و بزم نه ایسته دیکمزی الا بیلیرسک ●

نه واردی ، دیدی : بنم سزه قارشی بر قوتم اولسه ایدی : ویا محکم صاغلام بر قلعه یه صیغینه بیلسه ایدم ؟ ● یا لوط !
دیدیلر : ایشته اول بز ربکک رسوللری یز ، اونلر سکا اصلا الی یوقده ال اوزاته مازلر ، سن عائله اهلکله کیجه دن بر قسمنده
یورو ، ایچیکزدن هیچ بر کیمسه کری قالماسین ، انجق قاریک ، چونکه اوکا ده اونلره کله جک مصیبت کله جک ، حقیقة
اونلرک موعدلری صباحدر ، صباح یاقین دکلمی ؟ ● وقتا که امریمز کلدی ، او شهرلرک اوستنی آلتنه کتیردک
واوزرلرینه استیف ایدلمش سجیلدن طاشلر یاغدیردق ● که ربکک عندنده داغلانمشدر ، و بونلر ظالملردن بعید دکلدر ●

[وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا اِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى] وقسم اولسون که حقیقة رسوللریمز ابراهیمه
مژده ایله واردیلر — بوراده رسوللردن مراد ، ملائکه در که جبرائیل ایله دیگر ایکی ملک ایدی دینیلیر . ایکی
ملکک میکائیل و اسرافیل اولدقلری ده نقل ایدلمشدر . محمد بن کعبدن جبرئیل برابرنده یدی ، ضحاکدن طقوز ،
سدیدن اون ایکی یارلاقه غلمان صورتنده ایدیلر ، مقاتلدن ده ایکی اولدقلری منقولدر . کوریلیورکه بوقصه نک
باشنده اسلوب کلام دکیشمشدر . زیرا بوقصه لرک سوقی ، هلاک اولان قوملر حقنده در . بوقصه ده ایسه هلاک
اولان قوم لوطدر . حال بوکه لوط علیه السلام ، ابراهیم علیه السلامک تعلقاتندن واونک شریعتی اوزره مبعوث
بر پیغمبر ایدی ، بنا علیه وقعه حضرت ابراهیمه ده علاقه دار ایدی چونکه اولاً اوکا اخبار کیفیت واتی حقنده
قورقولمسی ایچون سلامت و بشارت تبلیغیله ایشه باشلانمش اولدیغی جهتله قصه ده حضرت لوطدن اول حضرت ابراهیم
ذکریله بر مقدمه یاپیلمشدر . ابو الانبیاء اولان حضرت ابراهیم ذکر اولونجه ده رتبه سنک بیوکلکنه اشارةً
قصه تا بوقاریده کی « ولقد ارسلنا نوحا » جمله سنه عطف اولنمه اوزره « ولقد » دیه ابتدا ایتمشدر .
نتکیم قصه لرک سوکنده بویله در . و بوراده رسوللر ، اساس اعتباریله قوم لوطه ارسال اولونمشلر ایکن اوغرادقلری یرده حضرت ابراهیمه
کلمشلر ، دولاییسیله برکیسه اولدیغندن « ولقد جاءت رسلنا ابرهیم بالبشری » بیورلمشدرکه
سلامت و اولاد تبشیر ایلدیلر .

[وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا] وقتا که رسوللریمز لوطه کلدیلر — حضرت ابراهیمک
بولندیغی قصبه درت فرسخ مسافه ده ایدی . قوم لوط بلادینک الک بیوک شهری اولان بو قصبه « سدوم » نامیله

معروف ایمیسه .

ملکلر حضرت لوطه غایت کوزل غلمان صورتنده کلمشلردی . اونلک ایچون ده [سِيءَ بِهِمْ]
لوط بونلر ایله فنا حاله صیقلدی [وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا] والی آیاغنی دولاشدی ، دارالدی الخ ...
[وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ] قومی ده اوراده حایل حایل قوشدیلر کلدیلر . —
روایت اولندیغنه کوره فارسی اونلره جمد کوندرلمسه [وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ]
واوللرده سیئات یاپیورلردی — یعنی اوتانوب صیقلمایورلردی ، سیئاتِ الشمشه ، عار و حیالری قالمامشدی
اونلک ایچون ده اوتانوب عارلانمقدن دها فنالری مقصدیله لوطه قوشوب کلمشلردی .
[هٰؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ] نا شونلر قیزلرم ، بونلر سزک ایچون ده غایت تمیزدرلر —
یعنی اونلر ده ایسته دکلریکزی نکاح ایدیکز ، کناهه ، پیسلکه بولاشمایکز . قتاده «قیزلرم» تعبیرنده
مراد ، حضرت لوطک کندی صلبی قیزلریدر دیمش ایسه ده مجاهد و سعید بن جبیردن روایت اولندیغی اوزره قومک مختار
قومنک قیزلریدر . بر پیغمبر ، امتنک باباسی کبی اولدیغندن معنای شفقتله قیزلرم دیمشدر . نیته‌کیم «وازواجه
امهاتهم» بیورلمشدر . الخ ...

[فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا] وقتا که امریمز کلدی — یعنی عذاب وقتی کلنجه [جَعَلْنَا عَالِيَهَا
سَافِلَهَا] اوملکتلرک اوستنی آلتنه چویردک [وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً] واونلرک اوزرلرینه
طاشدن یاغدیردق ، اویله طاشلر که [مِنْ سِجِّيلٍ] سجیلدن — سنک کیلدن یعنی قومک چامورندن
یاپیلمش ، دوکلمش ، چامورده پیشیرلمش ، تحجر ایتمش [مَنْضُودٍ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ]
ربک عندنده دامغالانمشلرده استیف ایدلمش — هر طاشک کیمه دوزه یه اصابت ایده جکی ازلده تقدیر
اولنمش ، صورتنده نقشه ایدلمش ایدی و اونی اللهدن باشقه بیلن یوقدی . حقیقتده بو صورتله یاپیلمش
محل مخصوصلرینه استیف ایدلمش حاضرلانمش ایدی . یعنی بونلر حادثه‌لر تصادفاً واقع اولوور مسنده
حادثۀ طبیعیه دیوب کچملیدر . چونکه حقیقتده تصادف یوقدر ، رب العالمینک تقدیری واردر .
[وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ] و بونلر ظالملرده اوزاق دکلدر . — یعنی بونلر طاش

على العموم ظالملرده و بالخصوص سوره نك باشنده كچديكى وجهله حقه كوكس كرنه «هذا سحر» و «ما نحبسه»
ديدكلرى كبى سنك امتك ظالملرنده ده اوزاقده دكلدر يا محمد!

٥ — :

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ
وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ اِنّ۪ٓي اَرٰيكُمْ بِخَيْرٍ وَاِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
يَوْمٍ مُح۪يطٍ • وَيَا قَوْمِ اَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْم۪يزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِد۪ينَ • بَقِيَّتُ اللّٰهِ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِن۪ينَ وَمَٓا اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَف۪يظٍ • قَالُوا يَا شُعَيْبُ اَصَلٰوتُكَ تَأْمُرُكَ
اَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُنَٓا اَوْ اَنْ نَفْعَلَ ف۪ٓي اَمْوَالِنَا مَا نَشٰٓؤُا اِنَّكَ لَاَنْتَ الْحَل۪يمُ
الرَّش۪يدُ • قَالَ يَا قَوْمِ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَرَزَقَن۪ي مِنْهُ رِزْقًا
حَسَنًا وَمَٓا اُر۪يدُ اَنْ اُخَالِفَكُمْ اِلٰى مَٓا اَنْهٰيكُمْ عَنْهُ اِنْ اُر۪يدُ اِلَّا الْاِصْلَاحَ
مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْف۪يق۪ٓي اِلَّا بِاللّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُن۪يبُ • وَيَا قَوْمِ لَا
يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاق۪ٓي اَنْ يُص۪يبَكُمْ مِثْلُ مَٓا اَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ اَوْ قَوْمَ هُودٍ اَوْ قَوْمَ صَالِحٍ
وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَع۪يدٍ • وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِ اِنَّ
رَبّ۪ي رَح۪يمٌ وَدُودٌ • قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَث۪يرًا مِمَّا تَقُولُ وَاِنَّا لَنَرٰيكَ
ف۪ينَا ضَع۪يفًا وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْنَا بِعَز۪يزٍ • قَالَ يَا قَوْمِ
اَرَهْط۪ٓي اَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَٓاءَكُمْ ظِهْرِيًّا اِنَّ رَبّ۪ي بِمَا تَعْمَلُونَ
مُح۪يطٌ • وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنّ۪ي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَنْ يَأْت۪يهِ عَذَابٌ يُخْز۪يهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ وَارْتَقِبُٓوا اِنّ۪ي مَعَكُمْ رَق۪يبٌ •
وَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَاَخَذَتِ الَّذ۪ينَ

ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ ۝ كَأَنْ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا أَلَا بُعْدًا لِمَدْيَنَ
كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ۝

مآل شریفی

مَدْیَنَه ده قارداشلری شعیبی كوندردك . دیدی : ای قومم ! الله‌ه قوللق ایدك . سزك اوندن
باشقه بر الهكز دها یوقدر . هم اولچكی ، ترازویی اكسیك طوتمایك . بن سزی بر خیر ایچنده كورویورم
و بن سزه محیط بر كونك عذابندن قورقیورم ● ای قومم ! كیلی ، ترازویی دنكی دنكنه تام طوتوك
و ناسك اشیاسنی دنسزلك ایتمیك و یریوزنده مفسدلك ایده‌رك فنالق یاپمایك ● اللهك حلالندن
بر قالدیغی مال سزك ایچون دها خیرلیدر ، اكر مؤمن ایسه‌كز ● هیچ مانع بن سزك اوزریكزده كوزجی
دكلم ● یا شعیب ! دیدیلر : آتالریمزك طاپدیغنی ترك ایتمه‌مزی ویا مالمزده دیله‌دیكمزی یاپمامزی
سنك نمازكمی امر ایدیور ؟ هر حالده سن چوق اوصلو عقللیسك ● ای قومم ! دیدی : سویلیك باقیم
اكر بن ربمدن بر بینه اوزرنده بولونیورسه‌م و او كندیسندن بكا كوزل بر رزق احسان ایتمشسه ، نه یاپمالیم؟
بن سزه مخالفت ایتمك سزی نهی ایتدیكم شیده كندم دوشمك ایسته‌میورم . بن آنجق كوجم یتدیكی قدر اصلاح
ایسته‌یورم ، موفقیتم ده الله ایلهدر . بن یالكز اوكا طایاندم و آنجق اوكا یونه‌لیرم ● ای قومم !
بكا قارشی كلمه‌كز صاقین سزی نوح قومنك ویاهود قومنك ویا صالح قومنك باشنه كلندكی بر مصیبته كرفتار
ایتمه‌سین ، لوط قومی ده سزدن اوزاقده دكلدر ● ربكزه استغفار ایدك ، صوكره اوكا توبه ایله رجوع ایدك ،
شبهه یوقدر كه ربم رحیمدر ، ودوددر ● یا شعیب ! دیدیلر : بز سنك دیدیكلریكك چوغنی اكلامیورز ،
و هر حالده بز سنی ایچمزده پك ضعیف بولویورز . اكر تعلقاتكده بسه اوده كشی اولماسه ایدی سنی طاشلیه‌رق رجم ایدردك
سنك بزه قارشی هیچ بر اهمیتك یوقدر ● ای قومم ! دیدی : بنم تعلقاتم سزه اللهدن دها می عزیزكه اونی
آرقه‌كزه آتوب اونوتدیكز ، خبركز اولسون كه ربم بوتون عمللریكزی محیطدر ● و ای قومم ! بوتون قوتكزله

یاپاجغکزی یاپیک ، بن ده وظیفه‌می یاپیورم ایلریده بیله‌جکسکز : کیمسه اوکنه رسوا ایده‌جک عذاب کله‌جک؟
وکیمسه یالانجی ؟ کوزه‌تیک ، بن ده سزکله برابر کوزه‌تیورم ● وقتاکه امریمز کلدی ، شعیبی و معیتنده
ایمان ایدنلری طرفمزدن بر رحمت ایله قورتاردق ، او ظلم ایدنلری ایسه صیحه یاقالادی ده دیارلرنده چوکه‌قالدیلر
صانکه اوراده شنلک قورمامشلردی . باق ثمود دفع اولندیغی کبی مدین ده دفع اولدی کیتدی ●

[وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا] مدینه ده قارداشلری شعیبی – کوندردک ، مدین
حضرت ابراهیم اولادندن مدینک نسلی برقوم اولوب مرکزلری شاب دکزی حوالیسنده و اونک بنا ایتدیکی
« مدین » شهری ایمش . شعیب علیه السلام ده بو قومک اشرافندن شعیب بن میکیل بن یشجر بن مدین در .
و قومنه حسن مراجعتنده دولایی « خطیب الانبیاء » لقبیله معروفدر . « سورة القصص » ده کله‌جکی اوزره
موسی علیه السلام مشارالیه خدمت ایتمش و دامادی اولمشدی . شعیب علیه السلامک قصه‌لرینه ایی دقت ایدیلیرسه
زمانمز مدنیتلرینک اخلاق عمومیه‌سنه پک یاقیندن تماس ایدن نقطه‌لر کورولور . مشارالیه ده هر پیغمبر کبی
توحید امریله باشلادی ده :

[قَالَ يَا قَوْمِ] ای بنم قومم ! دیدی : [اعْبُدُوا اللَّهَ] اللهه عبادت ایدک !
[مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ] اوندن باشقه تاکریکز یوقدر . [وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ
وَالْمِيزَانَ] و اولچکی ، طارتیی اکسیک طوتمایک – بوندن اکلاشیلیرکه مدین قومنک اک ایشلری
تجارت ایمش [إِنِّي أَرَاكُمْ بِخَيْرٍ] شبهه‌سز بن سزی برخیر ایله کورویورم – یعنی بر نعمت ایچنده
بولونیورسکز . وسعتکز وار . آلیش ویریش ایدیورسکز ، بو خیرلی بر ایشدر . بونک مقتضاسی حقسزلق ایتمک
دکل ، ناسک حقوقنی کوزه‌توب منفعت عامه‌یه خدمت ایده‌رک الا ایشکز ایتمکدر . بنا علیه اولچوی ، ترازویی
نقصان طوتوب ده خیری برباد ایتمه‌یک . بونکله برابر [وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُحِيطٍ]
ده شبهه‌سز بن سزه محیط بر کونک عذابندن قورقارم – یعنی بو حالده کیدر ، نقصان اولچو و ترازو ایله
حقسزلقده دوام ایدرسکز الیکزده‌کی خیری ضایع ایتدکدن باشقه بر کون کله‌جک که عذابی هپیکزی قوشاته‌جق

جمیع برکتی قوروته‌جقکز . سزك بویله عمومی بر عذابه کرفتار اوله‌جغکزدن قورقیورم . سزه آجیدیغم ایچون
بو نصیحتلری یاپیورم . [وَيَا قَوْمِ] وای بنم قومم ! — او محیط کونك عذابنه کرفتار اولمامق ایچون
[اَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ] اولچویی و طارتی‌یی عدالت ایله ایفا ایدك [وَلَا تَبْخَسُوا
النَّاسَ اَشْيَآءَهُمْ] و ناسك اشیالرینی مقصور ایتمیك [وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ]
مفسدلکله یریوزنده اختلال یاپمایك — بو فقره‌لرده تصحیح، داخلی و خارجی اخلاق سیاسیه‌لری دخی
کوسترلمکده‌در . نته‌کیم سورهٔ اعرافده بو جهت « ولا تقعدوا بكل صراط توعدون وتصدون عن
سبيل الله من آمن به وتبغونها عوجا الخ ... » دیه بالخاصه توضیح اولونمشدر . « عثو ، عثی ، عثیان »
دینی، دنیوی هر نوع فساد و اختلاله شاملدر . بوراده‌ده « مفسدین » دیه حال ایله تقیید ایدلمسی
مفسدلکلی اوله‌سی ، اوصلاحی اولدیروسی کبی جداً اصلاح ایچون یاپیلان حرکاتی اخراج ایتمك فائده‌سنی مفیددر .

اوله‌رق اما تجارت و سیاستده بز بویله عدل و حق و صلاح ایله مقید اولمه‌ایچون اولورسه‌ق فقط بر شی
قازانه‌مایز دیرسه‌کز :

[بَقِيَّتُ اللّٰهِ] اللهك بقیه‌سی — حرامه آلتدقدن صوکره اللهك سزه براقدیغی تمیز، حلال
بقیه [خَيْرٌ لَكُمْ] سزك ایچون داها خیرلیدر . — مفسدلکله، حقسزلقله، اکسیك اولچك
و طارتی ایله طوپلایه‌جغکز حرام منفعتلردن نتیجه اعتباریله داها کارلی، داها منفعتلیدر . [اِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ] اکر مؤمن ایسه‌کز — یعنی خیر ایمانه مشروطدر . ایناندیرسه‌کز خیر کوره‌جکسکز . یوقسه
[وَمَا اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ] بن اوزریکزه حفیظ دکلم — سز ایمان ایدوب قورتولمادقجه
بن سزی فنالقدن محافظ ایده‌مم ، باشکزه کله‌جك عذابدن قورتاره‌مام . حاصلی بو نصیحتلری دیکله‌یه
صوکره قارشمم ها !...

[قَالُوا يَا شُعَيْبُ] ای شعیب ! دیدیلر ؛ [اَصَلٰوتُكَ تَأْمُرُكَ اَنْ نَتْرُكَ
مَا يَعْبُدُ اٰبَاؤُنَا اَوْ اَنْ نَفْعَلَ فِي اَمْوَالِنَا مَا نَشَآءُ] آتالریمزك پرستش ایده‌کلدیکی شیلری
ترك ایتمه‌مزی ویا اموالمزده دیلدیکمزی یاپمقدن واز کچمه‌مزی سکا نمازکمی امر ایدیور ؟ [اِنَّكَ

لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ] حقيقةً سن چوق عقللى، چوق درايتلى سن — شعيب عليه السلام چوق نماز قيلاردى واديله معروف ايدى. عبادتك ايچنده دينك دركى اولان نماز ايسه «وانها لكبيرة الا على الخاشعين» مدلولنجه خاشعينه يالڭز اونلره پك آغير يه كلمه دينسزلره ياسوايى اتوب اللرك حقلرنده ديوانه دوريلانك، بعضيلره قاپانمانك ذوقنه وعلويتنى ادراك ايده ميه نجه بيهوده، فائده سز بر كلفتده عبارت كوروننه بونلر برعمل اولديغندن نماز قيلانلرى اكلنجه كچيرن تقلقاسى وازغيه لازم معتادى ديرر.

بونك ايچون شعيبك قومى ده اونى توحيده، حقوقه واخلاقه متعلق تبليغاتنى رد وانكار ايتمك ايچون بونرى بالخاصه اونك نمازينه اسناد ايده رك عقل ورشدينه تعرض وبونكله استهزاء ايديورلر.

«يالكز الله عبادت ايديب دكلورلى معبودلره قول اولمقدن قورتولمالى وتجارت وسياستده عدل وحقانيت ايتمليدر» حرية مانع بر بلالرله عد ايليورلردى. شعيب عليه السلام اونلره ماللريكزده ايستديككز كبى تصرف ايتمه ميك ديمشدى، ناسك اشياسنه حقلرينى بايمايك ديمشدى، بونايسه حريته منع دكل تثبيت وتأييد ايليوردى. چونكه هركسك اموالى وحقوقى محفوظ اولمادقجه كيمسه حقنده امين اولماز، اموالنده ديلديكى كبى تصرف ياپاماز. فقط اونلر ناسك ماللرينى كندى ماللرى ايمش كبى فرض ايديورلر، كوجلرينك يتديكى تجاوزى ياپمق ايستيورلردى عدل وحقه رعايتله حرامدن وتطفيفدن اجتناب تكليفلرينى بوستلكلرينه مانع صايبورلر. «اموالمزده ديلديكمزى ياپمقده وازكچمزى نمازكمى امر ايديور، صوفى سن نه عقللىسك بر!» كبى مغالطه ايله تعريض واستهزاء قالقيشيورلركه بو ده برطرفدن يوقاريده دوشكونك، برطرفدن ده الله قارشى كبر وغرورايله نمازى تحقير، حريت، تجارت نامينه حيله كارلره مغالطه سيله تجاوزى، تربيه سزلك مفسدلك ايتمك وحى ونبوته عقللرله ديك طورمق لازمرده ده چوقده كورولمه شنشه جاهليه دنه اولمه اعتباريله مدنيت حاضره انسانلرى قصهٔ شعيبدن ديك زياده نظر عبرت ايله دكلمليدرلر.

يالكز شعيب بونلره «نه دن نمازكمى» نه قدر رفيقه ورقيقه وناصح يوكسك برجواب ايله مراجعت ايديور.[1].

[1] حضرت شعيبك بو نطقى دولايسيله دركه رسول الله اونى «خطيب الانبياء» عنوانيله تعقيب بويورمشدر. علم بلاغه اربابى بونوع كلامه

[قَالَ يَا قَوْمِ] اى بنم قومم ديدى [أَرَأَيْتُمْ] كوردكزمى — حالكزى يعنى كوره‌جكز سويليك باقيم [إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي] ايا بن ربمدن بر بينه اوزرنده ايسه‌م — سن اوسنسك ديديككز بن، ربم حضرت تعالادن قطعى واضح بر برهان اوزرنده بولونيور، سويلدكلرمى علم ويقين ايله سويليورسه‌م نه ديرسكز؟ بن ربمك وحى وبيانه مخالفت ايده‌بيليرميم؟ [وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا] حال بوكه ربم بكا كندى طرفندن كوزل بر رزقده رزقلنديرمش. — يعنى بنم كسبم دكل محضا طرف ربانيسندن، فضيله كرمندن بنى ماده معنا كوزل بر صورتده رزقلندرمه ايتمسه، هم حلالندن مال هم ده ابدى حياتك مدارى اولان نبوت وحكمت نصيب ايتمشدر. [وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ] وبن سزى نهى ايتديكم شيده كندم قوشمه مقصديله سزه مخالفت ايتمك ايسته‌مم — يعنى سزى شركدن، ناسك حقنى يمكدن، فساددن نهى ايدوب ونام الحق اولمق وظارق ايله ايفاى عدل وحقه دعوت ايديورسه‌م، عادتكزك، مألوفكزك خلافنه اولان بو نصيحتده تكليفده دها ژادم، غايه مقصدم هرنه‌دن اول سزى جويردب ده او منهيات محضه كندم يابمق ايچون دكلدر: الله قارشى سزه كناهه كيرمكدن ده بن كيرهيم، سز الدانمقدن ده بن الدايهيم، هظكده توالى سز بويك بن يييم، سز ايسته‌ديككز كبى ذوقده ايتمه بيلدن ده بن ايده‌يم ديه اوقكزده بر استبداد واحتكار انتيعى يابمق فكر ومقصديله حركت ايتميورم [إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ] مرادم باشقه دكل، كوجم يتدكجه اصلاحدن عبارتدر. [وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ] موفقيتم ده انجق الله ايلهدر. — اللهك هدايت وتوفيقيلهدر. [عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ] انجق اوكا توكل ايتدم [وَإِلَيْهِ أُنِيبُ] وانجق اوكا انابه ايدرم — دوزدوز اوكا دونرم، اوكا رجعت ايدر، اوكا تسليم اولورم. [وَيَا قَوْمِ] واى بنم قومم [لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ] مانكك بكا شقاقه وعداوت

اسنه راجع مخالف تسميه ايدركن ظريف ولطيف ومفيد وموثر بر اسلوبدر. حضرت ابراهيمك باباسيله اولان قصه‌سنده، نوح، هود صالح قصه‌لرنده وآل فرعونك مؤمنى قصه‌سنده ده بوكا نمونه واردر.

وضديتم سزه نوح قومنك ويا هود قومنك ويا صالح قومنك باشنه كلن كبى بر مصيبت ايله تجريم ايتمسين.

[وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ] هله لوط قومى سزدن اوزاقده دكل — ياقينده زمانده ويا زمان ومكانده اولديغى كبى كفر وفساد اعتباريله ده سزه اوزاقده بيلنمز. كوريليوركه بو فاصله قوم لوط قصه سنك آخرنده‌كى « وما هى من الظالمين ببعيد » فاصله سنه بر ترجيح اولمق اعتباريله اولى اخطار ديمكدر.

حاصلى بونلرى اونوتمايك [وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ] — چونكه [إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ] اونم ربم چوق ده رحمتلى، چوق ده سوكيلى در. — بناء عليه كناهلريكز نقدر چوق ده اولورسه اولسون وازكچوب استغفار وتوبه ايدرسه‌كز رحمت ومحبتنه نائل اولورسكز.

لكن بو كوزل نصيحته قومى نه ديدى بيليرميسكز؟:

[قَالُوا يَا شُعَيْبُ] اى شعيب! ديديلر: [مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ] سويلدكلرك چوغنى ايى آكلاميورز. — چونكه قولاقده ديرلر، دقتله ديكلميورلردى، وحى ونبوتك حكمت ديمكلردى، عموم انسانلرده اولديغى وجهله هركسك حياتى كندى نفسنه اولديغندن بر انسانك اغراضه تخصيص ومنافع دنيويه ده تجرد ايده‌رك « ان اريد الا الاصلاح » ديمكده صميمى اولمسى قطعاً ... اخلاص وتوكلى آكلامق ايچون كنديلرنده بر مثال بولاميورلر ويا مخصوص توحيدى طانيمادقلرندن ويا بر كوره طبيعتى قفاسيله دوشوندكلرندن بشرك عصيانى ايله بعضى آفات سماويه بيننده بر علاقه بولنه بيله‌جكنى احتمال ويرميورلر. شوله بوله طانيمقده، اولچويى ترازولى اكسيك طوتمقله، حقسزلق ياپمقله نظام عالمك بوزوله‌جغنى وطوفانلر زلزله‌لر اوله بيله‌جكنى آكلاميورلردى. والحاصل صحيح اولاراق بو سوزلره اينانمق ايسته‌ميورلر، بونك آلتنده كيزلى بر مقصد ويا قوتى وار ديه قورقيورلرده ديورلركه: آكلاميورزكه سن نه ديمك ايسته‌يورسك ديه كوره‌نوب بزى تهديد ايديورسك [وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا] ده هر حالده بزم ايچمزده بر ضعيف كوريورز. [وَلَوْلَا رَهْطُكَ] اكر رهطك اولماسه ايدى — تعلقاتك وجوده اينديكمز بسه اولديغى اولماسه ايدى [لَرَجَمْنَاكَ] مطلقاً سنى رجم ايدردك — طاشلار اولدوررردك [وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ] سن دكلسك بزه قارشى عزيز اولان — نظرمزده بر عزت وقيمتى حائز اولوب حافظ

صاییلیرسین. یعنی سنی صایدیغمزدن دکل، سطا آدیایوب دیمزده ثبات ایدن بزم برابر اولدیغنه بر قاچ کیشیکه
حرمت ایتدیکمزدن طولایی شمدی‌یه قدر سنی رجم ایتمه‌دك.

مشار الیه بونلره جواباً:

[قَالَ يَا قَوْمِ] ای قومم دیدی: [أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ] سزه بنم عشیرتم
بر قاچ آدامم می اللهدن دها عزیزدر؟ — یعنی بن سزه انجق الله‌ه دایاندیغمی و موفقیتك انجق اونکله اولدیغنی
سویلرسه‌م و بناءً علیه عزت و قوتمك باشقه سببی دکل، الله ایله اولدیغنی آکلاتمه ایکن سزه قارشی بنم بر قاچ
آدامم می اللهدن دها عزیزدر « رهطك اولماسه » دیدیکز [وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظِهْرِيًّا]
حال بو که اللهی آردیکزده منسی طوتدیکز — آرقه‌یه آتیلمسه، اونوتولمسه، هیچ قیمتسز بر شی کبی هیچه
طوتدیکز، حسابه آلمادیکز، عزتی بر قاچ کشی‌یه ویردیکز. چونکه انجق اونا دایانانه و انجق اونك امریله
حرکت ایدنه بیله اهمیت ویرمه‌دیکز. و اونك بنمله تبلیغ ایتدیکم آچیق آچیق نصیحتلری قولاقدن ویردیکز
اللهی دوشونمه‌دیکز انجق سوزلریکی آکلامیورز دیدیکز. « رهطك اولماسه ایدی رجم ایدردك » دیه تهدیده
قالقشدیکز [إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ] هیچ شبهه یوقدر که ربم یاپدیغکز، یاپاجغکز بوتون عمللریکزی
محیطدر. — اونا هیچ بر شی خفی قالماز و هیچ بر شی قدرتندن قاچماز و هیچ بر شی عزته قارشی کلمز،
بناءً علیه هر نه یاپارسکز جزاسنی ویرر. [وَيَا قَوْمِ] وای قومم [اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ]
هایدی بولوندیغکز حالده ایسه دیله‌دیککزی یاپیکز [إِنِّي عَامِلٌ] هر حالده بن یاپاجغم — الله‌ه متوکل
اولوب اونك امر و توفیقیله استطاعتم یتدیکجه و بولوندیغم حالده اصلاحه چالیشاجغم [سَوْفَ تَعْلَمُونَ]
یاقینده بیله‌جکسکز که [مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ] اونی انسانی رذیل و رسوا ایده‌جك عذاب
کیمه کله‌جك؟ [وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ] و یالانجی کیم؟ [فَارْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ]
بناءً علیه کوزله‌یکز، محقق که بن ده برابرکزده کوزجیم.

[وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا] و قتا که امرمز کلدی [نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
بِرَحْمَةٍ مِنَّا] شعیبی و برابرنده ایمان ایدنلری طرفمزدن بر رحمت ایله نجات ویردك [وَأَخَذَتِ

[الذين ظلموا الصيحة] ظلم ايدنلری ايسه صيحه ياقالادی. — سورۂ اعرافده و سورۂ عنكبوتده «فاخذتهم الرجفة» وارد اولمشدر كه زلزله ديمكدر. ديمك كه بونلره بر صيحه ايله بر زلزله طوتولديلر [فاصبحوا في ديارهم جاثمين] ده اولدقلری يرده چوكوب قالديلر. [كأن لم يغنوا فيها] صانكه او ديارلرده عمر سورمه‌مشلردی [الا بعدا لمدين] اوت دفع اولسون او مدينه [كما بعدت ثمود] ثمودك دفع اولديغی كبی. — زيرا ثموده ده بويله بر صيحه و رجفه ايله اهلاك ايدلمشلردی. انجق دينليور كه ثمودك صيحه‌سی اوستلرندن، مدينك صيحه‌سی آلتلرندن كلمشدی.

بوراده «بعدت» فعلنك تصريحيله بو فقره‌يه بر وارد اولدقده «بعدًا» مصدرينك معناسی ده توضيح اولونمشدر. زيرا «بعد» مصدری «قرب»ك ضدی اولارق اوزاقلشمق معناسنه كلديكی كبی بر ده هلاك معناسنه كلير. چونكه هلاك اولان حياتدن اوزاقلاشير. و بينديكی فرقله چوق اولكنك فعلی عينك ضميله شجعی بابنه قوللانيلديغی حالده هلاك معناسنده ماضيده عينك كسری و مضارعده فتحی ايله درجی بابنه قوللانيلير. بناء عليه بوراده «كما بعدت» بويله قطعی قرينه‌دن اقرنه ايراد اولنان كلمه «بعدًا» دعاسنك هلاك معناسنه اولديغی ده توضيح اولونمشدر كه بو توضيح ده ادبی علاوه بر تأكيددر.

٦ — :

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ● اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهٖ فَاتَّبَعُوا اَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا اَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ● يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَاَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ ● وَاُتْبِعُوا فِى هٰذِهٖ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ بِئْسَ الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ ●

مآل شريفی

جملەلر معطوفەسی موسانی دە آیتلریمزلە و بر سلطان مبین ایلە کوندردك ● فرعون و جمعیتنە دە بونلر
فرعونك امرینە تابع اولدیلر ، فرعونك امری ایسە رشید دکلدر ● قیامت کونی قومنك اوکنە دوشر ،
دیرکە اونلری صویە کوتورور کبی آتشە کوتورمشدر . او واریلان دە نە فنا محلدر ● هم بورادە
اونلرە بر لعنت تعقیب ایلدی هم قیامت کونی . بو ویریلان دستك نە فنا دستکدر ●

﴿ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ● اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ ﴾

قسم اولسون کە موسانی دە آیتلریمز و بر سلطان مبین ایلە فرعون و ملائنە کوندردك — کورولیور کە بورادە
عطفك اسلوبی دکیشدیرلەسە «لقد ارسلنا» دیە قسم و فعل تکرار تصریح اولونمشە و بو صورتلە حضرت موسانك
حضرت ابراهیم و نوح کبی بر مبدأ تاریخ اولدیغنە اشارت ایدلەسە و بالخاصە دوغرودن دوغرویە قصهٔ نوحە عطف ایدلەرك
قصهٔ نوحە بر نظیر کبی اولدیغنە تلمیح اولونمشدر . چونکە بونلردە دە بر طوفان و غرق حادثەسی وقوع بولمشدر .

بورادە حضرت موسانك فرعونە کوندریلمەسی موضوع بحث اولدیغندن «بآیاتنا» دە آیتدن مراد
توراتدە و سورهٔ اعرافدە ذکر اولونان طقوز معجزەدر کە : عصا ، ید بیضا ، طوفان ، جراد ، قمل ،
ضفادع ، دم ، نقص اموال و انفس حادثەلریدر .

سلطان ، فی الاصل غلبە و استیلا ، معناسنە مصدردر . و برهان و حجت معناسنە کلیر . و والی و حکمدارە
اطلاقی مجازدر . فقط بو معنادە کلمە مؤنث اولور . قرآندە اکثریا برهان و دلیل معناسنەدر . بورادە
برهان قوی دیە تفسیر ایدلەسە و بونکلە حضرت موسانك اك بیوك معجزەسی اولان عصایە خاصةً اشارت ایدلدیکی
سویلنمشسەدە آیتدە عصا داخل اولمق اعتباریلە بونك «ویجعل لکما سلطانا» دە اولدیغی کبی غلبە و استیلا
معناسنە اولمسی و حضرت موسانك فرعونە قارشی تظاهر ایدن قوت قاهرەسنی افادە ایتمسی دها ظاهر کورونور .
مع مافیه عصا و ید بیضا معجزەلری بو معنایی مفید اولدیغنە کورە اوکی تفسیر دە صحیحدر .

مبین ، معلومدرکە ابانەدن اسم فاعلدر . ابانە ایسە لازم و متعدی اولور . لازم اولنجە بیننە بینە
آچیق دیمکدر . متعدی اولدیغندە دە بیننە کبی بیان و توضیح ایدیجی و یا فرقانە کبی آیریجی دیمك اولور .

[فَاتَّبَعُوا اَمْرَ فِرْعَوْنَ] ده فرعونك امرینه اتباع ایتدیلر [وَمَا اَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ] حال بوكه فرعونلرك امری رشید دكلدر. — فرعون قوماندانلری ویا فرعونلشمش حكومتلر حكومك الیه كله جك مصیبتلر ازدر دكلدر. بوراسی ضمیر موقعنده ایكن «وما امره» دنیله بیلیرده فرعونك اسمنك تكرار اولونمسی معنادارددر. زیرا اولكنده فرعونك شخصی، ایكنجیده وصفی قصد اولونمشدر. چونكه فرعون اسمی فساد وافساده وضلال واضلال ایله مشتهردر. بونك ایچون ده اوكیسی بالخاصه فرعونك امرینی دییك اولدیغی حالده ایكنجیسی عمومیتله فرعونلرك یعنی فرعون قسمنك امری دیمكدر.

ابوحیان تفسیرنده دیركه: فرعون، صلاح وسعادتی منكر بر دهری ایدی دیورلر، كه عالمك الهی یوقدر. هر بلده اهالیسنك وجیبه سی كندی كنفلرینه اطاعت ایله اشتغال ایتمكدر. بونك ایچون ده فرعونك امری رشیددن بالكلیه خالی ایدی اه. والنازعات سوره سنده كله جك اوزره فرعون «انا ربكم الاعلی» دیور، كندی فوقنده بر ربی قبول ایتمیوردی. اونك ایچون ده دیه بیلیرز، صوابی، ارضك موافقتی دكلدر دیه دوشونمیور، صوابلرك اوامر واحكامنه اتباع قیدیله مقید اولمایور، یالكز كندی نقطه نظرینه، كندی نیتلرینه، واراده سنه كوره امر ویریور، انسانلرك هپسی ایكی اولودیر، حكمه كبی كندینی اصالة وعلی الاطلاق حاكم عد ایدیور، اونك یاردیمنده مثلا وادیلرینده قومی ده بوكا اتباع ایدیورلردی. ایشته بویله حقك حاكمیتنی حساب ایلیه رك اصالت ومطلقیت ادعاسیله امره «فرعونلرك» اصلا رشید اولمیور. بویله امرلرك ایسه رشید اولمامه سی عینی بربهیدر. زیرا مقدراتی بشر دخی داخل اولدیغی حالده بوتون كائناتی اداره ایدن حق قانونلری بر شخصك ویا جمعیتك اراده لری ایله دكیشمه جكی اشكاردر. بویله ایكن فرعون قسمی كندینك حق حكومیتنی دوشونمز، یاخود قانونلری ازلی ده حركت ایتمك ایسته مزده كندی ارزو واراده سنك عینیه حقه اولودیر جكنی توهم ایدر. كندی ارزو هپسه وضع ایتمك وحق قانونلری تغییر وتبدیل ایلمك، خیره شر، شره خیر ایی كوتو، كوتو یه ایی دیمك قابلدر. الههك اتشدر دیه كنه صو دیوب صالدیرمه ایسته ونهایت اقوامم كندینی هم تبعه سنی یاقار. نتكیم بونی توضیحاً بویوریلیوركه:

[يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ] قیامت كونی قومنك اوكنه دوشر [فَاَوْرَدَهُمُ النَّارَ]

برده باقالرکز کندیلرینی صو دیه آتشه کوتوریشدر. [وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ] ورد، لغةً وارد در

او مورود — نه کوتو صودر. او دا ایچیله جکسه!... صوکه صو حرارت سوندیرمک. جگر صوغوتمق

ایچون ایچیلیر. آتشه ایسه بویله صودر [1] ایشته فرعونه اریننك عاقبتی جگر سوزاندر. فرعونه تبعیت

بویله بدبختدر. موسایه اتباعلرده عاقبتی بویله فنا اولانه، فرعونه ارینه اتباع ایتدیلر. [وَأُتْبِعُوا

فِي هَٰذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ] بو صورتله هم بو دنیاده هم ده قیامت کوننده بر لعنت بتوعی

ایلدیلر — فرعونه تبعیتلرینك جزاسزی اولمه‌ارنده دائما لعنت ایلر تعقیب اولندیلر. [بِئْسَ

الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ] رفد، رفد در، اورفود — نه کوتو اعانه در. بو یاپیلان اعانه، یعنی لعنت دنیاده کوتو

جائزه در، بو جائزه. یعنی فرعونه تبعیتی اولانلك بخششی اولانه بو لعنت بخششی.

رفد، اصلنده دایانسیه دیه بر باشقه سنه اضافه ایدیله شیدر. مثلا اکرك دیمرك آلتنه دوردیلاده

که، جهنمه وردد، لعنته رفد تعبیر اولونمسی تهکم ایچون غایت بلیغ بر استعاره در.

یا محمد! ؛

ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْقُرَىٰ نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ ۝ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ

وَلَٰكِن ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مِن

شَيْءٍ لَّمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ۝ وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ

إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ۝ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ

خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ۝ وَمَا

نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ۝ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ

وَسَعِيدٌ ۝ فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ۝ خَالِدِينَ فِيهَا

مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ۝ وَأَمَّا

الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ

[1] ورد صو صعده سی، ورود صویه کیتمك، ایراد صویه کوتورمك، مورود وارلیان صو.

رَبُّكَ عَطَاۤءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ۝ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هٰۤؤُلَاۤءِ مَا يَعْبُدُونَ
اِلَّا كَمَا يَعْبُدُ اٰبَاۤؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ ۝

مآل شریفی

ایشته بو، مدنیتلردن بعضی خبرلرندندر . سكا اونی قصه اولەرق نقل ایدیورز : اونلردن ده دورانلر
بیچیلمشلر دار • بز اونلره ظلم ایتمەدك ولكن كندیلری ظلم ایتدیلر ده اللهك بریسنده طاپدقلری معبودلری
ربكك امری گلدیكی وقت كندیلرینه هیچ بر فائده ویرمەدی و خسارلرینی آرتیرمقدن باشقه هیچ بر شیئه یارامادی
• وایشته ربك مدنیتلری ظلم ایدرلركن طوتدیغی وقت بویله طوتار ، چونكه اونك مؤاخذەسی چوق
الیم ، چوق شدیددر • هرحالده بونده آخرت عذابندن قورقانلر ایچون محققا بر عبرت واردر ، او
اویله بر گوندركه اونك ایچون انسانلر طوپلانەجقدر ، هم اویله بر گوندركه مشاهده گورولەجكدر • و بز اونی
آنجق صایلی بر اجل ایچون تأخیر ایدیورز • او گلدیكی گون هیچ بر نفس ، تكلم ایدەمز ، آنجق اونك
اذنیله باشقه ، آرتق كیمی بدبخت كیمی مسعود • ایمدی بدبخت اولانلر آتشدەدرلر ، اورادە اونلره اویله
بر صولومە و هیچقیریق واردركه • اونلر اورادە سماوات وارضە طوردقجە مخلد قالەجقلر ، آنجق ربكك
دیلەدیكی مدت باشقه ، چونكه ربك فعال لما یرید در • اما مسعود اولانلر جنتدەدرلر ، ربكك دیلەدیكی مدتدن
باشقه سماوات وارضە طوردقجە اونلر اورادە مخلد قالەجقلر ، بر عطا كه كسیلمەسی یوقدر • او حالدە بونلرك
شونلرك عبادت ایتدكلرندن شبهەیە دوشمە باشقە دكل آتالرینك عبادتی كبی عبادت ایدیورلر ، بز دە البت
كندیلرینە تمام نصیبلرینی ویررز •

[ذٰلِكَ] ایشته بونلر — بالادە ذكر اولنان [مِنْ اَنْبَاۤءِ الْقُرٰى] مدنیت
خبرلرندندر [نَقُصُّهُ عَلَيْكَ] كه اونی سكا قصه اولەرق نقل ایدیورز — یعنی حسوباتی اتوب

الا یهم عبرت نقطه‌لرینی تلخیص ایده‌رك دیكرده دسنانه او ممالكلردن بر پایه حكایه ایدیورز . [مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ] اونلردن ــ او ممالكلردن ، او شهرلردن ــ كیمی قائم ، كیمی بیچیلمش ــ اكینه كبی حصاد وقتی كلمش ، بیچیلمش بیقلمش گیتمش [وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ] وبز اونلره ــ او بیچیلمش ، هلاك اولان اقوامه ــ ظلم ایتمه‌دك [وَلٰكِنْ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ] دیكن كندیلرینه ظلم ایتدیلر [فَمَا اَغْنَتْ عَنْهُمْ اٰلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ اَمْرُ رَبِّكَ] ده الله‌دن باشقه یالواره‌جقلری سوده سوده الهه‌لری ، ربكك امری كلدیكی وقت اونلره هیچ فائده ویرمدی ــ الهه‌لرینه ذره‌جه برشی دفع ایده‌مدیلر [وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ] وهلاك وخسارلرینی آرتیرمقدن باشقه برشیلری اولمادی .

[وَكَذٰلِكَ اَخْذُ رَبِّكَ] والحاصل بویله‌در ربكك مؤاخذه‌سی [اِذَا اَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ] مملكتلری ظلملری حالنده مؤاخذه ایتدیكی وقت [اِنَّ اَخْذَهُ اَلِيمٌ شَدِيدٌ] حقیقةً اونك مؤاخذه‌سی الیمدر ، شدیددر . [اِنَّ فِي ذٰلِكَ] شبهه یوقدر كه اونده ــ او اخذده ویا انقراضه هر قصه‌ده [لَاٰيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْاٰخِرَةِ] آخرت عذابندن قورقمه شاننده اولان هركس ایچون لابد بر آیت واردر . ــ یعنی عبرت آلاجق بر دلیل واردر . آدم سنه به بو كونی كوره‌یم ده صوكی نه اولورسه اولسون دیه‌رك ، ایلریسنی دوشونمزسه ، آخرتی خاطرینه كتیرمیه‌یورسه بونلری ذنوب ایله علاقه‌دار كورمز ، تصادفی اسباب طبیعیه‌یه اسناد ایدیویریر ، ده جداً عقلی واذعانی اولانلر آخرت قورقوسی شاننده بولنانلر كبیدر بونده مستقلاً بر آخرت دلیلی بولاجقلر ، حیات دنیانك صوكی هیچده قورقنج اولدیغنی اكلایه‌جقلر ، بونلری ملاحظه ایده‌رك الله تعالانك بویله اوزره حاضرلادیغی عذابك شدت ودهشتنه استدلال ایده‌جكلردر . بوده پیغمبرلرك دنیا عذابنه متعلق ویردكلری خبرلرك تحققنده بونلرك اوراده اولدیغنی بالتجربه اكلایه‌جقلر ودنیاده اوقدر آخرته متعلق تبلیغلرینه ده عقلاً ونقلاً یقینه حاصل ایده‌جكلردر . فی الحقیقه دنیوی مؤاخذه تحققنه اكلاشیلیر كه بونلری اوكا خبر ویرن انبیاء صادقه‌در وبوت اولنقدر . ودنیاده انبیایه حق تلقی ایدوب تبلیغلرینه اینانمایانلر ، واخرت عذابندن قورقمایانلر عاجق

قوم نوحك، عادك، ثمودك، قوم لوطك، مدينك، فرعونك وملأ فرعونك عاقبتلری كبی حیوانه الیم
حیوانه قورقنجدر.

[ذٰلِكَ] او — آخرت عذابنك اولاجغی قیامت كونی [يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ] اویله بر كوندركه بوتون انسانلر اوكا طوپلانه جقلر — طوپلانمش اولاجق [وَذٰلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ] واو — طوپلانیلمش كونی — اویله بر كوندركه محققا كورولاجك — یعنی اولمامه احتمالی یوقدر. مطلقا اولاجق و هركس طوپلانوب اونی شاهد ایده جكدر. یاخود او كونده هرشیئه شهادت ایدیلجك، جمله‌سی شاهد بولنه جق، چونكه بوتون بر كون خلقی اوراده شاهد اولاجق، بوتونه دیمك، الله، آیاتك عملارینه شهادت ایده جكلر، بو ایكنجی معناجه مشهود، مشهود فیه كنقفیدر كه اكثر مفسرین بونی ترجیح ایتمشلردر.

[وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مَعْدُودٍ] دیز اونی انجق بر اجل معدوده تأخیر ایدیورز. — یعنی نامتناهی تأخیر ایتمیورز، انجق متناهی بر مدته قدر تأجیل و تأخیر ایدیورز. دنیانك عمری نامتناهی دوام ایتمیه جكدر. او جده ذاتنده صایلی، متناهی، آز بر مدتدن عبارتدر. بر كون اولوب نهایت بولاجق و اوت آخرت كلوب حیات جقدر. اونك ایچون ده قیامت كونی آز بر مدت صوكره مطلقا كورولاجك، مشهود اولاجقدر، نامتناهی تأخر ایتمیه جكدر.

[يَوْمَ يَأْتِ] او كون كه كلیر [لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ] هیچ بر نفس سویلیه منز [إِلَّا بِإِذْنِهِ] مكر اونك اذنیله اولا — یعنی الله اذنیله سویلیه جك اولانلر مستثنا. "لا یتكلمون الا من اذن له الرحمن" (عم). سوره‌سی بو آیتده ده موقفده دیكدر. "والمرسلات" ده "هذا یوم لا ینطقون ولا یؤذن لهم فیعتذرون" بیوریلدیغی اوزره، بو كونك اویله بر موقفی ده واردر كه بوتونه نطقدن طوتولور. بر اعتذار ایچون بیله اذن ویریلمز [فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ] بناءعلیه كیمی شقی كیمی سعیددر. — بر قسمی بدبخت بر قسمی بختیاردر. هیچ سویلیه‌میه‌جك بدبخت، شقی، سوزه مأذون اولانلر بختیار، مسعوددر.

[فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا] ایمدی شقی اولانلر [فَفِي النَّارِ] آتشده‌درلر. [لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ] اونلر ایچون اوراده هیچ كورولمدك بر زفیر و شهیق واردر. — اقبا املاسنده

زفير نفس آلمه، شهيق ويرمكدر. فقط اصل لغتده زفير، صولوغى اوزون اوزادى يه ايچرى چكدكدن صوكره
كيشارى ويرمكدر كه دردلى ومحزون كيمسه‌لرك حاليدر، كوكس كچيرمك تعبير اولنور. شهيقده آغلاركن
هيچقيرمقدر كه فضلا تأثردن نشأت ايدر. هيچقيرقدن آغلاماسى ايدر اولور. بونلره باشقه‌لرده اشككك
آكيرماسنه اوله زفير، آخرينه شهيق دينيلير كه برى ادخال برى اخراجدر. حاصلى بحسب اللغه زفير وشهيق
مع العاده نفس آلوب ويرمه دكل، اضطرابلى برسوك نفس ويروب آلمقدر. برده زفير وشهيقده‌كى تنوينلر تكثير
وتهويل ايچوندركه شو ديمك اولور: جحيمده بر صولومه ويروب آلمقلرى، صولوركن كوكس كچيروب هيچقيرمالرى
واردركه كورولمه‌مش شى دكلدر. حسن بن فضل ايسه بر معنايه كوره زفير، لهب جهنمك ارتفاعيدر. جهنم قوتلر
قاباروب يوكسلمجك وايچنده‌كيلر فيرلاتوب آتيلاجقه كبى تام جهنمك ال يوكسك طبقه‌سنه واروب چيقمق ايسته‌يه
دوشه‌جكلرى وقت ممكن اوله بر حالده چيقمقده ديهال كريسنه كرى درك اسفلنه ايندير يوره جكلر دبو "كلما ارادوا
ان يخرجوا منها اعيدوا فيها" قول الهيسيدر. بناءً عليه نار جهنمك كوپوروب قابارماسيله ارتفاعلرى زفير،
انحطاطلرى شهيقدر.

آنسه ايچنده بونلر چيقوب اينوب طوره‌جقلردر. [خَالِدِينَ فِيهَا] جمله‌سى اوراده مخلد اوله‌رق
[مَادَامَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ] سماوات وارضده دائم اوله‌رق — بوقيدده بر توقيت شائبه‌سى
يوقمى، بناءً عليه بو ديكر نصوصده‌كى ابدى قيدلره منافى دكلميدركى مشهور بعضى مناقشه واردر. و "مادامت
السموات والارض" تعبيرينك لسان عربده "ما اقام ثبير، ما لاح كوكب، ما اختلف الليل والنهار،
ما طما البحر" وسائره كبى تأبيددن كنايه اولديغى بيانيله جواب ده شهرت بولمشدر. لكن بوصورتده تأبيد، ابديت عرفيه
اولمسى احتمالى برطرفه ايديلسه اوله‌جقدن بونك مناقشه‌يى كسه‌بيله‌جكى جهتى يوقدر. حال بوكه بوآيتده
اجل معدودك منتهيى كلمجك اولان قيامت كوننده وبونى تعقيب ايده‌جك اولان احوال آخرته بحث ايدلمكده
اولديغى ايچون بوراده‌كى سماوات وارضدن مراد دنيانك دكل "يوم تبدل الارض غير الارض والسموات
وبرزوا لله الواحد القهار" مضمونى اوزره آخرتك سماوات وارضى اولديغى پك ظاهردر. بونلر ايسه دنياده‌كى
كبى معدود بر اجلى اولمايوب دوامى نامتناهى اولديغنده دبنا عليه بو قيدك بر تأبيد عرفى دكل بر تأبيد حقيقى افاده

ایتدیکنده شبهه یوقدر. نته‌کیم بونده صوکره‌کی آیتده «عطاء غیر مجذوذ» قیدیله بو دوامک غیر متناهی
اولدیغنی تصریح ده ایدلشدر. بر ده ابن عباس حضرتلرندن منقولدرکه سماوات وارضدن آخرتده مأخذلری اولان
نوره رد ایدیله‌جکلردر. و بناءً علیه عرشک نورنده ابدا دائم اوله‌جقلردر.

فقط بو نامتناهی دوام و خلود، الله تعالینک ازلده حکم و تقدیری تعلق ایتمش اولمق صورتنده
وجوب ذاتی ایله واجب بر دوام طبیعی توهم اولونمامق ایچون بویرلیورکه:

[إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ] انجق ربک دیلدیکی وقت مستثنا — یاخود ربک دیله‌دیکندن
باشقه. شاید دیلرسه دوام ایتمزلر، مخلد اولمیزلر، آتشده قالمازلر، و یاخود باشقه صورتده تعذیب
ایدیله‌جک اولانلر بولنه بیلیر. [إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ] زیرا حقیقةً ربک «فعال لما یرید»در.
— نه دیلرسه یاپار، دیلرسه او دوام و خلودی قطع ایدر. و یا او زفیر و شهیقی کسر، دیلرسه جهنمک عینی
بر طبقه‌سنده طوتمازده طبقه‌دن طبقه‌یه، و یا آتشدن زمهریره نقل ایدر، و دها باشقه درلو جهنمدن چیقارر
جنته قور، مسعود ایدر. دیلدیکی دیلمزی او جهتله باشقه اونی یالکز کندیسی بیلیر. انجق صورت عمومیه‌ده
بیلدیریورکه عالم آخرتک نامتناهی دوامی واردر، فقط ارباب شقاوتک آتشده خلودی دیرشدر. و بو صیغه
بعضلری حقنده مستثناسی ده اوله بیله‌جکدرکه بونک عینی ده علیهنه اوله بیلیر. و بر حدیث شریفده
وارد اولدیغنه کوره جهنمک عصاة مؤمنینه مخصوص اولان طبقه‌سی بر زمان خراب بوشالاجقدر.

[وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا] سعود اولانلر ایسه [فَفِي الْجَنَّةِ] جنتده‌دیرلر. — اویله‌که
[خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ] سماوات وارضه دائم اولدقجه — یعنی الی غیر النهایه
— جملوسی ابدا مخلد اولدرده [إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ] انجق ربک دیلدیکی وقت مستثنا — و یا
ربک دیلدیکندن باشقه. یعنی دوام و خلودده وجوب ذاتی ایله واجب و طبیعی دکل الهی مشیئتدر.
الله دیلرسه بویله اوله بیلیر. و یا بو جنت عالمک بو نهایتسز دوامی مدتنده الهک دیلدیکی بعضی وقتلر
جنتده بولونمایه بیلیر. نته‌کیم عصاة مؤمنین طوغریدن طوغری‌یه جنته کیرمیه‌جک، بر آیه مسعود اولمایوب برمدت
جهنمده قاله‌جقدر. و یا بو جنت سعادتندن باشقه الله تعالینک بخصوصه دیلدیکی دها بیوک سعادتلر اوله‌جقدر.

نتیجه بر قسم بختیارلر جنتده دها ایلری یوکسلدیرك «رضوان من الله اكبر» ، «وجوه یومئذ ناضرة
الی ربها ناظرة» سرینه مظهر اوله جقلردر. فقط بو استثنا ایله جنتده بر تناهی و انقطاع اوله جغنه کبی
توهم اولونماسین [عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ] اویله بر عطا اولارق که کسیلمز — دنیاده کی کبی بر اجل معدود
ایله محدود و متناهی دکل، لاینقطع دوام ایدن بر عطاء. بو قید، یا «فی الجنة خالدین فیها» دن حال ویا
«ماشاء ربك» دن تمیزدر. جنتك حالی اولدیغی تقدیرده نعیم جنتك عدم انقطاعنده صریحدر. نتیجه
«اکلها دائم وظلها» قول کریمی ده بونی مؤیددر. تمیز اولدیغی تقدیرده ایسه جنتك فوقنده اولان و مستثنی
بر صورتده مشیت الهیه تعلق ایدن نعیم رضوانك عدم انقطاعنده بالخاصه صریح و عینی زمانده جنتك عدم تناهیسنه
اشارت اولور. زیرا بوندن آكلاشیلیرکه آخرتده بهر حال بویله لاینقطع بر عطا واردر. او حالده بونك مقابلی
منقطع اولاماز دکل اولسه بیله غیر منقطع بر عطانك تحققی عالم آخرتك کندیسنك لایتناهی و ابدی اولمسنی اقتضا
ایدر. بو ایسه جنتی محیط اولان آخرت سماوات و ارضنك الی غیر النهایه دوامی دیمك اولور. بنا علیه «عطاء
غیر مجذوذ» اشارتی «مادامت السموات والارض» ك ابدیتی تفسیر ایدر. و او حالده آیتده کی
«مادامت السموات والارض» قیدینك ده الی غیر النهایه دیمك اولدیغی آكلاشیلیر که علی العموم نصوصده کی
«ابدا» قیدلرنده ده بونده ظاهردر. بنا علیه عدم انقطاع قیدینك ایکنجی آیتده تصریح ایدلمسنده خلودك
بعضیلرینك ثواب ابدی، فقط عذاب عمومیتله منقطع اوله جقدر فکرینه ایتمه لری طوغری دکلدر. والحاصل بر درجه بالا
نقل اولنان قصه لر و بو قصه لر تذکر و تفکر اولونجه آكلاشیلیرکه سورهنك باشنده قرنده کی وجهله «من کان
یرید الحیوة الدنیا وزینتها» قسمنده اولانلر اجل معدود اولان دنیاده نصیبلری نه ایسه اوفی تماما آلیرلر.
صوکره ده «لیس لهم فی الآخرة الا النار» کندیلرینه آتشدن باشقه بر شی قالماز. بونلر ابدیا بدبختدرلر.
بونك مقابل «ان الذین امنوا وعملوا الصالحات واخبتوا الی ربهم» قسمنده اولانلرده «اصحاب الجنة هم
فیها خالدون» درلر. بونلر ابدیا مسعود و بختیاردرلر: ایشته ایکی فرق آراسنده کی فرقده بوقدر بیوکدر.
بر ده شقیلرك فرقلری در فرقلرك بالنسبه فوقانی کبی، سعیدلرك ده انبیاسی و صدیقینی کبی هر ایکی فریقك ایری
کندی واردرکه عذاب و ثوابلری او نسبتده عمومیدن فرقلیدر. شقیلرك رؤساسنه الله تعالانك جواب انجنده

صورت مخصوصه‌ده بر استثنا ایدیلسه اولدیغی ابدی بر عذاب واردر که بونك دهشتلی آتشه ایله افاده و احساس ایدیلمز. بنا علیه بونلر علی العموم بدبختلرده دها بدبختدرلر. سعیدلرك پیشوالری ده الله تعالینك اهل جنت ایچنده صورت مخصوصه‌ده بر استثنا ایدیلسه اولدیغی ابدی بر سعادت واردر که «ما لا عين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر على قلب بشر» اولان بو سعادته جنت تعبیری بیله آز کلیر. بو آیتده بونو ده بیلدك، استحقاقلرندن فوقنده محض فضل ربانی اولان بر عطاء غیر مجذوذدر. بنا علیه بونلر ناجی اولاجق اولانلر بختیارلرك بختیاریدرلر.

شمدی بالنتیجه کوراولدقلر، استقباله کی بو عاقبت معلوم اولنجه بالجمله! [فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هٰٓؤُلَٓاءِ] اونلرك شوندن: شو بونلرك شرکلری معبود طاپدقلری شیلردن هیچ بر شبهه‌ك اولماسین — هیچ بوشدر. [مَا يَعْبُدُونَ اِلَّا كَمَا يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ] بونلردن اول آتالری ناصل طاپیوردیسه‌لر بونلرده اویله‌جه طاپیورلر. — یعنی بالوراثه بابادن اوکرندیکی اوزره. «فما اغنت عنهم آلهتهم التي يدعون من دون الله من شيء الخ...» منطوقنجه بونلرك عقبی بونلره طاپدقلری ناصل ضررده باشقه بر فائده کورمدیلرسه بونلرده طبقی اویله‌در. [وَاِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ] والبته بز بونلرك نصیبلرینی اکسیکسز اولارق کندیلرینه ایفا ایده‌جکز — یعنی اجللرینه قدر حیات دنیاده قسمتلرینی، صوکره مستحق اولدقلری جزالرینی ویره‌جکز.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ
بَيْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ۝ وَاِنَّ كُلًّا لَمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ اَعْمَالَهُمْ اِنَّهُ
بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝ فَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ۝ وَلَا تَرْكَنُوا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
مِنْ اَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ۝ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ الَّيْلِ اِنَّ الْحَسَنَاتِ
يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِرِينَ ۝ وَاصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ۝

مآل شريفى

قسم اولسون كه موسى يه كتابى ويردك ده اونده اختلاف ايدلدى . ربكدن بر كلمه سبقت ايتمش اولمسه
ايدى البته آرالرنده حكم ويرلمش بيتمشدى . و هر حالده اونلر بوندن قوشقولى بر شك ايچنده درلر ●
و حقيقت هپسى اويله كيمسه لردركه لابد ربك كنديلرينه عمللرينى تماميله اوده يه جكدر، چونكه او، هر نه ياپيورلرسه
خبيردر ● اويله ايسه امر اولنديغك كبى دوغريجه ايت : سن و برابركده توبه ايدنلر ده، آشيرى كيتمه يك،
چونكه او هر نه ياپارسه كز بصيردر ● و ظلم ايدنلره ميل ايتميك كه سزه آتش طوقونور ، و اللهدن باشقه
ولى لريكز ده يوقدر، صوكره نصرت اولنمازسكز ● هم نماز قيل كوندوزك طرفلرنده ايكيسنده و كيجه نك
كوندوزه ياقين ساعتلرنده، چونكه حسنات، سيئاتى كيدرير، بو ادراكى اولانلره بر اوكوددر ● و صبر
ايت زيرا الله محسنلرك اجرينى ضايع ايتمز ●

[وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ] قسم اولسون كه موسى يه دخى كتاب ويردك ده اونده
اختلاف ايدلدى — يعنى تأسف ايتمه يا محمد! يالكز سكا ويرديكمز قرآن حقنده اختلاف چيقاريليور. بلكه
بيانى اولنديغى اوزره، فرعونه غلبه ايدن موسى يه ده كتاب ويرلديكى زمان اونك اولاد بنى اسرائيل طرفندن اختلاف
چيقارلمشدى . حالبوكه موسى يه تورات نزولى فرعونك دعوتسنك طرفندن و بنى اسرائيلك خلاصندن صوكره
اولمشدى . بو صورتله بنى اسرائيل تورات ايله اول بو يوزى كورسه ده موسانك رسالتنى قبول ايتمش اولدقلرى حالده بيله
تورات نازل اولنجه هپسى درحال ايمان ايديويرمه ديلر ده اونك الهيه اولوب اولمادیغنده اختلاف ايتديلر، كيمى
ايمان ايتدى كيمى ايتمدى ده ... اولدى (سورهٔ اعراف و بقره يه باق) . سكا ايسه اولا كتاب نازل اوليور،
بنابرين سكا ويرديكمز قرآن حقنده قومكدن بر طاقملرينك "بركز اينديريلسه يا، وياخود بر ملك كلسه يا!!.." اونى
سن اويدورويورسك " ديه تكذيب ايدرك اختلاف چيقارمالرينه اهميت ويرمه . [وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ

مِنْ رَبِّكَ] اگر ربکدن بر کلمه سبقت ایتمش اولماسه ایدی — یعنی حسب الحکمه بر اجل تقدیر بیورلمامش اولسه ایدی
[لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ] درحال آرالرنده قضا یاپیلیردی — یعنی توراتده اختلاف ایدنلر حقنده شمدیده
علیهلرینه حکم ویریلیر، اجرا ایدیلیر، ایشلری بیتیریلیردی [وَاِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ]
بو خصوصده شبهه یوقدر که اونلر اوندن طولایی هر حالده ریب بر شك ایچنده درلر. — یعنی سورهنك باشنده
گچدیکی اوزره «قرآنی محمد کندیسی اویدیردی» دیه کفار ایله مخالفلر یا یهودیلر بونده ایلری کیدنلر یا اونلره اویانلر
قرآنده طولایی اونلر اویله بیوك بر شك ایچنده درلرکه بو شکلری کندیلرینی اتهام ایتمکدهدر.

[وَاِنَّ كُلًّا] و هیچ شبهه یوقدرکه هپسی [لَمَّا] (۱) اولمامقدرکه: [لَيُوَفِّيَنَّهُمْ
رَبُّكَ اَعْمَالَهُمْ] عمللرینی ربك کندیلرینه هر حالده توفیه ایدهجکدر. — ایشلدیکلری نه ایسه ایچک یاپدیقلری
باشلرینه دورهجقدر. یعنی بونلرك هپسی «من كان يريد الحيوة الدنيا وزينتها نوف اليهم اعمالهم
فيها وهم فيها لا يبخسون . اولئك الذين ليس لهم في الاخرة الا النار وحبط ما صنعوا فيها
وباطل ما كانوا يعملون» آیتلری مآلنجه عاقبتدی بیاره اولماسه دیانلکر دنیا حیات زینتی پشنده قوشان
کورتشمندترلر. شکلری و اختلافلری هپ اغراض دنیویه دنلایشیدر. بر قاچ کونلك شك و اختلاف ایچنده
یایهجقلرسه یایهجقلر، دنیاده نه آز یهجقلرسه آز یهجقلر و صوکره بوتون عمللرینك باطل اولدیغنی کورهجك
بایقوشلرینك جزاسنی چکهجکلردر. [اِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ] چونکه او — ربك — هر نه یاپیورلرسه
خبیردر. — هیچ برینی جزاسز براقماز. [فَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ] بنا علیه سن، امر
اولندیغك کبی طوپ طوغری اول: بحقیه استقامت یاپ — بوراده «فا» ایله ماقبلنه ترتیب و تفریعی
شومالی افاده ایدر: سن هر خصوصده استقامته مأمورسك و سنك هر ایشده صراط مستقیم اوزره
کیدوب قرآنده امر اولندیغك عمومی و خصوصی بونده وظائفی امر اولندیغك کبی تام بر استقامته
یاپمالی و بو صورتله حقه تماماً اتباع ایدوب قرآندهکی احکام و اخلاقه بالفعل بر نمونهٔ استقامت
اولمالیکه حقیقتده هیچ بر شبهیه محل براقمایاجه، صدقده رسالتك و حسن موفقیتك ان بیوك حجت

---

(۱) بوراده «لما» لمّا مخففهیکه اصلی «لمن ما» در. نه کیم تخفیف ایله «لما» قرائتی ده بونی مؤیددر.

دبرهانه اولمجقدر. اونك ایچون سن، مخالفلرك لافنه باقمه، اوزی الله برابرده کرك سائر مؤمنلرله
مشترك اولان عقائد و اعمال مسئله‌سی وظائف عامه‌ده، کرك بالخاصه وظائف نبوتك اولمق حسبیله مخصوصاً سکا
توجه ایدن وظائف مخصوصه‌کده، امر اولندیغك کبی کمالیله بر استقامت بای. و بناءً علیه سوره‌نك باشنده
« ولعلك تارك بعض ما یوحی الیك وضائق به صدرك » الآیه. کبی کیدوزده وحی اولنانلر نه قدر
آغیر اولورسه اولسون تبلیغنی، اجراسنی هیچ برشکل قارشیسنده ترك ایتمیوب امر اولندیغك کبی دوسدوغری
ایفاده دوام ایت.

ابن عباس دیمشدرکه: جمیع قرآنده رسول الله بو آیتدن اشد واشق برآیت نازل اولمامشدر. واونك
ایچوندرکه علیه الصلاة والسلام « شیبتنی هود واخواتها = هود وامثالی بنی قوجالتدی » و بعض
روایتده « شیبتنی سورة هود » بیورمشدر. اهـ. دیمك که حقه وصول ایچون استقامتده باشقه یول
اولمادیغی کبی هر خصوصده کمال استقامت قدر یوکسك برمقام واونك قدر زور هیچ برایش یوقدر. اولاً
بر غایه اولورسه اولسون اوکا وصولك اك قیصه یولی اولان استقامت اولچی ایله برابر اولا هر اثنینده واحد اولان
نقطه‌لر استقامتی تعیین ایتمك زوردر. ثانیاً مختلف نقطه‌لر علاقه‌سنده حیدیوب ده خارجیده دن دوغری
انقطاع یوروبلمك دها زوردر. ثالثاً واصل اولدقدن صوکره عینی استقامتده هیچ اکیلمه‌دن دوام وثبات
ایله بیلمك بسبتون زوردر. بو هذا شونی اعتراف ایتملی یزکه بو آیتده رسول الله بنی قوجالتدی
دیدیرته‌جك قدر زور کلن جهت امر استقامتك اصل کندیسنه تعلق ایدن قسمندن زیاده امته تعلق ایدن
قسمیدر. زیرا بیوریلیورکه:

[وَمَنْ تَابَ مَعَكَ] سنکله برابر توبه ایدنلر ده — یعنی شرکدن توبه ایدوب ده ایمانده سکا
اشتراك ایدرك معیتکده بولنانلر، مسلمان اولانلر هرکیم ده سنك کبی مستقیم اولسونلر [وَلَا تَطْغَوْا]
وآزمایك — یعنی اللهك تعیین ایتدیکی حدودده چیقمایك، استقامت حدودندن انحراف ایدوب ده
افراط ویا تفریطه صاپمایك، آشیری کیتمیك اوسلنز [اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ] چونکه او —
ربك — بوتون یاپاجقلرکزی بصیردر. — اوکا کوره مکافات ویا مجازات ایدر.

[وَلَا تَرْكَنُوٓا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا] ظلم ايتمش اولانلره ركون ايتمييك — يعنى
هرهانكى بر ظلم ، بر حقسزلق ياپمش اولانلره ياناشمه ، مداهنه ايتمه ، سوزيله ده رسوبله ده ميل بيله ايتمييك
[فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ] كه سزه آتش طوقونور . [وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَآءَ]
الله دن باشقه ولييكز ده يوقدر . [ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ] صوكره منصور اولمازسكز — اللهك
نصرتنه نائل اولماز ، دوقونه جق آتشده كنديكزى قورتاره مازسكز .

[وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ] وصلاتى اقامت ايت — نماز قيلدير [طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا
مِنَ الَّيْلِ] كوندوزك ايكى طرفنده وكيجه دن زلفلرده — يعنى كوندوزك باشنجه ياقين ساعتلرينك
ايچنده وكيجه نك كوندوزه ياقين ساعتلرنده .

زُلَف ، زلفه نك جمعى در عربيده جمعك اقلى اوچ اولديغى ايچون بونلر ايكيسى كوندوز طرفنده
اوچى ده كيجه دن اولمق اوزره تام بش وقت نماز اراءه ايلمش اولديغى ظاهردر . كوندوز نمازلرينك
قرائتنده جهر سنده صباح نمازى كيجه نمازلرندن صايلمش اولديغنه نظراً طرفى النهاردن مراد اوكله
واكيندى ، زلفاً من الليل دن ده آقشام ، ياتسو ، صباح اولمق لازم كلير كه « اقم الصلوة لدلوك الشمس
الى غسق الليل وقران الفجر ان قران الفجر كان مشهودا » ده بويله در . بو صورتده اوكله واكيندى يه طرفى النهار
تسميه سنك وجهى شودر : صباح كوندوزك كوكى ، كونشك طلوعندن زواله قدر ده كوده سى ، زوالدن
صوكره اوكله واكيندى ده غروبه قدر تحول ايتمك بارز جهتلرى اولان طرفلريدر . شوحالده كوندوزك
صباح ، اوكله ، ايكندى اولمق اوزره باشليجه اوچ طرفى واردر . نته كيم ديكر بر آيتده « اطراف النهار »
بيورلمشدر . صباح نمازى كونشه دوغمه دن اول اولديغى جهتله صباح وآقشام « زلفاً من الليل » ده داخل
اولنجه كوندوز نمازينه ايكى طرف قالمش اولور . مع مافيه عند الاطلاق طرفى النهار تعبيرى كوندوزك ايكى
اوچى دياواره سنك ايكى يانى معناسنده ظاهر و نهار شرعى فجردن معتبر اولديغى ايچون اكثر علماء بونى
« فسبح بحمد ربك قبل طلوع الشمس وقبل غروبها » معناسنده اوله رق صباح واكيندى اولمسى لازم كلديكنه
قائل اولمشلردر . لكن بو صورتده باشقه آيتده مصرح اولان اوكله يه بو آيتده ذكر ايدلممش اولور .

صاحب کشاف کبی بر چوقلری ده، بر طرفی زواله دك، بر طرفی ده زوالدن صوکره سی یعنی عندده دیمکی معناسنه حمل ایتمشلردر که طرف اولنده صباح نمازی، طرف ثانیسنده اوکله وایکندی نمازلری اولمش اولورلر. طرفی النهاره اوچ نماز بولونمش اولور. بو صورتده طرفی النهار، دیکر برآیتده کی اطراف النهاری تضمن ایدر. وصباح نمازینی اوندن بری اولور. و بناءً علیه کوندوزك ایکی طرفنده اوچ نماز بولونور «زلفاً من اللیل» جمعی دخی لااقل اوچ نمازك فرضیتنی ایجاب ایتدیکنده بو فرض نمازلر بشه دکل آلتی اولمسی اقتضا ایدرکه بوندن بری پیغمبر حقنده «ومن اللیل فتهجد به نافلة لك» موجبنجه فضلا اولوب فرض اولان تهجد، امت حقنده ده وتر نمازی اولمش اولور. نته کیم «ومن آناء اللیل فسبح واطراف النهار» جمعلرده لااقل آلتی یی تضمن ایدر. شو قدرکه بشدن، وجوه ایله قطعی، آلتیسی محتمل اولدیغی جهتله وتر، فرض اعتقادی دکل فرض عملی، تعبیر آخرله واجب اولمشدر. فی الواقع سطحی صورتده کوندوزك ایکی طرفی دینلدیکی زمان صباح و ایکندی وحتی صباح و آقشام تبادر ایدرسه ده بوراده بو ایکی طرفك مقابلی اولان زلفاً من اللیل ده اولدیغی ده ظاهر بولنمه قرینه سیله طرفی النهار کوندوزك ایکی اوجی ویا اوره سندن ایکی یانی دیمك اولوب عرفده باشلیجه اوچ صاباله اطراف نهار دینه بکیسی دیمك اولمسی بر چوق وجوه ایله شایان ترجیحدر. کوندوزك طرفلرنده ایکی طرف: اوکله، ایکندی؛ وکیجه دن اوچ زلفه: آقشام، یاتسو، صباح تام بش وقت نمازدرکه اقامت وجماعتله قیلینیر. اقامت سنت، جماعت واجبدر.

حاصلی بو بش وقت نمازی قیلادیت ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾ زیرا بو بر حقیقتدرکه حسنات، سیئاتی کیدریر — یعنی هر نماز بر حسنه در، حسنات دوام ایتدکجه سیئات سابقه سیلینر سیلینر کیدر، بو محققدر. بناءً علیه نمازه دوام ایتدکجه آزاده حسب البشریه انسانلرك علی الاکثر خالی قالامدیغی بعض سیئات یاپیلمش ایسه اونلر سیلینر سیلینر کیدر. بش وقت نماز آزاده واقع اولان کوچوك کناهلره کفارت اولور. نته کیم بر حدیث شریفنده ده وارد اولمشدرکه «الصلوة الی الصلوة کفارة لما بینهما ما اجتنب الکبائر» = نماز، نمازه قدر آرالرنده کنه کفارتدر، کبائردن اجتناب ایتدکجه» بوندن باشقه «الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنکر» اولدیغندن نمازه دوام ایتدکجه علی العموم سیئاته قارشی حس نفرت اویانیر، بو صورتله نماز کبائردن اجتناب وشاید سبقت ایتمش کبائر وارسه اونلردن ندامت وتوبه یه ده وسیله اولور.

[ذَلِكَ] او — نماز ، یاخود « فاستقم » دن بورایه قدر اولان خطاب [ذِكْرٰى
لِلذَّاكِرِينَ] انجق ذكره بر تذكردر . — یعنی عقلی باشنده اولانلره بر تخطره وبر وعظدر . بو
آیتده اولر . نهیلر بالخاصه شایان دقتدر : اولر « فاستقم كما امرت » ، « واقم الصلوة »
دیه ظاهرا مفرد اولرق رسول اللهه خطاب ایدلمش ، حال بوكه معنی اعتباریله اولر عمومه یاپلمشدر . نهیلرده
خطاب ایسه « ولا تطغوا » ، « ولا تركنوا الذين ظلموا » دیه امته توجیه ایدلمشدر . زیرا نهیه دلیلنده كه خیر
اولیان فعللرده پیغمبر ، مخاطب طوتولسهده امته اونلره رعایت ایتدیرلشدر . محذور اولان فعللردن نهیه كلنجه ده
پیغمبره خطاب ایله محذور اولنوب امته كلنجه ده اونك پیغمبره آنجق امتی طولاییسیله ضمنی بر تعلقی اولدیغی
آكلاتمشدر . چونكه علم اصولده بیان اولندیغی اوزره بر فعلدن نهی ، اوفعلك مخاطبده وقوعی ملحوظ ومتصور
اولمسنه متوقفدر . وقوعی محتمل اولمیان فعل نهی ایدلمز . بونك ایچوندر « لا تطغوا ولا تركنوا » نهیلرینك
پیغمبره توجیه ایدلمیوبده امته خطاب ایدلمسی . بونلرك پیغمبر حقنده اصلا ملحوظ ومحتمل اولمادیغنی وبناء علیه
اوامر استقامت امرینك استقامتده دوام وثباتی تأكیده دیمك اولدیغنی وفقط امتده دوام وثباتسزلق
وظلمه میلك امكانی واحتمالی بولندیغنی بر اخطار واردر . واشته پیغمبره « شیبتنی سورة هود »
دیدیرتنده آیتك بو دقیقه ایله خصوصا امتك استقامتنده اولان بر تحلكه نك ملحوظ اولماسیدر . « ذلك
ذكرى للذاكرين » اولحالده بونزه اولدیغته آیت [وَاصْبِرْ] وصبر ایت — بو اوامرك
ایفاسنده مصادف اوله جغك آجیلره قاتلانه رق وظالملره قارشی نصرتی عجله ایتمیه رك بكله [فَاِنَّ اللّٰهَ
لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِينَ] چونكه الله محسنلرك اجرینی ضایع ایتمز بو محققدر — كوره لیوركه بونلرده
سورهٔ یونسك آخرنده كی « واتبع ما يوحى اليك واصبر » امرینه برده باصلیلرده بونلرك اجمالك
بر تفصیل وتوضیحی اولدیغنی آكلاتمشدر . بونك اوزرینه امم سابقه یه اولان عذاب استیصالك سببلرینك تخلیصی
اولنرق امتی تنویر ورسول اللهی تسلیه سیاقنده بیورلیوركه :

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ اُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ

فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ ۚ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ • وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ • وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ • إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ ۚ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ ۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ •

مآل شريفى

شمدى سزدن اولكى قرنلردن بقيه صاحبلرى يريوزنده فساددن نهى ايدر اولسهلر دى ! لكن اونلردن نجاته ايرديرديكلريمز پك آز كيمسهلردن باشقه يوقدى . او ظلم ايتمكده بولنانلر ايسه شيماريقلرى رفاهك آردينه دوشديلر وهپ مجرم اولديلر • ربك ده او مملكتلرى اهاليسى مصلح ايكن ظلمله هلاك ايدهجك دكلدى • هم ربك ديلسه ايدى البت بوتون انسانلرى بر تك امت ياپاردى ، حالبوكه اختلاف ايدوب طوره جقلردر • انجق ربكك رحمتيله يارلغاديغى كيمسهلر مستثنا ، و اونك ايچوندركه اونلرى خلق ايتدى ، و ربكك شو كلمهسى تمام اولدى ، عهدم اولسونكه جهنمى جنلردن ده انسانلردن ده تماماً طولديره جغم •

[فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُو بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ]
شمدى سزدن اولكى قرنلردن يريوزنده فساددن نهى ايدر بقيه صاحبلرى بولونسه ايدى — يعنى موسوى عيسوى كبى اسكى دينلره منسوب اولانلرده بقايه خدمت ايدر ، ديندار ، خيره يارار ، فضيلتلى جمعيتلر بولونسه ايدى ده ارضده فساده مانع اولسهلردى ... [إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ] لكن ايچلرندن نجات ويرديكمز پك آز كيمسهلردن باشقه يوقدى [وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ] ظلم ايدنلر ايسه — يعنى واجب اولان نهيى ديكلهميوب بالفعل فساد ياپانلرده ويا نهيى ترك ايدهرك كنديلرينه ظلم ايدنلر ايسه ، هلاكلرينه سبب اولسهده اولانلر ايسه

[مَا اُتْرِفُوا فِيهِ] رفاه ایله ذوقک ارقه سنه دوشدیلر [وَكَانُوا مُجْرِمِينَ] وهپ مجرم ایدیلر.
— ایشته بونده هلاک اولنان اقوامک هلاکلرینه سبب بو ایکیسیدر : بریسی ایچلرنده فساده نهی ایده جک بر جماعت فاضله بولونماماسی ، دیگری بونلرک اقلیتده قالماسی ، بریسی ده رفاهی بولنانلرک ذوق و صفا دوشکونلکی و بو صورتله خلقک باشقه جیفه سنه سبب اولملری.

[وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا مُصْلِحُونَ] یعنی اهالیسی مصلح - صالح و اصلاحکار کیمسه لر — ایکن ملکلری ربک بر ظلم ایله هلاک ایتمیه بولماز — یعنی بر ملکتک کرک اداره ایدن و کرک ایدیلن اهالیسی ظلم و فساده میدان ویرمز ، صالح و اصلاحکار کیمسه لر ایکن الله هانکی بر ظلم ایله او ملکلری هلاک ایدیویرمک احتمالی یوقدر . الله کندیسی ظلم ایتمکدن منزه اولدیغی کبی اهالی اصلاحکار اولنجه ظلم ایده جک اولانلرده میدان بولهماز ، و بونلر یالکز صالح اولمق کافی کلمز ، مصلح اولمق شرطدر . الله ، ملکلری « اهلها مصلحون » اهللری مصلح اولدقلری حالده دکل بر ظلم ایله اهلاک ایتمک احتمالی یوقدر . اهلاک ایچون ، انجق اهل ملکک اصلاحجه کی تقصیرلریله ظلم و فسادک میدان المسنه سبب ویردکلری تقدیرده در . نتکیم « انهلك وفينا الصالحون » ایچمزده صالحلر وارکن هلاک اولورمی یز ؟ » دیه رسول اللهه سؤال ایتدکلرنده « نعم اذا كثر الخبث » اوت خبث غالب ایسه » جوابنی ویرمشدر . (سوره مائده ده « يا ايها الذين امنوا عليكم انفسكم لا يضركم من ضل اذا اهتديتم » سوره انفالده « واتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة » بابنده) بو آیتک بر نظیری ده سوره انعامده کچمشدی . فقط اوراده « ومهلك القرى بظلم واهلها غافلون » ایدی . بر نظیری ده سوره قصصده « وما كان مهلك القرى حتى يبعث في امها رسولا يتلوا عليهم اياتنا وما كنا مهلكي القرى الا واهلها ظالمون » کلمشدرکه مختلف معنالری مصلحت مقابلی بیان ایدیورلر ایکیسنده ده تفسیر ایدلدی .

[وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ] یعنی ربک دیلسه ایدی [لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَاحِدَةً] البته انسانلرک هپسنی بر تک بایاردی — « وما كان الناس الا امة واحدة » منطوقنجه بر اینه هپسی بر آدم عائله سی

برجماعت اولدیغی کبی صوکره ده دیلسه ایدی هپسنی حقه هدایت ایدر، اسلامده اتفاق ایتدیریر، اختلافه امکان براقمازدی، هپ برمثل، اهل توحید برجماعت یاپاردی. [وَ] حال بوکه اویله یاپمامشدر ده [لَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ] اختلاف ایدوب دوروبورلر. — دیمک هپسنک برامت اولمسی دیلهمامشدر، عمومنه توحید واستقامتی امر ایتمکله برابر اختلافه امکان براقمشدر ده مختلف ذوقلر، داعیهلر، ارادهلرله حقه مخالفت ایدوب طوروبورلر. [اِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ] انجق ربکک رحمته مظهر قیلدقلری مستثنا — که بونلر اختلاف ایتمز، حقه مخالفت ایلمز، توحید واستقامتده برلیمان برامت اولورلر [وَلِذٰلِكَ خَلَقَهُمْ] و اونک ایچوندرکه اونلری خلق ایتدی — یعنی اختلاف ایتمیوب برامت اولملری ایچوندرکه اومستثنالری خلق ایتدی ویا بومستثنالرده یاقماسی اختلاف ایچون خلق ایتدی، یاخود هیأت مجموعهسنی «لیبلوکم ایکم احسن عملا» حکمتیله امتحان ومسابقه تحققه ایتمک ومخالف وموافق آیریلمه اوزره اختلاف ایچون خلق ایتدی [وَ] ده بوصورتله اختلاف ایدوب دورانلر حقنده [تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ] ربکک شو کلمهسی تمام اولدی: [لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ] جن وانسلردن: هپسندن جهنمی البته طولدیرهجغم. — سورهٔ بقرهده «تلك الرسل» صحیفهسنه باقه.

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَاۤءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهٖ فُؤَادَكَ وَجَاۤءَكَ فِي هٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ ● وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنَّا عَامِلُونَ ● وَانْتَظِرُوا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ ● وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِلَيْهِ يُرْجَعُ الْاَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ●

مآل شریفی

پیغمبرلرك خبرلرندن قلبكی تثبیت ایده جك هر درلوسنی سكا قصه اولارق آكلاتیورز، بو سوره ده
سكا حق ده مؤمنلره بر موعظه و تذكیر كلدی ● ایمان ایتمینلره ده دیكه: سز یركزده چالیشیكز یاپه‌جغكزی
یاپیك هرحالده بز چالیشیورز ● و كوزه‌یك هرحالده بز كوزه‌تیورز ● بونكله برابر كوكلرك
یرك غیبی اللهكدر، امرك هپسی اوكا ارجاع اولنور، یالكز اوكا عبادت ایت و اوكا توكل قیل، ربك
نه یاپدیغكزدن و یاپه‌جغكزدن غافل دكل ●

[وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِه۪ فُؤَادَكَ] سكا انباء رسلدن
- یعنی پیغمبرلره متعلق اهمیتلی خبرلردن - قلبكی اونكله تثبیت ایده جك هر درلوسنی نقل ایدیورز و ایده‌جكز
[وَجَٓاءَكَ ف۪ي هٰذِهِ الْحَقُّ] بونده - بو سوره‌ده - ده كلدی سكا حق - خلاف احتمالی اولمیان
صاغلام - [وَ] عینی زمانده [مَوْعِظَةٌ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِن۪ينَ] مؤمنلر ایچون بر موعظه
و تذكره. [وَقُلْ لِلَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ] ایمان ایتمزلره ده دیكه [اِعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ]
حالكزه، قوتكزه كوره یاپه‌جغكزی یاپیك - یعنی سزك بر توره كوچكز ایمانه كلمه‌یور. او ایمانسزلقله
ایسته دیككز قدر كفركزی یاپیك باقالم [اِنَّا عَامِلُونَ] هرحالده بز عاملز - حقی تصدیقه دعوتمزده
كله وعظ و اخطاری قبول ایدرك ایمان ایله چالیشه‌جغز [وَانْتَظِرُوا] و كوزله‌یك - شو سوزده
فلاكت كله‌جك دیه ایمانسزلقله كوزله‌یه‌جككز كوزله‌یك دوروك [اِنَّا مُنْتَظِرُونَ] هرحالده بز
كوزله‌مكده‌یز - یعنی ربمزك وعدلری و سزك كبی ایمانسزلرك باشنه نه كله‌جكی عاقبتده بزم بر عاقبتكزی
ایمان ایله كوزله‌مكده‌یز.

بونی ده بیل یا محمد [وَ] بونكله برابر [لِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] سماوات
و ارضك غیبی الله مخصوصدر. - یعنی كوكلرده، یرده، نه كوكلرده حاضر اولمایانی غائبی بیلمك ده، ایجاد
و اظهار ایتمك ده الله مخصوصدر. بونلره كلیات و جزئیاتی، معدومات و موجوداتی، حاضرلری و غائبلری
بیلن انجق اودر. اوكا كیزلی قالان هیچ برشی یوقدر. [وَاِلَيْهِ يُرْجَعُ الْاَمْرُ كُلُّهُ] امرك هپسی

انجق اوكا ارجاع اولنور . — شاهد وغائبده هيچ بر ير يوقدر كه اوكا دايانمادن ، حقنده بر حكم
ويرمك ممكن اولابيلسون ، اوكا اسناد اولونمدن ايكي كره ايكي درت ايدر ديمك بيله ممكن اولماز .
[فَاعْبُدْهُ] اونك ايچون اوكا عبادت وعبوديت ايت [وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ] واوكا توكل ايت — هر ايشكده
ارادۀ حاكميتى اوكا تفويض ايدوب اعتماد ايت — يعنى عبادتسز توكلك ده فائده يوقدر . قوللغكى ياپ
ايشى طوت اويله متوكل اول [وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ] ربك عمللريكزدن هيچ برندن
غافل دكل . — كوريليوركه سورۀ هودك بو خاتمه سيله سورۀ براءتك خاتمه سنه بليغ بر تأييد وبوندن
صوكره كله جك اولان سورۀ يوسفده ده بر تمهيد ياپيلمشدر .

سُورَةُ يُوسُفَ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَاَحَدَى عَشْرَةَ آيَةً

بو سوره ، يوسف عليه السلامك قصه سى ذكر اولنان بر سوره در كه هپسى هجرتدن مقدم نازل اولمشدر ،
مكيه در . نيسابورى تفسيرنده ذكر اولنديغنه كوره هجرت زماننده مكه ايله مدينه آراسنده نازل اولديغى ده سويلنمشدر

آيتلرى — يوز اون بردر .

كلماتى — بيك يدى يوز آلتى .

حروفى — يدى بيك يوز آلتمش آلتى .

فاصله سى — ا ، ل ، ر ، م ، ن حرفلريدر .

سبب نزولى — روايت اولونيوركه يهود علماسى مكه مشركلرينك رؤساسنه « بنى اسرائيلك مصره
كيتديكنى ، محمده صورك باقالم » ديه جك « ديه تلقين ايتمشلر ، اونلر ده صورمشلر بو سوره نازل اولمشدر .
« لقد كان في يوسف واخوته ايات للسائلين » آيتنده « سائلين » تعبيرنده بوكا اشارت واردر . محمد بن اسحقك
قولنه كوره ده سببى ، رسول اللهك قومندن كورديكى اذا وجفالره ، حضرت يوسفك قارداشلرندن كورديكى حسد واذالرى
وبوكا مقابل الله تعالى نك اكرام واحسانى بيان ايتمكدر . سعد بن ابى وقاص رضى الله عنه دن نقل ايديلديكنه كوره

« قرآنه انزال اولنلدی . اونلره بر زمانه تلاوت بویوردی « لو قصصت علینا » بزه قصه آکلاتسه‌ك »
دیدیلر ، بناءً علیه بو نازل اولدی » .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُب۪ينِ ۚ • اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ
• نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَٓا اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ هٰذَا الْقُرْاٰنَ ۗ وَاِنْ كُنْتَ
مِنْ قَبْلِه۪ لَمِنَ الْغَافِل۪ينَ •

مآل شریفی

« الر » بونلر ایشته آیتلریدر شو او مبین کتابك • بز اونی بر قرآن اوله‌رق عربی
اوله‌رق ایندیردك ، کرك که عقل ایده‌سکز • سنه بو قرآنی وحی ایتمه‌مزله بز بر قصه آکلاتیورز که احسن القصص
سنك ایسه طوغریسی بوندن اول هیچ خبرك یوقدی •

[الٓرٰ] الر — (سورهٔ یونسه باقه) « الف لام را » الله اعلم باقیکز ابجدیده کلوب
امرلرده حیالقانانه و صباحوندن سر اتکیدر ! [تِلْكَ] بونلر — بو « الر » یعنی بو سوره
[اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُب۪ينِ] او مبین کتابك آیتلریدر . — مبین ، سورهٔ هودده دخی کچدیکی
اوزره « ابان ، بیّن ، ابانه » دن اسم فاعلدرکه لازم ده متعدی ده اولور . لازمده مبین نفسنده
ظاهر دیمك یعنی حد ذاتنده نه اولدیغی آچیق ، کندینی بیانه کندیسی کافی اولان دیمکدر . متعدیسی ده بیان
ایدیجی ، اظهار ایدیجی ، آیدین ایدیجی دیمك اولور . بر ده لسانی غایت کوزل ، مرادینی یرینه کوره دیلدیکی
کبی آکلاتیر ، فصیح دیمك معناسنه کلیر . و قرآن عظیم الشانه هدی ، نور ، فرقان ، بر کتاب حکیم ، بر کتاب مفصل

اولدیغی کبی هر صفحه‌سیله بر کتاب مبیندر.

اولا، بتون بلغای عربی وحتی بوتون انس وجنی اعجاز حیثیتیله من عندالله نازل اولمش بر کتاب اولدیغی کندیسنده باشقه هیچ بر دلیله محتاج اولمیه‌جق صورتده بالذات کندی موجودیتیله اثباته کافی بر کتابدر. «لا شرقیة ولا غربیة یکاد زیتها یضیء ولو لم تمسسه نار» مآلنجه بو بداهت بیه. بالتجربه ثابت، لا ریب فیه بر معجزه‌در. ثانیاً احکام وشرایع، خفایای ملک وملکوت، اخبار غیبیه، قصص ماضیه کبی اصول ومعارف دینیه‌یی بیان ایدن بر کتابدر. ثالثاً حقی باطلدن، خیری شردن، طوغرویی اکریدن، کوزلی چیرکیندن آییران بر کتابدر. رابعاً لسانک قوت بیانی، حسن افاده‌سی اعتباریله ده غایت پارلاق بر کتابدرکه بونک ایکی سببی واردر: برنجیسی، لسانی عربیدر. عربی ایسه حروف هجاسنده‌کی جزالت ومتانت [1] کلماتنده‌کی اعتدال ووسعت، اشتقاقنده‌کی اصالت واهنک وتنوع، کنایاتنده تذکیر وتأنیث وسائره کبی ایجاز ایچنده وضوحه خدمت ایدن فروق دقیقه، ادواتنده‌کی قابلیت انسجام وکثرت فوائد وعلی الخصوص ترکیب واعرابنده‌کی ایجازلی دوجوه التماع حسبیله افادهٔ مرام موضوع لسانلر ایچنده اک قوتلی بر واسطهٔ بیاندر. ایکنجیسی، قرآنه بو لسانک اک اجوده، اک کوزل، اک ممتاز لهجه‌لری اوزرینه نازل اولمشدر.

عربی، عربه منسوب، عرب ده عربینک اسم جمعی اولدیغی کبی بر ده تخفیف ایله عربانده اخطار اولندیغی اوزره «عربة» اسمی واردرکه اسماعیل بن ابراهیم علیهما السلامک دیاری ناحیه‌سی دیمکدر. نته‌کیم شاعر:

وعربة ارض ما یحل حرامها

من الناس الا اللوذعی الحلاحل

دیه رسول اللهک تکرلی فتحی اکلامسنده وضرورت وزنه مبنی «عربه» نک راسنی ساکن قیلمشدر. بونک ده نسبتی عربیدر. بنا علیه قرآنک عربی اولمسی ابتدا بو طاغه نسبت ایدیلیرکه عرب دیارینک لغتنه منسوب دیمک اولور. اوچنجیسی واک مؤثریسی ده نظم قرآندر، لسان عربی‌یه اویله یوکسک بر فصاحت وحلاوت ویرمش، اویله بدیع بر اسلوب بیان ابداع ایتمشدرکه طوغریدن طوغری‌یه بر حس فطری اولان بو بدیع اسلوب بیان، بلغای عربی اعجازده باشلی باشنه بر عامل اولمشدر. ایشته قرآنک لسان بیاننده بو اوچ وجه ایله مضاعف بر قوت وسلطنتی برحسه تحقق ایدن بونلره نسبتیله ده

برکتاب مبیندر . برنجی معنی بودر ایکنجی معنایی ده مستلزم ایسه ده بو حد ذاتنده قرآنک اوصاف کمالندن

برینی تشکیل ایدر . ایکنجی معنای مخصوصدر . که بوراده برنجی معنی تثبیت اولونمق ایچون معانیه جمیل رعایه عنایتدن

دوری اولدیغی اوزره . بالخاصه بو ایکنجی معنایه اشارت اولونمشدر . دیمک که « تلك آيات الكتاب الحكيم »

اولارق سورهٔ یونسده « كتاب احكمت آياته ثم فصلت من لدن حكيم خبير » اولارق سورهٔ هودده قرآنک حکمت

وصفیله دها زیاده علاقه دار اولارق آیتلرنده اولدیغی کبی علم تأویل احادیث ایله او حکمتک صورت تبیننی بیلدیرن

بر مثال دیه جلب اولارق وادیکی حسن ازلی کمالرنده بر رمز ایله باشلایان سورهٔ یوسفده قرآنک دها زیاده

حسن بیانه وصفیله علاقه دار اولارق آیتلرندر . اونک ایچون بویوریلیورکه :

[إِنَّآ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا] حقیقةً بز اونی عربی بر قرآن اولارق انزال ایتدک — یعنی

یالکز معناسی دکل عربی اولارق نظمیله برلکده مقروء اولارق ایندیردک [لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ]

که تعقل ایده سکز — ای اکلایه سکز ویا عقلکزی استعمال ایده سکز ده تحدی اعجازینه مبنی اوزره بونک

اللهدن اولدیغی بیله سکز [۱] .

یا محمد [نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ]

بو قرآنی سکا وحی ایتمکمزله اک کوزل قصدیله ویا قصصک اک کوزلنی سکا نقل ایدیورز — یعنی بو سوره

احسن القصصدر . قصهٔ یوسف « لقد كان في يوسف واخوته آيات للسائلين » منطوقنجه حد ذاتنده چوق مرتبه

بک کوزل بر قصه اولدیغی کبی بونک اک کوزل بیانی ده بو سورهده ، بو قرآندهدر . هیچ بر کتابده ، هیچ بر اثرده

بو قصه بو قدر کوزل بر صورتده نقل و بیان ایدلمشدر . عربی بر قرآن اولارق انزال اولنان او کتاب مبینک

آیتلرندن بر قسم اولارق بو سورهده سکا قرآن وحیله یعنی نظم و معناسی برلکده مقروء اولارق وحی ایلسه بر قرآنده

اولدیغی و قرآنک حسن بیانی و نظیر بولنمدیغی جهتله اک کوزل قصه بو قرآنک وحییله و انجق بو وحی تاریخنده اعتباراً

---

[۱] بوندن اکلاشیلیرکه قرآنک معناسی ایله اکلاشیلمه و مضمونی و مآلی تعقل دخی بر اولونمق مطلوب اللهدر . و بناء علیه عربی بیلمیانلره اولینده « لتبيننه للناس ولا تكتمونه » مقتضاسنجه کندی لسانلرینه ترجمه اولندیغی قدر بیان اولونمسی ده ضروریدر . فقط قرآن ترجمه‌لرینه قرآن اولنمسی اطلاق و احتمال یوقدر . چونکه قرآن عربیدر ، انجق عربی اولارق انزال بیورولمشدر . بونک ایچون ترکجه ترجمه‌لره قرآن تسمیه ایدلمسی ، مثلا فارسی قرآن ، ترکجه قرآن دینلمسی « انا انزلناه قرآنا عربيا » نصنه کفر اولدیغنی علما اخطار ایدرلر .

سنه اکلاتیلمشدرکه بونی اکلاتان انجق الله در . [وَاِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ] بو قصه
بو بر حقیقت بوننده — بو وحیده — اول سن البته غافللردن ایدك — قصه دن اصلا خبرك یوقدی . بوکا
دائر هیچ بر شعوره مالك دکل ایدك ، نه عقلکه کلمشدی نه خیالکه ، نه ایشتمشدك نه دوشونمشدك ، تماماً خالی الذهن
بولونیوردك . بناءً علیه بونه باشقه بر منبعدن اخذ و انتحال اولونمش بر نقل ، نه ده سنك فکرکدن تصور
اولونمش بر رؤیا دکل ، سنك هیچ خبرك یوقکن بزدن بر ساعتده وحی اولونمش خبرلردندر . بویله
بر حسن بیان ، بویله بر وحی مقدر ، بویله بر غیب خبری هیچ شبهه یوقدرکه بونلرك هر برینی انجق بر الله ویرکیسی
اوله بیلیر . ایمدی هر بری بر دلیل بینه اولان بو اوچ برهان ایله بو آیتك افاده و اخطار ایتدیکی بو حقیقتی
تعقل ایدهرك بو کوزل بیانی ده حجت اولارق سوره نك آخرنده تصریح اولنه جقدر . عقلاً و نقلاً
تبیین ایدرکه بو سوره «تلك من انباء الغیب نوحیها الیك» در . بو قرآن «ماکان حدیثا یفتری من دون الله» در .
احسن القصص ، الکوزل اکلاتیش و یا الکوزل قصه معناسنه مفعول مطلق و یا مفعول به
اولور . قافك فتحیله قصص ، اساساً مصدردر . و اصل لغتده معناسی بر شیئك ایزینی تعقیب ایدهرك آردینه
دوشمکدر . نته کیم «فارتدا علی آثارهما قصصا» ایزلرینی تعقیب ایدهرك کری یه دوندیلر دیمکدر . «وقالت
لاخته قصیه» ده «قصیه» ایزینی تعقیب ایت ، آرقه سنی بر اتما دیمکدر . ثانیاً بوندن مأخوذ اولارق تعقیبه
شایان بر خبر نقل و حکایه ایتمك معناسنه کلیرکه تورکجه آیتمقده و بعض لهجه لرده ایرتمه تعبیر اولنور . ثالثاً
او اکلاتیلان خبر و حکایه ده مصدر یعنی مفعول یعنی مقصوص معناسنه قصص یاخود قصه دینیرکه قافك کسریله
قِصص بونك جمعیدر .

قِصصده اساساً ایز تعقیب اولونمغه شایان حال و شأن معناسنه در . بو مناسبتله شهنامه کبی قلمه
آلنان ، دیللرده طولاشان حکایه لره ده اطلاق اولنور . که فارسیده داستان و یا افسانه دینیر . لسانمزده
داستان تعبیری شهرت شایعه اعتباریله ، افسانه تعبیری ده ابنای جنسه کبی عجائبلکی اعتباریله ، قصص ده عبرتی
حیثیتیله متعارفدر . دیمك که بر خبر و یا حکایه نك قصه اولابیلمه سی شایان تعقیب و تحریر بر حیثیتی حائز اولمسنه
متوقفدر . بوندن آکلاشیلیرکه ادبیاتده قصه نك بر اهمیت مخصوصه سی واردر . بر حکایه نك دیللرده طولاشمه سی

بر داستان ویا افسانه جمالنی آلمسی حسن باقی یه دلالت ایدن بر خوارق العاده لکله علاقه داردر. حسن یوسفك اولیه حقیقتده جداً قصه دنیله‌بیله‌جك جهتلری نادر اولور. قصه‌لرك حقیقیسی ده خیالیسی ده واردر. شبهه یوقدر که اك گوزل قصه‌لر، حقیقی اولانلر، حقیقی بر واقعه‌نك حسن باقی یه دلالت ایدنلری بر تعبیر تصویر طبیعی اولانلر میاننده در. زیرا حسن حقیقی دائما ماورای خیالده در. و خیالك حسنی آنجق حقیقته بر رمز و مثال اولمسی اعتباریله در. بر حسن معنوینك سرگذشت کمالی اولان و حسن باقی بر جهانی گوسترن بر گوزلك حسن فانی جلوه‌لرینه فاصل بر نظر اعتقاد ایله باقیلنمق گرکلدر. قصهٔ یوسف، غیب حقنده بر رمز نشانه ایله تجلی باشلایوب بر یردن انکشاف ایدن مآلی بولنان بر حقیقتك بلیغ بر بیانی و عینی زمانده حسن محمدینك بر رمز ازل نشانیدر. حضرت یوسفك رؤیاسی اونك حسن معنویسنك استقباله منکشف اولمجه مآل و مقدراته غیب حقنده فاصل بر رمز و مثال اولمسی ایله، بو توته تفصیلاتیله قصهٔ یوسف ده حسن محمدینك مآل اکملنه اولدن بر رمز متقدم اولارق نازل اولمسی بر حقیقت غیبیه در. و بالخاصه بو جهتله درکه احسن القصص در. شویله‌که :

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ
وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ • قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ
فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ • وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ
رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا
أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ •

مآل شریفی

بر وقت یوسف باباسنه ، باباجغم دیدی : بن رؤیامده اون بر یلدز ایله گونشی و قمری گوردم ، گوردم

اونلری کوردم بکا سجده ایدیورلر • یاورم! دیدی: رؤیاکی برادرلرکه آکلاتمه صوکره سکا بر توزاق
قورارلر، چونکه شیطان انسانک آچیق بر دشمنیدر • وایشته اویله، ربک سنی سچه‌جک وسکا احادیثک
تأویلندن علم اوکرته‌جک، هم سکا هم آل یعقوبه نعمتنی بوندن اول آتالرک ابراهیم و اسحاقه تماملادیغی
کبی تماملایه‌جقدر، شبهه یوقدر که ربک علیمدر، حکیمدر •

[وَكَذٰلِكَ] وایشته بویله — رؤیاده کوردیکک کبی او یوکسک و پارلاق اجرام سماویه‌نک
سکا سجده ایتمه‌سی شأننه کوره — بویله بر اجتبا ایله [يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ] ربک سنی اجتبا ایده‌جک
— جناب کبریاسی ایچون اختیار ایده‌جک، دیرلیوب طوپلیوب اصطفا ایده‌رک خلقک اک سچکینلرینه
اك یوکسک مقامنده بولنان ذواتک فوقنده پارلایان بر مقامه انتخاب ایده‌جک. یعنی رؤیا استعدادک
بر مثالنی کوستریکدر. او مثال عالمنده او بیوک بیوک اجرام علویه‌نک سکا خاضع اوله‌رق کورونمه‌سی تمثیل
و تشبیه طریقیله شوکا دلالت ایدرکه ایلریده ربک سکا بر عظمتلک ویره‌جک و بیوک بیوک آدملر سکا
سجده قیله‌جقلر، بوبیوه اکیله‌جک [وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ] وسکا احادیثک تأویلندن
علم اوکرته‌جک — نفسده حادث اولان و واقعه جهت تعلقی خفی بولنان سوزلرک و نفسده‌کی معنالری
تعبیر ایتمک یعنی رؤیا تعبیر ایتمک ویاخود اشارات الهیه‌نک غوامضنی، لدنیاتی آکلایوب علمنده بر پایه
عظمی ویره‌جک و بناءً علیه سنده ده بنم بو سوزلریمک حقیقتنه مطلع اوله‌جقسک و علم کسبی ایله دکل علم وهبی
ایله بویله تعبیرلر، تفسیرلر یاپه‌بیله‌جکسک [وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَآلِ يَعْقُوبَ] هم سکا
هم آل یعقوبه نعمتنی اتمام ایده‌جک [كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحٰقَ]
مقدما ایکی آتاک ابراهیم و اسحاقه تماملادیغی کبی — که نبوت موهبه‌سیله، دنیا و آخرت تام بر شرف
و شان نصیب ایتمشدر. البته او رؤیانک اجمالاً تعبیر و تأویلی بودر. تفصیلاً تأویلی ایسه ایلریده
بالفعل وقوعاتی ایله اوله‌جقدر. [إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ] شبهه یوقدر که ربک بر علیمدر،
بر حکیمدر. هرشیئی بیلیر. اولمشی ده بیلیر اوله‌جغنی ده بیلیر و یاپیشنی علم و حکمتله یاپار. اونک ایچون کیمک

اجتبايه لايق اولديغنى ده بيلير . ورؤيا حادثه سنده دخى مطلعه بر علم وحكمت واردر . ايلريده كوره جك

اولدلرى (« ان كنتم للرؤيا تعبرون قالوا اضغاث احلام » آيتلرى) .

في الحقيقه :

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَاِخْوَتِهِ اٰيَاتٌ لِلسَّائِلِينَ ●

مآل شريفى

شانم حقيقه يوسف و برادرلرنده صورانلره عبرت اولاجق آيتلر اولدى ●

[فِي يُوسُفَ وَاِخْوَتِهِ] يوسف و برادرلرى قصه سنده — كه رؤياده اون بر يلديز اولديغى اوزره برادرلرى اون بر ايدى [اٰيَاتٌ لِلسَّائِلِينَ] يعنى عموم عبرت آرايانلره بر چوق عبرت دليللرى بولنديغى كبى بالخاصه بالاده بيان اولنديغى اوزره بنى اسرائيلك مصره نسبل كيتمكى سؤال ايدن سائلره ؛ مكه مكرمه ده اولدقلرينى تقيناتده بولنانده يهود علماسنه رسالت محمديه‌يى اكلاتاجق مهم دليللر واردر .

زيرا برادرلرى :

اِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَاَخُوهُ اَحَبُّ اِلٰى اَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّ اَبَانَا
لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ● اُقْتُلُوا يُوسُفَ اَوِ اطْرَحُوهُ اَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ اَبِيكُمْ
وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ● قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَاَلْقُوهُ
فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ● قَالُوا يَا اَبَانَا

مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا (اشمام) عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ • أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ • قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ • قَالُوا لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَخَاسِرُونَ •

مآل شريفي

زیرا دیدیلر که: هر حالده یوسف و برادری بابامزه بزدن داها سوکیلی، بز ایسه داها متعصب بر قوتز، طوغریسی بللی که بابامز یاکیلیور. • یوسفی اولدیرك یاخود بر یره آتیك که بابامزك یوزی سزه قالسین و اوندن صوکره صلاحلی بر قوم اولاسکز • ایچلرندن بر سوز صاحبی، یوسفی دیدی اولدیرمییك ده بر قویو دیبنده براقیك که قافله‌لردن بری اونی لقیط اولارق آلسین، اکر یاپاجقسه‌کز بویله یاپیك • واردیلر ای بزم بابامز! دیدیلر: سن نه یه بزه یوسفی اینانمایورسك؟ حقاً بز اونك ایچون نصحجی‌یز • یارین بزم برابر کوندر، کزسین، اویناسین، شبهه‌سز بز اونی کوزه‌تیرز • بنی، دیدی: اونی کوتورمه‌کز هر حالده کدرلندیریور، و قورقارم که اونی قورت ییه و سز خبرسز اولاسکز • والله دیدیلر: بز متعصب بر قوت ایکن اونی قورت ییه‌رسه بز او حالده خسرانده‌یز •

عُصبه، صیقی، بربرینه صاریلمش، متعصب بر جماعت.

[إِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ] بر وقت دیدیلر که هر حالده یوسف و برادری الخ... — هپسی برادر اولدقلری حالده برادری دیه‌رك بونده مرادلری آنا بابا بر برادریدر. بونك ده اسمی «بنیامین» اولدیغی معروفدر. دیمك که دیکرلری ده برادر، بونلر ایسه یالکز بابا بر اوکی برادرلری اولدقلرندن ایکیسنی کندیلرینه قارشو سوکیلی صایه‌رق آرالرنده بویله سویلشدیلر. الخ...

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَأَجْمَعُوا أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ
لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ● وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ●
قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ
وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ● وَجَاءُوا عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ
بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ●

مآل شریفی

بونك اوزرینه وقتاكه اونی كوتوردیلر و قویونك دیبنه قویمغه قرار ویردیلر ، بزده اوكا شویله
وحی ایتدك : «قسم اولسونكه سن اونلره هیچ فرقنده دكللركن بو ایشلرینی خبر ویره جكسك» ● بر اقشام
ویا یاتسیلاین اغلایه رق بابالرینه كلدیلر ● دیدیلر : ای پدرمز ، بز كیتدك ، یاریشه ایدیوردق ،
یوسفی اشیامزك یاننده براقمشدق ، برده باقدق كه اونی قورت یمش ، شمدی بز طوغرو ده سویلسه‌ك
سن بزه اینانمازسك ● برده كوملكنك اوزرنده یالانجی بر قان ایله كلدیلر ، یعقوب دیدی : نفسلریكز
سزه الداتمش بر ایشی سوسلمش ، آرتق بر صبر جمیل و الله در انجق یاردیمی استنیلن سزك سویلدیكلریكزه قارشی ●

وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَهُ قَالَ يَا بُشْرَى هَذَا غُلَامٌ
وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ● وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ
وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ ● وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي
مَثْوَاهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ
وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ●

مآل شريفى

اوته ده بر غاقو كلمش، صو جيلريني كوندرمشلردى، واردى، قوغه سنى صالدى، آ... مژده بو بر غلام ديدى. وطوتديلر اونى تجارت ايچون كيزله ديلر، الله ايسه بيليوردى نه ياپه جقلر • دكرسز بر بها ايله اونى بر قاچ درهم صاتديلر، حقنده رغبتسز بولونويورلردى • مصرده اونى صاتين آلان ايسه حرمنه ديدى كه: بونا كوزل باق، اوميدوركه بزه فائده سى اوله جقدر، ياخود اولاد ايدينيرز بويله جه يوسفى اورايه يرلشديردك، هم ده اونا حادثاتك مآلنى استخراجه دائر علمدن اوكره تلم ديه، اويله، الله امرينه غالبدر، ولكن انسانلرك اكثريسى بيلمزلر •

[وَقَالَ الَّذِي اشْتَرٰيهُ مِنْ مِصْرَ] — كه بر آز صوكره كوره جكى اوزره بو مشترى عزيز ايدى. و روايت اولنديغنه كوره اسمى قطفير ويا اطفير ايمش، ذريتى يوقمش، زوجه سى باكره اسمى ده راعيل ياخود زليخا ايمش. ديمشلركه ناسك الـ فراستليسى اوچ ذاتدر: برى يوسفى تفرس ايدن عزيز، برى «يا ابت استأجره ان خير من استأجرت القوى الامين» ديه موسانى تفرس ايدن بنت شعيب، برى، عمرى استخلافنده ابوبكر.

وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُ اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ •
وَرَاوَدَتْهُ الَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْاَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ
قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اِنَّهُ رَبِّى اَحْسَنَ مَثْوَاىَ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ • وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ
وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا اَنْ رَاٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوٓءَ وَالْفَحْشَاءَ
اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ •

مآل شریفی

وقتاكه قوتنه ایردی بز اكا بر حكم و بر علم بخشه ایتدك واشته بز محسنده بویله قارشیلق ویریرز ● دیركه خانه سنده بولندیغی خانم بونك نفسنده كام آلمغه ایسته‌دی وقاپیلری كلیدلدی، هایدی سنكم دیدی، او، الله‌ه صیغنیرم دیدی: طوغریسی اوینم افندم، بكا كوزل باقدی، حقیقت بوكبی ظالملر فلاح بولماز ● خانم جداً اونا قورشدی، او ده اونا قورسه كتمشدی اما ربنك برهانی كورمه ایدی، اوندن ده فنالغی و فحشی بر طرف ایده‌لم ایچون اویله اولدی، حقیقت او بزم اخلاصه نقدایلمش خاص قوللریمزدندر ●

[وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُ] وقتاكه اشدینه ایردی — بدن و قوتنك شدتنده‌كی كمال چاغنه ایرشدی [آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا] بز اوكا نمناز بر حكم و علم ویردك — یعنی فوق العاده بر نفوذ و حاكمیت و بر علم و نبوت ویردك [وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ] واشته بز محسنده بویله جزا ویریرز. — سوء قصد ایدنلرده قورتاریر، ارضده تمكین ایدر، امرینه غالب اولور، حكم و علم ویریرز. یعنی یا محمد! سكا ده بویله یاپیورز.

كله‌لم یوسفك بونده مذكوره كی ماجراسنه:

او، اوده ایرشدی [وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ] وادینده بولندیغی خانم نفسنده كام آلمغه قالقدی [1] [وَغَلَّقَتِ الْاَبْوَابَ] وقاپیلری هپ كلیدلیوب [وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ] هایدی سكا! دیدی، فقط: جواب الدی بیلیرسكز؛

---

[1] دقت ایدلیرسه كه بو آیتده هیچ اسم تصریح اولونمیه‌رق حادثه، ساده كنایات ایله تماماً سرد و غایت وجیز بر صورتده ایجاز ایدلمشدر. بونكله بر بر ضمیردن مذكر و مؤنث فرقلری واضح اولدیغی ایچون افاده ده هیچ ده التباس یوقدر، لسانمزده ایسه بو وجازت ممكن اولمایور.

[قَالَ] مشار اليه [مَعَاذَ اللّٰهِ] معاذ الله ، دیدی: [اِنَّهُ] طوغریسی او [رَبّ۪ٓي اَحْسَنَ مَثْوَایَ] بنم افندم — ولی نعمتم شوامی احسان ایتدی — بکا کوزل باقدی — کوزل بر منزل ومقام ویردی «اکرمی مثویه» دیدی . الله صاقلاسین او اییلکه قارشی بویله شئ می اولور ؟ [اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ] طوغریسی ظالملر فلاح بولماز — یعنی دونکه جنایت ، اییلکه قارشی کوتولك ، احسانه نانکورلك ظلمدر . علی العموم ظالملر ایسه فلاح بولمازلر . بناءً علیه دیدیککی یاپارسه‌ك ایکیمزده فلاح بولمایز .

[وَلَقَدْ هَمَّتْ بِه۪] خانم او کا جداً قصد ایتمشدی — مقصدی یوسفك درجهٔ عفت و متانتنی برنجی برده عبارت دکلدی . او کا تماماً کوکلنی ویرمش ، بوتون همتیله وصالنه عزم ایتمشدی [وَهَمَّ بِهَا لَوْلَٓا اَنْ رَاٰ بُرْهَانَ رَبِّه۪] او ده او کا قصد ایتمش کیتمشدی اما ربنك برهانی کورمش ایدی — یعنی یوسف قصد ایتمدی ، خانمك همت و قصدینه موافقت ایلمدی اما بو اونك ارککلك حس و قوتنك اکسیکلکی یا طبیعتنك بر نقصاننه طوغرولی حمل ایدلملیدر . اویله اولسه ایدی عفت یوسفك بویوك بر معناسی اولمازدی . بو باشقه بر سببه ده کل محضا بر کمالده نشأت ایدیوردی . وضعیت اویله بر وضعیت ایدی که احکام طبیعیه‌نك ظهوری ایچون خارجی داخلی بوتون سوائقه و دواعی تام ایدی ، انجق الله صاقلادیغنده باشقه هیچ بر مانع یوقدی . اگر فعلی حصول اوله ایدی او ده عزم ایتمش کیتمشدی . فقط یوسفك عصمت و نزاهتی اوقدر یوکسك ایدی که اویله بر آنده بیله ربنك برهانی کوره‌بیلیوردی ، حرامك چیرکینلکنی بوتون حقیقتیله عین الیقین مشاهده ایدیوردی .

[كَذٰلِكَ] او کا اویله — یعنی بر وجه مشروح برهانی کوستریوردی که [لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّٓوءَ] اوندن هر فنالغی — وبالخصوص اییلکه قارشی خیانتی [وَالْفَحْشَٓاءَ] و فحشی دفع ایده‌لم دییه [اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَص۪ينَ] زیرا او بزم حقیقةً مخلص قوللریمزدندر — اسم مفعول صیغه‌سی اوزره ، لامك فتحیله مخلص ، صرف الله‌ه طاعت ایچون سچیلمش کزیده دیمکدر . لامك کسریله مخلص دینی یالکز الله‌ه تخصیص ایدن اخلاصلی دیمکدر که بورادا هر ایکی قرائت ده واردر .

ط وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَم۪يصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَاَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا الْبَابِ

قَالَتْ مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ • قَالَ هِيَ
رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ
فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ • وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ
وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ • فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ
إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ • يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ
إِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ •

مآل شريفى

ایکیسی بر قاپویه قوشوشدیلر ، خانم اونك كوملكنی آرقه‌سندن ییرتدی ، قاپونك یاننده خانمك
بكنه راست كلدیلر ، خانم ، سنك ديدی : اهلكه فنالق یاپمق ایسته‌ینك جزاسی زندانه قونولمقدن ویا
الیم بر عذابدن باشقه نه‌در ؟ • یوسف ، او كندیسی دیدی : بنم نفسمدن كام آلمق ایسته‌دی ، خانمك اقرباسندن
بر شاهد ده شویله شهادت ایتدی : اگر كوملكی اوكدن ییرتیلمش ایسه خانم طوغری سویلمش ، بو یالانجیلردندر
• یوقسه اگر كوملكی آرقه‌دن ییرتیلمش ایسه او یالان سویلمش ، بو صادقلردندر • وقتا كه كوملكنی كوردی
آرقه‌سندن ییرتیلمش ، اكلاشلدی دیدی : او ، سز قادینلرك كیدكزدندر ، هر حالده سزك كیدكز چوق ده
بیوك • یوسف ، صاقین بونی ده بحث ایتمه ، سن ده قادین ، كناهك استغفار ایت ، چونكه سن بیوك
كناهكارلردن اولدك •

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا
حُبًّا إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ • فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ
لَهُنَّ مُتَّكَأً وَآتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ

فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا بَشَرًا إِنْ هٰذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ • قَالَتْ فَذٰلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ وَلَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا آمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِنَ الصَّاغِرِينَ •

تأمل شريفى

شهرده بر طاقم قادینلرده عزیزک قاریسی، دیدیلر: دلیقانلیسنک نفسنه مراوده ایتمه یورمش
اوکا عشقندن یورکنک زاری چاتلامش، قاری پک بللی چیلدیرمش • وقتاکه بونلرک کیزلیدن کیزلی یه
دیدیکودیلرینی ایشیتدی، اونلره دعوتجی کوندردی واونلر ایچون دایالی دوشکلی بر صوفرا حاضرلادی وهر
برینه بر بیچاق ویردی، دیرکن ده چیق قارشیلرینه دیدی، هپسی اونی کوردکلری کبی چوق بیوتدیلر،
کندی الینی الرینی دوغرادیلر وحاشا دیدیلر، الله ایچون بو بر بشر دکل، محضا بر ملک کریم • ایشته دیدی:
بو کوردیککز، حقنده بکا لوم ایتدیککز، یمین ایدرم که بن بونک نفسنه مراوده ایتدم ده اوندن عصمت
استناع ایتدی، بن یمین ایدرم اکر امریمی یاپمازسه مطلقا زندانه آتیلجق ومطلقا حقیرلره ذلیللرده
اوله جق •

یوسفک عصمت وزهدنی انکلایکه بویله بر اکراه وتهدید قارشیسنده:

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ • فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ •

مآل شریفی

یارب ! دیدی : زندانه گیتمك بونلرك دعوت ایتدکلری فعلدن دها سوگیلی . واگر سن بندن بونلرك
طوزاقلرینی برطرف ایتمزسەك بن اونلره صوداسنه دوشەرم و جاهللردن اولورم • بونك اوزرینه ربی
دعاسنی قبول بویوردی ده اوندن اونلرك طوزاقلرینی برطرف ایتدی . حقیقت او ، او ایشیدیجی ، او بیلیجیدر •

ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَاَوُا الْاٰيَاتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتّٰى حٖينٍ • وَدَخَلَ
مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِۜ قَالَ اَحَدُهُمَٓا اِنّٖٓي اَرٰينٖٓي اَعْصِرُ خَمْرًاۚ وَقَالَ الْاٰخَرُ اِنّٖٓي اَرٰينٖٓي
اَحْمِلُ فَوْقَ رَاْسٖي خُبْزًا تَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُۜ نَبِّئْنَا بِتَاْوٖيلِهٖۚ اِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِنٖينَ
• قَالَ لَا يَاْتٖيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهٖٓ اِلَّا نَبَّاْتُكُمَا بِتَاْوٖيلِهٖ قَبْلَ اَنْ يَاْتِيَكُمَاۜ
ذٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنٖي رَبّٖيۜ اِنّٖي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ
كَافِرُونَ • وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰبَٓاءٖٓي اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَۜ مَا كَانَ لَنَٓا اَنْ نُشْرِكَ
بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ ذٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ
• يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ ءَاَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُۜ • مَا تَعْبُدُونَ
مِنْ دُونِهٖٓ اِلَّٓا اَسْمَٓاءً سَمَّيْتُمُوهَٓا اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُ۬كُمْ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍۜ
اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِۜ اَمَرَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُۜ ذٰلِكَ الدّٖينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ • يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ اَمَّٓا اَحَدُكُمَا فَيَسْقٖي رَبَّهُ خَمْرًاۚ وَاَمَّا الْاٰخَرُ فَيُصْلَبُ
فَتَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَاْسِهٖۜ قُضِيَ الْاَمْرُ الَّذٖي فٖيهِ تَسْتَفْتِيَانِۜ • وَقَالَ لِلَّذٖي ظَنَّ اَنَّهُ
نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنٖي عِنْدَ رَبِّكَۘ فَاَنْسٰيهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهٖ فَلَبِثَ
فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنٖينَۜ •

مآل شریفی

صوكره بونلره، آیاتی كوردكلری حالده اونلره شو رأی غلبه ایتدی: بهر حال اونی بر مدت زندانه آتسینلر ● اونكله برابر زندانه ایكی دلیقانلی داخا كیردی، بریسی بن، دیدی: رؤیاده كندیمی كوریورم كه شراب صیقیورم، دیكری ده بن، دیدی: رؤیاده كندیمی كوریورم كه باشیمك اوستنده بر اكمك كوتوریورم اوندن قوشلر ییورلر، بزه بونك تعبیرینی خبر ویر، چونكه بز سنی محسنلردن كوریورز ● دیدی كه: سزه رزقلنه‌جغكز بر طعام كلمدن آكاه حالده اوكلمزدن اول بن سزه بونك تعبیرینی خبر ویرمش بولونورم، بونلر ربمك تعلیم بیوردقلرندندر، چونكه بن، الله‌ه اینانمایان و هم آخرتی انكار ایدنلردن عبارت بولونان بر قومك ملتنی براقدم ● و آتالرم ابراهیم و اسحق و یعقوبك ملتنه اتباع ایتدم، بزم الله‌ه هیچ بر شی شریك قوشمامز اولماز، بو بزه و انسانلره اللهك بر فضلیدر، ولكن انسانلرك اكثریسی شكر ایتمزلر ● ای بنم زندان آرقداشلرم، متفرق بر چوق الهلر می خیرلیدر، یوقسه هپسنه غالب، قهار اولان بر الله می؟ ● سزك اوندن باشقه طاپدیقلریكز بر طاقم قورو اسملردن عبارتدر كه اونلری سز و آتالریكز طاقمشسكزدر یوقسه الله، اونلره اویله بر سلطنت ایندیرمشدر، حكم انجق اللهكدر، او سزك كندیسندن باشقه سنه طاپمامكزی امر ایتدی طوغری دین ده بودر. ولكن انسانلرك اكثریسی بیلمزلر ● ای بنم زندان آرقداشلرم! كلهم رؤیاكزه، بریكز افندیسنه ینه شراب صیقه‌جق، دیكری ده آصیله‌جق، قوشلر باشندن ییه‌جكلر، ایشته فتواسنی ایسته‌دیككز امر اولندی ● بونلردن قورتوله‌جغنی ظن ایتدیكنه: افندیكك یاننده بنی آك، دیدی، اوكا ده شیطان، افندیسنه آكمایی اونوتدیردی ده سنه‌لرجه زندانده قالدی ●

فقط الله، خلاصنی مراد ایتدیكی زمان باقكز ناصل بر سبب خلق ایتدی:

وَقَالَ الْمَلِكُ اِنّ۪ٓي اَرٰى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ

وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَاُخَرَ يَابِسَاتٍ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ اَفْتُونٖى فٖى رُءْيَاىَ
اِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ • قَالُٓوا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوٖيلِ
الْاَحْلَامِ بِعَالِمٖينَ •

مآل شريفى

بر كون ملك بنه، ديدى: رؤياده كورويورم كه يدى سمز اينك، بونلرى يدى آريق يييور ويدى سنبل ياشيل ياشاقده ديكر يديسى ده قورى ، اى افنديلر ، سز رؤيا تعبير ايده بيليرسه كز بكا رؤيامى حل ايدك

• ديديلر كه : رؤيا ديديكك «اضغاث احلام» ، درت درت خياللردر ، بز ايسه خياللرك تأويلنى بيلميورز •

[يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ] اى ملأ — يعنى ملك او رؤيايى كورنجه مشهور علما و حكماسنك اعيانندن مركب بويوك بر هيأت طوپلادى و بونلره برده بالا رؤيايى نقل ايدوب ديمشدى كه اى هيأت مجتمعه ! [اَفْتُونٖى فٖى رُءْيَاىَ] رؤيام حقنده بكا بر فتوى ويريكز — يعنى بو رؤيا، بنم ايچون بك مهم بر مسئله اولدى بونى تعبير ايدوب مشكلمى حل ايديكز [اِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ] اكر سز رؤيايه كچه بيلير، رؤيا تعبير ايتمك علمنده ماهر ايسه كز — بونى ياپه بيليرسكز .

[قَالُوا] ديديلر كه — بو سنك رؤيا ديديكك [اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ] بر اضغاث احلامدر [١] يعنى ياش قورى قاريشمه دسته دسته كبى اسكيسنه قاريشمه بر بيقيه اويقو خيالاتى ؛ حقيقتده صحيح بر معناسى اولميان اسكى يكى بر طاقم اوهام و خيالاتك اختلاطندن عبارت معناسز حادثه لردر . [وَمَا نَحْنُ

[١] اضغاث ، ضادك كسريله ضغثك جمعيدر . ضغث ، ياش قورى قاريشيق دسته ديمكدر . حلم ، اويقوده كورولن بوش خياللر كه اضغاث كبى قاريشيقدر احلام ، درت درت اوهام خليطه سى يعنى دوشلر ديمكدر . لغتده حلم و احلام على العموم رؤيا حادثه لرنده اعم اولور ده قوت ... بوراده رؤيانك مقابلى اولدرق قوللانلمسه اولديغى ظاهردر .

بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالِمِينَ) بزلر احلامك تأويلنى بيلمه يز - يعنى احلامك مآلى يوقدركه بيله لم.

كورولويوركه بوراده رؤيا ايله احلام بربرينه تقابل ايتديريلرك حكمانك حلنده عاجز قالدقلرى وعجزلرندن طولايى برجوقلرينك انظاره صايدقلرى رؤيا مسئله سنده اساس اولان غايت مهم بر نقطه تنوير ايلمشدر. يعنى رؤيا ديه بحث ايديلركن شو ايكى كلمه نك حقيقتده فرقى اولديغى اونوتمامليدر: رؤيا، حلم. بونلر متشابه حادثه لر اولمقله يكديكرينه قاريشديريلير ايسه ده قرآن اخطار ايديوركه رؤيا احلامدن باشقه در. رؤيا بر نفسى بر حادثه دكلدر. اوندن خارجه عبور وانتقال اولنه بيلجك حقيقى بر معنى ومآل كيزليدر. حلم ايسه واقعده هيچ مآلى اولمايان يوخسه بر وهم وخياله عبارتدركه حد ذاتنده بر تأثر خارجيدن نشأت ايتمش اولسه بيله آفاقى بر حقيقت افاده ايتمز. ونه بارعيه تعبير وتأويلى اولمايان بر احتلام كبى صرف نفسى بر حادثه ويا شيطانى بر بلا ايله اولمقده ايدى كيتمز. ولو بو مختلف احلامك يكديكرينه قاريشمسنده ده اضغاث احلام تعبير اولنور. ديمككه لسانده حقيقتده رؤيا، صادقه اولانلرك اسميدر. كاذب اولانلرينه احلام دنيلميلدر. بونلرك ايكيسنده ده اويقوده نفسده تمثل ايدن خيالى بر طاقم صور واشباح اولورده كورولدكلرندن طولايى رؤيا بر حلم ويا حلم بر رؤيا قلمه ايديله بيلير. واوندن ايچونده عرف عامده بو ايكى كلمه، مترادف اولورده قوللانيلير ايسه ده حقيقتده ايدى دكلدر.

رؤيا، رؤيت معناسندن مأخوذ اولديغى ايچون بونده خيالك ماوراسنده بر حقيقت كورولمسه بولنوركه رؤيانك اصل متعلقى اودر. خيال او حقيقتك نفسده بر تمثلى اولور. ونه بونك ايچوندركه رؤيانك حد ذاتنده بر مآل وتعبيرى واردر. رؤيا تعبيرى ويا تأويلى ديمك ده او صور خياليه دن بر جهت دلالت بولورده ماوراسنده كى حقيقته كچه بيلمك ديمكدركه بونده اك مهم نقطه او حادثات خياليه نك نفسى اولان حيثيتيله آفاقى اولان حيثيتنى تميز ايده بيلمكدر. بو معنى اصل لسانده كچيرمك ديمك اولان تعبير فعلندن زياده عبور ويا عباره مصدريله افاده اولنوركه بر يردن بر يره كچمك ديمكدر. يعنى "تعبير رؤيا" اطلاقى دخى متعارف ايسه ده "عبور الرؤيا"، "عبارة الرؤيا" دنيلمك عربيده دها فصيحدر. بوندن طولايى قرآنده ثلاثى مجرددن اولارق "ان كنتم للرؤيا تعبرون" بيورلمسه، تفعيلدن "تعبّرون" بيورلمامشدر. لسانمزده ايسه "تعبير" شايع اولمشدر.

يوقاريده كوردككه «تعبير رؤيا» علمى «تأويل احاديث» علمى عنوانيله افاده ايدلشدى.

احاديث، حديثك جمعى، حديث ده سوز ويا حادث، يعنى حادثه ديمك اوله بيلجكنه كوره ايسلامى اصطلاحجه «تأويل احاديث» تركيبى ويا نفسنده كى سوزك واقعده كى مآلنى ويا نفسك تلقيه ايتديكى حادثاتك ايريده وارهجغى مآل وعاقبتى آكلامه ديمك اولور. ديمككه رؤيا تعبير ايتمك يا سوز ويا حادثه تأويل ايتمك معناسنه راجع ايمشدر. بونلرك ايكيسى ده برينه ارجاع ايتمك ممكن اولور. چونكه سوز آكلامق برحادثه نفسيه اولان سوزده خارجه انتقال ايله اونك ورائنده بر واقعه آكلامق ديمك اولديغى كبى حادثاتده نتايج مستقبله‌يى آكلامق ده خارجده كى بر واقعه‌يى ادراك ايله اونك مآلى اولان بركلام نفسى دويمق وآكلامق معناسنه راجعدر. معلومدركه على العموم احساساتك حقيقيسى ويا وهميسى بولنديغى كبى سوزك ده صادقى ويا كاذبى واردر. طوغرى سوزك ذهنده كى مدلولندن باشقه واقعده افاده ايتديكى بر مآلى بولنور. يالان سوز ايسه واقعده مآلى بولونمايان مجرد برحادثه خياليه‌دن عبارت اولور. ايشته يقظه حالنده طوغرى برسوز ويا حقيقى براحساس ايله اكرى برسوزك ويا يالكز بر احساسك فرقى نه ايسه رؤيا ايله احلام بيننده كى فرق ده اودر. يالنكز صدق وكذب نسبته راجع اولور. بناء عليه رؤيا بر نفسك فرط حقيقه كندنده دويديغى بركلام صادق مثالى، احلام ده بركلام كاذب مثاليدر. كلامك حقيقى، مجازى، صريحى، كنايه‌سى، معروفى، غريبى، ايمائى، رمزى اولديغى كبى رؤيالرده بويله‌در. شوقدركه اكثريتله رؤيالر عرف عام ايله دكل فردك نفسنده كى كيزلى شعور مفهوميتنه كوره سويلنير. بر سيما، بر لفظ، بر بلمجه كبى تقليدلى بر تخييل ويا غريب بر تمثيل، والحاصل «الو» كبى بر رمزلريدر. داودك ايچونده تأويل ده علم كسبى ايله دكل، انجق بر علم وهبى ايله بيلنيركه بونك ادناسى فراست والهام، اعلاسى وحيدر. وبونده طولايى انبياده يالكز يوسفك رؤياسى وتعبيرى صورت عموميه ده علم بقيه افاده ايتمز. انجق كورنشده كورنه كيسه‌نك خصوصيتنه كوره. بر دكمه‌ده بر جزم قدر واره بيلجك برات تخففده فردى بر دوينو معلوم كيتينه بيلير. ورؤيانك اصل تأويلى واقعات ايله تبين ايدر. بعضى رؤيالرك عينى واقع اولور. بعضيلرينك تعبيرده برابر كورولور. بعضى رؤيالر كورنه كيسه‌نك وجداننده تعبير اولنه‌مايه‌جق بر صادقه بر رؤيا اولديغنه دائر جوق فقط ضرورى برقناعت ايله ترافق ايدر. موضوع بحث اولان سلطان تكشك رؤياسى ده بويله اولديغنده «افتونى

فی رؤیای ان کنتم للرؤیا تعبرون » دینمشدر.

علماء اسلام، رؤیا حادثه‌سنی اوچ صنفه آیره‌رق تصنیف ایتمشلردر: برنجیسی، طوغریدن طوغری‌یه ویا بر ملك واسطه‌سیله واقع اولان بر تلقینه مستند که اصل رؤیا بودر. ایکنجیسی، نفسك کندی کندینه واقع اولان بر تلقینیدر که مجرد خاطرات ماضیه‌سنك بر تخیلندن باشقه بر قیمتی حائز اولماز. اوچنجیسی بر تلقین شیطانیدر که کیزلی بر تأثیر خارجیه‌دن منبعث و فقط یالان بر تداعی و تخیلدن عبارت اولور.
واقعا بو ایکیسی احلام ویا اضغاث احلامدر. بو ماهیتده بولونان نفسده علمی اولماسه بیله حسی بر هیجان اویاندیرمقدن خالی قالماز. بناءً علیه یالکز علمیت نقطهٔ نظرندن دکل، تخیلات حسیه نقطهٔ نظرندن ده دوشوندیکی زمان گورولور که احلامك بیله معرفة النفس باباینده مطالعه‌یه اهمیتی واردر. فی الواقع احادیث نبویه‌ده ده رؤیالرك هم علمی هم حسی حیثیتلرینه اشارت بیورولمشدر. از جمله: « رؤیا، نبوتك قرق آلتی جزئندن بر جزءدر » حدیث شریفی علمی حیثیتنه اشارت اولدیغی کبی « نبوت منقطع اولدی، مبشرات قالدی » حدیث شریفی ده زیاده حسیتی ناطقدر. نبوتك اکملی نبوت محمدیه‌در. خاتم الانبیانك ارتحالنه قدر وحی آلدیغی مدت نبوت ایسه یکرمی اوچ سنه ایدی. و بو یکرمی اوچ سنه‌دن ایلك آلتی آیده‌کی وحیده هپ فجر صادق کبی ظهور ایدن رؤیا ایله اولمشدی (فاتحه تفسیرینه باقیکز). یکرمی اوچ سنه‌نك ایسه قرق آلتی « آلتی آی » دیمك اولدیغی حسابیله نبوت ایلك آلتی آیده اولان وحی اکمل نبوتك قرق آلتی جزئندن بر جزء اولدیغی و رؤیا کشفیات غیبیه‌نك ایلك رتبه‌سنی تشکیل ایتدیکی آکلاشیلیر.

بوراده بو مسئله‌یی زمانمزك فلسفی تنقیدینه گوره براز ایضاح ایتمکده فائده‌دن خالی اولمیه‌جقدر.
معرفة النفس ایله، روحیات ایله مشغول اولانلرك معلومیدر که یقظه حالنده بزه معین بر شی طانیتان، مثلا « بر بغدای گوردم ویا بر سس ایشیتدم » دیدیرتن هر هانکی بر رؤیت و مشاهده یالکز فی الحال حاصل اولان بسیط بر احساسدن عبارت دکلدر. فی الحال اولان احساس بسیط اوزرینه حافظه‌مزده اوکا مماثل احساسات سابقه‌مزه عائد بر طاقم صور و معانی دخی تداعی و توارد ایتمش بولونورده بز بونلرك مجموعندن یعنی بر معرفت جزئیه ایله بولونورز. بو صورتله هر کی بر احساسده آلدیغمز نتیجه بر شهودك مفهومی مشهودات ماضیه‌مزك متماثل خیاللریله

استحضار سایه‌سنده و اراده كی تماثلك قوت و وضوحی نسبتنده كندیلرینه سویله‌یه بیلیرز ده مثلا «شوراده
بر یارانه كوردم» دیه بیلیرز. احساس حالی ایله احساسات سابقه‌مزك تفكرنده بالتداعی كچید رسمی یاپان خیاللرك
آراسنده بر مماثلت و مشابهت اخذ ایده‌مدیكمز زمانده ده «بو شیئی كوریورم اما كیم بیلیورم» دیرز. چونكه
چونكه بز هیچ بر شیئك و مثالنی بیلمه‌دیكمز بوسبوتون یكی بر شیئی طانیه‌مایز. شهود خارجیده بویله اولدیغی كبی
شهود باطنیده ده بویله‌در. مثلا «دیشم آغرییورم، باشم آغرییور» دیه بیلمه‌مز بو حس حالی ایله سابقه
معلومات ماضیه‌مزك استحضارینه مربوطدر. حالبوكه نفسمز اویقو حالنده ده ظاهر و باطنده تأثراته بیلیه-
كندیسیله قوتلونه‌شه بیلیر، و خاطرات ماضیه‌سی تداعی ایده بیلیر. و بو صورتله رؤیا و احلام دینیلن حادثات نفسیه
واقع اولور. و اویقوده كی بر نفس، اراده‌سنه مالك اولمادیغی ایچون كندیلكندن جریانه ایده وارداته
عبارت بولنور. واردات ایچون بو تداعیلرك مبدأ اولان و بو تماثلی نفسك دقتنه خفی قالدیغندن حیات-
مجموعه‌سنك بالتمثیل افاده ایده‌جكی مفهومه حقیقی تفسیره محتاج اولمه‌جه و مجهول مبهم اولور. اگر بو تداعیلر
یكی بر تأثر ایله علاقه‌دار اولمایوب ده كرك آكری كرك طوغری خاطرات ماضیه‌نك مجرد بر تكرر و اختلاطندن
عبارت بولنورسه احلام و اضغاث احلام اولور. طرز حقیقیده بر تأثیر اوزرینه جریان ایده تداعیلر ده
رؤیالری تشكیل ایدرلر. بناءعلیه رؤیت، بر احساس بسیط ایله بر تداعی جریاننك مفهومی اولدیغی كبی رؤیاده
بر تأثر ایله بر تداعی جریاننك مفهومیدر. رؤیتده كی تداعیلرك تماثلنده احساسك مفهومی اولدیغی كبی
رؤیاده كی تداعیلرك تماثلنده ده او تأثیرك مفهومی اوقونه‌جقدر. فقط رؤیت حادثه‌سی، هر قدر
جبری اولورسه اولسون اوده نفسك نظر دقتی كبی كسب و اراده ایله علاقه‌دار اولان افعال اختیاریه‌سنك
بر حصه اختلاطی واردر. و حتی رؤیتك وضوحی دقتله متناسب اولور. اویقو ایچون بر نظر ایتمه‌سه
اولدیغی حالده و دقته قابلیه بر خاتم شدید بولنورك یا هیچ رؤیه اقتدار ایتمز و یا مبهم بر صورتده
ایلیشیر. رؤیا حادثه‌سی ایسه نفسك اراده و انتخابی فوقنده، و مجرد جبری بر صورتده جریان ایدر. بناءعلیه
رؤیانك مفهومنی افاده ایدن وجوه تماثل، نفسك اراده‌سنه یاباجنی و دقتنه خفی قالمه اعتباریله رؤیت
مفهومی كبی صریح و مطرد اولمازسه ده دیگر طرفدن نفسك اراده و انتخابی، اختلاط ایتمه‌سی حیثیتندن

رؤیانک طوغریدن طوغری بر تصرف ربانی و طرف حقدن بر تعبیهٔ غیبانی اولمسی خصوصی رؤیت صادقه‌سنده‌ده داها ظاهردر. بوندن طولاییدرکه انسانلر، رؤیالرینک تحققنده رؤیتدینک تحققندن زیاده بر الوهیت آیتی کورورلر. وهیچ شبهه یوقدرکه صادقه رؤیایه طلبونده بر ایکی تصادف ایدلسه بو حقیقتک اهمیتنه خلل کلمز. شونی ده اخطار ایده‌لم که رؤیالر اویقو حالنه مخصوص بر حادثه دکلدر. اویانیقکن، باخصوص بر قاچ کیشیده رؤیا کورنلر بولونمسه اولارده بر مراقبه حالنده بر سینما منظره‌سی کبی کورولسه بر طاقم مناظر مشاهده‌سی واقع اولورکه بونلر علی العاده تخطرات و تخیلات کبی سونوک دکل طبیعی بر رؤیت قدر بلکه داها واضح اوله‌رق مشاهده ایدیلیرلر. وطبیعی بو رؤیالر کبی شاذاً وبعضیلرده عیناً تعبیر و تأویلی بالاخره تحقق ده ایدرلر. بونی کندیلرنده مشاهده ایتمش اولانلر شوکا قانعدرلرکه عالم معانی ایله بر عالم ماده آراسنده مستقلاً بر عالم مثال و اشباح واردر. معنی، ماده ده، ماده معنی ده بونکله تمثل ایدر. وکرک منامده وکرک یقظه‌ده رؤیا بر حقیقتک مجرد بو عالم مثالده روح کورونمسیدر. [۱] وبوندن طولاییدر رؤیا، علی العاده تداعی خاطرات و احلامدن باشقه بر حادثهٔ کشفیه‌در. تعبیر رؤیا ده علوم وهبیه و کشفیه‌دن اولدیغی ایچون فکر و منطقله حل اولنه‌ماز. اوله‌مادیغندن طولاییدرده اهل ظاهر ایچون رؤیا ایله احلامک تمییزی مشکل اولور. وحتی اسرار غیبیه‌دن بو سبوتوره عارف اولانلر، رب العالمینک علیم و حکیم اولدیغی بیلمدیکلری علی العموم رؤیالرک احلامدن عبارت اولدیغی ادعایه قدر واریرلر. ایشته ملأ مذکورده بایوم بونلردن رؤیالری احلام فرض ایده‌رک ویاخود دکلسه‌ده رؤیا ایله احلامی فرق ایده‌میه‌رک تعبیرنده عجزلرینی اظهار ایتدیکلرنده:

وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ

• يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ

وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ •

(۱) بر ضیا خوجه‌سنده: «قدر اشباحمز ترینک» اوجوشدیغی ملاحظه ایدیلیرسه مثل معلقه عالمنک بر نمونه‌سی فناده ملاحظه ایدلمش اولور. شوندن غفلت ایدلمملیدرکه بو «مثل معلقه»، «مثل افلاطونیه» دکلدر.

مآل شریفی

او ایکیسندن قورتولمش اولان ده نیجه زماندن صوکره خاطرلادی ده دیدی که: بن سزه
اونک تأویلنی خبر ویررم، همان بنی کوندرک • یوسف! ای صدیق! بزه شو فتوای ایت: "یدی
سمیز اینک بونلری یدی آریق ییور، و یدی یشیل باشاق دیکرلری ده قورو" امید ایدرم که وارده
جوابله دونەرم، کرک که قدریکی بیلدلر •

[وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا] او ایکیسندن قورتولمش اولان ده – یعنی ایکی زنداناشندن
قورتولوب چیقمش اولان ساقی ده [وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ] اوندن بر مدت صوکره – یوسفی
ایی – خاطرلایوب دیدی که [أَنَا أُنَبِّئُكُمْ الخ ...] ...

جواباً یوسف:

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي
سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ • ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ
مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تُحْصِنُونَ • ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ
النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ •

مآل شریفی

دیدی: یدی سنه بر معتاد اکه‌جکسکز، بیچدکلرکزی باشاغنده براقیکز، براز یه‌جککزدن ماعدا •

صوكره اونك آرقه سندن يدى قورا‌قلق سنه كله‌جك ، اوكا بركيدى دكرلرينى يييوب كوتوره‌جك

بارز صاقلايه‌جغكز دانه‌لر مستثنا ● صوكره اونك آرقه سندن بر ييل كله‌جككه خلق اونده صيقنتيدن

قورتوله‌جق ، صيقوب صاغه‌جقدر ●

يوسفك بو تعبيرينه آگاه اولنجه:

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ●

مآل شريفى

بونى دويانجه ملك ده «كتيرك بكا اونى» ديدى ، بونك اوزرينه اولا كوندريلن آدم كلنجه : «هايدى افندكه دون ده صور اوكا : او اللرينى دوغرايان قادينلرك مقصدلرى نه ايمش ؟ شبهه يوق كه ربم اونلرك حيله‌لرينى علميدر» ديدى ●

[وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ] ملك ده اونى بكا كتيرك ديدى — يعنى ساقى جواب تعبيرى خبر ويرنجه ملك ، يوسفك علم و فضلنى اكلادى — زندانه چيقاريلوب كنديسنه كتيريلمسنى امر ايلدى .

فقط [فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ] بونك اوزرينه كنديسنه رسول وارنجه — يعنى بو اراده‌يى تبليغ ايتمك ايچون يوسفه كيدن ايلچى وارنجه يوسف ، همان زنداندن چيقيويرمدى ده ايلچى‌يه [قَالَ] ديديكه [ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ] افندكه دون [فَاسْأَلْهُ] ده اوكا صور [مَا بَالُ النِّسْوَةِ

﴿ٱلَّٰتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ﴾ اولاری طوغرایه قادینلرك مقصدلری نه ایمش؟ ﴿إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ﴾ شبهه یوق كه بنم ربم - الله تعالی - اونلرك كیدلرینه علیمدر. — او قادینلرك بكا نه حیله یاپمق ایسته‌دكلرینی بیلیر، بیلدیكی ایچون ده شهادته محتاج دكلدر. فقط باشقه‌لری حقیقتی بیلمز، اوندن صوڭره، تحقیقات اجرا ایتسه، بنم صرف قادینلر حیله‌سیله بیغناهم حبس ایدیلدیكم افكار عامه‌ده آڭلاشیلسه، عصمت و برائتم كركی كبی تبین ایتسه ده اویله چیقایم دیه ثبات ایتدی. — و شایان دقتدر كه اصل خائنی تصریح ایتمدی، بوقدر سنه زندانده یاتان یوسف ذره قدر صبار حلیم قوتلیقه بو صورتله بو بیوك اوسته بیوكلكه نزاكت كوستردی. بونی تقدیر ایدن ملك ده بالذات تحقیقاته كیریشوب قادینلری احضار و استنطاق ایده‌رك:

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ●

مآل شریفی

ملك اونلره، دردیكز نه ایدی كه او وقت یوسفك نفسنه بر دلمه قالقدیكز؟ دیدی، حاشا، دیدیلر، الله ایچون نه اونك علیهنده بر فنالق بیلمیورز ● عزیزك قاریسی شمدی، دیدی، حق تظاهر ایتدی، اونك نفسنه بن دام اولمق ایستدم، او ایسه شكسز شبهه‌سز صادقلردندر ●

بوندن صوڭره‌كی ایكی آیت، بر چوق مفسرینه نظراً یوسف كلامنده اولمق اوزره تبادر ایدر ایسه ده ماقبلنه ارتباطی جهتیله خاتونك كلامنك مابعدی اولمسی دها ظاهردر. شویله كه:

ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ اَنّ۪ي لَمْ اَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي كَيْدَ الْخَٓائِن۪ينَ ●

مآل شريفى

بو ايسه شونك ايچوندر كه بيلسين حقيقةً بن اونى غيابنده خيانت ايتمدم و حقيقةً الله خائنلرك حيله‌سنى موفقيته ايرديرمز ●

بوڭا برابر :

وَمَٓا اُبَرِّئُ نَفْس۪ي اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّٓوءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبّ۪ي
اِنَّ رَبّ۪ي غَفُورٌ رَح۪يمٌ ●

مآل شريفى

نفسمى تبرئه ده ايتميورم، چونكه نفس جداً اماره در، فنالغى امر ايدر. مگر كه ربم رحميله باغيشلايه. چونكه ربم غفور رحيمدر ●

[وَمَٓا اُبَرِّئُ نَفْس۪ي] نفسمى تبرئه ايتم — يعنى يوسفك غيابنده كنديسنه خيانت ايتمديكمى بيلسين ديه حقى اعتراف ايدركن كنديمى خيانتدن بوسبتون تبرئه و تنزيه ده ايتم. چونكه مقدما سويلديكمى سويلدم، ياپديغمى ياپدم [اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّٓوءِ] فى الحقيقه نفس اماره بالسوءدر — حد ذاتنده نفس بشر، فنالغى قوتله امر ايدر. فنالغه قومانده ايدر. يعنى عموميتله نفوس بشرك طبيعتنده

شهواتیله واردیلره قوا و آلاتی استعمال ایلمك فضیلتی واردر . و بنا برین حرص نفسه قاپیلیرسه
فنالغه دوشر [إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي] آنجق ربك رحمت ایتدیکی مستثنا — یعنی آنجق ربك نفس یوسف
کبی بالخاصه رحمتیله یارلیغادیغی نفسلر پاك و معصوم اولورلر . یاخود آنجق ربم رحمت ایتدیکی وقت اربابی
از نفسانینك حکمنه یاتیه و بالفعل اربابی به سلطنته اولورده فنالقدن محفوظ قالیر . [إِنَّ
رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ] شبهه یوقدر که ربم غفوردر رحیمدر . — مغفرت و رحمتی بویوك ، چوقده بویوکدر .
بنا برین بر چوق احوالده نفسدن قیصقانمق سوء ظن سوزوبده اولدیغی خیانتی مغفرتی اورته‌دکی و جریانلرینه
مانع اولدوده فعلا چیقمقده رحمتیله محافظه ایتدیکی کبی کناهی اعتراف ایدوب استغفار ایتدیکده ده مغفرت
و رحمت ایدر . بونك ایچونده به نفس اماره‌سی شرندن ایچه‌رك حقی اعتراف ایتدم و خطا ایتمك رحمتیله خیانتدن
محفوظ قالدم . بوندن بویله ده ربك مغفرت و رحمتی طلب و امید ایدرم . ایشته عزیزك قاریسی بویله
اعتراف و استغفار ایدرك حقی اقرار و ایمانی اظهار ایتدی و یوسف علیه السلام اولاده زلیخانك
افکار ناسده ده بویله پارلاق بر صورتده تجلی ایتدی . و دیمك اولدی که عشق جهته ، عشق نفسانی یه غالب علیه
ایتدی ، احتراص و غیظ ایله دولسه حقیقتدن بو تسلیم نفس ایله حسنه شهادت ایتدیکی الرماد قدری بو نزاهت
و فضیلت نه بویوك بر رتبه تزیینده . باقیکز حسنه حقیقتك تجلیسی مواجهه‌سنده احتراصدن ناشی سوزیلور
غیظدن ناشی سیلینیور ، بلکه ناشی قالقیور ده عشق حقیقته باشقه یارار اولمیجك هیچ بر علاقه قالمیور .

حمد بویله تتمه ایتدی :

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ
الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ۝ قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ۝

مآل شریفی

ملك ده ديدی : كتيرك بڭا اونی كنديمه تخصيص ايده‌يم ! بونك اوزرينه وقتاكه اونكله قونوشدی ، ديدی : سن ، بوكون نزديمزده جداً بر موقع صاحبيسك ، امينسك • ديدی : بنی ارضك خزينه‌لری اوزرينه مأمور ايت ، چونكه بن ايی قورور ، ايی بيليرم •

[وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ] ملك ده ديدی ، كتيرك بڭا اونی — اويوسفی [أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِي] كنديم ايچون استخلاص ايده‌يم — يعنی خالص اولارق كنديمه خاص قيلايم .
لسانمزده عزيز دخی ملك ديمك اولديغنه نظراً بعضيلری بو ملكی سالف الذكر عزيز ظن ايتمشلرسه ده افادهٔ قرآنك ظاهرينه مخالفدر . زيرا بو صورتده عزيزك « استخلصه لنفسی » ديمسی لازم اولاجغی كبی بريزده عزيز ، بريزده ده ملك دينلمسی تغايرده ظاهردر . بناءً عليه عزيز ، مصرك حكمدارينه ياقينی اك بويوك بر وزير ايدی ، ملك ده حكمداری ديمك اولديغی آكلاشيليور . نته كيم بعضی روايتلرده عزيزك اسمی « قطفير » ملكك اسمی ده « ريان » اولديغی نقل ايديلمشدر . اسكی مصر حكمدارلرينه « فرعون » اطلاقی معروف اولديغی حالده بوراده فرعون تعبير اولونميوب ده ملك اطلاق ايديلمسی هر حالده شو ايكی نكته‌دن برينی اشعار ايتمكدن خالی دكلدر :
برنجيسی : فرعون عنوانی ظلم ايله مشتهردر . « وما امر فرعون برشيد » حال بوكه يوسفی استخلاص ايدن بو ملكك اوصاف ممدوحه‌سی ، رشد وكياستی موضوع بحثدر . بو صورتله بو ملكك سياست نقطهٔ نظرندن بر فرعون اولماديغنه اشارت ايديلمش اولور . نته كيم مجاهددن بو ملكك مسلم اولديغی منقولدر .
ايكنجيسی : اساساً فرعون لقبنك لسان وقوميت اعتباريله مصری اولديغنه كوره بو مصر حكمدارينك فرعونلر سلاله‌سندن وقبطی قومندن اولماديغنه ده بر ايمای تلميح ايدر . نته كيم بعضی تاريخلرده عمالقه‌دن اولديغی ديلمشدر كه مصر تاريخنده « هيكسوس » نامی ويريلن وعربستان طرفندن كلوب فرعونلره غلبه ايدرك درت يوز سنه قدر مصرده اجرای حكومت ايتدكلری سويلنن قوم اولاجقدر . اسمنك « ريان » اولديغی حقنده‌كی روايت ده بونك عربی اولديغنه دلالت ايدر . سورهٔ بقره‌ده كچديكی اوزره بعضيلری بونك

بو رؤیایه اولدیغی فنه ایتمشدر ده ظاهر قرائة موافق دكلدر. چونكه قرآنده بوكا فرعونه دنیلمسه، خصوصیله ایسه فرعونه اولدیغی تخصیص ایدلمشدر. بونك آیات حقه اعتبار ایله یوسفی استخلاص ایتمسه، فرعونه ایسه بونك نام هندیه اولارده جنایات موسایه کفر و فلحیله فرعونه ماهیتنك بیانه شایان اولمشدر.

حاصلی بونك، قیمتشناس بر ذات ایدی، حضرت یوسفی قصوری کورمه ینه بالوجوه کمالاته مجلوب اولدی، زمانك وحیدی اولدیغی آكلادی، اونی کندینه تخصیص ایتمك ایسته دی، کندیلیکی اراییدی [فَلَمَّا كَلَّمَهُ] بناءعلیه قونوشدیغنده ـ یعنی ملكك امری وجلال ایله ایلدی، یوسف کلدی ملك ایله قونوشدی، بو صورتله ملك، یوسفك تکلمنی ده مشاهده ایتدی، او وقت:

[قَالَ إِنَّكَ] حقاً سن دیدی [الْيَوْمَ] بوكون ـ یعنی بوكوندن، شو معاملهمز اثنانه اعتباراً [لَدَيْنَا مَكِينٌ] نزدمزده مكینسن ـ بویوك بر سلطنت ومرتبه صاحبی [أَمِينٌ] بر امینسن ـ هر خصوصده مؤتمن ومعتمدسن.

روایت اولنور که: رسولكوب جبرئیل کتیرنجه حضرت یوسف قالقمسه، زندانك قاپوسنه: «بوراسی بلالر قوناغی، دیریلر قبری، اعدا شماتتی، اصدقا تجربهسیدر» دیه یازمش، چیقمسه خانهسنه دعا ایتمسه، یقانمسه، یکی الیسه کیمسه «اللهم انی اسئلك بخیرك من خیره واعوذ بعزتك وقدرتك من شره ومن شر غیره = یارب خیرکله سندن بونك خیرینی دیلرم، بونك و باشقهسنك شرندن سنك عزتكه وقدرتکه صیغینیرم» دیه دعا ایدهرك ملكك نزدینه کیرمسه، عربجه سلام ویرمسه و عبرانیجه بر دعا ایتمسه، ملك «بو نه لسان؟» دیمسه، «امجامك لسانی» دیه جواب ویرمسه، ملك بر چوق لسان بیلیرمش، هپسنده سویلمسه، اوده جواب ویرمسه، بناءعلیه ملك تعجب ایتمسه ده «آرزو ایدهرم که» دیمسه «رؤیامی سندن بالذات دیكلهیهیم». شارالیه ده صیغیرلری، سنبلهلری ویرلری اونك کوردیکی وجهله توصیف ایدهرك آكلاتمسه، بونك اوزرینه سریرینه اوتورتمسه و رأیكنه دیرسه.

«رأیم» دیمسه «بو بولنمه سنهلرده چوق زراعیات یاپارسك وده بیوك انبارلر یاپدیریرسن، اوزرده محصولاتی طوپلارسك، قیطلق سنهلر کلنجه بو غلهلری صاتارسك بو صورتله خزینهیه بویوك بر ثروت ده حاصل اولور».

«فقط دینه بكا بو ایشی بایپوره جك ؟» اووقت یوسف كندینی عرض ایده رك :

[قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَآئِنِ الْاَرْضِ] بنی، دیدی، بو ارضك خزینه لرینه تعیین ایت — یعنی بوتون بو مصر الكسنك خزینه لرینك ایراد و مصرفنی اوزرینه بكا تفویض ایله.

[اِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ] چونكه بن بر حفیظم، بر علیمم. — حقوقه و امانته ایی حفظ ایدرم خزینه لری مستحق اولمیانلره الی قوردرم، وجوه تصرفنی ده ایی بیلیرم — بونده عدل و حقی اقامه ایله احكام شرعی اجرا ایده بیلمكلكنی بیلن بر كیمسه ایچون امارت و ولایتی طلب ایتمك و اوكا استعدادینی اظهار ایلمك جائز اولدیغنه و حقی اقامه حق و سیاست خلقه باشقه صورتله یول اولمادیغی تقدیرده كافره بیله ولایت اخذ جائز اولاجغنه دلیل واردر دینلمش. فقط آیتده یوسفك كافره دائر دلیل یوقدر. بالعكس مجاهده اسلام اولدیغی مرویدر. بوراده «اجعلنی علی خزائن الارض» دینه رك حضرت یوسف صلاحیت تامه طلب ایتمشدر. بو صورتده ایسه بعض مفسرینك دیدكلری كبی ملك، حضرت یوسفك رأیینه تابع و اوكا منقاد اولمش دیمكدر. بناء علیه بو صورتله قبول عملك مسئولیتی رأساً اجرای احكام مسئولیتنه راجع اولور.

طلب مسئله سنه كلنجه: فقهای شودر: اهلیتی اولمیانلره ولایت حرامدر. تفویضی ده حرام، طلبی ده حرام، قبولی ده حرامدر. اهلیتی اولانلره قبول جائز، طلب مكروهدر. تعین ایتمش اولورسه یعنی او ایشه اوندن باشقه اهل بولونماسه، اووقت طلب واجب بیله اولور. ایشته بر پیغمبر اولان حضرت یوسف سبحانه الله مأمور اولدیغی احكام حق و عدلك اجراسنه بر وسیله بولمق ایچون بو طلبیله او وجیبه نك ایفاسنه مسارعت ایتمشدر. عجبا طلبی قبول ایدلدیمی ؟

وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْاَرْضِ يَتَبَوَّاُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَآءُ وَلَا نُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ●

مآل شریفی

واشته بو صورتله یوسفی او ارضده تمکین ایتدك ، نره سنده ایسترسه مقام طوتیوردی ، بز
رحمتمزی دیله دیکمزه نصیب ایده رز ، و محسنلرك اجرینی ضایع ایتمه یز ●

[وَكَذٰلِكَ] واشته بو صورتله — بویله حفظ و علم ایله تمایز ایدیه رك کوکلری
تسخیر ایده ن شانی بر امنیت و سلطنتله خزینه لر باشنه کچیرمك صورتیله [مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ]
یوسفی او ارضده تمکین ایتدك — ارض مصرده یوکسك بر سلطنت و قدرته یرلشدیردك .

بوراده کوریلیورکه یوسفك تکلیفنه قارشی ملکك نه دیدیکی تصریح ایدلمه‌مش « وکذلك
مکنا » بیورلمشدر . سوزك کچیشی ، احتماللك موضوع بحث اولمیه‌جغنی اکلاتمقده ایسه ده قبولی ده تصریح
ایدیلمه‌یرك مقلك طوغریدن طوغری الله‌ه اسناد ایدلمسی شونی افاده ایدرکه یوسفی بو صورتله مقام اقتداره
کتیرن ملك دکل ، الله عظیم الشانه ایدی ، روایت اولنورکه : ملك ، حضرت یوسفه بر تاج کیدیرمش
دولت مهرینی چیقاروب پارماغنه کچیرمش ، تختنی فرش اتمش ، واونك ایچون اینجی و یاقوت ایله مرصع
آلتوندن بر سریر وضع اتمش ، شا یالده سریر ، « بونکله ملکی صاغلاملارم ، فقط ؛ بونکله امرمی
تدبیر ایده‌رم ، فقط تاج ، بونم لباسم دکل ، آتالریمك لباسنده ده دکل » دیمش ، حتی الیه
اوتوروب ایشه مباشرت ایتمش ، اجرای عدالت اتمش ، ارکك دیشی هرکس کندینی سومش ، مملکت
امرینه منقاد اولمش ، بو صره‌لرده عزیز قطفیر وفات ایتمش ایمش . زوجه‌سی راعیل نام دیگر زلیخا ،
ملك طرفندن حضرت یوسفه تزویج ایدلمش ، دخولنده « ناصل بو سنك ایسته‌دیکندن داها ایی دکلمی ؟ » دیمش
و حالا بکر بولنمش ، بناء علیه بوندن ایکی اوغلی اولمش : افرائیم بن یوسف ، منشا بن یوسف . الخ .
بو حالیله آیتده ملکك صورت قبولی سکوتله ماراقیلدیغی کبی طلبك درحال انفاذ اولونمش اولدیغی ده آکلاشیلیور .
رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دن منقولدرکه « الله رحمت ایتسین قارداشم یوسفه « اجعلنی علی خزائن الارض »
دیمه‌سه ایدی او ساعت ایسه باشنه کچیرله‌جکدی ، ولکن بو اونی بر سنه تأخیر ایتدی » بیورمشدر . دیمك که
حد ذاتنده بو ایسه بیله حضرت یوسف ، تعجیل ایتمشدی ، فقط کندینه طلب . فرصه اولماشدی . — زیرا

اول مصلحت كوچك قيتلق سنه لرنده تدبير الهيه مستندى ايدى . بوكا برابر اول باشلايجه اولدينى قدر براز تأخر ايله بو مصلحت ، فوت اولور ديه جكدى . حالبوكه زنداندن چيقار چيقماز خزينه لر باشنه كچمك ايسته سى حقنده كى توجهى بولاندره بيليردى ، او طالب ديكل مطلوب اوله جقدى . الله تعالى اونى دها يوكسك بر نفوذ ومكنته ايسه باشته كيده جكدى . بناء عليه طالب وضعيتنده بولونماسه دها اى اولاجغه ، در حال مطلوب اولوب تعيين ايلسه بوله جقدى . لكن ملك فارسى " اجعلنى " ديديكنده قولايجه حكمت سبحانيه ايشك بر سنه تأخيرنى اقتضا ايتمسه ، ويوسوف الله ، اونى او وضعيتده قورتاروب كمال تمكنله ارض مصرده تمكين ايلمشدى . اوله كه [يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاۤءُ] زه سنده ديلديكى مقام طوتوردى — اوده بر امنيت واسايشه تأسيس ايتمسه ، اوده بر محبت واعتبار قازانمسه ، اوده بويوك بر نفوذ واقتدار اكملكى تحت تصرفنه آلمسه ، اوده بر فعاليته كيريشمه ايدكه ، شهرلرى ، قصبه لرى ، قرالى ومزارعى ايه بوتون مصر اراضيسى حتى آدملرين بوتونلكى حالنده كيرشمشده ده بونلرده ديلديكى يرده اقامت ايدييور ، وبلا منازع تدبيرلر واجراء احكام ايدييور ، ايسته ديكى كبى استحضارات ياپيوردى . اوله كه :

[نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاۤءُ] بز كيمى ديلرسه ك رحمتمزى دوكرز — فاعل مختارز . هيچ بر شرط ايله مقيد اوليه رق مجرد مشيتمز ايله رحمتمزى دنياده ويا آخرتده ويا هر ايكيسنده فوق العاده دوكرز . نعمتده مقدار ايده رز . بناء عليه بو اوده بر رحمت رحمانيه دركه كسب عبدك هيچ دخلى اوليه رق مجرد تقديرك جبرى بر جلوه سى اولور . يوسف ، اولارده بويله بر رحمته مظهر ايدى ، اولا اوراده بر ليه حكم وعلم ونبوت وموفقيت بويله صرف وهبى بر رحمت رحمانيه ايدى [وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ] ومحسنلرك اجرينى ضايع ايتمه يز — يعنى بر ده عبدك كسبنه ، حسنه عملنه ترتب ايدن وبناء عليه بر شرع وقانونه ايله جريانه ايدن رحمت رحيميه واردر . ديديكنه ديديكى كبى انعام ايدن الله تعالى ، محسن قوللرينك اجرلرينى ده ضايع ايتمز ، بالعكس احسانه ايدر . او بويله محسنلرك محسنى بر ديانتدر . فاعل مختار اولدقلرى ، مشيتك احسانى ايله بر دوراسيى واردر . ديمك كه خصلت احسانه ، رحمت الهيه نك ان مؤكد دال جمعيتليسيدر . بو صورته محسنلر ، بر خصلت احسانه ، بر ده اجر احسانه اولمق اوزره ، رحمت الهيه نك هر ايكى نوعيله ده نائل اوله جقدر . وشو حالده رحمت الهيه المسيله

ملاحظه اولونمز « ان رحمة الله قريب من المحسنين » در . ايشته يوسف عليه السلام ده خالص مخلص محسنلردن
اولديغى ايچون الله اجرينى ضايع ايتمهسون ، شانه وشرفنه زندانلردن چيقاروب بويله دولتلر اوزرنده تمكينه واصل
قيلمشدر . بناء عليه بوده بر سنى اولورمى ؟ اوصورتده بزده بويوك دولت ونعمته ايريشيرمى ؟ ديرميسكز ؟ هم
يوسف كبى محسنده موعود اولان واصل نقد اعتبار ايتمهسى لازم كلدى . بو دنيانك آلام ايله نمايشنه دنيا
دولت وثروتنه بونلرك كبى حد ذاتنده متناهى وبناء عليه فانى وضايع اولان دنيا اجرندن عبارت ظن ايلممليدر .

وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ۝

مآل شريفى

والبته آخرت اجرى دها خيرلى فقط ايمان ايدوب تقوى يولنى طوتانلر ايچوندر ●

[وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ] وهرحالده آخرت اجرى دها خيرليدر . يعنى دنيا اجرى
بر خير ده اولسه آخرت اجرى ، ثوابى دها خيرليدر . چونكه دائمى ، ابدى ، خالص ، خير محضدر .
[لِلَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ] فقط ايمان ايدوب اتقا ايدر اولانلر ايچوندر . يعنى اللهى و رسولنى
تصديق ايله آخرته اينانوب اتقايى شعار ايدينن ، شرك و سيئاتدن قورونمغه عادت اولان محسنلر ايچون آخرت
اجرى دها خيرليدر . بناء عليه ارباب عبرت ، يوسفك دنياده نائل اولديغى اوكبى دولت ونعمت دكلده اصل
آخرتده ايرهجكى نامتناهى اجر احسانى نقد اعتبار ايلملى و ايمانه اصل ايله اتقا واحسانه چالشمليدر .
او ، مصرده اوصورتله مقام اقتداره متمكن ايكن ؛

وَجَاۤءَ اِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ ●

وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ قَالَ ائْتُونِي بِأَخٍ لَكُمْ مِنْ أَبِيكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي أُوفِي الْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ • فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ • قَالُوا سَنُرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ • وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ •

مآل شریفی

بر ده یوسفك برادرلری چیقه کلدیلر، کلدیلر یانینه کیردیلر، درحال اونلری طانیدی، اونلر ایسه اونی طانیمایورلردی • وقتاکه اونلری یوکلرینه حاضرلقلریله تجهیز ایتدی، دیدی: بڭا سزك باباڭزدن اولان برقارداشڭزی کتیرك، کوریورسڭز یا، بن اولچکی تمام اولچیورم و بن مسافر ایدنلرك اڭ خیرلیسییم • اکر اونی بڭا کتیرمزسڭز ارتق بنم یانمده سزه کیل یوقدر و بڭا یاقلاشمایڭز • دیدیلر: هر حالده اونك ایچون باباسندن اراده سنی المغه چالیشه جغز و هر حالده یاپارز • اوشاقلرینه ده دیدی: سرمایه لرینی یوکلرینه ایچنه قویوڭز، بلکه عائله لرینه دوندکلرنده اکلارلر، بلکه ینه کلیرلر •

[وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ] بر ده یوسفك قارداشلری کلدی — یعنی مقدما خبر ویردیکی قیتلق سنه لری حلول ایتمسه اولمقله زخیره ایچون هر طرفدن کلوب یوسفه مراجعت ایدیورلردی. قرداشلری ده مصره کلدیلر [فَدَخَلُوا عَلَيْهِ] بناء علیه حضورینه کیردیلر [فَعَرَفَهُمْ] درحال اونلری طانیدی — البته کره چوقدن زمانه هویتلری خبر ویرشدر. ودیمك که شکل و قیافتلرنده ده طانینمایاجق بر دکیشکلك یوقمش — ذاتاً بری طانیمسه اوله هیچ طانهمغی درکار ایدی [وَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ] اونلر ایسه اونی طانیمایورلردی — چونکه اوچوجقکن آیرلمسه، طانینه جق بر حال ومقامده بولونیوردی.

بناءً علیه سوره‌نك باشنده كچدیكی اوزره یوسف قویویه آتیلدیغی صیره‌ده كندیسنه وحی ایدلمش اولان
«لتنبئنهم بامرهم هذا وهم لا یشعرون» وعدی تحقق ایتمكه باشلامش بولونیوردی. اونلر بونی غریبانه بر صورتده عرضحال
ایتدیلر، او ده كندیلرینی طانیمادن بر وجه لایق اكرام ایله تجهیز ایتدی.

[وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ] وقتا كه اونلری جهازلریله تجهیز ایتدی — بوراده حاضر تقدیریله
صورت مخصوصه‌ده حاضرلادی، دوناتدی، بونلر تام اوغورلانه‌جغی صیره‌ده [قَالَ ائْتُونِي بِأَخٍ
لَكُمْ مِنْ أَبِيكُمْ] بر ده دیدی: بابا‌كزدن سزك اوبر قارداشكزی ده كتیرك — بو بابلاره كچدیكی اوزره
وقتیله «لیوسف واخوه احب الی ابینا منا» دیمش اولدقلری قارداشلری بنیامین ایدی. دیمك كه كندیلری
یوسفی كوتوروب قویویه آتانلر ایدی. ایچلرنده بولونمادی. بو صیره‌ده دنیا اوكجه دخولری اثناسنده
لعوت دنیا احتیاجلرینی عرض ایدرلركن بر قارداشلری داها اولدیغنی سویلمش اولمالیدركه یوسف بونلره
بویله بر آشنالق قوقوسی ویرمش اولدیغی حالده كندینی سزدیرمشدی. واحتمال كه اونلر یوسفی حقلرنده
خارجاً بایلمش بر تحقیق واستخباره عطف ایدرك فرقنه وارامامشلر، كوستردیكی بو دریه آشنالق
امرنده بو سبقه خبرة دوكمشلردی. بونی سویلركن سعد اولدرق «باخیكم، قارداشكزی» دیمیوب
قطع اضافتله نكره اولدرق «باخ لكم» دیمسی ده حقیقة بلیغدر. بابا‌كزدن سزك اوبر قارداشكزی دیه‌رك هم
اونی طانیمیورمش كبی داورانمش، وهم اونك سفرده قالدیغنه اشارت ایتمش، هم ده كندی اخوتی قصدیله
بر ایما ده بولونمش، و بو صورتله ایلك اولجه سوكیلی قارداشنی یاننه جلب ایتمك ایستمش ده بونلرك انقیادینی
تشویقه ضمننده دیمشدركه:

[أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي أُوفِي الْكَيْلَ] كورمیورمیسكز بن صحیح كیلی ایفا ایدیورم — یعنی
كوریورسكز یا عادتم بویله: حقكزی نقصاندن سوءاستعماله مساعده ایتمیورم، تام اولچیورم، دخا ایدیورم
كندمه اكسیك ویرمیورم، فضله ده ویرمیورم، كلجكده ده بوندن ایشته بویلم [وَأَنَا خَيْرُ
الْمُنْزِلِينَ] عینی زمانده بن «خیر المنزلین»م ده — الله‌یه حمد اولسون مسافرلری ایوی ضیافت ایدرم ده.
بونده اشارت كه اونلری تجهیز ایدنجه یه قدر خانه‌سنده مسافر ایتمش، ضیافت ویرمش، اكرام

واحساننده بولونمسه و بونی بر ثمن مقابلنده دكل ده دها فضله ذخیره ویردیكنه اعتراضه ایو قارده‌شنك
كتیرلمه‌سنه تشویق صددنده سویلسه و بونی شو صورتله تقویه ده ایتمشدر:
[فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ] اگر اونی بکا کتیرمزسه‌ڭز [فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي] آرتیق
بنم عندمده کیل یوقدر. — یعنی ایفا سوزی دورسه‌ه مصر طوپراغنده بر کیله ذخیره آلمق احتمالی یوقدر.
[وَلَا تَقْرَبُونِ] و بکا یاقلاشمایك — احسان و التفاته امید ده شویله طورسون سمته اوغرامایك
مملکتمه آیاق باصمایك. جواباً:
[قَالُوا] دیدیلر که [سَنُرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ] واریجه اونك ایچون باباسنه راوده
ایده‌جكز — یعنی اونی باباسی یانندن برالمه‌یه جالیشه‌جغز اما قاندیرمق چاره‌سنه باقه‌جغز [وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ]
و هر حالده بز بونی یاپارز. دیگر طرفدن یوسف:
[وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ] اوشاقلرینه — ذخیره‌لری اولچمه و تجهیزلریله مشغول اولانلره بندگانه
— ده [اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ] سرمایه‌لری یوكلرینك ایچنه قویوویرك دیمشدی
— الله‌نده بویله کیزلی بر احسانده دها بولونمشدی [لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ] که گری گلبیلسونلر دیه
— چونکه واروب آچدیقلری زمان یکی بر نشئه دها دویه‌جقلر و اللرنده حاضر بر سرمایه بوله‌جق و دیدیکی
کبی برادرینی آلاراق دونوب گلمکه شتاب ایده‌جکلردر.

بوراده دینیله‌بیلیر که بو قدر جوق ایچه دوشونن شیدلولقلر ایله ایلك فرصتده باباسنه آچیقچه
معلومات ویروب دعوته مسارعت ایتمك یوسفك بر واحسانه دها موافق اولمازمیدی؟ ظاهراً بو خاطره
هر خاطره گلبیلیر. فقط او زمانه بر دن بره سورور ایله باباسی ناصل اوله‌جقدی؟ عجبا گله‌بیلیرمیدی؟ خانداننی
مصره نقل ایتمك ممکن اوله‌جقمیدی؟ دیمك که حکمت لدنیه ایله اول کیتدیرلمه‌سی لازم اولانه او قارده‌شی
ایدی، بونی کیتدیرمه‌ده، یعقوب ایچون اسباب وحشت تحمل ایتمه‌جك، قلب یوسفده تویوره زنانه خاطره‌لرینه
مقابل قلب یعقوب بو ایکی هجرانله ایوسیزلانمادن واقع اوله‌جق وصال رحمتیه ذوقله ایله دویمایاجق، گوروشمه
اولادیارلانمه‌سینك لذتی نشوه‌سی تمام اولمیه‌جقدی. اونوتمامالی لازم که یوسفك بو معامله‌لری

كنديلرينه دكل برادرلرينه صوكره كله‌جك ايشلرده اكلاشيله‌جغى اوزره سه‌ طرفانه وجهى اوجر بابه ايتمشدر.

ايشته يوسف، قارده‌شلرينى بو صورتله طانيوب، وعودتلرينى تشويقه و تسهيل و تأمينه ايده‌رك

اوغورلادى :

فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا
أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ● قَالَ هَلْ آمَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ
عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ● وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ
وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَٰذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ
إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ● قَالَ
لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ
فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ● وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ
وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنِ الْحُكْمُ
إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ● وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ
حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ
يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ●

مآل شريفى

بو صورتله قارده‌شلر بابالرينه دوندكلرنده، اى پدرمز! ديديلر: بزدن اولچك منع ايدلدى، بو كره
قارده‌شمزى بزمله برابر كوندر كه اولچوب آله‌لم و هر حالده بز اونى محافظه ايده‌رز ● ديدى: هيچ
بن اونى سزه اينانيرمى‌يم؟ مكركه بوندن اول قارده‌شنى اينانديغم كبى اوله. الله خيرلى حفظ ايده‌جك

اللهدر. و او ارحم الراحمیندر ● دیرکن متاعلرینی آچدقلرنده سرمایه‌لرینی کندیلرینه اعاده ایدلمش بولدیلر
ای پدرمز! دیدیلر: دها نه ایسته‌رز. ایشته سرمایه‌مزده بزه اعاده ایدلمش. ینه عائله‌مزه ارزاق
گتیره‌رز. قارداشمزی ده محافظه ایده‌رز. هم بر دوه یوکی فضله آلیرز. که بو آز بر شی ● دیدی: احتمالی
یوقسه اونی سزکله برابر گوندره‌مم. تا که بتون هپکز احاطه ایدیلمدکجه اونی بانا حالا گتیره جککزه دائر اللهدن
برمیثاق ویره‌مزسکز. وقتاکه میثاقلرینی ویردیلر. دیدی که: الله سویلدیکمزه قارشی وکیلدر ● ای اوغوللرم!
دیدی: بر قاپودن گیرمه‌یک ده آیری آیری قاپولردن گیرک. مع ما فیه نه یاپسه‌م سزدن هیچ بر شیئی اللهک
تقدیرینی دفع ایده‌مم. حکم آنجق اللهکدر. بن اوکا توکل ایتدم وهپ اوکا توکل ایتملیدر اونک ایچون بوتون
متوکلر ● وقتاکه بابالرینک امر ایتدیکی یردن گیردیلر. اونلردن اللهک تقدیرندن هیچ بر شیئی دفع ایتمیوردی
آنجق یعقوبک نفسنده کی بر حاجتی قضا ایتمشدی. شبهه یوقدر که او محققا بر علم صاحبی ایدی. چونکه بز کندیسنه
تعلیم ایتمشدک. لکن ناسک اکثریسی بیلمزلر ●

[قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ] ای بزم بابامز! دیدیلر، منع اولندی بزدن کیله
— ذخیره ویریلمه‌دی. یعنی کلدیککز. دها یوکلری آچمادن بابالرینه کوردکلری احساندن بحث ایتمه‌دن
ایلک آغیزده بو ایچی بر خبرله سوزه باشلادیلر. یوسفک سرّی ایله مقید اولان صوک سوزینی بویله
ایراد که سوره‌دن مراد ده یکیشدیلر. کرچه مقصدلری « قارداشمزی کوتورمزسه‌ک بوندن بویله
بزه مصردن ذخیره ممنوع » دیمک اولاجقدی. فقط اونلر بونی بابالری اوزرنده اجرای تأثیر ایتمک
ایچون بر تشرنده بوکره ده بوسه گلمشلر ویولنه بوتون منع اولنمشدر کبی مطلق بر ممنوعیت ایله
سویلشلر و آرتیسنده ده مقصدلرینه رده دیمشلردر: [فَأَرْسِلْ مَعَنَا أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا
لَهُ لَحَافِظُونَ] بناءً علیه بزله قارداشمزی گوندر که ذخیره‌جی آلالم و امین اول بز اونی البته محافظه
ایده‌رز.

بابالری رد و قبول بیننده بر جواب ایله:

[قَالَ] ديدى كه [هَلْ اٰمَنُكُمْ عَلَيْهِ] اونك حقنده سزه امنيت ايتمم [اِلَّا كَمَا اَمِنْتُكُمْ عَلٰى اَخِيهِ مِنْ قَبْلُ] انجق بوندن اول سزه قارده‌شى حقنده ايتديكم امنيت كبى — يعنى لايقيله بر امنيت اولماز. بو افاده شويله بر تعريضله دردى افهام ايدر : بيليرسكز يا سزه بوندن اول يوسفى ناصل امانت ايتدم ؟ ايتدم ده نه اولدى ؟ اونك حقنده ده بويله تأكيدلر «وانا له لحافظون» ديمشدكز ده نه ياپدكز ؟ محافظه ايده بيلدكزمى ؟ آرتق بونك حقنده سزك حفظكزه اعتماد ايده بيليرميم ؟ [فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا] ايمدى الله ، حفظ ايتديكى تقديرده اك خيرلى بر حافظدر . — حفظ ايتمك مراد ايدنجه نه ده اولورسه اولسون اك خيرلى بر صورتده قطعيا محافظه ايدر . اونك ايچون الله‌ك حفظنه امانت ايتمك دها خيرليدر . [وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ] و او ارحم الراحميندر . بناء عليه رحمتندن مأمولدر كه محافظه ايدرده بر مصيبت دها ويرمز .

[وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ الخ] — ديمك كه اوللكى سوزلر حبس كلمدن ويوكلرى آچيلمادن جريان ايتمشدى . ديمك كه يوسفك بو تدبيرى اميدى وجهله پك بر شوقله اولمشدى .

بابالرى بونلرده مطمئن اولمايرده [قَالَ لَنْ اُرْسِلَهُ مَعَكُمْ] اونى ديدى ، اصلا سزكله برابر كوندرمم [حَتّٰى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللّٰهِ] تاكه اللهدن بكا بر ميثاق ويره‌سكز — يعنى اللهه يمين ايده‌سكز [لَتَأْتُنَّنِى بِهٖ اِلَّا اَنْ يُحَاطَ بِكُمْ] كه اونى هرحالده بكا كتيره‌جكسكز ، مكر هپكز احاطه ايدلمش اولهسكز — يعنى هپكز هرجهتده مغلوب اولمش ، باشه چيقه جق هيچ بر چاره كز قالمامش هپكز هلاك اولمجه ، فاقتدر يتمه‌جك بر وضعيته كرفتار اولمش بولنمه‌سكز . قدرك نه قدر شايان دقت بر جلوه‌سيدر كه يمين صوك درجه توثيقه صورتنده ايراد اولنان بو استثنا ايله يعقوب ايلريده‌كى احاطه وضعيتى صانكه احضار ايتمش ، وكويا او خصوصده‌كى عدم مسئوليتى توثيق ايتمشدر . اونك ايچون ديمشلردركه «البلاء موكل بالمنطق» بلاء ، ديله موكلدر .

[فَلَمَّا اٰتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ] بونك اوزرينه وقتاكه كندیسنه ميثاقلرينى ويرديلر [قَالَ اللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ] الله ، سوزلريمزه ناظر و وكيلدر ديدى . — شايان دقتدر كه «شاهد»

ویا «کفیل» دیمسه «وکیل» دیمشدر. دیمک که مقصدی یالکز شهادت دکل اجرادر. و دیمک که بو بابده کفالتده دخی بولنمقدر. «وهو علی کل شیء وکیل» ایسه تفضیلدر. یعنی اونک توفیقی اولماسه بز بو سوزلری ایفا ایده مزز. بزم حسابمزه بونلری اجرا ایدیوره جک قدرت و اراده آنجق اونکدر. توفیقی اوندن دیلرز.

[وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ]

بره اوغوللرم! دیدی، بر قاپیدن کیرمه‌یکز، متفرق قاپیلردن کیریکز. — دیمشدرکه بو توصیه‌نک سببی قولیلو بر صورتده کوزه چارپیلرندن و بر حسد و غمزه اوغرامالرندن صاقنمق ایدی. چونکه بونلره اوغوللری مصرده معلوم اولمسه و نظر دقتی جالب بر جمال آلسه بولونیورلردی. آکلاشیلیورکه حضرت یعقوب اسرائیلی بر ضعیت کورمسه و بونلری قارشی اوغوللرینه مصره کیره جکلری زمان اوچ بر داغیلرکبی بر تعبیه‌لی آکه رایدرک بر تدبیر امر و توصیه ایتمسه و بونلکر برابر تدبیر ایله تقدیر خدانک اوکنه کچیله‌میه جکنی اکلاتاراق دیمشدرکه:

[وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ] مع مافیه الله‌دن هیچ بر شیئی سزدن منع ایده‌میورم — یعنی بن بو تدبیر و توصیه‌مله سزی الله طرفندن کلمسی مقدر اولان هیچ بر شیئه هیچ بر قضادن خلاص ایتمش اولمیورم. اکر الله حقکزده بر حال بر قضا اراده ایتمش ایسه او مطلقا اولور. اوکا قارشی هیچ بر تدبیر فائده ویرمز. هر احتماله قارشی تدبیر آلمق ده لازم ایسه ده تدبیر تقدیره مدافعه ایده‌جک و مرادک حصولنی موجب اولاجق بر علت دکل، نهایت الله‌دن بر استعانه‌در. تقدیره موافق ایسه مفید اولور. یوقسه حذر، قدره مانع اولماز. [إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ] حکم، آنجق اللهکدر. [عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ] بن آنجق اوکا توکل ایتدم — آنجق اونک حکمنه اعتماد ایدوب امریمی اوکا تفویض و سزی اوکا امانت ایتدم [وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ] بناء علیه متوکللر ده اوکا توکل ایتسینلر. — یعنی توکل ایده‌جک اولانلر و یا بالطبع اعتماد ادانلر ده آنجق الله‌ه توکل ایتسینلر. نه باشقه‌سنه نه ده کندیلرینه کووه‌نمسینلر. حضرت یعقوبک بو توکل امرینی مناسبیله اول کندی توکلنه تقدیمی ده شایان دقتدر. بونکله کندیسنک بوکا اشارت و دیکرلرینک اوکا اقتداسی لزومنه تنصیص اولونمشدر.

نه الوانع دیدیکی کبی [وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوهُمْ] بابالرینک کندیلرینه
امر ایتدیکی یردن کیردکلرنده ده [مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ] باشلرینه اللهدن
کله‌جک هیچ بر شیئه مغنی اولمادی — او دخول ویا اوامر وتدبیر حقلرنده مصدوقه مقدر اولان شیلردن
قورتاره‌مادی ، احاطه یه اوغرامالرینه ، سرقتله اتهام اولونملرینه ، قارده‌شلرینک الیقونیلمسنه الخ...
مانع اولمادی [اِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضٰيهَا] انجق یعقوبک نفسنده‌کی بر
حاجتی قضا ایتمیش اولدی — که حس شفقت وفکر عبودیتله تحری سلامت احتیاجی واردی . بوتدبیرایله
کوکلنک تقاضاسی دفع اولنسه ، نفسنده تدبیرسزلکله بر قصور یاپیلمش اولمه احتمالی برطرف ایدلمش اولدی .
حاصلی او تدبیرک صرف النفسی تالایه تسلیه‌یه باشقه دانقده بر حکم ومنفعتی اولمادی [وَاِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ]
ونه الحقیقه او بر علم صاحبی ایدی — بویله اولمقله برابر ، یعنی تدبیرک تقدیره مانع اولمیه‌جغنی یعقوب بیلیوردی
وعلمنه صاحب اولدرده مقتضاسیله عمل ایدیوردی . [لِمَا عَلَّمْنَاهُ] چونکه بز اوکا تعلیم ایتمشدک —
وحی ویا تجربه ویا استدلال ایله بیلدیرمشدک [وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ] ولکن
ناسک اکثریسی بیلمزلر . — اونک بیلدیکنی بیلمز ، حکمت قدری اکلامازلر ده کیمی قوتی کندی تدبیرلرنده ظن
ایدر ، مقدراتی کندی نفسیه ایده‌جکنی دیمکه قدر کیدر ، کیمی ده توکلی تدبیره مانع ظن ایدر ، تدبیرلرده
بر استعانه اولدیغنی ، تدبیرایله نفسده بر حاجتک قضا ایدیله‌جکنی صاپه المازلر .

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلٰى يُوسُفَ اٰوٰى اِلَيْهِ اَخَاهُ قَالَ اِنّ۪ي اَنَا اَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ • فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ ف۪ي رَحْلِ اَخ۪يهِ ثُمَّ اَذَّنَ
مُؤَذِّنٌ اَيَّتُهَا الْع۪يرُ اِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ • قَالُوا وَاَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ
• قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاءَ بِه۪ حِمْلُ بَع۪يرٍ وَاَنَا بِه۪ زَع۪يمٌ • قَالُوا
تَاللّٰهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْاَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِق۪ينَ • قَالُوا
فَمَا جَزَاؤُهُ اِنْ كُنْتُمْ كَاذِب۪ينَ • قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وُجِدَ ف۪ي رَحْلِه۪ فَهُوَ جَزَاؤُهُ

كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ • فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا
مِنْ وِعَاءِ أَخِيهِ كَذٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ •
قَالُوا إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا
لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرٌّ مَكَانًا وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ • قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ
أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ • قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ
أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذًا لَظَالِمُونَ •

مآل شريفى

وقتاكه يوسفك يانينه كيرديلر ، قارداشنى كنديسنه آلدى ده ، ديدى : بن حقيقتده سنك
قارداشڭم ، صاقين باپاجقلرينه كوجونمه • صوكره اونلرى يوكلرينى حاضرلقديرتجهيز ايتديكى وقت صوتاسنى
قارداشنك يوكى ايچينه قويدى ، صوكره ده بر منادى كونديردى : اى كاروان سز هر حالده خرسزلق
ايتمشسكز • بونلر ده دونديرده ديديلر ، : نه آرايورسكز ؟ ملكك ديديلر : صواعنى آرايورز ، اونى
كتيرنه بر دوه يوكى بخشيش وار ، و بن اونا كفيلم • تالله ديديلر : سز محقق بيلورسكز كه بز اوراده
فساد چيقارمغه ايچون كلمه‌دك ، خرسز ده دكلز • شمدى ، ديديلر : يالانجى چيقارسه‌كز جزاسى نه ؟
جزاسى ديديلر : كيمك يوكنده چيقارسه ايشته او ، اونك جزاسى ، بز ظالملره بويله جزا ويررز •
بونك اوزرينه قارداشنك قابندن اول اونلرك قابلرينه باشلادى ، صوكره اونى قارداشنك قابندن
چيقاردى ، ايشته يوسفه بويله بر تدبير ياپدق ، ملكك دينينده (جزا قانوننده) قارداشنى
آلمسنه چاره يوقدى ، لكن الله ديلرسه باشقه ، بز ديلديكمزى درجه‌لرله يوكسلتيرز ، و هر علم صاحبنك
فوقنده بر عليم واردر • اگر ديديلر : او چالسه بولونيورسه بوندن اول بر قارداشى ده چالمشدى ،

اووقت یوسف بونی ایچنه آتدی ؛ واونلره بللی ایتمه‌دی . سز دیدی فنا بر موقعده‌سکز . والله یک اعلی بیلیور : نه اسناد ایدیورسکز ● ای شانلی عزیز ! دیدیلر : ایسه اول که بونک بویوك بر اختیار پدری وار . اونک ایچون یرینه بریمزی آل . چونکه بز سنی محسنلردن کوریورز ● الله صاقلاسین دیدی : متاعمزی یاننده بولدیغمز کیمسه‌دن باشقه‌سنی طوتمامزدن . چونکه بز او تقدیرده ظلم ایتمش اولورز ●

[آوٰی اِلَیْهِ اَخَاهُ] قارداشنی کندینه ایوا ایتدی — یاننه آلدی ، سینه‌سنه چکدی .

روایت اولنور که یوسفک حضورینه کیردکلرنده ایشته امر ایتدیککز برادرمز ، کتیردك دیه تقدیم ایتدیلر ، اوده ای ایتدیکز ، اجابت ایلدیکز ، اونی نزدمده بولاجقسکز دیدی ، اکرام ایتدی ، صوکره اونلره بر ضیافت ویردی . وایکیشر ایکیشر سفره‌یه اوطورتدی ، بنیامین تك قالدی ، قالنجه « شمدی قارداشم یوسف صاغ اولسه ایدی اوده بنی برابرنه اوطوردیردی » دیدی وآغلادی ، یوسف ده « برادریکزك قالدی » دیدی ویاننه آلوب کندی سفره‌سنه اوطورتدی ، صوکره هر ایکی‌یه آیری آیری بر ر خانه اوطه‌سی تخصیص ایتدی و « بونك ایکنجیسی یوقده بنیامین بوده بنم یاننده اولسون » دیه رك کندی اوطه‌سنه کوتوردی قوجاقلایه قوجاقلایه یاننده یاتیردی ، صباح اولدی ، یوسف اونا اولادیکی صوردی ، اوده اون ایکیم وار ، هپسنک ادینی هلاك اولان برادرمک اسمندن مشتق قویمشدم دیدی ، بونک اوزرینه او هلاك اولان برادریکز یرینه بن برادرك اولسه‌م خوشلانیرمیسیکز ؟ دیدی ، اوده ، سنك کبی بر برادری کیم بولهبیلیر . امانه چاره که سنی یعقوب وراحیل دوغورمامشدر دیه کوکس کچیردی ، اووقت یوسف آغلادی ، قالقوب بونی قوجاقلادی وکندینی طانیتدی ده [قَالَ اِنِّی اَنَا اَخُوكَ] بن دیدی ، بن سنک او قارداشکم — یوسف [فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] بنیامینه آلدیرمه باتیرینه . —

بعض بزلری قدره سنه جبرلسیله برلشوب مسعود اولدیغمزدن آرتق قارده‌شلریکک ماضیده یاپدیقلرینه دیا بوکره بنم آوادیمک یاپماسی بقدر اولانه صالانه کوجحه ، محزون اولمه ویوسف آغلادیغنی کیمسه‌یه سویلمه ، دوغماسه کبی اول دیه تنبیه ایتدی ، دیمك که ماجرایی ده آکلاتدی .

روایت اولنورکه بنیامینه، یوسف آغاڭه بن سندن آیریلمام دیمش، یوسف ده ایشته بابانڭ بندن طولایی غملی اولدیغنی بیلیرسڭ، بن ده سنی آلیقورسام غمنی ازدیاد ایده‌جك، هم بوڭا بر بهانه یوقده مکرکه سڭا ناخوش بر شی اسناد ایده‌یم دیمش، او ده آلدیرمام نه ایسترسڭ یاپ جوابنی ویرمش، بونڭ اوزرینه یوسف، آیده‌کی چاره‌یی آڭلادڭمی، او ده هاه هاه، یاپ دیمش.

[فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ اَخِيهِ الخ] وقتاکه اونلری صورت مخصوصه‌ده جهازلرینی تجهیز ایتدی، او اثناده سقایه‌یی قارده‌شنڭ یوکی ایچنه یرلشدیردی — شبهه یوق که بر مسافری اوغورلارکن یوکنه بر شی قویمه اوڭا هدیه ایتمکدر.

سقایه، صوصاغه، مشربه، طاس کبی ایچیله‌جك صو قویولان قاب، لام عهد، بونڭ معلوم ومعهود بر شی اولدیغنی کوستریور. که یوسفڭ بنیامینی یاتردیغی اوطه‌سنده قویدیرلان و سوکیلی بر قارده‌شه هدیه ایدلمك لایق بولنان قیمتدار بر مشربه اولمه ظاهردر. نته‌کیم بر آلتوندن یا کوموشدن طاس ایدی دیمشلردر. واقعا بونڭ ظاهرینه نظراً یوسف، بونی کندی الیله قویمش، او بر دفعه سرایده یاپدیغی کبی اوشاقلرینه قویدیرمامشدر. شو حالده قویولوشنه باشقه‌سی واقف اولمامش، آنجق تحری و استخراجی ایچون قانونڭ جبریله سائرلری کورمشلرکه [ثُمَّ اَذَّنَ مُؤَذِّنٌ] صوڭره ده بر منادی باغیردی: [اَيَّتُهَا الْعِيرُ اِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ] ای قافله، سز مطلقا خرسزسکز — دوشونملیکه کوردیکی آرالق آرقه‌سندن آکسزین بوییله بر تشهیر و اتهام فجائی بر شیدر. بو نداء، غیر معینه بر منادی‌یه نسبت ایدیلیور. بو تعقیبده یوسفڭ امر و تنبیه ایتدیکی تصریح اولونمیور. فقط نتیجه معامله‌یه نظراً اونڭ سوزیله واجازتیله وقوعه ایتدیکی ده انکار ایدیلمیور دکل، او حالده بو حیله ظاهراً بر اتهام اولسه ده، نفس الامرده بنیامینڭ اولدیغی بیلسه یوسف نفسا نظرنده حقیقتده یوق بالانده، بر بهتان اولمازمی؟ یوسف بوڭا ناصل جواز ویرمش اوله بیلیر؟ بوراده بو سؤال، لابد، جوابی ده غایت دقیقدر. حقیقتده بونده شبهه ایچون بر اتهام دکل، تقریبا یوسفڭ باباسنه قاصرسه اولسه بر تقریبه و اداعاده بر تقربدر.

مسابقه‌ده بو حیله ایلهایه بنیامینه ایسه بونڭ کندی حقنده بر مواضعه اولدیغنی بیلدکدن صوڭره بو تعریفی اوزرینه

معفوه بيله اولويورلر . فقط بنيامينه «فلا تبتئس بما كانوا يعملون» ديه تنبيه ايديور يوسف ، كنديسى بويله
برجزا ايله قارده‌شلرندن انتقامى آليورلر ؟ خاير ، كوره‌جكز كه يوسف ، اونلرده كندى حقنى عفو ايتمشدى
لكن ، اوبابه قارشى ايشلدكلرى بر ده جنايت واردى كه اونى عفو ومغفرت يوسفك الندن كلمزدى . آنجق اونلرك
عفوندن معفو اوله بيليرلردى . اونى اجرا ايتمكده بوخصوصده كنديسنه خاطرلاته‌رق اول جهتله نيابة تعريضلى بر اخطارده
بولنمه‌يه اوتقدير ايله جدى بر ندامت وتوبه وسيله‌سى احضار ايده‌جك وبوصورتله بنيامينك قالمه‌سى تأثيريله
ايتديكى كبى اونلرك ده توبه‌لرى اونلرده قلبلرى اسباب تهيئه ايتمش اوله‌جقدى . وفى الحقيقه بونلرده صوكره كه
كلمشدنده ناصل بر رقت قلب ايله وندامتله صاف بر حس واستعداد ظهوره ايتمش اولدقلرينى كوره‌جكز .

ايشته حقيقتده بو بيله‌لرى بر خاتم حكمتدى تلقيه ايله ربانى بر جزا ، الهى بر تربيه اوله‌جقه وبونلر
ضمننده بابالرينه ويردكلرى تعهد وميثاقك مسئوليتندن ده قورتوله‌جقدى . چونكه «الا ان يحاط بكم» استثناسى
تحقق ايتمش بولنه‌جقدى .

بويله باطنده شفقت برتقدير ، ظاهرده اچى بر اتهام اولان بو ضابطه قارشيسنده ناصل بر درايت
وثبات ابراز ايتديلر ؟ :

[قَالُوا وَاَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ] اونلره يوزلرك ديلرك — يعنى سسى ايشتديكه باقديلر
باقيلر باقيلر دكل ، آرقه‌لرندن برجماعت تعقيب ايديور ، بونلره دونوب ديديلركه : [مَاذَا تَفْقِدُونَ]
نه آرايورسكز ؟ — شايان دقتدركه كنديلرينى اوغرى ، خاين ديه ده نيتكز خيالنده ديمه‌يورسكز ، اسلوب حكيمانه
ايله نزاهتلرينه بابه وحسه ايله دعوت يولنده شو بحثى افهام ايتمشدركه هله عجب ايله اوقدر ايرى كيتميلك
باقالم ، بزه قارشى بويله بر خطاب يا قيشمانه ، بر اولانه كيمسه‌لرده بويله بر اتهام رد اولماز . بز سارق اولمادقدن
باشقه احتمال كه سزده بر شيئى ده چالنمامشدر . اوله بيلركه برشى ضايع ايتمشسكزدر ، ده اونى آرايورسكزدر .
نه آرايورسكز ؟ فقط نه در اونى سويله‌يك ؟

في الحقيقه بو ارشاد سببيله اونلرده بودائره ده تحرير كلام ايتديكنى حس ايده‌رك [قَالُوا نَفْقِدُ
صُوَاعَ الْمَلِكِ] ديديلركه ملكك صواعنى آرايورز : [وَلِمَنْ جَٓاءَ بِهٖ حِمْلُ بَعِيرٍ] واونى كتيره‌نه

بر ده یوکی (ذخیره) بخششه وار — یعنی باتیك بابالم بلکه یوکنز بزك آراسنه قاریشمشدر. مقابلنه
تکریر دکل تقدیر کورویک [وَاَنَا بِهٖ زَعِيمٌ] دیه بوکا کفیلم — آکلاشیلیورکه سوزی او
باغیراله مؤذنه سویلیور. واوکی جمله‌لرده «بز» بونده «بن» دییور. واو، بو تعقیب وتحری
مأمورلرینك رئیسلری ایسه دیمز آکلاشیلیورکه یوسفك تعلیماتی بو ایمیسه.

صواع، لغتده صاع دینیلن واحطاملریه ده تعبیر اولنان برکیل، یعنی اولچك، بر ده صواعجه
برنوع طاس وشربه معنالرینه کلیر. بورادهده بعضلری اولچك، بعضلریده یوقاریده سقایه‌نك بریانی
کبی شربه معناسیله تفسیر ایتمشلر، صواع، اسم، سقایه وصف اولدیغیده سویلنمشدر. لکن «السقایه» ایله
ظاهر اولان یوسفك شربه‌سی اولدیغی. بورادهایسه هم ایکی معنایه محتمل اولان «صواع» تعبیرینك قوللانلمی
هم ده ملکه اسناد ایدلمسی قاچاماسقلی بر توریه قصد ایدلمش اولدیغنی آکلاتیور. ملك تعبیریله مخاطبلری ذهننده
باشقه برجهات ایقاظی مطلوب اولدیغنده شبهه یوقسه ده بونده عزیز اولان یوسف ویا بالذات ملك قصد
اولنمقده محتملدر. یوسفك قویدیغی شی هرحالده کندینك اولمق کرکدر. انجق بواوکا احتمال کرسقدیمالك
طرفندن هدیه ایدلمشدر. اکر ذخیره اولچولمسی کیدهده قیمتدار برصاع ایدیسه ایشك حقیقتنی بیلمیندیر بونلر ظاهره
حکومتك اولدیغنی فهم ایده بیله‌جکلر دینادن حقیقتده ظاهراً کوروندیکی کبی براتهام یاپیلماسه، قابل تأویل
برتوریه قصد ایدلمسه ومکر براستعاره کورزه نیلمسه اولاجقدی. چونکه یوسف، دولتك برمعیار سعدلیق حکلکله
بروسطه احیاتی ایدی، «نه آرایورسکز؟» سؤالنه قارشی بوسعتی اظهار اولنسه ده «سز برعزیزه قویویه
اتمشسکز اونی آرایورز» دینلسه ایدی نه درلسه اولوردی؟

[قَالُوا تَاللّٰهِ] — عربجه تا، قسم با ویا واو معناسنده ویاخود اونده بدل برجسمیه حرفی
اولمقله برابر فضله بر ده تعجب معناسی افاده ایدر. یعنی تعجب ایله برابر قسم یاپیلدیغی زمانلرده «تالله»
دینیر. لسانمزده ایسه بونك نظیری یوقدر انجق بزده تا ایله واوی جمع ایدرك «تاوالله» دیندیکی صورتله
برتعجب آکلادرز. اونك ایچون تا ایله اولان قسملرك ترجمه‌سنده بو صورتی اختیار ایتمك مواقف اولور. یعنی
«تاوالله» دیدیلر [لَقَدْ عَلِمْتُمْ] حقیقة معلومکز اولدی — کلدیکمزی کوردیکز، یاقیندن

اموالنه واقف اولديكز، جداً علم حاصل ايتديكز [مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ] كه بز بوراده :
بو مصر طوپراغنده مفسدلك ياپمغه، اخلاقسزلق ايتمگه ايچون گلمه‌دك [وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ]
بز هيچ بر زمانده سارق ده دگلز — يعنى بونى حكومتكزك معلومى ايكن بويله سوزلر سويلمكز نه عجائب شى.

جواباً مأمورلر :

[قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ] او حالده ديديلر، شايد يالانجى چيقارسه‌كز
جزاسى نه؟ — يعنى هايدى اونى اويله اولسون، فقط آرالريكزده ظهور ايدرده بو صورتله برائت
ادعاكزده يالانجى چيقارسه‌كز آرالريكزده شونك جزاسى نه‌در، بونك قانونى ندر، حكمنى نصيل ايدرسكز؟
[قَالُوا جَزَاؤُهُ] اونك جزاسى ديديلر [مَنْ وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ] هر كيمك
يوكنده بولنورسه او كنديسى، اونك جزاسيدر. او مالك چالنديغى مقابلنده سارقك كندى شخصى طوتولور
استخدام ويا استملاك ايديلير. [كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ] بز ظالملرى بويله جزالانديررز. —
يعنى بر ظلم ديمك اولان سرقت فعلنى ياپانه بويله جزا ويررز. ديليور كه يعقوبك دينده سرقتك جزاسى
سارقك كنديسى چالديغى مالك صاحبنه مال ايتمكدى كه بعض تفسيرلرده بر سنه مدتله اولديغى مذكوردر.

[فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ] بونك اوزرينه — يوسف — قارداشنك قابندن
اول اونلرك قابلرندن باشلادى — ديمك كه او جمله استنطاق و استجواب صوكره قافله بولونه يوكلر بر بر
يوسفك حضورينه احضار واقامه‌لرى تثبيت ايدلديكده تحرى‌يى يوسف بالذات كنديسى ياپدى. [ثُمَّ
اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ أَخِيهِ] صوكره ده اونى — يعنى سقايه‌يى — قارداشنك قابندن چيقاردى
— بنا عليه موجبنجه قارداشنى اليقويمغه چاره قازاندى.

بوراده گوريليور كه « استخرجه » دگل « استخرجها » بويورلمش، ضمير صواع دگل ده سقايه‌يه
ارجاع ايديلمشدر. ديمك كه بوكره چيقاريلان اصل ملكك صواعى دگل، يوسفك سقايه‌سى ايدى. بونكله اونلر
حقيقتده شاهدينك اتهامندن قورتولمه بولونيورلرده كندى دينلرى موجبنجه ويردكلرى فتوانك حكمى دگشميور-
بو نقطه‌لى‌در. چونكه چيقاريلان ملكك صواعى اولسه‌ايدى، يوسف بر حاكم صفتيله قارداشنى ملك نامنه

ضبط ایتمه‌یه حکم ایتمك لازم گله‌جك که بو بر ظلم اوله‌جقدی و بکه او زمانه نسبتله کندینی مدافعه ایتمك لزومنی
حس ایده‌جك ، مطلوب حاصل اوله‌جقدی . فقط چیقاجه‌سی یوسفك قویدیغی سقایه‌سی ایدی ، بناءً علیه قرداشنی
کندی نامنه ضبط ایدیوردی . بو صورتده یوسف ، هم مدعی ، هم حاکم اولمسه اولماز می ؟ خایر ، یوسف بر مدعی
وضعیتنده طلب و تحری ایتمسه اولیور ، حکم ده قارداشلرینك فتواسیله حاکملکلرینه استناد ایتمسه اولیوردی .
مدعی علیه موقعنده طوتولسی لازم گلسه قارداشی ده اقرار ایتمش اولدقلری بر اعتراضه ده ایتمیور ، سبعه ایدن
فلاه بتدیش لماکانوا یعلمون ، منطوقنجه هیچ آکلامیوردی ، اکلامیه‌کر لکنه کندیسی طانیتمه زمانك حلول
ایتدیکنی بیلن یوسف ، قارداشی الیقویمه چاره‌سنی دوشونورکن ، بو استبداد یولنه صاپمیور ، بقانیك جائز
اولدیغی قوتی سوء استعمال ایتمیور . ظلم و جبروت شائبه‌سی ویره‌جك تدبیرلره توسل ایدیورده مسئله‌یی صرف
عدلی و قانونی بر صورتده حل بولنمه اولیور . گرچی بو بر حیله‌در ، فقط نه گوزل حیله !
[كَذٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ] ایشته یوسف ایچون بویله بر حیله یاپدق — بونلرده
که « ماکان یغنی عنهم من الله من شیء » کبی بوده آکلاتیورکه یوسفك بولندیغی حیله الله تعالینك وحی
و تعلیمیله جریان ایدیوردی : یعنی یوسف ایچون بو عجیب حیله‌یی الله ، تقدیر و ترتیب ایتدی ، اولا اونی الله
وحی و تعلیم ایتدی ده قارداشی الیقویمه ایچون فتواسنی قارداشلرینه ویردیردی . و بو صورتله باباسنك شریعتی
مصرده تطبیقه یولنی آچدی ، یوقسه [مَاكَانَ لِيَأْخُذَ اَخَاهُ فِى دِينِ الْمَلِكِ] ملکك دیننده
قارداشی ضبط ایتمه‌سنه احتمال یوقدی — بوراده « دین » کلمه‌سنك معناسی جالب دقتدر . بلکه
بونده مقصد ، او زمانه مصر ملکلکنده رسمی اولان شریعت و بالخاصه « جزا قانونی »در . نقل اولندیغنه
گوره او وقت مصر جزا قانوننده سرقتك معروف و رسمی اولان جزاسی سارقی دوکمك و چالدیغی مالك ایکی
قات تضمینه ایله بر تکده عبارت ایدی ، بناءً علیه اخذ و حبس خلاف قانونده اولوردی . یوسف خلاف قانونه
حرکتی تجویز ایتمه‌جکی و باباسنك شریعتی هنوز مصرده اعلان ایدلمسه بولندیغی جهتله مصر ملکی‌سی ایچون
ملکك معروف اولان قانونی ایله حکم ایتمك لازم گلیردی . ملکك قانوننده ده یوسفك قارداشنی
کندیسی ایچون اخذ ایتمه‌سنه چاره یوقدی [اِلَّآ اَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ] لکن الله دیله‌سی مستثنا . —

الله بر شیئی مراد ایدنجه اسبابنی تهیه ایدر . اونك ایچون بر قرنداشنه یوسفه اوشاقلی تعلیم ایدوب قرداشلرینك
مملکتنه مراجعت ایده‌ردیکی کبی دیکر قرنداشلرینه فرداشلرنده ایشی سزدیره‌رك اول وجهله جواب و حکم
ویردیردی . دیمک اولورکه هم مملکتك قانونی اخلال ایتمه‌دن اونلری اقرارلریله الزام ایلدی ، هم باباسنك
شریعتنده بر حکمك تطبیقنده معرفتنه عملی بر مثال ویردی ده بر وجه معروف ایو قارداشنی آلیقویمه
حقنی بولمش اینکره باشقه هیچ بر قرنداشی اولیه‌رق اوبر قرداشلری ده بالاده‌کی «الا ان یحاط بکم»
مدلولنه استثنائی بر وضعیته کیره‌رك بابالرینه قارشی ویردکلری میثاقك مسئولیتنده قورتارردی . اگر
«جزاسی نه در ؟» سؤالنه قارشی قارداشلری بالفرض مملکتك قانونی نه ایسه اونی بابا یاسکز دیوبرسه
ایدیلردی ویاخود بوندن اول کندی بیلدکری ایچون جزالری اولاده سرمایه‌لرینك قونولوردی‌سه بولنمقده
خاطرلایه‌رق بویله ایچنده اونی پیشنك بولونوردیه‌رك طوتمغه طوغری بر سرقت دلیلی اولمه‌لارنم کلمه‌جکدی
ایدی سوروب ده قصداً قونولمادیغنه بر بینه تکلیف ایتسه‌لردی شبهه یوقه کم یوسف بو وسیله ایله مطلوبنه ایره‌مزدی
لکن الله ، بویله دیله‌دی ، اویله اولدی . [نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ] بز — عظیم الشان
— هر کیمی دیلرسك درجه‌لرله یوکسلتیرز . — یعنی بویله مستثنا علم و اراده ایله ترفیع درجات ، بو
ماده‌یه ویوسفه مخصوص دکلدر . الله ، کیمی دیلرسه بویله و حتی بوندن داها زیاده درجه‌لرله یوکسلتیر .
[وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ] و هر ذی علمك فوقنده بر علیم واردر . — یعنی او درجه‌لر
ایچنده اك یوکسك مرتبه علم مرتبه‌سیدر . ویوسفك قارداشلرینه تفوقی بر علم تفوقیدر . قارداشلری ده
اهل علم ایسه‌لرده بو ایشك حقیقتنی اونلر بیلمیور ، یوسف ایسه بیله‌رك حرکت ایدیوردی ، مع مافیه نه قدر
یوکسك درجه‌ده بولونورسه بولونسون هر علم صاحبنك فوقنده بر علیم واردرکه او ، الله در ، اونك علمنه
کیمسه یتیشه‌مز .

شمدی ایشك حقیقتنی بیلمه‌دکلرندن طولایی کندی حکملری بر دعوای غیب ایتمه‌سه دوشکون بر وضعیته
دوشمه اولان قارداشلر [قَالُوا إِنْ يَسْرِقْ] شاید ، دیدیلر ، سرقت ایتمه‌سه بولونیورسه
[فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ] بوندن اول اونك بر قارداشی ده بر سرقت یاپمشدی — بوندن مطلقا

بر باقلسه دار ديه جك بر ده كنديلرينى شبهه دن قورتارمق ايچون بيلمسه ايدى يوسف حقنده نه حقيقة واقف اولمادقلرندن بويله بر افترايه اقتحام ايتديلر.

بر روايته كوره يوسفك آناسنك باباسى بر پوته طاپنغوسى، يوسف چوجقكن آناسنك اوده اولوبنى كيزليجه آلمسه و قيرمسه ايمش، حتى بونى سويلمك ايسته مشلر. بو سوزى ايله اولاده كى «انكم لسارقون» خطابنك ويرديكى انديشه ايله سويلمش و اوده مقابللرنى بر عتاب كبى اولمشدر.

[فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ] يوسف ده بونى نفسنده كيزلدى — يعنى نفسى بو سوزده بر اجيله حس ايتدرمدى دكل، فقط كيزلدى، صبر ايتدى، قصورلرينى يا فخارى ده كندى كنديسنه [قَالَ أَنْتُمْ شَرٌّ مَكَانًا] سز، ديدى، فنا بر موقعده سكز. — يعنى بو سعد ومحنه اولديغكز مسئله دن طولايى فنا بر موقعه دوشديكز، محجوب وشاشقن اولديكز، بنا برين تسلى يه محتاج اولديغكز بويله بر صره ده حسد وشاشقينلق آغزيكزدن قاچيرديغكز بولانكز تحمل ايتك، قصوريكزى باقمامه اقتضا ايدر. [وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ] اسناد ايتديككز وصفنده ده الله اعلمدر. — يعنى بن وقارداشم بيليورز، والله دها ايى بيليور كه حقيقت سزك ديديككز كبى دكل، بزده سرقت صادر اولمامشدر. او حالده اصل سوزكزده نه يه آلنه يم؟

بونك اوزرينه حدق برادرلر شفاعت واسترحام يولنه دوكولرك والديلرندن قارداش شريف قورتارمق ايچون كنديلرينى فدايه راضى اولدرده [قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ] الخ...

فَلَمَّا اسْتَيْأَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ أَبَاكُمْ
قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللّٰهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ
الْأَرْضَ حَتّٰى يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللّٰهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ● ارْجِعُوا
إِلَى أَبِيكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا
لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ ● وَاسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ●

مآل شریفی

وقتاکه اوندن امید کسدیلر، فیصلده ایرده چکیلدیلر، بیوکلری دیدی که: بابامزك عهدیکزی اللهه میثاقه آلمش اولدیغنی، بوندن اول ده یوسف حقنده ایتدیککز قصوری بیلمیورمیسکز؟ آرتق بن بورادن آیریلمام تا بابام بکا اذن ویرنجه‌یه ویا الله حقمده بر حکم تعیین ایدنجه‌یه قدر که او خیر الحاکمیندر • سز دونك بابامزه ده دییك که ای بزم بابامز، اوغلك خرسزلق ایتدی، بز انجق بیلدیکمزه شهادت ایدیورز، یوقسه غیبك حافظلری دکلز • هم بولندیغمز شهره صور، هم ایچنده کلدیکمز قافله‌یه، وامین اول که بز جداً طوغری سویلیورز •

کلوب بویله دیدیلر اما یعقوب بوکا اینانوب اونلر کبی امیدی کسرك یأسه دوشدیمی نه یاپدی؟ :

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَاْتِيَنِى
بِهِمْ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ •

مآل شریفی

یوق، دیدی: سزه نفسکز بر ایش تسویل ایتمش، آرتق بر صبر جمیل، یاقیندر که الله بکا هپسنی بر کتیره، حقیقت بو: علیم او، حکیم او •

وَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا اَسَفٰى عَلٰى يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ

وَهُوَ كَظِيمٌ • قَالُوا تَاللّٰهِ تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتّٰى تَكُونَ حَرَضًا اَوْ تَكُونَ
مِنَ الْهَالِكِينَ • قَالَ اِنَّمَا اَشْكُوا بَثِّى وَحُزْنِى اِلَى اللّٰهِ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ
• يَا بَنِىَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَاَخِيهِ وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِنَّهُ
لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ •

مآل شریفی

واونلردن یوزینی چویردی ده «یا اسفی علی یوسف» دیدی و حزنندن كوزلرینه آق دوشدی
آرتق یوتقونیور، یوتقونیوردی • تالله دیدیلر حالا یوسفی آكوب طوریورسك، نهایت
غمدن اریه‌جكسك ویا هلاك اولانلره قاریشه‌جقسك • بن، دیدی، دوكدیكمی، حزنمی آنجق
الله شكایت ایدرم واللهدن سزك بیلمیه‌جككز شیلر بیلیرم • ای اوغوللرم هایدی كیدیكز ده یوسفله
قارداشندن بر تجسسده بولنكز واللهك روحندن یأسه دوشمیكز، چونكه اللهك روحندن یأسه دوشن
آنجق كافرلر كروهیدر •

[وَتَوَلّٰى عَنْهُمْ] واونلردن یوز چویردی ده [وَقَالَ يَا اَسَفٰى عَلٰى يُوسُفَ]
یا اسفی علی یوسف دیدی — اسف، معلوم اولدیغی اوزره حزنك شدتیدر كه بو معناده لسانمزده
داها زیاده «غم» لفظی قوللانیلیر (سورهٔ اعرافده «ولما رجع موسی غضبان اسفا» آیتنده، بوراده
غضب ایله اولان علاقه‌سی كچمشدی باقه) اسفاده‌كی الف مقصوره متكلم یاسندن بدل، ای اسفم دیمكدر.
یاخود ندای ندبه‌در كه مصیبتك شدتینی «آه» كبی تحزن و تحسرده بر استدا افاده ایدر. ندانك جوابی محذوفدر
«علی یوسف» اسفك بناسنی كوسترن متعلقیدر. اسف ایله یوسف ماده‌سی بیننده‌كی جناس ده كلامه
بر رقت ویرمشدر. كه علم بدیعده بوكا تجنیس تحریف تعبیر اولنور. یا، اساساً اوزاغه ندا ایچون قونولمشدر.

اسفى، سوزنى ايشيتيجه، اگلامه، قابل خطاب بر ذات يرينه قويه‌رق نداايله چاغيرمسنده ده شبهه يوقدركه اينجه
معنالى بر مجازدر. يعقوب بوكره ايكى اوغلنك دها هجرانيله داغدار اوليور، هجرانه يوسف برده بونى
انضمام ايديور. ديگر اوغوللرينك كنديلرى چوقلرده بر حقيقه اولديغنى اكلايور، يأسه ايناميور، اللهدن
اميدينى كسميور، اسف ايله صبره قرار ويريور. ايشته حيات وسائطى حقنده هرنه ايسه بر خبر گتيرلمه‌مش اولديغى
حالده فانى بر كوسك كيزدوب قورت يدى ديديكى يوسفك حياتى حقنده مجرد رحمت الهيه دليلندن باشقه ظاهرده
بر اميد اماره‌سى ده بولونميور. بويله برآنده يوسف، يا نه اولسه ايدى مقام صبرده كنديسنه كوزل بر جميل حال
اوله‌جقدى. سلامتى خفاسى ده كوكلى وبنا عليه بر لوقه بو مصيبتلرى بر يوسفك هجراننده طوپلامسه بولونيور
ويوسفه مقابل كنديسنه آرتق اسفك كنديسنه باشقه حجم حال اوله‌جق بر صاحب كوزل اوليوردى سوزلرينه
ايناماديغى اوغوللرينه صرف نظر ايدوب صاف يوسفه چاغيرر كبى بر شكايت ايله اسفه ندا ايدرك ديمش اوليوركه
اى اسفم، اى بلا باشقه غم دوليورمه جه اولامه شدتلى غم، اى يوسفك يادكارى اسف! ... او زمانده طوغرما
تام زمانده كى بلا كه حسرتم آرتدى، صوك درجه‌يه چيقدى. رسول الله صلى الله عليه وسلمدن منقولدركه «يعقوب عليه السلام
يوسفه وجدى نه درجه‌يه بالغ اولمشدى» ديه جبرائيله سؤال ايتمش، «اولادى غائب ايدن يتمش آنا وجدى» ديمش
«او حالده اجرى نه قدردر؟» ديه‌جك «يوز شهيد اجرى، والله بر لحظه بيله سوء ظنده ايتمدى» ديمشدر.
بو دلالت ايدركه مصيبت زماننده تأسف وبكا جائزدر. چونكه شدائد زماننده انسان كنديسنى پك آز ضبط
ايده بيله‌جكى جهتله بونده بوستبوره نفس، تنكيف تحته كيره‌جك خصوصاتدن دكلدر. في الحقيقه رسول اكرم
صلى الله عليه وسلم ده اوغلى ابراهيمه آغلامشده «قلب، حزن دويار، كوز، ياش دوكر، ربك غضب
ايده‌جكى سوز سويلمه‌يز. والله بز، سنك ايچون محزونز يا ابراهيم!» بويورمشدى. انجق چاغيرارق اغلامق، جاهليت
يايديغى كبى باغيروب چاغيرمه‌رق فرياد وفغان ايتمك، دوكونمك، ياقه، ياقه يرتمق، صاچينى باشنى يولمق
قبيلندن اولانلردر. منقولدركه عليه الصلاة والسلام كريمه‌لرينك بريسنك چوجوغنه آغلامسه، بعضيلرى
اوزمشدى «يا رسول الله! آغليورسك، حالبوكه بزى آغلامقدن نهى ايتمشدك» دينلدى، بناء عليه بيورمشدركه
«بن سزى آغلامقدن نهى ايتمدم. انجق ايكى احمق سسدن نهى ايتدم: برى فرح حالنده سس، برى ده ترح

(کور) حره سنده کی سس ». برخبرده وار اولدیغنه کوره محمد امتندن باشقه امتده «انا لله وانا الیه راجعون» ویرلمەمشدی [۱] نتەکیم یعقوب بیله بویله استرجاع ایتمەمشده اویله دیدی [وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ] و حزندن کوزلری آغاردی — حزندن کوزلرینه آق دوشدی، بلکه کور اولدی. یاخود بر روایته وار اولدیغنه کوره ضعیف کوریوردی [فَهُوَ كَظِيمٌ] آرتق او بر کظیم ایدی — دردینی ایچنه آتیور، غیظنی طوتیور، غم یوتیوردی، چوجقلرینه ده طوقنمامه و طوقنغونه دیو توقونمامه‌یه چالیشیقی ایدی. اوندن بو آجیقلی حالنه باقاراق و سرزنش ایدەرک:

[قَالُوا تَاللَّهِ] تالله دیدیلر [تَفْتَأُ تَذْكُرُ يُوسُفَ] یوسف! دیوب طوریورسک [حَتَّى تَكُونَ حَرَضًا] نهایت اوزرینه دوشه جکسک [أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ] یاخود هلاک اولاجقسک — بویله یوسف یوسف دیه کندیکی یازیه ایدیورسک — کبی نصیحت قیلنمشلر، کرچه بونی سوزلرینه سویلیورلردی، لکن یوسفی اونوتمه فرصه ایتمک کبی بر یأسه ابتلا ایتدیکی و بر اعتراضه و انتقاده تعرض ایتدیکی جهتله یعقوب کبی بویوک و ایمانلی بر ذاته قارشی چرکین بر آزار و بناءعلیه بر جفا شائبه‌سی اولیوردی. فقط بونا قارشی اونک کظمی و رقت و نزاکتله باقیندیکی [قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ] به دیدی، بثمی و حزنمی آنجق الله شکایت ایدەرم — سزه و باشقه‌لرینه دکل.

بث، اصلنده یایمق، بسط و نشر ایتمک معناسنه مصدر ایسه ده بونده مبثوث معناسیله اسم اولورکه هرکسک ایچنه صیغدیره میوب عالمه یایمقده کندینی آلامیه‌جغی درجه‌ده زورلو موصلسونه در و یرلانه دیکبدر. یعنی به موصلسونه داغ دردیمی و حزنمی کیسه‌یه دکل، آنجق الله شکایت ایدیورم [وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ] و اللهدن سزک بیلمه‌جککز برشی بیلیورم — بناءعلیه بونی بوشنه ظن ایتمیکز، الله هیچ اومولمادیق یردن نشئه‌لر ویرر.

---

[۱] اللهک اولمق و اللهه رجوع ایتمک ذوقنه ایرشه بیلمک هیچ بر ذوقده و هیچ بر تسلیده یوقدر. وانا لله‌ک فوقنده نعمت و علویت مقصود اولدیغنی حسن ایچوندر. بونک مثالی اولمز یه جونه، اولنولمده هیچ بر مقابلات، هیچ بر اضطراب هیچ بر مصیبت اولماز.

[وَقَالَ يَا بَنِيَّ] «وای اوغوللرم» دیدی [اِذْهَبُوا] کیدیکز [فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَاَخِيهِ] ده یوسفدن و قرنداشندن تحسس ایدیکز. — بر جزء حس ایتمك ایچون بولونه‌جق حواسکزله چالیشکز، آراشدیریکز.

شایان دقتدرکه «فلن ابرح الارض» ده دیه‌رك قالان اولادینه بیوك قارداشلرینه تحسس امر ایتمشدر. چونکه او اختیاریله قالمش ایدی، تحسس اوراده بولونیوردی. یوسف و بنیامینه ایسه مختلف حالده جدا ایتمشدی. یوسف بر مفقود، بنیامینه ده بر محبوس کبی تلقی ایلمك اقتضا ایدیوردی. فوت اولدیغنه دائر بر معلومات یوقدی، کرچه یوسفی قورت ییدی دیه بر قانلی کوملك کتیرمشلردی، لکن بو یالانلری و یالان اولدیغنی یعقوب ده آکلامش ایدی ده «بل سولت لکم انفسکم امرا» دیمشدی. زیرا کوملکی پارچه‌لامادن بر کیمسه‌یی قورت ییمه اولامازدی. و نته‌کیم او زمان یعقوبك «بو نه حلیم قورتمش کوملکی بر پارچه‌لامامش» دیدیکی ده روایتده وارد اولمشدر. — یدی و بویوك قارداشلری بیلمیورلر بر حیات بولسانه یوسف عادةً اوزاقلاشدیغنده اولاجق بر یاشده ده دکل ایدی. بنا علیه نه صراحةً نه ده دلالةً یوسفك موتنه حکم ایتمك ایچون هیچ بر سبب یوقدی. حال بوکه فوت اولدیغی معلوم اولمیان بر مفقود و یا محبوسی آرامق بر وجیبه تشکیل ایدیوردی و آکلاشیلیورکه یوسف حقنده ایی بر تحسس بولونیشی و بو وجیبه‌نك ایفاسنه وسیله بولونماسی اوملی یعقوبك زیاده داغدار ایدن بر عقده ایدی. بنیامینك توقیفی بوزندن بر تعقیب و تحسس اراتمه و بو وظیفه‌نك یأس ایله ترك ایدیلمه‌مسی لازم کلدیکی باباسی ضمننده معنویتدیغی تقویه ایده‌رك دیمشدرکه:

[وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللهِ] و اللهك روحندن امیدکزی کسمه‌یکز — یعنی دائما قدرت ایچنده حیاتلسه‌نیزه نفس آلدیروب فرج ویره‌جك لطف و رحمتندن یأسه دوشمه‌یکز [اِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ] چونکه اللهك رحمتندن آنجق کافرلر مأیوس اولورلر. — بنا علیه یوسف و بنیامینه ده کیم بیلیر ناصل بر انتظار ایچنده امید بکلیوب دورویورلردر. اونلری ایچون یوسف بولونمیه دیمه‌یکز ده اللهك رحمتندن امید ایله تحسس اوراده ایسته‌یکز آرایکز. ان شاء الله بولور، خیرلی بر خبر کتیررسکز.

فی الحقیقه باقیکز بونلر اوزرینه روح الله ناصل تجلی ایتدی:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ
مُزْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ● قَالَ
هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ● قَالُوا أَإِنَّكَ
لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَٰذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ
فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ● قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ آثَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا
لَخَاطِئِينَ ● قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ
الرَّاحِمِينَ ● اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَٰذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِي
بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ●

مآل شریفی

بونلر اونڭ ینه وقتاكه حضورینه گیردیلر، ای شانلی عزیز، دیدیلر: بزه و عیالمزه ضرورت مس ایتدی
بر اهمیتسز سرمایه ایله گلدك، سن بزه تام اولچو ویر و بزه تصدقده بولون، چونكه الله، تصدق ایدنلره
مكافاتنی ویرر ● سز، دیدی، بیلیورمیسكز؟ جاهللكڭزده یوسف و قارداشنه نه یاپدیڭز؟ ●
آ آ، سن، سن یوسفمیسڭ؟ دیدیلر، بن، دیدی یوسفم، بو ده قارداشم، الله بزه لطفیله انعام
بیوردی: حقیقت بو: هر كیم اللهدن قورقار و صبر ایدرسه هر حالده الله، محسنلرڭ اجرینی ضایع ایتمز
● دیدیلر: تالله سنی الله، بزه اوستون قیلدی، بز طوغروسی بویوك صوچ ایشلمشدك ● دیدی:
سزه قارشی تثریب یوق، بوگون، الله سزی مغفرتیله باغیشلار، و او "ارحم الراحمین" در ● شمدی سز
بنم شو گوملكمی گوتورون ده بابامڭ یوزینه براقڭ، گوزی آچیلیر، و بوتون عائلڭزله طوپلانوب
بڭا گلڭ ●

[فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ] الآيه — بو افاده‌لری کوستریورکه مقدمه‌ده بیوک بر انتباه و باشقه بر رقت حاصل اولمشدی . دیمک که بنیامینک توقیفی اوزرینه باشلایان بو انتباه ، تکمل ایتمشدی . ده یوسفک او تعزیر ایله کوزه‌تدیکی توبه و اخلاص و تواضع حسی حصول بولمشدی ، و بناءً علیه کندیسنی طانیتمه زمانی کلمشدی . کرچه اونلر اصل مقصد سیاحتلری اولان یوسف و برادری مسئله‌سنی تصریح ایتمیورلرسه ده مسکنت و لقدره تکلملرنده بو نزوعی استشمام ایدن یوسف :

[قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ]

بیلیورمیسکز ، دیدی : سز جاهللککز زماننده یوسفه و قارداشنه نه یاپدیکز ؟ — ایشته بو اعلام و سؤال ایله « لتنبئنهم بامرهم هذا وهم لا يشعرون » وحی وعدینک مصداقی تماماً تحقق ایتمه‌یه اولیوردی ارتق بو لحظه‌ده حاصل اولان حیرت و هیجانی دوشونملی . یوسف مخاطبلرینک کوکلنده آنی بر شمشک کبی پارلایان کر رحال اونک یوسف اولدیغنه انتقال ایدرک کمال حیرت و هیجان ایله کرر کرجه‌سنه [قَالُوا أَإِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ] آ... سنمیسک صحیح سن یوسف ؟ دیدیلر — اوده کندینی و قارداشنی تعریف و تقدیم ایله تبشیر ایدرک : [قَالَ أَنَا يُوسُفُ] بلی ، دیدی ، یوسفم [وَهَذَا] و بو — یعنی یانمده موقع اقبالده بولنان و نظر دقتکزه چارپمسه کبی کورونن ذات ده [أَخِي] قارداشم — و بونده غرور و تفاخر حسی اکلاشلماسه ایچون الله شکر و تحدیث نعمت ایله نصیحت مقامنده شو جمله‌لری علاوه ایتدی : [قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا] حقیقةً الله ، بزه انعامده بولندی . [إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ] شو شبهه یوقدرکه هر کیم اتقا و صبر ایدرسه — فلاکتده صاقینیر و محنته صبر ایدرسه [فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ] هر حالده الله محسنلرک اجرینی ضایع ایتمز .

بونک اوزرینه غایت بلیغ بر دفع اعتراف ایله ایلک سؤالک جوابنه تماس ایدرک [قَالُوا] دیدیلرکه [تَاللَّهِ لَقَدْ آثَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا] تالله سنی الله بزه ایثار ایتدی (۱) — یعنی ، والله جداً اعتراف

(۱) ضیا پاشا مرحوم مشهور ترکیب بندنده بو ننده تکرار اقتباس ایلسانزده بر شو پارچه‌یی یازمشدر :

ظالمه بر کون دیه‌جک قدرت بولا

« تالله لقد آثرك الله علينا »

ایدرزکه الله سنی حقیقةً او ذکر ایتدیکك اتقا و صبر و احسانه فضیلتدن بزم اوزریمزه ترجیح و تفضیل ایتدی [وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ] و فی الحقیقه بز البته صوچلو ایدك — عمداً بر خطیئه یاپمشدق — یعنی سنده بیله‌ك نه قدر نادمز. بو فقره‌ده ده قید ایتدیکمز وجهله یوسف، قارداشلرینه کندی حقنی عفو ایدوردی اتجه حقلرنده اللهدن مغفرتی ده ایجاب ایده بیلمك ایچون توبه و ندامتلرینی کوزه‌تیوردی، بوکره بو بلیغ اعترافلری بویله تحقق ایدنجه [قَالَ لاَ تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ] سزه هیچ مؤاخذه یوقدر [الْيَوْمَ] بوکون. —

تثریب: اساساً اشکمبه‌دن ایچ یاغنی صیریمق دیمك اولوب مجازاً تکدیر و مؤاخذه معناسنه قونیلمشدر. الیوم قیدی ده هم ماقبلنه، هم مابعدینه ربط اولنه بیلیر. یعنی مؤاخذه اولنمق خاطریکزه کلمسی ملحوظ اولان بوکون سزه سرزنش یوقدر، او حالده باشقه کونده حاصل اولور؟ بنا علیه سؤالده و سوزلرده بر سرزنش معناسی چیقاردیلر ده مراد ایتمه‌یکز، مستریح اولکز، یاخود بوندن اولکی کچمشکزده خبرسز جه اوزلدیکز ایسه ده بوکون دلیل اوله‌لی بوندن صکره اویله برشی خاطریکزه کلمسین [۱] حمد الله جنته کلیکز! ینه بوکون دعا دا ایدیورم که [يَغْفِرُ اللّهُ لَكُمْ] الله سزه مغفرت ایدر. — زیرا بوکون توبه و اخلاصکز ظاهر، حالکز شایان مغفرت و رحمتدر. [وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ] و او، ارحم الراحمیندر. — شیمدی سز [اذْهَبُواْ بِقَمِيصِي هَذَا] شو کوملکمی کوتوروك [فَأَلْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي] ده بابامك یوزینه براقیك که [يَأْتِ بَصِيرًا] کوزلری کورهرك کلسین — یعنی سز شیمدی باشقه دوشونجه‌لری براقیك ده ایلك ابتدا بو اولسون. بوندن باباسنه تبشیر و تسلی و دعوت خدمتنه قوشوك. بو کوملکك اول کوتورلمسی قانلی کوملك مقابلی حقی جبر دیمك که بالاده قانلی بر کوملك باشلایه و یعقوبه زمانیله زنانه‌لر مزمه بردن دهجه‌له بوکره وصلت نشئه‌سی کوتوره‌جك اولان مبارك بر کوملکك تماسیله حکایه سیلینوب کیدیور. عجبا بو ناصل بر کوملکدی. بر روایتده دنیلمشکه

[۱] روایت اولنورکه: قارداشلری یوسفه « سن بزی آقشام صباح کندی صوفره‌کده یمك چاغیریورسك، حال بوکه بز قباحتمزدن دولایی حضوریکده حیوده صیقیلیور، جیانزده یوزیکه باقامیورز » دیه خبر کوندرمشلر، اشارالیه ده کندیلرینه شو جوابی ایرتمیم ایلمسه ده دیمیه که « مصر اهالیسی بنی هر نه قدر ایجلرنده ملك مقامنه بولدیورلرسه ده بطا ایلك کوزله باقارلر و سبحان الله یکری درهم حاصلنمسه اولایه بر کوله نه مقامه ایرشدی » دیرلردی، شیمدی ایسه سزکله مشرف اولدم، کوزلرده بویودم، زیرا حقیقه آکلادیلر که سز بنم قارداشلرمسکز و بن ابراهیم علیه السلامك طورونیم »

بوكوملك ، وقتيله حضرت ابراهيم آتشه آتيلديغى زمان امر الهى ايله جبرائيلك جنتدن كتيروب كيديرديكى غايت اينجه بر كوملك
اولوب اولاد واحفادينه ميراث قالمش ويعقوب اونى بر نسخه ايچنه قويه رق كيزليجه يوسفك بوينه طاقمش وقويويه
آتيلديغى زمان جبريل اونى نسخه دن چيقاروب اوكا كيديرمشدى وجنت نسيمنك قوقوسى هرهانكى بر مبتلايه سوريلسه
او عافيت بولوردى ديمشلردر . بو صورتده بوكوملك اسرار انكيز بر يادكار ، وبوايسه ، يعقوبه سوكيلى يوسفك
نبوت خبرينى دخى تبشير ايدن بر معجزه ديمك اولور . بر روايتده ده ذينلمشدر كه بوكوملك او صره ده يوسفك
صيرتنده بولنان كوملكى ايدى . فى الحقيقه «بقميصى هذا» افاده سنده بو معنى دها ظاهردر . فقط بو صورتده
بر كوملكك يوزه سوروللسيله ده كوزلرك قوت اكتساب ايده جكى عقلاً پك بيلنه جك بر شى كورولمز . اونك ايچون
محققين ديمشلردر كه «بو ده مطلقا بر وحى ايله اولمشدر . زيرا بر وحى اولمسه ايدى يوسف بونى عقلاً بيلمازدى»
مولانا فخر الدين رازى ديركه بونك معقول جهتى ده يوق دكلدر . دينه بيليركه يوسف ، باباسنك كورمسى
ايچ صيقنتيسيله حزن اعتدالسزلغندن نشأت ايتمه بر ضعف بصر اولديغنى اكلاديغندن بكا شويله دوشونمشدركه : كوملكى
اوزرينه قويدقلرى زمان هر حالده حزنه انشراح بولور وقلبنه قوتلى بر فرح كلير . وبونكله روحى قوت بولوب
كوزنده ضعف زائل اولور . وبناء عليه باصره سى ده قوتلنير ، كوزينه نور كلير . وبوقدرى طب ايله بيلنمسى ممكن
اولديغى سويلمشلردر . چونكه قوانين طبيه بو معنانك صحتنه دلالت ايدر . اهـ . لكن بونك معناسى «فقط بو
ممكندر ، قواعد طبيه ده ، تجربه ده بو قدر بر الهام اكا بيلير» ديمك اولور . فى الواقع كرك روحى كرك جهت
نقطۀ نظرندن تأثيرات روحيه نك بدن اوزرنده كى دخلى واو صورتله تداوى طب نقطۀ نظرندن دخى انكار
اولونه مازسه ده بو ماده معقولينك بو قدر حجتى مسئله نك جمله لازمى دكلدر . بو چوق دوشونجه ايله «بكا الهى اولور»
دينه بيلرسه ده قطعى حكم ويره مز . حال بوكه مسئله نك اك مهم نقطه سى «يأت بصيرا» حكمنك قطعيتنده در .
عقل ايله طب بكا هيچ بر روايتده بونى كسديره مز . وبو اشارت ايچون اولسه كركدركه رازى ده «بوقدرينى
طب ايله معرفت ممكن اولور» ديمشه عقل ايله ديممشدر . هايدى يوسفك عقلنه اوله رابطه واحتمال كلمسه اولسون

رسول اكرم صلى الله عليه وسلم ده مكه نك فتحى كونى كعبه نك قاپوسنده دوروب قريشه خطاباً «بنى نه ياپار رأينده بولنورسكز؟»
بيورمشدى ، اونلرده «خير فكر ايدرز ، كريم بر برادر وكريم بر برادر اوغلوسك ، قدرت ده الكده» . اووقت بيوردى كه :
«ذاتم يوسفك ديديكنى ديرم . لا تثريب عليكم اليوم» .

فقط اونك قلبنه بو قطعی حکمی ویرن قوت نه‌در ؟ بو نقطه‌نك تحقیقنی دیگرلری کبی دها صوکره‌یه باشقه بر سبیله ایضاح ایده‌لم .

یوسف قارده‌شلرینی تعقیب ایدر ایکن ایلك ایسه اولمق اوزره . اونلری یوسفك لطیف بر رؤیای مجازلری الیه‌رینه تبشیر و دعوت خدمتنه مأمور ایدوب سریعاً کوندرمیشدی دیمشدیکه :

بابالرینه [وَأْتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ] بویوردی . الحاصل ـ یعنی ایرکك دیشی ، بویوك کوچوك خانه‌دار یعقوبه منسوب بولونان عائله‌کزی ده طوپلایوب بکا کتیریکز ـ روایت اولنور که کوملکی قارده‌شلری ایچنده یهودا آلمش و « اول قانلی کوملکی کوتوروب ده محزون ایدن بن ایدم اوحالده محزون ایتدیکم کبی شمدی ده بشارت ده ایده‌یم » دیمش و یالین آیاق باشی قاباق مصردن کنعانه قوشمش و آراده‌کی مسافه سکسان فرسخ ایمش . اوکلی دفعه‌لرده قارده‌شلرینی تجهیز ایدن یوسفك بوکره بولاری دیره‌کم اقتضا ایدن لوازمی ایو البته دها ایمو صورتده تجهیز ایدوب اوغورلادیغنی اخطاره لزوم یوقدر . روایت اولندیغنه کوره بو قافله‌ده باباسنه ایکی یوز راحله تجهیز ایتدیرمه کوندرمشدر . اه .

شمدی باقیکز بورایه اقبال توجه ایدر ایکن اوته‌ده نه اولاجق ، روح الله ناصل تجلی ایده‌جك نسیم وصلت ناصل اوجه‌جق ، هجر ایله ناصل قاپاجق ، ناصل بر نشئه و روحانیت قاپلایاجقدر ؟ :

وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَنْ تُفَنِّدُونِ ●
قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ● فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ
فَارْتَدَّ بَصِيرًا قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ● قَالُوا يَا أَبَانَا
اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ ● قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي
إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ●

مآل شریفی

وقتاكه بريده قاربانه آيريلدى ، اوته دينه بابالرى ، طوغروسى ديدى : بن جداً يوسفك قوقوسنى طويويورم ، بكا بوناقلق اسنادينه قالقيشماسه كز • ديديلر : تالله سن جداً اسكى شاشقينلغكك برده واسك • فقط وقتاكه حقيقةً مژدهجى كلدى ، كوملكى يوزينه براقدى كوزى آچيليويردى ، بن سزه ديدى : اللهدن سزك بيلميه جككزى بيلرم ديمدمى ؟ • ديديلر ، اى بزم شفقتلى پدرمز بزم ايچون كناهلريمزه استغفار ايديور ، بزلر حقيقةً بويوك كناه ايشلمشدك • سزك ايچون ، ديدى : ربمه صوكره استغفار ايده جكم ، حقيقت بو : غفور او ، رحيم او •

[وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ] وقتاكه قافله آيريلدى — يعنى مصردن حركت ايدوب كنعانه متوجهاً شهرك خارجنه چيقدى ، اوت ده [قَالَ اَبُوهُمْ اِنّى لَاَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ] بابالرى بن ديدى ، ايناننك يوسفك قوقوسنى بوليورم [لَوْلَا اَنْ تُفَنِّدُونِ] بنى بناقه يرينه قويماسه كز ! يعنى اى يوسف نمى اشيديرز سن بنى عقل و شعوريمه خلل نسبت ايتميوب ده وجدانه اعتماد ايتسه يدكز بو سوزيمه سطلعه ايناناديكز . فقط « يا اسفى على يوسف » ديركن غير معقول اولمايان او اسف و دلكوسنه بيله معناسز ديه اعتراض ايدن ، و يوسف قوقوسى بروقتده بوقتده بن سز غافلكن شو آنده دينه بوشنه وردقانلك وجدانمى صاران بو يوسف قوقوسنه وهوه ، وجدانندن باشقه هيچ بر دليلى كورونمين بو سوزمه ، بو ليلك وصلت مژدهجيسنه زده ده اينانه جقسكز . ايناتمه جقسكز ، بارى بنى بناقه يرينه قويوب ده تكذيبه قالقيشماسه كز نه اولور ؟ .

يوسفك مژدهسى بوتون پيراهنهمتنى كوتوره جك اولان او بشارت قاربانى مصردن قويوب سمت يعقوبه اقبال ايدرايكن بريده يعقوبك برونده ذره ذره روحانيتله شمه وجدانى صاران بو روح دريچه بولوفى بادصبا ، بو يوسف قوقوسى شبهه يوقده كه او « روح الله » دن بر شمه و كلمكده اولان مژدهنك مژدهسى بر نفس رحمانى ايدى . اوح ، شو آنده تصور ايدلمه لى عشقى ايده جك كبى اولانه بوطاقتى شو كيم بيلير يعقوبك غم هجرانه فاصل بر صبر بتعيد ودرسه ، وجدانى فاصل بر لطافت دردحانتك

حاصل‌ایتمشدی ؟ یعقوب بونکله عینی زمانده هم اوزاقده کی بر اقبال وقعه‌سنك مبدأینه بر اثری دویمش هم ده بر قاچ کون صوکره قاووشه‌جغی مستقبل بشارتك سرورینی تدریجاً احساس ایدلمه‌یه بولونیوردی بو ناصل اولیوردی ؟ سکسان فرسخلق مسافه‌دن بو رایحه‌یی کیم‌نه ناقل ایدی ؟ و بونی دویابیله‌جك حساسیتی ناصل بولمشدی ؟ معلوم اولان هوا جریاننك بو سرعتله ناقل اوله‌میه‌جغی شبهه‌سز . قانونك مصردن انفصالی آننده یعقوبك برده دویدیغی بو ریحك سرعتی لااقل بر شمشك و الکتریك سرعتی حائز اولمه لازم کلیور . حالبوکه بوکونکی فنده صوت نقطه‌سنده تطبیقی اولدیغی الکتریك جریاننك هنوز رایحه ایشتمه و شم حسنه خدمتی بیلمیورز . برده یعقوبك حساسیتی نقطه‌سی ایجاب ایلمسه وحزنی ایله کوزلری آغاردقدن صوکره شم حسی نقطه‌سنده تزاید ایتمش اولورسه اولسون قانوننك انفصالی آننده مصردن بر یوسف شمه‌سی دویمایوب ده شمدی دویمش اولمسی کوستریرکه بونك سرعتی اودنه حساسیتنده ده دکلدر . بونك ایچون مفسرینك بو خصوصده ایکی افاده‌سی واردر : بریسی ، الله تعالانك بو رایحه‌یی بر معجزه اولمق اوزره ، او اوزاق مسافه‌دن یعقوبك وجدانه ایصالی ، بریسی ده ، او آنده وجدانه یعقوبده ایجاد ایلمسی اولمشیدی . و بنا علیه هانکیسی اولورسه اولسون بو واقعه‌نك خارق العاده بر تروح ربانی اولدیغنده شبهه یوقدر . زمانمز فن و فلسفه‌سی بوکبی خارق العاده حادثات روحیه‌یی ایضاح ایده‌مکله برابر انکار دخی ایتمیوب «تله‌پاتی» عنوانی آلتنده تصنیف و مطالعه ایتمکده‌در . تعریف ، تفوه قلارنده دخی معروف و مستعمل اولان «تله» کلمه‌سی اصلنده «اوزاقده» دیمك «پاتی» ده تأثر معناسنه اولدیغی جهتله «تله‌پاتی» اوزاقدن تأثر دیمك اولور . و شویله تعریف اولنور : بر نفسده دویولان اویله بر احساس که اونده وقوع بولمسی حقیقی بر واقعه‌یه تعلق اولدیغی حالده او یر مسافه‌ده ویا اویله ظروف و احوال ایچنده درکه بونی او وقعه‌نك او نفس ایله معرفتی مادةً ممتنع کبی کوستریر . » دیکر بر تعریفه کوره ده : « بر معناك ویا حسك اوزاقدن مواصله‌سی یعنی حس اولنه بیله‌جك بر علامتك مساعدتی اولمقسزین تبلیغ حادثه‌سیدر . » اولکی تعریفه نظراً «تله‌پاتی» شرائط معتاده خلافنده کی حواس ظاهره حادثاتنه دخی شامل اوله‌بیله‌جکدر . لکن ایکنجی تعریفه نظراً هرحالده بر هوا محیطی ایچنده دویولان شم کبی بر حس ظاهر حادثه‌سی «تله‌پاتی» قبیلندن عد اولنه‌جق قدر . خارق العاده صایلمه‌سی اقتضا ایده‌جکدر . چونکه حواس ظاهره

حادثاتنده لااقل هوا وضیا کبی بر دیل حسی واردرکه بونده تویاتنده زیاده حس ورادیو تلیفاق جنسندن
بر حادثه‌یی ملاحظه ایده بیلیر. و بنا علیه بونک فنه نقطهٔ نظرندن تصوری صرف روحانی اولان تویاتی تلقیاتی
قدر مشکل اولماز. زیرا اوزاقده‌کی بر حس و یا معنی سریع بر واسطهٔ خفیه ایله یاقلاشدیریلوب تبلیغ ایلمش
دیمک اولور. و بونک ایچون بر فاش تجدید تویاتک الک شایع اولان و مجرد معنوی کبی کورونن قسمنی ده بو صورتله
تأویل ایده‌رک ملاحظه ایتمک ایسترلر. مع مافیه هر حالده بر شیئک وجباً اثره نایی ناصل اولیور؟ دو جهانک
اعظمی و اصغری حرتلافیسی نه‌ده‌ن باشلار؟ و بساط اتساعی هانکی حدوده قدر کیده بیلیر؟ بر نفسک قوه‌سی
کندی خارجنده‌کی واقعاتی بالعموم حال بدن حینده داخلنده‌می اخذ ایدیور؟ حرارته اولدیغی کبی بونک خارجه
انتشار ایده‌ن وواردانی اوزاقلقده قارشیلایانه قوه‌لر بولنمیدر؟.

بونی بیلمدن اوزاقده حس حادثهٔ روحیه‌سی مطلقا تأویل مجبوریت یوقدر. و طوغریسی یالکز اوزاق قیدیله
حس دکل یاقنیده ده حس و شعور حادثه‌لری دخی حدیث تصور و ایضاح اولنه‌مامقده‌در. «وما اوتیتم من
العلم الا قلیلا» انجق حس بعد الوقوع بر اردانی اولدیغی کبی حس مع الوقوع دخی حس قبل الوقوع بو انظار اولنه‌جق
واقعه‌لردندر. بوراده کندی نفسمده واقع اولمش تویاتی حادثه‌لرندن ایکی اوچ نفرینی دخی حکایه ایده بر مثالی
قید ایده‌جکم. شویله‌کر: استانبولده مکتب نوابه طلبه ایکن بر کون اوکلادن صوکره درسدن چیقوب تورغیمانیه‌ده
اقامتمزهم اولان خطاط اوطه‌سنه کلدم، یالکز بیجره‌نک اوکنه اوطوردم. اوطوردوغم اوطوره‌مازهنوز بر شیئده
مشغول اولمقسزین بردن بره بویوک عموجه‌م محمد امین افندی خاطریمه طوغدی. دردال قلبمه دیه بر حزنه چوکدی
اغلامق ایستدم، حالبوکه باشقه زمانلر اونک خاطره‌سندن لا بد بر نشئه و انشراح دویاردم. نادر الوجود
بر فضیلت مجسمه ایدی. بو کونه خاطره‌نک هم بو قدر فطوری هم ده نشئه‌نک خلافنه اوله‌رق بر حزن کلمسی استغرابمی
موجب اولدی. همان قید ایتدم. اون بش کون صوکره مملکتمزدن پوسته ایله مکتوب آلدم، دیدیم «اوکون عموجه‌مک
وفات ایتدیکنی دنیا یارنه اولدوقلرنده بر تابع کتابنی وصیت ایتدیکنی» یازیوردی. اووقت کی پوسته‌نک اوده
کوندن هفته‌ده بر مسافه‌ده او جزئی دقیقه‌نک وقوعی آننده حزنی دویدیم و کوزلرم دولمشدی. و ایشته
تویاتی دیدیکمز بو حادثه‌لردرکه بزم اصطلاحمزجه بونلره بوئزی الهام جمله‌سنه چالیشیرلر. و بو حالده ایقوره ایکن

اولمه‌یدی عیناً رؤیا دیردك . بونی معتاد حسلرینه نظراً خوارق العاده وقوعاتدن اولمق اوزره بر نادره دكل ایكن چوقدر . بلكه هر كسده اولور ده هر قنده اولماز . فقط صورت عمومیه‌ده اسباب علمیه‌سی دكلدر . مع العاده برده هم حالنده كرامت ویا معجزه مرتبه‌لرینه قدر چیقه‌جق مختلف درجاتده ظاهر اولور بیلیر . قناعت عاجزانه‌مزه كوره بوراده یالكز علم روح ومعجزه‌یه منحصر اولاجق بر خارقه‌یی تثبیت ایده‌مه‌یور . بو كونكی تجربیات فنیه نقطهٔ نظرندن شایان دقت الهامات ده دیكر ده در . زیرا كورولیوركه رائحه ، ریح لفظیله افاده اولونمشدر . بونده ایسه ایصال معناسی دها مستبادر در . حال بوكه بالاده سویلدیكمز وجهله قافله‌نك آیریلدیغی آنده یعقوبك وجدانه رائحه‌نك وصولی روزكار سرعتندن دها سریع اولمسه اولیور . معلومات حاضره‌مزه نظراً بو انتقالك فزیقی صورتده حصولی هوانك تموجی جریانی دكلده الكتریق موجلریله اولمسی محتملدر . انجق بر رائحه‌نك هواده انتشاری ، كوچوك مادی ذره‌لرك حركت وانتشاریله اولمسی مشهور اولدیغنه كوره بو ذره‌لرك بر جریان الكتریقی حالنده و بر شمشك سرعتیله اقرب كلمه‌سی مستبعد اولاجقدر . بونك ایچون بر تحلیله دها لزوم واردر كه اوده او ذره‌لرده‌كی رائحه‌نك حرارت وضیا كبی قابل انتشار بر قوت اولدیغی بولمقدر . فی الواقع رائحه‌نك شلا بر كل صولی ذراتنك كندیلرندن زیاده او ذره‌ده‌كی بر قوت وكیفیت اولمسی وانجق بر اهتزازله ملاحظه ایدیلمسی دها معقول ده رائحه حقنده‌كی ایلك احتساسلرك بر اهتزاز دها بولنمقدر . واو حالده مسئله‌لی كیمیا ویا ذره‌ی فزیقیه ساحه‌سنده تعقیب ایدرك صوت تلقیندن دها اینجه بر قانونله رائحه ، قوت و حركتنك ضبط وتلقین ومی الكتریقیه جریاننده استفاده ممكن اولدیغی نتیجه‌سنه وارمه بیله‌جك دیمك اولور . كرچه یعقوبك دیدیكی فنی دكل معجزه دیدر . وبعضی مفسرینك دیدیكی كبی الله تعالانك رائحهٔ یوسفی وجدان یعقوبه خوارق ایله ایجاد ایلیورسه اولمسی ده محتملدر . وحتی یعقوبك حافظه‌سی اویانه‌رده ماضیده معلوم اولان یوسف قوقوسنی وجدانه یكیدن دویورمه‌سی ده محتملدر . لكن آیتك افاده‌سنده ظاهر اولان بو قوقونك روزكار ایچنده دویولمه‌سی وكوكلكی حاصل اولان شده قافله‌سنك مصردن آیریلدیغی آنده اوراده بلا انفصال ایصال ایدلمسه اولماسیدر . بو ایسه حقیقتده رائحه‌نك دخی هواده بر تسلسل برده كبی نقل وایصال حادثه‌سنك وقوعی وبنا علیه فنی بر قانونك وجودینی اخطار ایدر . شبهه‌سزكه بونك كرك مصردن ارسالی وكرك بویله بر سرعتله یعقوب

طرفندن اخذ اولنه بیلمه‌سی داور ایچون یوسف قوقوسی اولدیغنک تمییز و تعیینه ایدیلمه‌سی اصل قانونه کبی طوغریدن طوغری تصدق ربانی یی کوستنه‌جک خارقه‌لردر. کرک بو جهتدن و کرکسه یعقوب و یوسفک بر پیغمبر اولدقلری حیثیتیله وقعه اعجاز کاردر. زیرا بر انسانک یافتنه‌سندن بر انسانک قوقوسنی تشخیص ایتمه‌سی بر خارق العاده در. انجق بونک حیات مجموعه‌سیله مافوق القانونه بر معجزه اولمسی ضمننده بعضی قانونه ده اثبات ایدیلسه اولمسنه منافی دکلدر. مثلا عیسانک قوشه یاپماسی باذن الله بر معجزه در. فقط قوشلرک اوچمه‌سی وقعه‌سنده "طیران" قانوننی استنباط ایله‌یه باذن الله طیاره‌لر یاپیلمه‌سی معجزه اولمامه برمادت اوله بیلیر.

حاصلی روح اللهی باقیک کی یعقوب، یوسفک کوزل قوقوسنی او قدر اوزاقدن در حال دویدی و اونک بر وهم و خیال اولمایوب بر حقیقت اولدیغنی وجدانده قاینی و تأکیدلرله سویلیدی. فقط اعاقلدلک بو وجدانه ایناماغوب حاجه دیه جکلرینی بیلدیکی ایچون ده "بنی بوناندیه قویماسکز ...." دیدی، لکن کیم دیکه؟ دیدیکی کبی بو سوزنی ایشیدنلر [قَالُوا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَفِى ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ] تالله دیدیلر سن حقیقةً اسکی شاشقینلقده‌سک — یعنی حالا یوسف دیوب طوروبورسک، حالا اوکا قاوشه‌جغکی توهم ایدیورسک که بو طوغری دکل، اوغوللری بوله‌ اولدیغنی ایچون بکا بونی سویلینلر اونوتدیلر، لکن چوق کچمه‌دن شاشقینلقه کیده اولدیغنی تبینه ایتدی. زیرا بونک اوزرینه:

[فَلَمَّآ اَنْ جَآءَ الْبَشِيرُ] وقتاکه مژده‌جی کلدی [اَلْقَاهُ عَلٰى وَجْهِهِ] کوملکی یوزینه قویدی [فَارْتَدَّ بَصِيرًا] یعقوبک بصری یرینه کلیوردی، کوزی آچیلیوردی.

شمدی بونشئه‌یه قاوشان یعقوب، نه‌لر دیدی، نه‌لر یاپدی فهم ایدیکز؟ قاپی‌یه صبر جمیلنده ایریلیوب "لا تيأسوا من روح الله" نصیحتنی اخطار ایدرک سادەجه [قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ] سزه دیمدیمی دیدی [اِنِّى اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ] بن هر حالده الله‌دن سزک بیلمه‌دیککز شیئی بیلیرم. — یعنی شمدی آکلادیکز می الله نه بیلیور و بیعقوبک نه حقیقت؟.

او وقت کلسه اولاد، اوغوللری هپسی بردن [قَالُوا يَا اَبَانَا] ای بزم بابامز دیدیلر [اِسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا] بزم ایچون کناهلریمزه استغفار ایت — مغفرتنه دعا ایدیور. [اِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ]

بز حقيقةً صوچلو ايدك — شمدى صوچومزه نادم اولدق . بوراده قارشى بابالرى حقلرنده استغفار ايديورلر ده

دعا ايدرك [قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّيٓ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ] يعنى ديدى

سزك ايچون ربمه استغفار ايده رم ، شبهه يوقدركه او، انجق غفور رحيم — يعقوب يوسفك كندى

عفوينى استدعا ايتمكله برابر استغفارينى سحر وقتنه ويا جمعه كيجه سنه كبى بر وقت اجابت كوزتديكى ايچون ده اولملودركه

يوسف عليه السلام ايستديكى ويا اونلرك عفوينى اكلاديغى قدر تأخير ايتمشدى ، چونكه مظلوملرك عفوى مغفرتدن اولدير.

كلام تجويدى :

فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ٱدْخُلُوا۟ مِصْرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ • وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى ٱلْعَرْشِ وَخَرُّوا۟ لَهُۥ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَٰىَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّى حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ إِذْ أَخْرَجَنِى مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَٰنُ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ ۚ إِنَّ رَبِّى لَطِيفٌ لِّمَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ • رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِىِّۦ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ •

مآل شريفى

وقتاكه يوسفك يانه واردیلر ، ابوينى قوجاقلادى ، يانه آلدى و بويوردى ، ديدى : مصره

ان شاء الله امين و استراحتله كيرك • و ابوينى تخت اوزرينه چيقاردى ، هپسى اونك ايچون سجده يه قاپانديلر

وای باباجغم ، ديدى : ايشته بو ، ده اولكى رؤيامك تأويلى بو ، حقيقةً ربم ، اونى حق قيلدى ، حقيقةً

بكا احسان بويوردى ، چونكه بنى زندانده چيقاردى و سزى باديه دن كتيردى ، شيطانك بنمله برادرلرمك

آراسنی دوره‌توشدیر دکدیه صوکره حقیقت ربم مشیتنده لطیف، حقیقت بو، او، اویله علیم اویله حکیم

● یارب! سن بکا ملکدن بر نصیب ویردک و بکا احادیثک تأویلندن بر علم اوکرتدک، کوکلری

یری یارادان ربم! بنم دنیا و آخرتده ولیم سنسک بنی مسلم اولارق آل و بنی صالحینه الحاق بویور ●

[فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ] «واحاصل وقتا که یوسفه واردیلر» ـ یعقوب و بوتون
خاندانی یوسفک دیدیکی کبی مصره حرکت ایدوب یانه واردیلر. ــ روایت اولنورکه یوسف و ملک
سعیدنده درت بیک عسکر و رجال دولت و بوتون مصر اهالیسی ایله استقباله چیقمشدی، یعقوب علیه السلام
قارشیده بهودایه دایانارق یورویوردی، قارشیکی کله اهالییه و آتلیلره باقوب «ای بهودا شو مصرک
فرعونیمی؟» دیه صوردی، «خایر اوغلک» دیدی، یاقلاشدقلرنده یوسفده اول یعقوب سلام ویردیکه
«سلام سکا ای غزیزلرکیدیرن» دیدی ای. یوسف [آوَى إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ] ابوینی کندینه
ایواء ایتدی ـ یعنی ابوینه صاریلوب باغرینه باصارق منزل مخصوصنده استراحت ایتدیردی و اکلاشیلیورکه
بو خصوصی شهره کیرمزدن استقبال موقعنده ایلیوردی. نته‌کیم [وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ
آمِنِينَ] «وان شاء الله هپکز امین و امان ایچنده مصره کیریکز» دیدی ـ بو صورتله مصره کیردیلر ـ
[وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ] «وابوینی عرشه چیقاردی» ــ بالخاصه باباسیله آناسنی [1]
قارده‌شلرندن زیاده اوله اعزاز و تکریم ایلدی که کندیسنک بر تخت کبی اولان یوکسک کوشکنک اوزرینه
چیقاردی [وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا] «واونک ایچون هپسی سجده‌یه قاپاندیلر». ــ یعنی ابوینی و قارداشلری
یوسف ایچون الله شکر اولمق اوزره سجده‌یه قاپاندیلر. بر قوله کوره ایسه: او زمانده عادت اولدیغی اوزره
یوسفه قارشی رسم سلام ایفا ایتمک اوزره سجده وضعیتنده یرلره قاپاندیلر. کرچی یوسفی کچنلرده رؤیاده
صولونه کبی کورمشلر. لکن سلام سجده‌سی اولسه ایدی ایلک سلامده یاپیلسی دها ظاهر اولوردی. رؤیاده
«رأیتهم لی ساجدین» جمله‌سی ده «بکا سجده ایدیورلر کوردم» دیمک اولور بیلدیکی کبی «بنم ایچون سجده

---

[1] بر روایتده اصل آناسی بنیامینک نفاسنده وفات ایتمش اولدیغندن بو آنالغی اولان تیزه‌سی ایدی دینلمشدر.

ایلیورلر کوردم » دیمکده اولدیغندن اوکا یعنی هر وجهله داخلدرلر . برده بو سجده ایدنلرك ادم سجده سی معناسی بیننده کی مناسبت ومشابهت اونوتولمامق لازمدر .

اونلر بویله سجده یه قاپانیرلر [وَ] ده — او وقت بونی کورنجه یوسف [قَالَ يَا أَبَتِ] « ای ... باباجغم » دیدی [هٰذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِنْ قَبْلُ] ایشته بو ، مقدما کوردیکم رؤیانک تأویلی — یعنی او زمانده سنك یاپدیغك تأویل علمی واجمالی بر تعبیر ایدی ، بالفعل تحققه ایدیلمش معناسی [قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا] اونی ربم حقیقة حق قیلدی — صادقه وطبقی کوردیکم کبی واقع اوله رق تحقق ایتدیردی [وَقَدْ أَحْسَنَ بِي] وذات واقعی بکا احسان ایدی ، چونکه [إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ] بنی زنداندن قورتاردی [وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ] وسزی بدودن ده کتیردی — بادیه دن یعنی اکلاکدن یاخود « بدا » نام محلده بولوندیغکزدن قورتاروب کتیردی . واحدینك ایکی بیانه کوره « بدو » ایکی معنایه کلیر . برنجیسی : شوکت اوزاقده ظاهر اولدیغی دوز وآچیق یر دیمکدرکه لسانمزده « آچیق » تعبیر اولنور . اصلی بدا یاخود بَدْوَةً فعلندن ظهور معناسنه مصدر اولوب صوکره سطح ، مصدر ایله تسمیه ایدیلرك « بدو » مقابلنده « حضر » نسبتنده بدوی وحضری دینلمشدر . ایکنجیسی ، ابن عباسدن روایت اولندیغنه کوره یعقوب « بدا » نام محله نقل ایدوب اوراده ساکن ایکن یوسف اورایه کلمشدی . واورا ، شامك وجهنده کندیسنك بر مسجدی واردی . ابن انباری ده دیمشدرکه « بدا » معروف بر موضعدر . « هو بین شعب وبدا » دینلدی ، شعب وبدا آراسنده » دینلیر . وبونلرك ایکیسی ده برابر شعرلرده ذکر اولنه کلمه موضعلردر . نته کیم « کثیر » شویله دیمشدر :

وانت التی حببت شغبا الی بدا

الی واوطانی بلاد سواهما [1]

وایشته بوندن مأخوذ اولارق « بدا القوم بدوا » دینیرکه قوم بدایه واردیلر وارییورلر دیمکدر . وبدو بو معناده مصدر اولور . وبو صورتده حضرت یعقوب واولادی اساساً بدوی دکل حضری

---

[1] سن او سوکیلیسك که بکا بدایه قدر شغبی سودیردك ، حال بوکه بنم وطنلرم بو ایکیسندن باشقه یرده لردر .

ایدیر دیمك اولور . اهـ . بو تفسیرك سببی بر صحیفه صوکره « من اهل القری » نظم جلیلنده بولنه جقدر .

مع مافیه اولکی معنایه کوره ، بونی شویله اکلامق ده ممکندر : سزی بادیه دن کتیره رك قشره دن حضره کتیردی . هانکیسی اولورسه اولسون شوراسی نه لطیف و نه قدر سیاسیدندرکه یوسف پدر و خاله سنك مصره کتیرلدیکی کندیسنك زندانه چیقمه سنه عدیل بر نعمت عد ایتمکله قالمیوب بونده ده اوردیکی بالخاصه کندی حقنده بر احسان اولدیغی حیثیتنی ذکر و تصریح ایلمشدر . یعنی خاله سنك نعمت و رفاهنی کندینه عائد بر احسان خاصه و قارده شلرینی متاثر ایتمه مك ایچون زندانه اول اولان قویو وقعه سنی تصریحدن اجتناب ایده رك ستر و عفونی التزام و حقنده کی احسانك اهمیتنی بیان صددنده دیمشدرکه :

[مِنْ بَعْدِ اَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِى وَبَيْنَ اِخْوَتِى] بنم قارده شلرمك آراسنی شیطان دورتوشدیردکدن صوکره ـ بویله اولدی . یعنی بنم قرده شلریم آراسنده کچن وقائع النسیمیاسی لازم کلن ماجری نه بنده نه ده اونلرده دکل ، آرامزه بوزمه ایچون شیطانك بینلرمزده افساد و اغواسندن عبارت ایدی . فقط شیطانك قارده شلر آراسنه صوقولمسی حد ذاتنده بیوك بر ابتلا ایدی ، اکر الله احسانی یتشمه ایدی نه فنالقلر اولمازدی . بناءعلیه بو ده بر ابتلادن صوکره ربك بر احسانی نه بیوك احساندر -

[اِنَّ رَبِّى لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ] حقیقة ربم مشیئتنده لطیفدر . ـ دیلدیکی امر ایچون تدبیری نه لطیف ، نه خوش ، نه اینجه‌در . [اِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ] حقیقة او ، انجق او در که علیم ، حکیمدر ـ علم اونك علمی ، حکمت اونك حکمتیدر .

روایت اولنورکه حضرت یوسف پدرینك الندن طوتوب خزینه لری کزدیرمش ، التونه ، کومشه ، جواهره ، البسه ، سلاح و سائره خزینه لری دولاشدقدن صوکره بازن بازیجه قرطاس خزینه سنه واردقلرنده حضرت یعقوب : « ای اوغلوم ! بو نه دردرکه شو سکز مرحله لك مسافه ده بکا بر مکتوب یازمادك حالا ! بو نه ایشکزلك ؟ » دیمش . یوسف ده « بکا جبرائیل اویله امر ایتدی » دیمش . « بك ایی اما نیه صورمادك » دیمش . « سن اوکا بنده اولماسك » دیمش و بناءعلیه سؤال ایتمش ، جبرائیل « سن دیمشسك « قورقارم که قورت یر » دیدیککدن طولایی الله ، بکا اویله امر ایتدی ، و بندن قورقسه ایدك آ ! » بویوردی . بو روایت

اولدیغنه كوره یعقوب علیه السلام یوسف ایله برابر یكرمی درت سنه یاشامش، صوكره وفات ایتمش و شام طرفنده باباسی اسحق علیه السلامك یانه دفن اولونمسنی وصیت ایلمش، یوسف ده بالذات كندیسی كیدوب اورایه دفن ایده رك عودت ایتمش، صوكره ده مصرده یكرمی اوچ سنه دها یاشامشدی.

فقط بو توراته بوغده كوره، بو نعمت واحسانه ایله یوسف نهایت بر دیدك وقعه‌سی تامی رحمانه ایله نتیجه لندیرانكز : دیدی كه :

[رَبِّ قَدْ اٰتَيْتَنِى مِنَ الْمُلْكِ] یارب سن بكا ملكدن بر نصیب ویردك [وَعَلَّمْتَنِى مِنْ تَاْوِيلِ الْاَحَادِيثِ] احادیثك تأویلی بیلمك علمندن ده بر حصه تعلیم ایتدك — یارعلیه ال بو بیوك دنیا دولتندن اولدیغی قادرم وصوكی زره یر داره جیغی اكلادم، یعنی اكلادم كه بوتون دنیا حادثاتی تأویل وتعبیری صوكنده تحقق ایده جك بر رؤیا كیبیدر. وتعلیم ایتدیككك علمدن حصه م نسبتنده او رؤیانك ده تعبیر وتأویلی معلومم اولدیغنده بونك ایلریسنده بر آخرت كرچكی اولدیغنه بولونیورم [فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] ای سماوات وارضی یارادان ربم [اَنْتَ وَلِيّٖ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ] دنیاده وآخرتده سنسك بنم ولیم — مالك ارم، ولی نعمتم، انیسم، اونك ایچون دنیاده [تَوَفَّنِى مُسْلِمًا] بنی مسلم اولارق وفات ایتدیر — روحمی اویله قبض ایت [وَاَلْحِقْنِى بِالصَّالِحِينَ] وصالحینه الحاق ایله — آخرتده آتالرم كبی صالحلر زمره سنده حشر ایله — زیرا نعمت ایچون اونلكه تمام اولاجقدر.

دینیلیوركه یوسف بویله دعا ایتدیكی وقت الله تعالی روحنی طیبًا وطاهرًا قبض ایلمشدی، وبونك اوزرینه مصر اهالیسی جنازه سی دفنی خصوصنده منازعه ومخاصمه ظهور ایتمش بربرلریله مقاتله ایده جك درجه یه كلمشدی. نهایت مرمردن بر تابوت یاپوب ایچنه قویه رق نیلك كنارلرنده دفن ایتمكه قرار ویرمشلردر كه نیل صولری اوزرینه كیره رك مصره واصل اولدیغی حیسی بونكله تبركله مساوی اولاجقدی. واوندن صوكره مصرده انقلاب اولمش حكومت عمالقه دن چیقوب فرعونه انتقال ایتمشدی. دیغر اثل حضرت موسانك بعثتنه قدر فرعونلر الینده قالمشه ایدی.

رسول اكرم صلی الله علیه وسلم معراج كیجه‌سی آدمی سماء دنیاده، یوسفی ایكنجی سماده ملاقی اولدیغی مشهور معراج

حدیثنده خبر ویرشدی . ایشته یوسف کبی ده محنت و ابتلاء ، صوکی فنا و زوال اولان دنیا ملکنک عاقبت
و عاقبتنی بیلدیکنده دها اوزیرسنه کیتمك و قوت الله ایکن مصره بوسسته مالك اولمه سوز کنی بسلهرسه
بالعکس دنیاده چکیلمك ، ابدی حیاته چابه آنجق ایسته مسه ده بو دعایه وفاتی تمنی ایتسه و بو خاتمه ایله
آخرته کیتمشدرکه نه کوزل دعا نه کوزل خاتمه ! و ایشته سعیدلرك چابه آنجق عنایه ، او دنیا خزینه لردی کی
بو حسن خاتمه در .

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَاۤءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ اَجْمَعُوۤا اَمْرَهُمْ
وَهُمْ يَمْكُرُونَ • وَمَاۤ اَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ • وَمَا تَسْئَلُهُمْ
عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ • وَكَاَيِّنْ مِنْ اٰيَةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ • وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا وَهُمْ
مُشْرِكُونَ • اَفَاَمِنُوۤا اَنْ تَاْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ اَوْ تَاْتِيَهُمُ السَّاعَةُ
بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ •

مآل شریفی

بو ایشته ، غیب خبرلرنده ، سکا اونی وحی ایله بیلدیریورز . یوسفه اوزر ایشلرینه قرار ویردیب مکر
یاپارلرکن سن یانلرنده دکلدك • و انسانلرك اکثریسی سن نه قدر حرص ایلسهك مؤمن دکلدرلر • بوکا
قارشی اونلردن بر اجرده ایسته میورسك ، او آنجق بو عالمینه الهی بر تذکیردر • بونکله برابر کوکلرده یرده
نه قدر آیت وار که اونلرینه اوغرارلر اونلردن یوز چویرر کیدرلر • اونلرك اکثریسی الله شرك قوشمقسزین
ایمان ایتمز • یا آرتق اللهك عذابندن عمومی صاره جق بر بلیه کلیورمسنده ویا شعورلری یوقکن کندیلرینه
آنسزین ساعتك کلیورمسنده امانده میدرلر ؟ •

[ذٰلِكَ] او يوقمى ؟ — يعنى هيچ خبرك يوقكن بر وجه بالا معلومك اولان و جالب دقت
نيجه حكمى محتوى بولنان شو كوزل قصه‌يى، بو يوسف خبرينى كورديورسكيا، بو ايشته [مِنْ اَنْبَاۤءِ
الْغَيْبِ] غيب خبرلرندندر. [نُوحِيهِ اِلَيْكَ] بز اونى سكا وحى ايديورز. [وَمَا كُنْتَ
لَدَيْهِمْ اِذْ اَجْمَعُوۤا اَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ] يوقسه اونلر اوكرى بابالرينه ايشلرينه قرار
ويردكلرى صره‌ده سن يانلرنده دكلدك — نه يوسفى قويويه آتمق دولابنى قورارايه قرارده ايكن يانلرنده
ايدك، نه ده سن بركره اولسون بونى صورمق ايچون عيانكده اوقونوش بر قرآن ويا قربسنه ايله بولوشدك
مجلسلرنده. بالاده كچديكى اوزره بو وحيه قدر بونلرن هيچسنه غافل ايدك، حال بوكه بو خبر و بيان
انجق بر صاحب شهودك بيانيدر.

بناءً عليه بو غيب خبرلرينك «على كل شئ شهيد» اولان حق تعالى دن سكا وحى ايدلديكى و سنك
حق پيغمبر اولديغك شبهه‌سزدر. [وَمَاۤ اَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ]
مع مافيه سن حرص ايلسه‌ك: شدتله آرزو ايتسه‌ك ده ناسك اكثريسى ايناننجى دكلدر. — حقيقتى وحيه
و بو كوزل قصه‌نك مندرجاتنه ايمان ايتمز، كوزل بر رومان، اويدورمه بر حكايه كبى تخيل ايدرلر [وَ
مَا تَسْئَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ] حال بوكه سن بونا قارشى اونلردن بر اجرت ده ايسته‌مه‌يورسك —
كه حرصكده بر شبهه‌يه محل اولسون — [اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ] بو انجق عالمينه بر ذكردر
— بو اخبار ويا بو قرآن بوتون ذوى العقول عالملرينه حقى خاطرلاتمق ايچون خالص بر تذكير و اخطاردن
عبارتدر.

بناءً عليه عقلى اولانلرك بونى تذكر و موجبنجه ايمان ايتمه‌سى اقتضا ايدرسه ده عقلى اولميانلر اخطار
و تذكيرده اكثريا كندى كبى عقللرى هوالرينه مغلوب اولمسه، تذكر قابليتى ضايع ايلمسه اولانلر ده اخطار
و تذكيره اهميت ويرميوب جبر و اكراه كورمدكجه اكثر ناس تذكر ايله ايمان ايتمزلر. هم بو اينانمامازلق
ساده سنك نبوتك و سكا وحى اولنان آيته منحصر دكلدر. [وَكَاَيِّنْ مِنْ اٰيَةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ]
كوكلرده و يرده نيجه آيتلر واردر كه [يَمُرُّونَ عَلَيْهَا] اوزرلرينه اوغرارلرده [وَهُمْ عَنْهَا

مُعْرِضُونَ] اوندن یوز چویره‌رك كیدرلر — بونلر ، مؤخره‌كی سوره‌ده ده اشارت اولنان جهتله و جمله الله‌ك وارلغنه و برلكنه و علم و قدرتنه وكمال حكمتنه دلالت ایدن انفسی ، آفاقی ، ارضی ، سماوی بونجه دلائل فكر و نظرلرینه چارپار ، مشاهده‌لری ، تجربه‌لری ، فنلری ، فلسفه‌لری بونلرك اطرافنده دولاشیر اوراسنه اوغرارلرده اونلر بو دلیللری گورمك ایسته‌مز ، یوزلرینی باشقه طرفه چویررلر كچرلر ، باشقه مقصدلر پشنده قوشارلر .

[وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ] واكثریسی الله‌ه ایمان ایتمز انجق مشرك اولارق — ایدرلر . الوهیتی بوسبتون نفی و انكار ایتمه‌لرده انجق و یا كیزلی بر شرك قاریشدیرارق الله‌ه ایناندیلر خالص توحید ایله ایمان ایتمز ، الله‌دن باشقه‌سنده معبودلق پایه‌سی ویرر ، ماسوایه ده طاپارلر .

[اَفَاَمِنُوا اَنْ تَاْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ] امین می اولدیلر كندیلرینه الله‌ك عذابندن بوروجی یعنی هپسنی قاپلایان بر عقوبت كلیورویرمسندن [اَوْ تَاْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ] ویاخود هیچ خبرلری یوقكن آنسزین وقت ساعت كلیورویروب باشلرینه قیامتك قوپیورویرمسندن امانمی بولمشلردر ؟ — كه بویله آیدن چاره‌سی حقی تذكر ایتمز ، ایمان ایتمزلر ، شركدن ایدرلرده الله‌دن قورقمازلر آخرت ایچون حاضرلانمازلر . حالبوكه ایمانه بولنمق ایچونده دكل بصیرتسز تقلیدله اویله یاپارلر .

اونك ایچون سن :

قُلْ هٰذِهٖ سَبِيلِيٓ اَدْعُوٓا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصِيرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَمَآ اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ●

مآل شریفی

دی كه : ایشته بنم مسلكم بو ، بصیرت اوزره الله‌ه دعوت ایدرم بن ده و بكا تابع اولانلر ده ، و الله‌ی تسبیح ایله تنزیه ایلرم و بن مشركلردن دكلم ●

[قُلْ] دیکه [هٰذِهٖ] ایشته بو — بو دعوت، بو توحید و اخلاص ایله ایمان یولی
[سَبِيلٖى] بنم یولم [اَدْعُوا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصٖيرَةٍ] بصیرت اوزره الله‌ه دعوت ایده‌رم
[اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنٖى] بن ده بکا اویانلر ده [وَسُبْحَانَ اللّٰهِ] و اللهی تنزیه و تقدیس ایله تسبیح
ایده‌رم [وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكٖينَ] و بن مشرکلردن دکلم — بو آیتده ده کوریلیور که دعوت آنجق
بو شرطله جائز و مستحسن اولور. یعنی مشرکلر کبی کورکورینه و برطاقم اغراض خاصه ایله حسیاته تبعاً دکل
بصیرت اوزره؛ نه دیدیکنی بیلرک، اخلاص و یقین اوزره، برهان ایله نزاهت و حکمت دائره‌سنده
و آنجق الله ایچون الله‌ه دعوت ایدلملیدر. یوقسه دعوت نفسه محضا بر غروردن عبارت قالیر. «ادع الى سبيل
ربك بالحكمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتي هي احسن» امری بو نقطه‌یی دها زیاده تصریح و تفصیل
ایتمشدر.

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحٖى اِلَيْهِمْ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى
اَفَلَمْ يَسٖيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ
خَيْرٌ لِلَّذٖينَ اتَّقَوْا اَفَلَا تَعْقِلُونَ • حَتّٰى اِذَا اسْتَيْـَٔسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا اَنَّهُمْ
قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمٖينَ •

مآل شریفی

سندن اول کوندردیکمز پیغمبرلرده باشقه دکل، آنجق شهرلر اهالیسندن کندیلرینه وحی ایتدیکمز برطاقم رجال
ایدی؛ یا شونلر یرده بر کزمه‌دیلرمی؟ باقه‌لر ایدی کندیلرندن اول کلنلرک عاقبتلری ناصل اولمش؟ والبته
آخرت یوردی قورونانلر ایچون دها خیرلیدر. یا، حالا عقل ایتمیه‌جکمیسکز؟ • نهایت پیغمبرلر امیدلرینی کسه‌جک
حاله کلدکلری و اونلر یالانه چیقاریلدقلرینی ظن ایتدکلری وقت اونلره نصرتمز کلدی ده دیله‌دیکلرمز نجاته ایردیرلدی، مجرملر کروهندن

ایسه عهدیمز کری دوندورلمز ●

[وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحِي اِلَيْهِمْ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى] سننده

اولده بز اهل قرادن کندیلرینه وحی کوندردیکمز رجالدن باشقه رسول کوندرمدك - یعنی سنده اولکی پیغمبرلر ملائکه ، نه قادین ، نه بدوی ، نه ده باشقه بر شی دکل مدنی انسانلردن کندیلرینه وحی حصه‌سی ویردیکمز سنك کبی ارککلر ، مرد آدملردن عبارت ایدی . بوندن اکلاشیلیرکه حقلرنده «وجاء بکم من البدو» بیورولدیغندن طولایی یعقوب و اولادی اساساً بدوی ایدی فقط اولونمامالیدر . بولونان پیغمبرلر و ابراهیم و اسحق کبی یعقوب ده اساساً اهل قرادن یعنی مدنی ایدی . بادیه‌ده بولندیلرسه بو عرضی بر حال ، بر کیفیت و بادیه‌دکیلری ارشاد ایتمك ایچون بر وظیفه و یا ابتلا ایدی . نته کیم بالآخره موسی‌یه ده بویله ابتلا واقع اولمشدی . حضرت آدم بیله جنتده چفتچیلك یاپاردیسه ، صوکره دنیاده ایمیسه ، روحاً و فطرةً مدنی ایدی . پیغمبر دیندیکی زمانده اوقویمز ایچمز ، احتیاجات بشریه‌ده هیچ بر شیئی دونیایه بر مثل فقط اتمه‌ملیدر . (سورهٔ انعامده « ولو جعلناه ملکا لجعلناه رجلا » باقه) .

سورهٔ بقره‌ده ده آدم قصه‌سنده کیدیکی اوزره آدم و بنابرین نوع بنی آدم مخصوص اولاندن تعلیم و تکریم الهی‌یه ملائکه مظهر اولمامشدر . امتحان الهی ایله آدم ، ملائکه‌یه دکل ملائکه آدمه سجده ایله مأمور اولمشدر . امر الهی ایله انسانلرك خدمتنه بوکلی ملکلر وار . فقط هیچ بر انسان ملکلره خدمت ایله مأمور دکلدر . اونك ایچون نبوتك ایلك شرطی انسانلقدر ، وصف ممیزی ده وحی ایله تعلیم مخصوص الهیدر . صوکره هم بشریت هم انثی‌لری محتوی اولان بو عالمك ادراك نتایج عملیه‌سی و بو وظیفه‌نك ادراك اغیر لوازمی واردرکه قادینلرك فطرتی دیشیلك طوغریدن طوغری‌یه بونك مسئولیتنه متحمل دکلدر .

کرچه الله تعالی دیلرسه بر قادینه ده او استطاعت و تحملی ویره بیلیر . فقط بو ادنی بر ارککلك ایتمك اولور . بنابرین انسانلر ایچنده نبوت وظیفه‌سنی یوکلنه بیله‌جك ذواتك ال یوکسك ، ال کزیده رجالدن (لرندن) اولمسی ده حکمت سبحانیه اقتضاسندندر . او حالده کرك وحی و کرك قوت و تحمل نقطهٔ نظرندن نبوت مدنیلردندر

زیاده بدویلره لایق اولمازمی؟ بر ایستدیکنی آلدیغی وحی، تحصیل کورمسه بر کیمسه‌نك آلدیغی وحیده‌ده دها
زیاده اعجازکار اولدیغی کبی بر بدوی‌یه اولمجیه وحی مدنیتکنده دها شایان دها بیوك بر خارقه
اولمازمی؟ ماسوادن کلی بر انقطاع ایله حق تعالی‌یه بر تقرب مخصوصی افاده ایدن وحی امرینه بدویلك تجرد حیاتی
دها الویرشلی، چوللر، یایلالر، کویلرده، شهرلرده دها زیاده واردات حقك انکشافنه مساعد دکلمیدر؟
دیورلرده چوللرده ایسه بدویلر، دها بسیط، حیاتك کرم و سردینه دها آلیشقین و بنا علیه دها ارککك
و دها قدیم یاده کورولمزمی؟ کبی ده توهم اولونمملیدر. نبوت، اك بیوك منبع مدنیت اولدیغی جهتله بدویت
نبوتك حکمت وغایه‌سیله غیر متناسبدر. مدنیتده سقوط فضل اولدیغی کبی انحطاط ده اوندن زیاده‌در.
صورت عمومیه‌ده رجال مدنیه‌نك کمالات اخلاقیه‌سنده رجال بدویه‌دن دها یوکسك بر جمعیت وجاذبه واردر.
مدنیلرده علم و حلم و انتباهك غلبه‌سنه مقابل بدویلرده جهل و جفا و قسوت غالبدر. «واجدر الا یعلموا
حدود ما انزل الله» در. بر حدیث شریفده ده وارد اولمشدر که «من بدا جفا ومن اتبع الصید غفل»=
بادیه‌ده یاشایان جافی یعنی قابا وحشیه و آو آرقه‌سنه دوشن غافل اولور». والحاصل دین یالکز ابتدائی انسانلرك
دکل، اك یوکسك مدنیتك ناظمیدر. دیدیك بر پیغمبرده بولونماسی مقتضای حکمت اولان ظرافت
وجاذبیه و جمعیت محاسن و کمالات ملایم دکلدر. اوت ده بر حاسنت الهیه ده بولونان پیغمبرلر اهل قرادن یعنی
مدنی اولان رجالدن کلمشدر. خاتم الانبیاده «ام القری» اولان مکه شهرنده دوغوب بعث بویورلمشدر.
و بو قرآن، بو احسن القصص، بو غیب خبرلری اوکا وحی اولونمشدر. بنا علیه نبوت و رسالت محمدیه‌یه اینانمامالری
بر سبب علمیه‌یه ناشی دکل، شرك مبللری وحقی سومدکلری جهتله ایمان ایتمزلر. [أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ]
آرتق او ایمانسزلر یر یوزنده هیچ سیر ایتمدیلرمی؟ [فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ]
باقسه‌لرا کندیلرندن اولکیلرك عاقبتلری ناصل اولدی؟ — هانکی بر دقتلر دنیالق کندیلرینك فتنه ایدوب ده
الله شرك قوشانلر، الاهلرك ابتدیه و پیغمبرلرینه اینانمایان، آخرتی حسابه آلمایان ایمانسزلر نه یه کلمدیلر، نه اولدیلر؟
[وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا] وهر حالده اتقا ایتمش اولانلر ایچون آخرت اوی دها خیرلیدر.
— ای عقلی اولانلر [أَفَلَا تَعْقِلُونَ] آرتق عقل ایتمزمیسکز — عقلکزی استعمال ایده‌رك بو حقیقتی

اکلایوب او قدر پیشمانلق ایچون شو اولوملی دنیاده شرك و عصیانده توقف ایتمزسکز ؟

بو کونه شو قادر طوپراغك یوزنده باقیله عاشقلری کوره‌جك اولان او کلکلار ایچنده بر وقتلر دنیایه اویمشلر اولانلر واردی . دیور . او پیغمبرلر قارشیسنده بر مدت ایچون اویدرملی اولونمسه ایدیرکه [حَتَّىٰٓ إِذَا اسْتَيْـَٔسَ الرُّسُلُ] تا او پیغمبرلر — وحی ایدلن کونده بیلمه اولان جاهل — یأس حالنه کلدیلر — یعنی تصدیقلرندن طمع توقلرسنده ایدیلری کسدیلر [وَظَنُّوٓا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا] وکندیلری حقیقةً یالانه چیقاریلدیقلرینه ظن ایتدکلری وقت — یعنی ایمانه ایتمدیلر قومری ، او وحی سوزلرینك دیدکلری کبی یالانه اولدیغی حقیقةً بلیه ایدی ، ظن ایدوب هانی یا «متی هذا الوعد ان کنتم صادقین» دیو شیمارتدقلری وقت [جَآءَهُمْ نَصْرُنَا] اونلره — او رسوللره موعود اولان — نصرتمز کلدی [فَنُجِّيَ مَنْ نَشَآءُ] ده کیمی دیلیورسه نجات ویریلدی — دیکرلرینك هیچ بری قورتولمادی [وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ] وفی الواقع مجرم قومدن بزم عذابمز رد اولونماز — یعنی نجاتلرینه مشیت تعلق ایدنلر او پیغمبرلر او ایمانه ایدنلر ، قورتولمیانلرده هپ مجرم ایدی .

دیمک وقتیکه الله عذابی ایندیمی آرتق مجرملردن او عذابك رفع اولونمسنه هیچ بر صورتله احتمال یوقدر . زیرا الله حکمنه قارشی کلبیله‌جك هیچ بر قوت و قدرت ممکن اولمادیغی کبی او لحظه‌ده ایمان ده مفید اولماز . موقع اجرایه قونولمسی اولان حکم هیچ بوزولماز . دیو هر زمانه بویله‌در . او کلکلر حقنده بویله اولدیغی کبی صوکره کیلر حقنده ده بویله‌در .

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝

مآل شریفی

حقيقت اونلرك قصه‌لرنده اولو الالباب ايچون بر عبرت واردر. بو اويدوريلور بر سوز دكل ولكن اوكنده‌كنك تصديقى وهر شيئك تفصيلى وايمان ايده‌جك بر قوم ايچون بر هدايت بر رحمتدر.

[لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ] حقيقةً اونلرك — اوكى انبيا ايله امتلرينك وبالخاصه يوسف وقارداشلرينك قصه‌سنده [عِبْرَةٌ] بيوك بر عبرت واردر. [لِاُولِي الْاَلْبَابِ] فقط اولو الالباب ايچون — اكثر ناس كبى ايچى چوروك ويا قوف اوليان، صاغلام اوزلو، تميز عقللى كيمسه‌لر ايچون. حسيات سقيمه ايله بوزولمش اوليان اولو الالباب آكلارلركه [مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرٰى مِنْ دُونِ اللّٰهِ] بو — قرآن، ياخود بو كوزل قصه — اللهك مادوننده اويدوريلور بر سوز دكل [وَلٰكِنْ تَصْدِيقَ الَّذٖي بَيْنَ يَدَيْهِ] ولكن اوكنده‌كنك — يعنى بوندن اول اينديريلمش و مرور زمان ايله تمييز وتصديقنه احتياج حاصل اولمش سماوى كتابلرك — تصديقى [وَتَفْصٖيلَ كُلِّ شَيْءٍ] وهر شيئك تفصيلى [وَهُدًى] و بر هدى — يعنى طوغرى يولى كوسترن بيوك بر رهبر [وَرَحْمَةً] و بر رحمتدر. [لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ] انجق ايمان ايدر بر قوم ايچون. — زيرا بوندن استفاده ايده‌جك اولانلر بونا اينانانجق اولانلردر. ماعداسنه كلنجه اونلر بو هدايت ورحمتدن انتفاع ايتمزلر، كوكرك كوردكنى، ايشترينك بيلديرلرك دوشمه‌سنى كوزه تيرلر. اونك ايچون بو سوره‌يى ده سوره رعد تعقيب ايدييور.

سُورَةُ الرَّعْدِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ ثَلٰثٌ وَاَرْبَعُونَ اٰيَةً

بو رعد سوره‌سى: حسن، عكرمه، عطا قوللرنده مكيه‌در. انجق عطادن «ويقول الذين كفروا لست مرسلا» وديكرنده «هو الذي يريكم البرق — الى — له دعوة الحق» آيتلرينك استثناسى منقولدر. ابن عباس، كلبى، مقاتل، قتاده قوللرنده ده مدنيه‌در. انجق ابن عباس وقتاده‌دن «ولو ان قرآنا سيرت به الجبال» دن ايكى آيت ديكر روايتده «ولايزال الذين كفروا» آيتى استثنا ايدلمش ومكه‌ده نازل اولدقلرى دينلمشدر.

(ابوحیان ، بحر) کشاف ، مختلف فیه دیمیش ، قاضی بیضاوی و ابو السعود « مدنیة ؛ وقیل مکیة الا قوله
« ویقول الذین کفروا » الآیة » دیمشلر . فخر الدین رازی مکی اولمسی ترجیح ایدر . ابن عباس و احمدك تفسیرنده « و
لو ان قرآنا سیرت به الجبال » دن ماعداسی بالاجماع مدنیدر . دیدیکنی ده قید ایتمشدر .

آیتی — قرق اوچ

کلمه لری — سکز یوز اللی بش

حرفی — اوچ بیك بش یوز التی

فاصله سی — ق ، ع ، ل ، ر ، د ، ب ، ن حرفلریدر .

بو سوره « ویسبح الرعد بحمده والملئکة من خیفته » آیت جلیله سنده « رعد » ذکر اولندیغی
و بو مضمونه اوزره ده مقام انذارده نازل اولمسی حسبیله بو اسمی آلمشدر . بو سورت اکثر ناسك ایمانسزلغندن
بحث ایله سوره یوسفك خاتمه سنده ذکری کچن « وکاین من آیة فی السموات والارض » آیتنده اجمال
ایدلدیکی اوزره کوکلرده و یرده هرکسك نظرینه چارپوب دوران بعض آیات تکوینیه و دلائل عقلیه یی افهام
ایدن بو سوره نك اشارت اولندیغی وجهله ماقبلنه مناسبتی پك آشکاردر .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذٖٓي اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ●

مآل شریفی

المر . ایشته بونلر سنا او کتابك آیتلری و سکا ربکدن ایندیریلن حقدر . ولکن ناسك اکثریسی
ایمان ایتمزلر ●

[الٓمٓرٰ] الله اعلم مراده (بقره و يونس سوره‌لرينك باشنه باقه) بونده ده ابن عباسدن
بر تأويل نقل ايديلير : انا الله اعلم وارى : بن الله ، بيليرم و كوريرم . سوره‌نك اسمى و هجا حرفلرينه
اشارت اولمسى قولنه كوره بز بوراده شو معنايى تعقيب ايده‌لم : الف لام ميم را [تِلْكَ]
ايشته اونلر — او هجا حرفلرى و يا بو سوره [آيَاتُ الْكِتَابِ] كتاب آيتلريدر . — آيرى
آيرى مفرداً ملاحظه اولندقلرى تقديرده هيچ بر معناسى يوق كبى قالان او حرفلر ، او سسلر ،
الله تعالى طرفندن كنديلرينه ويريلن شكل نظم و تركيب ايله معانى معانى بر طاقم كلمه‌لر تشكيل ايدرك
كتاب حقك مضمونه دلالت ايدن و باطنى ظاهره چيقاران آچيق دليللر ، ظاهر علامتلر ، صريح و قطعى
بينه‌لر اولور . و بو حرفلردن تشكل اولنان بو سوره ده كتاب اكمل اولان قرآنك سماوات و ارضده عالملك
ارزنده كوريلن و كوريلمين آيات الهيه‌يى كوسترن بر طاقم آيتلردر . [وَالَّذِىٓ أُنْزِلَ إِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ] و سكا ربكدن ايندريلن تماماً حقدر . — حقيقة واقعه مطابقدر يا محمد [وَ
لٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ] ولكن ناسك اكثريسى ايمان ايتمزلر . — حقدر ديه اينانمازلر .

اَللّٰهُ الَّذ۪ى رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْر۪ى لِاَجَلٍ مُسَمًّى يُدَبِّرُ الْاَمْرَ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ
بِلِقَٓاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ● وَهُوَ الَّذ۪ى مَدَّ الْاَرْضَ وَجَعَلَ ف۪يهَا رَوَاسِيَ وَاَنْهَارًا
وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ ف۪يهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِى الَّيْلَ النَّهَارَ اِنَّ ف۪ى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ● وَفِى الْاَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ اَعْنَابٍ
وَزَرْعٌ وَنَخ۪يلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقٰى بِمَٓاءٍ وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلٰى بَعْضٍ
فِى الْاُكُلِ اِنَّ ف۪ى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ● وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ
ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا ءَاِنَّا لَف۪ى خَلْقٍ جَد۪يدٍ اُولٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَاُولٰٓئِكَ
الْاَغْلَالُ ف۪ٓى اَعْنَاقِهِمْ وَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ●

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُ وَاِنَّ
رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلٰى ظُلْمِهِمْ وَاِنَّ رَبَّكَ لَشَد۪يدُ الْعِقَابِ ● وَيَقُولُ
الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّه۪ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ●
اَللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى وَمَا تَغ۪يضُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ
بِمِقْدَارٍ ● عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَب۪يرُ الْمُتَعَالِ ● سَوَٓاءٌ مِنْكُمْ مَنْ
اَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِه۪ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِالَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ ● لَهُ
مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِه۪ يَحْفَظُونَهُ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ
حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَا بِاَنْفُسِهِمْ وَاِذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُٓوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ
مِنْ دُونِه۪ مِنْ وَالٍ ●

مآل شریفی

الله او در كه سماواتی دیركسز ارتفاع ویردی، اونلری كوریورسكز. صوكره عرش اوزرینه استواء
بیوردی و شمس و قمری تسخیر ایتدی، هر بری مسمی بر اجل ایچون جریان ایدیور، امری تدبیر، آیتلری تفصیل
ایلیور كه سزلر ربكزه لقاسنه یقینا حاصل ایده سكز ● هم او، او در كه ارضی بر امتداد ویردی و اوده
اوطوراقلی طاغلر و ایرمقلر یاپدی و میوه‌لرك هپسنده اوده ایكی جفت یاراتدی، كیجه‌یی كوندوزه
بوروییوب طوروییور، هر حالده بونده تفكر ایده‌جك بر قوم ایچون آیتلر وار ● ارضده متجاور قطعه‌لر،
اوزوم باغلری، اكینلر، خرمالقلر، چاتاللی چاتالسز هپسی، بر صو ایله صولانیر، حال بو كه یمشلرده بعضیسی
بعضیسنه تفضیل ایدیورز، هر حالده بونده عقللی اولانلر بر قوم ایچون آیتلر وار ● اكر تعجب ایده‌جكسك
ایشته تعجب ایده‌جك شی: اونلرك شو لقردیسی: بز بر طوپراق اولدیغمز وقتمی، هاها بز مطلقا یكی
بر خلقت ایچنده بوله‌جقمز!!... ایشته بونلر ربلرینه كفر ایتمش اولانلر، و ایشته بونلر طوقلری بویونلرنده و ایشته

بونلر اصحاب نار، هپ اوراده قاله جقلردر ● بر ده سندن حسنه دن اول سیئه یی استعجال ایدیورلر. حالبوکه اوكلرنده مثال اوله جق عقوبتلر كچدی. وحقیقت ربك انسانلرك ظلملرینه قارشی بر مغفرت صاحبی، بونكله برابر ربك پك شدید العقاب ● او كافرلر دیورلر كه اوكا ربندن بام باشقه بر آیت ایندیریلسه یا.... سن انجق بر نذیرسك، هر قوم ایچون ده یالكز بر هادی وار ● الله، او بیلیر هر دیشینك نه یی حامل اولیور و رحملرك نه اكسیلتدیكنی، نه آرتدیردیغنی، هر شی اونك عندنده بر مقدار ایلهدر ● غیب و شهادتی بیلیجی، بیوك، متعال ● اوكا ایچیكزدن سوزی صاقلایان ده، آچیغه ووران ده، كیجه گیزلنن ده، كوندوز بلینه سالدیرن ده، هر بری ایچون اوكنده و آرقه سنده تعقیب ایدن ملائكه واردر، اونی اللهك امرندن طولایی كوزه تیرلر ● حقاكه الله، بر قومه ویردیكنی اونلر، نفسلرندكنی بوزمادقجه بوزماز، بر قومه ده الله، بر كوتلك اراده بویوردمی آرتق اونك ردینه چاره بولونماز، اونلر ایچون ده اوندن باشقه بر والی یوقدر ●

[اَللّٰهُ الَّذِى] الله اودر كه [رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ] سمالری، دیركسز دایاقسز یوجلتدی — نه یاپیشه ایچون اسكله، نه قالدیرمق ایچون مانیوهلایه، نه ده دایامق ایچون دیركه دیكه یه محتاج اولمقسزین محضا قدرتیله یاپدی ویوكسلتدی، قالدیردی طوتدی [تَرَوْنَهَا] اونلری كوریورسكز — یعنی او دیركسز او سماواتی: او بیوك اجسام و اجرامی اویله دیركسز اولارق كوروب طوریورسكز ویا كوریورسكز.

ایشته الله، اونلره اویله دیركسز ارتفاع ویرن و بویله سزه كوسترن قادر مطلقدر. بو معنا «ترونها» ضمیری دیركسز سماواته راجعدر. وجمله، بر جمله استینافیهدر. بعضی مفسرینه بونك عمده [١] راجع وجملهنك اوكا صفت اولمسی احتمالندهدر. نظر اعتباره آلنسه دركه شویله دیمك اولور: سمالری سزك كوره جككز هیچ بر دیرك اولمقسزین یوكسلتدی. بو معنایه كوره سماواتك كورمدیكز بر قائم دیركلر دایانوب طوتمقده اولمسی احتمالی ایهام ایدلمسه اولور. زیرا كورمدیكز دیركلرك بولونمسی كوردیكز بر قائم

---

[١] عمد، عمودك ویا عمادك اسم جمعیدر.

دیرکلرک اولمسی تصورینه مانع اولماز . فقط کوردیکمز دیرکلردن نه آکلاشیلیر ؟ اکر بونده بطلمیوس هیأتنده ملاحظه اولنان افلاک کبی بیلمدیکلرک استناد ایتدیکی غیرمرئی بعض اجسام قصد اولنورسه بونلرک اصل او جسملرک نه ایدیکنی سؤالی صورولهجق بو ایسه دیرکلرک معناسنه راجع اولهجقدر . واکر بونده جاذبه ، دافعه کبی صرف عقل ایله ملاحظه اولنه بیلهجک بعض قوتلر قصد اولنورسه بونلره عمود اطلاقی مجاز اولهجغی جهتله بوده حقیقتده اولدیغی معنی کبی دیرکلرک مفهومنه راجع اولورسه موازنۂ عالمده الله تعالینک ملکوت و قدرتنی آکلاتمش اولور . «والسماء رفعها ووضع المیزان» سورۂ رحمان بابنده .

بناءعلیه اصل معنی ، اولدیغی دیمک اولور . یعنی «ترونها» ضمیری «عمد» ه راجع اولورسه جمله ، صفت دکل سماواته راجع اولورسه بر جملۂ استینافیهدر . اوندن ایچوندر «بغیر عمد» اوزرنده وقف اولنور بوراده بر جسم سماوینک واردر . سمالرک ارتفاعنی کوردیکمز عمودلرله دکل ، ظاهرده و حقیقتده کوردیکی کبی دیرکسز اولهرق طوغریدن طوغری اللهک قدرتنه استناد ایتمکده و اونی اثبات ایلمکدهدر . معلومدرکه هر جسم متحیزدر . بر حجم و مقدار ایله فضاده بر حیز اشغال ایدر . بر وقت فیزیقجیلر ، یعنی اجسامک حرکتندن بحث ایدن و حکمت طبیعیه نامی ویریلن فن ایله اشتغال ایدنلر جسملرده بری طبیعی ، بریده غیرطبیعی اولمق اوزره ایکی نوع حیز ملاحظه ایدرلردی و دیرلردی که : «هر جسمک بذاته طلب ایتدیکی طبیعی بر حیزی واردر ، کندینه براقیلان جسم اورایه کیدر دورور . واوراده دیکر بر حیزده حرکتی غیرطبیعی ، یعنی خارجی بر قوتک تأثیریله قسری صورتده اولور .

و بر جسمک بویله غیرطبیعی اولان بر حیزده دورابیلمسی ده آنجق بر واسطه یه استناد ایله ممکن اولابیلیر . مثلا آغیر اولان جسمک حیز طبیعیسی آشاغیده ، خفیف اولانک ده یوقاریدهدر . اونک ایچون بر طاش صویک دیبنه اینر ، هوا ده اوسته چیقار . بناءعلیه بر طاشک هوایه دوغری حرکتی قسری ، یعنی زورلا ایله اولور و یوقاریده دورابیلمسی بر دیرکه دایانمسنه توقف ایدر .» ایشته بطلمیوس هیأتجیلری ده بو نظریه ایله یورویهرک سیاراتهکی مختلف حرکتلری مطالعه ایتدکلرنده هر سیارهیه نظراً بو حرکتلرک بریسی طبیعی بر حرکت عد ایدیلهبیلهرک دیکرینک غیرطبیعی و بناءعلیه بر سبب خارجی ایله قسری اولمسی لازم کلدیکی جهتله

مختلف حركتلرڭ عاملی اولمق اوزره آیری آیری بر فلك تصور ایتمشلر و هر سیاره‌یی غیریلری بر فلك كره‌سنه
دایامشلردی. و بو فلكك محور عالم اوزره حركت طبیعیه‌سی او سیاره‌نڭ طبیعی كوره‌نه حركتنی حصوله كتیردیكی كبی
بونك مربوط بولندیغی مافوقنده بر فلكك و نهایت هپسنی محیط اولان فلك الافلاك معكوس اولان حركت طبیعیه‌سی ده
او سیاره‌نڭ غیر طبیعی اولان حركتنی حصوله كتیریور دیه فرض ایدیورلردی. و بو صورتله بو نظریه‌ده بر حركت طبیعیه
فكری اساسی اولدیغی كبی تپه‌مزده‌كی اجرام علویه‌نڭ انتقاللری غیر مرئی بر طاقم كره‌لره استناد ایتدیرلمه‌سه اولیور
و بو فلكلرڭ حیز طبیعیلرنده دور ایتدكلری و اونك ایچون ده بركه محتاج اولمیه‌جقلری ملاحظه ایدلیور. و بو حالده
حركتده بر سبب قالمامسی لازم كلمه‌جكنده بولونان حركته سبب اولمق اوزره ده هر برنده بر نفس فرضنه قدر كیدیلیور
و انجق كره ارضك هیئتی اورته‌سنده بر مركز نقطه‌سی اولارق حیز طبیعیسنده ثابت فرض اولونیوردی.
و عجیبدر كه بو فلسفه‌ده ثابت فرض ایدیلن ارضده، عناصردن مركب بر كون و فساد عالمی بولندیغی حالده
متحرك اولان افلاك و اجرام، بسیط و بوزولماز، بیقلماز زعم اولونیوردی، حالبوكه بو نقطه‌ده ملاحظه‌لرك
كوكی تشكیل ایدن حیز طبیعی نظریه‌سی مختلف جسملرده فضانك پارچه‌لری آراسنده باشقه باشقه بر جاذبه مخصوصه
فرضنی تضمن ایدیوردی. بو ایسه عقلك طبیعتنه مخالف بر تناقضه اولیوردی. چونكه دیكر اجسامدن قطع نظرله
باشلی باشنه وجودی بر شی اولدیغی بیله قبول ایدیلمه‌ین و نهایت بسیط دكنسوه و هر نقطه‌سی مماثل بر بعد مجرد اولارق
تلقی ایدیلمسه فضانك هر نقطه‌سی هر هانكی بر جسم ایچون مساوی اولمق اقتضا ایتمزمیدی؟ البته سطحه مطلقا
طبیعتاً فلان طرفی فلان جسمه، فلان طرفی ده فلان جسمه مخصوصدر، او جسم انجق اورایه مائل ایدر، ویا او، اونی جذب
ایدر دیمك بسیطی مركب و یا عدملی وجودی فرض ایتمك كبی بر تناقضه اولیوردی. جسم مطلقندن باكز
بعد و امتداد، ثانی كوروله‌جك حیز دخی مجرد بر جسم حادث اولارق ملاحظه ایدیلسه ینه بوییله اولیوردی. والحاصل
هر هانكی بر جسمك مطلقا حیزدن حیز طبیعتی ثانی كلمزدی، بولكه بالخاصه بر مرجح ارائه‌سی عقلاً ضروری ایدی.
اوندن ایچون حركت و سقوط حادثه‌لری ده جسملرڭ ده حیزلرك طبیعتنده دكل، مختلف جسملر آراسنده
اضافی اولارق بر میل و انجذاب نسبتی كبی ملاحظه ایتمك و بو نسبتی طوتان بر قدرت بالغه دوشونمك داها معقول
اولاجقدی. بوندن ایچون صوكره‌كی فنی تجدید حیز طبیعی و حركت طبیعیه دعوالرینی رد ایدرك بوتون اجسام

و ماده‌ده عطالت دخی بر طبیعت اولارق قبول ایتدیلر. و هر جسمك حیزنده‌كی وضع مخصوصی، حركت و سكونی خارجی بر قوتك تضییقه و تأثیرینه مربوط اولدیغنه قانع اولدیلر. و ثقلتك جهتنده متقابل بر تناسب بولدیلر. و بونی میخانیك فننك اساسی اتخاذ ایدوب علی العموم ماده كتله‌لری جهتنده مسافه‌لری آراسنده حاصل اولان جاذبه و دافعه قوتنك وجودینه قائل اولدیلر. و اجرام سماویه‌نك مجرد بو قوت ایله یكدیگرینه طوتوندیغنه حكم ایده‌رك هیأتده ده بو نظریه اوزرینه مطالعه‌یه باشلادیلر كه سما میخانیكینك بو صورتله ایضاحی «رفع السموات بغیر عمد ترونها» مضمون آیه كریمه‌سنه كوره موافقدر. بو حالده كورونمز دیركسز دیمك طوغری هم ده ثقلتدن دایانمه دیرگی حدثی كوروسی اعتباریله «كورونمز دیرك» اطلاقی ده صحیح اولور. انجق بو بابده بر قاچ نقطه‌لی نظر دقته آلمق ده لازمدر:

برنجیسی — قوهٔ جاذبه، ماده‌یه تعلقی اعتباریله ماده‌ی بر قوت كبی ملاحظه ایدیلیرسه ده منسوب اولدیغی ماده كتله‌سنك حیزینه حیوصه اوزاقده مسافه‌لره قدر تعلقی اعتباریله حد ذاتنده قوتك ماده‌دن تمایز و تجردی ایچون كوزل بر مثال اولارق معقول بر اثر دیمكدر. بز بونی انجق ثقلتك جهتنده‌كی موازنه نسبتیله ملاحظه ایده بیلیرز. نته كیم الرحمن سوره‌سنده «و وضع المیزان» بویورلمسی بونی ایضاح ایدر. بویله بر ثقلتك كوچوك بر تقلقی طوتوشمسی صورت عمومیه‌ده جاذبه بر تعبیر اولنان بو میزانه تابع اولمقدر. ایشتو شبهه یوقدر كه مثلا جاذبهٔ ارضك قمری، جاذبهٔ شمسك ارضی چكوب دایانمسی بر دیركك اوزرنده‌كی كوكس لاامباشی دایانمسی كبی یالكز ماده حدودی داخلنده تظاهر ایدن مشهود بر قوت دكلدر. ایكنجیسنه جهتنده اوزاقده اوزاغه عقلا ملاحظه اولنه بیلن بر موازنه نسبتیدر كه بز بونی بر موضوعه اسناد ایتمه‌دن تصور ایده‌مدیكمز ایچون فكرمزده‌كی كتله‌لره اضافتله ملاحظه ایدرز. یوقسه بر جاذبه تصوری حقیقتده بر جسمك تصورندن باشقه بر شی دكلدر.

۲ — عطالت و جاذبه قانونلریله ملاحظه اولنان اجرام سماویه‌نك میخانیكیتی الا اول بزه شونی آكلاتیر كه هیأت عالمده اجسامدن هر برینك وضع و حركتی كندی خارجنده بر تضییق و تأثیره مربوطدر. هیچ برینك علتی كندیسنده دكلدر. یعنی طبیعی دكلدر. هیچ شبهه یوقدر كه هر برینك كندینك خارجنده تأثر اولانه

اجرام و اجسامك تكوننده بولنيور. هيئات مجموعه‌سنك وضعيت و طرزى ده بالضروره مجموعك صانعى ويركى طبيعت عالمك كندى‌سنده دكل، فوقنده‌در. و جاذبهٔ عموميه دنيلن موازنه قانونى ده انجق اونك بر قوتيدر. سماوات دينلن ارتفاع وريلن اولدر. بونى دها واضح اوله‌رق آكلامق ايچون:

٣ — شبهه يوقدركه مثلا شمس كبى بر ماده كتله‌سنده بر جاذبه و يا دافعه كبى هر هانكى بر قوتك انتشارى وار ذاتنده كى ديكر بر كتله‌يه تعلقى بر فاعليتدر. ماده‌نك طبيعتى اولان عطالت ايسه بونك ضديدر ديمك كه بو فاعليت ده ماده‌يه كندى خارجنده وريلمكده‌در. و ايشته بونى ويرن الله‌در. «الله الذى رفع السموات بغير عمد ترونها».

٤ — نقدر شايان دقتدركه آيتده سماواتك ويرلن ارتفاعك ميخانيكى حقيقتنده قدرة الله دلالتى كوسترلديكه صوكره برده «ترونها» بيورلمشدر. كرچه عامه‌نك على العاده تماشاسنده ديركلر اصلا ميدانده رؤيتك هيئته شامل اولان بر رؤيت نفينك «بونلرى كوريورسكز ويا كوره‌ميورسكز» جمله‌سنك بوراده بليغ بر جهة افاده ايتديكى خفى دكلدر. بونلر هيئات سماويه مطالعه ايچون دها كوزل تجربه‌لى رصد و رؤيتك اساس اتخاذ ايدلمسى خصوصنه تنبيه اولندیغی كبی عالمك ميخانيكيتى مقابلنده بر ده روح و شعور جهاتنی جريان ايتديكنه نظر دقت جلب اولنه‌رق افاده ايدلمش. حيثيه كى مناسبات اخطار ايدلمه و بناءً عليه دلائل جهتك يالكز ميخانيكيت ايله ايدركل اصل بو مناسبات روحيه ايله تجلى ايده جكى آكلاتيلمه و «ثم استوى على العرش» مضمونه بر تقدمه اولمق اوزره قدرت الهيه‌نك افاده و انفسك رؤيه جهتى اوزرنده تفكر ايتديرمك ايچون باهضار يابلمشدر.

٥ — بوراده سماواتى رؤيتمز مسئله‌سنه متعلق ده بعض ايضاحات اقتضا ايدرسه ده بز بوكى سوزلرده دها بولمايز. آيتدكى حتى جمله سوزى اوز نماسى ايچون ايكى ده ان شاء الله اوراده تعقيب ايده‌جكز. شمديلك شوقدر سويليه‌لم كه رؤيت نقطه نظرندن مركز عالم دائما نفسمزدر. اوزرمزده نظريمز تحديد ايدن محيط سما هر نقطه‌سنده كوزلريمزه بر نصف قطر كى واردر اولان خطوط شعاعيه ايله مواجهه‌مزده بر بعد مخصوصده بر قبه كبى نصف كره حالنده ارتسام ايدرده ميخانيكى مركزه اولورسه اولسون مركز رؤيت بز اولورز. محيط نظريمزده سما دنيايى تشكيل ايدر. سماواتك ميخانيكى حقيقتى ناصل محيط العقول ايسه «Optique»

يعنى مناظر حقيقيه ده اوندن دها زياده حيرت انكيزدر.

خلاصه الله بونلرى اويله دره گرندن يوكسلتدى. اوكوردیككز مناظرى ويردى [ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ] صوكره ده عرشه اوزرینه استوا ایتدی — تخت اوزرینه قورولدی، خلق ایتدکدن صوکره هپسنك اوزرنده اجرای احکامه ده باشلادی (سورهٔ اعراف وسورهٔ هوده باقیكز). [وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ] وشمس وقمری تسخیر ایتدی — قوت وقدرتی آلتنده امرینه مسخر ومنقاد قیلدی. دیگر آیتده ده "والنجوم مسخرات بامره" بیورلدیغی وجهله بونلرله نجوم ده مسخردر. بناءعلیه شمس وقمری ذکر، تخصیص ایچوندر که رؤیتده کی اهمیتلرینه مبنی دیگرلرینك تسخیری اولویتله اولدیغنی کوسترمك ایچوندر. نته کیم تعمیماً بیوریلیورکه [كُلٌّ] هربری — او سماوات واجزاسندن کرك شمس وقمر وکرك نجومدن بر بر هپسی [يَجْرِى لِاَجَلٍ مُسَمًّى] بر اجل مسمی ایچون جریان ایدیور. — عندالله معین بر مدت ایچون آقوب گیدیور. سماده کی بو قدر اجرامدن هیچ بری وظیفه دن، حرکتدن خالی اولمایور. هپسی نظام مخصوصیله بعضاً بعض سماء ایچنده محور ویا مدارلرنده یوزیور، آقیور، معین رفتار ایچون زمانی تعقیب ایدیور، یولنی شاشیرمیور، یکدیگرینه مصادم اتمیور. فقط بو زمان نامتناهی دکلدر. هر برینك معین براجلی، برمدتی واردر که او گلنجه او جریان کسیلیر. وقت گلهجك که گونشه تکویر اولنهجق "اذا الشمس كورت" ییلدیزلر بولانهجق "واذا النجوم انكدرت" سماء یارلیوب دوریلهجك "اذا السماء انشقت"، "يوم نطوى السماء كطى السجل للكتب" آی گونشه دیرلنوب طوپلانهجق "وجمع الشمس والقمر الخ". ایشته هر بری بویله معین براجل ایچون جریان ایدیور.

الله هپ بونلری بویله امر واراده سنه مسخر قیلمش، عرشه اوزرینه استوا ایلمشدر. یعنی [يُدَبِّرُ الْاَمْرَ] امری تدبیر ایدیور — یاراتمش اولدیغی مخلوقاتك هر برینه عائد افعال وشؤونك وجودینی تعبیه ایله حیات عمومیه سنك آهنك جریانی اداره ایدیور. اشیانك حدودلرینه حاکم اولدیغی کبی بقالرینه ده حاکم اولیور. [وَيُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ] وآیتلری تفصیل ایدیور. — قدرت تامه وحکمت بالغه سنه دلالت ایدن دلیلری، علامتلری ایلك خلقتده کی کبی اجمالا، در طبیعتده یاخود ده حروف هجا ایله مفصل، بلیغ، صوك کتاب آیتلری انزال ایتدیکی کبی یوردی حادثات عجیبه ومنتظمه ایله تفصیل، تنویع وتکثیر ایدیور.

[لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ] كه سز ربكزك لقاسنه يقينيه علم ايله بيله سكز . ـــ
يقيناً بيله سكز كه بركون اولوب سزك ده اجلكز كله جك ، بوكوننك جرياني كسيله جك ، عملكزك جزاسنى
كورمك اوزره ، ايستسه ڭز ايستمه سه ڭز ربكزك حضورينه واره جقسكز .

الهك آيتلرى تفصيلنه و تبعيتده اولدقلرى تصرفاتنه بر نمونه اولمق اوزره ارضده اك ظاهر اولان
شو آيتلره باقيكز :

[وَهُوَ] واو : يعنى الله [الَّذِي] اودركه [مَدَّ الْأَرْضَ] ارضى ده ايدى
ـ قدرتيله چكدى ، اوكا مخصوص بر امتداد ويردى " ان السموات والارض كانتا رتقا ففتقناهما "
منطوقنجه سماواتدن ارضى آيرد ايدوب بالخاصه بر حجم و سطح ايله آيكنه بويونه اوزاتدى ، سوندوردى ، بر اوجندن
براوجى كورولميه جك قدر يايدى ، دوشه دى . مدّ ايله مقصود ماده ارضك الاستثنائى ، حجم و مقدارنده كى
خصوصيت ايله سماواتدن آيريلشى و بنا عليه بر تحريك مخصوص و سطحنك ابتدائى حالده دوزكونلكى ايله طولاً و عرضاً
امتدادى كبى معنالرى تضمن ايدر . و بر سطحك بسيط و ممدود يعنى يوموق كبى كرنتيسز چيقنتيسز اولمسى كردى
اولمسنه مانع اولمديغى جهتله بوندن سطح ارضك مستوى اولديغى معناسى آكلاشيلديغى ده اونوتولمامليدر . هرماده
ذكر ايله هر جسم بر امتداد مخصوصى حائز دركه جسميتى اوندهدر . نه كيم تعليمى جسم نامى ويريلن هندسى جسمى مجرد
ابعاد ثلثه ايله تصور اولنور . جسم طبيعى دخى دينيلن مادى جسم ده ماده نك بر امتداد مخصوصى ايله موجود اوله بيلير .
و ماده يه او امتدادى ويرن كيم ايسه او جسمى بايان اودر . ارضده ده انسانلرك ايلك ماده هستى ايله ذكرى بويوك
بر جسم ماديدركه كندينه مخصوص بر مقدار امتدادى تخصيص ايدوب ده اونى اجرام سماويه دن تمييز ايدن يه اللهدر .
زيرا عقلاً و بالتجربه معلومدركه ارضك ماده سى مختلف اشكال و امتدادى قابل اولديغنه بونلرك هيچ امتداد مخصوصى
آلماسى هر حالده بر مخصصه محتاجدر . مع الاضطرار ماده مطلقه بر امتداد ده خالى اولماسه بيله هر حالده بر امتداد مخصوص
ايله تخصص و تميز ايتمسنه ماده طبيعتى كافى كلمز . بونده كنديكى واراية ده يه چكلى ايچون ارضك كندى كندينه بلا سبب
تشكل ايتمسنه امكان اولماديغى كبى اجرام سماويه نك طبيعتى ده كندى يرنده بر ماده افرازيله اوكا شويله بر تشكل خصوصى
و بر تخصيصات ايتمز . چونكه هر حالده بر طبيعتك كندى نقصه ايتمسى تناقضه اولور . و اونك ايچوندركه

«قوله بذاته» بالمطر. سماء موازنۀ عمومیه ده كندیسنه مربوط اولان ارضی طبیعتیله كندیسندن آیروب
(مخصوص)
قیرلاماز. ارضك تشكلی ایچون ده نه قدر اسباب طبیعیه ملاحظه ایدیلیرسه ایدیلسین ارضه ماده سنك بر مقدار
ایله دیكرلرندن آیریلوب كوردیكمز وجهله مدور اولمسی ایله اول طبیعتك قانونی اولان اطراد واستصحابی تغییر
وتبدیل ایدن بر فاعل مختارك علم واراده سیله قدرت خارقه سنه متوقفدر. بوده آیتك سیاقنه نظراً
ارضه مقام تفصیلده ذكر اولونمشدر. دیمك كه ارضك خلقتی صورت تفصیلده واقع اولمشدر. یعنی ارضك
ماده سی بدأ خلقته صورت اجمالده یا ارضیه اولان ماده اولادن ویا اجسام ابتدائیه دن ویا اجرام سماویه دن
فصل وفتق اولنه رق ایجاد ایدلمشدر. بناءً علیه عالمه یكی بر جرم علاوه ایدلمش اولان ارض مخلوقات ارضیه یه نظراً
بر مبدأ اولمقله برابر كندیسنده مقدم اولان مخلوقاته نظراً بر تالیدر. فقط ایسه یالكز طبیعت فاعل اولسه ایدی
بو تالی اولمقده لردن انفصال ایدوب ده یكی بر طبیعت اولاراق تشكل ایده مزدی. مثلا لاپلاس نظریه سنده
سویلندیكی كبی ارضك شمسدن قوپدیغنی فرض ایده لم. كره مادۀ اولیه دریسه انفكاك وانبساط قوتی دوكولسون
كرك شمسك مركزی قوتی جاذبیه سیله وكرك بوتون اجرام سماویه نك تضییقی تصور اولونسون زمانه ومسافه
بر مقدار مخصوص ایله ارضك تشكلی تعیینه وایجاب «ده تزیینه» ایتمك ایچون بونلرك اراده یه ایچون فاعلیتلرینی
اقتضا ایدن قوه الطبیعه بر امر مخصوص بولنمق هر حالده ضروریدر. بو قسم شرائط سابقه نك دكشمه سی لازم
كلیردی. بوكا تطابق ویا تحول نامی دیرسكز مسئول ایدلسه اولماز. زیرا تحول ویا تطابق دخی علته محتاج بر حادثه
اولمقده ایری كیرزلر. هر حالده بر شیئك كرك لحظه دن لحظه یه وكرك ملیونلرجه سنه دن صكره اوغرادیغی تحول
ویا تطابقی طبیعته اسناد ایتمك طبیعت كندی كندینی دكیشدیردی دیمكدر. بو ایسه طبیعت فرض ایدیلن طبیعت اولمادیغنی
اعترافدر. زیرا طبیعت طبیعت اولمق حیثیتیله آنجق لایتغیر اولمق اوزره تصور ایدیله بیلیر. واونك ایچوندر كه
طبیعت قانونلری لایتغیردر دینیلیر. حالبوكه طبیعتده تحول وتطابق، تكثر وتنوع اوروانعدر. اوحالده
بر خلقه كبی طبیعتك بوتون تحول نقطه لرنده ده علت موجبه، طبیعت دكل، طبیعت اوزرنده مؤثر اولان بر بانی
بر اراده دركه طبیعته هم ایجاد هم تفصیل ایدیور. ایدیورده اوته ده بو وضع اولان طبیعت دایانیلیور
وكندی قانون مطلقنده حقیقه یه مصیبه، دكیشمه یه مجبور اولان طبیعتده، تحول قانوننه تابع اولاراق دكیشیور

و نظامی ایله رك باشقه بر طبیعت ده اولیور . [۱] .

سماواتده لا بد خصوصیتده آیریلان دوره کت جریانی ایله او اجرام مقابلنده بر قسم ماده ده بر ده مخصوص ایلیکلیلمسندن ده اولارده باشقه بر جریان آلمسی بولونیور . حق تعالانك امر و فعلی اولماسه ، اراده ربانیه سی تعلق ایتمسه بولونسه ایدی ماده ارضك طبیعتی عطالتده ناصل چیقه بیلیردی . شمسك عن المرکز قوتی مقابلی اولان الی المرکز قوته کندی طبیعتیله ناصل غلبه ایده بیلیردی ؟ ویا محیطك هانکی طبیعی سائقه سوانحلی بوزلار ، ماده ارضی قوپاروب فیرلاتیرده یکی بر موازنه وضع ایده بیلیردی ویا علم و اراده سی یوقسه هانکی کیمیاگر اوقاینار کوتسه بوتاسینده بر ماده آلیر ، دیگر بر قالبه دوکر ، صوغوتورده ممتد اولان قشر ارضی احمال ایده بیلیردی ؟ شمسده ویا دیگر اجرامده ارضك ماده ابتدائیه سی بوقدر دنی عبارت ایدی ؟ دها فضله ویا دها اکسیك اولمایوب ده شمدیکی مقداره مخصوص انتخاب و اصطفا ایله تخصیص نه ایدی ؟

صوکره حرکه ویا ایته قوته نظراً ارضك شرقه دوغری یوارلانمسیله غربه دوغری یوارلانمسی بیننده فرق اولماسی لازم گلیرکه اوفق شرقه دوغری دوندوره بر مرجح نه ایدی ؟ الخ ... یکی طبیعتده وضعیه داوتره باشقه جریانلر ویره بولونده بو تحولات و تخصیصات و حق بولونه حادثات هپ الله تعالانك علم و اراده سیله قدرت بالغه سی گوستره ن آیات تفصیلیه دردر . کافرلر بونلردن اوزرینه اوغرارلرده یوز چویریر گیدرلر .

طبیعتك هر تحولی مجرد متوقف اولدیغی ایچون هر حادثه وجود بارییه بر دلیل تشکیل ایدرسه ده اراده الهیه نك استوائی تقدیرنده ، یعنی بر اطراد ایله تعلق ایتدیکی مطرد و متشابه حادثه لرده بوکا نقدماً طبیعته نسبت اولنه بیلمك احتماله مبنی بو دلالت اولدقجه بر سلسله تصوریه محتاج اولدیغندن خفی کورولور . فقط مطرد و متشابه اولمیان خلاف عاده و منفرد حادثه لرك طبیعته اسنادی اولنه میه جغی آشکار بولندیغندن خارق العاده دیه انذار اولنان وقوعاتك طوغریدن طوغری بر آیت الهیه اولدیغی ظاهر اولور . اوندن ایچوندرکه اکثر ناس ، الله تعالانك ایجه خوارق العاده حادثات قارشیسنده خاطرلار . بو حکمت دولاییسیله برده عوام و خواص هرکسك افراد طبیعت

---

[۱] بو نده اکلاشیلیرکه « طبیعت لا یتغیر در » دیمك هیچ تغیر قبول ایتمز دیمك اولمایوب کندی کندینه تغیر ایدمز دیمکدر . بوده عطالت (اینرسی) تعبیر آخرله اطراد « اونیفورمیته » قانوننك بر افاده سیدر . دیمك که طبیعت کندیلکندن هیچ بر شی یاپاماز ، هیچ بر حادثه یه علت اولاماز ، او دائما معلولدر .

قانونه مخالف اولدیغنده آچیقدن آچیغه کورولور اکثریا. بو جهتکی سنن و ابداعات اخطار اولونمشدر که بریسی مد ارضدر.

باشقه :
زیرا ارضی یایان صنعت باشقه بر بدیعه در. وایشته الله، بونی یایاندر. او، ارضی مد ایتدی. بوننه

[وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ] وارنده راسیه لر — یعنی ثابت دائمی طاغلر [وَأَنْهَارًا]

دارنده ده یاپدی — یعنی طبیعت ارضیه ده تفصیل ایتدی، طاغلر، نهرلر یکدیگرینه ضد ایکی طبیعتدرلر.

بو صورتله سیغ ارضده دکزلرده اولدیغی کبی ایلک طبیعتی اولان ساده یکنده قالمایوب طاغ دره، اورکلی نیتلی

چیقنتیلی، صلب و مایع، نبات و جماد مختلف طبیعتده آیریلدی. حالبوکه طبیعت بر اقتیله ایدی ارضده،

ایلک سنده کی کبی یکنسق قالمسی اقتضا ایدردی. ایکی ضد طبیعت بر طبیعتده ناصل دوغابیلیردی؟ الله،

بونی آیردی [وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ] میوه لرک هپسندن ده اوزره

(اوارضده) ایکی، جفت اسه ده یاپدی — زوجین؛ یعنی ایکی زوج، ارکك و دیشی کبی زوج

و زوج دن مرکب بر جفت اسه دیمکدر. بوندن برده "اثنین" دیه ایکی ایله توصیف اولونمسی، تأکید

دیابیلمک معناسنه توزیع ایچوندر اولدیغی سویلنیلورسه ده بوندن بر تقسیم اولمسی دها ظاهردر. شویله که:

هر میوه نک چیچکنده حیوانلرک ارکك و دیشیسی شابهسنده بر جفت اسه واردر که او میوه

بونلرک ازدواج و تلقیحنده حاصل اولور. نته کیم "وارسلنا الریاح لواقح" بیورلمشدر. صوکره بو زوجیه

ایکی قسمدر. بر قسمی آیری آیری منشألرده، مثلا انجیرک ارککی باشقه اغاجده، دیشیسی باشقه اغاجده چیقار.

بر قسمی ده هم عضو تذکیر هم ده عضو تأنیثی جامع اولان خنثا حالنده عینی منشأده چیقارکه اکثر چیچکلر

بویله در. ایشته زوجیه تعبیری هر میوه ده چیچکلرده علی الاطلاق ارکك ایله دیشی، اثنین توصیفی ده

بونلرک خنثاسی و غیر خنثاسی آکلاتیلمشدر. خرما و انجیر کبی بعضی میوه لرک ارککی دیشیسی بولندیغی

و میوه حاصل اولمه ایچون بونلرک تلقیحی لازم کلدیکی اسکیدنبری معلوم ایدیسه ده هر میوه نک، هر چیچکک

زوجیه اولدیغی یاقینده زمانلره قدر بیلنمیوردی. بو اخیراً خرده بینلر ایله نباتاتک وظائف الاعضای

"فیزیولوژی" علمنده حاصل اولان ترقیده صوکره آکلاشیلدی. اونک ایچون تفسیرینک بو آیتده ک

"زوجین اثنین" ه دائر اولان ایضاحی ابهامده قالمش دیمکدر. بونی ایکی صنف دیا ایکی ضد مفهومنه ارجاع

ایدەرك خاصی عام ایله تفسیر ایدرجه‌سنه ایضاحه چالیشمشلر . فقط انجیر کبی بوتون میوه‌لرده ده بابا
وآنا مشابهسنده بر زوج و زوج ازدواجی بولندیغنه عمومیتله حکم ایده‌میشلردر . مع مافیه کشاف و
فخرالدین رازینك افاده‌لرنده بولا بر تقرب واردر . بالخصوص رازی بونی انسانك مبدأنده‌کی آدم
وحوا ایله تنظیر ایده‌رك جمیع اشجار و زروعه تعمیم ایتمشدرکه محضا مخفوه آیتك سوقیله بر بیاندر . بناءعلیه
بز بوکونکی نباتات علمنك شهادتیله اکلایورزکه بو آیتك بو جمله‌سنده باشلی باشنه بر معجزهٔ علمیه واردر .
بو حقیقتك بیك بوقدر سنه اول قرآنده خبر ویرلمسی اولسی قرآنك کتاب الله و بونی کتیرنك حق پیغمبر
اولدیغنه دائماً بر دلیل باهر تشکیل ایدر . سوره‌نك باشنده کیدیکی اوزره حقیقةً «تلك ایات الکتاب
والذی انزل الیك من ربك الحق» در . شمدی دوشونملی که ارضده نه قدر مختلف و متنوع میوه‌لر وار .
هپسی عینی سما آلتنده و عینی ارضده اولدقلری حالده هر نوعی باشقه بر طبیعتده بولنان و دیکرینه ضد بر طاقم
خاصه‌لری حائز اولان بو میوه‌لرك حیات مجموعه‌سنده‌کی بو اختلاف و تنوع البته ارضك طبیعتنه اسناد اولنه‌مز .
بونکله برابر بو میوه‌لرده هر بری کندی نوعنه و کندی تخمنك طبیعتنه ده اسناد اولنه‌میه‌جقدر . زیرا هر میوه
اولا ارده مختلف طبیعتده بولنان ایکی زوج ایله مسبوقدر . بو بر حیثیت ایسه حصوله کلدکدن و تلقیح اولندقدن
صوکره‌کی اطوار بر طبیعت کبی ملاحظه اولونسه بیله هر میوه‌نك ایلك ایکی اثنی ایله طبیعت ارضیه آراسنده تناسب
بیله یوقدر . ارضك ایلك مراولندیغی زمانکی حالی سوکیله طوپراق جبال و انهارك بیله حیات طبیعتلری بو مختلف
طبیعتلرك حیات خصوصیه‌لرنده نه قدر اوزاقدر . مادهٔ ارضیه ایلك آلدیغی طبیعتده کندی کندینه و یا هر حالده
بر طبیعتك ایجابی اولارق بو وارثه‌لری ، بو مختلف تحولاتی بولاجق ، بو ثمره‌لری ویره‌جك درجه‌ده تفصیل
اولنه‌بیلیرمی ؟ بویله بر تصور ، تناقضه اولمازمی ؟ قوغزیسی طبیعی نقطهٔ نظردن دوشونولدیکی زمانده یاشاتوق
دیدیکی کبی هر ذی حیات تخم مسبوقه اولمق لازم کلیر . ارضده ایلك ارکك دیشی جبره‌لرینك تکونی و طبیعتلرك
اختلاف و تنوعی مسئله‌سی ایسه قوه الطبیعه بر چاره‌ٔ مسعتدر . طبیعتك اصطفا و تنازلی بر واقعه ایسه ده بو بر طبیعت
اثری دکل ، انجق فاعل مختار بر رب بدیعك اثر صنعت و اراده‌سی اوله‌بیلیر . هرحالده بر شیده طبیعی یعنی کندی کندینه
بر اصطفا و انتخاب فرض ایتمك بوغنك دارلغ علت اوله‌بیله‌جکنی فرض ایتمکدرکه صرف تناقضدر . ایشته الله ، او

او صانع حکیمدر که ارضی مد ایتمش و اوراده جبال و انهاری و بونلرده میوه‌لرك بدئی اولاده چیفتلرده ایلك
اول قوه الطبیعه اولارده ایکشر ایکشر یاپمش و بویله قدرت و اراده‌سنه دلالت ایده‌جك تفصیل ایتمش و
ایتمکده‌در. اوایکی الحالة هذه هیچ بری طبیعتنده بر انمایور. [يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ] کیجه‌یی کوندوزه
بورویوب طوریور. — (سوره اعراف باشنده) [إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ]
هیچ شبهه یوقدر که تفکر ایده‌جك بر قوم ایچون بونده بو مد و جعل و غشیه‌ده هر برنده بر چوق آیتلر واردر. —
دوشونه‌نلر فرد و یا جمعیت بونلرده الله تعالینك قدرت بالغه‌سنی و طبیعت اوزرنده‌کی تصرفاتنی و بنا علیه مبدأ
و معاده دائر چوق و پك چوق دلیللر بولورلر. لکن اکثر ناس دوشونمزلر. ایشته اوقدر اوزاغه کیتمکه‌ده هیچ
دوشونمکه‌ده لزوم یوقدر.

[وَفِي الْأَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ] ارضده بربرینه بیتیشیك بر طاقم قطعه‌لرده وار —
که بربرینه یاقین و یا متصل اولدقلری حالده احوال و اوصافلری یکدیکرینه بڭزه‌مز، اقلیم و اراضی تفاوتلری.
شوراسی چوراقدر، شوراسی منبت الخ... طبیعت حاکم اولسه بونلر اویله اولمامالی ایدی. [وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ]
و دیلور دیلور اوزوم باغچه‌لری [وَزَرْعٌ] و اکینلر [وَنَخِيلٌ] و خرما آغاچلری که [صِنْوَانٌ
وَغَيْرُ صِنْوَانٍ] چاتاللی و چاتالسز [يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَاحِدٍ] هپ بر تك صو ایله صولانیر. —
یعنی اسباب و شرائط طبیعیه هپسنده مساوی، بویله ایکن [وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ]
بز اونلرك یمشلرنده بعضیسنی دیکرینه فائق قیلارز. — اوزوم اوزومه، خرما خرمایه بڭزه‌مز، بر آغاجده
یا بر یاده بیتن ایکی یمشك بری دیکرندن دها فائق اولور. دیمك که طبیعت حالا ده تحول ایتمکده‌در. و بونلر کورد
کوردیکی و آکلایه بیلدیکی بر وجهه دلالتده. [إِنَّ فِي ذَٰلِكَ] شبهه‌سز بونده، یعنی طبیعی بتونك
وحدانیتیله برابر بو تفصیل و تفضیلده [لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ] عقلی اولان بر قوم ایچون
هر حالده بر چوق آیتلر واردر. — عقلی اولان و موجبنجه عمل ایدنلر فردا و یا جماعت هر حالده طبیعتده اوزیع
بو ایجادات و تفضیلاتی یاپوب طوران قدرت فاطره‌نك ابدایه ده اعاده‌یه ده قادر اولدیغنی آکلارلر و تعالی الله
یقینیه حاصل ایدرلر (سوره انعامده "ان الله فالق الحب والنوى" صحیفه‌سنه و علی الخصوص "مشتبها و غير متشابه"

قیدلرینه باقمه) بونلری انکار ایدنلر یا مقلد اولورلر. ویا عقلك مقتضاسنه باقمازلرده هوالری پشنده قوشارلر. [1].

[وَإِنْ تَعْجَبْ] وای مخاطب، شاید سن تعجب ایدرسك — بر شیئه تعجب ایده جك اولورسك [فَعَجَبٌ] البته پك عجب — عالمده پك تعجب ایدیله جك شی [قَوْلُهُمْ] اونلرك — او کافرلرك — شو سوزلریدر:

[أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ] بر طوپراق اولدیغمز وقتمی؟ حقیقةً بزمی محققا یکی بر خلقت ایچنده بولنه جغز؟ یعنی بو بعث قارشیسنده بویله دیه رك آخرتی انکار ایدرلر. خلق جدید عجیب دگل، اونی انکار عجیبدر. عالمده کی بو قدر تحول و تغیر و بو تحولاتده کی توالی کوروب طوروركن الهی قدرتندن یکی بر خلقی، بعث و نشری استبعاد ایتمك قدر عجیب، یعنی سببسز، معناسز بر شی یوقدر. [أُولَئِكَ الَّذِينَ] اونلر او کیمسه لردرکه [كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ] ربلرینه کفر ایتمشلردر. — یعنی آخرتی انکار ایتمك الله کفر ایتمکدر. چونکه الهی قدرتی، علمی، ربوبیتی، صدقی انکار ایتمك نتیجه سیدر. بونلر، بو دنیاده کندیلرینه حیات و اراده ویرن الله تعالانك نه یاپدیغنی بیلمز و یاپدیغنی بالاضطرار یاپان بر طبیعتدن عبارت فرض ایده رك ربوبیته قارشی کفر و کفرانده بولندقلرندن طولایی اویله درلر. [وَأُولَئِكَ] و اونلر — او کافرلر [الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ] او کیمسه لردرکه طوقلر بوینلرنده در. — شقاوت طوقلری شمدیدن بوینلرینه کچمش سوروکلنمکده درلر. و یا قیامتده اویله سوروکلنه جکلردر. [وَأُولَئِكَ] اونلر — او کیدیشده او وضعیتده اولانلر [أَصْحَابُ النَّارِ] اصحاب ناردرلر. — جهنم آتشنه لایقدرلر و اونده ابدیا قاله جق کیمسه لردر. [هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ]

---

[1] فیلسوفلر، احوال عالمدن وجود باری یه استدلال ایتمك نظام عالم دلیلنی کتیرمشلر. و بعضیلری سقط و ناقص الخلقه جنینلر کبی غلط الطبیعت نامیله ویردکلری مخلوقاتی ایراد ایده رك نظام عالمده تام بر کمال اولمادیغنی و بناء علیه صانعك الکیتنه دلالت ایده میه جکنی ادعا ایله اعتراض ایتمك ایسته مشلر. و صانع عالمی کورمکسزین بر طبیعت اولسه دینه قدر کیتمشلردر. فقط قرآنه دقت اولنورسه کورولورکه آیتلر بو اعتراض مقامنده محل بر تسلیم جوابی اسنادلانی تعلیم ایتمکده در. زیرا انکار اولنورکه وجه دلالت، یالکز عالمده علم توحیده ایسه اعلام دگلدر. عقلی اولانلره جویه علم مسئله سی یالکز بر نیرانك نسبتنده بیوك عیاندر. استدلاله الك مهم نقطه، حقیقتك نسقی دکیشیرن طبیعت فکرینی کوکندن ییقان تحولاتده کی طوغریدن طوغری اراده و حیات اثباتیدر. اراده ده علمی اقتضا ایدر. غلط طبیعت دینیلن شیده ده طبیعت فکرینك علیهنده

حسب اوزنده محكم قائم حقلردر.

[وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ] بر ده سكا حسنه دن اول سيئه‌يى استعجال ايدرلر. — ايلكى، كوزللكى براقيرلرده كوتولكى، عذابى ايوجك ايسترلر. يعنى اى رسول محمد! سن بشير ونذير اولديغكدن طولايى بر چوق كوزل شيئ تبشير ايدر و فنالقدن ده انذار و تحذير ايدرسك، اونلر ايسه ايمان وعمل، عافيت، هدايت، نصرت، ثواب، رحمت، احسان كبى كوزل شيئلرى براقيرلرده كنديلرى حقنده كوتى اولان شيئلرى ايسترلر. وبزه قورقوتديغك ربكك عذابنى نه كيدر براقيورسك؟ تعجيل ايت كلسين كه... ديه ايوه ركز بو اوزرك بونلره كلمسه اولانه طوغروجه ده بر يسيدر. [وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُ] حالبوكه اونلردن اول برچوق امثال كچمشدر. — سابقده، امم سالفه‌ده بونلره نه قصه عذابلر ايتمشدر. اونلرى دوشونمز، عبرت آلمازلرده كوتولكده استعجال ايدرلر. [وَإِنَّ رَبَّكَ] ربك ايسه شبهه‌سز [لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ] انسانلر ايچون بويوك بر مغفرت صاحبيدر. [عَلَى ظُلْمِهِمْ] اونلر ظلم اوزرينه ايكن — يعنى اونلر عصيانده اولدقلرى حالده بيله ايدرلركه الله هيماننه مؤاخذه ايتميورده كناهلرينى ستر ايدر، توبه‌لرينه انتظار ومهلت بخش ايدر، رحمتى غضبنه تقديم ايدر. «ولو يؤاخذ الله الناس بما كسبوا ما ترك على ظهرها من دابة» بيوريلور. [وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ] نه شبهه يوقدركه ربك شديد العقابدر.

[وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا] هم اوكفر ايدنلر ديرلركه [لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ] اوكا اوزرينه ربندن بر آيت ايندرلسه ايدى يا — يعنى يا محمد! سكا ايندريلن بونجه آيتلره، معجزه‌لره اينانمازلر، كفر ايدرلر، كفرده طورورلر، كبى بونلره كلمسه بولنديغى ايچون اونلرى بونلره كافى دليل صايمازلرده «بر آيت ايندريلسه ايدى» ديه ديلدكلرى طرزده بر خصوص معجزه‌يى ايسترلر طورورلر، بونلره قارشى [إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ] سن آنجق بر منذرسك — يعنى بونلرى تبشير ايله هيچ سنك عهده‌كده يوقدر. سنك ذكرى تبشير ايله‌جك ويا خلقى هدايته بوركته جلب ايتمك، بونلر حقنده وظيفه‌ك انذاردن عبارتدر. [وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ]

اولارده صانعك فاعل مختار اولديغنى اثبات ايلر، يوقسه طبيعت فاعل ديكيشه بيلير دى. اكر عالم اكمل اولسه ايدى صانعه سادسى واونده مستغنى اولوردى واصل اوزمانده دلائل قالمازدى، چونكه ازلى ولايتغير اولوردى.

و هر قومك بر هادیسی واردر. — که [اَللّٰهُ] الله — هدایتی خلق ایدن اودر. [يَعْلَمُ] ایله بیلیر که [مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى] هر دیشی نه حامل اولور؟ — کرك انسانلرده، کرك حیوانلرده وحتی نباتلرده هر حامله بر دیشینك حملی نه‌در؟ حاملی تخمده، حلالمیدر، حراممیدر؟ الخ... صوکره نه‌در؟ ارککمیدر، دیشیمیدر؟ نه اوله‌جقدر؟ یاشایه‌جقمی یاشامایه‌جقمی؟ سعیدمی شقیمی؟ نوعی طرزی؟ [وَمَا تَغِيضُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ] و رحملر نه اکسیلتیر، نه آرتیرر؟ — آلدیغی علوقه‌ده نه تحلیل یاپار، نه ماده‌لر طرح ایدر، علاوه ایدر، کندیسنده کیلرله صرف ایتدیکی نه، بولوندیغی نه‌لردر؟ حملنده نه‌لی سقطلر، نه‌لی تماملر، ثانیاً مدت اعتباریله: وقتی اریمی کچمی اولیور؟ ولدك خلقتی بلیرمه‌دنمی، بلیردکدن صوکره‌می؟ حملك اقل مدتنده‌می، اکثر مدتنده‌می، ویا ایکیسی آراسنده‌می طوغورور؟ ثالثاً عدد اعتباریله بری ایکی ویا داها زیاده‌می اولور؟

الله هپ بونلری بو بیلنمز خفیه ایچینه سرلری بیلیر. بناءً علیه تولداتده معتاددن ناقص ویا زائد اولارق واقع شذوذلر کورینه واقع اولورسه بر طاقم غلطات دکل، عالم سرده الله تعالینك علمی تحتنده جریان ایدن شذوذلردر. بونلر طبیعت دعواسی علیهنه اراده دلیلی اولدیغی کبی عینی زمانده علمه ده مستنددر. بر علم حیات ده واردر که اونی بیلن وخلقه قدرتی اولان بونلری دیلدیکی کبی یاپابیلیر. بر رحمك دوکدیکی دم، یتشدیردیکی یومورطه، آلدیغی تلقیح، بسله‌دیکی اولاد، ناقص ویا زائد اولدیغی بونلرده منافع وخواص حیاتیه هپسی بر علم ایله وحساب ایله‌در. [وَ] هم ساده بونلر دکل [كُلُّ شَيْءٍ] هر شی [عِنْدَهُ] الله عندنده [بِمِقْدَارٍ] بر مقدار ایله‌در. — اول واقعنده بر حد ایله محدود ومقدردر. نفسنده اولمیلرسه بیله شیدر. هر شیئك ذات تکوینده تجاوز ایده‌میه‌جکی معین بر حدی، بر وقتی، بر حال مخصوصی واردر. و بونده سبب اسباب الله دیاینر والله علمیله محاط اولمایان هیچ بر شی یوقدر. هر شیئك نفس الامرده هر حالی بر مرتبهٔ وجودده تحققی ویا ارکا استعدادی الله تعالی‌یه نسبتله بر علم حضوریدر. [عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ] او، غیب وشهادتك عالمی — الله، حسدن غائب اولانی ده بیلیر، حاضر اولانی ده. ویاخود معدومی ده موجودی ده بیلیر. بناءً علیه آیت استه‌ینلرك هدایت ایچون عناد ایچونمی نه‌که

بر مقصد ایسه دخی اونی ده بیلیر. [اَلْكَبِيرُ] کبیر — یعنی هر شی کندیسنک دوننده اولان
و هیچ بر وجهله قابل احاطه اولمایه‌جق بیوک. و [اَلْمُتَعَالُ] متعالیدر. — یعنی قدرتی هر شیده
اوستوندر. مقدار و تناهی و سائره کبی اوصاف مخلوقاتدن منزه و عالی یوکسکدر. — اونک ایچون هدایت
اوکا عائددر. و اونک علم و قدرتندن خارج اولمایان و حضور و لقاسنه چیقمیه‌جق هیچ بر شی یوقدر. اویله
[سَوَاءٌ] ساویدر. [مِنْكُمْ مَنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ] ایچکزده سوزینی کیزلیین — کیزلی کیزلی
سویلیین [وَمَنْ جَهَرَ بِهِ] ایله آچیقلایان — آشکاره سویلیین [وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ
بِاللَّيْلِ] و کیجه‌لین صاقلانان [وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ] و کوندوزین میدانده کزن — یعنی هپسی علی السویه
ایشیدیر و کورور. [لَهُ] هر بری ایچون [مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ] اوکندن
آرقه‌سندن بر طاقم معقبه، تعقیب ایدیجی قوتلر واردر که [يَحْفَظُونَهُ] اونی حفظ ایدرلر. —
هر برینک سوزینی و فعلنی ضبط ایدر و یا او کیمسه‌یی متوالیاً حفظ ایدرلر [مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ] که الٰهک
امرندندرلر. — یعنی بو تعقیب قوتلری «قل الروح من امر ربی» مؤداسنجه الٰهک امرندن عبارت بر طاقم
ارواح و یا ملائکه‌دردر. بناءً علیه هر بریکزک بوتون اقوال و حرکاتی الله تعالی‌نک مراقبه و محافظه‌سی تحتنده‌در.
و بو تعقیب و محافظه تحتنده‌در که دوام حال و جریان احوال ممکن اولور. او حالده هپسی محفوظ اولان
و هپسی تعقیب اولنمقده بولنان کیزلی و یا آچیق اقوال و یا افعالک جزاسز قالیرمی؟ [اِنَّ اللّٰهَ] محققاً که
الله [لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ] هیچ بر قومده‌کی حالی تغییر ایتمز — بخش ایتدیکی نعمت و اقبالی و یا
قوتی هیچ بر حالی دکشدیرمز [حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَا بِاَنْفُسِهِمْ] تا اوزنفسلرنده‌کینی تغییر ایدنجه‌یه قدر.
— یعنی بر ملت ایچون اراده‌لرنده سربستدرلر و مسئولیتلری اراده‌لریله متناسبدر. تحدید قدر بویله اولمشدر.
استقبالده ده بویله اولاجقدر. (سورهٔ انفالده «ذلك بان الله لم يك مغيرا نعمة انعمها على قوم حتى
يغيروا ما بانفسهم» آیتنه باقه). [وَاِذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُوءًا] مع مافیه الله بر قومه بر فنالق مراد
ایتدیکی وقت ده [فَلَا مَرَدَّ لَهُ] آرتق اونک ردینه چاره یوقدر. — ایسته‌سه‌لر ده ایسته‌مسه‌لر ده
او الٰهک مراد ایتدیکی وجهله موقته موقتةً، مؤبده مؤبداً واقع اولور. [وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ]

و اونلرك اللهدن باشقه بر تك ولیسی یوقدر. — که دردینه چاره بولونسونده.

هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ۝
وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا
مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ۝ لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ
يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ
فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۝ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ۝

مآل شریفی

او اودر که سزه قورقو و امید ایچنده شمشك كوستریر. و آغیرلقلی بولوطلری انشا ایدر ● رعد حمدیله تسبیح ایلر، ملکلر ده قورقوسندن. و صاعقه‌لر کوندریر ده اونکله دیله‌دیکنی چارپار، اونلر ایسه الله حقنده مجادله ایدیورلردر، حال بوکه اونك محاله‌سی پك شدیددر ● حق دعا آنجق اوکادر، اوندن باشقه یالواردقلری ایسه اونلره هیچ بر شیله اجابت ایتمزلر، آنجق آغزینه کلسین دیه صویه دوغری ایکی اووجنی آچان بر کیمسه‌یه بکزر که او، اوکا کلمز. کافرلرك دعاسی هپ بر ضلال ایچنده‌در ● حال بوکه کوکلرده و یرده کیم وارسه ایستر ایستمز الله‌ه سجده ایدر، کندیلری ده کولکه‌لری ده صباح آقشام ●

[هُوَ الَّذِي] او — الله — اودر که [يُرِيكُمُ الْبَرْقَ] سزه شمشك کوستریر [خَوْفًا وَطَمَعًا] قورقو و طمع ایچنده — شمشکی چاقدیرر، سزه کوستریر. و سز انسانلر اونی کوردیکجه هم قورقارسکز هم طمع ایدرسکز — هم چارپه‌سندن قورقارسکز هم ده خلقتدی بارانه یاغدیرابیلسه‌ده نشئه‌لنیر، رحمت امیدی بسلر

زیتونیزده بیله برکت گوره بیلیرسکز . گوزلرینه دها خصوصی بو سوره ده بیوریلیر . [وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ] و آغیر سحابلری انشا ایدر . — یعنی خفیف خفیف بخار اجزاسنده جو هوایه اوزانوب چیکلسه و یاغمورلر دولو آغیر آغیر بولوتلر انشا ایدر . که استقبالک بیله ایماسه ایله دولو بولوتلره حیاتیکی ده بویله انشا ایدیلمکدر . [وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ] و رعد اوالله حمد ایله تسبیح ایدر . — (رعد و برقک تعریفی حقنده سوره البقره یه باقینه) او رعد ایله برابر اولانه و متعاقباً ایشیدیلن او رعد ، او گوره جک یرنده اوبنا حجه گبی بیته ده پاطلایوب یرلری ، گوگلری صارصارجسنه آفاقی یاییلان او حیاتلی سسه دقت ایدیلسه الله تعالانک بانعمت و حمیتید عظمت کبریاسنی اعلان ایدرک اونک شانه الوهیتنی تسبیح و تنزیه ایدر یسه دکه « سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم » مضمونی بوتون عالمه حایقرر . ویا ایشیدنلره بو معنایی تلقین ایدر . [1]

[وَالْمَلَٰٓئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ] ملائکه ده هیبتندن — یعنی الله دن قورقدقلرندن اونی تسبیح ایدرلر اونک ایچون رعدک تواتلی بر دلولرنک انعکاسی دیدیلر . [وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ] و الله صاعقه لر گوندریر ده [فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَآءُ] هرکیمی دیلرسه اونلرله مصاب ایدر — دوروردر یانار [وَهُمْ يُجَٰدِلُونَ فِي ٱللَّهِ] بو ایکی اونلر — او کافرلر حداق بیلیرلرده — الله ده مجادله ایدرلر [وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ] حال بوکه اونک حول و قوتی و یا مقابل حیله سی پک شدیددر .

بو راده اربد بن ربیعه ایله عامر بن الطفیل وقعه سنه اشارت اولندیغی نقل ایدیلیور . سویلرکه : شاعر لبید بن ربیعه نک برادری اربد بن ربیعه ایله عامر بن الطفیل ایکیسی بر رسول الله غائله چیقارمق ایچون گلمشلر مسجده گیرمشلردی . علیه الصلاة والسلام ده اصحابندن بر قاچ کشی ایله اوطورییورلردی ، عامر حیوده یاقشیقلی ایدی ، جمالی اصحابک نظر دقتنی جلب ایتدی او لا باقیشیورلردی . عامر آرقداشی اربده اولجه سویلدیکی تنبیه ایتمسه نبی محمد ایله قونوشیورکن گورورکن زمانه بو ایشمه آرقه سندن دولاشه و اونی قیلیجلیه ور » دیمیشدی . علیه الصلاة

---

[1] علیه الصلاة والسلام دن منقولدرکه گوک گورلدیکی زمانده « سبحان من یسبح الرعد بحمده » دیه تسبیح ایدرلردی و شدتلندیکی زمانده سویله دعا ایدرلردی : « اللهم لا تقتلنا بغضبک ولا تهلکنا بعذابک وعافنا قبل ذلک = یا الله ! بزی غضبکله اولدورمه و عذابکله هلاک ایتمه ده اوندن اول بزه عافیت و معافیت ویر ».

والسلام، عامر ایله قونوشمغه باشلادیسه اربده آرقه‌سنه دولاشمشدی، قلیجنی بر قاریش قدر چکمشسه

فقط الله تعالی ساعده‌سنی ایچه رکینده صیره‌ماشدی، عامر، هایدی سگ کبی کوزینی قاشیدی ایما ایتمکه باشلادی. علیه

الصلاة والسلام ده حالی کوردی «اللهم اکفنیهما بما شئت» دیه دعا ایتدی، دفع اولدیلر کیتدیلر. الله تعالی

اربده‌یه اچیق بر یازلک کونی بر یلدیریم ایندیردی یاقدی، عامرده قاچه‌رق کیتدی بنی سلولدن بر قادینک اوینه

ایندی، صباح اولونجه سلاحنی آلدی، رنکی بوزولمش آته بیندی، صحراده سکردیور وجهه قارشیمه ای ملک الموت

دیور، شعر سویلیوردی وقسم ایدیوردی که شو صحراده محمد وصاحبی یعنی ملک الموت قارشیمه چیقسه ایکیسنی ده

مزراغمله دلرکیم دیوردی، دیرکن الله تعالی بر ملک کوندردی اونی بر قانادیله چارپدی، یره یووارلادی

واو وقت دیزنده بویوك بر غده، خیارجه چیقمشدی، یعنی دوه‌یه طوتولمشدی، بونك اوزرینه قادینک اوینه

عودت ایتدی «دوه غده‌سی کبی غده وسلولیه‌نك اوینده اولوم!» دیوردی، صوکره ینه آتنه آتیلسه ده بیندی

دوردی وسیرتنده اولدی اهـ.

[لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ] حق دعوتی آنجق اونکدر. ـ بونده بر قاچ معنی واردر که هپسی ده صحیحدر.

١ ـــ حق دعوت، انسانلری حق معبوده، حق دینه دعوت آنجق اوکا اولان دعوتدر. اللهدن

باشقه‌سی نامنه یاپیلان دعوتلر، پوپاغاندالر هپ باطلدر.

٢ ـــ حق دعوت، یعنی حق دعا، حق یالواریسه ویا حق دعا یعنی یرینه مصروف اولان وجابت

کورەجك اولان دعا، آنجق الله اولان دعادر عبارتدر.

٣ ـــ حق مطلوبه دعوت، اولاً وبالذات حقی کوستروب هدایت ایده‌جك اولان اودر. «قل

الله یهدی للحق» باقه. اللهك بیانه وارشادینه استناد ایتمکسزین حق دعوت اولنه‌ماز.

[وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ] واونلر، اوکا قارشی اللهدن باشقه دعوت ایتدکلری

ویا دعا ایدوب طوردقلری ـ یعنی نامنه پروپاغاندا یاپدقلری، حاجت دیلدکلری معبودلر، امداد چاغیردقلری

یالواردقلری کیملر [لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ] اونلره هیچ بر شیله اجابت ایده‌مزلر. ـ هیچ بر

دیلدکلری کندیلرینه یرینه کتیره‌مزلر [إِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ] آنجق آغزینه

ایرشسین دیه صویه طوغری ایکی آووجنی آچان صوسز کبی ـ بوشنه آووج آچمش اولورلر. که او ذاتاً ده
آووج آچمقله صو قولوب ده آغزینه کیرمز. بونک کبی [وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ]
کافرلرک دعاسی ده صرف ضلالده در. — علی العموم عبادات کبی یوقدن ده هیچ بر دعایه جواب ویره‌میه‌جکلری
آشکاردر. فقط آیتده «والذين» موصولی ذوی العقوله ظاهر اولدیغی جهتله بونی یالکز اصنامله
تأدیه ایتمک خلاف ظاهردر. بناءً علیه بوراده یالکز سقورسن یوقتر دکل، الله‌دن ما دوننده معبود اتخاذ
ایدیلن، یالواریلان ذوی العقولک ده یوقتر کبی هیچ بر دعایه اجابت ایده‌میه‌جکلری موضوع بحث دیمکدر.
کیزلی اولان دعا و مناجاتده بو ده آشکار ایسه ده آچیقدن اولان دعا و فریادلر حقنده «لا يستجيبون لهم بشىء»
بیورلمسی ظاهراً غریب کورولور. چونکه انسانلرک دخی عملاً استمداد اولندقلری ده بولدیغی و قسماً اولسون اجابت ده
ایده بیلدیکی دیمیلن اولنور. شو حالده دعا، قلبی و خفی اولانه تخصیص ایدیلمک اولورسه اوده بر اعتراضه
محل قالمیه‌جقسه ده بو تخصیص ویا تقییده باشقه‌جه بر قرینه اولمادیغی کبی آیتک توجیه مقلوب اولان سیاق
و مذاقی ده بوکا مخالفدر. وقوعده بوراده پک بیوک و غایت درین بر حقیقت بیان اولونمشدر. و حقیقت
الله‌دن قطع نظرله هیچ کیمسه‌نک دعایه اجابت ایتمسنه امکان اولمادیغی آکلاتیلمشدرکه بونی بوراده بر از ایضاح ایتمک
اقتضا ایدر:

معلوم که یکدیکرندن ممتاز اولان اعیان و اشیادن هر فردی دیکرندن تماماً آیریدر. آیری اولدیغی ایچوندرکه
هر بری آیری برشیدر. شو طاش باشقه، بو طاش باشقه، زید باشقه، عمرو باشقه‌در. و هیچ بریک نفسی
دیکرنده ظاهر دکلدر. اونک ایچوندر، بونلری بربرندن جدا، آیری آیری طانیرز. یکدیکرینه قاریشدیرمایز.
و یکدیکریمزک نفسانیتنه مالک ده اولمایز، تداخل ایتمایز. بربرندن بالذات آیری و هر بری دیکر برینه اولان
تمایز شدیدی یکدیکرینه ولو بر وجهله اولسون کندی کندینه ارتباط و اتصالی فرض ایتمک ایسه تناقضدر.
بونک ایچوندرکه ایکی جوهرک بربرندن دیکرینه اثر کیره‌بیلمک، تبلیغ و تبلغ واقع اوله بیلمک صورتده مناسبتده
«قومونیقاسیون ده سوبستانس» مسئله‌سی فیلسوفلری حیرتده براقان ان معضل مسئلهٔ فلسفیه اولمشدر.
بر ماده کندندن آیری اولان دیکر بر ماده‌یه ناصل اجرای تأثیر ایده بیلیور؟ روح جسمه، جسم روحه ناصل

اشیانی کیم بیلیور؟ بو ادیر بر واقعه درکه انجق توحید التجا ایله حل اولنه بیلیر. اکر عالمده اشیانک تمامی بر
حیسنک اوزرنده حاکم اولان واحد اعلادن، اولکبیر متعالدن قطع نظر ایدلجک اولورسه بوتون عالم ایسی
بری کمال احتمالی اولمیان دارمه داغینیق، آیری آیری شیلردن عبارت قالیر و بونلرده بربرینه تعاطی ایدجک
هیچ بر مناسبت بولونماز، شمشک چاقماز، بولوتلر انشا ایدلمز، یاغمورلر یاغماز، بیلدیرسی دوشمزدی.
زیدك فریادی عمرونک قولاغنه وارمز، وجدانه نفوذ ایتمك سوزلر طوروسی بیله چیقماز، حتی کندیسی
وجوده کلمزدی. بونلر اوله بیلیورسه هیچ شبهه یوقدر که هپ رب العالمینك اردە بیری اولیور. اونک ایچوندر
دعانک حقیقتده انجق اونكدر. شمدی هرحالک بر احتیاجی ایچون دعا استمداد ایدهجك اولان شخص اللهدن
باشقه هر شیئی وهر کیمه مراجعت ایتسه کندیسنه آیری داوزانقدر. کندنده کی بر حسی، بر شیئی دیکرینه نقل ایتمه سنه
امکان یوقدر. صوت بر کیمه اوزاندن صوتی ال آجقدر صوتنکی صویه دوریره چیقی و صوتك کندی کندینه کلوب
اغزینه کیره مه جکی کبی بر انسانك قارشیسنده بوتون مخلوقات ده بویلهدر. الله تعالینك اذن و مساعده سی
اولماینجه انسان هوا ایچنده نفس بیله آلاماز. نته کیم اجل کلوب "امر رب" اولان روح قبض اولندیغی زمان
دنیانک طبیبلری طوپلانسه اولویه نفس ویره مزلر. بر انسانك فریاد والتجاسی دیکرانلرك ویا ملکلرك
ایشیده بیلمه سی سمع و ابصاره مالك اولان الله تعالینك امر و مساعده سی سایه سنده اولدیغی کبی ممکنه اولان اجابت
وامداده ده بولنه بیلمه لری ده اویلهدر. یوقسه الله مسلم ایتمینجه دویابه قولاقلر دویماز، ایسته یه کوکللر ایسته مز
اولوویر. ایشته اللهك ماسواسنده کی نفسلرده بربرلرنده اوزانه اولدقلری اولاً و بالذات بر شیئی خلق
ایتمکده ده عاجز بولندقلری ایچون کندیلکلرنده بر محتاجك دعاسنه هیچ بر شیئله اجابت ایده مزلر. فقط عالم الغیب
والشهادة الکبیر المتعال اولان الله تعالی، هرکسه کندینه بیله قریبدر. (سورهٔ بقره ده "انی قریب اجیب
دعوة الداع" بابنده) اك کیزلی دعالری بیله ایشیدیر، اجابت ایدر، ویره جکی موجودکه یارادیر، خلق ایدر.
بربرنده آیری اولان شیلری قرنیلا، ملکوتی بربرینه اولاشدیرر. و حتی انسانی صوتك یاننه کوتورر
دیلرسه صوتی اونك اغزینه کتیرر. بوتون اشیا بیننده کی ارتباط و مناسبت هپ اونك خلقه واریدر.
نته کیم بو معنی شو آیتلر توضیح و تفصیل اولونیور:

[وَلِلّٰهِ] حال بو ایسه منحصراً الله در كه [يَسْجُدُ] سجده ایدر . — بويون اکر، انقیاد
ایلر [مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ] بوتون گوكلرده كی كیمسه‌لر — یعنی ملائكه ویا بونلرك مقابلنده بولنان
عقول وارواح عالیه [وَمَنْ فِي الْاَرْضِ] و یرده کی کیمسه‌لر — یعنی عمومیتله انس وجن، تقلیبه
ویا آثارینده بولنان نفوس سائره [طَوْعًا وَكَرْهًا] گرك طوعاً وگرك كرهاً — ایسته‌ین ایستمین.
[وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ] و بونلرك صباح آقشام گولگه‌لری — یعنی سایه‌لری، گندیلری دگل
گولگه‌سی بولنانلرك گولگه‌لری ده . طوعاً وكرهاً ویا بالجبریه الهه سجده ایدرلر . گولگه‌لرك بر یره قاپانیشی
صاحبلرینك دگل الهك امرینه انقیادیدر . بورده عقول وارواح مقابلنده ابدان واجسامك بر گولگه
شابه‌سنده اولدیغنه ده اشارت واردر دینیلیر . زیرا ارواح، نورانی ، اجسام، ظلمانیدر .

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلِ اللّٰهُ قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِه۪ٓ اَوْلِيَٓاءَ
لَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَص۪يرُ اَمْ هَلْ
تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ اَمْ جَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَٓاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِه۪ فَتَشَابَهَ
الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ • اَنْزَلَ مِنَ
السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَسَالَتْ اَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ
عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَٓاءَ حِلْيَةٍ اَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلُهُ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْحَقَّ
وَالْبَاطِلَ فَاَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَٓاءً وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْاَرْضِ
كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ • لِلَّذ۪ينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنٰى وَالَّذ۪ينَ
لَمْ يَسْتَج۪يبُوا لَهُ لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِه۪ اُو۬لٰٓئِكَ
لَهُمْ سُٓوءُ الْحِسَابِ وَمَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ •

مآل شريفى

كوكلرڭ ويرڭ ربى كيم ؟ دى ، الله دى ، دها دى : اوندن باشقه كنديلرينه نه بر منفعته
نه بر مضرته مالك اولميان بر طاقم وليلرمى طوتيورسڭز ؟ هيچ دى : كور ايله كورن بر اولورمى ؟ ياخود
ظلمتله نور بر اولورمى ؟ يوقسه الله اونڭ خلقى كبى مخلوقات ياراتمش شريكلر بولوب ده خلق
كنديلرينه متشابه‌مى اولدى ؟ الله دى : هرشيئڭ خالقى اودر ، او بر واحد قهاردر ● يوقاريدن
بر صو انديردى ده واديلر كندى مقدارنجه سيل اولدى ، سيل ده يوزه چيقان بر كوپوك يوكلندى
بر زينت ويا بر متاع ياپمق ايچون آتشده اوزرينه كوروكلدكلرى معدندن ده اونڭ كبى بر كوپوك واردر
ايشته الله ، حق ايله باطلى بويله چارپيشديرر ، اما كوپوك آتيلير كيدر ، ناسه منفعتى اولان ايسه يرده قالير
ايشته الله ، امثالى بويله ضرب ايدر ● ربلرينڭ امرينه اجابت ايدنلره دها كوزلى وار ، اوڭا اجابت
ايتمينلر ايسه يرده بولونانڭ جميعى بر مثلى ده برابر كنديلرينڭ اولسه ، هپسنى فديهٔ نجات اولارق
ويررلردى ، ايشته اونلر ، حسابڭ كوتوسى اونلر ايچوندر ، مأوالرى ده جهنمدر ، و نه فنا ياتاقدر ●

[قُلْ] يا محمد ، ديكه : [مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] سماوات وارضڭ
ربى كيم ؟ بونى صور ، واونلرڭ جوابنى بكلمه‌يرك [قُلِ اللّٰهُ] الله ، دى [قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ
مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ] او حالده ، دى ، سز اونڭ مادوننده بر طاقم وليلرمى اتخاذ ايتديڭز ؟ —
سزڭ اميد اولديغڭز ، ايشڭزى كورر و صاحب حمايه‌لرينه صيغينديغڭز وليلر ، اويله‌كه ، اونلر عاجزلردركه
[لَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا] كندى كنديلرينه بر منفعته نه ده بر مضرته مالك
دكلدرلر . — كندى باشلرينه سزه شويله طورسون كنديلرينه بيله نه بر منفعت جلب ايده بيليرلر ، نه ده
بر ضررى دفع ايده بيليرلر . نته‌كه الله ، اقتدار ايتمسه اولسه . جمادات مقوله‌سى يوق كندى كنديلرينه
نفع وتأثيرده ناصل عاجز ايسه الله‌ه قارشى بوتون ماسوا ده بويله‌در . [قُلْ هَلْ يَسْتَوِى
الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ] هيچ دى : كور ، كورنله مساوى اولورمى ؟ — عبادتڭ حقنى ومستحقنى
بيلميه‌ن جاهل ، مشرك ، قلب كوزى كورمز بر اعمى ، اونى بيلن موحد ده حقى كورن بر بصيردر . ياخود

اعمى، خالق معبود، بصيرده هر شيئه عالم اولان معبود حقه اشارتدر. يعنى آيات قدرتى بوقدر ظاهر
اولان اللهه قارشى نه‌در بو كورلك؟ [أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ] ديا ظلمتلر
نور ايله مساوى اولورمى؟ — كفر وشرك قات قات ظلمتلردر، دليلى يوقدر، اوكى صوكى قراكلق قسمرلى
جهالتدر. معرفة الله، ايمان توحيد ايسه بر نوردر. اوكى صوكى واضح دلائلى هر طرفنده پارلاقدر.
عقلى اولان ناصل اولورده نور توحيدى براقوب ده شركه صاپارلر؟ بو نه كورلك؟ نه بدبختلقدر؟
اومشركلر [أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ] يوقسه الله تعالى شريكلرى ياپديلر كه بونلر [خَلَقُوا
كَخَلْقِهِ] اونك خلقى كبى — سماوات وارضى وبوتون بونلرده كى مخلوقاتى ياراتديغى كبى ——
مخلوقات خلق ايتديلرده [فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ] خلقه اونلره متشابه ايدى؟ — اللهك
ياراتديغيله اونلرك قوندره اولنلرى ده بر وجهده بربرينه بكزه ديرده شبهه ده مى قالديلر؟ بويله بر احتماله
استناد وارمى كه خطالرينه سببى بودر دينيلسه. سن اونلره [قُلْ] ديكه [اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ
شَيْءٍ] الله هر شيئك خالقيدر. — شى ديه بيلنن نه وارسه هپسنى ياراتان اودر. حتى «والله خلقكم
وما تعملون» مقتضيجه سزك ياپديغكز شيلرك ده خالقى اودر. [وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ] واو،
او واحد، او قهاردر. — الوهيتده شريك ونظيرى اولمايان وبوتون ماسواى قدرتنده طوتان بريدر.
[أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً] سمادن بر صو اينديردى [فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا]
ده واديلر مقدارنجه سيل اولدى — بو سيلده ونيجه حيات ايد آقدى [فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا
رَابِيًا] سيل ده يوزه چيقان بر كف (كوپوك) يوكلندى [وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ
ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ] بر زينت ويا بر متاع ياپمق مقصديله آتشده اونلرى اوجاقده ياقديقلرى
شيلرده ده اونك كبى بر كف اولور — يعنى الله تعالى، صودن باشقه ارضه آلتونه كوموشه باقره قالاى
وسائره كبى بر طاقم معدنلر ده اينديرمشدر. انسانلر بونلرى حليات ويا توپلايه جق آلات وادوات كبى استعمالده
بر متاع ياپمه مقصديله ارتمك وتصفيه ايتمك ايچون اونلرى اوجاقده ياقارلر. واونلرده الله تعالينك
هر برينه تخصيص ايتديكى شرائطده درجه حرارتده ارير، صو كبى مايع حالنه كليرلر. سيل صوينده اولديغى كبى

بونلرده ده برر کوپوک حاصل اولور. بناءً علیه بونلرک هر برنده ایکی کوپوک بولونور که ایکیسنده ده هیچ انسانک صنعی بولونمادیغی حالده ایکنجیسنده انسانلرک سعی و قصدی ده بولونور. [كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ] الله، حق ایله باطله بویله مثل ضرب ایدر — بویله تمثیل و تصویر بیورور. [فَاَمَّا الزَّبَدُ] ایمدی — یعنی هر ایکی شقده کی — او کوپوک [فَيَذْهَبُ جُفَاءً] آتیلیر کیدر — که باطل بودر. هم جریانه و غلیانه ایرکن هر نه قدر بعضاً یوزه چیقارسه ده نهایت کوپوک کبی آتیلیر سونر کیدر. [وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ] اما انسانلره نافع اولان ایسه [فَيَمْكُثُ فِي الْاَرْضِ] یرده مکث ایدر قالیر — صو قسماً کوللرده، چوقورلرده قالیر، قسماً یرک دامارلرینه نفوذ ایدر، قویولر، پیکارلر، ارمقلر اولور، سوزولمش معدنی حلیات و یا امتعه یاپیلیر، الدن اله طولاشیر، بر مدت انسانلر اونلردن انتفاع ایدرلر که حق ده بودر. سمادن اینن و دنیاده حیات اولان خالص صو، قرآنک، وحی حقک تمثیلیدر. که بونده کسب بشرک هیچ دخلی یوقدر. اوجاقلرده اذابه اولنان معادنده ده بشرک کسب و اجتهادی ایله استنباط و تأکید اولنان حق معلوماتک تمثیلیدر. و بونلرک ایکیسی ده اساس اعتباریله داخل حقدر. [كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ] الله، بویله مثللر ضرب ایدر. — و بویله برچوق حقیقتلری توضیح ایدن کوزل تمثیللرده حقه دعوت ایدر.

[لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ] ربلرینه اجابت ایدنلر — حقه دعوت کندیسنه مخصوص اولان الله تعالینک دعوتنی دیکله یوب قبول ایله تولی ایدنلر ایچون [اَلْحُسْنٰى] الک کوزل غایه واردر. — که جنتدر. [وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ] اونا اجابت ایتمینلر: حقه دعوتنی دیکله مینلره [لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ] ارضده کی شیلرک هپسی برمثلی ده برابر، کندیلرینک اولسه هر حالده اونی فدا ایدوب قورتولمق ایسترلردی [اُولٰٓئِكَ لَهُمْ سُوٓءُ الْحِسَابِ] بونلر یوقمی؟ حسابک کوتوسی بونلر ایچوندر. [وَمَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ] و وارهجقلری یر جهنمدر. [وَبِئْسَ الْمِهَادُ] و اوده نه فنا یاتاقدر.

کلام حقه دعوتنی و اوکا اجابت ایتمینلرک حسنی ایله سوء حسابک تفصیل و بیانه:

أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمٰى إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ
أُولُوا الْأَلْبَابِ ۝ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ ۝ وَالَّذِينَ
يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللّٰهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ ۝
وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ۝

مآل شريفى

شمدى ربكدن سكا اينديريلنك حقيقةً حق اولديغنى بيلن كيمسه اعمى اولان كبى اولورمى ؟ فقط اونى آنجق عقل و وجدانى تميز اولانلر ادراك ايدر ● اونلر كه اللهك عهدينه وفا ايدرلر، و ميثاقى بوزمازلر ● و اونلر كه اللهك رعايت ايدلمسنى امر ايتديكى حقوقه رعايت ايدرلر، ربلرينه خشيت بسلرلر! و حسابك كوتلكندن قورقارلر ● و اونلر كه مولالرينك رضاسنه ايرمك ايچون صبر ايتمكده، نمازى دوست قيلمقده، كنديلرينه ويرديكمز رزقلردن كيزلى آچيق انفاق ايلمكده درلر، و سيئه‌يى حسنه ايله دفع ايدرلر، ايشته بونلر، دنيا يوردينك عقباسى بونلره ●

[أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ] ايديا - يا محمد - سكا ربكدن انزال اولنانك حقيقةً حق اولديغنى بيلن - و بنا عليه بو صورتله ربكك حق دعوته اجابت ايدن كيمسه [كَمَنْ هُوَ أَعْمٰى] اعمى اولان كبى اولورمى ؟ - يعنى او حقى كورميه‌ن، طاغيانه كورن بكزرمى ؟ البته بكزه‌من [إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ] انجق اولوا الالباب تذكر ايدر. - يعنى بيانى اونلر، تميز عقليله ادراك ايدر.

بو آیتك حضرت حمزه ایله ابوجهل ویا حضرت عمر ایله ابوجهل ویا حضرت عمار بن یاسر ایله ابوجهل حقنده اولدیغنه دائر اوچ قول منقولدر. مع هذا مفهومك عام اولدیغنده شبهه یوقدر. نته کیم آرقه سنده شو صورتله تفصیل وتعمیم اولونور:

او اولوا الالبابکیملردر، بیلیرمیسکز؟ [اَلَّذِينَ] او ذوات که — بو وجه آتی اوصاف ایله متصف اولورلر:

١ — [يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ] الله عهدینی ایفا ایدرلر — سورهٔ اعرافده «و اذ اخذ ربك من بنى آدم من ظهورهم ذریتهم واشهدهم على انفسهم الست بربكم قالوا بلى» آیتنده بیان اولندیغی وجهله الله تعالانك ربوبیتنی اعتراف ایتمك اوزره نفسلرنده فطرتله تعهد ایتدكلری توحید عهدینی وفا ایدرلر [وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ] و او میثاقی بوزمازلر — بارعیه الاهیه قارشی ویردكلری هیچ بر سوزده جایماز، تعهدلرینی، یمینلرینی بوزمازلر.

٢ — [وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖ اَنْ يُوصَلَ] و الله وصلنی امر ایتدیكی شیلره وصل ایدرلر. — حقوق رعایت ایدرلر. کرک ایمانك، ورثهٔ انبیاء اولان علمانك، ارحام واقربانك، قومشونك، یولداشك، مؤمنلرك وحتی ذمی بولنان مع العموم انسانلرك وکرك سائر وادونده دائره‌ سنده هرهانکی بر حقی تعلق ایدن حیوانات ونباتات واشیانك حقوقنه رعایت ایدرلرده هیچ بریرده داخلدر.

٣ — [وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ] و ربلرندن خشیت ایدرلر — الله تعالانك جلال وعظمتندن هیبتیله، معصیتدن چکینیرلر.

٤ — [وَيَخَافُونَ سُوٓءَ الْحِسَابِ] وکوتو حسابدن قورقارلر — یعنی آخرتده وحسابده عمللرینك حسابی ویرلهجکندن اینانیرلر، کوتو حسابه دوچار واورده اولکندیلرینی مراقبه ومحاسبه ایدر دورورلر.

[وَالَّذِينَ] و او ذوات که:

٥ — [صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ] ربلرینك رضا جمالنی ایستهیرك صبر ایتمكده

ـ یعنی ؛ خلقه قارشی كوسترِیش ایچون ، ذوق ، كوكلنده زینت و افتخار حسی بسلهیرك دكل محضا الله رضاسی ایچون

زحمتده قاتلانوب حق یولنده صبر و ثبات ایتمكده ،

٦ — [وَأَقَامُوا الصَّلَوٰةَ] و نمازی اقامه ایتمكده ،

٧ — [وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً] و كندیلرینه نصیب ایتدیكمز

رزقلردن كیزلی و آچیقدن انفاق ایتمكده درلر .

٨ — [وَيَدْرَؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ] و كوتولكی ایولك ایله دفع ایدرلر . —

زیرا « هم » لرده كورولدیكی اوزره « وجزاء سيئة سيئة مثلها » ایسه ده « فمن عفا واصلح فاجره

على الله » در . سورهٔ بقره ده كچدیكی اوزره « فمن اعتدى عليكم فاعتدوا عليه بمثل ما اعتدى

عليكم » موجبنجه تجاوزه مقابله بالمثل سلفه بر عزیمت دكل رخصتدر . و كوتولكه كوتولكله مقابله ایچون

دكل ، ظلم و تجاوزه سیئه‌سنی قطع و یا توقیف ایچون بر حسنه ماهیتنده اولمق اوزره مشروعدر . چونكه

« ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لفسدت الارض » در . زیرا ضرره ضرر ، شره شر ایله مقابله

جائز دكلدر . « لا ضرر ولا ضرار » در . احادیث صحیحه ده وارد اولدیغی اوزره « شرده خیر كلیر می ؟

یا رسول الله » دیه سؤال اولونمسی ، علیه الصلاة والسلام ده « خیر انجق خیردن كلیر ، خیر انجق خیردن كلیر ، خیر

انجق خیردن كلیر . » بیورمشدر . لسانمزده دخی شویله بر ضرب مثل واردر : « ایلیكه ایلیك هر كیشینك كاری

كملكه ایلیك ایدن ار كیشیدر » دینیلدركه بو باره ده تعداد اولنان سكز عمل جنتك سكز قاپوسنه اشارتدر .

[أُولَٰئِكَ] بونلر — بو سكز خصلتله متصف اولان اولو الالباب — یوق‌می [لَهُمْ

عُقْبَى الدَّارِ] بو دارك عقباسی اونلر ایچوندر . — دار دنیانك عاقبتی ، صوكنده منتهی اولدیغی آخرت

سعادتی اونلره مخصوصدر .

بو دارك عقباسی نه در بیلیر میسكز ؟

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ
وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ● سَلَامٌ
عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ●

مآل شريفى

عدن جنتلری : اونلره كیره‌جكلر ، آتالرندن و زوجه‌لرندن و ذریتلرندن صالح اولانلرده
برابر ، اوت كه ملكلر هر قاپیدن اونلرك یاننه كیره‌رك دیه‌جكلر ● سلام سزلره ، صبر ایتدیككز ایچون
باقیكز نه كوزل : یوردك عقباسی ●

بونك مقابلی :

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللّٰهُ بِهِ
أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ●

مآل شريفى

اما الله‌ك عهدینی میثاقیله توثیق ایتدكدن صوكره نقض ایدنلر ، و الله‌ك ربط ایدلمسنی امر ایتدیكی
رابطه‌لری قوپارانلر ، و یریوزینی فساده ویرنلر ، ایشته بونلر ، لعنت اونلره ، و یوردك كوتوسی اونلره ●

[وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ الخ] — مقاتلدن منقول اولدیغنه كوره بو اهل كتاب حقنده نازل اولمشدر .

اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ وَفَرِحُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ
وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مَتَاعٌ ●

مآل شریفی

الله دیلدیکی کیمسه‌یه رزقنی کنیشلتیر، دارالتیردە، اونلر ایسه دنیا حیاتیله فرحلانیقده‌لر،
حالبوکه دنیا حیاتی آخرتک یاننده بر یول آزغنده عبارتدر ●

[اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ] - ابن عباسدن نقل اولندیغنه کوره بو، مکه مشرکلری حقنده
نازل اولمشدر.

بونلر، آیتلر حقده دعوت قارشیسنده حالا:

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهِۜ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ
مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْدٖٓي اِلَيْهِ مَنْ اَنَابَ ● اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِۜ
اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُۜ ● اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
طُوبٰى لَهُمْ وَحُسْنُ مَاٰبٍ ●

مآل شریفی

ینه او کفر ایدنلر دیورلرکه: اوکا ربندن بر آیت ایندیرلسه‌یدی یا!.. دیکه: حقیقت الله

دیدیکنی کیمسه‌یی شاشیردیر. کیمده کوکل ویررسه کندیسنه هدایت بویوریر • اونلر که ایمان ایتمشلردر و قلبلری الله‌ك ذکریله یاتیشیر. اوت الله‌ك ذکریله در که قلبلر یاتیشیر • اونلر که ایمان ایتمشلردر و صالح عمللر ایشله‌مشلردر، نه خوشه، طوبی اونلره، استقبال کوزللکی اونلره •

[وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ] کفر ایتمش اولانلر بر آیت ایندیریلسه ایدی دیه دوروروپورلر — اولو الالباب تذکر ایده جکی بونجه آیاتی آیت، یعنی الله طرفندن رسالت محمدیه‌نك صدقنه دلالت ایده‌ن علامت و دلیل صایمایورلرده کیمسه‌نك قبول ایتمه‌مك احتمالی قالمیه‌جق صورتده جبری و حکمت الهیه‌یه مخالف بر آیت ایسته‌یوب دوروروپورلر. بونلر بو سوزلرینی بورا؟ بر دها تکرار ایدیورلردی دلالت ایدرکه بو سوره‌نك بالخاصه اسباب نزولنده برینجی کافرلرك بو صورتله معانده‌لریدر. بونلره جواباً:

[قُلْ] دیکه [إِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ] حقیقةً الله، دیله‌دیکنی شاشیریر، ضلالته دوشورور — اونده هدایت دکل، ضلالت خلق ایدر. یعنی ای کافرلر، سزك اویله دیمکزك ضلالتدن شاشقینلقدن باشقه برشی دکلدر. سزی الله شاشیرمشدر، اوکیمی دیلرسه اویله شاشیریر. بو بابده بو نیه سزك ایچون بر معذرت ده یوقدر. بو ضلالت سببی سزك اوله اناب ایتمه‌مکزدر. [وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ] حال بوکه اوکه اناب ایدر کندیسنه هدایت ایدر. —

اناب، حقه اقبال و توجه و آیات حقی تأمل ایله توبه ده‌رك اصل حقیقی خیر یوئته کیرمك دیمکدر. بنا علیه هدایتك شرطی نفسانی اراده دن چیقوب حق تعالی‌نك اراده‌سنه اقبال و توجهی افاده ایدن اراده جزئیه‌در. بو خارجده بر برناج محلده ایضاح اولندیغی اوزره هر شخصك عمرنده — بکدیکرینه مساوی اولماسه بیله آز چوق — بر مدت واردرکه او مدت ظرفنده هدایتی اختیاره بر امکان بخش ایدلمشدر. بو مدتده هدایت و ضلالت اختیاریدر. فقط او مدت ایچنده اختیاریی سوء استعمال ایله حقه اناب ایتمه‌ینلر ایچون ضلالت، جبری بر طبیعت اولورکه اوندن صوکره ارزو ده ایتسه موفق اوله‌ماز. و ایشته اضلال —

مشيئت الهيه‌نك تعلقى ممكن اولان وقتنده انابه ايتمه‌سيله علاقه‌دار اولديغنه تنبيه ايچوندر. بو جمله‌ده بر لطيف

بيلديريلره‌ده جبر اعتراضنه محل براقيلماسيدر. او انابه ايدوب هدايت ايرنلر كيملردر بيليرميسكز؟

[اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ] كه بونلر اللهك ذكريله قلبلرى مطمئن

اولارق ايمان ايدنلردر. — بوراده ذكر اللهدن مراد « وهذا ذكر مبارك انزلناه » و « انا نحن نزلنا

الذكر و انا له لحافظون » و « ان الذين كفروا بالذكر لما جاءهم وانه لكتاب عزيز، لا يأتيه الباطل

من بين يديه ولا من خلفه تنزيل من حكيم حميد » آيتلرى مطلوبنجه قرآندر. يعنى بونلر ايمانلرى ايچون

اللهك بر تذكير مخصوصى، ابلغ بر موعظه‌سى اولان قرآندن دها بيوك و دها مفيد بر آيت و معجزه اولميه‌جغنى

بيليرلر. و شمدى بو نكته اختصاص ايله بولونورده تذكيرك الزام افاده ايده‌جك و بنا[ء]عليه ايمانك ديه‌جكى

فائده‌لى ديه‌جك اولان نه‌لر اولديغنى كوزه‌تيرلر.

[اَلَا] ادات — باشقه‌سيله دكل [بِذِكْرِ اللّٰهِ] انجق اللهك ذكريله — اللهك

ديديكى ذكر ايله ويا اللهى آكمه، خاطرلامقله كه [تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ] قلبلر مطمئن اولور. —

كوكللر اضطرابى سكون بولور، باتيشير. زيرا مبدأ و معاد انجق الله منتهى اولور. و بوتون اسباب الهيه

استناد ايدر. ممكناتك سلسلهٔ احتمالاتى اللهده كسيلير. الله، مافوق، ماوراسى اولمايان و تناهى

و منقطع اولان بر متعال اولديغندن، كرك وجودده، كرك وجدانده اوندن ايلروسى يوقدركه

فكر بر حركت قلبيه امتداد و احتمال بولونسون. الله دينجه فكر غايه تحريسنه ايرمش، منقطع اولور.

بوتون حسيات، بوتون اميدلر، قورقولر صوك مرجعنه دايانمش بولونور. كوكل ماسوادن تمايل ايتديكى

هانكى شيئه واصل اولسه هنوز ماوراسى بولونديغندن هيچ برنده قرار ايده‌مز، هيچ برنده اطمئنانى بولمز.

هيچ برى وجدانك اشتياقنى تسكين، هيجانى تطمين ايده‌مز. لذت و غبطه‌ده دها يوكسكنه انتقال ايتمك

ايستر. فقط معرفت الهيه‌ده ذوقياب اولمغه باشلادمى بوتون مطالب و بوتون امورك الله ايچين اولديغنى

آكلار، و آنجق اوندن يوكسك بر مرجع و مقصوده انتقال ممكن اولماز. اونك ايچوندركه معرفت الهيه

يوكسلديكه، اللهى ذكر ايتمه‌يه طاقت ويا فانى قلبلر هيچ بر زمان اضطرابه دوشمز. حضور قلب

ویا جمعیت دل دنیلن سعادت اطمئنانی بوله‌ماز، حیات خیرده حیات خیرینه. هم بو حیات خیرینه بر نشوۀ عشقه
ارمیانلره یعنی هیجانه وصال دکل، فانی سیبدن، اصلدن صاحبلرنه صاحبلرنی پیغلیشنده حاصل اولان
بر اضطراب هجرانه ذکر الله، دینیجه متوالیاً تسلسل ایدر کیدر. اللهی ذکر ایتمک یه الله تعالانک تذکیری اولورکه
ایکی مرتبه اوزره تجلی ایدر. برنجیسی طوغریدن طوغری‌یه ذکر فعلی قبیلدن خلق ایتمسیدرکه هدایت فعلیه‌در.
ایکنجیسی ده اللهی خاطرلاتاجق آیت ودلائلی خلق ویا انزال بیورمسیدر. بو ده ایکی قسمدر. بر قسمی، عصالی
اژدرها یاپمه، آتشه یانمامه، طاغلری برنده اویناتمه، اولولری دیریلتمک، سماده یارمه ایندیرمک، قمری
شق ایتمک کبی حسًّا ادراک اولنه‌بیله‌جک آیتلردرکه بونلرک قوۀ تذکیریه‌لری واقع اولدیغی آن ویا مشاهده‌لرینه
منحصر اولدیغندن موقت ومحدوددر. بناءً علیه بونلر بو نوع قبیلدن اطمئنانه سبب اولورسه‌ده حقیقی کبی اولدیغی
تقدیرده ده جسدلر حیاتی اعتباریله دکل عقللرک اللهی ذکرینه سبب اولمسی اعتباریله مفید اوله‌بیلیرلر. بر
قسمی ده هر زمانه وهرکسه انجیلنه مذکر اولان آیات عقلیه و براهین کلامیه‌درکه ایشته قرآن بونلره بر ذکر اللهدر.
قرآنک تذکیر ایتدیکی اللهی ذکر ایتمیه‌نه و بونکله اطمئنانه بولمیانلر قبیلدن هیچ بر آیتله اطمئنانه بولملرینه امکان یوقدر.
بونلر الی‌الابد اطمئناندن محروم اولورده اضطراب ایچنده حیات خیره حیات، آه بر آیت ایندیریلسه ایدی دیوب کیده‌جکلردر.
الله تعالا بونلره ده ذکر واطمئنانی یاراتماز. آرتق بونلر قلب سلیم دکلدرلر. قلب اوله‌مدیقجه، وجدانه صحیحلری
قالمامه، تفسخ ایتمشدر. اونک ایچون بونلر تذکیر ایتدیکده مستفید اوله‌مازده جبر وعذاب آیتی کوزه‌تیرلر. ذکر الله
ایله مطمئنه اولمیان بو لافزلر «وافئدتهم هواء» مصداقنجه فؤادلری بوشه هوا اولمسه قالمسه قبیلندن اوجدانسز بردر.
اولنلر [اَلَّذِينَ] دیلمه‌لرکه [اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ] ایمان ایتدیلر و صالح
صالح عمللر یاپدیلر ـ قبیلدن بویله ذوات ایله بیاننده شایان دقت ایکی نکته واردر: بو، بر طرفنده شوف
ایمانه کبی انسانه اصل قلب دیمکدر. نته‌کیم ابو الفتح البستی بو معنایی شو بیتیله آکلاتمشدر:

اقبل علی النفس واستکمل فضائلها

فانت بالروح لا بالجسم انسان

یعنی نفسه دقت ایت وانک فضیلتلرینی کماللاندر. چونکه سن جسم ایله دکل، روح ایله انسانسک. بر طرفنده ده

شونى ايما ايدركه خصلتلرى ايمانه و عمل صالح اولان قلوب مطمئنه اصحابى بوتون جمعيت بشريه نك وحتى بوتون عالمك مبدئ سعادتنده در. [طُوبٰى لَهُمْ وَحُسْنُ مَاٰبٍ] طوبى اونلره و حسن مآب اونلره ——

دينلمشدركه: طوبى، حبشه و هند لغتنده جنتك اسميدر. ابو هريره، بر روايتده ابن عباس، مغيث بن سمى، عبيد بن عمير، وهب بن منبه جنتده بر شجره ديمشلر. و ابو عتبة بن عبد السلمى حديثنده رسول الله دن مرفوع اولهرق ده روايت ايدلمشدر. ديمشدركه بر اعرابى «يا رسول الله جنتده فاكهه وارميدر؟» ديه سؤال ايتمشدى ايوردى كه «اوت اونده بر شجره واردركه اوكا طوبى دينلير. الخ...» قرطبى ديركه «صحيح شجره در. چونكه حديث مرفوع اولان عتبه حديثى واردر. و سهيلينك ذكر ايتديكى اوزره بو، حديث صحيحدر. بونى تمهيدده ابو عمر ده وكذلك ثعلبى ده ذكر ايتمشدر. اه.

كلمه نك لغت نقطهٔ نظرندن اشتقاق و مفهومنه كلنجه: جمهور ديمشدركه طوبى، عقبى كبى بشرى وزننده طيب ماده سندن مصدردر كه سن كبى طيب اولمق ديمك اولور. ياء، ساكنه، ماقبلى مضموم اولديغى ايچون موسى كبى واوه قلب اولنمشدر. طيب، معلوم كه تميز، كوزل قوقولى و يا يوزده كى خوشلقدر. و «طوبى لهم» تركيبى «سلام عليكم» كبى بر جمله دعائيه اسلوبنده در. و شو حالده معناسى: طيب اولمق، خوشلق و كوزللك، قوتلولق، خير و سعادت، حاصلى طيب حيات اونلره ديمك اولور. كه غبطه اونلره، نعمى اونلره، حسنى اونلره، خير دائم اونلره، كرامت اونلره، فرح و قرة العين اونلره ديه مختلف تعبيرلرله تفسير و افاده ايدلمشدر. بر معناده طوبى، اطيبك مؤنثى اولارق حسنى كبى اسم تفضيل اولمق ده محتملدر. و حديثده كى افاده بوكا دها زياده مناسبدر. خلاصه، نه موطلو او قلوب مطمئنه يه كه اك خوشنه ذوق اونلرك، استقبال كوزللكى اونلركدر.

كَذٰلِكَ اَرْسَلْنَاكَ فِى اُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا اُمَمٌ لِتَتْلُوَا عَلَيْهِمُ الَّذِى
اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمٰنِ قُلْ هُوَ رَبِّى لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ
وَاِلَيْهِ مَتَابِ • وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ
كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى بَلْ لِلّٰهِ الْاَمْرُ جَمِيعًا اَفَلَمْ يَيْأَسِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ لَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ لَهَدَى النَّاسَ

جَمِيعًا ۗ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا۟ تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا۟ قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ
قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ● ع

مآل شريفی

ایشته سنی بویله کندیلرندن اول نیجه امتلر کلمش اولان بر امته کوندردک که اونلر رحمانه کفر ایدرلرکن سن اونلره قارشی سکا وحی ایتدیکمز کتابی اوقویاسین، دی که: او رحمن بنم ربم، اوندن باشقه اله یوقدر، بن اوکا دایاندم توبهم ده اوکادر ● بر قرآن، اونکله طاغلر یوروتولسه ویا اونکله یرلر پارچه لانسه ویا اونکله اولولر قونوشدیرلسه!... فقط بوتون امر اللهکدر. دها ایمان ایدنلر، کافرلردن امیدی کسوب آکلامادیلرمی که الله دیلسه ایدی البته انسانلرک هپ برینه هدایت بویوروردی، او کفر ایدنلرک کندی مستقدیلر باشلرینه مصیبت ایصوب طوره جق ویاخود یورتلرینک یاقیننه قونه جق، نهایت الله وعدی کله جک، هر حالده الله میعادینی شاشیرماز ●

[كَذَٰلِكَ] ایشته بویله — ذکر الله ایله قلبده اطمئنانه ویره جک ال یوکسک ایتدیکی حالده شانی بر رسالتله یا محمد! [أَرْسَلْنَاكَ] بز سنی رسول یاپدق کوندردک [فِيٓ أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَآ أُمَمٌ] کندیسندن اول بر چوق امتلر کلمش کیتمش بر امت ایچنده [لِّتَتْلُوَا۟ عَلَيْهِمُ الَّذِيٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ] سنی کوندردک که سکا وحی ایتدیکمز قرآنی اونلره تلاوت ایده سن — متوالیاً اوقویاسین ده کیمه استدیکی هدایته ادراک ایدوب طوتدیرسه، نائل اولمه اسبابنی آکلاته سن.

[وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَـٰنِ] حال بوکه اونلر رحمانه کفر ایدیورلر — رحمتی هر شیئه واسع، نعمتی بوتون اشیایی شامل اولان و عالمینه بر رحمت اولمق اوزره سنی و بو قرآنی کوندرن الله تعالانک بتون رحمتی جامع اولان حق رحمن اسمنی انکار ایدیورلر «وما الرحمن = رحمن نه ایمش؟» دیکه قدر وار ایدیورلر. او دیمیورکه ...

بو حالده دعوتدن، فنا اخلاقده و شرائط ایچنه دوشمشدر که خلقت حقنده بدیهیه (یا سمیت) اولمشلر
جبر و جبروتدن باشقه برشی طانیمایورلر. ایی عمللر بوشنه کیده جك صانیورلر، خلود جدیده، طوبایه
وحسن مآبه اینانمایورلر. حق تعالی رحمتینه سوکیلی بر قولنه رسالت احسان ایدوب کوندرمش، فقط اونلر ده عالمینه
رحمت اولان رسالتکی و حقلرنده بویله بر نعمت اولمقدن ده تلاوت ایدیککك بو وحی الهی ایله تبلیغ
بر معجزه اولان بو قرآنی نظر اعتباره آلمیورلر ده رحمن تعالی یه کفر و کفرانده بولونیورلر.

[قُلْ] سن دیکه [هُوَ] او — رحمن [رَبّى] بنم ربمدر. — بنی خلق ایدوب تربیه
ایدوب کوندرن مولامدر. [لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ] اوندن باشقه اله یوقدر. [عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ]
بن انجق اوکا متوکلم [وَاِلَيْهِ مَتَابِ] توبم ده: رجوعم ده انجق اوکادر. — بو قرآن،
اویله بویوك بر آیت و معجزه درکه [وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا] اگر بر قرآنله — اوقونه جق بر کتاب — [سُيِّرَتْ
بِهِ الْجِبَالُ] اونکله — یعنی اونك انزالی و یا قرائتی ایله طاغلر یوریدلسه [اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ
الْاَرْضُ] و یا ارض پارچه لانسه [اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى] و یا اولولر سویلتلسه اولسه ایدی
— یعنی بو قرآن ایله اولوردی. زیرا بو قرآن، شمدی یه قدر نازل اولمش کتب الهیه نك اك یوکسکی و اوقونه جق
کتابلرك غایهٔ قصواسیدر. بونده قدرت الهیه نك اویله عجیب آثاری مکنوندر و اویله هیبت اجلالی متجلیدرکه
«لو انزلنا هذا القران على جبل لرايته خاشعا متصدعا من خشية الله» منطوقنجه بو قرآن، بالتمثیل طاغلره
ایندیرلمش اولسه ایدی او طاغ خشیة اللهدن باشی اکسه، چاتلاسه، خرد خاش اولدیغنی کوررك. بو قرآنده
بویله بویوك بر آیت الهیه در. فقط اونك حکمت نزولی بونلر دکل، تلاوت و تذکر و موجبنجه ایمان و عمل صالح ایله
طوبی و حسن مآبه ایرمك ایچوندر. اونك ایچون قرآنك مجرد انزالی و یا تلاوت و قرائتی ایله طاغلر یوریدلمه
ارض پارچه لانمه، اولولر سویلتیلمه، کبی اولامامقده ایندیرلمش اولان کتابلرك هیچ برینك مجرد
قرائتی ایله بونلر اولمامشدر. اولسه ایدی هیچ شبهه سز بو قرآن ایله اولوردی. روایت اولنورکه مکه کافرلری
بر کون مکه نك کنارینه چیقمش اوطوروبورلردی، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم یاننه واردی، اسلامه عرض
ایتدی. ایچلرندن عبدالله بن ابی امیة المخزومی «مکه نك، دیمشدی، شو ایکی طاغنی بزدن چویره چیقیور، بوزری

بوراده يوروت ، يرمز كنيشلسين ، اوراده بزه آثارنده حيات ، قطعه قطعه يرلر آچ ، آباء و
اجدادمزدن ده فلانه وفلانلرده ده ديريلت سويلسينلر باقه‌لم سويله‌دكلرى طوغريمى دكلمى ؟ بونك اوزرينه
بو آيت نازل اولمشدر . اهـ . و بنا عليه آكلاشلمشدركه ارسال رسلك وانزال قرآنك حكمت وغايه‌سى
بونلر دكلدر . كرچه قرآنك علويتنده‌كى فوق العاده‌لك بوكبى حادثه‌لره ده هم سبب اوله‌بيله‌جك درجه‌ده
دكلدر ، بر قرآن ويا قرائت هيچ بر زمانده بونلرك علت غائيه‌سى دكلدر . قرآنك فيضى بر چوق ماديات
اول قلبلرده كوزه تمك لازم كلير . او هر شيدن اول قلبلرى ذكر الله ايله تطهير وتنوير ايله جلب
واونك ايچوندر تلاوت اولنه‌جق بر آيت رحمتدر . طاغلر يوروتولسه ، ارض پارچه‌لانسه ، موتى ده سويلتلسه
بونلرك دلالتنده حاصل اوله‌جق فائده ، قرآنك تذكير واخطارنده‌كى بليغ وواضح وشامل بر رحمت اولمز
قرآنده آكله‌جق اولانلر اطمئنان قلب بونلرده آكلامازدى . حالبوكه بو نقطه نظردن باقلنجه قرآن ويا
قرائت قرآن علت غائيه دكلدر . طاغلر كبى جامد وسركش ارضى پارچه‌لركبى پارچه‌لانه‌جق واولولركبى
خطابه غير قابل اوله‌جق قلبلرده‌كه بونلر ساده اونلرده قرآن تلاوت ايتمكله ذكر حقى دويمازلر ، ايمانه
كلمزلر . بوده دلالت قرآنك نقصانندن دكلدر . [بَلْ لِلّٰهِ الْاَمْرُ جَمِيعًا] بلكه امرك جميعى اللهكـ
ـدر ، مادى معنوى بوتون قدرت وتأثير اونكدر . او دلرسه قلبلرده ذكرينى ياراتير ، اطمئنان وايمانه كتيره
ايدر ، دلرسه ايتمز ، دلرسه طاغلرى يورودور ، ارضى پارچه‌لاتير ، اولولرى قونوشديرير ، دلرسه ايمانه
بناءً عليه « الا بذكر الله تطمئن القلوب » ده ذكر ، فاعلنه مضافدر . ومراد يالكز ذكر قولى دكل
ذكر فعلى وتكوينيدر . ديمك كه بالاده ايضاح اولندیغى اوزره الله تعالى ، رحمتنى لطف ايده‌رك اونلرك
قلبلرنده ذكرينى خلق ايتمزسه ، هدايت وتوفيقه نصيب اولمزلر .

[اَفَلَمْ يَايْـَٔسِ الَّذِينَ اٰمَنُوا] آرتق ايمان ايدنلر معلومى اولمادى ؟ ــ مفسرينك بيانينه
كوره بوراده يأس كلمه‌سى علم معناسنه‌دركه هوازنده وتخعه لغتيدر . وياخود بشقه علم ، نقيضندن
قطع اميدى مستلزم اولمق اعتباريله لازميدر . يعنى ذكر الله ايله مطمئن اولوب قرآنك تذكيرى موجبنجه الله
ورسولى تصديق ايدنلر باشقه احتماللره قطع نظر ايده‌رك شو حقيقته تام بر قناعت علميه‌لرى حاصل اولمادى مى ؟

[أَنْ] كه [لَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا] الله دیلسه ایدی البته ناسك
جمیعنه هدایت ویروردی — مادام كه ویرمیور، دیمك دیلمیور. اونك ایچون بونلرك كفرلری
اطمئنانله دایمانه، عمومیتله، طوپدن وجهله ایمانه محروم بولنیور. [وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا
تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ] و او كفر ایدنلر صنعلری سببیله باشلرینه قارعه اصابت ایدوب
طوروجقدر. — كه قارعه، كلا و طوقماق كبی باشلرینه چارپان شدتلی مصیبت دیمكدر. [أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا
مِنْ دَارِهِمْ] ویا — او قارعه — یوردلرینك یاقیننه حلول ایده جك [حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدُ اللّٰهِ]
نهایت الله وعدی كلنجه یه قدر — یعنی اصابت ایچون تعیین ایتدیكی میعادی كلنجه یه قدر. اولرینك، وطنلرینك
یاقیننده وقتی بكلیوب دوروجقدر. بو كون اولمازسه یارینه باشلرینه پاطلایه جقدر. [إِنَّ اللّٰهَ
لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ] هر حالده الله، میعادینه خلف ایتمز.

وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ
فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ● أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ
شُرَكَاءَ قُلْ سَمُّوهُمْ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ بِظَاهِرٍ مِنَ الْقَوْلِ بَلْ زُيِّنَ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ●
لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ وَمَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ ●

مآل شریفی

قسم اولسون كه سندن اول نیچه پیغمبرلرله استهزا ایدلدی ده بن او كفر ایدنلره برمدت مهلت ویردم
صوكره ده طوتدم عقابه چكدم، او وقت عقابم ناصل اولدی؟ ● بو ایسه هر نفسك بوتون قازانجیله
اوزرنده قائم اولان ذاته كفر ایدیلیرمی؟ طوتدیلر الله شریكلر قوشدیلر، دیكه: سویلیك باقالم

اونلرك آدلرینی، یا اوكا بو ارضده بیلمه دیكی برشیئی خبر ویره جكسكز؟ یوقسه معناسی یوق بر حرف ظاهری برلافمی؟ دوغریسی كفره صاپیتانلره مكرلری خوش كوستریلدی وحق یولندن صاپدیریلدیلر، هركیمی ده الله صاپدیریرسه آرتیق اونی یولا كتیره جك یوقدر. اونلره دنیا حیاتنده بر عذاب واردر، آخرت عذابی ایسه البته دها آغیردر. اونلری اللهدن وقایه ایده جك ده یوقدر.

[وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ] امین اول سندن اول بر چوق رسوللر استهزا اولندی — یا محمد! سنی برآیت اولسه، طاغ یورسه، شو اولسه بو اولسه دییوب دورانلرده كافرلرك مقصدلری اجابه ایتمك ایچون جداً برآیت ودلیل طلب ایتمك دكل مجرد استهزادر. اونك ایچون بونلره هرنه درلو برآیت اینیرلسه ینه اجابه ایتمزلر. مقابل بكدلر دیویو استهزا یالكز سكا خاص واقع اولسه برشی دكلدر. ماضیده نیجه پیغمبرلر استهزا ایدلدی ده [فَأَمْلَيْتُ] الخ...

[أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ] ایمدی هر بر نفسك مكسوباتیله اوزرینه قائم اولان ذات اعلامی؟ — كفر ایدیورلر؟ یعنی هر نفس اوزرینه نگهبان وحاكم اولان، او نفسه طلب وكسب ایتمسه اولدیغی خیر ویا شر قازانجی ویرن واونی اوندن مسئول ایدن، حاصلی رحمان اولمقدیر بر « قائم على كل نفس بما كسبت » اسم جلیلنك ده صاحبی بولنان ذات اجل واعلامی؟ خارستی سویلیورلر؟ هیچ بوكا بر ذات اعلا ابراز ایدلدی؟ اوكا شرك قوشولورمی؟ او باشقه سنه قیاس اولنورمی؟

حاصلی « قائم على كل نفس بما كسبت » بو اسمه نیچون صاحب بولنانه نیچون؟ الله دكلمی؟

[وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ] حال بوكه اونلر الله شریكلر اییدیورلر. [قُلْ] دیكه — یا محمد [سَمُّوهُمْ] اونلرك آدلرینی سویلیك باقهیم؟ — او ادیدوردیكنكز شریكلر ایچنده « قائم على كل نفس بما كسبت » اسمنه مسمی اوله بیله جك بر دانه بیله بولنه بیلیرمی؟ [أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ] عجبا یوقسه اوكا: او اللهه بیلمه دیكی برشیئی خبر ویره جكسكز؟ — یعنی سماواتی واراضی دولدوران انفس وآفاقی یاراتان الله تعالی بیلیوركه كندیسندن باشقه « قائم على كل نفس » یوقدر. سزیرده اونی

بیلمدیکی بر شیئی ده اوڭا ده خبر می ویره جکسکز؟ شبهه یوق که یاپامازسکز. [أَمْ بِظَاهِرٍ
مِنَ الْقَوْلِ] یوقسه صرف ظاهری، یعنی لفظی وار معناسی و حقیقتی یوق بر لاقردی سویله‌یه‌جکسکز؟ —
زیرا یالکز دیمک کبی صرف لفظی بر اسمی می ادیدیره‌جکسکز؟ هیچ شبهه یوق که شریکدر دیه‌ن اسملریکزی
سویله‌یه‌جك اولورسه‌کز الله شریك اولاجق بر اسم بوله‌میه‌جقسکز. اولسه اولسه بر شای اولورده مسماسز بر اسم،
حقیقتده معناسی یوق مجرد بر لفظ، بالاده بلا افاده چیقاجقدر. [بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ]
فقط کافرلره مکرلری تزیین ایدلمشدر. [وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ] و یولدن منع اولونمشلردر.
[لَهُمْ عَذَابٌ] الخ...

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكُلُهَا
دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ ●

مآل شریفی

متقیلره وعد اولنان جنتك تمثیلی: آلتندن ایرمقلر آقار، یمشلری دائم، سایه‌سی ده. بو ایشته
تقوی یولنی طوتانلرك عقباسی، کافرلرك عقباسی ایسه آتش ●

[مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ] متقیلره وعد اولنان جنتك مثلی — یعنی غائبده
بر مثل کبی کلجك اولان صفات عجیبه‌سی ویا وصفی، بالتمثیل تصویری — شودر: [تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ] آلتندن ایرمقلر آقار — او ایرمقلر که سورهٔ محمدده کوریله‌جکی اوزره، خالص صودن ایرماقلر
وار، سوتدن ایرماقلر وار، سوزولمش بالدن ایرماقلر وار، لذتلی شرابدن ایرماقلر وار. [أُكُلُهَا
دَائِمٌ] یمشلری دائمی — هیچ انقطاع ایتمز، ارده آراسی کسیلمز توکنمز، دنیا یمشلری کبی

فانی و موقت دکل [وَظِلُّهَا] کولکه‌سی ده — اویله، کیکلیمز، زوال بولماز، باتماسی یوقدر ظلمتی یوقدر ابدی استراحتگاهدر. [تِلْكَ] ایشته او — جنت [عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا] اتقا ایدنلرك — کفر و کفراندن قورونانلرك — عاقبتی. [وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ] کافرلرك عقباسی ایسه آتشدر.

اهل کتاب اولانلر بونلرك حقنده دنیلیور:

وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمِنَ الْأَحْزَابِ
مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُو وَ
إِلَيْهِ مَآبِ • وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ
بَعْدَمَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ع •

مآل شریفی

بز ده کندیلرینه کتاب ویردیکلریمز سکا ایندیریلن بو قرآن ایله فرح دویویورلر. احزابدن بعضیسنی انکار ایدنلرده وار. دیکه: بن آنجق الله قوللق ایتمکله و اوکا شریك قوشمامقله امر اولندم، بن اوکا دعوت ایدرم، واره‌جغم او. • و ایشته بز او قرآنی بویله عربی بر حاکم اولمق اوزره ایندیردك. قسم اولسونکه اگر سن سکا وحی ایله گلن علمدن صوکره اونلرك هوالرینه اویاجق اولورسه‌ك سکا الله‌دن نه بر ولی واردر نه ده وقایه ایده‌جك •

[وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ] مقدما کندیلرینه کتاب ویردیکلریمزده — ازجمله یهود و نصارادن ده [يَفْرَحُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ] سکا انزال اولنان — بو کتاب یعنی قرآنه —

ایله فرحلانیرلر. کرک یهود و کرک نصارادن اولسون اهل کتاب قرآنه آگاه اولنجه مطلقا بر فرح دویارلر. فقط بونلر ایکی قسمدر. بر قسمی عبدالله بن سلام و اشباهی کبی تام معناسیله اهل کتاب اولان، توراة و انجیلک حقیقی مضمونی قلباً ادراک و عملاً افاده ایدنلردر که قرآنک هپسنه فرح و انشراح دویار، و دخی اللهک وحدانیتیله رسالت محمدیه‌یی تصدیق ایدر مسلمان اولورلر. دیگر بر قسمی ده واردر که قرآنک «انا انزلنا التوریة فیها هدی و نور» کبی انبیاء و کتب سالفه‌یی مدح و تصدیق و احکام و شرایعدن تقریر ایله بعضی آیتلرندن فرحلانیرلر، و یالکز بو نقطه‌لرده قالوب رسالت محمدیه‌یی تصدیق ایتمک ایستمزلر، کندیلرینک انحرافات و تحریفات و نسخ احکامی کبی دیگر آیتلره کلنجه خوشلرینه کیتمز، انکاره صاپارلر. اونک ایچون بیوریلیور که:

[وَمِنَ الْاَحْزَابِ] احزابدن ده — یعنی اهل کتابدن رسول اللهه قارشی خصومت و عداوته طوپلانوب بیکدیکرینه مخالف حزبلر تشکیل ایدن مختلف فرقه‌لرندن ده [مَنْ] او کیمسه‌لر واردر که — قرآنک هپسنی انکار ایتمکله برابر [يُنْكِرُ بَعْضَهُ] بعضیسنی انکار ایدر — یعنی خوشلرینه کلمزده کفر ایدر. چونکه هوالرینه اویماز. مثلا یهود حزبی «انما المسیح عیسی بن مریم رسول الله وکلمته القیها الی مریم وروح منه» آیتنی انکار ایدر. نصاری حزبنده بونلکه فرحلانیرده «ولا تقولوا ثلثة انتهوا خیرا لکم»، «لقد کفر الذین قالوا ان الله هو المسیح بن مریم» کبی آیتلری انکار ایدرلر.

[قُلْ] سن دیکه [اِنَّمَآ اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ] بن آنجق اللهه عبادت ایتمکله — آنجق اللهی معبود طانیوب اوکا قوللق ایتمکله [وَلَآ اُشْرِكَ بِهٖ] و اوکا هیچ بر شریک قوشمامقله مأمورم [اِلَيْهِ اَدْعُوا] آنجق اوکا دعوت ایدیورم — «یا اهل الکتاب تعالوا الی کلمة سواء بیننا وبینکم ان لا نعبد الا الله ولا نشرک به شیئا ولا یتخذ بعضنا اربابا من دون الله» دیبورم [وَاِلَيْهِ مَاٰبِ] دونوشم آنجق اوکادر. (۱)

[وَكَذٰلِكَ] واشته بویله — اساس اعتباریله بوتون اهل کتابه فرح ویره‌جک و اونلرک اتفاقیله ایده‌جک متفق علیه اصولی و موافقت و مخالفتی سیچه‌جک فروع و شعباتی احتوا ایدن و بوتون هدفی توحیده ایدن

---

(۱) آل عمران سوره سنده بو آیته باقمه.

الله‌ه رجوع اولانه براینه یسلد [اَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا] عربیاً بر حکم - یعنی عربی لسانیله افاده
ایلسه ده بو شرط ایله بونی اختلافاته حاکم بر قانون - اولارق اینديردك اونی - اوسنه اینديرديکمز کتابی
یا محمد !.

ایشته قرآن بویله هر کتابك فوقنده . و بونی مستند اولارق نده حاکم بر کتاب حقدر . بونکله برابر
عربیدر ، عربی لسانی اوزره نازل اولسه ده ناطقه اولدیغی احکام جهه عربی اولارق افاده ایلشدر .
وحاکمیتی نظم عربیسی ایله سدولدر . بنا علیه دیگر کتب منزله‌نك قرآنه مخالف اولانه ، قرآنك تصدیقنه اقتران
ایتمه‌یه احکامیله عمل جائز اولدیغی حقی کبی قرآنك ترجمه‌لرینه ده بو حاکمیت اسناد ایدیلمز ولو غیریله طوغری
اونلردن احکام استنباطنه قالقیشمه ده طوغری اولماز . حکم ، اصل منزل اولانه نظم عربیسنك در .
دیمك که قرآن ، یالکز تلاوت اولنمقله قالمیوب ، موجبنجه بین الناس اجرای حکم و حکومت ده ایدلمیلیدر .
(سورهٔ مائده‌ده « وانزلنا الیك الکتاب بالحق مصدقا لما بین یدیه من الکتاب ومهیمنا علیه فاحکم
بین الناس بالحق » و « انا انزلنا الیك الکتاب بالحق لتحکم بین الناس بما اریك الله » آیتلرینه باقه) .
[وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَاۤءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاۤءَكَ مِنَ الْعِلْمِ] وسط کلمه عملیه
صوکره اونلرك هوالرینه اتباع ایده جك اولورسه‌ك - یعنی قرآنك بعضی احکامنی انکار ایدن فرقه‌لرك
انکارلری هوادر . اونلر حقك حکمنی خوشلانمازلر ده هوالرینه ، کوکللرینك آرزوسنه اویارلر ، کندی هوالرینی
حاکم اولسون ایسترلر . سکا کلنه ایسه علمدر . بنا علیه بو علم کلدکدن ، بو کتابك نصی ایله حکمنجه معلومك
اولدقدن صوکره بالفرض اونلرك هوالرینه اویاجق اولورسه‌ك علم الله [مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ
وَلَا وَاقٍ] اللهدن سکا نه بر ولی بولونور نه ده بر واقی - که اونی تقدیرده کله‌جك مصیبته قارشی دوستك
ویا وقایه جك اولا بیلسین .

قرآنك بعضی نقطه‌لرینی انکار ایله رسالت محمدیه‌یی اعتراضه ایتمك ایسته‌یه مخالف فرقه‌لرك انکار
وارمالری باده نه‌در هوا نه‌در واهیدر :

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ اَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً

وما كان لرسول ان يأتي باية الا باذن الله لكل اجل كتاب • يمحوا
الله ما يشاء ويثبت وعنده ام الكتاب • وان ما نرينك بعض الذي
نعدهم او نتوفينك فانما عليك البلاغ وعلينا الحساب • اولم يروا انا
نأتي الارض ننقصها من اطرافها والله يحكم لا معقب لحكمه وهو
سريع الحساب • وقد مكر الذين من قبلهم فلله المكر جميعا
يعلم ما تكسب كل نفس وسيعلم الكفار لمن عقبى الدار • ويقول الذين
كفروا لست مرسلا قل كفى بالله شهيدا بيني وبينكم ومن عنده علم الكتاب •

مآل شريفى

قسم اولسون كه بز سندن اول ده رسوللر كوندردك ، اونلره ده هم زوجهلر ويردك هم ذريت ،
هيچ بر رسولك ايسه اللهك اذننه استناد ايتمكسزين بر آيت كتيرمسى حدى دكلدر ، هر اجل ايچون بر يازى
واردر • الله ديلديكنى محو واثبات ده ايدر وام الكتاب اونك نزدنده در • اونلره يابديغمز
وعيدك بعضيسنى سكا محققه كوسترسهك ده ياخود سنى وفات ايتديرسهك ده هر حالده بلاغ سكا ، حساب
بزه در • يا كورميورلرمى ده ؟ بز ارضى اطرافندن اكسيلتوب طورويورز والله اويله حكم وحكومت
ايدر كه حكمنى تعقيب ايده جك يوقدر ، هم او چوق سريع حسابيدر • اوت اونلردن اولكيلر ده مكر ايتديلر
فقط بالنتيجه بوتون مكر اللهكدر ، او بيلير ، هر نفس نه كسب ايديور ، يارين كافرلر ده بيله جكلر كه اويوردك
عقباسى كيمك ؟ • او كفر ايتمكده اولانلر ، سن بر رسول دكلسك ديورلر ، دى كه بنمله سزك آراكزده
شاهد اولرق الله يتر بر ده نزدنده كتاب علمى بولنان •

[ولقد ارسلنا رسلا من قبلك] قسم اولسون كه بز حقيقة سندن اول

رسوللر گوندردك [وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً] اونلره ده هم زوجه‌لر ويردك هم ذريت — بناءً عليه سنك ده مشروع زوجه‌لرك واولادك بولونمه‌سى رسالتكه مانع اولماز. اهل كتابه مختلف فرقه‌لر كندى هوالرينه رسالت محمديه‌يى انكار ايچون بعض شبهه‌لر ايلرى سوره‌رك ايسته‌مشلردر كه باشليجه‌لرى شونلردر:

١ — مشركلر بر برده طعن "الله رسولى فوق البشر اولملى، ملك جنسندن اولملى" ديه طوتتورمشلر و بو صورتله بشره فطرى رسالته منافى فرض ايده‌رك "بز بزم كبى بر بشره اتباع مى ايده‌رز؟" "بو ناصل پيغمبر، يمك ييور و سوقلرده گزيور" ديه رسول اللهى تعييب وانكاره قالقيشمشلردى كه بو نقطه‌لره ديگر سوره‌لرده تقريباً توضيح ايلمشدر. ينه بو غوروتيه متفرع اولارق بر قسم خريستيانلر رسول اللهى زوجه‌لرينك تعددينى تعييب ايتمك ايسته‌يور و "اگر محمد پيغمبر اولسه ايدى بويله قادينلرله مشغول اولوب اولاد وعيال ايله اوغراشيرمى ايدى؟ يحيى وعيسى كبى اونلردن صرف نظر ايدوب تجرد حياتى ياشاماغى اقتضا ايتمز ميدى؟" ديورلردى كه بوگون ده نصارى فرقه‌لرى حالا بو ديماغاغه‌يى كرمى ويرمك ايسته‌يورلر. حالبوكه بويله بر ادعا يحيى وعيسى عليهما السلامه اول كلمه واونلر فرقنده تقديس وتأييد ايلسه اولان برچوق پيغمبرلره، يعنى ناموسايه وابراهيمه وحتى نوح وآدم واريخه قدر، عهد جديد وعهد عتيق كتابلرينك خبر ويرديكى سلسلۀ انبيايه كفر ايتمك قبيلندن بر تناقضدر كه بو ادعا اولنانه خريستيانلغى كوكندن انكار ايتمكدر. زيرا بو پيغمبرلرك چوغى بر دگل متعدد وحتى داود عليه السلام كبى يوزلرجه بر قدر زوجه‌لرله تزوج ايتمش گزيده ذريتلر يتشدرمش وبو صورتله بشريت اچيده ملك ماده" ومعناً آباء طاهره‌سى اولمشلردر. واينته بو آيتده اولا بو حقيقت تاريخيه بيان اولنارق او قسم اهل كتاب فرقه‌لرينك رسول اللهه قارشى ازدواج واولاد ايله انكار واعتراضلرى يالكز رسالت محمديه‌يه دگل، على العموم انبياء سالفه‌يه، يعنى بونلرك ذريتى وسلسله‌سنده اولمق اعتباريله يحيى وعيسى عليه السلامه دخى كفر ديمك اولاجق بر تناقضه عبارت اولديغى اكلاتيلمش و بو صورتله رسولك فوق البشر اولمسى هواسنك بطلانى ده دولايسيله اثبات ايلمشدر.

٢ — بر قسمى ده رسولى بر اله كبى فرض ايده‌رك ومعجزه‌لرى پيغمبرلرك كندى يا پايسه كبى توهم ايده‌رك: "محمد ديمشدر، رسول اولسه ايدى ديگر پيغمبرلر كبى كندى‌سنده هر آيت، هر حالده بر معجزه طلب

ایدیلر - دجال یاپیورسی لازم کلمزمی ایدی؟» بوڭا جواباً ده بویوریلیورکه:

[وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللّٰهِ] هیچ بر رسول ایچون اللهك اذنی اولمادن باشقه بر آیت کتیرمك یوقدر.

٣ — رسول‌الله غیبه خبر ویررك، کافرلری عذاب ایله انذار، و مؤمنلری نصرت و رحمت ایله تبشیر ایدیجه بالاده کچدیکی اوزره کافرلر استعجال ایدیور، بونلرك تأخیرینی شبهه‌یه وسیله اتخاذ ایده‌رك «هانی یا او وعد و وعیدلر نره‌ده قالدی، دیدیکك یالانمیسه» دییورلردی. بوڭا جواباً ده بویوریلیورکه:

[لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ] هر اجلك بر کتابی واردر. — یعنی خبر ویریلن او وعد و وعیدلرده هر برینك بر وقت و مدتی مؤجلدر. و هر وقت و مدتك عنداللهده آیری آیری بر یازیسی، بر حکم مخصوصی واردرکه احوالك اختلافیله مختلف اولارق مقتضای حکمته کوره یازلمشدر. و بو مدت ظرفنده کسب خلاص ویا استحقاق عذاب ایچون انسانه بر مهلت و مساعده ویریلمشدر. بناءعلیه هر برینك وقتی یازیسی کوزه‌تیلیر. دیبوننده طولایی مختلف زمانلر ایچون باشقه باشقه کتابلر نازل اولمشدر. مثلا موسی زماننك کتابی باشقه، عیسی زماننك کتابی باشقه، خاتم الانبیاء زماننك کتابی باشقه‌در. والحاصل هر زمان ایچون بر کتاب واردر. وصولك زماننك کتابی قرآندر. انجق بر حکم عرفی اولان بو کتاب اوکنکی کتابلرك اساسنی تحکیم و تصدیق ایتمکله اونلرده‌کی بعض احکامی دکیشدیرر، نسخ ایدر.

٤ — اهل کتابك یهودی حزبی کبی بر قسمی نسخی انکار ایدیور، و اویله زعم ایدیورلردی که «نسخ بداء یعنی اوکجه بیلنمه‌ین بر عملك سنوح و ظهوریله اولکی حکمدن جایمانی استلزام ایدر. الله تعالی ایسه جهلدن منزه اولدیغندن احکام الهیه‌ده نسخ اولماز» و مادامکه قرآنده کتب و شرایع سالفه‌نك بعض احکامنی نسخ ایدن آیتلر واردر. او حالده بو، بر کتاب الله دیبونی کتیرن ذات ده رسول الله اولمامق اقتضا ایدر» دیبورلردی. دبوصورتله یهودیلر قرآنك موسائی و توراتی اساس اعتبارله تصدیق ایتمسندن بالاستفاده توراتی نسخ قبول ایتمز حاکم بر انا کتاب و شریعت موسائی لایتغیر دیه فرضه ایده‌رك انجیلی ده قرآنی ده انکار ایدیورلر. بونلر عیسی کبی رسالت محمدیه‌یی ده طانیمق ایسته‌میورلردی و حالبوکه شریعت موسی ده یعقوبك

واسماعيل وابراهيمه، نوح وآدم وادريسه قدر كلنجه اولا انبياء متقدمه‌نك شريعتلرنده هيچ بر حكم دكيشديرلمه‌سه
كبى بر دعوى طوتمقده ايديلردى . فقط نصرانيتده يهوديتك بعضى احكام معروفه‌سى دكيشديرلمش اولديغى
واز جمله جمعه ايرتسينك بازاره تحويلى انظاره اولوغيجه بر واقعه بولنديغى جهتله يافته زمانلره قدر نصارى
نسخى انكار ايتميورلردى . چونكه نسخى انكار ايتدكلرى تقديرده موسويه قارشى عيسويتك هيچ بر معناسى قالمازدى .
فقط صوك زمانلرده پروتستانلر بونى دوشونميه‌رك مسلمانلره قارشى يهوديلر كبى نسخى انكاره قالقشديلر .
(بو بابده هندى رحمة الله افندى مرحومك اظهار الحق نام كتابنه باقمه) .

ايشته هرحالده مزبور اولورسه اولسون نسخ مسئله‌سنى انكار ايدنلره قارشى بويوريلويوركه [يَمْحُوا اللّٰهُ
مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ] الله ديلديكنى محو واثبات ايدر . — كرك تكوينده وكرك تشريعده ديلديكنى محو
ايدر ، وجوددن سيلر ، حكمنى اسقاط ، اثرينى ازاله ايدر . اولا تكوين خصوصنده كوريليوركه الله تعالى
عالمده بر طاقم شيلرى افنا وازاله ايدركه ديكر بر طاقم شيلرى دوردوريور ويا يكيدن وجوده كتيريور
مثلا بر نسلى محو ايديور ، ديكر بر نسلى ياشاتيور ، يعنى بر قومى محو ايدنده زيد اولوركه عمرو دوردوريور ويا يكى طوغيور .
عينى بر شخصده وعينى بر شيئك احوالنده بيله بويله نيجه محولر نيجه اثباتلر ياپار ، مثلا تجارتنده كاه ضرر ايدير
كاه كار ، رتبه‌سنى كاه تنقيص ايدر كاه تزييد ، اجلنى ، عمرينى قيصالتير اوزاتير ، سعادتى شقاوته ويا شقاوتى
سعادته تحويل ايدر . توبه ايدنك دفتر اعمالنده سيئاتنى محو ايدر ، حسنات يازار الخ ... اويله كه كائنات ، بر طرفنده
حرفلرى ويا سطرلرى سيلينوب ديكر طرفنده يازيلان بر كتاب كبيدر . بويله‌جه صحيفۀ اكوانك نظام حكمتنده بر جلى
نه سيلنتى ايو قصور بولونماز . ايشته تكوينده بويله اولديغى كبى تشريع خصوصنده ده بويله‌در . الله تعالى
بر زمانه ايجون مشروع قيلديغى احكامك بعضيسنى ديكر بر نظام ايجون نسخ ايدر . « ما ننسخ من آية او ننسها نأت بخير
منها او مثلها » . نسخ ايتديكى اونك يرينه داها خيرليسنى اقامه ايدر . احوال وازمنه واممك اختلافنه كوره
مختلف شريعتلر بولونور « لكل اجل كتاب » اولور . چونكه كتابلر ، شريعتلر مبدأ ومعادده ناسك احوالنى
اصلاح ايجوندر . مشيت الهيه مقتضاسنجه زمان زمان احوال ناس مختلف اولديغى ايجون اوكا كوره احكامك اختلافى
حكمت الهيه مقتضاسندندر . بونكله برابر الله تعالى ديلديكى بعضى احكامى ده هر زمان ايجون غير قابل نسخ اولمق اوزره

محكم و ثابت قيلاركه بونلر هر زمانه عموميه اصول شريعت، ديكرلرى ده فروع شريعتدر. (سورهٔ مائده ده
«لكل جعلنا منكم شرعة ومنهاجا» بابنده) بونده طولايى قرآنه، تورات و انجيل و ديكر كتب الهيه يه
حاوى اولدقلرى اصوللرده برقسمنى تأييد ايدرك اهل كتابك هپسى ترجيح ايلدكلرى كبى اوزرده زمانه احتياجك
احواله متناسب اولميانه برچوق احكامى ده نسخ ايدر. وحتى نفس قرآنده ده ناسخ و منسوخ آيتلر واردر.
و بو وجهلرده كه قرآن بوتون كتابلر اوزرينده رياسته و بوتون زمانلرك اختلافاته حاكم عربى بر حكم كتابيدر.
الله بوندن ديلديكنى محو، ديلديكنى اثبات ايدر [وَعِنْدَهُ اُمُّ الْكِتَابِ] و ام الكتاب انجق اونك
عندنده در. — بوتون كتابلرك مبدئى، اصل و اساسى اولان، هيچ بر وجهله دكيشمه ين، محو و اثباته محكوم
اولميان لايتغير، انا كتاب، دها طوغريسى كتاب اناسى، دستور علمى، كونون انجق الهك عندنده دركه
او لوح محفوظ و يا علم ازلى الهيدر. دكيشه جك، دكيشمه جك، كيده جك قالاجق هرشى اونده يازيليدر.
هپسى معلومدر. اونك انجق فرعى اولان ديكر كتابلرده جريان ايدن نسخده، محو و اثباتده الله تعالى يه بدا
لازم كلمز. ونه اونك انجق ندركه تكوينده و تشريعده محو و اثبات جريان ايتديكى حالده ام الكتاب نظراً
«جف القلم بما هو كائن» در. هرشى يازيلمش بيتمشدر، كيده جك يازيلمجه هيچ برشى يوقدر. بناءً عليه
قرآنده اول نازل اولمش بولنان تورات و يا انجيل ام الكتاب كبى فرض ايدوب ده نسخ قبول ايتمز ديه ادعا ايده
اونلرك اهل كتاب چوغيلرينك انطالرى نه قدر بوش نه قدر چوقدر. حال بوكه قرآنده اولكى كتابلر ساده
نسخده دكل تحريفده بيله سالم قالمامشلردر.

[وَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِى نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ] اونلره يابيلمز وعيدلرك
بعضيسنى سكا كوسترسك ده و يا سنى آلسه‌قده — يعنى اونلره موعود اولان عقاب و عذابك هپسى
تحقق ايده جك و سن هر حالده بعضيسنى بو دنياده كوره جكسك. بنائنه هيچ برينى سكا كوستره ميه‌رك
بو دنياده آلجق ده اولسه‌ق سن بونلره مقيد اولميه رق، كوروب كوريه جككى دوشونمه‌ين وظيفه كى ياپ
هيچ برينى كوره ميه‌رك وفات ايده جك اولسه‌ك بيله ياپ، كرك كور، كرك كوره‌مه اول، هر ايكى تقديرده
[فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ] اوزريكه واجب اولان انجق تبليغدر. — يعنى سن بر رسول اولديغكده

اوزركه واجب اولان وظيفه رسالتك احكامنى تماماً تبليغندن عبارتدر. — او تبليغاتك مضمونى اجرا ايله نتيجه حسابنى رؤيت ده بو جملهدن اولمق اوزره اونلره تبليغ ايديلن وعيدلرك تحققنى بو دنياده كورمك ديلكدر. بلاغ سكا [وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ] و حساب بزه عائددر. — اونلردن حسابنى كورهجك، محمدينك جزاسنى ويرهجك اولان بزز. بناءً عليه سن، ثمرهسنى كوروب كورهميهجككى حسابه كلينجهده چالشه بر اوغورده چابالايوب دورمهك ده لازم دكل. وظيفهك اولان تبليغى ياپ، اوتهسنى بزه براق.

اونلر [اَوَلَمْ يَرَوْا] كورمهيورلرمى كه [اِنَّا نَاْتِى الْاَرْضَ] بز قدرتمزله ارضه كليورز [نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا] اونى اطرافندن اكسيلتهرك طورويورز. — يعنى بزم محو واثباته قدرتمزى تسليم ايتمك ايستهميهن اونلر باقسهلر، بالاراده بيانه اولمديغى اوزره اوكا رحمت وقدرتمزله مداخلهمزه، ايا قدرتمز الهيهسز مسه اولديغى ارضى عينى حالده براقيورميز، او محدود ارضى، اوزرنده ياشادقلرى اولكهنك طوپراقلرى اطرافندن قدرتمزله صاروب تنقيص وتضييق ايتميورميز؟ سده مقابل جذرلر ياپمايورميز؟ ويا مختلف حادثات ايله ارضى آشندروب يارچهلامايورميز؟ ويا اونلردن وطنديجى لى دريلى اطرافندن اكسيلتوب كوچولتمهيورميز؟ نفوسلرينى، جمعيتلرينى قيروب، فقيه ودكتورلرى ازاله ايله اراضيلرينى دارلاتمه، عزتلرينى ذلته، كمالاتلرينى نقصانه تبديل ايتميورميز؟ ارضدهكى بو تغيراتى وباخصوصهكى بو تضييقاتى كورمهيورلرمى؟ [وَاللّٰهُ يَحْكُمُ] الله، اويله بر حكم وحكومت ياپاركه [لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ] اونك حكمنه معقب يوقدر. — اونك ويرديكى حكمى آرقهسندن تعقيب ايدوب ده نقض ورد ايدهبيلهجك هيچ بر قوت، هيچ بر دولت، هيچ بر محكمه، هيچ بر مرجع يوقدر. [وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ] هم او سريع الحسابدر. — بناءً عليه او حساب وعذاب دخى اونلرى اوزاقده ظن ايديهمسينلر. الله اراده ايدنجه بر كوز آچوب يومانجه كليور.

[وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ] اونلردن اولكيلرده مكرلر ايتديلر. — الهه پيغمبرلرينه، كتابلرينه، مؤمنلره قارشى حيلهلر ياپديلر، انتريقهلر چويرديلر [فَلِلّٰهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا] فقط بالنتيجه مكر، بوتون مكر، انجق اللهكدر. — اللهك مكرينه نظراً ديكرلرينكى هيچدر. زيرا انلرك حقيقى

باشقه‌سنه كيزلى، آچيقلاشيلمان بر صورتده بريكرده ايصال ايتمكدر. حال بوكه الله‌ده باشقه‌سنك بوتون
يا‌پديقلرى و يا‌پاجقلرى الله تعالانك علم و قدرتى تحتنده جريان ايتديكى ايچون مكر يا‌پانلرك يا‌پديقلرده
بركسبده باشقه برشى دكلدر. بونلر ييله‌ده تأثير ايله‌مكدر. بو صورتله اونلر مكرده چاليشديقلرى اولدرده
كنديلرى آلداتمقده، كنديلرى كنديلرينه مكرده سبب اولمقده اولورلر. الله بر اراده بر قدر كسبلرينى خلق ايدر -
و بناء عليه اونلر بويله اولديغى زمان كه ايدركه كسبلرينك جزاسى اولارق ده الله طرفندن كنديلرينك خذلانه اوغرادلى
بر صورتده چاره بيلير لركن محو اولورلر كيدرلر. او حالده مكارلر، حيله‌كارلر ياپيقه چاليشانلر بيلملى‌درلركه
يا‌پديقلرى مكرلر بالنتيجه هپ الاهى كنديلرينه بركيدر. الله اونلرك هيچ خبرلرى اولمقزين بر آنده مكرلرى
باشلرينه كيدرده آلداتيورن كه ايدكلرى مستقيم قولدلرى مثابه قيلار، چونكه الله آلداتماز. [يَعْلَمُ
مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ] هر نفس، هر نه كسب ايدرسه بيلير. [وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ] او كافرلرده
ايريده بيله‌جكلردركه [لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ] بو دارك عاقبتى كيمكدر؟

[وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا] كافرلر برده ديرلركه [لَسْتَ مُرْسَلًا] سن
رسل دكلسن — يعنى الله طرفندن كوندرلمش رسول دكلسن ديه‌رك سنك پيغمبر اولديغنى انكار ايدرلر يا محمد!
[قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ] ديكه بنمله سزك آرامزده شاهد اولارق الله يتر.
— يعنى الله تعالى، بنده اظهار و انزال ايتديكى قطعى دليللر، آيتلر ايله بنم رسالتمه اويله شهادت
ايتمكده‌دركه هر شهادتده يوكسك اولان بو الله شهادتى ديكر شاهدلرك شهادتنده منفى و صدق و صداقتمى
اثبات ايچون كافيدر. [وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ] و او عالم كه عنده علم الكتاب واردر. —
علم قرآنه و ياعام الاطلاقده هر كتاب علمنه صاحبدر. يعنى برحكم عربى اولان بو كتاب، بو قرآن، رسالتمه باقى
باشقه بر برهاندر. انجق بونك بويله اولديغنى بيلمك ايچون ده كتاب علمنه صاحب اولمق، بو كتابك بيانده كى
فصاحت و بلاغتى، خبر ويرديكى معلومات غيبيه‌يى آكلامق، افاده ايتديكى علوم كثيره‌يى بيلمك و بناء عليه
هر كتابى تقدير ايتمك لازمدر. بونى بيلنلر "اولوا العلم قائماً بالقسط" اولنلر هر اولديغنى بيلير و بو جهته
رسالت محمديه‌يه شهادت ايدر. و حقى بونلره اولكى كتابلرده از جمله تورات و انجيلده دخى رسالت محمديه‌يى تمهيد

وتبشير ايدن دليللر واردر. بونلرده حقيقتى بيلن و علمنه صاحب اولانلرده تعصب و هوايه تابع اولمايانلر منصف اهل كتاب علماسى ده بوڭا شهادت ايتديلر.

باده الله تعالى فاصل شهادت ايديور :

سُورَةُ اِبْرٰهِيمَ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ اثْنَتَانِ وَخَمْسُونَ اٰيَةً

علم كتاب حملهسنده ابراهيم عليه السلامك دعاسى تذكير ايدن بو سورهٔ جليلهنك هپسى مكيدر.

بحر محيطده ابن عباس و قتادهدن « الم تر الى الذين بدلوا نعمة الله كفرا » الى « الى النار » دن ماعداسى مكى اولديغى منقول، تفسير نيسابوريده ده بو ايكى آيتك بدرده نازل اولديغى مذكوردر.

آيتى — اللى ايكى.

كلمارى — سكز يوز اللى بش.

حروفى — اوچ بيك درت يوز اوتوز درتدر.

فاصلهسى — ل، ه، ص، ز، ظ، ن، ب، ر، م، د حرفلريدر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓرٰ قف كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ
اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ لا ● اَللّٰهِ الَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ط
وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ لا ● اَلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى
الْاٰخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ط اُولٰئِكَ فِى ضَلَالٍ بَعِيدٍ ●

مآل شريفى

الر، بر كتابدر كه سكا انديردك انسانلرى ربلرينك اذنيله ظلمتلردن نوره چيقارهسين ديه :
طوغرى او عزيز حميدك يولنه كه بوتون عزت وحمد اونكدر ● او الله كه كوكلرده نه وار، يرده نه
وارسه هپ اونكدر، شدتلى بر عذابدن ده ويل كافرلره ● اونلر كه دنيا حياتنى سورر، آخرته ترجيح
ايدرلر ده الله يولندن چويررلر واونك اكريلكنى ايسترلر، ايشته بونلر چوق اوزاق بر ضلال ايچنده درلر ●

[الٓرٰ] — سورهٔ يونسده بر چوق نظيرلرينه باقه. الله اعلم بمراده؛ بو الف لام را
مخرجى معين ومحدود اولميان، باطندن چيقوب هر حرفه امداد ايدن الف كبى توحيد واستقامت دليلى اولان
تجليدن ونلادت وقراءتيله لام راكبى ديلده چالقلانهرق وحدتده كثرت خطابى ايدن بو محاذ
حرفلر، يعنى نظم اعجازكاريله بو سورهيى تشكيل ايدن بسيط ومركب سسلر [كِتَابٌ] اوله نظم كتابدركه
— يا محمد [اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ] اونى سكا شانه عظمتلر بز انديردك — انديردك كه [لِتُخْرِجَ
النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ] انسانلرى ظلمتلردن چيقارهسين [اِلَى النُّورِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ]
ربلرينك اذنيله نوره (١) [اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ] طوغرى او عزيز حميدك صراطنه
— بوتون عزت وقدرت كنديسنك، بوتون حمد وثنا كنديسنه مخصوص اولان وهر بار حمد يولنه كيدوب وفايسنه
صيغينانلره عزت وانعام ويرن. ومقدم قيلاجغى دركار بولنان او ربسنك طوغرى يولنه، حمد دينه
يعنى [اَللّٰهِ الَّذِى] او الله — يولنه كه [لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ]
بوتون كوكلرده كيلر وبوتون يرده كيلر هپسى اونكدر — شو دنيا بو دولتلر كل هپ اونكدر. اونك ملكى
وملكيدر. او ياالكز سماواته كيدن دكل يره كيدن ده يولدر. عزتيله كوكده كيدنى يره انديرر، لطف وعنايتيله
يرده كيدنى كوكه چيقارير. ايشته يا محمد! بو كتاب بويله بر نور منزلدر و سن اويله كافهٔ ناسه مرسل بر رسولسك.
يعنى هانكى قومدن اولورسه اولسون بوتون انسانلرى تنوير ايدهجك، يوزندن جهل وسفاهت وكفر وضلالت

---

(١) سورهٔ بقرهده «الله ولى الذين آمنوا يخرجهم من الظلمات الى النور» باقه.

عقیده‌لرینه قاپیلوب سفیل غایه‌لره، باطل معبودلره آلدانمقدن قورتولمق ایچین قالسه، مبدأ
ومعادی طانیمازلر، نه‌ده بولندیغنی، نه‌دن کلوب نه‌یه گیده‌جکنی بیلمز اولسه‌لر عموم انسانلری ضلالت
وسفالتدن قورتاروب نور ایمانه ایله عزت و حمده بولنه، عزیز و حمید اولان الله دینه و شریعتنه هدایت
ایده‌جکسن. فقط کندی قدرت و اراده‌گله دکل، انجق ربی اولان او رب العالمینک اذن و توفیقیله.
چونکه نور اونک، سن اونک، سماوات و ارضده بوتون سلطنت و ربوبیت اونکدر. اونک ایچوندرکه
مؤمنده [وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ] و وای کافرلره! — او نوری و او رحمتی ایسته‌ینه و عزت و حمده بولنه
چیقمغی ایسته‌مینه ایمانسزلره [مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ] شدید عذابدن. [الَّذِينَ] اونلرکه
[يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ] آخرتدن چوق سورلر، دنیایی آخرته ترجیح
ایدرلر. — بوکونه باتایلم ده یارینه اولورسه اولسون درلر، دنیا ایچون آخرتی صاتارلر. [وَيَصُدُّونَ
عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ] و الله یولندن منع ایدرلر. [وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا] و اوکا اعوجاج ایسترلر —
استقامتی خوشلانمازلر، الله یولنه اگری دیر، ایکیری کیدلمسنی ایسترلر، طوغرویه اگری دیه تزویرات
یاپارلر، حیله‌کارلقله ناسی صاپیتمغه، حمد دینی الکه تحریف و تبدیل ایتمکه چالیشیر، نوری ظلمت، ظلمتی نور کبی
کوسترمک ایسترلر. [اُولٰٓئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ] ایشته بونلر اوزاق بر ضلال ایچنده‌درلر. —
طوغرودن حقیقتدن اوقدر اوزاغه صاپیتمشدرلرکه اوکا یاناشمه، صلاح بولمه احتماللری یوقدر. اونک ایچوندرکه اونلر
بویله ضلال بعید ایچنده بولنانلر، اعوجاج ایسته‌ینلر طولاییسیله کافرلر بو کتابک عربی اولمسنی اعتراض ایده‌رک:
« سن بوتون انسانلره مرسل بر رسول اولسه‌یدک بو کتاب عربجه می اولوردی؟ هم بو هانکی پیغمبرده کورولمش
شیمدی‌یه قدر. هیچ بر پیغمبره عربی بر کتاب نازل اولمامشکن بونک عربی اولمسی عادة الله‌ه مخالف دکلمیدر؟ »
دیه جدل ایدرلرسه:

وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَٓاءُ
وَيَهْدٖي مَنْ يَشَٓاءُ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ ●

مآل شریفی

و بز هر گوندردیگمز رسولی انجق بولندیغی قومنك دیلیله گوندردك كه اونلره ایی بیان ایتسین

صوكره ده الله دیلدیگنی ضلالتده براقیر، دیلدیگنی ده هدایته ایردیرر، و اودر عزیز حکیم او ●

[وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ] بز هیچ بر رسولی ـ گرك خصوصی گرك عمومی بر شریعت ویا كتاب گتیرن هیچ بر پیغمبری ـ باشقه دیل ایله گوندرمدك [اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ] انجق قومنك لسانیله گوندردك ـ یعنی عادة الله بودر. اونك ایچون هر بر رسول، گوندرلدیگی اثناده ویا بالخاصه ایچلرنده قائم اولدیغی جماعتك دیلی ایله گوندریله گلمشدر. [لِيُبَيِّنَ لَهُمْ] كه اونلره تبیین ایتسین ـ تبلیغنه مأمور اولدیغی شیلری قومنه آڭلاتسین، آڭلاتدیرسین، بیلدیكی بیلدیرسین، شاهدلرك غائبه آڭلاته بیلمسی بر لسان ایله بیان و تبلیغی بر وظیفه اولدیغنی تفهیم ایتسین. زیرا بر رسولك رسالتی گرك قومنه مختص اولسون، گرك دها باشقه‌لرینه ده شامل بولونسون و بو شمول گرك رسالت محمدیه‌ده اولدیغی گبی بوتون انسانلره و حتی انس و جنه قدر عمومی اولسون، گرك بر قاچ قومه عائد بولونسون هر حالده او رسول، قومنی دعوت ایله ایشه باشلار و ایلك ایشی اونلره رسالتنی آڭلاتمغه اوغراشمقدر. بویله اونلردن اولان ایلك قولایجه آڭلایه بیله‌جكلری كندی لسانلری، كندی لهجه‌لریله بیان ایتمكدر. اولا اورده «وانذر عشیرتك الاقربین» موجبنجه ال یاقیننده باشلایه‌رق رسول، قومنه بو تبیینی یاپار، الهامات الهیه‌یی بیان و اعلان ایدر. [فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَٓاءُ] بوندن صوڭره ده الله ده، كیمی دیلر اضلال ایدر ـ یعنی گرك او قومندن اولسون گرك خارجدن بولونسون بالذات ویا بالواسطه تفصیلاً ویا اجمالاً او بیانی ایشیتدیگی حالده كیمیسنی الله، یولی گوستریجی، حقی سودیرمز، او بیاندن مستفید ایتمز، ایمانه موفق قیلماز، ضلالته محكوم ایدر. [وَيَهْدِى مَنْ يَشَٓاءُ] كیمی ده دیلر هدایت ایدر ـ لسان رسولده، او تبیینده استفاده ایتدیرر، حقی سودیرر، ایمان و علم و موجبنجه عمل نصیب ایدر.

و بناءً علیه بر طرفدن عربی بیلنلر بیلمینلره بیلدکلری لسانلر ایله نقل و ترجمه ایدرك بیان رسولی تبلیغ و تبیین ایدرلر. رسولك رسولی، ورثهٔ انبیاء اولمق شرفنه نائل اولورلر. دیگر طرفدن ده بو شرفه نائل اولمق ایچون بر طاقیملری ده عربی اوگرهنیرلر و بو صورتله لسان رسول اساس اولارق بیان و دعوت، دیلدن دیله، قومدن قومه نشر و تعمیم اولونور. الله اضلال ایتدیکی بدبخت، هدایت ایتدیکی بختیار اولور. [وَهُوَ] و او ــ الله [الْعَزِيزُ] اویله عزیز ــ هر شیئه دسترس، مشتق بر قوه اسباب و عوامل عالم، بناءً علیه اراده‌سنه معارضه ایدیلمك غیر ممکندر. اونك ایچون اضلال ایتدیکی یول گوستره‌جك، هدایت ایتدیکی شاشیرته‌ـ بیله‌جك هیچ بر قدرت، هیچ بر اراده بولونماز. و بیان رسول نه قدر قوتلی و واضح اولورسه اولسون الله اضلالنی اولمایجه هدایته کافی گلمز، هم ده [الْحَكِيمُ] اویله حکیمدر ــ هیچ بر سببه محتاج اولماقله برابر یاپدیغنی حکمت ایله منتظم یاپار. اراده‌سی محصّل حکمت اولور. اونك ایچون بیاندن اول کیمسه‌یی ضلاله محکوم ایتمز. اضلالی ده، هدایتی ده حکمتیله جریان ایدر. عزتی حسبیله رسولنی دیلدیکی قومدن انتخاب ایدر و حکمتی سببیله بیانی او قومك لسانیله یاپدیرر. بناءً علیه «کتاب انزلناه الیك لتخرج الناس من الظلمات الی النور باذن ربهم» خطابیله عموم انسانلری باذن الله تنویر ایتمك و هدایت و ضلالك تفریقنده حجت اولمق ایچون رسالت محمدیه ایله گوندریلن بو کتابك، بو قرآن مبینك عربی اولارق انزال بویورلمسنده و «انزلناه» اولدیغی گبی «عربیاً» حاکم قیلنمسنده دخی بویله حکمت الهیه واردر. قرآن باشقه بر لسان ایله اینسه ایدی پیغمبرك ایچنده بولندیغی و ایلك اول خطاب ایده‌جکی قومی اکلایه‌جق. سورهٔ فصلت‌ده گوردیکی وجهله «لولا فصلت آیاته ءاعجمی و عربی» دیه‌جك، مقصدی اوله‌جق و دیگر اقوامه تبلیغ و تعمیم ایچون ایلك ناشرلر یتیشمیه‌جك و بناءً علیه هیچ بر قوم حقنده حجة الله تحقق ایتمیه‌جك و اگر لسانلرك هپسیله اینديرلسه ایدی ده عربیسی گبی بر جهت قرآن بولونسه ایدی [١] بویله بر معجزه بولونسه بیله وحدت توحیده منافی اولوردی. اقوام آراسنده نزاع و اختلافی ازاله جهتندن ده چوق غالبا برلشدیره‌جك یرده دائما تفریق ایدردی. چونکه هر بری یالکز کندی لسانی

[١] بونی الجاء قبیل بر معجزه اولوردی دیه ده تصور ایدنلر اولمشسه ده جائز گورولمشدر. زیرا هر برینك عائد اولدیغی قومه تأثیر ایجابات عربیتك عربه تأثیری نسبتنده اولمازدی و حتی بر الجاء اولسه اتفاق دگل اختلافه الجا اولوردی.

اصل و حاكم طائفه‌سی لازم كله‌جك و آثارنده حاكم و فرمانده بر كتاب بولنماسی اولاجقدر. هم بونقدر، زجر احتیاجنده قوتلری‌ده جهته، هر قوم كندی لسانندكی ایله دیكرلرینك توافقنه ایدوب ایتمدیكنی اكلامغه احتیاجنده بولنمجه و بونلرده دولایی نقدر ؛ قدر چوقسه زجر احتیاجی ده او نسبتده آزاجق و بر متوجه بتون لسانلری بیلمه‌سی اقتضا ایده‌جك و تكلیف مالایطاق حالنی آلاجقدر.

بونك بیانی :

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ
وَذَكِّرْهُمْ بِاَيَّامِ اللّٰهِ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ●

مآل شریفی

جلالم حقیچون آیتلریمزله موسایی گوندردك كه : قومكی ظلماتدن نوره چیقار، و اذكره الله كونلرینی اوكوت ویر دییه. شبهه‌سز كه بونده چوق آیتلر واردر : چوق صبرلی، چوق شكر ایدیجی هر كیمسه ایچون ●

[وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا] فی الحقیقه موسایی آیتلریمزله ارسال ایلدك — یعنی رسالتنی مبینه معجزات و كتاب دیه ده ذكر اولندیغی اوزره، قومنك لسانیله رسول اولوب گوندردك [اَنْ] شویله دییه‌رك [اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ] قومكی ظلمتلردن نوره چیقار — «ان ارسل معنا بنی اسرائیل» بیورلدیغی اوزره موسانك قومی بنی اسرائیل ایدی، بنی اسرائیل ده مصرده بولونیوردی. یوسفدن صوكره مصرك اداره‌سی فنالاشنجه، بنی اسرائیل آل فرعونك ظلم و قهری آلتنده بابایا جنقی شاشیرمسه، جهل و ضلالت، ضعف و ذلت، یأس كبی درلو درلو ظلمت ایچنده قالمسه ایدی. بناءً علیه

بوندن صوڭره‌كی آیتده ده آڭلاشیلاجغی اوزره بونلرڭ حاصل معناسی شو اولور: بنی اسرائیلی تنویر
ایده‌رك فرعوندن قورتار [وَذَكِّرْهُمْ بِاَيَّامِ اللّٰهِ] و اونلره الله گونلریله تذكیر ایت
— تاریخده امتلرڭ باشنه گلن و طوغریدن طوغری‌یه الله‌ڭ قدرتنی گوسترن، «الله» دیدیرتن آجی و طاتلی
بویوك وقعه‌لری آڭلاتاراق و یا الله‌ڭ نعمتلرینی، بلالرینی خاطرلاتاراق وعظ و نصیحت ایت [اِنَّ فِي
ذٰلِكَ] شبهه یوق كه اونده — او تذكیرده و یا او گونلرده هانگی قومده اولورسه اولسون [لَاٰيَاتٍ
لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ] پك صبرلی، چوق شكرلی هر كیمسه ایچون بهر حال بر چوق آیتلر واردر. — كه الله
تعالینڭ قدرت و وحدانیتنه، بلا و نعمتنه دلالت و گوڭللری انتباه و عبرت و امید و انشراح ایله طولدیریر.
گرچه بونلر هر كس ایچون آیت ایسه‌لر ده صبری و یا شكری و یا ایكیسی ده آز و یا هیچ اولمایان كیمسه‌لر اونلردن
مستفید اولماز. فعلاً تنور ایدنلر، اونلر هم صبار، هم شكور اولانلردر. مخصوصاً كه محنت قارشیسنده یأس
و تلاشه دوشمز، نعمتڭ قدرینی بیلیر، دائما شكرینی ادایه چالیشیرلر. بو ایكی صفت ایمانڭ جوهرنده اولدیغی ایچون
بوراده «صبار شكور» مؤمن دیمكدن كنایه اولدیغی ده سویلنمشدر. گورلیور كه حضرت موسی‌یه «اخرج
قومك من الظلمات الی النور» بیورلمش، رسول اكرم صلی الله علیه وسلمه ایسه «لتخرج الناس من الظلمات
الی النور» بیورلمشدر. دیمك كه هر رسالتده اساس، قدر مشترك بو تنویر و فقط رسالت محمدیه قومدن
باشلامق اوزره عموم انسانلر ایچون اولیور. رسالت موسی ایسه قومنه عائد بولونیوردی. دیگر آیتلرده گلدیگی
وجهله اونڭ فرعونه گوندریلمسی ده بالخاصه بنی اسرائیلی قورتارمق ایچون ایدی. مع ما فیه بو قید اولمسی موسی‌یه ارائه بیوریلان تذكرات
توراته مذكور آیات ایچنده یالڭز قوم موسی دگل هر كسی تنویر ایده‌جك آیتلر بولونمسنه مانع دگلدر. اونڭ ایچون
سوره مائده‌ده گلدیگی وجهله تورات حقنده «فیها هدی و نور» بیورلدیغی گبی بونده «ان فی ذلك
لآیات لكل صبار شكور» بیورلمشدر.

ایشته الله‌ڭ گونلرینڭ تذكیرنده‌كی بو حكمته مبنی بونڭ بر زبده‌سنی تذكیراً موسی‌یه اراده‌لنده رسول الله‌ه
بیورلیور كه: [1]

---

[1] سوره بقره‌ده «واذ قال ربك» قول كریمنده معلوم اولدیغی اوزره بو گبی یرلرده «اذ» ظرفی مقدر «اذكر» فعلنڭ مفعولی اولدیغندن بوراده ده اویله‌در. دیو ایسه رسول الله‌ه‌در. یعنی یا محمد سن ده او الله گونلرنده شو وقعه‌لری تذكیر و اخطار ایت كه حالا موسی شویله دیمشدی، ابراهیم شویله دیمشدی الخ...

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنجَاكُم
مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ
نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ● وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن
شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ● وَقَالَ مُوسَىٰ
إِن تَكْفُرُوا أَنتُمْ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ●

مآل شريفى

و او وقت موسى قومنه ديدى كه : اللهك اوزريكزده كى نعمتنى آكيك ، بر وقت سزى آل فرعوندن
قورتاردى ، سزى عذابك كوتوسنه چكديريورلردى . اوغوللريكزى بوغازلايوب قادينلريكزى ديرى قويو
ويريورلردى . و بونده ربكزدن سزه عظيم بر امتحان وار ● و او وقتنى كه ربكز شويله اعلان بيوردى :
جلالم حقيچون شكر ايدرسه‌كز خيركزى آرتيررم ، كفران ايدرسه‌كز عذابم چوق شديددر ● سز و بوتون يرده بولنانك جميعى
كفران ايدرسه‌كز شو محققدر كه الله هيچ كيمسه‌يه مستغنى و ذاتنده حميد بر غنيدر ●

اى محمد امتى ! :

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ
مِن بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ
فِي أَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَا
إِلَيْهِ مُرِيبٍ ●

مآل شریفی

سزه اوكوكزده‌كيلرك خبرلری كلمدیمی ؟ قوم نوحك ، عادك وثمودك ودها اونلردن صوكره كيلرك كه تفصيللرينی آنجق الله بيلير ، اونلره رسوللری بينه‌لرله كلديلرده اللرينی آغزلرينه ايتديلر ، وبز ديديلر : سزك كوندريلديككز شيئی طانيميورز وبز ، سزك بزی دعوت ايتدككز شيدن قوشقولی بر شك ايچنده‌يز ●

[أَلَمْ يَأْتِكُمْ] ــ بو خطاب ظاهراً كلام موساده كبی كورينورسه‌ده طرف الهيدن قوم رسوله ابتداء خطاب اولمسی برچوق مفسرينجه ترجيح ايدلمشدر . فی الواقع توراتده عاد وثمودك ذكری اولمادیغی طوغری ايسه بو تعيينه ديمكدر .

[لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُ] كه اونلری اللهدن باشقه‌سی بيلمز ــ يعنی قوم نوح و عاد و ثموددن صوكره تاريخك مجهوليتی ايچنه كومولمش ، مقدار و خصوصيتلرينی اللهدن باشقه‌سنك بيلمديكی دها نيجه قوملر « وقروناً بين ذلك كثيرا » منطوقنجه نه قدر چوق قوملر كلوب كچمش و منقرض اولمشدر كه بونلر حقنده ده « منهم من قصصنا عليك ومنهم من لم نقصص عليك » بيورلديغی اوزره . ولو قسماً و اجمالاً اولسون خبر كلمدی‌می؟ ابن مسعود رضی الله عنه بو آيتی اوقوديغی زمان دير ايمش كه « كذب النسابون » يعنی علم انساب ادعاسنده بولنان وآدمه وارنجه‌يه قدر بوتون عروق بشرك سلسلهٔ نسبنی تعيينه قالقيشانلر يالان سويلمش اولورلر . زيرا « لا يعلمهم الا الله » بيورلمشدر . ابن عباس رضی الله عنهمادن مرويدر كه « عدنان ايله اسماعيل آراسنده اوتوز بابا واردی كه معروف دكلدر . » ديمشدر . عليه الصلاة والسلامدن مرويدر كه « معد بن عدناندن اوته‌يه » ی كچمزدی و بيورمشدر كه « تعلموا من انسابكم ما تصلون به ارحامكم وتعلموا من النجوم ما تستدلون به الطريق = نسبلركزدن ارحامكزه صله‌يه يارايه‌جق قدرينی اوكرنه‌ككز ، يول استدلال ايده‌جك قدرده نجومی اوكرنه‌ككز » .

بعض مفسرینده دیمشلردر كه شو حالده بونسلاسنك خلقت آدمدنبری كچن سنه‌لرك عددینجه كسدیرمك
ممكن دكلدر. اونی ده انجق الله بیلیر.

بونلره اونلره نه اولدی بیلییورمیسكز؟ [جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ]
اونلره رسوللری بینه‌لر كتیردیلر ـ آچیق دلیللر، بیانلر، معجزه‌لر كتیردیلر [فَرَدُّوٓا اَيْدِيَهُمْ
فِيٓ اَفْوَاهِهِمْ] ده اونلر اللرینی آغزلرینه ایتدیلر ـ غیظلرندن پارمقلرینی ایصیردیلر، یاخود
بونلره قوتریه آغزلرینی طوتمقه، صوصدیرمغه چالیشدیلر، یاخود او پیغمبرلرك كندیلرینه اوزاتیلان دست ابراز
دعوا ایتدیكی آغزلریله رد ایتدیلر، اوی جملك یرده ایصیردیلر. [وَقَالُوٓا] دیدیلر كه [اِنَّا كَفَرْنَا
بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ] هر حالده بز سزك كندیسیله كوندریلدیككز شیده كافرز ـ وكتیردیككز شیلره
اینانمایز. دعوتكزه كلنجه ده [وَاِنَّا لَفٖي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَآ اِلَيْهِ] بزی دعوت ایتدیككز شیده ده
حقیقه محققه شك ایچنده یز [مُرِيبٍ] اویله بر شك كه قوجوندریجی ـــ یعنی بیره لیورز
قوشقولانیورز، اوركیورز.

قَالَتْ رُسُلُهُمْ اَفِي اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَدْعُوكُمْ
لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى قَالُوٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا
بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ اَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ●

مآل شریفی

رسوللری ده دیدیلر: كوكلری ویری یارادان اللهده شك ایدیلیرمی؟، او سزی كناهلریكزی مغفرت
ایتمك ایچون چاغیریور. و مسمی بر اجله قدر سزه مساعده ایدیور، سز دیدیلر: بزم كبی بر بشرسكز، بزی بابالریمزك
طاپدیغندن چویرمك ایستیورسكز، او حالده بزه سلطانی آچیق بر برهان كتیریكز ●

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَمُنُّ عَلٰى
مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَمَا كَانَ لَنَٓا اَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَعَلَى اللّٰهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ● وَمَا لَنَٓا اَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ
عَلٰى مَٓا اٰذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ● وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ
لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ اَرْضِنَٓا اَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ
الظَّالِمِينَ ● وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي
وَخَافَ وَعِيدِ ● وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ● مِنْ وَرَٓائِهٖ
جَهَنَّمُ وَيُسْقٰى مِنْ مَٓاءٍ صَدِيدٍ ● يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ
مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَٓائِهٖ عَذَابٌ غَلِيظٌ ●

مآل شريفى

رسوللرى اونلره : اوت ، ديديلر : بز ، سزك كبى بر بشردن باشقه برشى دكلز . ولكن الله قوللرندن
ديلديكنه نعمتنى احسان بيورور . والله اذنى اولمادقجه سزه بر سلطه و برهان كتيرمك بزم حديمز دكلدر ، وهپ
اللهه توكل ايتمليدر اونك ايچون مؤمنلر ● دينز ، نيچون الله‌ه متوكل اوليه‌لم كه او ، بزلره يوللريمزى دوغرى
كوستردى ، والبته بزه ايتديككز اذالره قارشى صبر ايده‌جكز ، وهپ الله‌ه توكل ايتمليدر اونك ايچون متوكللر ●
كفر ايدنلرده رسوللرينه ديديلركه مطلقا مطلقا سزى طوپراغمزدن چيقاريرز ، ياخودكه ملتمزه دونرسكز ،
ربلرى ده اونلره شويله وحى ايدردى كه محققا محققا ظالملرى اهلاك ايده‌جكز ● و ارقالرندن سزى اوارضه
اسكان ايده‌جكز . بو ايشته مقامندن قورقانه ، وعيدمدن قورقانه در بو ● هم فتوحات ايسته‌ديلر ، هم ده
خائب اولدى هر جبار عنيد ● ارقه‌سنده جهنم ، نه اولاجق ، ايرينلى صودن صولاتيلاجق ● يوتقنمغه چاليشه‌جق

بوغازندن كچيره ميه جك ، هر طرفندن اوكا اولوم كله جك ، حال بوكه اوليه جك ، آرقه سنده ده غليظ بر عذاب ●

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ ● اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي
يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ●

مآل شريفى

ربلرينه كفر ايدنلرك مثلى شودر : عمللرى بر كول كبيدر كه اونى فرطنه لى بر كونده روزكار شدتله صاوورير
قازاندقلرندن هيچ بر شئ اله كچيرمزلر ، ايشته بودر اصل اوزاق ضلال ●

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ
بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ● وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيزٍ ● وَبَرَزُوا لِلّٰهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ
لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ
مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَهَدَيْنَاكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا
مِنْ مَحِيصٍ ● وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ
وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ
دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ
وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ● وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ●

مآل شریفی

کورمدڭمی ؟ الله کوکلری و یری حق ایله یاراتمشدر ، دیلرسه سزی کیدرر ، یریڭزه یڭی بر خلق کتیرر
واللهه کوره بو ، اصلا کوچ برشی دکلدر • برده هپسی طوپلانوب الله حضورینه چیقمشلردر ،
ضعفا قسمی بیوکلك صاتانلره شویله دیمکده درلر : بزلر سزلره تابع ایدك ، شمدی سز بزدن الله‌ك
عذابندن ذره‌جه برشی دفع ایده بیلیورمیسکز ؟ اونلر ده دیمشلردر : الله بزه هدایت ویرسه ایدی البته سزی
هدایته ایردیردك ، شمدی بزلر صیزلانسه‌ق ده صبر ایتسه‌ك ده مساویدر ، بزم ایچون قورتولش یوقدر •
ایش نتیجه‌لنجه شیطان ده دیرکه : طوغریسی الله سزه حق وعدی وعد بیوردی ، بن ده بر وعد یاپدم سزه یالان
چیقدم ، حالبوکه بنم سزه قارشی بر سلطه‌م یوقدی ، انجق سزی دعوت ایتدم ، سز ده بکا اجابت ایتدیکز ،
اوحالده بنی لوم ایتمیکز نفسکزی لوم ایدیکز ، بن سزی قورتاره‌مام ، سز ده بنی قورتاره‌مازسکز
بن سزلك بوندن اول بنی شریك قوشمه‌کزی طانیمادم ، هر حالده ظالملرك حقی الیم بر عذابدر • ایمان ایدوب
صالح عمللر ایشلینلر ایسه التلرندن ایرمقلر آقان جنتلره قونولمشلردر ، ربلرینك اذنیله اوراده مخلد اوله‌رق
قالاجقلردر ، تحیه‌لری اوراده سلامدر •

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ
أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ • تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا
وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ • وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ
كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ • يُثَبِّتُ اللَّهُ
الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ
وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ •

مآل شریفی

کوردکیا الله ناصل بر تمثیل بایدی : خوشسه بر کلمه‌یی، خوشسه بر آغاج کبی که کوکی ثابت، دالی سماده
یمشلرینی ربنک اذنیله هردم ویرر. والله انسانلره بویله تمثیلل بایارکه قاواریوب دوشونسونلر ●
خبیث بر کلمه‌نک تمثیلی ده خبیث بر آغاج کبیدرکه طوپراغک اوستوندن جتلمشدر قراری یوقدر ● الله
ایمان ایدنلری هم دنیاده هم آخرتده ثابت سوزیله تثبیت بویورر، حقسزلق ایدنلری ده شاشیرتیر. والله
نه ایسترسه یاپار ●

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ
جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ ● وَجَعَلُوا لِلّٰهِ أَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ
قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ ● قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا
الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ
فِيهِ وَلَا خِلَالٌ ● اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي
الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ● وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ
وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ● وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا
نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ●

مآل شریفی

باقمازمیسك اونلره كه اللهك نعمتنی كفره دگیشدیلر و قوملرینی هلاك یوردینه قوندوردیلر ●
جهنمه، یاصلانیرلر اوكا، او ایسه نه فنا قراردر ● و اللهك یولندن صاپتیرمق ایچون اللهه مثللر ادیندیلر
دی كه: كیفلنكز، باقیك چونكه كیدیشكز آتشه در ● سویله: او ایمان ایتمش اولان قوللریمه: نمازی
قیلسینلر و كندیلرینی رزقدن قیلدیغمز شیلردن گیزلی و آچیقجه انفاق ایتسینلر، او بر گونه گلمدن اول كه
اونده نه آلیم صاتیم وار، نه دوستلق ● الله اودر كه گوكلری و یری یاراتدی و یوقاریدن
بر صو ایندیردی ده اونكله سزه رزق ایچون درلو ثمره‌لر چیقاردی و امریله دكزده جریان ایتمك ایچون
سزه گمیلری مسخر قیلدی، سزه نهرلری ده مسخر قیلدی ● و سزك ایچون برابر آقدیجه شمس و قمری مسخر قیلدی
ینه سزك ایچون لیل و نهاری مسخر قیلدی ● هم سزه ایسته دیگكز شیلرك هپسندن وردی، اویله كه: اللهك نعمتنی
صایه‌رسكز اونی بیتیره‌مزسكز، هر حالده انسان، چوق ظالم، چوق ناشكور ●

شونی ده یاد ایت كه یا محمد!:

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ اٰمِنًا وَاجْنُبْنٖي وَبَنِيَّ اَنْ نَعْبُدَ
الْاَصْنَامَ ● رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنٖي فَاِنَّهُ مِنّٖي وَمَنْ
عَصَانٖي فَاِنَّكَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ● رَبَّنَا اِنّٖي اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتٖي بِوَادٍ غَيْرِ
ذٖي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقٖيمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْـِٔدَةً مِنَ النَّاسِ
تَهْوٖي اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ● رَبَّنَا اِنَّكَ
تَعْلَمُ مَا نُخْفٖي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ
● اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖي وَهَبَ لٖي عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ اِنَّ رَبّٖي لَسَمٖيعُ الدُّعَاءِ
● رَبِّ اجْعَلْنٖي مُقٖيمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتٖي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ● رَبَّنَا اغْفِرْ لٖي
وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنٖينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ●

مآل شريفى

بر ده ابراهيمك ديديكى وقتى آڭ : ربم ! بو بلده يى امين قيل ، بنى و اوغوللريمى پوتلره طاپمقدن اوزاق بولوندور ● ربم ! چونكه اونلر انسانلردن بر چوغنى شاشيرتدير ، بوندن بويله كيم بنم ايزيمه كيدرسه ايشته او بندندر ، كيم ده بڭا عصيان ايدرسه آرتق سن غفورسڭ ، رحيمسڭ ● يا ربنا ! بن ذريتمدن بعضيسنى سنڭ بيت محرمڭك يانندە ، اكين بيتمز بر واديده اسكان ايتدم ، يا ربنا ! نمازى اقامه ايتسينلر ديه ، بوندن بويله انسانلردن بر طاقم كوڭللرى اونلره طوغرى آقسين و اونلرى حاصلاتدن رزقلندير بويور ، كه شكر ايدەلر ● يا ربنا ! بز نه كيزلرسەك و نه اعلان ايدرسەك هر حالده سن بيليرسڭ و نه يرده نه كوكده هيچ بر شى اللهه قارشى كيزلى قالماز ● حمد او اللهه كه بڭا اختيارلق حالمده اسماعيلى و اسحقى احسان بويوردى ، شبهه يوق ربم هر حالده دعايى ايشيدير ● ربم ! بنى نمازه مداوم قيل ، ذريتمدن ده يا ربنا هم دعامى قبول بويور ● يا ربنا ، مغفرت بويور بڭا و آنامه بابامه و بوتون مؤمنلره ، حساب باشه ديكيله جكى كونده ●

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ
لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ● مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُؤُسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ
طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ ● وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ
فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ
الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ ●
وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ
وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ ● وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللّٰهِ مَكْرُهُمْ

وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ ●

مآل شريفى

بونلرى آنجق وصاقين اللهى ظالملرك ياپدقلرندن غافل صانما ، اونلرى او ، انجق اويله بر كونه تأخير ايدر كه اوكونده كوزلر بلرير ● باشلرى دكرك قوشارلر ، نظرلرى كنديلرينه دونمز ، ويوركلرينك ايچى بوم بوش هوا كسيلمشدر ● هم انسانلره انذار ايت او عذابك كله‌جكى كونى . اووقت ديه‌جككه ظلم ايدنلر : يا ربنا ! بزى ياقين براجله تأخير بيور ، دعوتكه اجابت ايده‌لم وپيغمبرلره اويه‌لم ، هانى يا بوندن اول يمين ايتمش دكلميدكز : سزك ايچون زوال يوقدر يا ؟ ● سزده او كنديلرينه ظلم ايتمش اولانلرك مسكنلرينه ساكن اولدكز ، اونلره ناصل ياپديغمز ايسه سزه تبيين ايتدى وسزه امثال كوستردك ● فى الحقيقه اونلر مكرلرينى ياپديلر ، الله عندنده ده اونلره مكر دار ، اگرچه اونلرك مكرلرى طاغلرى يرندن اويناتاجق اولسه‌ده ●

فَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ
● يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوَاتُ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ
الْقَهَّارِ ● وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ● سَرَابِيلُهُمْ
مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشٰى وُجُوهَهُمُ النَّارُ ● لِيَجْزِيَ اللّٰهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ
إِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ● هٰذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا
أَنَّمَا هُوَ إِلٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ ●

مآل شريفى

او حالده صاقین اللهی پیغمبرلرینه اولان وعدینه خلف ایدر صانمه، شبهه سز الله عزیزدر، انتقامی
واردر • او کونکه ارض باشقه ارضه تبدیل اولنور، سماوات ده. وهپ او واحد، قهار اولان الله
ایچون چیقارلر • وکوره جکسین مجرملری او کون بربرینه چاتیلی بوقاغیلرده درلر • کوملکلری
قطراندن، و یوزلرینی آتش قاپلایور • چونکه الله هر نفسی قازاندیغی جزا ایله جزالاندیره جقدر، شبهه سز [illegible]
اللهك حسابی سریعدر • بو، انسانلره بلیغ بر تبلیغدر، هم بونکله انذار ایدیلسینلر، هم اونك
انجق بر تك اله اولدیغنی بیلسینلر هم ده اوکود آلسین عقل و وجدان تمیز اولانلر •

[غَيْرَ الْاَرْضِ] — بو ترکیب ایکی معنایه کله بیلیر: بریسی، ارضك غیری، یعنی ارضك
ماهیتندن باشقه سی دیمك اولور. بریسی ده بو ارضك غیری، یعنی باشقه بر ارض دیمك اولور. و هر ایکی
معنی ایله تأویل وارد اولمشدر. نته کیم بعض روایتلرده ارض آتش اولاجق، سماوات جنت دینلمش،
بعض روایتلرده ده ارض کموش سبیکه سی کبی بم بیاض، اوزرنده قان دوکولمه دك، کناه ایشلنمه دك
بام باشقه بر ارض اولاجق دینلمشدر. سهل بن سعددن منقولدر که دیکه دیمش: رسول الله بویوردیلر که
«یوم قیامتده ناس قرصة النقی کبی بیضاء و عفراء بر ارض اوزرنده حشر اولنه جقدر» حضرت عائشه دن
مرویدر که «یوم تبدل الارض غیر الارض» قول الهیسنی رسول اللهه سؤال ایتدم «یا رسول الله او کون
انسانلر نره ده اولاجق؟» دیدم، بویوردیلر که «بکا بر شی صوردك که امتمدن هیچ بری صورمامشدی، او وقت ناس
جسر جهنم اوزرنده — دیکر بر روایتده — صراط اوزرنده اولاجق» دیمشدر.[1]

ارض، معرفه اولارق ذکر و اعاده ایدلمش اولدیغندن و بو صورتده ثانی اولك عینی اولمسی اصل بولندیغنه
نظراً ایکنجی معنی ظاهردر. مع مافیه ضمیر ایله «غیرها» بویورلمایوب ده اسم ظاهر ایله «غیر الارض»
بویورلمسی اولکی معنایه ده احتمال ویره جکدر. معمافیه هر ایکی تقدیرده ده تبدیل دخی ایکی معنایه محتملدر:

---

[1] بر حدیث شریفده ده مؤمنلرك یدی صنفی عرشك کولکه سنده بولنه جق: «سبعة يظلهم الله يوم القيمة الخ...».

بريسى، اعدام كليدن صوكره خلق جديد، يعنى تبديل ذات، ديكرى ده ماده سنك بقاسيله تبديل صفاتكه
تحويل ديمك اولور. متكلمينك بعضيسى اولكى معنايى اخذ ايتمشدر. چونكه تبديل، ذاته ارضه اسناد ايدلسه
اولديغى كبى «كل شئ هالك الا وجهه» قول الهيسى ده ظاهراً بونى مقتضيدر. بالاده كى نقل اولنان اولرده
ابن مسعود حضرتلرى «ارضه، اوزرنده قان دوكولمه دن، كناه ايشلنمه دن، سوزولمش بياض كومش كبى بر ارضه
تبديل اولنه جقدر» ديمش اولديغى جهتله بونك تبديل ذات ديمك اولديغى ده سويلنمشدر. بعض متكلمين ده ايكنجى
معنايى اخذ ايتمشلردر. چونكه تبديلك تحويل معناسنه استعمالى ده متعارف اولديغى كبى بعث حقنده «عجب الذنب»
حديثنده بقاى ماده يه بر اشعار واركبيدر. ابن عباس حضرتلرنده بويورديلركه «ارضه، ينه بو ارضه، شو قدركه
صفاتى تغير ايده جك، اغاجلرى طاغلرى يوروديه جك، دكزلرى يارديه جق، دم دوز اولاجق، اكريلكى بوكرولكى
كورولميه جك» ديمش و شويله بيتى اوقومشدر:

وما الناس بالناس الذين عهدتهم
ولا الدار بالدار التى كنت تعلم [1]

فنون تجربيه دن اولان كيميا قواعدينه نظراً بقاى ماده صورتيله ارضك تحويلى امكانى ملاحظه قولاى ايسه ده
ماده نك اعدامى طريقيله تبديلك امكانى ملاحظه مشكلدر. اوتدنبرى ماده نك قدم و بقاسنه ذاهب اولان
فيلسوفلر بونى ممتنع عد ايتدكلرندن تحويل صورتنه قصر نظر ايتمشلردر. مع مافيه صوك زمانلرده ماده نك مجرد قوته
تحولى امكانى كوسترن بعض تجربه لره تصادف ايدلديكندن بقاى ماده قانونى بقاى قوت قانوننه، بو ده بقاى عنت
قانوننه ارجاع اولونمشدر. بقاى عنت ايسه شبهه يوقدركه بقاى الهه راجعدر.

خلاصه ماده نك فناسى عقلاً ده ممتنع دكلدر [2] بناءً عليه تبديل امايه ايلن تفصيلنى علم الهى يه تفويضله
ايتمك دها موافقدر. مع هذا بو خصوصده ماده نك افناسى شرط اولماديغندن تحويله اعتقاد دخى اوله بيلير.

---

[1] انسانلر بيلديكك انسان دكل، دار ده بيلديكك دار دكل.

[2] ماده نك اعدامى ممتنع كبى فرض ايدنلر اونى واجب الوجود مفهوميله ملاحظه ايتدكلرندن طولايى معذور دكلدر. تناقضه اولور كبى توهم
ايدرلر حال بوكه حركت و سكونى بر كنديسى اقتضا ايدرلر بو مطلقا ماده نك وجودينى كندينده فرض ايتمكدركه تناقضدر.

بوده ابن عطیه تفسیرنده سنوفی ده روایت ایتمشدرکه تبدیل ، ارضده اولاجق وکله هر فریقك حالنه کوره : کیمنه
اکمك ، کیمنه کومسه ، کیمنه آتش اوله . بو روایتده مختلف روایتلرك برجمع وتوفیقی واردر . مع مافیه بو تبدیل
تبدیلات دنیاده دخی کورولوب طورمقده در .

حاصلی ، اونشأتمازه وعد وانتقامك تحققی ، اوکونده که : ارضك باشقه ارضه تبدیل اولنه جغی " واذا
الارض مدت والقت مافیها وتخلت واذنت لربها وحقت " کبی آیتده باده .

[وَالسَّمٰوَاتُ] سمواتده — اویله دکیشه جك ، انفطار وانشقاق ایده جك ،
کونش ونجوم طوتولوب دوریله جك ، ییلدیزلری سونوب دوکولوب خاصیتلرنده دورولاجق ، باشقه سمالره
تبدیل اولنه جك . یعنی قیامت قوپاجق ، بو دنیانك ارض وسمواتی یرینه آخرتك آخرت سمواتی
قورولاجق [وَبَرَزُوا لِلّٰهِ] وهپسی الله ایچون بروز ایده جکلر — یعنی بوتون خلق وبو میانده علی الخصوص
او ظالملر موقوف بولنه جقلری قبرلرندن یوروتوله جك ، کیزلی یا پوزه زعم ایتدکلری بوتون عملله عرصات میداننه
دوکوله جك ، هیچ بر یرده گیزلنه مه یه رك ، باشقه هیچ بر مرجع بولنه مایه رق الله ایچون ، الله ك حکم وجزاسی ایچون
محکمه کبرایه چیقه جقلر [الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ] او الله ایچون که واحد ، قهار — واحد ، یعنی شریکی
یوقدر ، بو عالمده اوندن باشقه الٰه ادعا ایدنلر ، باشقه معبود ، باشقه رب طانیمق ایسته ینلر دنیاده قسلریله طوتدقلری
طایانلر ، اوکونده کوره جکلر ، آکلایه جقلر که الله دن باشقه اله یوقدر ، او ظالملرك ادعا ایتدکلری شریکلر ،
شفاعت اوندکلری ، قوت اسناد ایتدکلری معبودلر ، حاکم ظن ایتدکلری ظالملر هیچ ایمشلر . الله بر قهار
یعنی هرشیئه غالب ، هر شی اونك حکم وقدرتنه مغلوب ومحکوم ، ارادهسنه خارجی کلمك احتمالی یوقدر
قدرته یرلر کوکلر طایانماز ، اونك ایچون یرلر کوکلر دکیشه جك ، هر کس اونك حضور جلالنده بوبوتون بولنسه
واسائه هپسی اونك ایچون وجوده چیقمشدر . حاصلی بوراده صفات الٰهیهدن بالخاصه واحد وقهار صفتلرینك
ذکر اولونمسی اوکونك کمال دهشتنی افاده ایچوندر که بونك نظیری " لمن الملك الیوم لله الواحد القهار " در .

[وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ] واوکونده مجرملری کوررسك که [مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ]
اصفادده چاتیلمشلر — اصفاد زنجیره باغلو چاتیلمسه باغلانمشلر [سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ]

کوملکلری قطراندن ــ معلومدرکه قطران؛ سیاه، چرکین ودرشت قوقولی، سریع الاشتعال ایدر، حار وکسکین برعصاره در. عرعر بوقی اویوزه دوه‌لره سورولر. دینلمشدرکه اصحاب نار، قطرانله طلا اولنه‌جقلردر، تا اونلره طونی، کوملکی اوله‌جق، و بو صورتله کندیلرنده درت درلو عذاب اجتماع ایده‌جک که چرکینلیک رنک، قبا قوقو، شدت حرارت، سریع الاشتعال قابلیت. آنجق اونلره توکوله‌جکی لازم کلیرکه بونلر ارض وسماواتله عالملک تبدل ایتدیکی اوکونده اشیانک خواص واوصافی ده بام باشقه برحالده دکیشمه بولنه‌جقدر. بنابرین اوکونکی قطران، بوکونکی بیلدیکمز قطرانلر تقدیر وتقیسه اولنه‌جق برشیدر. او حالده افاده، برتمثیل دیمک اولور. اولا شوراسی فهم‌که بوتعبیرده هیولی درجه برسخافت تبادر ایدر.

ثانیاً ابو السعود تفسیرنده دیرکه بونلرک جوهر نفسی احاطه ایدوب اوله آلام وغموم جلب ایدن ردی ملکلر، دنی حویلر اولسی محتملدر. دها طوغروسی مذکور قطراندن اونلرک بونشأه ده یعنی دنیاده بولاشدقلری وکندیلرینه شعار ایندکلری باطل عقیده‌لرک درلو درلو عذابلری جالب اولان چرکین عمللرک عینیدرکه دیکر نشأده یعنی آخرتده او صورتله تجسد ایده‌رک عذابلرینک اشتدادینه باعث اوله‌جقدر. اهـ.

[وَتَغْشَى وُجُوهَهُمُ النَّارُ] ویوزلرینی آتش بوره‌یور. — «نار الله الموقدة التي تطلع على الافئدة» منطوقنجه اولا درونی قلبده طوتوشه‌جق اولان جهنم آتشی یالکز ایچلرینی یاقمقله قالمیه‌جق او قطرانلی جسدلرینک هرطرفنی قاپلایه‌جق وحتی اعضای ظاهره‌لرینک اک قیمتلیسی اولان وحواس ومشاعرک مجمعی بولنان یوزلرینی دخی بوره‌یه‌جک. بعضیلرینک اختیار ایتدکلری بو معنی «یوم یسحبون في النار على وجوههم» منطوقی کبی جهنم ایچنده کی برحالی دیمک اولور. فقط بونک اوندن اول محشرده ویا صراط اوزرنده اولمسی دها ظاهردر. «تری» خطابی ده بوکا قرینه در.

[لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ] چونکه الله، هرنفسی کسبنه جزالاندیره‌جقدر. — یعنی بونلره اونی: ارض وسماواتک او انقلاب وتبدلی او بروز ومحشره او تواجهنده؛ الله هرکسی هرانسانک بتلکی قازانجه کوره، خیره خیر، شره شر قارشیلقله جزالاندیرمسی حکمتی ایچون یاپه‌جقدر. و اونلر ایچونده اوکونه اوجرلیق جزالری بولورکه سن اونلری اویله کوره‌جکسک یا محمد، ویا ای انسان محمد!. [إِنَّ اللَّهَ

سَرِيعُ الْحِسَابِ] شبهه یوقدر که الله، سریع الحسابدر. — زیرا اونی بر شأنه دیگر بر شأن مشغول
ایتمز. امهال ایدوب طورورکن بردنبره حساب ایدیجك. والبته هپسنی بر آنده انتاج ایدر. سورۂ رعدده
"انما علیك البلاغ" بیورلمامش ایدی؟.

[هٰذَا] ایشته بو — کتاب، یعنی بو سورۂ ابراهیم ویا بو سورەنك خاتمەسنی تشکیل ایدن
اشبو "ولا تحسبن الله غافلا" الی "سریع الحساب" اخطارلری [بَلَاغٌ لِلنَّاسِ] ناسه بر تبلیغ —
کافی و بلیغ بر نصیحتدر. [وَلِيُنْذَرُوا بِهِ] بونکله انذار ایدیلسینلر ایچون [وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا
هُوَ إِلٰهٌ وَاحِدٌ] و حقیقةً اله بر، انجق بر اولدیغنی بیلسینلر ایچون [وَلِيَذَّكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ]
و اولوا الالباب اولانلر تذکر ایتسینلر — یعنی نیچون یارادیلدقلرینی، شمدی‌یه قدر نه دینده، نه
نه حالده بولندقلرینی و بوندن صوکره نه یولده حرکت ایتمەلری لازم کلدیکنی دوشونسونلر، آکلاسینلر ایچوندرکه...
— بوانده یرلری. "لینذروا الخ" بیورلمایوبده بر واو علاوه‌سیله "ولینذروا" بیورلمسنده ده
نه قدر جمعیتلی بر بلاغت واردر. بو واو عطف ویا ابتدائیه اولورکه ملاحظه ایدیلەجك جملەلر اولەرق ایکی
صورتله محتمل اولور. عطف اولدیغی تقدیرده ماقبلنده "لینصحوا" کبی مقدر بر معطوف علیه اخطار ایدەرك
نصیحت ایدیلسینلر ایچون و الخ... مآلنی افاده ایدر. ابتدائیه اولدیغی تقدیرده ده کوستردیکی وجهله لاملر
متعلقنی کلامك نهایتنده ملاحظه ایدیلیر. اویله‌که بو آوانده‌کی سوره‌یه تعلقه ایده بیلیر. بنا علیه بو آیت
بر طرفدن سورۂ ابراهیمی اتمام ایدرکن دیکر طرفدن ده مابعدنده‌کی سورۂ حجره بر توطئه دینیلەجك صورتده
بلیغ بر تخلص اولمشدر. شو حالده سورۂ ابراهیمی مشتمل اولدیغی احکام اعتقادیه حسبیله ناسه بر تبلیغ مخصوص،
سورۂ حجرده ده انذار، توحید، تذکر حکمتلرینه اودنك بر تمهید حالنده ملاحظه ایده بیلیرز.

سُورَةُ الْحِجْرِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ آيَةً

بو حجر سوره‌سنك مکی اولدیغنده هیچ اختلاف اولمادیغی ذکر ایدیلیور. بر مجلده حافظه بلا استثناد

قیدی ده واردر. مع مافیه آلوسی باكثر «ولقد آتیناك سبعا من المثانی» آیتك مدنی اولدیغی حقنده بر قول ده نقل ایدلمشدر.

آیتلری — طقسان طقوزدر.

كلمهلری — آلتی یوز اللی درت.

حرفلری — بیك یدی یوز یتمش بردر.

فاصلهسی — ل، م، ن حرفلریدر.

سورۀ ابراهیمی تعقیب ایدن بو سورهنك «ونبئهم عن ضیف ابراهیم» ایله باشلایان آیتلری اصحاب حجر ایله بتیریلمسی اولسی «حجر» سورهسی نامنی آلمسنه سبب اولمشدر. بورادهكی «حجر» كلمهسی ثمود قومنك بولندقلری وادینك اسمی ده اشتقاقی حجر كلمهسی منع و حرمان معنالرینی ایما ایتمهسی اعتباریله دخی بر كلمۀ انذاردر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْاٰنٍ مُبِينٍ ● رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ● ذَرْهُمْ يَاْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ●

مآل شریفی

الر، بونلر سنا كتابك و بر قرآن مبینك آیتلریدر ● بر زمان اولور كفر ایدنلر آرزو ایدرلر كه مسلمان اولسه ایدیلر ● براق اونلری یسینلر، ایچسینلر، ذوق ایتسینلر، امل كندیلرینی اكلندیرسون، صوكره بیلهجكلر ●

[الٓر] الف لام را — سورهٔ یونسه ده اشارت اولندی. [تِلْكَ] بونلر — الهی بر سری محتوی بولنان بو سوره، بو «الر» [آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُبِينٍ] کتابک و مبین بر قرآنک آیتلریدر. — یعنی بوتون الهی کتابلرک کمالاتنی جامع و حسنه فائق اولدیغی ایچون «کتاب» دینیلدیکی زمان طوغریدن طوغری‌یه ذهنده کلجک اولان و شهرتندن طولایی توصیفه مستغنی بولنان او معروف کتابک مضمونی الله کوزل بیانیله اعجازلیله بی‌نظیر بر قرآنک آیتلریدر. بناءعلیه بونلری باشقه کلاملره قیاس ایتمیوب کمال اعتنا ایله اوقومالی و دیکلملی.

[رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا] او کفر ایتمکده اولانلر، یعنی قرآنی طانیمایان، بونک الله طرفندن منزل اولدیغنی انکار ایدنلر بر زمان اولور آرزو ایدرلر — و بر زمان اولاجق آرزو ایده‌جکلر — [لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ] که مسلمان اولسه‌لر ایدی. — کاشکه اونک حکم و امرینه انقیاد ایدوب مسلمان اولسه‌ایدک دیه تمنی ایدرلر و ایده‌جکلر. درامایا اونلرده بر اعتیاد ایله شأمت کفره مغلوب اولدقلرندن طولایی او آرزولری فعله چیقاره‌مازلر، فضیلت اسلام ایله اتصاف ایده‌مزلر. و یا ایده‌جک اولسه‌لر بیله تکلیف کچمشه، چونکه زمانی کچوب چاره‌سز بولنور. بو آرزوی مسلمانلرک حسن حاللرینی مشاهده ایتدکلری زمان و یا اولوم صره‌سنده و یا قیامت کوننده و یا عصاة مسلمینک جهنمدن چیقدقلرینی کوردکلری صره‌ده اولاجقدر.

ابو موسی الاشعری رضی الله عنهدن روایته کوره علیه الصلاة والسلام بیورمشلرکه «یوم قیامت اولوب اهل نار، نارده اجتماع ایتدیکی و اهل قبله‌دن الله دیلدیکی بر قسمی ده برابرلرنده بولندیغی وقت کافرلر بونلره "سز مسلمان دکلمیدیکز؟" دیه‌جکلر، اونلر "اوت" دیه‌جکلر. "اوحالده کوردیکز، یا اسلامکزک هیچ فائده‌سی یوقمش، ایشته سزده بزمله برابر آتشده یانیورسکز" دیه لوم ایده‌جکلر، اونلر "خایر اویله دکل، بزم بر طاقم کناهلریمز واردی، الله تعالی اونلرله مؤاخذه ایتدی" جوابنی ویره‌جکلر. بناءعلیه الله تعالی او کافرلره غضب ایده‌جک و فضل رحمتیله اهل قبله‌دن اولانلرک خروجنی امر ایده‌جک ده آتشدن چیقاجقلر. وایشته او وقت کافرلر "آه" دیه‌جک "کاشکه بزده مسلمان اولسه‌ایدک"...».

ابن عباس رضی الله عنهمادن ده مجاهد شونی روایت ایتمشدرکه: «جناب الله، مسلمانلره دائما رحمت

وشفاعتنه مظهر اوله‌جقلر و نهایت «مسلمان اولانلر جنته كیرسین» بیوره. جهنمده قالانلر اوزمان كافرلر
تمنی ایده‌جكلر كه مسلمان اولسه ایدك. » بو آیه‌نك تحقیقی بودركه بو روایتلر آرزونك شدتی دیللرینه
محمولدر. یوقسه آخرتده كافرلر بو تمنی و ندامتی هرآن دائماً استمرار ایده‌جكلردر.

[ذَرْهُمْ] براق اونلری — اسلامدن و حقه نصیحتدن استفاده ایتمك احتماللری اولمایان
او كافرلری [يَأْكُلُوا] یسینلر — یعنی اونلرك دردی حیوان كبی ییوب ایچمك، محظوظات
وشهوات پشنده قوشمقدر. بیارعیه براقه یه دورسونلر [وَيَتَمَتَّعُوا] و استمتاع ایتسینلر — یعنی
بهائمی ذوقلریله بوغوشه دورسونلر. الله قورقوسی، آخرت، حساب دوشونجه‌سیله علاقه‌دار اولمیه‌رق ده
كیف ایده طورسونلر [وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ] و امل كندیلرینی اویالاسین — ایشلریمز دوزلوب ده
كیده‌جك، اوزون عمرلر سوره‌جكز، دنیاده ایسته‌دیكمز كبی قائم الرجعه دیه كندیلرینی آلداتارق ده عاقبتدن
غافل اولسونلر [فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ] كه صوكره بیله‌جكلر — باشلرینه كله‌جكی كوره‌جكلر، نه خطا
ایتدكلرینی آكلایه‌جقلر، آه دییه‌جكلر اما ایش ایشدن كچمش بولنه‌جق.

فقط سریع الحساب اولان الله، بو كافرلری نیچون درحال محو ایدیویرمیور؟ كبی بر سؤال خاطره
كله‌جك اولورسه:

وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ •
مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ •

مآل شریفی

بز هیچ بر مملكتی هرحالده معلوم بر یازی اولمقسزین هلاك ایتمه‌دك • هیچ بر امت اجلنی
نه سبقت ایدر، نه ده كری قاله بیلیرلر •

[وما اهلكنا من قرية] هيچ بر مملكتی ده باشقه صورتله هلاك ايتمه دك [الا ولها كتاب معلوم] انجق معلوم بر كتابی اولارق . — بوراده معلوم وصفی، اونوتولماز وغفلت اولونماز و بناءً علیه اثری کوری شاشماز دیمکدر . یعنی کرك اراضینی خسف ایدوب باتیرمه و کرك قیروب کچیرمك کبی درلو درلو فلاکت و آفات ایله محو ایدیلمش اولسون مملکتلردن هیچ بری کیف ما اتفق و کور کورینه دکل هر حالده هر بری حکمت الهیه اقتضاسنجه تعیین و تقدیر اولنوب لوح محفوظه یازیلمش شاشماز ، اونوتولماز غفلت ایدلمز بر یازیسی اولمق صورتیله و بناءً علیه او یازیده کی قیود و شروط دائرهسنده مخصوص موجبنجه هلاك ایله کلمشدر . اونك ایچون ده [ما تسبق من امة اجلها] هیچ بر امت اجلنی سبقت ایتمز . — و یازیده تعیین ایدلمش اولان وقتندن اول هلاك اولماز [وما يستأخرون] کیری ده قالمازلر . — بناءً علیه بو کافرلر ده یعنی سنك اهل قریه‌ك اولانلر ده بویله‌در یا محمد ! وقتی کلنجه بر لحظه کیری قالمیه جقلر . سورۀ ابراهیمك آخرنده بیان اولندیغی اوزره اصفادده بر برینه چاتیلوب قطراندن کوملکلر ایچنده جهنمی بویلایه جقلر و او زمان نه خلط ایتدکلرینی اکلایه جقلردر .

وَقَالُوا يَا اَيُّهَا الَّذِى نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُونٌ • لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلٰئِكَةِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ •

مآل شریفی

بر ده ای اوکندیسنه ذکر ایندیریلمش اولان، دیدیلر : مطلقا سن مجنونسك • کتیرسه‌ك آ
او ملائکه‌یی صادقلردن ایسه‌ك ! •

[وَقَالُوا] بر ده ديديلر كه — مقاتلك بيانه كوره سبب نزولى: عبدالله بن امية، نضر
ابن حارث، نوفل بن خويلد، وليد بن مغيره در. اهـ. مشركلرك بو عنود و ازغينه قورامانلرى ديورلر
اوبانه قادر. قرآن مبينه دائر بونجه نزولى اولانه ذات رسالته شويله كفر ايتديلر كه [يَا أَيُّهَا الَّذِي
نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ] اى شو اوزرينه اوذكر اينديريلن — اوذكر، قرآندر. چونكه قرآن حق
تعالانك خلقه وعظ ونصيحتنى تذكير ايتديكى جهتله بر اسمى ده «الذكر» در. كافرلر بو تعبيرى تسليم واعتقاد
صورتيله دكل، بر درجه يه قدر جنونده هذيان ايدنلرك علنى اولمق اوزره استهزا طريقيله ياپيورلردى. حضرت موسى
عليه السلام حقنده فرعونك «ان رسولكم الذى ارسل اليكم لمجنون» ديديكى كبى بونلر ده قرآنك انذارلرى
خوشلرينه كيتمه ديكى ايچون وحى قرآنى ورسالت محمديه يى عقل قبول ايتمز، ديمه بر ادعا فرضيه ايله ده وحى نازل
اولوركن عليه الصلاة والسلامك كندى سى معتاد اولان وحى حقى، ادراك تفكر ده تماما فرق وتجريد ايديلن
استغراق حالنى بهانه ده ايدينه رك او صورت خطاب ايله ديمه اوليورلردى كه: «سكا اوذكر اينديريليورسه،
قرآن وحى اولونيورسه ها!.. هيچ بو اولاجق شيمى؟ اى بر بويله خارق العاده وحى ورسالت دعواسنك
مدعيسى! بو دعوا ايله طولايى [إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ] هيچ شبهه يوق سن مطلقا مجنونسك — چونكه طوتمه
ديرسه ك [لَوْمَا تَأْتِينَا بِالْمَلٰئِكَةِ] يوقسه بزه او ملائكه يى كتيرسه ك آ!... — سكا اوقرآنى
اينديرن ويا بزه عذاب كتيره جك اولان ملائكه يى كتيرسه ك آ بابالم [إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ]
اكر صادقلردن ايسه ك — بونى ياپمك لازم كلير. سكا كورونن بزه نه يه كورونميه؟...

مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰئِكَةَ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا اِذًا مُنْظَرِينَ ●
اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ●

مآل شريفى

بز او ملائكه‌يى آنجق حكمه ايله اينديريرز . او وقت اونلره كوز آچديرلماز ● شبهه‌سز كه او ذكرى
بز اينديردك بز ، هر حالده بز اونى محافظه ده ايده‌جكز ●

[ما ننزل الملٰئكة الا بالحق] بز ملائكه‌يى آنجق حكمه ايله اينديريرز — يعنى ملائكه‌يى
اونلرك ظن ايتدكلرى كبى كتيرمز ، مقصد وكندى اديلرى خاطر اولنجه سوكيلى صورتده بشرده هيچ برينك تحت حكمنه
كيرمزلر . آنجق الله تعالانك امرينه تابع اينديريلير . او ده سوكنك بونك ارزوسى كبى بوسه‌يه دكل
حكمه‌يه وجه حكمتله اينديريلير . بناءً عليه پيغمبره وحى حقى كتيرن ملائكه‌نك اونلره ده كورونمه‌سى حكمه دكلدر .
[وما كانوا اذا منظرين] بر ده او تقديرده امهال ايدلمش ده اولمازلر ، كندرينه كوز آچديرلماز —
عذاب ملائكه‌سى اينديريلديكى وحال ايتدى بيتيريلير . [انا نحن نزلنا الذكر] هيچ شبهه يوقدركه او
ذكرى بز اينديردك بز [وانا له لحافظون] هيچ شبهه‌سز اونك حفظ ايدجيسى ده هر حالده بز ز
— بوراده كى "له" ضميرنده ايكى وجه تفسير واردر : برنجيسى ، ذكره راجع اولمقدركه جمهور قوليدر .
ايكنجيسى فراء وابن الانبارى قوليدركه منزل عليه اولان رسول الله راجع اولمسيدر . بو صورتده معنى اونى جن ،
شيطان شرندن ، دشمن تجاوزندن حفظ ايدن وايده‌جك اولانلرده بز الله عظيم الشان ديمك اولور . بوده
صحيح بر معنى اولمقله برابر آيتده ايلك نظرده ظاهر اولان اولكيسيدر . يعنى الله تعالى ، بونكله قرآنك زياده ويا
نقصان ايله تغيير وتحريفدن حفظنى تعهد ومحفوظاً بقاسنى اخبار بيورمشدر . او حالده بو وعد واركن صحابه
قرآنك مصحف جمعيله نيچون مشغول اولديلر ؟ سؤالى ده وارد اولماز . چونكه حافظلرك حفظى كبى اونلرك جمعى ده
الله تعالانك اسباب حفظى جمله‌سندندر . الله اونك حفظنى تعهد ايتديكى ايچوندركه اونلرى بو صورتده جمع وضبطه
موفق ايتمشدر .

بوراده مفسرين الله تعالانك قرآنى حفظ ايتمه‌سنك كيفيتى حقنده ده بر قاچ وجه بيان ايتمشلردر
شويله كه :

١ — بونى الٰهى حفظى ، بشر كلامنه مباين بر معجزه قيلارق خلقى زياده ونقصاننه عاجز براقمه

مؤثردر. چونکه قرآنه برشی علاوه ایده‌جك ویا اکسیلته‌جك اولسه‌لر نظم قرآن دگیشیر، و بوتون عقللی
ایرلر اونك قرآندن اولمادیغنی تفهم ایدر. بنا علیه قرآنك اعجازی اولمسی بر شئی احاطه ایدن سور
واستحکام کبی اونی محفوظ طوتار.

٢ — الله تعالی هیچ کیمسه‌یه قرآنه معارضه ایده‌بیله‌جك قدرت ویرمه‌مك صورتیله اونی حفظ و
صیانت ایتمشدر. بو ایکی وجه متقاربدرلر.

٣ — الله تعالی بقای تکلیفك آخرینه قدر قرآنی حفظ و تدریس و خلقه بینلرنده نشر ایدر بر جماعتی
توظیف ایتمك صورتیله اونی خلقك ابطال و افسادندن حفظ و صیانت ایدر.

٤ — حفظدن مراد شودرکه، دیمشدر: برکیمسه قرآنك بر حرفنی ویا بر نقطه‌سنی دگیشدیره‌جك
اولسه بوتون عالم اوکا «بو یاکلشدر، کلام اللهی تغییردر» دیر. حتی بویوك وهیبتلی بر آدام کتاب اللهك
بر حرفنده ویا حرکه‌سنده قضاءً بر خطا ویا بر لحن یاپه‌جق اولسه چوجقلر بیله اوکا «افندی یاکیلدك،
طوغریسی شودر» دیورلر.

فخر الدین رازی دیرکه: قرآنکی کبی محفوظیت هیچ بر کتابه نصیب اولمامشدر. باشقه هیچ بر کتاب
یوقدرکه آز ویا چوق تصحیف، تحریف، تغییره اوغرامش بولونماسین. بوتون ملحدلرك، یهودلرك، نصارانك
قرآنی ابطال و افساد ایتمك اوزره پك چوق داعیه‌لری بولوندیغی حالده بو کتابك تحریفدن هر جهتله مصون
قالمسی الا بویوك معجزه‌لردندر. بر ده الله بونك بویله محفوظ اوله‌جغنی بو آیتله خبر ویرمش
شمدیه قدر ده التی یوز سنه‌یه قریب بر زمان گچمشدر. بنا علیه بونك بر غیبی خبر اولدیغی تحقق ایتمش
بولونیور. بو ایسه قاهر بر معجزه‌در. اهـ. بو سطرلر یازیلدیغی شو زمانمزده ایسه هجرت سنه‌سنك
بیك اوچیوز قرق طقوزنجی سنه‌سنده بولونیورز. بو سوره‌نك نزولی مکی اولدیغی جهتله دیمك که
بیك اوچیوز اللی سنه‌یی متجاوز بر مدتدن بری بوتون عالم بو خبر غیبك تحققنه شاهد اولمقده‌در. فی الحقیقه
قرآنده بو آیت، صریح اولماسیدی بیله هیچ بر کتابه نصیب اولمایان بر محفوظیتله بوقدر سنه‌در حفظ اولونمسی
رازینك دیدیکی کبی باشلی باشنه بر بویوك معجزهٔ قطعیه اولوردی. بونك بو آیتله اولان تصریح اولنمسنده ایسه بالخاصه

بالخاصه تأكيدلره اخبار ايلسه اولمسى ايسه هيچ سوز كوتورمك احتمالى اولميان بر معجزهٔ علميه در . والبته اونده هيچ بر عصرده نه زياده نه بر نقصانه اوغرامامسى هم علمى وهم عملى حيثيتى جامع بر معجزه نك شاهدى اولمشدر . « تلك آيات الكتاب وقرآن مبين » .

بويله مبين بر قرآنك نازل اولديغى رسول ذيشانه قارشى كافرلرك نه درلو انصافسزجه بولنوب ده سوء ادبده بولندقلرينه كلنجه : الله تعالى ، بونك سببنى بيان ايله رسولنى تسليه سياقنده بويوريور كه :

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ ● وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ
رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ● كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ
● لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ● وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ
السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ● لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ ●

مآل شريفى

حبيبم حقيقة سندن اول ده اولكيلرك شيعه لرى ايچنده ده رسوللر كوندرمشدك ● واونلره هيچ بر رسول كلمه مشدركه اونكله استهزا ايدر اولماسينلر ● بز اونى مجرملرك قلبلرنده بويله بر سلوك ديره رز ● اونا ايمان ايتمزلر ، حالبوكه اولكيلرده اولكيلرك سنتى كچمشدر ● اونلره سمادن بر قاپو آچسه ق ده اوراده عروج ايدر اولسه لر ديه جكلردى كه هر حالده كوزلرمز دوندرلدى ، بلكه بز بويله طوتولمش بر قومز ●

[كَذَٰلِكَ] ايشته اويله — يعنى بونوده اولكى پيغمبرلرك اطرافنده بولنانلره واولكيلره رسولى استهزا ايدنلرك قلبلرينه ياپديغمز كبى [نَسْلُكُهُ] بر سلوك ديره رز بز اونا — اوذكره [فى

قلوب المجرمين] مجرملرك قلبلرنده . - يعنى كلام حقك هر قلبه كيريشى واردر . او حقيقى جريانه بركدر .
كونل بر تخمه ايى بر يرده ويرديكى نشو ونما ، چوراق يرلرده ويرديكى كبى كلام حقك ده مجرم قلبلرده كى
انعكاساتى تميز قلبلرده كى تجلياتنه بكزه‌مز . تميز قلبده بر حيات ابدى انشا ايله كيروب ديرليه‌جك كلامى الله تعالى
جرم ايله آلوده اولان ادلرده فرطق بولونه بيلسه اولا مجرملرك چوروك قلبلرينه مزاده صايلديركى عكسى تأثير ايلر .
[لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ] اونكا ايناغازلر [وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ] حالبوكه اوكلرنده اوكيلرك
سنتى كچمشدر . - يعنى ماضيده تكذيب واستهزا ايله ايمانسزلرى اولاناغاد قرى شديد الله تعالانك هيچ محو
ايتمسه اولديغى وبونك اوته دنبرى جريان ايده‌كلمه بر سنت الهيه ، بر قانون الهى بولنديغى بالتجربه ثابت حقيقت
ايكن وبناء عليه درس آلمه بونجه تاريخى عبرت اوكلرنده كچمسه ايكن ينه ايناغازلر [وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ
بَابًا مِنَ السَّمَاءِ] اونلره سمادن بر قابو آچسه‌ق [فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ] ده اوراده كوز كوره
عروج ايدر اولسه‌لر . - يعنى ملكلر اوقاپودن آچيقدن آچيغه اينوب چيقسه‌لر ويا طوغريدن طوغريه
كنديلرى چيقسه‌لر بولنسه‌لر كوزلرينه ايناغازلرده [لَقَالُوا] هرحالده ديرلركه [اِنَّمَا سُكِّرَتْ
اَبْصَارُنَا] باشقه دكل محققه كوزلريمز دوندرلدى [بَلْ نَحْنُ مَسْحُورُونَ] بلكه بز مسحوريز فونز
- بو بوكمشده كوزلريمزه اوهام وخيالات حقيقت كبى كورونيور . يوقسه حقيقةً سمايه عروج قابلمى ؟
بويله ديه انكار ايدرلر .

في الواقع :

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ • وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ
شَيْطَانٍ رَجِيمٍ • اِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ • وَالْاَرْضَ
مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَاَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ • وَجَعَلْنَا
لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ • وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا
نُنَزِّلُهُ اِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ • وَاَرْسَلْنَا الرِّيحَ لَوَاقِحَ فَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً

فَاَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا اَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ • وَاِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ • وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَاْخِرِينَ • وَاِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ اِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ٤ •

مآل شريفي

شانم حقیچون بز سماده برچوق برجلر یاپدق و اونی اهل نظر ایچون تزیین ایتدك • هم اونی هر شیطان رجیمدن حفظ ایتدك • انجق قولاق خرسزلغی ایدن اولور، اونی ده پارلاق بر شهاب تعقیب ایتمکده در • ارضی ده مد ایتدك و اوراده آغیر باصقیلر آتدق و اونده موزون هر شیدن بیتردك، هم سزه ایچنده هم سزك رازقی اولمادیغکز کیمسه‌لر ایچون اونده کچیملك محصوللر کتیردك • هیچ بر شی یوقدر که بزم یانمزده خزینه‌لری اولماسین، فقط بز اونی معلوم بر مقدارله ایندیریرز • بر ده آشیلایجی روزکارلر کوندردك سمادن بر قدرله بر صو ایندیردك ده سزی اونکله صوواردق، اونی خزینه‌لرده طوتان ده سز دکلسکز • هر حالده بز، مطلقا هم بر حیات ویریرز هم اولدوررز، هپسنه وارث ده بزز • قسم اولسون که ایچکزده ایلریده اوکه کچمك ایسته‌ینلری ده بیلورز کری قالمق ایسته‌ینلری ده بیلورز • و حقیقت ربك او، اونلری هپ حشر ایده‌جك، حقیقت او، حکیمدر، علیمدر •

[وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا] محققکه بز سماده برچوق برجلر یاپدق — برج، اصلنده یوکسك کوشك دیمکدر. سماده صورت مخصوصه‌ده اجتماع ایتمش بر طاقم یلدیزلرك هیئات اجتماعیه‌لرینه بو معنی ایله برج اطلاق ایدلشدرکه مشهورلری اون ایکیدر. بونلرك مجری منطقه‌یه «منطقة البروج» تسمیه اولنورکه شمسك انتقالیه نقطه‌لرینی تحدید ایدن مدار سرطان ایله مدار جدی آراسنده‌کی قوشاقدر. منجمین اصطلاحنجه برج دینلدیکی زمان شمس و سیاراتك منازلی صایلان بو اون ایکی برج آکلاشیلیر. برجلر نفسنده ده بو اون ایکی

سویلنمشدر. فقط سماده کی برجلر بر اوده ایکیسنه عبارت دکل، بلکه چوقدر. اکثریسی بر اوده ایکیلیک
داخلنده ایسه ده دیکرلر، ربعه کبی قطب سمتنده اولانلر ده واردر. و بو آیتده جمع تنکیر حقیقه سیاق
الاطلاقه «بروجا» بویله اولدیغی جهتله بونی اون ایکی‌یه تأکید، خلاف ظاهردر. ایمدی آیتده کی
حسن ذوقی طاقتمق ایچون برج کلمه سنك متضمن اولدیغی مفهومه دقت ایتملیدر. برج دینلدیکی زمان اولا
یوکسك بر کوشك مفهومی وار، ثانیاً بو کوشکك ماده سنده بیلدیزلر وار، ثالثاً بیلدیز مفهومنده نورلولق
وار. بو صورتله بویورلیور که باقه‌کز: بز سماده بر چوق برجلر، بیلدیزلردن مصنوع، نورلرله دوناتمه
درلو درلو شکلده یوکسك یوکسك کوشکلر یاپدق، یعنی طبیعت قالسه ایدی بونلر اولمازدی، سما وجود
بولماز، اولسه بسیط بر بعد اولمقدن ایلری کچمزدی. بیلدیزلر ده باخصوص بویله مختلف، متنوع تشکلری
اولماز، بیلدیز طبیعتیله نورلری، بعدلری تفاوت ایدمز، مختلف مناظره آیرلماز، هپسی عینی قدرده
عینی وضعیتده مساوی مسافه‌لرده علی السویه بر نسقده اولور. منظرهٔ سماده بو بدیع برجلر بولنمازدی، صنع
و قدرتمزله بز بونلری یاپدق [وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ] و نظر صاحبلری ایچون اونی — او سمایی —
تزیین ایتدك — یعنی او متنوع برجلری، نورله آویزه‌لری، بدیع منظره‌لری سمایی کوزللشدیرن نظر دقتی
جلب ایتمه‌سی، باقانلرك عبرت آلماسی قابل دکلدر. فقط بونك ایچون باقمق، باقدیغنی کوره‌بیلمك،
کوردیکنك ایچیسنی سزوب عبرت آلمق، نظر صاحبی اولمق لازمدر. صاحب نظر اولانلر بو صنع بدیعه مجذوب
اولوب باقسونلر، بو علوی، بو آثار قدرتی تماشا ایتسونلر ده صانعك عظمت و کبریاسنه استدلال ایله توحیده
یوکسلسونلر ایچوندر که اونی سویلدك، دوناتدق [وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ]
و اونی هر شیطان رجیمه محفوظ قیلدق. — رجیم، رجمدن فعیلدر که بمعنی فاعل ده اولور، بمعنی مفعول ده.
رجم، اصل لغتده طاشلامق دیمکدر. صوکره قتل معناسنه کلیرکه تشبیهدر، قذف کبی سب و شتم، حرفاً ظن ایله
معناسنه کلیر، چونکه چیرکین سوز آتمقدر. «لارجمنك» کبی مجرد قتله ایدی سرپ بویورلدن معناسنه کلیرکه
لسانمزده ده آتمق تعبیر اولنور. «رجما بالغيب» غیب طاشلامق تعبیرده بوندندر. آتیلان «ما به الرمی»
اولان هر شیئه اسم ده اولور. نه کیم «وجعلناها رجوما للشياطين» ده رمی معناسنه‌در. نهایت رجم

طرد ولعنت معناسنه کلیر . چونکه طرد اولنانه طاشلانیر . و « الشیطان الرجیم » بو معنالردن هر بریله تفسیر اولونمشدر . شیطانه رجم دیمک ، آتار ، عندی حکم دیر ، غیب طاشلار ، بالادن سویلر ، افترا ایدر ، ذکر اولنان مستهجن یرکی سب و شتم ایدر ، زحمت بولور ، بعضیلری قتل ایدر . رجم ده ، ایدیده تخصیص اولنه جغی اوزره مطرود و ملعوندر . بوراده « کل شیطان رجیم » ده « کل » ک استغراقی « رجیم » ک بو توجه محتمله وجهله جن و انس شیطانلرینک هیچ بری خارج قالمامه اوزره . هیئه استغراقه طریقیله یعنی هر برینه بر یکشول افاده ایدر . و رجیم وصفی قید احترازی اولمایوب ، شیطانک بر صفت موضحه سی اولدیغندن بو وصف « کل شیطان » ده هیچ برینی خارج براقماز . یعنی هر شیطانه ، هر معناسیله رجیمدر . رجیم اولمایان هیچ بر شیطان یوقدر . خلاصه « کل » سور قرینه سیله بو معنالردن هر برینک علی الانفراد و بالمناوبه افاده سی مقصود اولدیغی آکلاشیلیر . قرائنه و رسول الله دیو اوزاتمه ایسته ینه جن و انس شیطانلرینه بولنان سالف الذکر آثار بو رجیم ماسیوه لهی اولدیغی جهتله بحسب المعنی بو تعمیم دها اصحدر . مع مافیه شیطانلرک برخاصه لازمه و شاملسی اولان رجیم وصفنک اک اشهر و معروف مفهومی مرجوم ، یعنی مطرود و ملعون معناسی تام صفت کاشفه اولدیغی جهتله دیکر معنالرده مفیده اولابیلیر .

بناءً علیه حاصل معنی شو اولور :

بز سمای ناظرینه ایچون تزیین ایتدک . و اونی هر شیطان لعینه محفوظه قیلدق ، کرک جن و کرک انسدن هیچ بر شیطانه سمایه چیقماز ، احوالنه واقف اولماز ، یرده کی کبی اوراده شیطنت یاپاماز . ناظرینه گشاده اولان او گوزل سماء ، گوزلری شیطنتده اولان کیزلی ، آشکار بوتون شیطانلره قاپالیدر . هپسی مرجوم و مطرود درلر . بونلر طولاییدرکه او آفاقده سمایه باقارلرده عروجه امکان بولمازلر ، یوکسله‌مزلر . و بالفرض کندیلرینه سماده بر قاپو آچیلسه ده آچیقدن آچیغه عروج ایده جک اولسه‌لر گوزلرینه ایناماز لرده گوزلریمز دوندی و یا سحره طوتولدق دیرلر . [اِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ] انجق قولاق خرسزلغی ایدن اولور . — یعنی سماء محفوظ اولوب اورایه یوکسله‌مدکلری ایچون ملأ اعلایی دیکله‌یمز « لا یسمعون الی الملأ الاعلی » . سمادیری استماع ایله معلومات اخذ ایده‌مزلر . انجق نازل اولان علوم و اخبار سماویه دن بعضی مسموعات چالارده اجرای شیطنت ایتمک ایچون قولاق خرسزلغی ایدر دارد . (والصافات سوره سنده

و سورهٔ جنه باقه) . [فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ] كه اوكا ده مبين بر شهاب تعقیب ایتمكده در . —
آچیقه بر آلو آرديندن یتشمكده در . شهاب ، لغتده آتش آلوی دیمكدر . پاریلتیسندن دولایی یلدیزلره
ده سونكویه ده اطلاق اولنور . بالخاصه سماده یلدیز قاییور كبی كورونن شعله یه اطلاقی غالب اولمشدر . بونك
نه اشتعال اولدیغی فن هوائیده ده فیزیقی اولارق صورت تكوّنی هنوز فنّاً ایضاح ایدلمش دكلدر . بو بابده مختلف
فرضیه وار در . مقدّماً حكمت طبیعیه متوغللری اجرام متساقطه نك ، یعنی هوانك یوكسك طبقه لرینه صعود ایتمش اولان
بعض غازلرك اشتعالنه حمل ایدیورلردی . صوك زمانلرده ده شوكا قناعت حاصل اولمشدر : شهابلر ، فضاده
سورولر حالنده سیر و حركت ایدن بعض اجرام صغیره درلر . ایشته بونلر بر چوق حركتلرینه راست كلیه رك بونلر
ارضه تصادف ایتدكلری زمان هوا نسیمنك یوكسك قسملریله تماسی نتیجه سنده سرعتلرینك شدّتندن طولایی دللكله
حصوله كلن حرارتله یاناشی اشتعال ایدرلر . حجر سماوی ده بونلردن دوشر . شهابلرك سرعتی ثانیه ده قرق ایله یتمش
ایكی كیلومتره آراسنده تحول ایدر . شهابلرك حركتی ، سیاره لرك محرّق مستویلری داخلنده ده اونلرله عینی جهتده
اولمایوب بونلرك حركتلرینك جنسنه نظراً دها زیاده قویروقلی یلدیزلره بكزه تیلدیكنده هیأتجیلر بعضیسی بونلری
تجزی ایتمش قویروقلی یلدیزلرك بر دوكونتوسی اولارق ملاحظه ایتمك ایسته مشدر . شبهه یوق كه شهاب
و حجر سماوی مسئله سی شمدیلك علم هیأتك مبناسی اولان جاذبه قانوننه تطبیقاً هنوز ایضاح اولنه بیلمكدن اوزاقدر .
تصادف سوزلری قاریشان هر حالك بر ایضاحی ده علمی بر ایضاح اولمامسی جهتندن بو غرائب سماویه ده معدوددر .
فقط الهیات علمنه یوكسلنلدیكی زمان بونلره او تصادفلرك بر تصرف اولدیغی آكلاشیلیر . هر نه اولورسه اولسون
شو معلوم كه شهابلر هوا نسیمینك اك یوكسك حدودی اوزرنده زمینه طوغری آقان بر اشتعال و احتراق حادثه سیدر .
حوال نظریه یه كوره ده دیمك اولیوركه بونلر یوقاریده بر بوسباكی كلوب ارضك سمت سماده اولان هواسنه نفوذ
ایدرك اشتعال ایتمیسیدركه بو یعنی سورهٔ صافّاتده كی « شهاب ثاقب » منطوقنه توافق ایدر . دیمك كه بو احتراق
و اشتعال هوانك ارضدن سمایه طوغری اك یوكسك حدلرینه چیقوب كیزلنمسه اولان حرارت قوتریله بر تماس حالنده
وقوعه كلمكده در . بو كیزلی حرارت قوتی ایسه بر آز صوكره آیتده بیان اولنه جغی اوزره جنّلك ، كیزلی شیطانلك
بر اولمیه اولدقلری نار سموم ایله علاقه دار در . و ایشته سورهٔ ملكده و سورهٔ جنده ده كله جكی اوزره قرآنده

بالخاصه شونی جنب دیبورکه شهابلر سمایه قوغوزی جیقمغه ایسته یه جه شیطانلره اتباعیه برخاتم سماوی مرسلدر.
بونلرده ماهیت اعتباریله هم نجوم هم قاسه هم آتشه مشابهتی واردر. وشوحالده حکمت الهیه نقطهٔ نظرندن
بونلرك اشتعالی برخاتم قوادارداح جنیه‌نك احتزازنه وطردینه علاقه داردر. تفسیر قرطبیده دیرکه: شهابلر
بونلری اولدورورمی؟ اولدورمزمی؟ بوخصوصده اختلاف ایدلمشدر. ابن عباس رضی الله عنهما دیمشدرکه: "جرح ایدر
یاقار، یقار، قتل ایتمز" حسن ایسه ابر برخاطفده قتل ایدر دیمشدر. فقط اولکی اصحدر. اهـ. بوشهابلرك
انس شیطانلرینه رجم اولونمسی ایسه یا معنوی رجم اولمقده مجازدر. ویا جن شیطانلری دولایسیله‌در. زیرا
قولاقدن خرسزلغی اولانلرده کیزلی شیطانلر بابادر. وآیتده‌کی شهابك عموم مجازی قبیلندن مادی ومعنوی‌یه شمولی
سیاقه بنا دها موافقدر. ونوسیاقك ذوقنه ایرمك ایچون قرآنه حقنده‌کی "وانا له لحافظون" ایله سما حقنده‌کی
"وحفظناها من کل شیطان رجیم" آیتلری بیننده‌کی مشابهته دقت ایتمك لازمدر. یعنی قرآن سما کبیدر. جمیع
وقدرت الهیه دلائلی ایله دولو اولان سماء ناصل اوجرام نیره وبروج عالیه ایله ناظرینه ایچون تزیین ایدلمش
وشیطانلردن محفوظ طوتولمش وقولاقدن خرسزلری اولانلر بر شهاب مبینه ایله تعقیب ایدلمکده بولنمش ایسه
قرآنده اویله‌در. کواکب وبروج گبی آیت وسوره ایله نظم بدیعی قلوب طاهره ارباب ایچون تزیین ایدلمشدر. واو
محیرکبی رجیم شیطانلردن محفوظدر. اونلر اوکا یوکسه‌له‌مزلر. اولنلر اولسه قولاقدن خرسزلغی ایدرك شیطنت
یاپمغه ایسته‌ینلر بولنورکه بونلرده مبین برشهاب تعقیب ایتمکده‌در. وقرآنك مبینك بوشهابلری ایسه اوشیطانلره
قارشی برجهنم آتشی ایله عذاب الهی یی گوسترره انذار ایتیدیرر.

سماء بویله :

[وَالْاَرْضَ] ارضه کلنجه : — اصحاب نظر ایچون قدرت الهیه دلیلی اوندن‌ده بارزدر. ساده
علوم سماویه دکل، علوم ارضیه ایله‌ده توحید باری مثبتدر. ازجمله [مَدَدْنَاهَا] اونی ایتدك —
سوندوردوب سردك (سورهٔ رعده باقه) اویله‌کی بوزه شیطانلرده بولنه بیلر. بونکله برابر [وَاَلْقَيْنَا
فِيهَا رَوَاسِيَ] اوکا اوطورالتی آغیر طاغلرده اوتورتدق [وَاَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ]
واوندن موزون یعنی متناسب ویا طارتیلی گورشیله بتردك [وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ

لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ] واونده سزده ویزك رازقی اولمادیغڭز كیمسه‌لره معیشتلر ویردك [وَاِنْ
مِنْ شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ] وهیچ برشی یوقدر كه هر حالده اونڭ خزینه‌لری بزم عندمزده
اولماسین [وَمَا نُنَزِّلُهُ اِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ] فقط بز اونی آنجق بر مقدار معلوم ایله ایندیریرز.
— ثروت دنیا متناهی، قدرت الهیه نامتناهیدر.

[وَاَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ] لواقح اولارق ده روزگارلرده كوندردك — لواقح،
لاقح ویه لاقحه‌نڭ جمعیدر. لقاح، آشی دیمكدر. لاقحه، آشیلی ویا آشیجی معنالرینه كلیر.

بو آیتڭ بو مضمونی ده باشلی باشنه بر معجزهٔ علمیه‌در. ابن عباس ده بونڭ تفسیرنده: روزگارلر اشجار
وسحابك لواقحیدر دیه منقولدر. حسن، ضحاك، قتاده ده بونی سویلمشلردر. رازی بونی قید ایتدكدن صوكره
دیركه: اركك دیشی‌یه صویونی القاح ایدرك دیشی حامل اولورجه «لقحت الناقة والقحها الفحل» دینیلیركه اركك
تلقیح ایتدی، دیشی طوتدی، حامل اولدی دیمكدر. بونڭ كبی روزگارلرده بولوتلرڭ اركككلری یرنده جاریدر.
ابن مسعود حضرتلری بو آیتڭ تفسیرنده دیمشدركه: الله تعالی ریاحی سحابی تلقیح ایچون كوندریر. اونلرده صویی حامل
اولوب بولوتلره مج ایدر. صوكره سحابی صیقیشدیرر، بر لقاح كبی آقیتیر.» بو ایضاح روزگارلرڭ سحابی القاحی
بر تفسیردر. فقط اشجاری آشیلاماسنڭ تفسیری ذكر ایتمه‌مشدر. اهـ. یعنی آیتڭ بروجه بالا بالروایه
تفسیرنده روزگارلرڭ آغاجلرده آشیلادیغی منقول اولمقله برابر نه صورتله آشیلادیغی ایضاح ایدیلمه‌سه، بر
مفسر اولدیغی كبی بر طبیب ده اولان فخر رازی ایچونده بو نقطه مجهول قالمشدر. كرچه آغاجك آشیلانمه‌سیله
بری معلوم برشی ایسه ده بونڭ روزگارلر بر مناسبتی یوقدی. نباتاتده روزگارلرڭ یاپابیله‌جكی بر تلقیح یاقین
زمانلره قدر بیلنمیوردی. سورهٔ رعدده بیان اولندیغی اوزره «من كل زوجين اثنين» حقیقتی تكشف
اولرقده، یعنی بو قوده نباتاتڭ چیچكلرنده اركك دیشی چیچكی بولندیغی و ارككڭ دیشی‌یی تلقیحله ثمره ویرمك
اولدیغی آڭلاشلدقدن صوكره‌درك روزگارلرڭ بر آشیجی خدمتی ایفا ایتدكلری آڭلاشلدی. دیمك صورتده «وارسلنا
الرياح لواقح» آیتنده ده «من كل زوجين اثنين» آیتی كبی مجهول بر حقیقت علمیه‌یی خبر ویردیكی بیڭ بوقدر
سنه صوكره تتبع و توضیح ایدلمسیله بناء علیه بو آیتده ده بر معجزه اولدیغی ظاهر اولمشدر.

البته روزكارلرك ناقل و ناشر اولدقلری ایچون فائده‌لرندن بالخاصه بر بغچه‌ده بوتون اشجار و نباتاتك آشیلاماسیدر. بونك حصولی ایچون ده روزكارك بر قدر معلوم ایله موافق و سلیم بر صورتده اسمه‌سی لازمدر. یوقسه تلقیح یرینه تخریب اولور. روزكار، هوانك بر حركت و جریانیدر كه هوانك مختلف صورتده ایصینوب صوغوماسنده‌كی تحولات ایله حصوله كلیر. طبیعتده بو تحولات ایسه حرارت و برودت طبیعتك اوزرنده حاكم تأثیره متوقف اولدیغندن بوتون روزكارلر قوجه‌ریه قوجه‌ری بر تصریف الهی اولدیغی كبی بونلرك تلقیح یاپاجق بر درجه‌ده اسملری ده قوجه‌ریه قوجه‌ری بر لطف ربانیدر.

بونكله برابر دوشونملی صو اولماسیدی بو آشیده نه اولوردی، حیات نه اولوردی؟ اونك ایچون روزكارلره بولوتلری ده آشیلاتیرده [فَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً] سمادن بر صو دخی ایندیردك — یاغمور یاغدیرده [فَاَسْقَيْنَاكُمُوهُ] ده اونی سزه صوندق — طبیعت قالسه نه روزكارلر نه تلقیح اولوردی، نه یاغمور یاغاردی [وَمَٓا اَنْتُمْ لَهُ بِخَازِن۪ينَ] اونی خزینه‌لرده صاقلایان ده سز دكلسكز. — یعنی یاغدقدن صوكره طاغلرده، یایلالرده، قویولرده، كوللرده، صولرده، خزنه‌لرده، كوپلرده، دستیلرده الخ... طوپلایان ده سز دكلسكز، بزز.

بوراده روزكارلرك ارسال، صویك انزال ایله افاده‌سی عینی زمانده بر ده تمثیل ایما ایدر. زیرا «ارسلنا» ارسال رسلی «انزلنا» ده انزال كتابی خاطرلاتیر. و دیمك اولور كه الله طرفندن كوندریلن پیغمبرلرده او ریاح لواقح كبیدر. فیض الهی حامل اولورلر و قابلیتی اولانلره نشر و تلقیح ایدرلر، كتاب منزل ده او باران سماوی كبی ماء حیاتدر.

[وَاِنَّا لَنَحْنُ نُحْي۪ وَنُم۪يتُ] و هیچ شبهه یوقدر كه بز فی الواقع هم حیات ویریرز هم ئولوم — بو هیچ دلیله محتاج اولمایه‌جق بدیهی بر حقیقتدر. فقط اما «ئولدیكمزده مال و ملك وارثلریمزه قالیر یا می؟» دیه‌جكسكز، خایر [وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ] هپسنه وارث ده انجق بزز. — بو دنیاده بر حیات ایله ملك و تصرف ادعا ایدنلر و ایده‌جك اولانلرك هپسی فانیدرلر. ملك مجازیدر، تصرف صوریدر، النده اول و آخر باقی مالك مطلق عظمت شانمزله بز قالیرز.

[وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ] قسم اولسونكه سزدن مستقدملرى ده بيلدك مستأخرلرى ده بيلدك — دوغمقده اولوشده تقدم ايدنلرى ، ايرات رلمقده ايسه يه متقدملرى ده ، تأخر ايدنلرى ، آلمقده ايسه يه متأخرلرى ده ، ويا ايمانده ، كفرده ، طاعتده ، عصيانده اول صفده بولونمقده ايسه بيلديكمز ده ، گرى قالانلرى ، گرى قالمقده ايسه بيلديكمز ده ازلده ولايزالده حقيقةً معلوممزدر .

[وَاِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ] ونسك اوربندرك — يعنى سنى خلقه تربيه ايدوب گوندرن او تأكر گدرگ يا محمد — اونلرى هرحالده حشر ايده جكدر . — مستقدمينه ومستأخرينه عاقبت محشرده طوپلايوب حسابلرينى گوره جكدر . اونلرك ايچنده شمديلك بر اوده اولانلر بيوب ايچوب اكلنه دورسونلر [اِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ] او — ربك — حقيقةً عليم برحكيمدر .

فى الحقيقه :

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ ۚ • وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ •

مآل شريفى

فى الحقيقه بز انسانى بر "صلصال" دن ، مسنون بر بالچيقدن ياراتدق • جانّه ، اونى ده بوندن اول "نار سموم" دن ياراتمشدق •

[وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ] قسم اولسونكه بز انسانى بر صلصالدن ، بر حمأ مسنوندن خلق ايتدك — يعنى انسان نوعنى ايلك ابتدا بز ، خميرطينتى قورى بر چيك

چامورده ، تغییر و تحول ایله صورت مخصوصه‌ده بولنان قوقلمش قوقار بر بالچیقدن یاراتدق .

صلصال ، سس ویرن یعنی دوروق ایکن زمانه تینقیردار ، قوری پیشمه‌مش چیك چامور . طینه یابس

غیر مطبوخ (صلصال) درکه پیشمه‌یه اولورسه ، کرمیت کبی فخار اولور . نته‌کیم سورهٔ رحمنده « من

صلصال کالفخار » بیورلمشدر .

حمأ ، اوزون مدت صو ایله بوزشابوب تغیر ایتمش چیلوله قوقار چامور یعنی بالچیقه دیرلر . که

مفردی همزه وزننده « حمأة » در .

مسنون ، بونك تفسیرنده مفسرین برقاچ قول نقل ایتمکده درلر :

١ — ابن سکیت دیمشدر که ابو عمرو دیدکلری « مسنون ، متغیر دیمکدر » دیوردی . بونك

بیاننده ابو الهیثم ده دیمشدر که « سن الماء فهو مسنون » دینلدیکی « تغیر » دیمکدر . و لو ادرتیل « لم یتسنه »

درکه « لم یتغیر » دیمکدر . زجاج ده دیمشدر که بو لفظ « انه موضوع علی سنة الطریق » ده سنة طریقه

یعنی یول کنارنده قوتلمش اولمقدن مأخوذدر . چونکه بویله اولان هرحالده بر شئ تغیر ایدر .

٢ — دینلمشدر که مسنون ، محکوك یعنی سورتلمش ، قازنمش ویا بیلنمش دیمکدر که قلتشك

سورتدکلری زمانه « سننت الحجر علی الحجر » تعبیرندن مأخوذدر . نته‌کیم بیلدیگی به « مسن » و سورتلوکنه

ایکیسنك آراسندن چیقانه قازینتی یه « سنین » دینیلیر دیو قوقاردر . بارمیه تغیر دانشه بونده ده

لازمیدر .

٣ — ابو عبیده دیمشدر که « مسنون » مصبوب یعنی دوکولمش دیمکدر . « سننت الماء علی وجهه » دینیلیر .

٤ — سیبویه دیمشدر که « مسنون » بر صورت و مثال اوزره مصور دیمکدر . بونك بر صورت

مخصوصه سی دیمك اوله « سنة الوجه » دن مأخوذدر [١] و هرحالده بر شیئك سنتی تعبیری ده بوندن

مأخوذدرکه موضوع علیه اولان مثالی دیمکدر . الخ ... بو صورتده « حمأ مسنون » انسانه صورت نوعیه سی

ایچون مستعد اولان بر صورت مخصوصه یه افراغ ایدلمش بر بالچیق دیمك اولور . صوکره « من حمأ مسنون » ترکیبنده

[١] قاموسده دخی مذکور اولدیغی اوزره چهلینجه دلبر چکه یوزنه « کلمه حسنة سهلة » باخود چهره‌سی دروفی توغالما سو یوجه اولان

کیمسه یه « مسنونة الوجه » دینیلیر .

ایکی وجه واردر. بریسی «صلصال» ه صفت اولمسیدرکه «بر صورت مخصوصه ده تصویر ایلمش، تغیر ایتمش قالبه دوکولمش بر بالچیقدن متحصل بر صلصالدن» دیمک اولور. بو تقدیرده صلصال، حمأ مسنوندن یاپیلمش دیمک اولور. ابو البقا، و زمخشری بونی ترجیح ایتمشلر ایسه ده مفید دکلدر. زیرا قوری چامورک پیشمسندن حصول کلدیکنی آکلاتمق لزومسز اولدیغی کبی انسان خمیرینک صلصال حالنده ایکن انسان صورتنده بولندیغی ده عمومیتله مسلم دکلدر. ایکنجیسی بدل اولمسیدرکه صلصالدن بر حمأ مسنوندن دیمک اولور. ابو حیانک ذکر ایتدیکی وجهله چوغی بدل اولمسنی ترجیح ایلمشلردر. بز ده بونده اصرار ایتمک ایسترز.

اولا صلصال، صوکره ده اوندن بر صورت مخصوصه یه افراغ اولنوب انسان مایه سی تشکیل ایتمش اولان حمأ مسنوندن یاپیلمش و انسان اوندن خلق و تسویه ایلمش دیمک اولور. و شو حالده صلصال، صو ایله اختلاط ایتدکدن صوکره سوزولوب قوری چامور حالنه کلمش بولنان، ارضک رطوبتدن خالی اولان خام طاقتیر حالنی ارائه ایدرکه طبیعت اعتباریله بونده حیات تصور اولنه مز. و بونک بالخاصه «صلصال» تعبیریله افاده سی، انسانک ارضدن براز طبیعت اولارق ظهوری ممکن اولمدیغنی کمال وضوح ایله آکلاتمق ایچوندر. اوله یا خام طاقتیر بر قوری چامورک طبیعتی، حیاته ضد بر ضددر. طبیعت قالسه بونده انسان ویا حیوان شویله طورسون بر دانه بیتیرمک امکانی بیله یوقدر. فقط شو محققدرکه بوندن انسان یاراتیلمشدر. بو ایسه طوغریدن طوغری یه الله تعالانک صنع قدرتنه، علم و حکمتنه دلیل باهردر. طبیعت کندینه براقیلنجه هیچ دکیشمه سی اقتضا ایدرکن الله تعالی اونی یوموشاتوب تغییر ایده رک بر بالچیق حالنه تحویل ایتمش و او بالچیغه صنع و حکمتیله اویله بر سنت ویرمشدرکه بونکله خلقت انسانیه مسنونه اولان یعنی سنت الهیه جریان ایتمکده بولنان مایه حصوله کلمشدر. بناءً علیه دیه بیلیرزکه «حمأ مسنون» انسان خمیری اولان نطفه در. فی الواقع نطفه هر معناسیله مسنوندر یعنی هم متغیر، هم محکوک، هم مصبوب، هم ده بر سنت اوزره مصور بر بالچیقدر. بو مسنون بالچیغه «طین لازب = یاپیشقان بر چامور» «سلالة من ماء مهين = سلاله اولمش حقیر بر صو»، «نطفة امشاج» دیمک ده صحیحدر. بو مفهوم نوع انسانینک بوتون افرادنده جاریدر. انجق انسانک ایلک فردی اولان آدم، ایلک انسان اولدیغی کبی اونک یاراتیلدیغی او مسنون بالچیق ده ایلک اول اوندن سنت اولمش ایلک تخمردر. حاصلی آدم دخی ایلک اولارق

نطفه ماهیتی ایسه بر بالچیقدن یارادلمشدر. «خلقنا الانسان من نطفة» اولدیغی حقده ده صادقدر.
شویله که او نطفه، بر انسانڭ ایچ صویوندن دکلدر. اونڭ اصلصالی اولادی کبی بر انسانڭ بدننده واقع اولمشدر.
بونکله برابر الحالة هذه بوتون انسانلرده اونڭ کبی صلصالدن بر حمأ مسنوندن خلق ایدلکده در. شویله که
ایلکر بو حمأ مسنون، انسانڭ تغذی ایتدیکی نباتات و حیوانات جسملرندن کچرک ینه بر انسان جسمنده
اصلصالی بولمقده در. ایشته انسان دنیلن مخلوق، اساسی اعتباریله بویله حقیر بر شیدر. الله تعالانڭ
علم و حکمتی، صنع قدرتی اکرامیدر که شونلری طوپراقدن ایچ صویوندن بر بالچیقدن یاپیشه دا قوقولی بالچیقدن
انسان یاراتمقده در.

[وَالْجَآنَّ] جانّی ده — جنّ جنسی تشکیل ایدن کزلی مخلوقی ده [خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ
مِنْ نَارِ السَّمُومِ] اوندن اول نار سمومدن یعنی شدتلی سام آتشندن خلق ایتمشدک. —

سموم، لغتده آتش اثری کبی اسن حیجانلی روزکاره اطلاق ایدیلیر که سام یلی تعبیر اولنور.
و حرور دخی دینیلیر. ابن جریرڭ بیانته کوره بعضیلری اهل عربیه حروری کوندوز اسنه تخصیص ایتمشدر. بر
حدیث شریفده ده سمومڭ بر جهنم یالیکی «لفحهٔ جهنم» اولدیغی خبر ویرلمشدر.

سام، سم ماده سندن فاعل، سموم ده اونڭ مبالغه سی فعول صیغه سیدر. سم، زهیر، بر ده
«سم الخیاط» کبی اینجه دلیک معناسنه کلیر. ترکیمزده کی تن کوزلرینه و هوانڭ نفوذ ایتدیکی کیزلی دلیکلره
«سامه» جمعنده «سام ویا سمات» و جمع الجمعنده «مسامات» دینیلیر. بناءعلیه سام و سموم، مسامانه
نفوذ ایدیجی ویاخود زهیرلهییجی معناسنی افاده ایدر. داورووزکارڭ بو نامی آلمسی ده بو حیثیتلردن
بریسی ویا هر ایکیسی ملاحظه اعتباریله در. جانڭ نار سمومدن خلق ایدلمش اولمسی، جن و شیطانڭ انسانه
کیزلی مساماتندن حلول ایدهجک، زهیرلهیهجک، یاخود بر یاقیجی اولدیغنی اشعار ایدر. ابن عباسدن
روایت که «شو بیلدیکمز سموم، جانڭ یاراتیلدیغی سمومڭ یتمش جزئندن بر جزئیدر» دیمش. دیمک
انسان یاراتلمزدن اول، جانڭ خلق اولندیغی مرحله ده ارضده حیات وحشتلی آتشلی ایدی یوسه.

شمدی ده شونی اوقو که:

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ
مَسْنُونٍ ● فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ ف۪يهِ مِنْ رُوح۪ي فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ ●
فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ ● اِلَّٓا اِبْل۪يسَؕ اَبٰٓى اَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِد۪ينَ
● قَالَ يَٓا اِبْل۪يسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِد۪ينَ ● قَالَ لَمْ اَكُنْ لِاَسْجُدَ لِبَشَرٍ
خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ ● قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَج۪يمٌ ●
وَاِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰى يَوْمِ الدّ۪ينِ ● قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْن۪ٓي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ●
قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَر۪ينَ ● اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ● قَالَ رَبِّ بِمَٓا اَغْوَيْتَن۪ي
لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَع۪ينَ ● اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ
الْمُخْلَص۪ينَ ● قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَق۪يمٌ ● اِنَّ عِبَاد۪ي لَيْسَ لَكَ
عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاو۪ينَ ● وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ
اَجْمَع۪ينَ ● لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ ● اِنَّ الْمُتَّق۪ينَ
ف۪ي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ● اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ اٰمِن۪ينَ ● وَنَزَعْنَا مَا ف۪ي صُدُورِهِمْ
مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِل۪ينَ ● لَا يَمَسُّهُمْ ف۪يهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَج۪ينَ ●

مآل شريفى

و دوشون او وقتى كه ربك ملائكه يه : بن، ديمشدى : صلصالدن، مسنون بر بالچيقدن بر بشر خلق
ايده جكم ● بنا عليه اونى تسويه ايتديكم و ايچنه روحمدن نفخ ايتديكم وقت درحال اونك ايچون سجده يه قپانڭ
● اوندن اوزره ملائكه، هپسى طوپدن سجده ايتديلر ● انجق ابليس سجده ايدنلر ايله برابر اولمقدن ابا ايلدى
● يا ابليس، ديدى : سنده نه يه سجده ايدنلر ايله برابر اولمادك؟ ● بن، ديدى : بر صلصالدن، بر مسنون بالچيقدن

یاراتدیغک بر بشره سجده ایتمم قابل دکلدر ● او حالده، دیدی: چیق اورادن، چونکه سن رجیمسک و بو لعنت جزا کوننه قدر اوزرکده در ● ربم! دیدی: اویله ایسه بکا اونلرک بعث اولنه جقلری کوننه قدر مهلت ویر ● هایدی دیدی: سن وقتی معلوم کوننه قدر مهلت ویریلنلردنسک ● ربم! دیدی: بنی آزدیرماکه قسم ایدرم که هر حالده بن اونلره ارضده تزیینات یاپاجغم و هپسنی اغوا ایده جکم ● آنجق ایچلرندن اخلاصه ویریلمش قوللرک مستثنا ● بو، دیدی: بر جاده «تعهد ایدرم» دوسدوغری حقیقت او قوللرم، سنک اونلر اوزرنده بر سلطانک یوقدر، آنجق آزغینلردن سکا اویانلر باشقه ● البت بونلرک ده هپسنک موعدلری شبهه سز جهنم ● اونک یدی قاپوسی واردر، هر قاپویه اونلردن بر جزء مقسوم ● البته متقیلر، جنتلر، پیکارلر ایچنده ● کیرک اورایه سلامتله امینا ایسه ● سینه‌لرنده‌کی کیندن صویمشزدر ده اخوان اولارق کوشکلر اوزرنده قارشی قارشی‌یه اوطورورلر ● اوراده کندیلرینه هیچ بر زحمت طوقونمامز، اونلر اورادن چیقاریلاجق ده دکلدرلر ●

[وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ] ربک ملائکه‌یه دیمشدی: [اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ] محققه بن، قورو چامورلردن بر بشر خلق ایده جکم [فَاِذَا سَوَّيْتُهُ] بناءً علیه بن، اونی تسویه ایدوب — او یاپیشیغی تام بر بشر خلقتنه، منتظم بر انسان قوامنه قویوب [وَنَفَخْتُ ف۪يهِ مِنْ رُوح۪ي] ایچنه روحمدن نفخ ایتدیکم وقت — بوراده «روحی» اضافتی بر اضافت تشریف، نفخ تعبیری ده بر تمثیلدر. یعنی ماده‌نک استعدادینی کمالنه کتیردکده باقلنه «قل الروح من امر ربی» منطوقنجه الهی بر امر اولان روحمدن فیض ویردیکم وقت [فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ] اونک ایچون سجده‌یه قاپانک — الهی امریمه مطیع اولارق یره دوشوک. او روح بولنان انسانه انقیاد ایدک. ایشته الله، او یاپیشیغه خلق ایتدیکی بشری روحیله بویله یوکسلتمشدی، بونک اوزرینه باقک نه اولدی؟:

[فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ اِلَّا اِبْل۪يسَ] — الی آخر القصه، سوره بقره‌یه

و سوره‌یه ادامه باقه .

[إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ] يعنى بعث كوننه قدر دكل، عندالله معلوم اجل كوننه قدر
ــ كه «ونفخ فى الصور فصعق من فى السموات ومن فى الارض» آيتى بيان بيوريلان نفخهٔ اولى كونيدر.
احنف بن قيسدن منقولدركه: «مدينه‌يه واردم، ديمش، واردم امير المؤمنين عمر رضى الله عنه ايله
برده واردم كه بويوك بر حلقه طوپلانمش اورادا كعب الاحبار، ناسه وعظ ايديور، ديوردى كه: «آدم
عليه السلام وفاتلرى كلديكى زمان يارب! دشمنم ابليس، بنى بو حالده كوريجه كنديسى يوم قيامته قدر
انظار ايلنمش اولدقنى سونه‌جك، بكا شماتت ايده‌جك ديدى، جواب ويريلدى كه: يا آدم! سن جنته
اعاده اولنه‌جقسك، اولعينه ايسه اولينك و آخرينك عددى قدر اولوم آجيسنى طاتديريله‌رق انظار و تأخيره
اولنمشدر. صوكره آدم، ملك الموته، اوكا اولومى ناصل طاتديره‌جقسك؟ وصفنى آكلات! ديدى.
وقتاكه توصيف ايتدى، آدم: يارب! كافى ديدى. بونك اوزرينه ناس، هيجانه كلديلر «كعب بابا آكلا نه
ديدى، او ناصل؟ كعب ابا ايتدى، الحاح ايتديلر، بناءً عليه ديدى كه: الله سبحانه، نفخهٔ اولى عقبنده
ملك الموته ديه‌جك كه: سكا يدى سما و يدى ارضين اهالیسنك قوتنى ويردم و بوكون سكا بوتون سخط و غضب
كسوه‌سنى كيديردم، غضب و سطوتمله ايندير، او رجيم ابليسه، آرتق اوكا اولوم آجيسنى طاتدير. ثقلينده
اولينك و آخرينك آجيديغى اضعافاً مضاعفه محتوى اولمق اوزره. بوتون عمت زاراضى كوكلت، برابركده غيظ
وغضبله دولمش يتمش بيك زبانى، هر برينده جهنم زبانيلرندن طورونقرندن زنجيرلر، طوروقلر بولونسون
جهنم قاپیلرندن يتمش بيك قاپى ايله اولعينك قوتمسنه چاره چيقوب چيقاريك، سالكده چيقانير، بنيانه
قاپیلرى آچيلسون. بناءً عليه ملك الموت اويله بر صورت ايله ايندجك كه اوكا سماوات و ارضك اهاليسى باقسه
هولندن درحال اولورلردى. اينه‌جك، ابليسه واروب «دور، يا خبيث! آرتق سكا اولومى طاتديره‌جغم
چونكه عمر سوردك، نيجه قرنلر اضلال ايتدك. ايشته بو، او وقت معلومدر» ديه‌جك، لعين مشرقه
قاچه‌جق، باقه‌جق ملك الموت كوزلرينك اوكنده، مغربه قاچه‌جق، ينه كوزلرينك اوكنده، دكزلره داله‌جق، دكزلر
قبول ايتميه‌جك. حاصلى ارضك هر طرفنه قاچه‌جق، صيغنه‌جق، قورتوله‌جق هيچ بر محل و ملاذ بولاميه‌جق

صوكره دنیانك اورته‌سنده، آدمك قبری یاننده دوراجق و باشقه یرده نه. مغربدن مشرقه طوغری بر قدره سوره‌جك زمان آدم علیه السلامك هبوط ایتدیكی موضعه وارنجه‌یه قدر بر قوركبی اولاجق، زبانیه قانجه‌لری طاقوب، دیرجه‌جكلرده دیكری چكه‌جك والی حیث یشاء الله نزع و عذاب ایچنده قالاجق. او بویله جان چكیشدیركن آدم و حوا ده قالقیب دشمنكز اولان ناصل طادیور باقیكز دیه‌جكلر، قالقاجقلر اوندن چكدیكی عذابك شدتنه باقاجقلر ده «یارب! بزه نعمتكی اتمام ایتدك» دیه‌جكلر.» اهـ.

او وقت معلومه قدر انظار ساعده بخش اولان ابلیس [قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي] یاربی! دیدی: بنی ازدیرماغه قسم ایدرم كه دنیا ازغینلغه حكم ایتدیك سببیله — یعنی نزد حقده مطرود، خیر و رحمتدن تبعید ایله‌سه بر ملعون بولدیر انظار و امهال ساعده‌سنه نائل اولنجه شیماریده‌رق ازغینلغه بر تشویق تحقق ایدی. بونی شیمارتمانك حقی ایچونده دیاچیانوردن فلحه اولسانی استغفار ایدوب بكده انم دیكدن طولایی بنم ازغینه عاصی اولدیغمه حكم ایلمككدن سببیله [لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ] لهم ماده بن، اونلره ارضده تزیینات یاپه‌جغم — یعنی ماده‌لری بهانه ایده‌رك اوقوری چیاسوری اوقوغاره بالجمله اونلره ایچونه سوكیوب انسانك اصل مدار اعتلاسی اولان روحه دهاخوسه دهانیه دهانیتلی كوستره‌جگم [وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ] ولهم ماده هپسنی اغوا ایده‌جگم [إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ] انجق ایچلرنده مخلصین قوللرك مستثنا — یعنی خالص طاعتك ایچون چكیلنسه تكسز، خالص قوللرك الیقومازلر. ابتدا بشرك ماده‌سنه باقدرن علی الاطلاقه سفلیتنه حكم ایدن و اوزره تحكم ایده‌بیله‌جگنه قائل اولان ابلیسك بو راده بو استثناسی شبهه یوقدر كه انظاره مجبور اولان بر اعترافدر. اوندن ایچوندر:

[قَالَ] الله تعالی بویوردی [هَذَا] ایشته بو — دیدیكك، مخلصلری استثنا ایده‌رك ازتیه جهتلی اعتراف ایتدیكك اخلاص و توحید [صِرَاطٌ] بر جاده، بر قانوندر كه [عَلَيَّ] بكا عائددر. — یعنی بكا ایصال ایدر یاخود بنم تكفلمده [مُسْتَقِيمٌ] دوس طوغریدر. ——

یاخود ایشته بنم تعهد ایتدیكم دوس طوغری یول، قانونه عهده شودر:

[إِنَّ عِبَادِي] حقیقةً قوللرم [لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ] اونلره سنك

سلطانك یوقدر. — یعنی نه زوراً الزام ایده جك حجتك، نه فعلاً تسلط و تصرف ایده جك قدرت

و سلطنتك یوقدر. [إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ] انجق سڭا اتباع ایدن ازغینلر مستثنا —

یعنی انجق اونلره سوزیڭی کچیره بیلیرسك. فقط او ده سنك سلطانك ایله دکل اونلرك اختیارلرینی سوء استعمال

ایدرك سڭا اویمالری، آرقه‌ڭه دوشمه‌لری طولاییسیله‌در. یوقسه بونلرده تسلط ایده مدیکڭ کبی دیکرلرینه ده

ایده مزسك. نته‌کیم صوڭنده «وما كان لي عليكم من سلطان الا ان دعوتكم فاستجبتم لي فلا

تلوموني ولوموا انفسكم» دیه‌جکی سورهٔ ابراهیمده بیان اولونمشدر.

[وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ] شبهه‌سز جهنم ده اونلرك هپسنك محقق موعدیدر. —

او ابلیس تبعه‌سی ازغینلرك متبوعلری ایله برابر هپسنك موعود یریدر. [لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ]

اونك، او جهنمك یدی قاپوسی واردر. — یعنی کرك جهنمك کندیسی طولاییسیله یدی مدخلی ویاخود ازغینلرك

انواع و درجاتنه گوره. اولا جهنم، صوڭره لظی، صوڭره حطمه، صوڭره سعیر، صوڭره سقر، صوڭره جحیم، صوڭره

هاویه نامنده یدی قاپوسی واردر. [لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ] که هر قاپی ایچون اونلردن

(او ازغینلردن) بر جزء، تقسیم اولونمشدر. — ابو السعود تفسیرنده احتمال که دیر؛ یدی یه حصری

مهلکاتك حواس خمسه محسوساته قوهٔ شهویه و غضبیه مقتضیاتنه منحصر اولمسندندر. اهـ. مافیه بونده دیکر بر

احتمال دها واردر که لسان شرع نقطهٔ نظرندن دها معقولدر. زیرا جهنم قاپولرینك یدی اولمسیله جنت قاپولرینك

سکز اولمسی آراسنده بارز بر مناسبت واردر. بو مناسبتله دینیلیر که بو قاپیلرك اعضای مکلفه ایله علاقه‌لری

اولمسی ملحوظدر. معلومدر که نفس انسانینك اعضای مکلفه‌سی سکزدر: قلب، لسان، سمع، بصر، ال،

ایاق، آغز، فرج، بونلردن یدیسی ظاهر بریسی باطندر که او ده قلبدر. طوغریدن طوغری حقه ناظر اولان قلب

قاپیسی آچیق اولورسه بو سکز اعضانك هر بری امرنده اولور ده حرکت ایدرك جنته بر مدخل اوله بیلیر. فقط

باطنده روح کورلنمه، قلب قاپیسی قاپانمه بولونورسه ظاهرده کی یدی اعضانك هر بری جهنمه آچیلمش

بر مدخل اولورلر. ایشته جنت قاپولری سکز اولدیغی حالده جهنم قاپولرینك هر برینه بر جزء مقسوم اولمه‌دن ده

یری اولماسی الله اعلم بو حکمته مبنیدر. «ونفخت فیه من روحی» مفاد جلیلنه ایمانه رسوخ قابلیتی اولانده

قلب، جهنمه قاپالیدر. اونده یالکز جنته کیریلیر، الله ایله کیریلیر. قلبی اکیجه اولانه شیطانه ادعا ایدن، الله کفر و عصیانه

توقی ایدر. اونلر ایسه:

[إِنَّ الْمُتَّقِينَ] هر حالده متقیلر — شیطانه اویمقدن صاقنانلر، کفر و عصیاندن قورونانلر

[فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ] جنتلر و پیکارلر ایچنده مستقردرلر. — ای متقیلر [ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ

آمِنِينَ] اوراره سلام ایله، کمال سلامت و امنیت ایچنده کیریکز. — یعنی ای انسانلر، ای محمد امتی، ابلیسه تابع

اولمقدن صاقنکز. اللهک وفاسنه، توحید و اسلام دیننه، اللهک رسولنه اتباع ایدیکز، قلبلریکزده غل و غش

آتوب متقی اولیکز ده متقیلردن اولانلر او جنات و عیونه امین ایچنده کوکلکز سلام ایله داخل اولیکز. او جنات

و عیونده هر وجهله قورونمه، امینه سالم بر دار السلامدر. اوراده خارجده بجاهده اولنه بجهتی کبی [وَنَزَعْنَا

مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ] بز اوندن، او جنات و عیونده کی متقیلرک سینه لرنده کی ایچکلر، کینلر

سوکوشدر. — اهل جنتک کوکلنده غل و غش قالماز، حقد و کینه دویماز. یعنی انتهار اسلامک شعارنده

بیچیده کینه طوتمزلر. الله متقی قلبلرده کینه براقماز. حاشیده اولمشسه سیلر. نه کیم حضرت علیدن منقولدر که

«امید ایدرم، دیمیش، عثمان و طلحه و زبیر ایله بو بزده اولورم». رضوان الله تعالی علیهم اجمعین.

[إِخْوَانًا] او یرده هپسی اخوان اولارق [عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ] متقابل تختلر،

قارشیلقلی کوشکلر اوزرنده صحبت ایدرلر. — یعنی هیچ بری دیکرینه صیرتنی دونمکسزین یوز یوزه، سویشه

سویشه باقارلر [لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ] اوراده اونده هیچ بر زحمت سوایمز — هر نه ارزو

ایدرلرسه زحمتسز، مشقتسز حصوله کلیویرر [وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ] هم اوراده چیقاریلمجه

دکلدرلر. — ابدا مخلددرلر.

رسولم:

نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۙ • وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ •

مآل شریفی

خبر ویر قوللریمه که حقیقةً بن، بنم اول غفور، اول رحیم ● بونکله برابر عذابم ده عذاب الیم ●

بونی ماضیده بعض مثاللرله ایضاح ایتمک اوزره :

وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰهِيمَ ● اِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ
اِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ ● قَالُوا لَا تَوْجَلْ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ● قَالَ
اَبَشَّرْتُمُونِي عَلٰٓى اَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ● قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ
فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِطِينَ ● قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهٖٓ اِلَّا الضَّٓالُّونَ ● قَالَ
فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ● قَالُوٓا اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ ● اِلَّٓا اٰلَ لُوطٍ
اِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ اَجْمَعِينَ ● اِلَّا امْرَاَتَهُ قَدَّرْنَٓا اِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ ● فَلَمَّا جَٓاءَ
اٰلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ● قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ● قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ
بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ ● وَاَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ ● فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ
بِقِطْعٍ مِنَ الَّيْلِ وَاتَّبِعْ اَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ اَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ
تُؤْمَرُونَ ● وَقَضَيْنَٓا اِلَيْهِ ذٰلِكَ الْاَمْرَ اَنَّ دَابِرَ هٰٓؤُلَٓاءِ مَقْطُوعٌ مُصْبِحِينَ ● وَ
جَٓاءَ اَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ● قَالَ اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ ● وَاتَّقُوا
اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ ● قَالُٓوا اَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ ● قَالَ هٰٓؤُلَٓاءِ بَنَاتِٓي اِنْ
كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ● لَعَمْرُكَ اِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ ● فَاَخَذَتْهُمُ
الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ● فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ ●

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ ۝ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ۝ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ۝ وَإِن كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ ۝ فَانتَقَمْنَا مِنْهُمْ
وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ۝ وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِينَ ۝ وَآتَيْنَاهُمْ
آيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ۝ وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ ۝ فَأَخَذَتْهُمُ
الصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ ۝ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝

مآل شريفی

هم اونلره ابراهيمك مسافرلرندن بحث ايت • او وقت كه يانته كيرديلرده، سلام ديديلر،
بز ديدي: سزدن جداً قورقيورز • قورقما ديديلر: بز سكا عليم بر اوغول تبشير ايديورز •
بني مي، ديدي: تبشير ايديكز؟ بكا اختيارلق كلوب چاتمشكن، آرتق بني نه صورتله تبشير ايديورسكز؟ •
سني ديديلر: اوجهه ايله تبشير ايتدك، اويله ايسه اميدسزلردن اولمه • ربنك رحمتندن ديدي: صاپيقلردن
باشقه كيم اميد كسر؟ • اي مرسللر، ديدي: بوندن صكره مأموريتكز نه در؟ • جواب اولسون ديديلر:
بز مجرم بر قومه كوندرلدك • انجق آل لوط مستثنا، بز اونلرك هپسني بالجمله قورتاره جغز • انجق
قاريسني تقدير ايتدك اوكيتنده قاله جقلردندر • بوندن اونلره وقتاكه آل لوطه رسوللر كلديلر • سز،
ديدي: جداً ادراك اولونمياجق بر قومسكز • يوق ديديلر، بز سكا اونلرك شك ايدوب طوردقلري كتيردك
• همان كيجه نك بر قسمنده اهلكي يورو ده سن آرقه لرندن كيت و ايچكزدن هيچ بركيمسه آرديته باقماسين،
امر اولندیغكز يره كيديك كيدك • اوكا قطعي اولاراق شو امري وحي ايتدك: صباحه چيقارلركن شونلرك آرديلري
قطعياً كسيله جك • شهر اهاليسي ده خبر آلوب كيف ايچنده كلمشلردي • آماندن ديدي اونلر بنم مسافرلرم
آرتق بني رسوا ايتمه يك • اللهدن قورقيك، بني اوتاندرمايك • سني ديديلر، عالمده نهي ايتمه دكلمي؟
• تاشونلر قيزلرم، اكر ياپاجقسكز ديدي • يولم! عمريكه قسم اولسونكه حقيقةً اونلر سرخوشلقلری

ایچنده ، حفظ ایتدکلرینی بیلمیورلردی ● دیرکه شرایله وقتنه کیره‌جکلری حد ده ، بونی ده صیحه طوتوردیردی
● دجال شهرلرینک اوستنی آلتنه کتیریوردن واونلرینه بجیلدن طاشلر یاغدیردن ● البته بونده
فکر وفراستی اولانلره آیتلر وار ● هم اوجرابه یول اوستنده دورییور ● البته بونده ایمانی اولانلر
ایچون بر آیت وار ● حقیقة اصحاب ایکه ده ظالملر ایدی ● اونلردن ده انتقام آلدق ، ایکیسی ده
آیا آچیق اوکرده بولونیور ● حقیقة اصحاب حجر دخی پیغمبرلری تکذیب ایتدیلر ● بز اونلره آیتلریمزی
ویرمشدک ده اونلره اعراض ایدیورلردی ● طاغلرده امنیتلی اولر یونتیورلردی ● بونلری ده صباحلیه
صیحه طوتوردیردی ● ده او کسب ایده کلدکلری شیلردن کندیلرینه هیچ فائده‌سی اولمادی ●

[أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ] — ایکه . لیلک کبی صیق ، بربرینه قاریشمش آغاج دیمکدر . اصحاب ایکه
اصحاب مدینه کبی شعیب علیه السلامک مبعوث اولدیغی بر قومدرکه یرلری آغاجلق اولدیغندن بو نام ایله تسمیه اولونمشدر ،
روایته کوره آغاجلری مقل یعنی کونلک آغاجی ایمش .

[فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ] — سورهٔ شعراده « فاخذهم عذاب یوم الظلة » بابنده . [وَإِنَّهُمَا]
حقیقة ایکیسی ده — یعنی قوم لوطک سدومی خرابه‌سی ایله ویاخود ایکه ایله مدینه [لَبِإِمَامٍ مُبِينٍ]
آچیق یولده ، کوز اوکنده‌درلر .

دها اول [وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ] قسم اولسون که حجرلیلر — یعنی حجر نام محلده هلاک
اولمش اولان ثمود قومی [الْمُرْسَلِينَ] اللهک کوندردیکی پیغمبرلری یعنی صالح علیه السلامی ودولاییسیله
بوتون پیغمبرلری تکذیب ایتمشلردی [وَآتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا] بز اونلره آیتلریمزی دخی ویرمشدک — او
پیغمبرلرک معجزه‌لرده کوسترمشدک [فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ] ده اونلر بونلردن اعراض ایدیورلردی
— باقمیورلر ، آلدیریمیورلردی .

[وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا] داغلرده اولر یونتیورلردی — بویله صنعتلی
ومتانتلی ایدیلر . بو صورتله [آمِنِينَ] امین برحالده بولندقلرینه قانع اولیورلردی . — صنعتلرینه ، قوتلرینه

اولرینی، تپه‌لرینی صاغلاملغنه گووه‌نیور، بونلری ییقلماز، تخریب اولونماز، کندیلری عذاب وهلاکدن

قورتولورز صانیورلر.

[فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ] دیرکسه بر صباح کندیلرینی او صیحه یاقالایویردی. —

عذابک وعد اولندیغی دردنجی گونک صباحی تیترزه یاطلا یه صیحهٔ هلاککه اونی بر رجفه یعنی زلزله تعقیب

ایتمشدی (سورهٔ اعراف وسورهٔ هود ده باقه) [فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ] ده

کسب ایده‌گلدکلری شیئ کندیلرینی قورتاره‌مادی — اوقدر نعمت حصونده قونه، اوغراشوب قازاندقلری

ثروت، یاپدقلری اولر، قالهر هیچ بر شیئه یارامادی.

لکن سعی وکسب مفید اولملی دگلمی ایدی؟ نه دن اولمادی؟ دینه جک اولورسه؛

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَٰوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ
فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ • إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ • وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ
سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ • لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ
أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ • وَقُلْ
إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ • كَمَآ أَنزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ • الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ
عِضِينَ • فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ •

مآل شریفی

اوت بز سماوات وارضی وبینلرندکی هپ حق ایله خلق ایتدک وایشته ساعت محقق گله‌جک، شیمدی سن صفح جمیل

ایله معامله ایت • چونکه ربک او، اویله خلاق، اویله علیم • جلالم حقیچون سکا سبع مثانی‌یی وقرآن عظیمی ویردک

• صاقین اونلردن بر طاقمنی ذوقیاب ایتدکمز شیئه گوز آتمه، وانلره قارشی کدر ده اولمه ده مؤمنلره قنادیکی

ایندیر • ودیکه حقیقتاً بن اوذکر مبینم بن • طبقی ایندیردیکمز کبی او تقسیمجیلره •
او ، قرآنی قسم قسم تفریق ایتدیلر • که ربک حقی ایچون بز اونلرک هپسنه مطلقا صوره جغز •

[وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا اِلَّا بِالْحَقِّ] اویله یا بز سموات وارضی ونلرک آرالرنده کیلری آنجق حق ایله خلق ایتدك . — باطل و بیهوده اولرق دکل ، حقسزلقده دکل حق تعالی قرشیسنده بر وجه حق ایله یاراتلشدر . هپسی عدل وحق ایله قائم و حقوقه مخصوصیتی حائزدر . و بونده بو حقوقك محافظه سی حق تعالانك حقیدر . اونك ایچون حق و حقوقی طانیمایانلر ، آیات حقی انکار ایدن حقسزلرك اهلاك و تعذیبی ایله مسئولیتی بولونوب نشأة حقوق عمومیه سی مقتضیاتندن برحق وحقی ابطاله مصروف اولان کسبلرك حقی د باطل و هدر اولمقدر .

[وَاِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ] وحقا بودرکه ساعت هرحالده کله جکدر . — ده سنی تکذیب ایدنلرك الله اووقت جزالرینی ویره جکدر . ای رسول حق [فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ] بناءً علیه سن شمدی صفح جمیل یاپ — حسن صورتله اعراض ایت آلدیرمه ، جزالرنده استعجال ایتمیوب اذیتلرینه تحمل ایده رك حلم ایله معامله ایت [اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ] محققدرکه سنك ربك بیلانهایه خلاقدر — سنی و اونلری و سائر موجوداتی یاراتان و حیوده یاراتیجی اولان ، وعلی الاطلاق خالقلك منحصراً کندیسنك حقی بولنان خلاقدرکه داها نلر یاراتیه جقدر ، هم [الْعَلِيمُ] بیلانهایه علیمدر . — سنك و اونلرك و بوتون مخلوقاتك احوالنی تفصیلاتیله بیلیر . آرالرده جریان ایده جك شیلرده هیچ بری اوکا خفی دکلدر . بنا علیه هر خصوصده اوکا اعتماد ایتمك اونك حکمنه تفویض ایلمك کرکدر . اوبیلیورکه بوکون صفح جمیل ، سنك ایچون سیفدن داها موافق ، داها خیرلیدر .

[وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِى وَالْقُرْاٰنَ الْعَظِيمَ] قسم اولسونکه سکا سبعاً من المثانی و او بیوك قرآنی ویردك — « مثنی » نك ویا « مثناة » نك جمعی اولان مثانی کلمه سی چوق معنیدار ، چوق جمعیتلی برکلمه در . که تثنیه و استثنا ماده سی اولان « ثنی » دن ده « ثنا » دن ده مشتق اوله بیلیر . از جمله بوکولمك ، قیوریلمق ویا قاتلانمق ویا تکرار ایدلمك صورتیله ایکیلنمه ویا دیکر بریسی ضمیله تقویه ویا تنویع ایدیلمه

هر هانکی بر شیئه «مثنی» دینیلیرکه ایکیشر، ایکیلی، مکرر، بوکولی، مؤکد، محکم، جیفتلی، بوکلوم بوکلوم، بوکولملی
بوکلوم یری، قات قاتلی، قیوریم، قیوریملی، قیوراله، جلوه‌لی معنالرینه کلیر. بو صورتله هر هانکی بر شیئک
قوه‌لرینه، قاتلرینه، قیوریملرینه «مثانی» دینیلدیکی کبی حیوانک دیزلرینه و دیرسکلرینه «مثانی الدابه»
و بر وادینک بوکولتولرینه، دونه‌مچلرینه «مثانی الوادی» کذلک موسیقیده ایکنجی تل و یا جیفته تللره «مثانی»
دینیر. و «مثنی الایادی» عطیه و احسانی تکرار ایتمک دیمکدر. ابن جریرک ابن عباسدن بر نقلنه کوره مثانیده
مستثنالر معناسی دخی واردر. زیرا استثنا دخی ثنیدن مشتقدر. بو کلمه ایسه یا ابیلکه میمک فتحی و یا
کسریله «مثناة» دینیلدیکی کبی ترجیع و تکریر معناسی اعتباریله طرب و ترنم و یا ایکیشرلی معناسیله مثنوی تعبیر
ایتدیکمز نظم دخی «مثناة» دینیلیر. بورده «اثنی» دن میمک ضمیله «مثنی» نک جمعی اوله بیلیرکه مقرونا
دیمک اولور. صوکره «الله نزل احسن الحدیث کتابا متشابها مثانی تقشعر منه جلود الذین یخشون ربهم ثم
تلین جلودهم وقلوبهم الی ذکر الله» بیورلدیغی اوزره قرآنده مثانی اطلاق ایدلمشدر. وجه تسمیه‌سی ایچون
او آیتک تفسیرینه باقمه.

شمدی بو آیتده‌کی «سبعا من المثانی» دن مفهوم اولان معنی: «مثانی اطلاق ایدیلن شی جنسندن بی
نظیر یدی شی» دیمکدر. بو ایسه مجملدر. مرادک تعیینی ایسه دلیله محتاجدر. عطف، تغایر اقتضا ایده‌جکنه
کوره ظاهر نظرده بونلر قرآندن باشقه اولمق اوزره دوشونولمک لازم کله‌جک کبی کورونور. حد ذاتنده بونلر
قرآن یا عینا اولمق اوزره خصائص جلیله محمدیه‌دن اولان یدی معجزه‌یه اشارت اولمسی احتمالی بعید دکلدر. فقط بو صورتده
تفسیره دائر هیچ بر روایت وارد اولمامشدر. بو نوع روایتلر بونک ده قرآنده تحری ایدلمسی لزومنی کوسترمکده‌درلر. شویله:

ابن عمر، مجاهد و ابن جبیردن بونلرک سبع طوال دینیلن یدی سوره اولدیغی روایت ایدلمشدر.(۱) فقط
بو سوره، مکیه، سبع طوال ایسه مدنیه اولدیغی جهتله بو طعن ایدلمشدر. بعضیلری بو روایتده یالکز بر آیتک مدنی
اولمسی احتمالنی چیقاریورلرسه ده ضعیفدر. بعضیلری بونلردن مراد «آل حم» لردر دیمش، بعضیلری ده بو
یدی، قرآنده انزال بویورلمسی اولان معنالردر که امر و نهی، بشارت و انذار، ضرب امثال، تعداد نعم، اخبار امم‌در.

---

(۱) سبع طوال، سوره بقره‌دن براءته قدر اولان سوره‌لردر. که انفال ایله براءت بر سوره حکمنده اولدیغندن یدیدر.

نته کیم « انزل القرآن على سبعة احرف » حدیث شریفنده ده مراد ، بو معانی اولدیغی سویلنمشدر . لکن حضرت عمر حضرت علی ، ابن مسعود و ابن عباس ، حسن ، ابو العالیه ، ابن ابی ملیکه ، عبید بن عمیر و بر جماعت دیمشلردر که بو یدی « الحمد » آیتلریدر . ابی بن کعب ، ابو هریره ، ابو سعید بن معلی روایتیله رسول اکرم صلی الله علیه و سلمدن « ام القرآن هی سبع المثانی والقرآن العظیم الذی اعطیته » حدیث شریفی دخی واردر که ابو سعید و ابو هریره حدیثلری صحیح بخاریده دخی مذکوردر . بناء علیه « سبعا من المثانی » ده مراد ، ام القرآن اولان فاتحه اولدیغی و بوندن طولایی فاتحه نك « السبع المثانی » اسمنی آلدیغی و قرآن عظیم بوننك تفسیری بولندیغی بو حدیثلر ثابت ایتمشدر . دیمك که « سبعا من المثانی » ده « من » یالکز تبعیضیه دکل عینی زمانده بیانیه در . (1) مثانیدن یدی مثانی دیمکدر . یعنی فاتحه یی تشکیل ایدن یدی آیت ، مثانیدن ، قرآندن اولدیغی کبی باشلی باشنه یدی مثانیدر . و بناء علیه بوتون قرآنك بر وصفی اولان مثانی مفهومی بوندن مستثنا بر صورتده قالمامشدر . هر نمازك هر رکعتنده اوقونان ، ضم سوره ایله قاتلانان ، قرآنك هر ختمنده ، دعانك اول و آخرنده تکرار ایدیلن « ن » ، « م » فاصله لری ایکی نغمه اوزرینه جریان ایدن . هر آیتی حقیقة بر مضمونی احتوا ایلدن و حیات معنویه سی دارینده عبادتك اعظم مقاصدینه هدایت الله تعالی یه حمد و ثنا حقیقتنده طوپلانان ام القرآن ، حقیقة تثنیه یه لایق اولمق و مستثنا بر نعمت عظمادر که انجق حقیقت محمدیه نك مظهریت تمامه سندندر . کوریلیور که « سبعا من المثانی و قرآن عظیمی انزال ایتدك » بیورلمایوب « ویردك » بیورلمشدر . زیرا مراد یالکز نظم جلیلك دکل اوندکی حقایق و معالیك ده بالفعل تجسم ایلمسی اولدیغی بیاندر . دوشونملی که او نه بیوك نعمت ، نه بیوك سعادتدر .

[لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ] صاقین او کافرلردن بر قاچ چیفتنی ، بر طاقملرینی ذوقلندیردیغمز متاعه کوز آتمه — بونلر نه قدر ذوقلی و فائده لی کوریلیورلرسه کورنسونلر او سبع المثانی و قرآن عظیم نعمتنك یاننده هیچدر . زیرا او « صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین » در . بونلر ایسه ضلال و غضبدن غیر سالم ، صوکی فنا متاع غروردر . اونلك ایچون اونلره کوز اوزاتمه ، ایرنمه ، قیسقانمه [وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ] و اونلره حزن ده ایلمه — یعنی ایمان ایتمیور دیه کدرلنمه

---

(1) معلومدر که « من » ك بیانیه اولمسی تبعیضیه معناسنی اسقاط ایتمك لازم کلمز .

واو مال للرلفزاده مسلحينه و دينه خدمت ايمه دكرنده طولايى غم يمه [وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ]
ومؤمنده قنادلريكى اينديره — كمال تواضع وشفقت ايله معامله ايله [وَقُلْ] وديكه [إِنِّي أَنَا]
بن حقيقة بن [النَّذِيرُ الْمُبِينُ] او نذير مبينم — الهى عذابنده قورقوتمغه مأمور ، صحيح وحقيقى
بيان ايدر او فصيح وبليغ ، معروف منذرم [كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ] نته كيم او مقتسملره —
يعنى [الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ] قرآنى عضه عضه قيلانلره — پارچه پارچه ايتمك ايسته ين
تقسيمجيلره — اينديرشدك . « الذين آتيناهم الكتاب يفرحون بما انزل اليك ومن الاحزاب من ينكر بعضه »
مدلولنجه خوشلرينه كيدنه بعضيسنه اينانوب بعضيسنى انكار ايتمك صورتيله قرآنى پارچه پارچه ايتمك ايسته ين ومختلف
قسمده آيريلمش بولنانه يهود ونصارايه مقدما اينديرلمش اولان كتابلرده بويله بر نذير كلهجكى خبر ويرلمشدى .
اونلر ايسه الهى قورقماسيوره ، قسم قسم اولمشلر قرآنى پارچه لامق ايسته يورلر .

ايشته يا محمد سن بو تورلو بونلره او مبين نذير اولديغك سويله [فَوَرَبِّكَ] ايمدى ربك قسم
اولسونكه [لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ] البته والبته اونلرك هپسنه صوره جغز — كرك بويله مقتسملرك
وكرك صنوف كفره نك هپسنى [عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ] بوتون يا پدقلرندن مسئول ايده جكز . — بورده
« عما كانوا يكفرون » بيورلميوب ده كرك قلبى كرك بدنى ، كرك قول وكرك فعل وكرك ترك بوتون اعماله
شامل اولورده « عما كانوا يعملون » بيورلمسى ، بونلرك ومدهشه بر انذار اولديغنده غفلت اولونمامليدر .
قرآنك بوتون وحدتنى كوكلنه ايمانه واعتقاد ادعا ايدوب ده عملك كنجه كوكلنه كوره اقسام وتفريقه قالقيشانلر
دخى بو مدهشه انذارده داخل اولمش اولييورلر .

بناءً عليه :

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ۝ إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ۝
الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۝ وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ
بِمَا يَقُولُونَ ۝ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ۝ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ۝

مآل شريفى

شمدى سن هر نه ايله امر اولونيورسهڭ قفالرينه چاتلات و مشركلره آلديرما ● هر حالده بز سڭا او مستهزئلرك حقندن كليرز ● الله ايله برابر ديكر اله طوتانلر. اونلر يقينده ياريني بيله‌جكلر ● جدالم حقيقة بيليورزكه اونلرڭ تفوهاتندن سنڭ جدا كوكسڭ داراليور ● او حالده ربكى حمد ايله تسبيحات و سجده ايدنلردن اول ● و ربكه قوللق ايت تا سڭا اليقين كلنجه‌يه قدر ●

[فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ] سن، سڭا امر اولنانى چاتلات — چاتلاتيرجسنه ويا باسه آغزيرجسنه كمال اصرار ايله و صحيح بر شدتله چكينمه‌يرك مأموريتكى جدا أبيانه و ايفا ايت (۱) [وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ] و مشركلردن اعراض ايله — سوزلرينه التفات ايتمه، پاپيدقلرينه آلديرما، كندي يولڭه احجيت وير. [اِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ] هر حالده بز او مستهزئلره قارشى سڭا كافى يز.
[اَلَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ] اونلر كه الله ايله برابر باشقه الٰه طوتارلر [فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ] آرتق ياقينده بيلورلر — كورويورسكه بوراده شو «فسوف يعلمون» فاصله‌سنڭ تجميعله سوره‌نك آغزنده اولنه تام بر ارجاع ياپيلمشدر. يعنى ياقينده بيلاريني كوره‌جك؛ بويوك جنايت ياپدقلرينى آكلايه‌جقلر او وقت آه كشكه بزده مسلم اولسه ايدك ديه يانوب ياقيلاجقلر.
[وَلَقَدْ نَعْلَمُ] فى الواقع بيليورزكه [اَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ] اونلرك سوزلرينه حقيقةً سنڭ كوكسڭ داراليور. — ايچڭ صيقيليور. او كلمات شرك، قرآنه طعن، بوكله استهزاء البته جانكى صيقار. بوكا ليسك. بناءً عليه [فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ] همان ربكى حمد ايله تسبيح ايت — يعنى كفر سوزلرينه جانڭ صيقلديغنده ربكه بر تربيه ذاتى ستايشكارانه تقديس ايت. صيقلدقجه همان ربكى حمد

(۱) بو آيت نزولنه قدر رسول الله دعوتى كيزلى ياپيوردى.

ايده رك تسبيح وتقديس ايت . اجيلديسك [وَ] دە — بونك شكرانەسی اولمەاوزره ده [كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ] ساجدلردن اول — يعنی نماز قيلنلردن اول [وَاعْبُدْ رَبَّكَ] ربكه عبادت ايت — بو منوال اوزره ربكه عبادتده دوام ايت [حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ] تا سكا او يقين كلنجه يه قدر — يعنی هر ذی حيات ايچون وقوعی محقق اولان او اولوم كلوب ده ربكك لقاسنه ايرنجه يه قدر . — معلوم كه يقين كلمەسی « يقين » كبی مصدر وصفت اولور . مصدر اولديغی تقديرده برشيئی واقعه مطابق اعتقاد صحيح ايله شبهه اولمەيه رق جزماً بيلمك ديمكدر . (سورۂ بقره‌ده « وبالاخرة هم يوقنون » باقيكز) . صفت اولديغی تقديرده ايسه كذلك علمك ويا فعل بمعنی مفعول اوله رق معلومك وصفی اولور . لكن بو آيتده كی « اليقين » دن مراد علم يقين اولماديغی ظاهردر . زيرا او تقديرده رسول اللهك علم يقينی يوقمش ده كله جكمش كبی فرض ايتمك لازم كلير . بونك ايسه بطلانی ظاهردر . بناءً عليه بوراده يقينی بعض ملحدلرك ياپديغی كبی « علم يقين » معناسنه حمل ايتمك كفردر . اونك ايچون بونك تفسيرنده بوراده كی « اليقين » ك معلوم معناسنه يعنی هنوز وقوع بولمامش فقط وقوع بولاجغی يقيناً معلوم اولان او محقق شی ديمك اولديغنده متفقدرلر . انجق لام عهد ايله او معلوم محقق شيدن مراد نه اولديغی حقنده ايكی روايت واردر . بر قوله كوره بو يقيندن مراد موعود اولان نصرتدر دينلمشدر . فی الواقع رسول اللهه نصرت الٰهيه يقيناً موعوددر و « فوربك لنسئلنهم اجمعين » بيورلديغی اوزره سياق كلامده بونی مشعردر . انجق بو صورتده مفهوم غايه اسقاط اولنمق ويا غايه معناده ادخال ايدلمك يا خود غايه ايچون ديكر بر حكم كوزه‌تيلمك اقتضا ايده جكدركه بونی خلاف ظاهر كورمشلردر . جمهور مفسرين ايسه بو يقيندن مراد « موت » اولديغی نقل ايتمكده درلر . چونكه اولوم ، هر ذی حيات ايچون ان محقق اولان بر شيدر . حد تكليفك ده منتهاسيدر . سياق كلام رسول اللهه تسليت مقامنده جريان ايتديكی ايچون بونده موت تصريح ايدلمكسزين يا شقه وفات بيلديرلمه يوب ده بر غايه حيات ايله افاده ايدلمسی يعنی « وبالاخرة هم يوقنون » سرينه نظراً اولانلر ايچون « لقاء الله » ، « رجوع الى الله » او محقق اولديغی جهتله ارتحال بيلديرلمه يوب لقاء اللهك حق اليقين تحقق ديمك اولديغنه اشارت بيورلمشدر .

حاصلی هر كس ايچون محقق بولنان و سنی ربكه حق اليقين قاووشديره جق اولان او اولوم ده دخی كلنجه يه قدر

بر حیات اولدیغك مدتجه ربكه عبادت و عبودیتده دوام ایله » فاصدع بما تؤمر « امرینی ایفا ایله .

سورهٔ حجر بوراده ختام بولورکه باقیکز سورهٔ نحل بو ختامی نه بلیغ بر باشلانغچله تعقیب ایده‌جکدر .

سُورَةُ النَّحْلِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَثَمَانٍ وَعِشْرُونَ آيَةً

بو نحل سوره‌سنك مدنی اولدیغنه دائر دخی بر قول نقل ایدلمش ایسه‌ده قوتلیسی مکیه‌در . حسن ، عطاء ، عکرمه ، جابر هپسنك مکی اولدیغنی روایت ایتمشلردر . ابن عباس یالکز اوچ آیتك مدینه‌ده حضرت حمزه‌دن صوکره نازل اولدیغنی سویلمشدرکه بو اوچ آیت » ولا تشتروا بعهد الله — الی — باحسن ما كانوا يعملون « در . بر قوله کوره‌ده » ثم ان ربك للذين هاجروا « ، » وان عاقبتم فعاقبوا « ، » واصبر وما صبرك الا بالله « آیتلریدر .

آیتی — یوز یکرمی سکزدر .

کلملری — بیك سکز یوز قرق بردر .

حرفلری — یدی بیك یدی یوز یدیدر .

فاصله‌سی — ر ، م ، ن حرفیدر .

بو سوره‌نك بر اسمی ده » سورة النعم « در .

سبب نزولی — بر روایته کوره شودر : رسول الله قتل و استیلا کبی عذاب دنیا ایله و گاه قیامت عذابیله تخویف ایدیوردی . کافرلر ایسه بونلرده درحال بر شی کورمدکلری ایچون تکذیب و استهزایه قیام ایدیور » هانی کلسه‌کا عذابی کوره‌لم « دیورلردی . » اقتربت الساعة وانشق القمر « نازل اولدیغی زمانده بعضلری آرالرنده دیمشلردی که » بو آدم قیامتك یاقلاشدیغی زعمنده بولونیور ، هله شو یاپدیغیکزدن برآز وازکچیك نه اولاجغنه باقالم « . فقط تأخر ایدنجه » یا محمد ! هانی یا بزی قورقوتدیغك شی اولمادی « دیمکه باشلادیلر . بناء علیه » اقترب للناس حسابهم « نازل اولدی . بر مدت دها بکلدیلر ، انتظار ایتدیلر ، کورنمه‌دی ایدنجه نه » هانی یا محمد بزی قورقوتدیغك شیلردن بر شی کورمیورز « دیدیلر . او وقت » اتی امر الله « نازل اولدی .

رسول الله همان صیحه ایدی، یاننده کیلر ده نه اولیور دیه باشلرینی قالدیروب باقیشدیلر، آرقه‌سندن «فلا تستعجلوه»
نازل اولدی. اهـ. شو حالده دیمک اولور که بو سوره عذاب و قیامت وعدلرینک تأخرندن طولایی حاصل
اوله‌جق شبهه‌لرک ازاله‌سی و «فاصدع بما تؤمر» امرینک تقویه‌سی حکمتیله نازل اولمشدر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
اَتٰٓى اَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ●

مآل شریفی

اللهک امری کلدی، صاقین اونی استعجال ایتمه‌یک، او سبحانه اونلرک شرکلرندن منزه، یوکسک چوق‌ده
یوکسک ●

[اَتٰٓى اَمْرُ اللّٰهِ] اللهک امری کلدی — بوراده‌کی «امر» کلمه‌سی، امورک مفردی یعنی
ایجاب الهینک موجبی اوله‌رق شأن معناسنه اولمه‌سی محتمل اولدیغی کبی «اوامر»ک مفردی یعنی اللهک نفس ایجابی
حکم و فرمانی معناسنه اولمه‌سی ده محتملدر. و ایکیسیله ده تفسیر وارد اولمشدر. اولکی تقدیرده مراد، کفاره موعود
اوله‌رق عذاب و یا قیامتدر. فقط بو صورتده کلدی دیمک، کلمک اوزره‌در، کله‌جکدر، کلیور معناسنه مجاز
اولمه‌سی لازم کلیر. «فلا تستعجلوه» بیورلمسی ده بوکا قرینه اولور. زیرا کلمش اولسه ایدی امر واقع اولوردی.
واقعی استعجال ایتمک ده محال اولوردی. ایکنجی تقدیرده ایسه: اونک وقوعنی ایجاب ایدن «اتی» حکم الله
کلدی دیمک اوله‌جغندن «اتی» حقیقتی اوزره‌در. انجق «فلا تستعجلوه» ضمیرنده بر استخدام لزومنی
اقتضا ایدر. و بو صورتده ایکی معنانک ایکیسنه ده رعایت ایدلمش اولور. یعنی اللهک امر و فرمانی کلدی.
[فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ] ایمدی اونی استعجال ایتمه‌یکز — اونک وقوعنی ایوه‌یکز، عجله ایتمه‌یکز،

اوله جقدر اوله جقده ، مشركلر قدر اوله جقده [سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ] الله سبحانه اونلرك اشراكلرندن منزه و متعالیدر . — بناءً علیه عندالله شفاعتچیمز اولور دیه طاپدقلری الله شریك قوشدقلری شیلردن هیچ بریسنك اونلری اللهك امرندن قورتارمسنه امكان یوقدر .

اللهك امری كلدیگنی كیم بیلیورمشمی دیه جكلر ؟ او یوكسك و مقدس الله ؛

يُنَزِّلُ الْمَلَٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوٓا أَنَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا فَاتَّقُونِ ●

مآل شریفی

قوللرندن دیله دیگنه امریله روح ایله ملائكه ایندیریور ده بویوریورکه : شو حقیقتی بیلدیرك : بندن باشقه اله یوقدر ، همان بكا قورونك ●

[يُنَزِّلُ الْمَلَٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ] قوللرندن دیله دیگنه امرندن روح ایله ملائكه سنی ایندیریر . — ایلیك كوندریر "يلقي الروح من امره" آیتنده اولدیغی كبی بوراده روح ایله مراد ، وحیدر . چونكه وحی ، بر شأنده روحیدر . روح ده اللهك امرندندر . تعبیر آخرله شؤونات الهیه دن بر شأنده اولدیغی جهتله وحی بر روح مخصوص دیمكدر . — بو سوره ده بو آیت ، وحیك بر تعریفنی تضمن ایتمكده در . یعنی وحی اللهك امرلرندن بر روحی شأندر كه الله تعالی اونی عند سبحانیسنده ملائكه سیله قوللرندن دیله دیگی كیمسه یه ایندیریر . امرینی خبر ویره رك بیلدیریر . ایشته عبد و رسولی محمد مصطفی صلی الله علیه وسلمه ده دیلدیكی او روحی ایندیردی [أَنْ] شویله دیه رك [أَنْذِرُوٓا] انذار ایدیكز — یعنی انذارینك عاقبتی وخیم اولدیغی آگلاته رق ده تا بیلدیركز [أَنَّهُ] شو شانلی حقیقتی كه [لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا] بندن باشقه اله یوقدر [فَاتَّقُونِ]

بناءً عليه بكا اتقا ايديكز ، بندن قورقيكز ، شرك و عصياندن صاقينيكز . — ديمك كه نبوت و وحينك حاصلى
بو ايكى اساسده خلاصه ايديلير . بريسى توحيد كه قوهٔ علميه‌نك منتهاى كمالى در . بريسى ده تقوى كه قوهٔ عمليه‌نك
اقصاى كماليدر . و ديمك كه نبوت كسبى دكل وهبيدر .

بو صورتله دليل سمعى يى تثبيتدن صوكره خطابت عقليه ايله ده تأييد معرفت ايچون بويورلويوركه :

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ● خَلَقَ الْاِنْسَانَ
مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ● وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ
وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ ● وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ
تَسْرَحُونَ ● وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ
اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ● وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا
وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ● وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ
وَلَوْ شَاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ ●

مآل شريفى

كوكلرى و يرى حق ايله ياراتدى ، او ، اونلرك شركندن يوكسك ، چوق يوكسك ● انسانى بر
نطفه‌دن ياراتدى ، برده باقارسك او ، نطقده بر خاصم كسيلمشدر ● انعامى ده ياراتدى ، سزك
ايچون اونلرده بر ايصينمه و برطاقم منفعتلر واردر ، وهم اونلردن ده يرسكز ● آقشام كتيرر ، صباح
صالاركن اونلرده سزك ايچون بر جمال ده واردر ● آغيرلقلريكزى ده يوكلينير ، جانلريكزك ياريسى
توكنمه‌دن وارەميه‌جككز بلده‌لره قدر كوتورورلر ، هر حالده ربكز سزه چوق رأفتلى ، چوق مرحمتلى ●
هم بينه‌سكز ديه هم ده زينت اولارق آتلرى قاطرلرى ، مركبلرى ده ياراتدى و بيله‌ميه‌جككز دها نه‌لر ياراتاجق ●

یوللی طوغرو اولمغه ده الله عائددر ، اونده حمایه ده وار ، مع مافیه الله ، دیلسه هپیکزی هدایته قیلاردی .

[خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ] سماوات و ارضی حق ایله خلق ایتدی – هپسنك حکمه و حقیقتی واردر که اونی تجاوز ایده‌مز و هیچ بر حقه طوقونه‌ماز . هپسنك حقی مخلوقیتدر . خالقه حقی اولانه الوهیت هیچ برینك حدی دکلدر . بونلری بویله یارانان خالقه [تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ] عما یشرکوندر . اونلرك شرك قوشدقلری شیلردن ده یوکسك ، چوق یوکسکدر .

[خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ] او ، انسانی بر نطفه‌دن خلق ایتدی – دوشونملی که بر نطفه بر منی قطره‌سی نه حقیر بر مایع ، نه عاجز بر شیدر ؟ و اوندن بر انسان یاراتمق نه بیوك قدرتدر . ماده‌سنه باقیلیرسه بویله بر قطره صودن عبارت اولان انسانه ، محضا الله تعالینك قدرتیله ، الهام اولان نفخ ایتدیکی روح ایله حس و اراده ، نطق و بیان صاحبی قوی بر انسان قالبنه کیردی ده [فَاِذَا هُوَ] برده باقارسك او – بر نطفه‌دن یارادیلان مخلوق [خَصِيمٌ مُبِينٌ] مبین بر مخاصم کسیلیر – کندینی مدافعه ایلنده نطقیله بر مناظره‌جی ، مجادله‌جی حالنه کلیر ، و یا ما حقیقتی اونوتورده خالقنه قارشی بیله آچیقدن بر مخاصم اولور . اوکا قارشی شرك قوشمغه ، منطق و فلسفه‌ده بحث ایتمکه قالقیشیر . و بناء علیه بونونله بو عالمده حقنه لایق اولان انسانلرده بولنور . و اونك ایچوندر که انذار امری ده انسانلره توجه ایدر .

[وَالْاَنْعَامَ] انعام – یعنی سورهٔ انعامده تفصیل اولندیغی اوزره ، ارکك و دیشیسیله قویون ، کچی ، صیغیر ، دوه ، سکز اشه بالغ اولان و انعام ظنلرلیه ایچیده دوار . [خَلَقَهَا] الله اونلری ده خلق ایتدی – دیمك اولمایه وارن اصلا تقدیرده عاجز بولنسه اونلرك مخلوقلری ده یاراتدی ، فقط بوشنه دکل [لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ] سزه اونلرده قورونمه واسطه‌لریکز و منفعتلریکز واردر . [وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ] اونلردن بسلکزده – یعنی هپسی دکل ، حلال دیدیکمز اولانه اجزا و اقسامی و اونلرك بدنلرنه و یا حیوانلرندن حصول کلنه حاصلاتی یر ، تغذیه ایدرسکز . [وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ] و آقشام صباح کتیردیککز ، صالیویردیککزده ده سزه اونلرده بر جمالکزده واردر .

— فارینده طوغرو ، مملکتلر دولتلر اولارق رعایه دونوشورو دیارلره ایرقار شیلاشو بیلشملری دیا بیلمایه کیدرکن قوشو باودنیا شمالری نفوسه نزدیقیدر . سالك كچشنده صاحبنك ذوقی کیدیشنده دها زیاده اولدیغی ایچوندر « حین تریحون » تقدیم اولونمشدر .

[وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ] سزك اغیرلقلریكزی ده یوكلنیرلر — اونلرده دوه‌لر ، اوكوزلر ، مالارکزی کندیکزی واشیالریکزی تقلیلیه حماللقده ایدرلر ، کوتورورلر [اِلٰى بَلَدٍ] اویله اوزاقده بربلده یه کوتورورلرکه — صرف کندیکزی فالسه [لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ] اورایه وارامازدیکز [اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ] مکر یاری جانکز اولسه اولسونده — یعنی وارازدیکز اولسه بیله مشقتده تاب وتوانی کسیلرسه ، یاریم اولو حالنده وارابیلیردیکز [اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ] هرحالده ربکز چوقده رؤف ، چوقده رحیم — که سزه بو نعمتلری احسان ایتمشدر . بناءعلیه سزکده اونلره شفقت و مرحمتله قوللانماکز لازم کلیر .

بونلردن باشقه :

[وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ] آتلری ، قاتیرلری ، اشکلری ده [لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً] بینه‌کز و زینتلنمکز ایچون — یاراتدی . بناءعلیه بونلری ده بیلیرسیکز . [وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ] و دها نه عجیب شیلر خلق ایدر و ایده جکدرکه شمدی بیلمزسکز . — فی الواقع اسلافمزک کورمدیکی ، بیلمیه جکی شیلرده نه ، شمندوفرلر ، اوتوموبیللر ، طیاره لرکبی دیرلر بیندکلرکوردك . کیم بیلیر بوندن بویله ده الله تعالی بزم بیله دیکمز و بیلمیه جکمز دها نه‌لر یاراتمش و یاراته جقدر . شبهه یوقدرکه بونلرده بونلردن استفاده ایتمك ایچون یول ده لازمدر . البته الله تعالی هپ اونلرك خالقی اولدیغی کبی [وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ] مقصوده کوتوره جك اولان طوغری یولده الله عائددر . — طوغری یولی حضرتیعنی بیلدیره جك اولان و اونك طوغرولغنی تعهد ایدن ده اللهدر . [وَمِنْهَا جَائِرٌ] صاپانی اوندن صاپانی ده واردر — یولك اکریسی و دوغریسی وارده صاپانیه یوللری ده واردر . دیمك که الله اونلرك بالفعل هدایتینی دیلهمشدر . چونکه [وَلَوْ شَاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ] دیلهسه ایدی هپیکزه

بالفعل هدايت ايدردی – طوغری يولی، جمله‌كزی يالكز بيان ايله اكتفا ايتمزده بوتونه انسانلره اوكا سلوك
دخی نصيب ايدردی .

هُوَ الَّذِيٓ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاۤءِ مَاۤءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ • يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْاَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِۜ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ •

مآل شريفی

او اودركه سمادن بر صو اينديردی، سزه اوندن بر ايچه‌جك وار، نه اوندن بر آغاج كه اوندن حيوانه بايارسكز • اونكله سزه اكينی، زيتونی، خرمالغی، اوزملری، درلو درلو ميوه‌لر بتيرير، البته بونده تفكر ايده‌جك بر قوم ايچون بر آيت وار • [1]

وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۙ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِاَمْرِهٖۜ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَۙ •

مآل شريفی

هم سزك ايچون كيجه‌يی و كوندوزی و شمسی و قمری تسخير بيوردی . بوتون يلديزلر ده اونك امرينه مسخردرلر، البته بونده عقلی اولان بر قوم ايچون آيتلر وار •

(1) سوره انعامده « ان الله فالق الحب والنوى » الخ... باقيه .

وَمَا ذَرَاَ لَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهُۜ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً
لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ●

مآل شريفى

دها سزك ايچون ارضده مختلف رنكلرده ياراتديغى شيلر وار ، البته بونده تذكر ايده جك بر قوم
ايچون بر آيت وار ●

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ
حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَاۚ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ●

مأل شريفى

ينه اودر كه او ، دكزى تسخير ايتمشدر كه اوندن تازه بر ات يه‌سكز وايچندن كيه‌جككز بر زينت
چيقاره‌سكز ، كميلرى ده كورورسك كه اونده يارا يارا آقاركيدرلر ، هم فضلندن نصيب آرايه‌سكز ديه هم ده
كرككه شكر ايده‌سكز ●

وَاَلْقٰى فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَاَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ
تَهْتَدُونَۙ ● وَعَلَامَاتٍۜ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ●

مآل شریفی

هم ارضده آغیر باصقیلر براقدی که سزی چالقامسین دیه ، هم ده نهرلر و یوللر ، کرک که طوغری
کیده سکز ● وعلامتلر ، یلدیزلرده اونلر یول طوغرولتورلر ●

او حالده :

أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ● وَإِنْ تَعُدُّوا
نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ● وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ
وَمَا تُعْلِنُونَ ● وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
● أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ● إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ
فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ● لَا جَرَمَ
أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ●

مآل شریفی

ایمدی یاراتان یاراتمیانه بکزه‌رمی ؟ آرتق سز بر تذکر ایتمزمیسکز ؟ ● حال بو که اللهك نعمتنی
صایه‌رق احصا ایده‌مزسکز ، هر حالده الله چوق غفور ، چوق رحیمدر ● هم الله نه‌یی سر طوتار ، نه‌یی
اعلان ایدرسه‌کز هپسنی بیلیر ● اللهدن باشقه یالواردقلری ایسه هیچ برشی یاراتمازلر ، حال بو که کندیلری یاراتیلور
ده دوریلر ● هپ اولودرلر ، بالذات حی دکلدرلر ، نه زمان بعث اولنه‌جقلرینه ده شعورلری یوقدر ●

الٰهکز بر تك الٰهدر . اویله ایکن آخرته اینانمایانلر کندیلرینی بویوك کوروندکلرندن طولایی قلبلری منکردر ●

شبهه یوقدر که الله ، اونلرك ؛ گیزلدکلرینی ، ؛ آچیقلادقلرینی بیلیر . هر حالده او ، کبرلننلری سومز ●

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ●
لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ
أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ● قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَى اللّٰهُ بُنْيَانَهُمْ
مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ
لَا يَشْعُرُونَ ●

مآل شريفي

اونلره « ربکز نه ایندیردی ؟ » دنیلدیکی وقت ده « اسکیلرك ماصاللری » دیرلر ● شونك
ایچون که قیامت کونی کندی وباللرینی کاملاً یوکلندکدن باشقه علمسزلکلری یوزندن اضلال ایتدکلری کیمسه‌لرك
وباللرندن بر قسمنی ده یوکلنه جکلر ، باق نه فنا یوك یوکلنیورلر ● اوت اونلردن اولکیلر حیله‌لر قوردیلر ،
الله ده قوردقلری بنانی قاعده‌لرندن کلدی ده سقف ، اوستلرندن اوزرلرینه چوکدی و عذاب کندیلرینه
دویامیه‌جقلری جهتدن کلدی ●

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ
فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ●
الَّذِينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰئِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ فَأَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ
مِنْ سُوءٍ بَلٰى إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ● فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ

خَالِدِينَ فِيهَا فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ●

مآل شريفي

صوكره قيامت كوني اونلري رسوا ايده جك و ديه جك : هاني نره ده اوسزك حقلرنده شقاوه چيقاروب دورديغكز شريكلرم ؟ كنديلرينه علم ويريلمش اولانلر ديدلركه : حقيقت بوكون سفالت وذلت بوكون كافرلرك اوستنده در ● اونلركه ملكلر اونلري نفسلرينه ظالملر اوله رق قبض ايدرلرده اووقت باقارسك شويله ديه رك تسليم اولشدرلر : بز بر كوتولك يايمايوردق ، خاير ، الله ، سزك نه قصدله يابيور ديغكزي تماماً بيليور ● اويله ايسه كيرك بقالم جهنمك قابيلرينه ؛ ايچنده قالمق اوزره ، باره آرتق متكبرلرك موقعي نه فنا ؟ ●

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا
فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ●
جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ
كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ● الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ
سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ●

مآل شريفي

اللهدن قورقوب قورونانلره ايسه « ربكز نه ايندردي ؟ » دنيلديكنده « خير » ديمشلردر : بو دنياده كوزل ايش يايانلره كوزل بر مكافات وار . والبته آخرت يوردي داها خيرليدر . متقيلرك يوردي

نه خوش • عدن جنتلری ، اوراکیره جکلر ، آلتنده نهرلر آقار ، اوزره اوراده نه ایسترلرسه وار

ایشته الله متقیلره بویله مکافات ایدر • اونلرکه ملکلر اونلری خوش خوش قبض ایدرلر « سلام ،

سزه ، کیرک ، جنته ، چونکه چالیشیوردیکز » دیرلر •

« وقیل للذین اتقوا ماذا انزل ربکم » یوقاریده کی « واذا قیل لهم ماذا انزل ربکم »

اونلره معطوفدر .

فقط اونلر :

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّآ اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ اَمْرُ رَبِّكَ كَذٰلِكَ
فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ
• فَاَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ • وَقَالَ
الَّذِينَ اَشْرَكُوا لَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَٓا اٰبَٓاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا
مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ اِلَّا الْبَلَاغُ
الْمُبِينُ •

مآل شریفی

اونلر باشقه دکل آنجق کندیلرینه اولمکلرك کلمسنه ویا ربکك امری کلمسنه باقارلر ، اونلردن اول
اولکیلرده بویله یاپدیلر . واونلره الله ظلم ایتمدی ولکن کندیلری نفسلرینه ظلم ایدیورلردی • اونك
ایچون عمللرینك فنالقلری باشلرینه مصیبت اولدی . واستهزا ایتدکلری شی کندیلرینی چارپیوردی •
بر ده مشرکلر دیدیلر که : « الله دیلسه یدی نه بز ، نه آتالریمز اوندن باشقه هیچ بر شیئه طاپمازدق ودوندن

هیچ بر شی تحریم ایتمزدك . بونلردن اولكیلر ده بویله یاپدیلر . بو حالده پیغمبرلك وظیفه‌سی انجق آچیقجه بر
تبلیغدن عبارتدر ●

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ
فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ
فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ● إِنْ تَحْرِصْ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ
لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ● وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ
لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ بَلَى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ
● لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ ●

مآل شریفی

جنابلم حقیقه بز ، هر امتده « الله‌ه عبادت ایدك وطاغوتدن اجتناب ایلیك » دیه بر رسول بعث
ایتدك ، صوكره ایچلرندن كیمنه الله هدایت نصیب ایتدی ، كیمنك ده اوزرینه ضلالت حق اولدی ، شیمدی یریوزینی
بر كزیك ده ، باقیك پیغمبرلری تكذیب ایدنلرك عاقبتی ناصل اولدی ؟ ● سن اونلرك هدایت بولملرینه حریص
ایسه‌ك هرحالده ، الله ضلالته براقدیغی كیمسه‌لره هدایت ویرمز ، اونلرك یاردمجیلری ده یوقدر ● الله
اولنلره كیمسه‌لی بعث ایتمز دیه اولانجه یمینلریله الله‌ه قسم ده ایتدیلر ، خایر ، بعث ایده‌جك ، بو اونك تعهد بویوردیغی
حق بر وعد ، ولكن ناسك اكثریسی بیلمزلر ● بعث ایده‌جك كه اونلره اختلاف ایتدكلری آكلاتسین و اونلر
انكار ایدنلر كندیلرینك یالانجی اولدقلرینی بیلسینلر ●

إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ● وَالَّذِينَ

هَاجَرُوا فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَأَجْرُ الْاٰخِرَةِ
اَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ اَلَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝

مآل شريفى

بزم هرهانكى برشى ايچون سوزيمز، اونى مراد ايتديكمز زمان، ساده اوكا سن اول ديمكدر: «اول» همان اولوويرر ۝ الله اوغرنده ظلمه معروض اولدقدن صوكره هجرت ايدنلره كلنجه ده، البته اونلرى دنياده كوزل برصورتده يرلشديررز، مع مافيه آخرت اجرى دها بيوكدر، اكر بيلسه‌لر ۝ اونلركه صبر ايتمشلردر، وهپ ربلرينه توكل قيلارلر ۝

[وَالَّذِينَ هَاجَرُوا] — بو سوره نك مكى اولديغنه كوره، بو آيتك سبب نزولى حبشستانه هجرت ايدن ايلك مهاجرلر اولسه كركدر.

وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحِي اِلَيْهِمْ فَسْئَلُوا اَهْلَ الذِّكْرِ
اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ
لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ۝ اَفَاَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا
السَّيِّئَاتِ اَنْ يَخْسِفَ اللّٰهُ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ
۝ اَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ۝ اَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلٰى تَخَوُّفٍ فَاِنَّ رَبَّكُمْ
لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ۝

مآل شريفى

سندن اول ده رسول اولاراق باشقه دگل، آنجق كندیلرینه وحی ویریور ایدیگمز ارككلر گوندرمشزدر

اهل ذكره صوروڭ بیلمیورسه‌كز • بینه‌لرله و كتابلرله : سكا ده بو ذكری اینديردك كه كندیلرینه اینديریلنی

ناسه آچیقلایه‌سك و كرك كه تفكر ایدرلر • یا شمدی امانی بولدیلر او كیمسه‌لر : او فنالقلری یاپمغه حیله

قوروب دورانلر، اللهك كندیلرینی یره گچیرویرمه‌سندن، ویا خاطر و خیاللرینه گلمز جهتدن كندیلرینه عذاب

گلیویرمه‌سندن ؟ • ویا دونوب دولاشیرلركن كندیلرینی یاقالایویرمه‌سندن، كه اونلر عاجز براقه‌جق دگللردر

• یاخود ده كندیلرینی قورقوته قورقوته، اكسیلته اكسیلته آلیویرمه‌سندن ؟ دیمك كه ربكز چوق ده رأفتلی

چوق ده مرحمتلی •

[وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا] — سورهٔ یوسفه باقه.

[بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ] بینه‌لر، آچیق معجزه‌لر و كتابلرله گوندردك — بوده اولكی آیتده‌كی «ارسلنا» فعلنه متعلقدر.

[فَاِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ] دیمك كه ربكز حقیقةً چوق ده رؤف، چوق ده رحیمدر. — چونكه اوقدر یلره برابر سیئاته قارشی عقوبتی تعجیل ایلمیور.

اَوَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَآئِلِ

سُجَّدًا لِلّٰهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ • وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مِنْ

دَآبَّةٍ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ • يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ

وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ٤ •

مآل شریفی

یا کورمدیلرمی ؟ هر هانکی بر شیدن اللهك یاراتدیغنه بر باقسه‌لرا : کولکه‌لری صاغ وصولندن

سوروندیرن اللهه سجده لر ایدرك دونر دولاشیر • هم کوکلرده نه وار ، یرده نه وار ایسه هپسی

اللهه سجده ایدر ، کرك دابه قسمندن اولسون وکرك ملائکه ، و بونلر کبرلنمزلر • فوقلرنده ربلرینك

مخافتنی دویارلر وهر نه امر اولنورلرسه یاپارلر •

[اَوَلَمْ يَرَوْا] کورمدیلرمی ؟ — بر باقسه‌لرا [اِلٰى مَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ]
اللهك خلق ایتدیکی هر هانکی بر شیئه — یعنی هر هانکی بر شیئه باقوب بر دوشونسه‌لر کوررلرکه [يَتَفَيَّؤُا
ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلّٰهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ] کولکه‌لری اللهه تذللا
سجده ایدرك صاغ وصولدن تفیؤ ایدر — یعنی اطرافنده یاخود مشرقدن مغربه طوغری دونر میل ایدر .
بوراده سجده دن مراد ، فعل اختیاری‌یه منحصر اولمایان مطلق انقیاددر . یعنی کولکه‌سی بولنان اشیانك
کولکه‌لری بیله صاحبلرینك حکمنه دکل ، اللهك امرینه محکوم ومسخردرلر . صاحبی نه قدر اوغراشیرسه اوغراشسین
کولکه الله تعالینك امر وتقدیریله ضیانك نقطهٔ ورودی استقامتنده دوشر . دائما ضیانك تحولاتنی تعقیب
ایدر . عینی زمانده کولکه ضیانك اثری ده دکلدر . اجسام ایله ضیا آراسنده اولان بر نسبتدر ، بر قانونه محکومدرکه
ایشته او قانونده اللهك بر امریدر . و بنا علیه اشیانك کولکه‌لرنده بیله حکم و تصرف اللهکدر . اونلر یرده
سوروننرکن صاحبلرینه دکل ، اللهه سجده ایدر . والله تعالینك وحدانیتنی اعلان ایدرلر .
[وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ] کرك سماواتده وکرك
ارضده دیره بیلن هپسی — کوکلرده ، یرده حرکت جسمانیه ایله متحرك هر نه وار ایسه [وَالْمَلٰئِكَةُ]
و بونلره ملائکه ده اللهه سجده ایدرلر — ارادی اولسون ، غیر ارادی اولسون محضا اللهه انقیاد ایدرلر .
[وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ] و بونلر استکبار ایتمزلر — اللهه سجده ، عبادت ایتمکده کبرلنمزلر .
[يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ] فوقلرنده حاکم اولان ربلرندن قورقارلر [وَيَفْعَلُونَ

مَا يُؤْمَرُونَ] وكنديلرينه هر نه امر اولونورسه يابارلر . — كرك طاعت وكرك تدبير عالمه متعلق امرلرينه
وظيفه‌لريني اجرا ايدرلر . ديمك كه ملكلرده مكلفدرلر و بينه الخوف والرجاء اداره اولونمقده درلر .
بونلر برابر اطاعت خصوصنده انسانلر كبي دكلدرلر . زيرا يرده و يرلر ايچنده داخل بولنان انسانلر
افعال اضطراريه‌لري جهتنده الله‌ه انقياد ايتمكله برابر ، الله‌ه ارادي كرهاً و بالاضطرار عرض تسليميت
ايدرلرسه ده اراده و اختيارلرينه منوط اولان خصوصلرده الله‌ه قارشو قويابيلير ، الله‌ه عبادتده كبرلنه
نلر ، عاصيلر ده واردر .

وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَاِيَّايَ فَارْهَبُونِ
• وَلَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَتَّقُونَ • وَ
مَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَاِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَ • ثُمَّ
اِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَرِيقٌ مِنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ •
لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ •

مآل شريفی

الله ده بويورمشدركه : ايكي اله طوتمايك ، او آنجق بر اللهدر ، اوندن ايچون بنده ، يالكز
بندن قورقيك • هم كوكلرده ويرده نه وارسه اونكدر ، دين ده دائما اونكدر ، اويله ايكن سز
اللهدن غيريسندن مي قورقيورسكز ؟ • هم سزده نعمت نامنه هر نه وارسه هپ اللهدندر ، صوكره سزه
كدر دوقونديغي زمانده ده هپ اوكا فرياد ايدرسكز • صوكره سزدن او كدري آچديغي زمانده ده ايچيكزدن
بر قسمي درحال ربلرينه شرك ايدرلر • كنديلرينه ويرديكمز نعمتي كفران ايدي قارشيلامق ايچون . شمدي ذوقكزه
ايدين باقالم ، فقط يارين بيله جكسكز •

[إِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِ] – يعنى فضلاسى سويه‌ده رسوه ايكى اله بيله طوتمايك .

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللّٰهِ لَتُسْئَلُنَّ عَمَّا
كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ • وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ
• وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ • يَتَوَارٰى
مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلٰى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ
أَلَا سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ • لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ
الْأَعْلٰى وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ •

مآل شريفى

برده بزم كنديلرينه رزق ويرديكمز شيلردن، طوتويورلر علم شاننده اولمايان نسنه‌لره بر نصيب آييريورلر، تالله سز بو يابديغكز افترالردن مطلقا مسئول اوله‌جقسكز • الله قيزلر اسناد ايديورلر، حاشا او سبحان، كنديلرينه ايسه جانلرينك ايسته‌ديكى • حال بوكه اونلردن برينه ديشى مژده‌لنديكى وقت اوكنده يوزى سيم سياه اوليور • ويريلن مژده‌نك سوءندن ناشى قومندن كيزلنيور، حقارت اوزره اونى طوته‌جقمى يوقسه طوپراغه مى كومه‌جك؟ باق نه فنا حكم ويريورلر • آخرته ايمانى اولمايانلر ايچون كوتولك مثلى حقيقتده دار، الله ايچون ايسه اك يوكسك مقصددار، عزيز او در حكيم او •

[وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا] – سوره انعامده «وجعلوا لله مما ذرأ من الحرث والانعام» باقه .

[وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ] – خزاعه و كنانه قبيله لرى ملائكه يه اللهك قيزلرى ديورلردى حال بوكه كنديلرى قيز اولادلرينى ديرى ديرى كومويورلردى «وجعلوا الملائكة الذين هم عباد الرحمن اناثا» آيتنه باقيڭز. حم.

[لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ] آخرته ايمانى اولميانلرك [مَثَلُ السَّوْءِ] اڭ كوتو مثلى واردر. – يعنى كوتولكده مثل اولاجق چيركين صفتلرى واردر. كه اولاده محتاج اولمقله برابر اولادلرينى اولدورمك كبى. [وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى] اللهك حقنده ايسه مثل اعلادر. – يعنى علويتده مثل اولاجق اڭ يوكسك صفتلر، كه وجوب ذاتى، غناى مطلق، رحمت واسعه، مخلوقاتك اوصافندن منزه اولمق كبى. اونك ايچوندر الله تعالى اونلرك يابديقلرى توصيفاتدن چوق عالى، چوق منزهدر. اوڭا قيز اسناد ايتمك نه دوغرو [وَهُوَ الْعَزِيزُ] و او يالڭز عزيز – كمال قدرتله متفرد – بالخصوص اونلرى هر لحظه مؤاخذه يه قادر [الْحَكِيمُ] يالڭز حكيمدر. – نه يابسه حكمت بالغه ايله يابار.

نته كيم:

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ •

مآل شريفى

هم اگر الله انسانلرى ظلملريله مؤاخذه ايديورسه ايدى يريوزنده بر ديريده بر براقمازدى، ولكن اونلرى مقدر بر اجله قدر تأخير ايدر، اجللرى كلديكى وقتده بر ساعت نه كريده بيلرلر، نه اوڭه كچه بيلرلر •

الله بویله عزیز حکیم ، داونك حقی اك عالی ، اك کوزل وصف اڭا وصف اولنمه ایکنه :

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ
الْحُسْنَىٰ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ • تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ
مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ •

مآل شریفی

هم الله کندیلرینك خوشلانمیه جقلری شیئی اسناد ایدیورلر ، هم ده دیللری کندیلرینه یالان سویلیور :
اك کوزل عاقبت اونلرکمش ! طوغریسی آتش اونلرك ، هم اونلر اورادا اك اوکده کیده جکلر • تالله بزسنده
اول بر چوق امتلره رسوللر کوندردك ، لکن شیطان اونلره عمللرینی تزیین ایتدی ، بوکونده او اونلرك
ولیسیدر ، و اونلره الیم بر عذاب واردر •

[وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ] یعنی کندیلرینك خوشلانمیه جقلری شیئی الله
قیلارلر . — نته کیم قیز اولادینی خوشلانمازلر ، اللهك قیزلری واردیرلر ، کندیلری ریاستده اورتاقلغی
خوشلانمازلر ، الله شریك قوشارلر ، کندیلری ایلچیلرینه حرمت ایدلمسنی استرلر ، اللهك رسوللرینی استخفاف
ایدرلر ، یوقلرینه قیمتلیماللرینی تقدیم ایدرلر ، فقط دکرلی اشیاسنی الله ایچون ویرمکدن قاچیشیرلر . الخ...

وَمَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى
وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ •

مآل شريفی

سن بو كتابی اینديرمزده آنجق سونك ايچون كه اونلرك حقنده اختلاف ايتدكلری شيئی بيان
ایده سك و ایمان ایدن جماعته بر هدایت و بر رحمت اولسون ديه •

وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاۤءِ مَاۤءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ
لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ۟ع •

مآل شريفی

اوت الله سمادن بر صو اينديردی ده اونكله ارضه اولومندن صوكره حيات ويردی ، هر حالده
بونده ديكله يه جك بر قوم ايچون بر آيت واردر •

[يَسْمَعُونَ] سمعی بولنان ، دیکله یه جك اولانلر — بوراده بعد الموت حیاته سبب اولان
سماوی صویك اینديريلمه سی اخطار اولنور كه « یسمعون » بیورلمسی شایان دقتدر . حال بو كه صویك نزولنه
سلایم اولانه دیکلمك دكل كورمك ویا دوشونمك كورونور . بناء علیه بونده مهم بر نكته واردر كه اوده
ذكر اولنان صویك قرآن تمثیل اولدیغنه اشارتدر . نته كیم سورهٔ رعدده « والله انزل من السماء ماء »
آیتنده ده بونك بر نظیری كچمشدی .

وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةًۜ نُسْق۪يكُمْ مِمَّا ف۪ي بُطُونِه۪ مِنْ بَيْنِ
فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَٓائِغًا لِلشَّارِب۪ينَ • وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخ۪يلِ وَالْاَعْنَابِ

تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

مآل شریفی

هر حالده سزه صاغمال حیوانلرده ده بر عبرت واردر. سزه اونلرك بطونلرنده کندیه فرث ایله دم آراسندن خالص بر سوت ایچیریورزکه ایچنلرك بوغازلرندن قایارق کیدر • خرمالقلرك و اوزوملكلرك میوه‌لرندن ده، بونلردن هم بر مسكر چیقاریورسکز هم ده كوزل رزقلر. هر حالده بونلرده عقلی اولان بر قوم ایچون البته بر آیت واردر •

[تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا] بر مسكر بر ده كوزل رزق آلیرسكز — بو آیت مسكراته دائر ایلك نازل اولان آیتدر. بونكله شرابك هنوز تحریم ایدلمسه اولمامقله برابر کوریلیورکه رزق حسنه مقابل ذکر ایدلمسی و بنا علیه کوزل بر شی اولمادیغی اکلاتیلمشدر. ماقبلنده ده سوت ایچیلمك اکلاتیلدیکی رزق حسن ایله سکرك مقابلی سوت ایله فرث ودمك مقابلنه ناظردر. بو ایسه بر نوع تحریمه ایمادر. بنا علیه بوراده رزق حسن یمش و معمولاتی کبی طیبلردر.

وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذِى مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ • ثُمَّ كُلِى مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ •

مآل شریفی

ربك بال آریسنه ده شویله وحی ایتدی : طاغلرده، آغاجلرده و قوراجقلری كوشكلرده كوز
كوز اولر ادین ● صوكره میوه‌لرك هپسندن یه ده ربكك میسر قیلدیغی یوللره قوی، ایچلرندن رنكلری
مختلف بر ایچه‌جك چیقار كه اونده انسانلره بر شفا واردر، هر حالده بونده تفكر ایده‌جك بر قوم
ایچون البته بر آیت وار ●

[وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ] — بوراده‌كی وحیی مفسرین وحی الهام دیه تفسیر
ایتمشلردر. چونكه بونده مراد وحی نبوت اولمادیغی ظاهردر. الهام بر معنانی قلبه القادر. فقط الهام
علمی ویا عملی بر وجوب واضطرار افاده ایتمز. حالبوكه بال آریسنده شو افاده اولنان معانی ضرورت عملیه
افاده ایدن بر فطرت مخصوصه‌در. دیمك بیلیركه آریلك صنعتی بر نبوت وحیی اولماسه بیله ضروری بر حكم
افاده ایتمسی حیثیتیله اوكا شبیهدر. وحی دینلمسی شاید روحانیتك قوت واحاطتنی تصور وتفكر ایتمه
جهتنده الهامدن داها قوتلی بر مثالدر. یعنی حق تعالی طرفندن آری، بال آریسنه روح وصنعتی شاشماز بر وجوب
واحاطه ویردیكی كبی پیغمبره ده وحی ده ضروری بر علم لدنیدر. ده بوكا اشارةً «ربك» بویورلمشدر.
بناءً علیه آری، وحیك معناسی كیزلی بر صورتده تربیه ایدرك اوكا اوحس وصنعتی كمال قطعیتله تعلیم
ایدرك بیلدیرمك دیمكدر.

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰيكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ
لِكَيْلَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ● وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ
عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَٓادّٖي رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ
اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَٓاءٌ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ● وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ
اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ

مِنَ الطَّيِّبَاتِ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ● وَيَعْبُدُونَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ شَيْـًٔا
وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ● فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ●

مآل شريفى

هم الله سزی خلق ایتدی، صوكره سزی وفات ایتدیریور، ایچكزدن كیمی ده ارذل عمره رد اولونیوركه براز علمدن صوكره برشی بیلمز اولسون. هر حالده الله هم علیم هم قدیر ● الله بعضكزی بعضكزه رزقده تفضیل ده ایتدی، فضل ویریلنلر رزقلرینی اللری آلتنده كیلره رد ایدیورلر ده هپسی اونده مساوی اولیورلر ده دكل، شمدی اللهك نعمتنی‌می انكار ایدیورلر؟ ● الله سزه كندیكزدن ده زوجه‌لر ده ویردی و سزه زوجه‌لركزدن ده اوغوللر و طورونلر ویردی و سزی خوش خوش نعمتلردن ده مرزوق بیوردی، شمدی باطله اینانیورلر ده اونلر اللهك نعمتنه كفرمی ایدیورلر؟ ● اللهی براقوب ده كندیلرینه كوكلردن ده یردن ده ذره‌جه بر رزقه مالك اولمیان و اولمغه احتمالی بولونمایان شیلره طاپیورلر ● آرتق الله‌ه تمثیلده بولونمغه قالقمایك، چونكه الله بیلیر سز بیلمزسكز ●

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا
حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُنَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ●
وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ اَحَدُهُمَا اَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰيهُ
اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ●

مآل شريفى

الله شویله تمثیل کتیردی : بر عبد مملوك ، هیچ برشیئه قادر اولمیور ، بر ده او ذات که کندیسنه طرفمزدن گوزل بر رزق نصیب ایتمشزده او اوندن گیزلی آچیق انفاق ایدوب طوریور ، هیچ بونلر مساوی اولورلرمی ؟ بوتون حمد اللهکدر . اما چوغی بیلمزلر ● الله شویله ده بر تمثیل کتیردی : ایکی کشی بریسی دلسز ، هیچ برشیئه قادر اولمیور ، افندیسنه ساده بر آغیرلق ، نه طرفه گوندریلسه هیچ بر خیر یاپامیور ، هیچ بو ، عدالتله آمر اولان و طوغری بر یولده گیدن کیمسه ایله مساوی اوله بیلیرمی ؟ ●

[هَلْ يَسْتَوُونَ] - بوراده « هل یستویان » بویورلمایوب ده جمع صیغه‌سی ایراد اولونمسی یالکز ایکی فرد دگل ، ایکی صنف آراسنده مقایسه مقصود اولدیغنه اشارتدر . یعنی حریته صاحب اولمایوب باشقه سنك ملکی اولان عاجز کوله‌لر صنفی ایله حر صنفی و بالخصوص گوزل رزقه ایرمز و اولوب ده اونی محتاج اولانلره صرف و خرج ایدن حر صنفی مساوی اولورلرمی ؟ البته اولمازلر دگلمی ؟ ایشته اللهدن باشقه طاپیلانلر عبد مملوك کبی حریتی دیریدن بر مخلوقه قول اولمش کوله‌لر قبیلندندر . اللهدن باشقه آلهه طاپانلر موحد مؤمنلرده احرار دیمکدر . فی الواقع « ایاك نعبد و ایاك نستعین » دینه بیلمکده بیوك حریت تصور اولونماز . بناء علیه کفر و شرك ، باطل دینلر ، هپ بر قید اسارت ، دین حق و ایمان توحید انسانه بیوك بر حریت ایراث ایدر . دوستلق که او حریت نعمتی نه بیوك نعمتدر . اونی دینه کیمدر ؟! [اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ] بوتون حمد اللهکدر . — حریت اونك نعمتی اولدیغی کبی هر نعمت ده اونکدر . بناء علیه حمد و شکر و تعظیم منحصراً اونکدر . حریتك قیمتی بیلملی ، دین و ایمانك قدرینی آکلاملیدر . منحصراً اللهه عبودیت ایدرك حمد ایتملیدر . [بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ] فقط اکثریسی بیلمزلر . — بیلمزلرده کفر و کفرانده بولونورلر ، حریت دعواسیله شیطانه اسیر اولورلر .

کلهلم ایکنجی تمثیله :

[وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا] الله شویله ده بر مثل ایراد ایتدی : [رَجُلَيْنِ] ایکی آدم

[أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ] بريسی دلسز – سوز سويليه‌مز [لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ] هيچ بر شئ بجره‌مز
[وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلٰيهُ] و او افندیسنه ده بر باردر . – يعنی او جمله عینی زمانده بر افندی‌يه
محتاج بر قولدر . فقط او افندیسنه ده بر يوكدر . بوشنه برایچه [أَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ]
زه‌يه گونده‌ريسه برخيره يارامز . – البته كافرلرك ضرب مثلى بودر . حمد سوز سويلمز ، حقيقتى
بيلمزدر . مولاسى اولان الله تعالى‌يه محتاجدر . فقط اونك امرلرينى ايفا ايتمز ، هيچ برخيره يارامز .
شمدى بر تصور اولونسون [هَلْ يَسْتَوِي هُوَ] او – ابكم ، كل [وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ
عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ] بر ده عدالتى امر ايدن و بونكله برابر كنديسى ده صراط مستقيم اوزره
بولنان كيمسه هيچ مساوى اولورمى ؟ – البته اولماز . البته كامل مؤمنك ضرب مثلى ده بودر . كنديسى
طوغرى يولده كيدر ، حمدينه ايرشديرر ، علمى ايله عامل اولارق حقى سويلر ، عدل و حقانيت امر ايدر ، امر بالمعروف
ياپار . و بو صورتله صاحب كلام ، اولو الامر اولور . و بونى ياپاركن كنديسى عدل و استقامتدن آيرلماز (سوره‌
مائده ده «كونوا قوامين بالقسط شهداء لله» بابنده) . شبهه يوقدركه بو آيتلرده انسانلر اجتماعيده اجراى عدالتله
مأمور اولديغنده حقيقته انحرافه جلب اولنمامالى قول لطف ايده‌مزلر . اونك ايچوندركه بر حديث نبويده
«كما تكونوا يولى عليكم» بيورلمشدر . زمانمزده‌كى سياستلرك اسباب سقوطى ده بو نقطه‌ده ويا بو مسئلده
استخراج اولنه بيلير .

وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَٓا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ
اَوْ هُوَ اَقْرَبُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ • وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ
لَا تَعْلَمُونَ شَيْـٔاً وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ • اَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَٓاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ
اِلَّا اللّٰهُ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ •

مآل شريفى

بوتوده سماوات وارضڭ غيبنى بيلمك ده الله مخصوص، ساعت امرى ايسه ساده لمح بصر كبى ياخود دها ياقيندر، شبهه يوقدر كه الله كل شيئه قادر • والله سزى آنالريڭزڭ قارنلرندن اويله بر حالده چيقاردى كه هيچ برشى بيلميوردڭز، اويله ايكن سزه ايشتمه، كورمه، كوڭلده وردى كه شكر ايده سڭز • كورمديلرمى باقمديلرمى قوشلره جو سماده مسخرلر ايكن اونلرى اللهدن باشقه طوتان يوقدر؛ البته بونده ايمان ايده جك بر قوم ايچون نيچه آيتلر وار •

[وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا الخ...] - بو آيت علم نظريه سنده اعتبار و تدريب مذهبنى مؤيد كورونيور .

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْاَنْعَامِ
بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ وَمِنْ اَصْوَافِهَا
وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَا اَثَاثًا وَمَتَاعًا اِلٰى حِينٍ • وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ
ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ اَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ
الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ كَذٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ
تُسْلِمُونَ • فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ • يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللّٰهِ ثُمَّ
يُنْكِرُونَهَا وَاَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ •

مآل شريفى

الله سزه اولریکزده بر سکنه یاپدی و انعام دریلرندن ده گرك کوچ کونکزده و گرك اقامتکز
کوننده خفیف خفیف طاشیه جغکز اولر و یوکلرندن، یاپاغیلرندن، قیللرندن بر زمانه قدر اکینه جك
قوشانه جغکز، دوشه نه جك) بر اثاث و (تجارت ایده جك) بر متاع یاپدی ● الله خلق ایتدیکی شیلردن ده
سزه ایچون کولکه‌لر یاپدی و سزه ایچون طاغلردن سیغناقلر یاپدی، هم سزی صیجاقدن وقایه ایده جك اثوابلر
هم ده حربده وقایه ایده جك اثوابلر یاپدی، بو صورتله اوزریکزده اولان نعمتنی تماملایور که سز
خالص مسلمان اولوب سلامته ایده سکز ● بونلار قارشی اگر یوز چویررلرسه ارتق سنك اوزریکه دوشن
انجق تبلیغ بلیغدر ● الله نعمتنی طانیرلر، صوکره ده اونی انکار ایدرلر و اکثریسی کافردرلر ●

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا
وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ● وَاِذَا رَاَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ
وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ● وَاِذَا رَاَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا شُرَكَاۤءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هٰۤؤُلَاۤءِ شُرَكَاۤؤُنَا
الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ فَاَلْقَوْا اِلَيْهِمُ الْقَوْلَ اِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ●
وَاَلْقَوْا اِلَى اللّٰهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ● اَلَّذِينَ كَفَرُوا
وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ
● وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ
شَهِيدًا عَلٰى هٰۤؤُلَاۤءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً
وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ●

مآل شریفی

بر کون ده کله جك که هر امتده بر شاهد بعث ایده جکز ، صوڭره او کفر ایدنلره نه اذن ده ویریله جك

نه ده اونلردن رضا استنه جك • و او ظالملر عذابی کوردکلری وقت آرتق او اونلردن نه تخفیف

اولنه جق نه ده کندیلرینه مهلت ویریله جك • و او مشرکلر شریکلرینی کوردکلری وقت « یا ربنا! ایشته

سنی براقوب ده کندیلرینه طاپدیغمز شریکلریمز » دیه جکلر . اونلر ده اونلره سوزلرینی فیرلاته جقلر:

« هر حالده سز قطعیاً یالانجیلرسکز » • و او کون الله عرض تسلیمیت ایتمشلردر ، و بوتون او دیه دوردقلری

شیلر کندیلرندن براقوب غائب اولوب کیتمشلردر • او هم کفر ایتمشلر هم ده الله یولندن چویرمشلر اولانلر

دیکرلرینی ده افساد ایتدکلری جهتله اونلره عذاب اوستنه بر عذاب زیاده ایتمشزدر • هله هر امت ایچنده کندیلرندن

اونلره قارشی بر شاهد بعث ایده جکز ، سنی ده اونلر اوزرینه شاهد کتیره جکز کوره ! ... و بو کتابی سکا جمله

ایندیردك که هر شیئی بلیغ بر صورتده بیان ایتمك هم بر هدایت قانونی ، هم بر رحمت ، هم ده مسلمینه بر مژده اولمه

ایچون •

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ •

مآل شریفی

خبریکز اولسون که الله سزه عدلی ، احسانی و یاقینلغی اولانه ایتایی امر ایدیور و فحشادن ،

منکردن ، بغیدن نهی ایدیور ، سزه وعظ ایدیور که دیکلیوب آکلایوب طوته سیکز •

[إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ] محققاً الله ، عدلی [وَالْإِحْسَانَ] احسانی

[وَ] دخى خصوصيله [اِيتَاۤئِ ذِي الْقُرْبٰى] اقربايه ويرمكى امر ايدر. [وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاۤءِ] فحشيادن [وَالْمُنْكَرِ] منكردن [وَالْبَغْيِ] بغيدن نهى ايدر.

عدل، هر شيئى مرتبه سنه وضع ايتمك، حقى يرينه قويمقدر كه بغيك، تعدى و اخذ و جور و ظلمك ضديدر. عدل، انصاف و حقانيت و استحقاقات مفهوملرينى تضمن ايدن بر دنكلك بر درك ترازينك ديلى كبى افراط ايله تفريط جهتنده بر نقطۀ توحيد و استحقاقات اولان طرفينده معادله دنيلن بر موازنت افاده ايدر. و بوندن طولايى عدالته و عدالت دستورلرينه ميزان دخى اطلاق اولنور. نته كيم «وانزلنا معهم الكتاب والميزان ليقوم الناس بالقسط» بيورلمشدر. يعنى عدالت، نظام عالمدر. و عمل و طاعتده بر قاعده واجب اولان بر فضيلت اخلاقيه در. شبهه يوق كه هر حقك باشى حق تعالانك حقى اولان الوهيت حقوقيدر. الوهيت حقوقنك برنجيسى ايسه وحدانيتدر. چونكه شريك و نظيره بولنانك اوصاف تعظيم استحقاقى اولماز. بناء عليه عدلك باشى توحيد الهدر. نته كيم بو آيتك تفسيرنده ابن عباسدن: «عدل، شهادة ان لا اله الا الله»، «عدل، خلع انداددر»، «عدل، توحيددر.» ديه روايتلر وارد اولمشدر.

احسان كلمه سى ده لغتده ايكى صورتله استعمال اولنور. بريسى «احسنه» درك بر شيئى كوزل ياپمه ديمكدر. بريسى ده «احسن اليه» درك اوكا ايلك ايتدى ديمكدر. لسانمزده احسان بو ايكنجى معناده متعارفدر. آيتده ايسه ايكيسنه ده محتملدر. و هر ايكيسيله ده تفسير وارد اولمشدر. اولكيسى ياپديغنى كوزل ياپمه ديمك اولور. بو معنى ايله حديث نبويده «ان تعبد الله كانك تراه = صانكه كوريورسك كبى الله عبادت ايلمك» ديه تفسير اولنمشدر. يعنى بو صورتده احسان «وظيفه يى اك كوزل صورتده ياپمه» ديمكدر. نته كيم بو معناده اولارق عليه الصلاة والسلام: «ان الله كتب الاحسان على كل شئ فاذا قتلتم فاحسنوا القتلة واذا ذبحتم فاحسنوا الذبحة وليحد احدكم شفرته وليرح ذبيحته» بيورمشدركه «الله تعالى هر شيده سزه احسانى يازدى. بناء عليه قتل و ذبحى دخى كوزل صورتده ياپيكز. هر بريكز بيچاغنى ايى بيلهسين و ذبيحه سنى راحت ايتديرسين» ديمكدر. ايكنجيسى ناسه ايلك ياپمه ديمك اولور. بو معنى ايله احسانده «ان تحب لاخيك ماتحب لنفسك = كندك ايچون سوديككى قرداشك ايچون ده سومك»

حديث شريفله تفسير اولونمشدر.

"ايتاء ذي القربى" اقربايه محتاج اولدقلرى خصوصلرده عطيه و احسان ايله صله ذكر اولنمشدر.
بو، اساساً احسانه داخل ايسه ده شاننه اهتماماً بالخاصه ذكر اولونمشدر. رسول اكرم صلى الله عليه وسلم
بيورديلركه بيورمشلردر. "ان اعجل الطاعة ثوابا صلة الرحم" ثوابى اك چابوق اولان طاعت صلهٔ رحمدر"
يعنى اقربايه احسان ايله تفقد علاقه‌در. اهـ.

فحشا، چيركينلكدر. زنا كبى شهوات متابعتده افراط ايله عقلا دائر اولانلره كثيردركه
لسانمزده فحشيات تعبير اولنور. دنيوى انسانلرك اك چيركينى حاللريدر.

منكر، نه شريعتده نه عادتده طانينمايان‌در. زيرا شرع و عادتده معروف اولميان فعللر خوشه
كورولمز، غضبى تهييج ايلر، رد و انكار ايديلير. يعنى حقى اولمايان شيئى طلب ايتمك، غيرك حقوقنه
تجاوز ايلمكدركه عدلك ضديتى ظلمدر.

كبار صحابه‌دن عثمان بن مظعون حضرتلرى رضى الله عنهدن مرويدركه "بن، ديمش، ابتداده
حضرت محمد عليه السلامدن اوتانديغم زمان مسلمان اولمشدم. اسلام حقيقتى قلبمده تقرر ايتمامشدى. برگون
حضورينه واردم. بيلا قونوشوربوردى. قونوشوركن كوردم كه كوزينى سمايه ديكدى. صوكره ده صاغ طرفنه
آشاغى ايندير دى. صوكره بونى بر دها تكرار ايتدى. صوردم، بويوردى كه: "سن قونوشوركن بردن
بره جبرئيل صاغمده نزول ايتدى ده "يا محمد! ان الله يأمر بالعدل والاحسان" عدل، شهادة ان لا اله الا الله،
احسان، قيام بالفرض [1] "وايتاء ذى القربى" يعنى قرابت اولانه صله "وينهى عن الفحشاء" زنا "والمنكر"
نه شريعتده نه سنتده طانينمايان "والبغى" استطاله" ديدى. ايشته بونك اوزرينه، ديدى عثمان:
عثمان: قلبمه ايمان اوطوردى، واردم ابوطالبه خبر ويردم "اى معشر قريش" ديدى، برادرزاده‌مه اتباع
ايديكز رشد بولاجقسكز. هر حالده سزه انجق مكارم اخلاقده باشقه بر شى امر ايتميور". بونك اوزرينه

[1] قيام بالفرض، عهده‌سنه مترتب اولان بورجنى، فريضه‌لرى مكملاً ادا ايتمكدر. فرائضى مكملاً ادا ايسه بورجنى واجبلرى، سنتلرى
مستحبلرى آدابى ايله ايفا ايلمكدر. زيرا بونلر سنه و مستحبات فرائضك مكملاتيدر. بنا عليه سنه و مستحباتك بو تعبيردن خارج قالديغى
ظن ايتمه‌ملى. يعنى اشبو قيام بالفرض تفسيرى ايله احسانك "وظيفه‌ك كوزلجه ياپمه" معناسى اختيار اولونمشدر. وظيفه‌يى كوزل ياپمه ده ايسه
بونلره مستحبات و آدابى محتوى حسن و كماليله ياپمه ديمكدر. بوده "ان تعبد الله كانك تراه" معناسنه راجعدر.

رسول الله صلى الله عليه وسلم، «اى عموجغم! ناسل بڭا اتباع ايتملريني امر ايدهسڭ ده كنديڭى براقيورسڭ؟»
ديدى و جهد ايتدى. فقط او، اقرار اسلامدن ابا ايتدى و بناءً عليه «انك لا تهدي من احببت» آيتى
نازل اولدى.

حضرت عليدن ده مرويدر كه شويله ديمشدر: «الله تعالى، پيغمبرينه كنديسنى عرب قبيله لرينه عرضه ايتمه سنى
امر ايتدى، بناءً عليه نبى اكرم چيقدى، بن و ابوبكر برابرده ايدك. بر مجلسده توقف ايتدك كه اونلرده وقار
واردى. ابوبكر، «بو قوم، كيملردن؟» ديه صوردى. «شيبان بن ثعلبه دن» ديديلر. بونك اوزرينه رسول الله اونلرى
ايكى كلمهٔ شهادته دعوت و قريشڭ تكذيب ايتديكى ايچون كنديسنه يارديم ايتملرينى تكليف ايتدى. ايدنجه، مفروق بن عمرو
«يا اخا قريش» ديدى، «بزى دعوت ايتديگڭ شى نه در؟» رسول الله «ان الله يأمر بالعدل والاحسان الآية»
تلاوت بويوردى. بناءً عليه مفروق بن عمرو، «والله سن مكارم اخلاقه و محاسن اعماله دعوت ايديورسڭ، سنى
تكذيب ايدن و سنڭ عليهڭده حركت ايتمك استهينلر قومڭدر كه افك و افترا ايديورلر.» ديدى.

ابن مسعود رضى الله عنه ديمشدر كه: «قرآنده خير و شرى الڭ جامع اولان آيت بودر.» و ديمشدر كه
«اگر قرآنده بو آيتدن باشقه برشى اولماسه ايدى، اوڭا ينه "تبيان لكل شئ وهدى ورحمة للعالمين" اطلاقى
صادق اولوردى.» والله اعلم بونڭ «ونزلنا عليك الكتاب الخ» آيتى عقبنده ايراد اولونمسى بو حكمته مبنيدر.
بويله امر و نهى و خير و شرى بيان و تمييز ايله الله [يَعِظُكُمْ] سزه وعظ ايديور كه [لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ] تذكر ايدهسڭز — بلكه بويله طوتاسڭز. بناءً عليه بو نصيحتى ديڭله يڭز، بو امر و نهيى طوتڭز.

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا
وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ۚ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ● وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي
نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا ۖ تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ
أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ ۚ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ● وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ

وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ● وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ
دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوءَ بِمَا صَدَدْتُمْ
عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ● وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا
إِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ● مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ
بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ● مَنْ عَمِلَ
صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ
أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ●

مآل شریفی

بر ده معاهده ایدیککزده اللهك عهدینی یرینه کتیرك، و صاغلام صاغلام ایدیککز یمینلری بوزمیك
ناقص اولورکز اوده اللهی کفیل قیلمشکز. شبهه یوق که الله نه یاپارسه کز تماماً بیلیر ● و ایت دیکر بر امتدن
داها فائق اولدیغی ایچون یمینلریکزی آراکزده بر خدعه اتخاذ ایدرك او، ایپلکنی قات قات بوکدکدن
صوکره سوکن ایپلکنی قاری کبی اولمایك. هر حالده الله سزی اونکله امتحان ایدر. و البته او اختلاف ایتدیککز
شیئی قیامت کونی سزه محققا بیان ایده جکدر ● الله دیلسه ایدی البته هپکزی بر تك امت یاپاردی ولکن او
دیلدیکنه ضلالت، دیلدیکنه هدایت بیورور. و هر حالده هپکز بوتون یاپدیقلریکزدن مسؤل اولاجقسکز ● یمینلریکزی
آراکزده خدعه و فساده وسیله اتخاذ ایتمه یك که صوکره صاغلام باصمشکن بر آیاق قایار. و الله یولندن چویردیککز
ایچون فنا آجی طادارسکز. آخرتده ده سزه پك بویوك بر عذاب اولور ● اللهك عهدینی آز بر بدله
دکیشمه یك. هر حالده الله یاننده کی سزك ایچون داها خیرلیدر، اکر بیلیرسه کز ● سزك یانکزده کی توکنیر
اللهك یاننده کی ایسه باقیدر. البته بز او صبر ایدنلره یاپدیقلری عملك داها کوزلیله اجرلرینی محققا ویره جکز ●
ارککدن و یا دیشیدن هر کیم مؤمن اولارق ایی بر عمل ایشلرسه محققا اونی خوش بر حیات یاشاتاجغز و یاپدیقلرینك داها

عمللرندن دها كوزلیله اجرلرینی محققا ویره‌جکز ●

ایمدی :

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ● إِنَّهُ
لَيْسَ لَهُ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ● إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ
يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ ●

مآل شريفى

ایمدی قرآن اوقودیغڭ وقت اولا اللّٰهه صیغینه او رجیم شیطاندن ● حقیقت بوكه ایمان ایدوب ده ربلرینه توكل ایدنلر اوزرینه اوڭ سلطه‌سی یوقدر ● اوڭ سلطه‌سی آنجق اونی ولی اتخاذ ایدنلره واللّٰهه شرك قوشانلره‌در ●

[فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ] — استعاذه ایله امر معناسیله امردر. قرآن اوقومغه مستعید اولمق ایچون اول امرده شیطاندن اللّٰهه صیغینمق لازمدر. بو ایسه اساساً قلباً فعلدر. اوڭ ایچون جمهور لفظاً استعاذه یعنی اعوذ چكمك واجب دكل، مستحب دیمشلردر.

حاصلی شیطنت پیشنده طولاشان شیطان دوستلری قرآندن هدایت آلامازلر. اوڭ ایچون:

وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ
بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ● قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ

آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ● وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ
بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ● إِنَّ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ● إِنَّمَا يَفْتَرِي
الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ●

مآل شریفی

بر آیتی بر آیتك یرینه بدل یاپدیغمز وقت الله ایندیردیكنی و ایندیره‌جكنی اعلم ایكن او شیطانه یارانلر:
«سن حرف بر مفتریسك» دیدیلر، خیر اونلرك چوغی بیلمزلر ● سویله اونلره: اونی ربكدن حكمتیله
ایلە روح القدس ایندیردی كه ایمان ایدنلری تثبیت ایتسین و مسلمانلره بر هدایت، بر بشارت اولسون ایچون ● محققا
بیلیورز كه اونلر «مطلقا اونی بر بشر تعلیم ایدیور» ده دیورلر. الحاد ایتدكلری كیمسه‌نك لسانی
اعجمیدر، بو قرآن ایسه غایت بلیغ بر عربی لساندر ● اللهك آیتلرینه اینانمایانلره البته الله هدایت ایدرمز
و اونلره الیم بر عذاب واردر ● یالانی اتخاذ ایدن اللهك آیتلرینه اینانمایانلر اولدیغندن، افترا ایدنلر اشته
اونلردر كه او یالانجیلردر ●

[وَإِذَا بَدَّلْنَا الخ...] — بر آیتك یرینه دیگر بر آیتك بدل كتیرلمسی نسخدر. اولكی منسوخ،
صوكره‌كی ناسخ اولور. كافرلر نسخ مسئله‌سنی نبوت محمدیه حقنده بر شبهه كبی ایلری سورمك ایسته‌مشلردی كه زمانمزده
حالا بونی تعقیب ایدن كافرلر چوقدر. بو اونلره جوابدر. یعنی بر آیتی نسخ ایدوب یرینه دیگر بر آیتی بدل
كتیردیگمز وقت [وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ] كه الله، نه ایندیردیكنی، ایندیره‌جكنی بیلیر. — اونك
نسخ و تبدیلی حاشا جهلندن دگل، علم و حكمتندندر. اولكیسی ده، صوكره‌كی ده حكمت الٰهیه‌نك و مصلحت عبادك
مقتضاسنه كوره نازل اولور. بر وقت ایچون مصلحت اولان دیگر بر وقت ایچون مفسدت اوله بیلیر. بونك عكسی ده

واردر . زيرا دواعى مختلفدر . شريعتدايسه معاشه و معاده ، عباد اللهك مصالحيله متناسبدر . حال بوكه

الله تعالى ، شريعت محمديه يى قيامته قدر مختلف زمانلرك مصالحنه حاكم اولمق ايچون انزال بيورمشدر .

الله تعالى ، نه ايندرديكنى و نه ايندره جكنى بيلوب دورركن برآيتى بدل ايتديكى زمان [قَالُوٓا اِنَّمَآ

اَنْتَ مُفْتَرٍ] سن پيغمبر دكل ، بر مفتريسك ديديلر — بو قرآنى كندك اويدوروب ويوروسك ده الله‌ه افترا

ايديورسك . بو الله كلامى اولسه ايدى بدل اولنورمى ايدى ؟ ديمكه قالقشديلر .

روايت اولنديغنه كوره : اولا مشقتلى بر آيت صكره ده اوندن يوماشاق بر آيت نازل اولديغى قريشلى

كافرلرى ديرلردى كه " محمد ، اصحابيله اكلنيور . بوكون بر شى امر ايديور ، يارين ده اوندن نهى ايديور . هپ بونلرى

اوكندى كندنه اويدوروب ويوروب ده الله‌ه افترا ايديور ." [بَلْ] خاير [اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ]

اونلرك اكثريسى بيلمز — ايچلرنده بيلوب ده بيلمديكى حالده عناد و استكبار ايدنلر وارسه ده اكثريسنك

علم شاننده دكلدر . و قرآنك حقيقتنى و نسخ و تبديلك فائده و حكمتنى بيلمزلر .

[قُلْ] سن سويله كه — يا محمد [نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ] اونى

روح القدس ربكدن حق ايله ايندردى . — روح القدس ، قدسيت روحى يعنى هيچ بر شائبه ايله كلكلنمك

احتمالى اولميان پاك اولان روحى ، بر اسنيه شايان ، مقدس ، تميز روح ديمكدر كه جبرائيلدر . نته كيم " نزل به

الروح الامين " آيتنده كى روح امين ده اودر . " و ايدناه بروح القدس " قولنده اولديغى كبى

بوراده جبرائيلك روح القدس عنوانيله ذكرى كافرلرك افترالرينى شدتله رد ايچون پيغمبرك كمال نزاهت و قدسيتنى

تقديما تثبيت نكته سيله علاقه داردر . يعنى يا محمد ! قرآن او بر مقدس بر كتابدر كه بونى هيچ بر شائبه

ايله كلكلنمك احتمالى اولميان روح القدس ربك تعالى دن ايندرمكده ، هم ده هيچ بر باطلى محو اولمايه جق

صورتده حق ايله ايندرمكده در . بناءً عليه بو كتاب ناسخ و منسوخيله بوتون مضمونى حق بر كتاب مقدس و سن ده ،

روح القدس صاحبى بر رسول حقسك . ربك بونى بويله ايندردى كه [لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ اٰمَنُوا]

ايماننده اولنلرى تثبيت ايتسين — ايمانده ثابت قيلسين [وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ] و

اللهك حكمنه انقياد ايدن بوتون مسلمينه هدايت و بشارت اولسون ايچون . — ايشته نسخ ، بويله تثبيت و هدايت

و بشارت جهتلرینه علاقه داردر.

بوراده بر «مسلمین» فاصله‌سنك ترجیحی، بالاده‌كی «تبیانا لكل شیء» آیتنه اشارتله «ان الله یأمر بالعدل والاحسان» آیتنی اخطار ایدر.

[وَلَقَدْ نَعْلَمُ] فی الواقع بیلیورز [اِنَّهُمْ] انلر - او كافرلر [يَقُولُونَ اِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ] جز این، اوكا محققا بر بشر تعلیم ایدیور دیورلر. — یعنی قرآنی محمده روح القدس ایندیریور، مطلقا بر بشر تعلیم ایدیور دیورلر. بویله دیمه‌لری بر كره تحدی‌یه قارشی بر بشردن تعلیم كوردیكنی اعتراف و «كندی اویدیریور» دیدكلرینی تكذیب ایدر. «علمه بشر» دییورلر. یعنی رسول الله علیه السلام تقدم نزولی اثناسنده بر كیمسه‌دن تعلیم كوردیكی هركسك معلومی اولدیغی جهتله هیچ كیمسه‌یی افحام ایده‌بیله‌جك اولمایه‌جقلری بر ادعایه جسارت ایده‌میورلر. فقط كوردكلری خوارق العاده‌لك قارشیسنده بوكی بهانه ایدرك دیورلركه «بو محمد ده نه هیچ بر تعلیم كوردیكی احیوده بونی كندیسی یاپامز. بر اصیلك بویله بر كتاب یاپابیله‌جكنی عقل قبول ایتمز. بونی محمده محققا بریسی تعلیم ایدیور». لكن الله‌ك تعلیم ایتدیكنه اینانمق ایسته‌میورلرده مطلقا بر بشر تعلیم ایدیور دیورلر. بو قرآنی اوكا بر بشر تعلیم ایدیور دیورلر. بو قرآنی اوكا بر بشر یاپیویریور، او ده اوندن اوكرندكلرینی الله كلامی دیه صاتمق ایسته‌یور، طرزنده افترا و استهزا ایدیورلر.

بو آیتك سبب نزولی حقنده وارد اولان روایتلرده دینلمشدركه: مكه‌ده عمرو بن حضرمینك «جبر» یاخود «یعیش» نامنده روم بر كوله‌سی وارمش، اوقور یازار صاحب كتاب ایمش، هركسی دعوت ایدن رسول الله بعضاً اوده ده اوكا مجلسنه الیر قونوشورمش، قریش مشركلری بوكا قیزار، قرآنی محمده بو نصرانی تعلیم ایدیور دیه استهزا ایتمك ایسترلرمش. بر ده جبر ایله یسار نامنده ایكی روم مكه‌ده قلیچ یاپارلر و تورات و انجیل اوقورلرمش، رسول الله بعضاً بونلره اوغرار، اوقودقلرینه ایست كلیرمش دیكلرمش، بعضیلری ده بونی بهانه ایتمك ایسته‌مشلر. بر ده حویطب بن عبد العزی‌نك كوله‌سی عابس، صاحب كتاب ایمش، مسلمان اولمش، بونی كورن مشركلر «یا محمد بو اوكا اوكره‌تیور» دیمكه قالقشمشلر. بر ده سلمان فارسی‌یه بحث ایدلمشدر. فقط سلمان فارسی‌نك اسلامی مدینه‌ده اولدیغی جهتله آیتك مكی اولمسنه نظراً سبب نزولی

بونك موضوع بحث ايلسى طوغرى اولميه جغنى جهتله بوڭا اعتنا اولونمامشدر.

حاصلى نبوتى قبول ايتمك ايسته ميه نلر شويله رسول اللهى يكى تحصيله باشلامامش عجمى بر معلم ويا بعضيسنه بايه بر دليقنى كندينه اسناد ايدرك بر آلتجى كبى كوسترمك ايچون بر بشرك تعليمى شبهه سنى اورتايه آتمق ايسته يورلر، وآنه شونه بوڭا اسناد ايدرك مختلف يرده يا يالكز ايديورلردى. تاريخى صوڭ زمانده بعضى خرستيانلر محمد، دينى خرستيانلردن اوكرندى. سلمانى خرستيانلقدن آلدى ديه عينى وجهله نشرياتده بولونمشدر. ايشته بوكونده بونلر تماشا اولمقده اوينره كوريليوركه آيتده بو اسم تصريح ايدلمامسى مطلقا اولارق «بر بشر» ديلمسى دخى بونكا شبهه نك صورت عموميه ده كوكنه جمله اشارت اولونمشدر. زيرا بو صورتده مفتريلرك اصل غرضلرى هرهانكى بر بشرك تعليمى شبهه سنى ايلرى سورمكدر. خطالرينك ده مبناسى بودر. قرآنك بر تنزيل الهى اولديغنى انكار ايتمك ايچون ايلرى سورديكلرى دوشونمه يورلركه [لِسَانُ الَّذِى يُلْحِدُونَ اِلَيْهِ اَعْجَمِىٌّ] الحاد ايتدكلرى ايسه ذكر ايتدكلرى لسانى اعجميدر. — عربى دكل، آنانك لسانى عربجه نك يابانجيسى بر اعجميدر. يعنى اوڭا بر بشر تعليم ايديور ديدكلرنده مقصدلرى ناسك عقلنى چلمك، فكرلرينى الهيدن بر بشره چويرمكدر. حالبوكه بو ديدكلرى بستون خلاف معقولدر. چونكه محمد تعليم ايديور ديه فكرلرى اكثر ايسته دكلرى اوبعضوجه بشرك بركره عربجه اولمسنه احتمال يوقدر. زيرا قرآنه بوكونده جهانه ميدانه اوقويوب دوروركن عربجه ده اوله بر معلم اولسه ايدى هيچ شبهه سز، فالقوب «بن اوكا ته به دكل ميم؟» ديه بونى نيه دوروب دورمزميدى؟ ويا خود قرآنك نظيرلرينى يابوب اللرنده داغيتورمزميدى؟ عربك بوتون بلغا وادباسى بونكا اوغراشيور وپيغمبرك مالاً ومادةً هيچ بر قوه جبريه سى بولونميور. واونكا معارضه ايتمك ايچون اوقدر دواعى ودواعيه موجود بولونيوردى. بو شرائط آلتنده اوله بر شخصك كندينى خفى تماماً سنه احتمال متصور دكلدى. اونك ايچون عربجه ده اوله بر معلم اولماديغى بالاستقراء ثابت بولنديغى كبى عقلاً وبالاستدلال ده ثابت ايدى. بناءً عليه اوله بر شخص مفروض ايسه، اولسه اولسه عربك خارجنده كى هرهانكى بر قومدن بر اعجمى اولمه اوزره فرض ايدلمه اولنه بيلير دى. بونده طولايى عربجه ده عربجه دكل، بلا ده نقل ايديلديكى اوزره اعجمى ايله الحاد ايديورلردى.

[وَهٰذَا] حالبوكه بو — قرآن كريم [لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ] بارلاق بر عربى لساندر. —

او دیدیکی عربی بر بیاندر که بوتون عرب بلغاسی تنظیرده عاجز براقمشدر. بونی بر اعجمی ناصل یاپه بیلیر؟ بویله یارلاده بر عربی آیتده بر اعجمینک تعلیمنه ناصل اسناد اولنه بیلیر؟ کرچه بر اعجمینک اولقجه ایی بر عربیه اوکرنمش و بیلیمدن بنده ده تعلیم ایتمه‌سی عادةً ممکندر. فقط عرب دکل اعجمی اولمه، صوکره ده بوتون عربک فوقنده یارلالده بر عربی لسانه صاحب اولمه‌سی شبهه یوقدر که بویله بر فرضیه ده بر دکل ایکی رتبه خارق العاده‌لک واردر. الله تعالینک او اعجمی حقنده خارقه‌لر رتبه خارقه اولادیه بر احسانده عنایتنی ملاحظه و قبول ایتمه‌دن بویله بر فرضیه یورتمک عقلا بوتون بوتون ضدیه‌در. ایشته الهی تعلیم و تنزیلی قبول ایتمیوب ده عقلی چیلدیرمه‌یه «اونی بر بشر تعلیم ایدیور» دیه‌ن ملحدلرک بر معقول کبی ایری سوردکلری اینه ذکر اولنان سوز معقول دکل، دها زیاده خلاف معقول و تناقضدر. بر خارق العاده‌یی قبول ایتمه‌مک ایچون ده ایکی خارق العاده‌نک قبولی معقول دکلدر ایدر. و تناقضدن ده خبرلری اولماز. او حالده «اونی بر بشر تعلیم ایدیور» دیمکله قرآنک یا لفظنی سویلر، او بعضده بشره، دها فضله بر حقیقت دیه‌مز، خارقه قائلانمه اولور.

دیه بیلیرکه عجبا بونلرک مقصدلری «بر اعجمی معنانی تلقین ایدیور، او ده اونی او یارلاده عربی ایله افاده ایدیور» دیمک اولماز می؟ فقط بویله دیمک قرآنک نظمی، منزل بولندیغی و نظم عربیسنده کی فصاحت و بلاغت اعتباریله قطعی الزام افاده ایدن بر معجزه اولدیغنی اعتراف ایتمکدر. خلاصه ملحدلر افترا ایدن بویله متناقضه و فکرلرنده بوبوتون شاشقندرلر.

زیرا [إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ] الهی آیتلره اینانمایانلر، شبهه یوقدر که [لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ] الله اونلره هدایت ایتمز [وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ] و اونلره الیم بر عذاب واردر.

[إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ] یالانی انجق الهی آیتلره اینانمایان بو ایمانسزلر اویدیررلر — افترا ایدرلر. [وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ] و یالانجی انجق اونلردر. — یعنی سن مفتری دیه‌ن او ایمانسزلردر یا محمد، سن هر حالده صادقسک. بو قرآن بر بشرک تعلیمی دکل، نظم و معناسیله «نزله روح القدس من ربك بالحق» در. بناءعلیه مؤمنلر، او ملحدلرک سوزلرینه آلدانوب ده کفره

دوشمکده‌ده صاقينيلسين . چونکه :

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِهِ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيمَانِ
وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ
• ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْكَافِرِينَ • اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ
وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ • لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ •

مآل شريفی

هركيم ايماننده صوکره اللهه کفر ايدرسه - قلبی ايمانله مطمئن اولديغی حالده اکراه ايديلن باشقه
- ولکن کفره سينه سنی آچان کيمسه لابد اونلرك اوستنه اللهدن بر غضب اينر و اونلره عظيم بر عذاب واردر
• بونك سببی : چونکه اونلر دنيا حياتنی سوه‌رك آخرته ترجيح ايتمشلردر ، الله ده کافرلر کروهنی طوغری
يوله چيقارماز • اونلر اويله کيمسه‌لردرکه الله قلبلرينی ، قولاقلرينی و کوزلرينی مهرلمشدر . و اشته اونلردرکه
هپ غافللردر • چاره يوق اونلر آخرتده تماماً خسرانه دوشه‌جکلردر •

[مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِهِ] هركيم ايماننده صوکره اللهه کفر ايدرسه - يعنی کلمهٔ کفر
تلفظ ايدرسه ، کفر اولان سوزی سويلرسه - [اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيمَانِ]
قلبی ايمانله مطمئن اولديغی حالده اکراه اولنان دکل - يعنی جاننی ويا اعضاسندن بر عضوينی اتلاف
قورقوسی ويرارك اکراه ايديلن صورتيله دکل [وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا] ولکن کفره
سينه سنی آچان - کفر خوشنه کيدن ، يعنی اکراه اولونماديغی حالده رضاسيله کلمهٔ کفری سويليه‌ن ويا اکراه اولنديغی

زمانه قلبنی بوزوب ده کفره اعتقاد ایدیویره‌جکلر [فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِ] بونلر اوزرینه
اللهدن بر غضب — یعنی کندی تعریف اولونماز بویوك بر غضب [وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ]
وه بونلره عظیم بر عذاب واردر . — چونکه جرملری اك بویوك جرمدر .

روایت اولونورکه قریش، عماری و باباسی یاسری و آناسی سمیه‌یی ارتداده اکراه ایتدیلر، امتناع
ایتدیلر، بونك اوزرینه سمیه‌یی بر آیاغندن ایکی دوه‌نك آراسنه باغلادیلر و سن ارککلر ایچون مسلمان
اولدك دییه‌رك بر حربه ایله اوکندن دشدیلر، دوه‌لری سوروب کلوب پارچه‌لاتدیره‌رق اولدیردیلر. آرقه‌سندن
یاسری ده اولدیردیلر و اسلامده ایلك مقتول بو ایکیسی اولدیلر «رضی الله عنهما» . آناسی باباسی بو حالده
کوره‌ن عمار ایسه اکراه اولنانی لساناً سویلیویردی، بونك اوزرینه: یا رسول الله دنیلدی عمار کفر ایتمیش
رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردیکه: خیر عمار، باشندن آیاغنه ایمانه طولمشدر، ایمانه اتینه، قاننه
قاریشمشدر . دیرکن عمار آغلایه‌رق رسول اللهه کلدی، رسول الله ده کوزلرینی سیله‌رك باشلادی و بیوردیکه:
«اگر عودت ایدرلرسه سن ده دیدیکنی تکرار ایت». بر ده مسیلمة الکذاب ایکی کیشی‌یی طوتمشدی،
برینه محمد حقنده نه دیرسك؟ دیدی، رسول الله دیدی، بنم حقمده نه دیرسك دیدی، سن ده دیدی،
بناء علیه بونی براقیویردی. اوبرینه: محمد حقنده نه دیرسك؟ دیدی، رسول الله دیدی، بنم حقمده نه
دیرسك؟ دیدی، دیلسزم جوابنی وردی، اوچ دفعه تکرار ایتدی، اوینه عینی جوابی وردی، بناء علیه
بونی قتل ایتدی. رسول الله خبر آلنجه بویوردیکه: اوکلیسی اللهك رخصتنی طوتدی، ایکنجیسی حقی اظهار ایتدی
اهـ . دیمك که بویله اکراه ملجئ حالنده یالکز لساناً کلمهٔ کفری تلفظ ایتمك جائزدر. فقط بر رخصتدر
و آیتده اکلادیلدیغی اوزره قلبی ایمان ایله مطمئن اولمق شرطیله بر رخصتدر. فقط اظهار حق و اعزاز دین
ایچون هلاکی کوزه آلوب ده اجتناب ایتمك عزیمتدر. دین خصوصنده عزیمت ایله عمل افضلدر.

ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا ٧
اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ع ● يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا

وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ● وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً
كَانَتْ اٰمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ
فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ● وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ
رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ● فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ
اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ●
اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ فَمَنِ اضْطُرَّ
غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ●

مآل شریفی

صوکره شبهه سز که ربك او محنته مبتلی اولدقلرینك آرقه سنده هجرت ایدنلره، صوکره مجاهده و صبر ایده‌ن
کیمسه‌لر حقنده شبهه سزدر که ربك بوندن آرقه سنده البته غفوردر رحیمدر ● او کونه که: هر کس نفسی ایچون
مجادله ایده‌رك کله، هر نفسه اشلدیکی عمل تمامیله اوده‌نیر و هیچ بریسنه ظلم ایدلمز ● بر ده الله بر شهری
مثل یاپدی که امنیت و آسایش ایچنده ایدی، اوکا هر یردن رزقی بول بول کلیوردی، دیرکن الله نعمتلرینه
نانکورلك ایتدی، الله ده اوکا یاپدقلری صنعتلر ایچون آجلق و قورقو لباسنی طاتدیردی ● جلالم حقیچون
اونلره ایچلرندن بر رسول کلدی ده اوکا یالان سویلیور دیدیلر، ظلم ایدرلرکن عذاب ده کندیلرینی یاقالیویردی
● اویله ایسه سز الله‌ك سزه ویردیکی رزقلردن حلال و خوش اوله‌رق یییکز ده شکر ایدیکز، اکر
کرچکدن اوکا عبادت ایده‌جکسکز ● او سزه آنجق اولویی و قانی و خنزیر اتنی، بر ده الله‌دن غیریسنك نامنه
کسیلنی حرام قیلدی، هر کیم ده مضطر اولورسه باغی و متجاوز اولمادیغی حالده آرتق شبهه یوق که ربك غفوردر
رحیمدر ●

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ وَهٰذَا
حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ اِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ
لَا يُفْلِحُونَ ● مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ● وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا
مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ●
ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوٓءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوٓا
اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ●

مآل شریفی

سادە دیلکزڭ یالانە توصیفیلە شو حلال، شو حرام دیەیبك كە یالانی اللّهە افترا ایتمش اولورسکز. شبهە یوقدر کە یالانی اللّه افترا ایدنلر فلاح بولمازلر ● آز بر استفادە و حقلرندە الیم بر عذاب واردر ● یهودی اولانلرە ایسە بوندن اول سکا نقل ایتدیکمزی حرام قیلدق و اونلرە بز ظلم ایتمدك ولکن کندی کندیلرینە ظلم ایدیورلردی ● صوکرە شبهەسزدر کە ربك بر جهالتلە کوتولك ایشلەیوب صوکرە آرقەسندن توبە ایدوب دوزەلنلر حقندە شبهەسزکە ربك بونك آرقەسندن البتە غفوردر رحیمدر ●

[مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ] — سورۂ انعامدە « وعلى الذين هادوا حرمنا كل ذى ظفر » بابندە.

اِنَّ اِبْرٰهِيمَ كَانَ اُمَّةً قَانِتًا لِلّٰهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ● شَاكِرًا
لِاَنْعُمِهِ اِجْتَبٰيهُ وَهَدٰيهُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ● وَاٰتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً

وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ •

مآل شريفى

محققكه ابراهيم باشلى باشنه بر امت ايدى، تك بر حنيف اولرق الله‌ه طاعتكارانه قيام ايتمشدى و هيچ بر زمانده مشركلردن اولمادى • اونك نعمتلرينه شاكر ايدى، او اونى سچمش و طوغرى بر يوله هدايت بيورمشدى • و بز اوڭا هم دنياده بر حسنه ويردك، هم ده شبهه‌سز كه او آخرتده البته صالحلرندندر •

[إِنَّ إِبْرٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً] محققكه ابراهيم باشلى باشنه بر امت ايدى — ناس هپ كافر ايكن او [قَانِتًا لِلّٰهِ حَنِيفًا] بر حنيف يعنى باطل دينلرك هپسندن ميل ايله حقه توجه ايتمش تميز بر حنيف اولرق الله‌ه طاعتكارانه قيام ايتمشدى [وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ] هم او مشركلردن دگل ايدى — يعنى شرك اولدوغى حالده كندينى ابراهيم ملتنده عد ايدن قريش و سائره كبى مشركلرك دينينه اصلا اشتراك ايتمه‌مشدى [شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ] اللهك نعمتلرينه شاكر ايدى — او نعمتلرك شكرى وظيفه‌سنى ايفا ايتمك اوزره قيام ايتمشدى.

او نعمتلر نه ايدى دينيلرسه [اِجْتَبٰيهُ] الله اونى اجتبا ايتمشدى (١) «واذ ابتلى ابرهيم ربه بكلمات فاتمهن قال انى جاعلك للناس اماما» بيورلديغى وجهله ناسك اوكنه دوشمك اوزره نبوته اصطفا [وَهَدٰيهُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ] و بر طوغرى يوله هدايت ايتمشدى — شو ويا بو واسطه‌يى طولاشديرمقسزين طوغريدن طوغرى‌يه الله‌ه گوتورن توحيده موفق قيلمشدى كه ملت اسلامدر. اجتبا قرينه‌سيله آڭلاشيليركه بو هدايتك نتيجه‌سى مجرد اونك كندى اهتداسى دگل خلقى ده ارشاد اولمشدر. ايشته دنيا كفر و كفرانه ايچنده ايكن او، بو نعمتلرك شكرينى ادا ايتمك اوزره بو طوغرى يولده گيدرك «رب اجعلنى مقيم الصلوة

(١) اجتباء، بر شيئى ديگرلرندن آيرو دايره‌ده تحصيل ايدوب ديگرلرندن صوڭ جبايت ايتمك. حوضه ديروب طوپلامق ديمك اولان «جبيت الماء» تعبيرندن مأخوذدر. و «جابيه» حوض ديمكدر.

ومن ذريتي » دعاسيله الله ايچون قيام ايتدى [وَاٰتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً] بز ده اوكا
دنياده بر حسنه ويردك ، كوزل بر حالت ومظهريت احسان ايتدك — بوتون انسانلر آراسنده ذكر جميل ايله
ثنا ايله تقدير قيلدق . هر دينه اصحابى اونى سوير ، بالخصوص مسلمانلر « كما صليت على ابراهيم » ديه هر نمازده
ياد ايدرلر [وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ] محققكه او آخرتده هيچ شبهه سز صالحلردندر.
— « الحقني بالصالحين » ، « واجعل لي لسان صدق في الآخرين » ، « واجعلني من ورثة جنة النعيم »
ديه دعاسى وجهله جنتده يوكسك درجات اصحابندندر .

شمدى بوتون بونلرك فوقنده ، ابراهيمه نسبته ابديه الى يوكسك شرف وحسنه شودركه :

ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ • إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ •

مآل شريفى

صوكره ده سكا وحى ايتدك كه : حق پرست (حنيف) اولارق ابراهيم ملتنه اتباع ايت ، او هيچ بر زمان مشركلردن اولمادى • سبت طوتمق آنجق اونده اختلاف ايدنلره فرض قيلندى ، هر حالده ربك اونلرك او اختلاف ايده كلدكلرى شيلر حقنده قيامت كونى بينلرنده حكمنى البته ويره جك •

[ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ] صوكره سكا شويله وحى ايتدك [اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا] بر حنيف اولارق ملت ابراهيمه اتباع ايت — ديكر دينلرك هپسندن بيزار اولوب ابراهيمك دينى تعقيب ايت ، سن ده او طوغرى يولى طوتوب الله ايچون قيام ايدن بر امت اول . فقط ملت ابراهيم دينلنجه

عرب یهود و نصاری كبی اوكا منسوبیت ادعا ایدنلر ده بوكره قایلدرلر دیانتسزلقلرینی اوغلی دیه‌رك
دینلری دیا قوشدیلر فقط ابراهیم ملیدر . الكبیرا احتفار اولنور كه [وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ]
اوشتهوده دكل ایدی — «ما كان ابرهیم یهودیا ولا نصرانیا ولكن كان حنیفا مسلما» شو حالده
ملت ابراهیمه اتباع دیمك ، جمعه ارتسی دیانتنه اویمق دیمك دكلدر . [إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ
اخْتَلَفُوا فِيهِ] سبت ، صرف اونده اختلاف ایدنلر اوزرینه قیلندی — یعنی جمعه ارتسی ابراهیمك دیننده
دكل ، اونده اختلاف ایدن بنی اسرائیل اوزرینه تحریم قیلندی ، تعطیل یاپیلدی . بو اختلاف حقنده بعضی مفسرین
شونی روایت ایتمشلردر : موسی علیه السلام قطعنده بر كونی عبادته تخصیص ایتمك ایچون یهودیلره امر ایتمسه
و بونك جمعه اولمسی سویلمشدی ، بونلر بیك آز راضی اولسه ، اكثریت عظیمه : خیر الله تعالانك سماوات
و ارضك خلقندن فارغ اولدیغی كون اولسون كه جمعه ارتسیدر دیمشلر . بونك اوزرینه الله تعالی ده جمعه ارتسی
اونلره دیسون ؟ وكلنز بیك ادكونده اونلر سبتلی قیلمسه منكر ده جمعه یه راضی اولانلر اقلیت ، بونلره
اطاعت ایتمكلری حالده اعتقادلری آز مسبلره رمشلر ، الله تعالی ده اونلری سبته ایدی یاپمغه جبور ایتمشدر
دیكر بعض مفسرین ده او خصوصنده كی اختلاف دور بال ایله تفسیر ایتمشلردر كه «واسئلهم عن القریة التی
كانت حاضرة البحر اذ تاتیهم حیتانهم یوم سبتهم شرعا» الخ بابده . لكن بزجه آیتده ظاهر دلالت
سبت حقنده كی بو اختلافدن یهود و نصاری آراسنده كی اختلافه اشارت اولنمیدر . زیرا نصاری سبتك
منسوخ اولدیغنه قائل اولدلرده یازارلری طوتارلر و بو صورتده معنی شو اولور : جمعه ارتسی ابراهیمك دیننده دكل
ایدی بنی اسرائیلده یاپیلمشدی ، اونلر یهود و نصاری اختلاف ایتمكده دیرلر . بونی تعاقب [إِنَّ
اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ] — بیورولمسی ده بوكا ایما ایدیور .
ملت ابراهیمه اتباع ایسه شویله‌در :

ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي
هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ●

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ
• وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا
يَمْكُرُونَ • إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ •

مآل شريفى

ربك يولنه دعوت ايت : حكمت ايله و كوزل كوزل موعظه ايله ، اونلره ده اك كوزل اولانيله
مجادله ياپ ، چونكه ربك اودر ، اك زياده بيلن يولندن صاپانى ، طوغرى كيدنلرى اك ايى بيلن ده انجق اودر
• و شايد عقاب ايله مقابله ايده جك اولورسه‌كز انجق سزه ايديلن عقوبتك مثليله مقابله ايديكز و شايد صبر
ايدرسه‌كز قسم اولسون كه صبر ايدنلر ايچون البته دها خيرليدر • صبر ايت ، صبرك ده انجق الله‌ك عنايتيله‌در
و اونلره قارشى كدرده اولما ، ياپديقلرى مكردن تلاشه ده اتمه • زيرا محققدر كه الله ايى قورونانلر و حسن كوزللك
ياپانلرله برابردر •

سورة الاسراء مكية وهى مائة وواحد عشرة آية

اسرا سوره‌سى مكيه‌در . ابو حيانك نقلنه كوره صاحب الغنيان «بالاجماع» ديمشدر . انجق
«وان كادوا ليفتنونك» آيتنده «وقل جاء الحق» آيتنه قدر سكز آيتك مستثنى اولارق مدينه‌ده نازل
اولديغى ده قتاده‌دن مرويدر . بعضلرنده بونى «وان كادوا ليستفزونك» ، «وان كادوا
ليفتنونك الخ» آيتلرى اولمق اوزره ايكى آيت ديه ابن عباسدن روايت ايتمشدر . بونلردن باشقه برده
«وان قلنا لك ان ربك احاط بالناس وما جعلنا الرؤيا الخ» آيتك ده مدنى اولديغى سويلنيلمشدر .
آيتلرى — كوفيونك تعدادنده يوز اون بر ، ديكرلرنده يوز اوندر .

كلمه‌لری — بیك بش یوز آلتمش اوچدر.

حرفلری — آلتی بیك یوز آلتمش.

فاصله‌سی — ر، ا حرفلریدر. ر یالکز برنجی اسراء آیتنده‌در. بونکله "هو السمیع البصیر" قصدیله اسرانك یالكز تعلقات محمدیه‌ده داخل اولمسه ممتاز بر آیت اولدیغنه اشارت ایدلمش اولیور.

بو سوره‌یه "سبحان" دیا "سورهٔ بنی اسرائیل" دخی دینیلیر.

اسراء، همزه وزننده سری دن افعالدر. سری، سری، سرایت گرك پیاده گرك سواری اولسون گیجه یورویشی دیمکدر. اسراء ده اویله‌در. انجق بوراده اولدیغی كبی تعدیه‌سی حالنده یوروتمك دیمك اولور.

بو سوره‌نك سورهٔ نحل خاتمه‌سنه مناسبتی وجوه ایله‌در. اولا، اونك صوکنده "ان الله مع الذین اتقوا والذین هم محسنون" آیتی ایله بو سوره‌نك اولنده‌کی مناسبت آشکاردر. چونکه بو، اونك الله یوكسك بر شاهدی ارائه ایله اثبات و توضیحیدر. ثانیا، دها اوکی "واصبر وما صبرك الا بالله ولا تحزن علیهم ولا تك فی ضیق مما یمکرون" آیتی ایله مناسبتی واردر. زیرا نقل ایدلدیکنه گوره: "سبحان الذی اسری بعبده" نك سبب نزولی شودر. رسول الله اسرایی قریشه آکلاتدی، اونلر بونی شدتلی بر شماتت ایله تکذیب ایتدیلر. و بناء علیه الله تعالی رسولنی تصدیقاً بونی انزال بیوردی. ثالثاً، براز اولنده حضرت ابراهیم مدح ایدیلوب "ثم اوحینا الیك ان اتبع ملة ابرهیم حنیفا" بیورلمسه اولمقله ملت ابراهیم اتباع امرنده رتبهٔ محمدیه‌نك رتبهٔ ابراهیمیه مادون اولمسی كبی بر معنی توهم اولونمامق ایچون بو سوره، مقام محمدینك یوكسكلكنی گوسترن بر آیت ایله باشلامسه دائره‌سنده "عسی ان یبعثك ربك مقاما محمودا" آیتیله بو معنی دها زیاده یوكسلتیلرك تصریح اولونمشدر. رابعاً، اوراده احکام و احوال یهوده اشارت و اصحاب سبتك اختلافنه تعرض اولندیغی كبی بوراده ده بنی اسرائیلك مقدراتی ذکر اولونمش و بو مقدراتك کندیلرینك احسان و اسائه‌لریله علاقه‌دار اولدیغی آکلاتیلرق "ان الله مع الذین اتقوا والذین هم محسنون" خاتمه‌سی عکسی نقطهٔ نظرندن ده بر مثال توضیح ویرلمشدر. بو مناسبتله اونلرك فسادی یوزندن

ومسئوليتدن نقطهٔ نظرندن مسجد اقصانك تخريبى قصه‌سى ذكر اولنه‌جغندن سوره‌نك اولنده اسرا وقعه‌سى تصديق اولنه‌رق رسالت محمديه‌نك شرف حلولیله او تخريبك جبر و تلافيسى معناسنه اشارت بيورولمشدر. بيورلديكه:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سُبْحَانَ الَّذ۪ٓي اَسْرٰى بِعَبْدِه۪ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذ۪ي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ ●

مآل شريفى

تنزيه او سبحانه كه قولنى بر كيجه مسجد حرامدن او حواليسنى مبارك قيلديغمز مسجد اقصايه اسرا بيوردى اوكا آيتلريمزدن كوستره‌لم ديه، حقيقت بو: اودر او ايشيدن كورن ●

[سُبْحَانَ الَّذ۪ي] تسبيح اوكا كه — تسبيحك اشتقاقى و معناسى حقنده سورهٔ بقره‌ده سوز كچمشدى. صاحب كشاف ديركه «سبحان» تسبيح علميدر. رجل عثمانده كبى. منصوب اولمسى ده اظهارى متروك بر فعل مضمر ايله‌دركه «اسبح الله سبحانه» در. صوكره سبحان فعلى يرينه قونمشده مقامنى طوتمشدر. والله دن سبحانك اوكا نسبت ايله ذكرى قبايحك جميعسندن تنزيه بليغه دلالت ايتمكده‌در. اهـ. سورهٔ نورده ديمشدركه «بونده اصل، عجيب بر صنع الهى كورولديكى زمانده الله تسبيح اولونمقدر. صوكره ده هر متعجب اولنانده استعمال بيورلمشدر. اهـ.» ديمك كه اصل معناسى، تسبيح، تنزيه بليغدر. بونلر ايسه مقام تعجبده قوللانيلير. بعضلرى بو صورتده تسبيح معناسندن ساقط اولاجغنى ظن ايتمشلردر ده طوغرى دكلدر. زيرا اصل، تعجب اوزرينه تسبيحدر. سيبويه «سبحانه»ى عثمان كبى اسم علم اولمسنه استشهاد ايتمشدر، علميتنى اضافت حالنك غيريسنه تخصيص ايتمك ايسته‌ينلر اولمشدر. اونك ايچون قاضى بيضاوى «اسم للتسبيح» ديمكله اكتفا ايتمشدر.

نته كیم ابن جریرده «اسم وضع موضع المصدر فنصب لوقوعه موقعه» دیمشدر. قاموس صاحبی بصائرده دیركه: تسبیح، اللهی تقدیس دیمك اولوب سباحه‌دن مأخوذدر. الله عبادتنده سرعت ایلمك معناسنه استعمال اولنوب بعده قولی و فعلی عباداته تعمیم اولونمشدر. سبحان لفظی ده فی الاصل غفران كبی مصدردر. بعده تسبیحه علم اولمشدر. مصدر اولارق ده استعمال اولنور. اهـ. لكن جوهری بونك مصدر اولدیغنی قبول ایتمه‌رك صاحب قاموسی تخطئه ایتمشدر. زیرا تسبیح فعلنك ثلاثیسی مستعمل دكلدر. و اونك ایچوندر كه مصدر موضعنه قونمسنه اسم دینلمشدر. انجق صورولمه‌سی لازم كلیر كه بونك موضعنه قونیلدیغی مصدر نه‌در؟ تسبیح مصدری تنزیه و تقدیس كبی تفعیلدر. بوده تسبیح اولنان الله تعالانك وصفی ایسه نزاهت و قدسیت كبی لازم بر معنی اولمغه یاراشیر. بناءً علیه ابو السعودك ده نقل ایتدیكی وجهله بوراده سبحانی تنزیه ایله دكل «تنزه الله بذاته و تعالی» دیه تنزه ایله تفسیر دخی مناسبدر. دیمك كه سبحان، تسبیحك ثلاثیسی مصدر دكل ایسه او معناده وضع اولونمش بر اسمدر كه الله تعالانك نزاهت و قدسیت ذاتیه‌سنی افاده ایدر. بز بونا سبحانیت و یا سبوحیت دیه بیلیرز. چونكه سبحان اسماء حسناده ده اولور. كرچه تسبیح مصدری مبنی للمفعول اولارق حاصل تفسیر اولنور ایسه یعنی منزهیت معناسنه حمل ایدیلیرسه بو معنایه یاقلاشیرسه ده نزاهت ذاتیه‌ده نص اولمیان مبنی ایچون عینی دكلدر. تسبیح «سبحان الله» دن مأخوذدر. و «سبحان» ك فاعله مضاف اولمسی دخی ظاهردر. مقدر فعلی ده مقامنه كوره تقدیر اولنور. نته كیم «سبحان الله حین تمسون و حین تصبحون» آیتی «سبحوا الله سبحان» معناسیله امر افاده ایدر.

حضرت پیغمبردن روایت اولنان بر خبرده «لاحرقت سبحات وجهه» وارد اولمشدر كه بونی بعضلری الله تعالانك انوار وجهی، جمالی، بعضلری ده جلال و عظمتی ایله تفسیر ایتمشلردر. بو معنایه بونك ظاهر اولان «سبحانیت تجلیاتی» دیمك اولمسیدر. مختار علامه‌ذاد اولان بو حدیث ابن اثیرك نهایه‌ده نقلنه كوره شویله‌در: «قال جبریل علیه السلام ان لله دون العرش سبعین حجابا لو دنونا من احدها لاحرقتنا سبحات وجه ربنا = یعنی جبریل علیه السلام دیدی كه اللهك دون العرشده یتمش حجابی واردر. بر برینه یاقلاشسه‌ق ربمزك سبحات وجهی بزی یاقیویریردی».

ذکر بر حدیثده «حجابه النور او النار لو کشفه لاحرقت سبحات وجهه کل شیء ادرکه بصره» یعنی: حجابی نور ویا ناردر، اونی آچسه سبحات وجهی گوزی ایریشن هر شیئی یاقیویریردی» الخ. نته کیم «فلما تجلی ربه للجبل جعله دکا وخر موسی صعقا».

صوکره بو سورهنك بویله بر تسبیح وتنزیه ایله باشلاماسی مابعدنده ذکر اولنان حوادث عجیبهنك اهمیتیله علاقهسی واردر. بونده اولا: محیر العقول اولان اسرا خارقهسنی تبجیل واونی تصدیقه ایچون قلوبك تصفیهسنی تمهید ومقامات نزاهتی استبعاد تشبیه توهماتندن عموماً اجتنابی اخطار واردر. ثانیاً اونی مکهده کورهیه منکرلره قارشی الله تعالینك صفات نقصاندن منزه بولندیغی وبناء علیه عجز وکذب کبی شائبهلردن آزاده بولندیغی بیان ایله قدرت واحسانك عظمت وعلویتی اعلانه واردر. ثالثاً ذکری آتی مسجد اقصانك تخریبی حادثهسی طولاییسیله ده بو تنزیهك بر اهمیت مخصوصهسی واردر. رابعاً صورت عمومیهده بو سورهنك مضموننك نزاهت الهیه ایله علاقهسنه تنبیه واردر.

اوت او، اویله بر سبحاندر که [أَسْرَى بِعَبْدِهِ] عبدینی – او کمال عبادتله ممتاز اولان معلوم خاص قولنی یعنی محمد مصطفی صلی الله علیه وسلمی [لَيْلًا] کیجهلین – یعنی بر کیجهنك بر مقدارینده [مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ] مسجد حرامدن – مسجد حرام، کعبهیی محیط اولان وحرم شریف دینیلن مسجددر. بونك محیطی ده حدود مخصوصهسنه قدر حرمدر. او حرم شریف ایچندن ویا محیطندن [إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى] مسجد اقصایه – که بیت المقدسدر – اسرا ایتدی. [الَّذِي] او مسجد اقصا که [بَارَكْنَا حَوْلَهُ] حوالیسنی مبارك قیلدق – یعنی حوزهسنی دینده ودنیا برکاتیله برکتلندیردك. چونکه موسی علیه السلامدن عیسی علیه السلامه قدر وحی مهبطی، انبیا عبادتگاهی اولمسی، هم ده انهار واشجار وازهار واثمار ایله دونانمش ایدی. بو کره ده شرف اسرا ایله مبارکلندی.

مسجد اقصی، قدسدهکی بیت المقدسدر. نته کیم اسرا حدیثنده ده «براقه بیندم بیت المقدسه واردم» دیه وارد اولمشدر. بونك حولی ده قدس وجواری دیمك اولور. شفاء شریف شرحنده علی القاری دلجیهدن نقلاً شویله بر حدیث نقل ایدر: «بارك الله فیما بین العریش والفرات وخص فلسطین بالتقدیس»=

الله عبدینه ایمان ذات ما حولنی مبارك قیلمش و بالخاصه فلسطینی تقدیس ایتمشدر.

کوریلیورکه آیتك بو نقطه‌سنده غیابدن تکلمه التفات واقع اولمش و بو التفات ایله حکمت اسرار شوییله بیان بیورولمشدر:

[لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا] اسرا ایتدك که آیتلریمزدن بعضنی کوسترەلم ایچوندر — یعنی عجائبات عظیمه‌مزدن بعضنی کوسترەجکمزی کوسترمك، معراج چیقارمق ایچوندر «لقد رای من آیات ربه الکبری». بخاری و سائره‌ده روایات صحیحه ایله روایت اولندیغی اوزره علیه الصلاة والسلام براق ایله بیت المقدسه واردقدن صوکره اورادن سمایه عروج ایتدیریلدی، هر برنده انبیادن بریله کوروشدی، نیجه نیجه ملکلر کوردی، جنت و جهنمك احوالنه اولدی، سدرة المنتهایه کیتدی، ملکوت الهیه‌ده بر چوق عجائبات مشاهده ایتدی (والنجم سوره‌سنه باق) نهایت بش وقت نمازك فرضیتی امریله عینی کیجه‌ده عودت ایتدی [1] صباحلاین مکه‌ده چیقوب قریشه خبر ویردی، تعجب وانکارلرندن کیمی ال چیرپیور، کیمی الینی باشنه قویویوردی. ایمانه کلمش اولانلردن بعضلری دونوب ارتداد ایتدی، بر طاقم رجال ابوبکره قوشدیلر، «اکر او، بونی سویلیورسه شبهه سز طوغریدر» دیدی «اونی بو قدار شی ده‌ می تصدیق ایدیورسك؟» دیدیلر، اوده «بن اونی بوندن ابعدینده تصدیق ایدیورم صباح آقشام سما خبرینی یعنی بوتنی تصدیق ایدیورم» دیدی. بونك اوزرینه «صدیق» تسمیه ایدلدی. قوملر ایچنده بیت المقدسی او زمانکی حالیله بیلنلر واردی. بونلر اونی اوصاف و احوالنه متعلق سؤاللر صوردیلر، توصیفنی ایسته‌دیلر، درحال رسول الله بیت المقدس تجلی ایتدیریلدی، باقه‌رق اونلره باقوب توصیف ایدیوردی. کرچی توصیفنده اصابت ایتدی دیدیلر، صوکره هایدی باقالم بزم کاروانی خبر ویر، او بزجه مهمدر، اونلردن بر شیئه راست کلدکمی؟ دیدیلر، «اوت، فلانلرك کاروانینه راست کلدم، روحاده ایدی بر دوه غیب ایتمشلر آرایورلردی، یوکلرنده بر صو قدحی واردی، صوصادم اونی آلوب صو ایچدم و یینه کمال یرینه قویدم. کلدکلرنده صورك باقالم قدحده صو بولمشلرمی؟» بیوردی، بوده دیکر بر آیتدر دیدیلر، صوکره عددلرینی، یوکلرینی، هیئتلرینی صوردیلر، بو کره ده کاروانه تمثیل ایتدیریلیوردی و صورولرینه

---

[1] بوندن اول کیجه اولرده یاتسی و صباح نمازلرینی قیلیورلردی.

هپسنه جواب ویردی و بویوردی که «ایچلرنده فلان و فلان اوله‌رق » بر جمل واردر «یعنی فلان استقامتده باجه بر دوه اونلرنده دکیلسه ایکی چوال اولدیغی حالده فلان کونی طلوع شمس ایله برابر کلیرلر» بناءً علیه بو ده دیکر بر آیتدر دیدیلر، و اوکونده بر خیلی ثنیه یه دوغری چیقدیلر. کونش نه زمان دوغه‌جق ده اوکی بالالره چیقاره‌جق دیه بکلیورلردی. دیرکن ایچلرندن بریسی کونش طوغدی دیه باغیردی، دیکر بریسی ده ایشته قاربان کلیور، اوکنده بر جمل وار، ایچلرنده فلان و فلان ده وار، طبقی دیدیکی کبی دیدی، بویله ایکن ینه ایمانه ایمه‌دیلرده «هذا سحر مبین» دیدیلر. (معراجک تفصیلاتی ایچون کتب احادیثه مراجعت اولنه).

بعضلری عروجک ده براق اوزرنده جریان ایتدیکنی سویلمشلرسه ده تحقیق محققانه‌یه قدر اسراء براق ایله اولمش بعده معراج – آسانسور – قورولمشدر. ابی سعید خدریدن – رضی الله عنه – روایت اولندیغی اوزره رسول الله بویورمشلرکه «بیت المقدسده اولانلردن فارغ اولدیغمده معراج کتیریلدی که بن اوندن کوزل بر شی کورمدم، و او، اولدرکه میتک احتضار وقتنده کوزلری اوکا دیکر، صاحبم بنی اونک ایچنده تا قاپیلرندن بر قاپی یه منتهی اولونجه یه قدر چیقاردی که اوکا «باب الحفظه» دینیلیر. ده. حفظه قاپوسی، سما محافظلرینک بکلدیکی سماء دنیا قاپیسیدر. نته‌کیم بو بابده «وحفظناها من کل شیطان رجیم» بویورلمشدر. و ابی سعید خدرینک دیکر روایتنده ده شو تفصیل واردر:

«صوکره معراج کتیریلدی – که بنی آدمک ارواحی اوندن عروج ایدر – باقدم که کوردیکم شیلرک اک کوزلی، کورمزمیسک میت اوکا بصرینی تاحیل دیکر. بناءً علیه سماء دنیا قاپیسنه قدر عروج ایتدیرلک، جبرائیل اونک آچیلمسنی سویلدی، کیم او دینیلدی، جبرائیل دیدی، یانکده کی کیم دینیلدی محمد دیدی، یا او ارسال ایدلدیمی؟ دینیلدی، اوت دیدی، همان آچیلدی و بنی سلاملادیلر. نه باقایم موکل بر ملک ایدیم که سمای محافظه ایدیور، اوکا اسماعیل دینیلیور، معیتنده یتمش بیک ملک و هر برینک معیتنده یوز بیک ملک وار. بو نقطه‌ده رسول الله شو آیتی اوقودی «وما یعلم جنود ربک الا هو» و بویوردی که دیرکن بر رجل ایدیم که هیأتی الاهک خلقه ایتدیکی کونکی کبی، اوندن هیچ بر شی تغییر ایتمه‌مسه

کندیسنه ذریتنک روحی عرض ایدیلیور ، مؤمن روحلر ایسه ، خوش روح ، خوش رایحه ، بونک کتابنی علیینده قیلک دیبور . کافر روحلر ایسه : خبیث روح ، خبیث قوقو ، بونک کتابنی سجینده قیلک دیبور .

یا جبرائیل بو کیم ؟ دیدم ، بابک آدم دیدی . او بکا سلام ویردی ، تطییب ایتدی ، خیر ایله دعا ایلدی « مرحبا بالنبی الصالح والولد الصالح » دیدی . صوکره باقدم بر قوم گوردم که دوداقلری دوه دوداغی گبی ، بونلره بر طاقم مأمورلر موکل ؛ قیلنجه دوداقلرینی کسیورلر و آغزلرینه آتشدن بر طاش قویویورلر آلتلرندن چیقیور . یا جبرائیل بونلر کیملر ؟ دیدم . یتیملرک ماللرینی ظلماً ییینلر دیدی . صوکره باقدم بر قوم وار که دریلرندن صیدم کسیلیور و آغزلرینه تیقیلیور ، و یدیککز گبی بو ییکز دنیلیور ، و بونلره اک اکرهی بر شی اولیور . یا جبرائیل ، بونلر کیملر ؟ دیدم . بونلر اوهمازلر ، غمازلر که ناسک اتلرینی ییرلر و سب ایله عرض وناموسلرینه تعرض ایدرلر دیدی . صوکره باقدم ، بر قوم وار که اوکلرنده بر صوفرا قورولمش ، اوزرنده بنم گوردیکم اتلرک اک گوزللری کباب وار ، اطرافنده ده جیفه‌لر ، اونلر او گوزل اتلری براقوب بو جیفه‌لردن یمکه باشلادیلر . بونلر کیم یا جبرائیل ! دیدم . بونلر زناکارلر دیدی . الله حلال قیلدیغی براقیرلرده حرام قیلدیغنی ییرلر . صوکره باقدم بر قوم وار که قارنلری اولر گبی . بونلر آل فرعونک یولی اوزرنده بولونیور ، آل فرعون صباح آقشام ناره عرض اولنورکن بونلره اوغرایور . اوغرادیجی بونلر بر قیملدیورلر ، قیملدیجه هر بری قارنینک ثقلیله دوشیور . و بناءً علیه آل فرعون بونلری آیاقلریله چیکنیورلر یا جبرائیل دیدم ، بونلر کیملر ؟ دیدی که بونلر قارنلرنده ربا ییینلر . « فمثلهم کمثل الذی یتخبطه الشیطان من المس » . صوکره باقدم بر طاقم قادینلر ممه‌لرندن آصیلمش ، و بر طاقم قادینلر باش آشاغی آیاقلرندن آصیلمش . یا جبرائیل ! بونلر کیملر ؟ دیدم . بونلر دیدی ، زنا ایدن و اولادلرینی اولدیرن قادینلر . صوکره ایکنجی سمایه چیقدق ، اوراده یوسف ایله بولوشدم ، امتندن کندیسنه تابع اولانلرده اطرافنده ایدی ، یوزی بدر گیجه‌سی آی گبی ایدی . بکا سلام ویردی ، مرحبا ایتدی . صوکره اوچنجی سمایه گیتدک ، اوراده ایکی تیزه زاده : یحیی و عیسی ایله بولوشدم ، گیمیلری و دونلری بربرینه بکزه‌یوردی ، بکا سلام ویردیلر ، مرحبا دیدیلر (١) .

(١) بعض روایتلرده عیسی و یحیی ایکنجی ، یوسف اوچنجی سماده گوسترلمشدر .

صوكره دردنجی سمایه كیردك ، ادریس ایله بولوشدم ، بكا سلام ویردی ، مرحبا ایتدی ، نته كیم الله تعالی «ورفعناه مكانا علیا» بیورور . صوكره بشنجی سمایه كیردك ، اوراده قومنه سودیریلمش اولان هارون ایله بولوشدم . اطرافنده امتندن بر چوق شعبه‌سی واردی ، اوده صاقاللی ایدی ، صاقالی صاچی همان كوكسنه دكه‌جكدی ، بنی سلاملادی ، مرحبا ایتدی ، صوكره آلتنجی سمایه كیردك ، اوراده موسی بن عمران ایله بولوشدم ، چوق قیللی ایدی ، اوزرنده ایكی كوملك اولسه قیللری اونلردن ده چیقاردی ، موسی دیدی كه ناس بنی «اكرم الخلق علی الله» زعم ایدر ، بوایسه الله بندن اكرم . یالكز اولسه ایدی مبالات ایتمزدم ولكن هر پیغمبر امتندن كندینه تابع اولانلرله در . صوكره یدنجی سمایه كیردك ، بن اوراده ابراهیم ایله بولوشدم صیرتنی بیت معموره دایامش بنی سلاملادی «مرحبا بالنبی الصالح والولد الصالح» دیدی ، بنا علیه بكا دیدی كه ایشته سنك مكانك وامتك مكانی — صوكره رسول الله «ان اولی الناس بابرهیم للذین اتبعوه وهذا النبی والذین امنوا والله ولی المؤمنین» آیتنی تلاوت ایتدی دیبیوردی كه — صوكره بیت معموره كیردم ، ایچنده نماز قیلدم ، اوراده هر كون یتمش بیك ملك كیرر ، قیامته قدر عودت ده ایتمزلر . صوكره باقدم بر آغاج وار كه بر یاپراغی بر امتی بورور . بونك كوكنده بر منبع آقیور كه شعبه‌یه منشعب ، یا جبرائیل بو نه در؟ دیدم «شو رحمت نهری ، شو ده الله‌ك سكا ویردیكی كوثر» دیدی ، بونك اوزرینه رحمت نهرنده یقاندم ، كیمسه كلمش ذنبمدن مغفرت اولندم ، صوكره كوثر استقامتنی طوتدم ، تا جنته كیردم ، نه باقیم ، اوراده كوزك كورمدك قولاقك ایشیتمدك ، بشر قلبنه خطور ایتمه‌دك شیلر دار . صوكره الله تعالی بكا امری امر ایتدی واللی نماز فرض قیلدی . بعده موسی‌یه اوغرادم ، ربك نه امر ایتدی دیدی ، اوزریمه اللی نماز فرض قیلدی ، دیدم ، دون دیدی ربكه تخفیف نیاز ایت ، چونكه امتك بونك آلتندن قالقماز . ربمه دوندم ، تخفیف نیاز ایتدم ، بندن اون تنزیل ایتدی ، صوكره موسی‌یه دوندم ، بو صورتله موسی‌یه اوغرادقجه ربمه دونیوردم ، صوكنده بش نماز فرض قیلدی ، موسی یینه ربكه دون ، تخفیف ایسته دیدی ، چوق مراجعت ایتدم ، آرتق اوتانیرم دیدم ، بنا علیه بكا دینلدی كه سكا بو بش نماز اللی نمازدر ، حسنه اون مثلیدر ، هركیم حسنه‌یه همت ایدرده اونی ایشلمزسه بر حسنه یازیلیر ، ایشلرسه اون حسنه یازیلیر ، هركیم ده بر سیئه‌یه همت ایدرده ایشلمزسه بر شی یازیلمازدی ، ایشلرسه

بر بازیدی» اهـ.

کتب سته و سائر حدیث کتابلرنده معراج حدیثینك متعدد روایتی واردر. بو نقل ایتدیکمز حدیثك سندلری ده ابن جریر تفسیرنده مذکوردر. کورولیورکه بونده سماء دنیایه قدر عروجك معراج ایله اولدیغی مصرح، دها ایلرسنده ایسه محتملدر. فقط علامی تفسیرنده آلوسینك نقلنه کوره رسول الله اسرا کیجه‌سی بینیدی بشه ایدی. اولکیسی بیت المقدسه قدر براق، ایکنجیسی سماء دنیایه قدر معراج، اوچنجیسی یدنجی سمایه قدر اجنحهٔ ملائکه، دردنجیسی، سدرهٔ منتهایه قدر جناح جبریل، بشنجیسی، قاب قوسینه قدر رفرف. اهـ(۱)

کرچه قدرت الٰهیه‌یه نظراً بو واسطه‌لره لزوم یوقدر. الله تعالی دیدیکنی بر آنده هر حالکی بر موضعه ایصال ایتمکه قادردر. فقط بونلر بو یوز ارائهٔ آیات ایله اظهار تکریم جمله‌سندندر. چونکه «لنریه من آیاتنا» موجبنجه حکمت اسرار ارائهٔ آیاتدر. بعض یرلرده بعضلری اجرام سماویه حرکاتنك سرعتلرنده فی مثال کتیره‌رك اسرا و معراجده‌کی سرعت سیری عقوله تقریب ایتمکه چالیشمشدر. فقط طوغریسی طوغری آیات الٰهیه‌دن اولان بر خارقه، طبیعی بر نقطهٔ نظرله ایضاح اولنمز بیلمکده‌ن اوزاقدر. طبیعی بر تصور، امثال ایله تصور دکلدر. حال بوکه مثلی کورولمه‌مش بر حادثه‌یی امثال ایله تصوره قالقیشمق تناقض اولور. او، انجق مشاهده و یاخود ایله بیلینیر. کرچه اسرایی ملاحظه ایده بیلمك ایچون براق حقنده بزه بر مبدأ تصور ویریور دکلدر. زیرا کورکه براق لفظی برق ماده‌سندن مشتقدر. حدیث شریفده تعریفی ده شو مآلده‌در: «مرکبدن بویوك قاطردن کوچوك حجمده بر دابه که آیاغنی کوزینك منتهاسنه باصار.» بو ایسه بر برق کبی کیتمك و الکتریق سرعتنی آکلاتیر. بز بو مبدأله اسرانك سرعتنی بر درجه‌یه قدر ملاحظه و بویله بر واسطهٔ نقلیه اوزرنده راکبك جرباز تأثر اولمیه‌رق جمیع حاصلچقنه‌یه کمال سکونه و حضور ایچنده طی مسافه ایده بیله‌جکنی تصور ده ایده بیلیرز. بو صورتده براق و معراج واسطه‌لرینك تخصیصنه بر وجه حکمت ده دوشونه بیلیرز. فقط بونلر بو یوز، نهایت عقل ناقصه‌لرمزه تقریب ایده‌جك امارات دلیلی اوله بیلیر. یوقسه کیفیتی ماده، زمان، حرکت، روح مسئله‌لرینك کنهیله علاقه‌داردر بونلره و قدرت ربانیه‌نك آیات کبراسندن اولان معراج خارقه‌سی فکری، عقلك تعقیباتی اوزاقلرنده

---

(۱) سوی‌شرکه جبرئیل ایله کلام   کلدی رفرف آلنه ویردی سلام.

چوق يوكسكدر. اونك ايچون ديمشدركه او معراج تكييف اولنه بيلمكدن اجلدر. بو بابده شوندن باشقه نه سويله‌نه بيلير؟: او محبوب قادر، لايعجزه شیء در، نورندن خلق ايتديكی حبيبنی زيارته دعوت ايتمسه ملائكه‌سنك خواصندن كوندرديكنی كوندرمسه، جبريل، نبينك ركابنی، ميكائيل ده زمامنی طوتسه تا بر حده قدر وارسه، صوكره ده سبحانه وتعالی امرينه ديلديكی وجهله كنديسی تولی ايتسه، ايدی او حبيب ربانی‌يه اوزونه‌كلرجك هانكی مسافه دار جسد نورانی‌يه مخالفت ايده‌جك هانكی جسم تصور اولنه بيلير؟

جز بجزوی فتم عالم لطف

من بقايا اجساد الارواح (١)

فارسی بر شعرده ده شويله دينلمشدر:

قصهٔ بيرنك معراج از من بی دل مپرس

قطرهٔ دريا گشت و پيغمبر نميدانم چه شد

رندك عالمنده مجرد اولان معراج قصه‌سنی بن بی دله يعنی وجده مستغرق اولمش بر بيچاره اولان بڭا صورما: (٢) قطره دريا اولدی يعنی بن بر قطره ايكن دريا اولدم بيلمم كه پيغمبره نه اولدی؟ اهـ. انجق بو مقام، تفكر ايديلركن حلول واتحاد شائبه‌لرندن صاقينلمه، «سبحان الذی» تنزيهندن اصلا غفلت ايدلمه‌مك لازمدر.

ملا جامی قدس سره معراجك عرشه قدر «روح مع الجسد» جريان ايتديكنی تصويراً ديمشدركه:

چو رفرف شد مشرف از وجودش　　گرفت از دست رفرف عرش زودش

بهشت عرش تنها چون رفرف گذاشت　　علم بر لامكان بی خرقه افراشت

گلی برد از بيد دهليز هستی　　بر آمد در گاه والا دست بر دست

جهت را بود از شش در رهانيد　　مكان را ركب از تنگی جهانيد

مكانی يافت خالی از مكان نيز　　كه تن محرم نبود آنجا و جان نيز

---

(١) مرزدايی كبی، ارواحده لطيف بر عالم واردركه ارواح اونك اجسادينك بقاياسندندر.

(٢) بی دل، شاعرك مخلصی اولمقله برابر مفهومده توريه ياپيلمشدر.

« دقتلكه رفرف اونك وجود شريفيله مشرف اولدى . عرشه ، رفرفك النده رتقى اكرى ، عرشه
ارواسنده تخت برحلقه كبى براقدى ، سبحانهنى لامكان حرفسز اولارق رفع ايتدى ، بزكى كوكلرده ير بولاشغى
دهليزده اوده كاه دالايه الال اوستنده . جنتى ، سدره‌سى آلتى قايه‌يه قورتاردى ، مطاف ، بيتده ،
ديكاهده صبحه اندى ، سلطانه خالى برمقام بولدى كه اوراده مكرم دكل ايدى جامده » .

مع مافيه مجرد اقتضاء اسنادنه صوكره سنك روحانى اولارق جريان ايتديكنه قائل اولانلرده واردر .
بعضلرى بونكله علاقه دار اولارق ديمشلردركه : روحك ايكى جسدى واردر . برى عالم غيبده لطيف
برجسددركه اونده عناصرك دخلى يوقدر . بريده عالم شهادتده كثيف برجسددركه عناصردن مركبدر .
حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم عروج ايدركن جسد عنصرى آراسنده هيچ كندى كره‌سنده براقدى و اكوجه جسد لطيف
ايله قالدى والى ماشاءالله اونكله چيقدى ، صوكره ده اوبراقديغى جسده رجوع ايتدى اه . بو افاده معراج
مسئله‌سنده روحانى تعبيرينك ساده‌جه فكرى برعروج ديمك اولماديغنى آكلاتمه كبى برخاره‌لى مقيد اولمقله
برابر معراجى صوفيونك انسلاخ كلى تعبير ايتدكلرى واقعه ماهيتنده كوستريور ديمكدر . حالبوكه انسلاخ كلينك
افرادستده بعض رجال اللهده بيله مكرراً وقوعى نقل ايديله كلمشدر . والبته معراج نبوينك انسلاخدنده چوقده
يوكسك برآيت الهيه اولديغنده شبهه ايدلمك لازم كلير .

محمد ده ديكر بوده داخل اولسه قاب قوسينه
كرام انبياده كيرمدى برفرد اوماينه
عروساه وصاله احمدى تنها الوب مولا
ادخلوت اولدى مخصوص حضرت سلطانه كونينه

ابن عطيه كبى بعض مفسرين « لنريه من آياتنا » قول كريمنك معناسنى شويله بيان ايتمشلردر : اوله
يعنى محمد عليه السلامى آيتلرمزدن اولارق كوسترهلم ايچون يه اسرا ايتدك — بو صورتده معراج ، پيغمبره آيت كوسترلمكدن
عبارت دكل ، پيغمبرك كندسنى برآيت اولارق ملائكه‌يه كوسترمك اولمشدر . في الواقع والنجم سوره‌سنك نزولى
دها مقدم اولديغنه كوره حقنده « لقد رأى من آيات ربه الكبرى » دها اول تحققدر . واو ، كندسى

آيات الهيه دن اك بيوك بر آيتدر. و حكمت اسراده اوكا ارائه ده زياده اوكى ارائه يه دها علايدر.

[إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ] چونكه او در انجق او سميع، او بصير — حصر مفيددر. بو ضميرك الله سبحانه و تعالى يه راجع اولمسی اوزره تفسير ايتمشلر و مآلنى شويله بيان ايلمشلردر: او ذات سبحانيدر انجق او قولنك خفى جلى بوتون سوزلرينى ايشيدن، بوتون يابديقلرينى كورن. يعنى بوتون احوالنه حقيقتله شاهد و مطلع اولان و بناءً عليه بو بويوكلك مقامه اهليت و لياقتنى بيلن. اونك ايچون بو مقامى اوكا تخصيص ايتمش و اوكا بو صورتله اكرام ايلمشدر. بو صورتده آيت، غيابدن تكلمه التفات ايله باشلامش و تكلمدن غيابه التفات ايله نهايت بولمش اولور. ضمناً زمانه كافرلرى قارشى بر معناى تهديدى ده استلزام ايدر.

ابو البقانك نقل ايتديكى وجهله بعض مفسرينده ضميرك پيغمبره راجع اولديغنى سويلمشلر و مآلنده ديمشلركه " حقيقة او قولدر انجق كلاممزى ايشيدن و ذاتمزى كورن " بو صورتده غيابه التفات يوقدر. و كلام مقتضاى ظاهر اوزره در. انجق " ذاتمزى كورن " ديه تفسيره قرينه ظاهر دكلدر. " اوكوسترديكمز آيتلرى كورن " ديمك دها ظاهردر. مع هذا طيبى ديمشدركه " ضميرك بونده ايكى وجهه محتمل اولمسنده رسول عليه الصلاة والسلامك رب العزتى كورمسى و كلام سبحانيى ايشيتمسى و انجق " بى يسمع و بى يبصر " حديث شريفى مضمونلرنه اولديغنه اشارت اولنمش اولور ". (سورهٔ يونسده " امن يملك السمع والابصار " باقه).

شمدى اسراده بحث ايديلركن هر حالده ميقات موسى خاطرلانه جقدر. بناءً عليه موسانك "لن ترانى" خطابيله قارشيلانديغى " ولما جاء موسى لميقاتنا " آيتيله محمدى رؤيه كوتورن اشبو اسرا آيتى آراسنده بر ملاحظه يا پيلنجه مقام كليم ايله مقام حبيب بينندهكى فرق ده واضحاً آكلاشيلور. بوكا اشارةً اسراده موسايه نقل كلام ايله بويوريلوركه :

وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكِيلًا ● ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ●

مآل شریفی

موسایه ده کتاب ویردك و اونی بنی اسرائیله بر هدایت رهبری قیلدق، شویله که:
بندن باشقه بر وکیل طوتمایك ● ای نوح ایله برابر یوکلدیکمز کیمسه‌لرك ذریتی! او طوغریسی چوق
شکر ایدیجی بر قول ایدی ●

[أَنْ] شویله دیه‌رك ـ یعنی توراتك هدایتنك اساسی شو ایدی که [لَا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكِيلًا] بندن باشقه وکیل اتخاذ اتمه‌یك ـ امورکزی تفویض ایده‌جك، بندن باشقه رب طانیمایك [ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ] نوح ایله برابر یوکلدیکمز کیمسه‌لرك ذریتی ـ ای نوحك معیتنده کمی‌یه بیندیروب طوفاندن قورتاردیغمز بر قاچ مؤمنك ذریتی ـ یعنی ای بوکونکی انسانلر! سز بو ماهیتکزی دوشونمه‌لیسکز. یالکز بونی دوشونه‌رك باشقه وکیل اتخاذ ایتمه‌مه‌کلکی آکلامالیسکز.
[إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا] او نوح حقیقةً بر عبد شکور ایدی ـ هر حالده شکر ایدردی. یعنی سز، نه‌یه ناشکورلك ایدیورسکز؟.

وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ
وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ● فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا
لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا ● ثُمَّ رَدَدْنَا
لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ
أَكْثَرَ نَفِيرًا ● إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا
فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ

أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا • عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ عُدْتُمْ عُدْنَا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا •

مآل شريفى

بز بنى اسرائيله كتابده شو قضيه‌يى ده تقرير ايتدك: محققا سز ارضده ايكى كره فساد ياپاجقسڭز و محققا بويوك بر يوكسليشله يوكسله‌جكسڭز • ايمدى بونلرڭ برنجيسنڭ وعده‌سى كلديكى وقت اوزريڭزه ملكمز، شدتلى حرب اهلى بر طاقم قوللر كوندره‌جكز ده اونلر تا اولرڭ آرالرينه كيروب آراشديره‌جقلر، و بو وعد چيقارلمسه بر وعد اولدى • صوكره سزه تكرار اونلرڭ اوزرينه دولتى اعاده ايتدك و سزه ماللرله و اوغوللرله امداد ويردك و سزى جمعيتجه دها چوغالتدق • اكر كوزللك ياپارسڭز كنديڭزه كوزللك ايتمش اولورسڭز، يوقسه اكر كوتولك ياپارسڭز اوده اوڭا، دركه صوكره‌كينڭ وعده‌سى كليويردى! يوزلريڭزى كوتولتسينلر ايچون ده، اولكى دفعه كيردكلرى كبى ينه مسجده كيرسينلر ايچون ده و الر استيلا ايتدكلرينى محو ايتسينلر ده ايتسينلر ايچون ده • اولا كه ربڭز سزه رحمتنى كوندره، اكر ينه دونرسڭز بز ده دونرز و بز جهنمى كافرلره حصير ياپمشز •

[وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ] بز كتابده بنى اسرائيله شو قضيه‌يى بيلديرمشدك [لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا] لابد سز، بو ارض ارضه مقدسده، ايكى كره فساد ياپاجقسڭز و لابد غايت بيوك، كبرلنه‌جكسڭز — فسادڭ منشأى بو اوله‌جق [فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا] ايمدى برنجيسنڭ ميعادى كلديكى وقت — برنجى فساد دوره‌ڭزڭ وعده‌سى يعنى جزا وعده‌سى كلديكى زمانده كه ابن اسحاقڭ روايتنه كوره شعيا عليه السلامى قتل ايتدكلرى زماندر. ابن جرير تفسيرنده تفصيل اولونمش اولان بو قصه، عبرت آلنه‌جق بر چوق مواعظى محتوى اولديغندن

بوراده نقلی فائده‌لی اولاجقدر. شویله که:

بنی اسرائیلده برچوق حادثه‌لر وقوع بولسه، گناهلر ایشلنمشدی. جناب الله بونلری مؤاخذه ایتمسه، کندیلرینه لطف و احسان ایله معامله ایتمشدی. نهایت سلوک بنی اسرائیلده احدیقا نامنده‌کی ملکلری زماننده وقوعاتلری بویومشدی. او زمانه شعیا علیه السلام بعث بویورلمسه و بابل حکمدارلری سنحاریبک هجوم و استیلاسی دفع ایلمشدی. شعیا پیغمبر انبیاء علیه السلام عیسی و محمد علیهما السلامی تبشیر ایدن بر پیغمبر ایدی. حدیقا اونک وحی و نصایحی ایله عمل ایتمسه و موفق اولمشدی. وفاتندن صکره بنی اسرائیلک امورلری قاریشمسه، حکومتده منافسه‌یه دوشمشلر. بربرلرینی اولدیرمکه باشلامشلردی. شعیا علیه السلامی دیکلمیورلر نصیحتلرینی قبول ایتمیورلردی. او وقت جناب الله شعیا علیه السلامه بویورمسه که: قالقه، قومک ایچنده سنک لسانک اوزره وحی ایده‌جکم؛ شعیا قیام ایتمسه، الله تعالی ده اونک لسانی وحی ایله انطاق ایدوب بویورمسه که: ای سماء، دیکله! ای ارض، صوص! زیرا الله تعالی بنی اسرائیلک حالنی آکلاته‌جق او بنی اسرائیل که نعمتیله بویوتمسه، کندیسی ایچون اصطفا ایتمسه، کرامتله ممتاز قیلمسه، عبادیه تفضیل ایلمسه، کرامتله تفضیل قیلمشدی.

حال بوکه اونلر ضایع اولمسه چوبانی بولنمه‌دان قویون کبی ایدیلر. اوکوزیکه او کندینی یتشدیردی بیتندینی قوقلاردی. قیریقلرینی صاردی، خسته‌لرینی تداوی ایتدی، ضعیفلرینی سمزلندیردی، سمیزلرینی حفظ ایتدی. وقتاکه بونی یاپدی آزدیلر. قوچلری توسوشمغه باشلادیلر، بربرلرینی اولدیرمیورلر، حتی قیریغنی کندیسی صارلیجق صاغلام برکیک قالمادی. وای بو خطا کارلره! وای شو خطا کار قومه که اولوم کندیلرینه نزده‌دن کلدیکنی ادراک ایتمیورلر. دوه بیله وطننی خاطرلارده اوکا دوغری کلیر. اشک بیله اوزرنده طوردیغی یاتاغی خاطرلارده اوکا رجعت ایدر. اوکوز بیله سمیزلندیکی شنلکی خاطرلارده اوکا دوغری کلیر. بو قوم ایسه اوکوز دکل، اشک دکل، ذوی العقول اولدقلری حالده اولومک کندیلرینه نه‌دن کلدیکنی فرق ایتمیورلر. بن اونلره بر تمثیل یاپه‌جغم دیکله‌سینلر، سویله اونلره:

بر زمان بوسه، خراب، عمرانسز خالی اولو بر ارضی واردی و بونک قوتنی دیکلکی بورده

صاحبی واردی . اونی اعماره باشلادی ، کندی قوتلی الیله اراضینک خراب اولسنی ویا عالم الیله تضییع
ایدی دنیلمسنی ایسته مدی . اطرافنی دیوارله چویردی . ایچنده مشید کوشک یاپدی ، اورته سنده اریجه
یکیدی ، زیتونده ، رمانده ، خرماده ، اوزومده وده لیمونده ، میوه لرک هپسنده صنف صنف اغاجلر
دیکدی ، واونی قوردی ، امینه ، رأی وهمت صاحبی بر محافظک حفظنده توزیع ایلدی ، نماسنه منتظر اولدی ،
وقتاکه دورومه چیقلادی ، میوه لری کبی بویونی چیقدی ، آی ، بونه قاریسه ، بونک دیوارینی قیریک
بیقالم ، اراضینی قایالم کماکان خراب اولسونه ، عمرانندن اثر قالماسین دیدیلر ، فاصل ، نه دیرسکز بوکا؟
الله بویوردی که : او دیوار ، بنم ذمتم ، قوتمدر یقیتم ، نه کتابم ، محافظ بیقیدم ، دیکیلیه اغاجلرده
اونلر ، او اغاجلرک چیقاردیغی کبی بویونی ده اونلرک خبیث عمللری . بن ده اونلره کندیلرینک علیهلرینه
ویردکلری حکمی حکم ایتدم . او ، اونلره اللهک ضرب ایتدیکی بر مثلدر . بکا عینیله ، قوتیه کسمکله تقرب ایتمک
صاقینمقله
ایسته یورلر . حال بوکه أت بکا ایرشمز ونه اوفی یم ، بکا تقوی ایله وتحریم ایتدیکم نفوسی بوغازلامقده نه
تقرب ایتیورلر . قانلرله اللری بویانسه ، البسه لری بولاشسه ، بنم ایچون اولسون معبدلر تشیید ایدیورلر ،
واونلرک ایچیدیغی میتذلیورلر . کندی تعبدیغی ومسجدیغی بیسلهیورلر وکیرلتیورلر . بنم ایچون اولرق
معبدلری یالدیزلی نقشلرله تزیین ایدیورلر ، عقللریغی ، فکرلریغی تخریب وافساد ایدیورلر . بنم تشییدبویه
نه احتیاجم وار؟ بن اونلره ساکنه اولمام ، بنم نقشلی معبدلره احتیاجم می وار؟ بن اونلره کیرمم ، بن اونلرک
یوکسلیکلرسی ایچنده ایچلرنده ذکر وتسبیح اولنمقلغم ایچون ونماز قیلنمه ایسته یندم ، بر مقام اولسون ایچون ایستدم.
دیورلرکه : اگر الله ، بزم الفتزی طوپلامغه قادر اولسه ایدی البته طوپلاردی ، واگر الله بزم
تعبدیمزه اکلاتمغه قادر اولسه ایدی هر حالده اکلاتیردی . ایکی قوری اغاج آل ، الک حیوة بجیح ایتدیکی
برصره ده بجمعه نه وار . او ایکی اغاجه خطاباً ، الله دی : سز ، ایکیکزده بر اغاج اولکز ارایورر . بونی
سویلر ایکن ایکی اغاج بربرینه قاریشوب برلشیوردی . بنا عیه الله ، بویوردی که : سویله اونلره کوردیکز یا
بن ایکی قوری اغاجی تألیف ایتمکه قادرم ، اگر دیلهسه ایدم سزلک الفتکزی جمع ایتمزمیدم؟ ویا قلبلریکزه
سوز کیره مزمیدم ، حال بوکه او ، بن حصه رسته دیرم .

دیورلرکه اوروج طوتدقده صیاملری رفع اولنمازدی. نماز قیلدقده نمازیم بوزولمازدی. تصدق ایتدکم صدقه‌لریم قالمازدی؟ بن سامعلرک سمعی، ناظرلرک ابصری، مجیبلرک اقربی، راحملرک ارحمی دکلمی یم؟ الیمده کلیمی آز؟ فاصل اولورکه بنم الدم حیزه اچیه، دیه دیمم کبی صدقه ایدرم دیوبوتون فقیرلرک احتیاجلری بنم عندمده، اونلری بندن باشقه‌سی احیا ایده‌مز. فی الحقیقه بنم رحمتم هرشیئه واسعدر. بیکدیگرینه رحمت ایتمز ایسه‌لر اوسایه‌ده اولورلر. یوقسه بکا بخیلمی عارض اولدی؟ بن اکرمین اکرمی بوتون خیرلرک فتاحی، ویرنلرک الجوادی، کندیسندن دیلنن ایسه بندن الکرم مثلی دکلمی یم؟ اگر شو قوم بنم قلبمده یالاتیغم بعده کندیلرینک ادنی اکبرده دنیالی اشتراء ایتدکلری حکمت الیه افضلینه بر غلظ نفاذ ایتسه‌لردی، نه ده دوروللرینی کورورلر ویا بوبول وشمندی کندی نفسلری اولدیغنی تیقنه ایدرلردی.

بن اونلرک یالان سوزلرله تلبیسی ایتدکلری، حرام یکللرتوت الموده ایسه ذکری اوروجلرینی ناصل قبول ایدرم؟ اونلرک قلبلری بندن حربا ایکن، یا شیمده قالقشان، محارملری هتک ایدره احصا ایدوب طورورکن نمازلرینی ناصل بوزلاندیریرم؟ ویا صدقلری بنم عندمده ناصل ذکاتی بولورکه باشقه‌لرینک ماللرینی تصدق ایدیورلر. بن اونلره اینجه غضب ایلسه اولان صاحبلرینی مأجور قیلارم. هم دعالرینه ناصل اجابت ایدرم که او انجق دیللریله سوز، فعل ایسه اونلره چوق اوزاقده. بن انجق دافع لیسنی مستجاب قیلارم. انجق مستضعف مسکینک سوزنی دیکلرم ومسکینلرک یمکلی بنم رحمام علامتندندر. فقرایه رحمت، ضعفایه تقریب، مظلومه انصاف، مغصوبه یاردم، غائبه عدالت، دعالره ویتیمه ومسکینه وهرحق صاحبنه حقنی ادا ایتسه‌لر، بنله بتدله قونوشمه یا اشسه ایدی اونلرله قونوشوردم.

واو وقت کوزلرینک نوری، قولاقلرینک سمعی، قلبلرینک معقولی اولوردم. واو وقت بللرینی طوغرولتور، اللرینک وایاقلرینک قوتی اولوردم واو وقت دیللرینی وعقللرینی تثبیت ایدردم. سن بنم رسالتمی تبلیغ ایدرک کلامی ایشتدکلری زمان: بونلر ایدی دیمالارمز، متوارث لاقیردی، ساحرلک وداهیلک تألیفاتندن بر تألیف دیورلر. وکندیلرده بویله بر سوز سویلمک ایسته‌سه‌لر یاپابیلیرلر وشیطانلر

اونلرده بابه جمعی وحی ایله مصلح اوله بیلیرلر دیه زعم ایدیورلر . هپسی بو سوزه دکرکی کزلیورلر ، سن طوتیورلر . حال بوایسه بیلیرلرکه بن سماوات و ارضك غیبنی بیلیرم و اونلرڭ آچیقلادقلرینی و کتم ایتدکلرینی ده بیلیرم . بن سماوات و ارضی خلق ایتدیکم کبی کندیمی اثبات ایتدیکم بر حکم حکم ایتدم و اوکا ازلنده مؤجل بر اجل تعیین ایتدم که لابد او ، واقع اوله جقدر .

اکر اونلر حکم عندیه انتحاللرنده صادق ایسه‌لر شهادت ویرسینلر بن او حکمی نه وقت تنفیذ ایده جکم ، او هانکی زمانده اوله جقدر ؟ اکر اونلر دیدکلرینی یاپمغه قادر ایسه‌لر بنم اونی اجرا ایده جکم قدرتم کبی بر قدرت اظهار ایتسینلر . بن اونی مشرکلر ایسته‌مسه رغماً کوردیکك اوستنه چیقاره جغم . اکر اونلر دیدکلرینی سویلمکده قادر ایسه‌لر او حکمك امرینی تدبیر ایده جکم حکمك مثلنی تألیف ایتسینلر . زیرا بن سماوات و ارضی یاراتدیغم کبی حکم ایتدم که بوتون اجیرلر ایچنده قیلایم ، ملکی چوبانلره ، عزی ذلیللره ، قوتی ضعیفلره ، غنایی فقرایه ، ثروتی اقلایه ، شهرتی قیدرلره ، قلعه‌لری چوبانلره ، برایی انکینلره ، علمی جاهللره ، حکمی امیلره تحویل ایده یم .

ایمدی صور اونلره بو زمانده ؟ و بوتك ناشنه کیجه جك کیم ؟ کیمك النه بن بو سنتی ویره جکم ؟ بو ایشك اعوان و انصاری کیملر ؟ بیلیورلرسه سویلسینلر ؟ بن بوتك ایچونده بر نبی امی بعث ایده جکم . سرت دکل ، قابا دکل ، سوقاقلرده باغیرماز ، فحشه ایله تزیین ایتمز ، ادب سفلایه سوزی سویلمز ، بن اوکا بر کوزللك ایچونده استقامت ویره جکم ، هر خلق کریمی بخش ایده جکم . سکینتی لباسی ، بری شعاری ، تقوایی ضمیری ، حکمتی معقولی ، صدق و وفایی طبیعتی ، عفو و معروفی خلقی ، عدل و معروفی سیرتی ، حقی شریعتی ، هدایی امامی ، اسلامی ملتی ، احمدی اسمی قیلاجغم . ضلالتدن صوکره اونکله هدایت ایده جکم جهالتدن صوکره اونکله تعلیم ایده جکم ، دوشکونلکدن صوکره اونکله یوکسله جکم ، خامانیتدن صوکره اونکله شان ویره جکم ، آزلقدن صوکره اونکله چوغالته جغم ، دارلقدن صوکره اونکله زنکینلشدیره جکم . تفرقه‌دن صوکره اونکله طوپلایه جغم ، مختلف قلبلری ، طاغینق آرزولری ، متفرق امتلری اونکله تألیف ایده جکم ، امتنی انسانلر ایچونده چیقاریلمش خیرلی امت یاپاجغم .

بنی توحید ایچون بتا ایمانه و اخلاص ایله سعود ایدر، شکری نماز ایله جکلر، قیاماً قعوداً رکوعاً
سجوداً بر نماز قیلاجقلر. بنم یولمده صفاً و زحفاً مقاتله ایده جکلر، بنم رضوانم ایچون ایچون بیاللرینه
دیارلرینه چیقه جقلر، بن ادینه سجده لرینه، مجلسلرنده، یاتاقلری، گزدیکلری یرلرده تکبیر، توحید
تسبیح، حمد، مدحت، تحمید الهام ایده جکم، سوقلرده باشلرینه تکبیر، تهلیل، تقدیس ایده جکلر، بدنلرینه
اثواب با طلایه جقلر، قربانلری، قانلری، کتابلری، سینه لری، گیجه رهبانی، گوندوز آرسلانلر. اونلرم بر
فضلمدر که دیلدیکمه ویریرم و بن بویوک فضل صاحبی یم. شعیا علیه السلام سوزینی بیتیرنجه اولریلک
ایچون اوزرینه صالدیرشدلر، اوده قاچوب بر آغاجه گیزلنمشدی، اتکنك قیشارده اولان اوجنی کوستردی،
دسته لی دایایوب آغاج ایله برابر بیچدیلر [۱] الله تعالی ده بخت نصری تسلیط ایدوب بیلالریغی ویرشدی.
نه کیم بویورلیورکه:

[بَعَثْنَا عَلَیْكُمْ عِبَادًا لَنَا اُولِی بَاْسٍ شَدِیدٍ] شدتلی حرب و صولت صاحبی
ستکدلی قوللریمزی اوزریکزه صالدیرده — بوراده اضافتلو معرفه اولرق «عبادنا» بیورلیوب ده نکره
اولرق «عباداً لنا» بیورلمسی بوزرك الله اضافتیله اوله جق مقبول، معرفت و عبادت قوللری اولمادیغنه
اشارتدر. یعنی بو تنکیرده «عبده» تعریفی کبی اضافت مخصوصه ایله بر تشریف معناسی دکل، شدتلی بر تهویل
و تحقیر معناسی واردر. فی الواقع الله تعالی رب العالمین اولدیغی ایچون هم ذاتنده مؤمن ده، کافر ده اونك
قولیدر. و دوشونملی که مؤمنلر ایکن آزانلره بر قوم کافر بر قومك تسلیطی نه قدر فجیع شیدر. صالح الله اصلاح
قبول ایتمینلره اقوالی بتکلریله عاقبت ده بودر. بعض مفسرین بو وقعه نك جالوت وقعه سی اولدیغنی سویلمشلر
اکثریت «بخت نصر» وقعه سی دیمشلردر. مع مافیه اصل حائز اهمیت اولان جهت، وقعه نك زمانه و اشخاصی
دکل ماهیت مخصوصه سیله حکمتیدر. قرآنده ده انجق بو نقطه اکلاتیلمشدر. اونك ایچون ال طوغروسی
اشخاص و ازمانك تعیننده اوغراشمه رق وقعه لی قرآنك بیانی وجهله صیرر و حکمتنی ملاحظه ایتمکدر.
عظمت الهیه اوزره اوقوریغ قوللری صالدیره [فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ] ده اولرك

---

(۱) صوکره ارمیا علیه السلامی ده حبس ایتدیلر.

آرالرینی یوقلادیلر. — یعنی اونلری استیلا ایتدیلر، اونلری قتل عام یاپدیلر كه عمومی محللرده یاغما اولارق آرالرینی تحری ایدوب اولدیره‌جك بنی اسرائیل آرادیلر. [وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا] و بو، فعله چیقارلمسی بر وعد اولدی — یعنی برنجی فساد دوره‌سنده موعود اولان حكم و قضا بو صورتله فعله چیقارلدی، تمام اولدی (سوره بقره‌ده «اوكالذی مر علی قریة وهی خاویة علی عروشها» آیتنه باق)

[ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ] صوكره ده سزك اونلره قارشو تكرار صولتكزی اعاده ایتدك — دولتكزی تكرار ویردك [وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ] و سزه ماللر و اوغوللرله امداد ایتدك [وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا] و سزی اوردوجه دها كثرتلی قیلدق — شویله دیمشدك كه [إِنْ أَحْسَنْتُمْ] اگر كوزللك ایتدیكز — الله‌ه طاعت، اوروغیته شفقتله كوزل چالیشه‌رق حسنات یاپارسه‌كز [أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ] كندیكزه احسان ایتمش اولورسكز. — چونكه او احسان و طاعتك بركاتیله الله تعالی سزه هر درلو خیر و بركت قاپیلرینی آچار [وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا] و اگر كوتولك یاپارسه‌كز اوده كندیكزه در. — الله‌ه عصیان ایدر، منهیات و فساد پشنده كیدرسه‌كز كندیكزه فنالق ایتمش اولورسكز. چونكه عصیان و فسادك شآمتیله اوزریكزه دنیا و آخرت عقوبات قاپیلری آچیلیر.

دیمك كه بنی اسرائیل دولتنك بو صورتله اعاده‌سی بر امداد الهی اولمقله برابر عینی زمانده كندیلرینك حسن سعیلریله علاقه‌دار ایدی. اونلر توبه ایدوب توبه‌كار اولوب كسب صلاح ایده‌رك كوزل چالیشمشلر «فاماته الله مائة عام» مدلولنجه یوز سنه‌دن صوكره ده اولمه موفق اولمشلردر. فقط بو احسانه دوام ایتمیوب ایكنجی فسادلره باشلایه‌جق و او وقت موعود وعدلری كله‌جك، كوتولكلری یوزلرینه چارپیله‌جق، دولتلری باشلرینه ییقیلاجقدی. نته‌كیم شویله بویورلمشدر:

[فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ] بوندن اونلره صوكره‌كی وعد كلنجه — مقدما دینیلیه ایكی مره افساد ایده‌جكلرنك وعده‌سی كلدیكی وقت — كه یحیی علیه السلامی قتل [1] و عیسی علیه السلامی قتل و صلب ایتدكلری زماندر. [لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ] وجوهكزی كوتولتسینلر ایچون [وَ

[1] روایت اولنور كه یحیی علیه السلامك قاتلی سنه‌لرجه قانیا مسیه و بقلرجه باسمه كسیلمه‌دن سكونت بولمامشدی.

لِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ] واولكى دفعه كيردكرى كبى مسجده كيرسينلر ايچون [وَ
لِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا] وهر استيلا ايتدكرى محوايتسينلر ده ايتسينلر ايچون — ملوك طوائف المقدسه
بابل ملكى جدرز ويا جردوس ديه روايت ايديلمش اولسه ده بو ايكنجى عاقبت يالكز بر دفعه ده حصول
ويا متعدد دفعه لرك سلسلهٔ تواليسى اولهرق ملاحظه ايديله بيلير . حتى بونده روماليلرك تخريبى ايكنجى احتمال
دها زياده اقربدر . بو تخريبى باپان بأس شديد صاحبلرى ده معلومات تاريخيه يه نظراً تيتوس قومانده سنده
روماليلر اولمشدر [١] سورهٔ بقره ده « فمن اظلم ممن منع مساجد الله ان يذكر فيها اسمه وسعى فى
خرابها » باقه .

بوندن صوكره سنه كلنجه :

[عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يَرْحَمَكُمْ] ربكز سزه رحمت ايتمسى ياقيندر . —
يعنى رحمةً للعالمين اولان آخر زمان پيغمبرينك كوندريلمسى وسزك اوكا تابع اولهرق قورتولمكز اميدى آرتق
ياقيندر . شوشرط ايله كه سز صلاح يولنى طوتارسه كز [وَاِنْ عُدْتُمْ] شايد ينه دونرسه كز . —
اسكيسى كبى فساده عودت ايدرسه كز [عُدْنَا] بزده دونرز . — ينه عقاب ايدرز [وَجَعَلْنَا
جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا] وبز جهنمى كافرلر ايچون بر حصير — چيقلماسى ممكن اولميان بر حبس —
قيلمشزدر . — الله تعالانك حكم وقضاسى اولان بو قضيه لر وقتيله بنى اسرائيله كوندريلن كتابده
تورات ولوحلرى صحيفه سنده بيلديريلمش ايدى . اونلرك مقدراتى بو ايدى .

شمدى اونياقينه اولان رحمت هانكى يا ؟ ديه جك اولورلرسه ايشته :

---

[١] روما ايمپراطورلرندن وسپاسيانوس سوريه يه قونسولوسى ايكن يهوديلر كتب سماويه ده مذكور اولان خاتم الانبيانك ظهورى زمانى كلمش اولديغى ظنيله رومايه قارشى عصيان ايتمشلردى . فقط ميدان حربنده وسپاسيانوسه مغلوب اولمشلر ، قدس شريفه تحصن ايتمشلردى . بو صيره ده رومايه عزيمت ايتمسى لازم اولان وسپاسيانوس قدسك فتحنى اوغلى تيطوسه حواله ايتمشدى . تيطوس دخى احاطه ايله قهرمانانه مقاومتنه باقمايه رق قدسى فتح وتخريب وبيت المقدسى احراق ويهوديلرى مملكتدن طرد ايله طرد وتشريد ايتمشدى كه بو ده بنى اسرائيلك مقدراتى بر وقايع مليونه بالغ اولديغى كبى محاربه ومحاصره اثناسنده تلف اولانلرك مقدارى دخى دينلديكنه كوره بر مليوندن فضله متجاوز ايدى (مرآت تاريخ) .

إِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْد۪ي لِلَّت۪ي هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِن۪ينَ الَّذ۪ينَ يَعْمَلُونَ
الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْراً كَب۪يراً • وَاَنَّ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ اَعْتَدْنَا
لَهُمْ عَذَاباً اَل۪يماً •

تأمل شریفی

خبریکز اولسونکه بو قرآن، انسانلری اك طوغری یوله هدایت ایدر. وصالح عمللر یاپان مؤمنلره
تبشیر ایدرکه کندیلرینه بویوك بر اجر واردر. • آخرته ایناغمایانلره ده الیم بر عذاب حاضرلامشدر •

[اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ] حقیقة ایشته بو قرآن [يَهْد۪ي لِلَّت۪ي هِيَ اَقْوَمُ] اك طوغری
اك صاغلام یوله ارشاد ایدر. [وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِن۪ينَ الَّذ۪ينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ] وصالحلکنی
قرآنده بیان اولنان ایی عمللری ایشلهین مؤمنلره تبشیر ایدرکه:

۱ـ [اَنَّ لَهُمْ اَجْراً كَب۪يراً] کندیلری ایچون بویوك بر اجر محققدر.

۲ـ [وَاَنَّ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ لَهُمْ عَذَاباً اَل۪يماً] آخرته ایمان
ایتمینلر، بونلره ده الیم بر عذاب حاضرلادیغمز محققدر. — بناءعلیه بوکا قارشی انسانلردن بایا بعض
شی، ایمانه ایی صالح عمللری ایشلهیوب ده بویوك اجره ایرشهجك، واراالیم عذابه قوروشهجقدر. فقط.

وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولاً • وَ
جَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ فَمَحَوْنَٓا اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَٓا اٰيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُوا
فَضْلاً مِنْ رَبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّن۪ينَ وَالْحِسَابَ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْص۪يلاً •

وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَاهُ طَٓائِرَهُ فٖى عُنُقِهٖ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا يَلْقٰيهُ
مَنْشُورًا ۝ اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسٖيبًا ۝ مَنِ
اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدٖى لِنَفْسِهٖ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ اُخْرٰى وَمَا كُنَّا مُعَذِّبٖينَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُولًا ۝ وَاِذَٓا اَرَدْنَٓا اَنْ
نُهْلِكَ قَرْيَةً اَمَرْنَا مُتْرَفٖيهَا فَفَسَقُوا فٖيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمٖيرًا ۝
وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفٰى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهٖ خَبٖيرًا بَصٖيرًا
۝ مَنْ كَانَ يُرٖيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فٖيهَا مَا نَشَٓاءُ لِمَنْ نُرٖيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ
جَهَنَّمَ يَصْلٰيهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا ۝ وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ وَسَعٰى لَهَا سَعْيَهَا
وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ۝ كُلًّا نُمِدُّ هٰٓؤُلَٓاءِ وَهٰٓؤُلَٓاءِ
مِنْ عَطَٓاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَٓاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ۝ اُنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا
بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَلَلْاٰخِرَةُ اَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَاَكْبَرُ تَفْضٖيلًا ۝ لَا تَجْعَلْ
مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا ۝

مآل شريفى

انسان ده شرّه اويله دعوت ايديوركه خيره دعاسى ايدركبى، و انسان پك عجولجى اولمشدر. ● حال
بوكه بز كيجه يى، كوندوزى ايكى آيت ياپدق، صوكره كيجه آيتنى محو ايتدك وكوندوز آيتنى كوسترىجى قيلدق كه
ربكزدن فضل طلب ايده سكز، و سنه لرك صاييسنى و حسابى بيله سكز. هم هرشيئى تفصيل ايله آيرمشز ●
هر انسانك ده قوشنى بوينونده كنديسنه طاقمشز. و اونك ايچون قيامت كونى بر كتاب چيقاره جغز كه نشر
اولنمش اوله رق اونى شويله قارشيلار: ● اوقو كتابكى! محاسبجى بوكون اوزريكده نفسك يتر. ● كيم طوغرى
كيدرسه صرف كنديسى لهنه كيدر، كيم ده صاپيقلق ايدرسه انجق عليهنه ايدر. و هيچ بر وزر چكن ديكرينك وزرينى

حالبوكه ، بز بر رسول كوندرمدكجه يه قدر تعذيب ده ايتمه يز ● بر مملكتى هلاك ايتمك مراد ايتديكمز وقت ايسه
اونك زنكينلرينه (اطاعت) امر ايدرز . اونلر اطاعت ايتمزلر ده آزارلر فسق يا پارلر . بونك اوزرينه
او مملكت عليهنه حكم حق اولور . اوني تدمير ايدر ده ايدرز ● هم نوحدن صوكره نه قدر قرنلر هلاك
ايتدك . قوللرينك كناهلرينه ربك خبير بصير اولسى يتر ● كيم پيشين ايسته يورسه اوكا دنياده پيشينه
ويررز ، دلديكمز قدر ايسته ديكمزه . صوكره ده اوكا جهنمى تخصيص ايدرز . مذموم مطرود بر حالده
اوكا ياصلانير ● كيم ده آخرتى ايستر ، اوكا لايق بر سعيله اونك ايجون مؤمن اولدرق چاليشيرسه
ايشته بونلرك سعيلرى مشكور اولور ● هپسنه امداد ايدرز : هم اونلره ، هم اونلره ، محصا ربك
عطاسندن . ربك عطاسى ياساق دكلدر ● باق بر قسمنى ديكرينه ناصل تفضيل ايتدك . والبته آخرت درجه‌جه ده
دها بيوك تفضيلجه ده دها بيوكدر ● الهك معيتنده ديكر بر الله يا پمه كه مذموم مخذول قاليرسك ●

[وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِ] انسان خيره دعا ايدر كبى شره دعا ويا
شرى دعوت ايدر — صانكه اوبيوك اجره دعا ايديورسه كبى او اليم عذابه دعا ايدر . ويا افعاليله او عذابى
دعوت ايلر . بونك سببى ده شودر : [وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا] انسان عجولدر — يعنى
عجله‌جيدر . صوكره اولاجق شيئى وقتندن اول اولور بيلسه ايستر . صبر وتحمل كوجنه كليدر . ايمان ايله صالح
عمللره اقدام ايدرك او بيوك اجره ايستريجك يرده عجله‌سندن ايمانسزلقده حاضرلانمش اولان
عذاب اليمه دعا ايدر . اونك بر آن اول اجرا ايدلمه‌سنى بر خند ايسته كبى ايستر ويوصورتله كنديسنه شر دعوت
ايتمش اولور . زيرا بر شيئى وقتندن اول استعجال ايدن محروميتله معاتب اولور . بنا عليه مؤمنلر شره دعا
ايتمملى ، صبر وتأنى ايله خيره دعا ايتملى واعمال صالحه يه اقدام ايله خيره دعوت ايلمليدرلر .

انسانك عجول اولسى بر ده شو معنايى تضمن ايدر : انسان بر تنجيدر ، دنيايه زياده پيشنه
حرص ايدر ، آخرتى دنياده كورمك ايستر ، اونك ايجون انسانلرك بر چوغى آخرتى براقير ده دنيايى ايستر
او بيوك اجره اهميت ويرمز ، او عذاب اليمى حسابه آلمازده بوصورتله كنديسنه خند ايسته يورسه كبى شره دعوت

ايدر . كه بو معنى بر از صوكره «من كان يريد العاجلة» آيتيله ايضاح اولنه‌جقدر . حاصلى كفرده يا بوتون احوالنده دكل جنس اعتباريله ويا بعض احوالده انسان عجولدر . وعجله‌سندن خير وشرى تفريق ايتمز صوكنى كورمز . زمانى تأنيدى حسابه آلمازده كندينه خير دعوت ايدييورسه كبى بر تهلكه‌لى شرى دعوت ايدر [١] .

[وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ] حالبوكه بز كيجه و كوندوزى ايكى آيت يابدق . — كيجه و كوندوز دنياده ايكيشر علامتدر كه اختلاف وتعاقبلرى زمانك جريانه مقياسى وآندن اوته‌ده اجراى حكم وتصرف ايدن قدرت الهيه‌يه برر نشانه‌درلر . بونلردن [فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ] يانى كيجه آيتنى محو ايتدك — بو نظم ، صنعت احتباك قبيلندن بر ايجاز اولسه كركدر كه كيجه و كوندوزك كنديلرينى ايكى آيت يانى كه هر برنده بر آيت يابدق وبونك ايچون كيجه آيتنى محو ايتدك [وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً] — كيجه آيتى ظلمت ويا قمر ، كوندوز آيتى ده ضيا ويا كونشدر . لكن بوراده آية الليل ظلمت ايله تفسير ايديلمش اولورسه ظلمتك محوى آيت نهار ضيادر ديمك اولمجقندن بونقدر تكيده فضله بر زياده افاده ايتمش اولمجقدر . بناء عليه آية الليلدن مراد ، قمر اولمق وظلمت بونك محوندن اكلاشلمق دها ظاهردر . او حالده محو قمردن مراد نه در ؟ ابن عباس ديمشدر كه آية الليل اولان قمر ، شمس كبى مضىء ايدى محو ايدلدى وقمرك يوزنده‌كى قارالق او محوك اثريدر . ابن ابى حاتمك تخريج ايتديكى وجهله محمد بن كعب قرظى ديمشدر كه كيجه بر كونشى ، كوندوزك بر كونشى وار ايدى . كيجه كونشى محو ايدلدى واشته قمرده‌كى محو اودر . دلائل النبوه‌ده بيهقى وابن عساكر سعيد مقبريدن شويله تخريج ايتمشلردر كه عبدالله بن سلام ، نبى اكرم صلى الله عليه وسلمه قمرده‌كى قارالغى سؤال ايتدى ، رسول الله ايكيسى ده شمس ايدى ديدى ، دريدى كه الله تعالى «وجعلنا الليل والنهار آيتين فمحونا آية الليل» بيوردى .

---

[١] معروف اولان خط واملا قاعده‌سنه نظراً «يدع الانسان» ده قياس واو ايله «يدعوا» يازلمه‌لى ايدى . زيرا حذفى اقتضا ايده‌جك جازم يوقدر . زيرا ساكنه ملاقى اولديغنده دلالى تركيبه تخفيفا اولونماز . فقط «يدع» مصحفده تخفيفا اولندينى كبى يازلمسه دا وجهه محافظه اولنمشدر . چونكه مصحفك املاسى قاعده‌يه كوره قياسى دكل سمعيدر . بونك ابتداءً بو وجهله خلاف القياس يازلمسنده شبهه يوقدر كه بر نكته واردر . والله اعلم بو نكته ، حذفك دعوتك آيته مطابقتى اولمه‌كركدر . يعنى آخرتى اونوتقه عجله ايتدكلرينه اشارةً فعلك آخره حذف اولنمشدر ديه بيليرز .

ایدی کوردیکڭ قارالتی امحودر .» اه. بونلر کبی دها دیکر آثار دخی واردر. دیمك که آی اول کونش
کبی مضیء اولارق یارادلمشدی، اوده بر کونشه دیکدی، دالحاله کونشه کبی حرارتی ده واردی، صوکره
الله تعالی او کونشی محو ایتدی، یعنی سوندیردی و بو صورتله مجرد بر جسم کیجه آیتی اولارق حصوله کلدی. شو حالده
کرك قمرك یوزنده‌کی قارالتی و کرك عکس ایتدیردیکی نورینك بویوبویوب کوچولمسی و نهایت محاقده غیب
اولوب یکی بر هلال اولارق ظهور ایتمسی امحوك برر اثر و نتیجه‌سیدر. قمرك نوری بذاته اولمایوب شمسدن مستفاد اولدیغی
اسکیدنبری علم هیئت اصحابنجه معلوم ایسه ده اونك سابقا کونشه کبی مضیء ایکن صوکره‌دن بویله محو ایدیلوب سونمش
اولدیغی بیلنمیوردی. قرآنك خبر ویرمسیله اولدیغی بو حقیقتی نهایت زمانمز اصحاب فنی ده آلسنه قبول ایتمش و بوکونکی
معلومات فنیه‌لرینك بر اساسی اوزره تعقیب ایتمکده بولونمشدر. اجرام سماویه‌نك صورت تشکل مسئله‌سی نظریاتی
بویله‌جه اولارق بو محو قمر مسئله‌سی علمی نقطهٔ نظردن چوقجه حائز اهمیت اولدیغی کبی دینی نقطهٔ نظردن ده واردر.
چونکه احوال قیامتده «اذا الشمس كورت واذا النجوم انكدرت» آیتلرینجه خبر ویریلن تکویر شمس، انکدار نجوم
حادثه‌لرینك تصور و تصدیقنی بر مثال متقدم ایله نظر عبرته وضع ایتمکده‌در. قیامت و آخرت حسابلرینه ایمان ایده‌جك زمانك
سر انقلابنی مطالعه ایتدیرمك حکمتیله کیجه و کوندزك آیتدن موضوع بحث اولان بو آیتك سیاقنده ده بالخاصه بو عبرت ایله
علاقه‌داردر. بو صورتله بویوریلیورکه [وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً] و کوندزك آیتنی ده کوستریجی
قیلدق ـ یعنی کونشی کوزی اولان هرشیئی کوره‌جك بر واسطهٔ رؤیت اولارق ضیالی یارادق یارادیق و محو
ایتمدك [لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ] که ربکزدن فضل طلب ایده‌سکز ـ بو خطابك جمع بشره متوجه
اولدیغی نظر دقته آلنیرسه بوندن اکلاشیلیرکه ارض اوزرنده انسان جنسی قمرك محوندن صوکره وجوده کلمش
و کیجه ایله کوندزك تفریقی هیئات ارضك اسباب خلقتنده بریسی اولمشدر. بو صورتله یعنی شو اولور. بو بزلر بویله
بایلمسی شو حکمتله ایچوندرکه سز حیات نفعده اولوب بصر و بصیرت صاحبی انسانلر اولاسکز ده بوکوزی بایه و سزی
بتشدیرن ربکزدن بو کلکی اکلایه‌رق چالیشه‌سکز، نقلیات و نقصانه ایچون دکل اونك لطف و کرمندن حظلر
وزقی ایسته‌مك ایچون چالیشه‌سکز [وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ] و سنه‌لرك عددینی و حسابی
بیله‌سکز ـ کیجه ایله کوندزدن آیلر و ییللر زمانی اولچوب اکثر صوکیکی دنیاوی و اخروی حسابلره سکزده صوکره

اولەجغنی شیمدی مجبوراً اوکرەنەجکسکز و دنیایە کورە کون آخرتەکی حسابی اولدیغنی سکز دیە بوکزی بوید-
بیوریلە [وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا] وهر شیئی تفصیل ایتدك دە ایتدك – یعنی عالم تکوینده
هر شیئی آیری آیری آیت نهار ایله کوستردیکمز کبی قرآنده دە دینی و دنیاکزە، حیاتکزە متعلق هر شیئی
آیدینلاتە ایتدك، بوصورتلە قرآنده آیت نهار کبیدر. بونك خارجنده کتب سالفە ایله محو ایلەسە آیاتلیه کبی
منسوخدر. بو تفصیل جملەسندە اولمە اوزرە؛

[وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ] هر انسانك دە قوشنی بوینندە کندیسنە
طاقدق – یعنی بخت و تقدیرنی، عالم غیبدە اوچوب کوچن اولان خیر و یا شر نصیبنی کندی ذمتنە الزام ایلەدك
سعی ولیکی کندی طلب و عملنە تخصیص ایتدك و یاخود ویرالنی کندی نفسنە باعث اولدقدە [وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
كِتَابًا] و اوڭا یوم قیامتدە بر کتاب – اعمالنی قید و حسابنی ارائە ایدن بر دفتر – چیقارەجغز [يَلْقَاهُ
مَنْشُورًا] کە او کتاب آچیلمش اولدیغی حالدە یاخود نشر اولنەرق اوڭا قاووشەجق حیاتدە : [اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ
بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا] اوقو کتابنی، بوکون سنك اوزریکدە حسابجی کندی نفسك یتر – اونك
ایچون انسانلر دنیادە دە کوکلرینە کندینی اوقوملی، حسابە چکیلمزدن اول کندینی محاسبە یە چکملی، «حاسبوا
انفسکم قبل ان تحاسبوا».

بوندن هر انسانك طائری کندی بوینندە الزام اولوندیغنك حاصل معناسی دها زیادە ایضاح اولنەرق
بیورولیورکە : [مَنِ اهْتَدَى] الخ...

ایی اما هرکس هدایت وضلالتی ناصل نقیبە ایتسین؟ دینیلەجك اولورسە، بو سؤال مقدرە جواباً
بیوریلیورکە :

[وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا] بز بر رسول کوندرمەدیکچە تعذیب
ایتمەیز – رسول کوندرمەدکچە هدایت وضلالت تبلیغ ایدلمش بولنور. فقط اونی قبول ایدوب ایتمەمك
هرکسك کندی بوینندە، کندی ارادەسنە باغلیدر.

بوصورتلە هرکسك طائری کندی بوینندە الزام ایدلمش اولدی، هر انسانك صرف کندی بوینندەکی وبالە

مسئول طوتولمسی یالکز فردلره مخصوص اولمایوب هر جمعیت ییغینی ده کندی ایچینده، کندی بویونه کیرین
بالقوشدن یاشی اولدیغی آکلاشلمه ایچوندر ده بویوریلیورکه:

[وَاِذَآ اَرَدْنَآ اَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً] الخ...

[مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ] کریمه سی ایشته قصد ایدرسه — یعنی دنیا ایچون
چالیشیر، عملنک اجرینی اولدیره بو حیات دنیاده المق ایسترسه [عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا] اوکا بوراده، بو دنیاده
ایشته ویریرز — فقط هر استدیکی هرکس ایسته دیکی قدر دکل [مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ] کریمه ایسته دیکمزی دیلدیکمز
قدر — چونکه هر چالیشان عملنک قیمتی چالیشانک ایسته دیکی ایدر دکل — چالیشدیرانک قبولی ایله تعیین ایدر. بو آیه
«من كان يريد الحيوة الدنيا وزينتها نوف اليهم اعمالهم فيها وهم فيها لا يبخسون» منطوقنجه هرکسک
عملنی وفا ایدیلیر. هیچ بریک حقی یمز [ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ] الخ... — ایشته عجول اولمانک اوکی
خوش کبی کورینورسه ده عاقبتی بویله وخیمدر.

[وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ] کریمه ده آخرتی مراد ایدرسه [وَسَعٰى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ]
و اوکا ایمان ایدیه رك لایقی وجهله سعی ایدرسه [فَاُولٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا] ایشته
بونلرک سعیلری مشکور اولور. [كُلًّا نُمِدُّ هٰٓؤُلَٓاءِ وَهٰٓؤُلَٓاءِ مِنْ عَطَٓاءِ رَبِّكَ] هپسنه: اونلره
اونلره ده، یعنی دنیا ایچون چالیشانلره ده، آخرت ایچون چالیشانلره ده ربک عطاسندن امداد ایدرز. —
یعنی عمللرینک مقابلی اولارق دکل، ربکه مخصوص اولان ناشناهی عطیه دن صرف بخشیش اولارق امداد ایدرز
[وَمَا كَانَ عَطَٓاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا] و ربکک عطاسی ممنوع دکلدر. — ایشته ایچون
چالیشانلره ده ویریلیر، ویره سیه چالیشانلره ده ویریلیر. بناءعلیه دنیا ایچون چالیشانلره دنیا لقدری ویریلیرکن
آخرت ایچون چالیشانلر دنیاده محروم اولورلر ظن ایدیلمه ملیدر. [اُنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ
عَلٰى بَعْضٍ] باق اونلرک بعضیسنی بعضیسنه نصل تفضیل ایتمشزدر. — هر ایکی قسمدن انسانلرک بو دنیاده کی
عطا و امدادجه بیله درجه لری نه قدر متفاوت، دنیا متاعنده کی نسبتلری نه قدر متفاوت اولدیغی محسوسدر.
بونلرده و تفاوتک اساسی محضا الله تعالینک بر ترجیح و تفضیلیدر. و آنجق اونک اثریدر. انسانک

بحق بو یوزنه بونی التزام ایلیوندر. [وَلَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا]
وهر حالده آخرت درجاتجه ده دها بیوك، تفضیلجه ده دها بیوكدر. بنا علیه انسانه عجله ایتمیوب
سعیی مشكور اوله‌جق ایچون بوتون سعادتنده آخرتی ترجیح ایلیدر.

ای انسان [لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا] الله ایله
معیتنده دیگر بر اله اتخاذ ایدیورم، صوكره مذموم مخذول قالیرسك - الله عندنده مذموم اولور، كندیكی
قورتاره‌جق هیچ بر یاردمجی بولهمازسك. چونكه شرك، چوق بیوك ظلم. اك بیوك حقسزلقدر.
ظالم ایسه هر زمان مذموم وعاقبت مخذولدر. حال بوكه هر سعی، قوته متوقفدر. اك بیوك قوت ایسه
حقدر. حقك باشی ده توحیددر. «لا حول ولا قوة الا بالله» در. آخرتی ایستیه‌ن سعی ایچون ایلك
ایلك شرط، ایمانه اول یعنی چونكه اوللا ایمانك برنجی ركنی اولان توحید امرنده بو آیه‌یی سعی وعملده دستور حركت
اتخاذ ایلیسی لازمدر كه اخلاصله اعمال صالحه اساسلری تثبیت ایده. ونهایت بو توحیدلری تأكید ایله شرك
مؤاخذه ایده‌جك اولان بر وجه آتی اوامر ونواهی دقت ایدیكز نه كوزل حكمتلردر.

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ
عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا
قَوْلًا كَرِيمًا ● وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا
كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ● رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ
كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ● وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ
السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ● إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ
وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ● وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ
تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا ● وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ
وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا ● إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ

يَشَاءُ وَيَقْدِرُ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ● وَلَا تَقْتُلُوا اَوْلَادَكُمْ
خَشْيَةَ اِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا ●
وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰى اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا ● وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ
الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفْ
فِي الْقَتْلِ اِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا ● وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ اِلَّا بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى
يَبْلُغَ اَشُدَّهُ وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُلًا ● وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا
كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَاْوِيلًا ● وَلَا تَقْفُ
مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا
● وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا
● كُلُّ ذٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ●

مآل شريفى

ربك شونى قطعى فرمان بويوردى : اوندن باشقه سنه عبادت ايتميه‌سك ، آنا بابايه كوزللكله ايى لك
بريسى ياخود ايكيسى ده يانكده اختيارلق حالنه كليرسه حاشا اونلره اوف ديمه داوغرى آزارلامه، ايكيسنه ده
اكراملى سوز سويله ● ايكيسنه ده مرحمتدن دوشكونلك قنادينى ايندير ده ديكه : ربم ! ايكيسنه ده رحمت
بويور ، بنى كوچوككن نه ايتديلرسه كبى ● ربكز نفسلريكزده كينى داها ايى بيلير ، اكر سز اهل صلاح ايسه‌كز ؛
شبهه‌سز كه او چوق توبه كارلر اولانلره غفور بولونيور ● قرابت صاحبنه ده حقنى وير ، مسكينه ده ، يولده
قالمشه ده ، بونلرى بر صاچوب صاورمه ● چونكه صاچوب صاورانلر شيطانلرك اخوانيدرلر ، شيطان
ايسه ربنه چوق نانكور بولونيور ● واكر ربكدن اميد ايتديكك بر رحمتى آرامه ايچون اونلردن ده يوز چويرمك
ايتمك مجبوريتنده ايسه‌ك اووقت ده اونلره يوموشاق بر سوز سويله ● هم الكى باغلايوب بويونكه آصمه ، هم ده

هم ده اونی بر سویلوته آجیوب صاجیا که پشیمان اولور، آجیور قالیرسک • چونکه ربک هم دیلدیکنه رزقی
بسط ایدر، هم ده صیقار، چونکه او قوللرینه خبیر، بصیر بولونیور • بر ده زوکورتلک قورقوسیله
اولادلریکزی اولدیرمه یک، اونلره ده رزقی بز ویریرز سزه ده، البته اونلری اولدیرمک بیوک
بر جنایت بولونیور • زنایه ده یاقلاشمایک، چونکه او بیک چیرکین، بو یولده بیک فنا بولونیور •
اللهک تحریم ایتدیکی نفسی قتل ده ایتمه یک، مگر که حق سببیله اوله، و هر کیم مظلوماً قتل ایدیلیرسه اونک ولیسی
ایچون بز بر تسلط حقی ویرمشزدر، او ده قتلده اسراف ایتمه‌سین، چونکه او منصور بولونیور • یتیم مالنه ده
یاقلاشمایک اینجه رشدینه ایرنجه‌یه قدر، آنی گوزل اولانیله صورتیله باشقه، عهدده یرینه گتیرک، چونکه
عهددن مسئولیت محققه بولونیور • اولچدیکز وقت ده تمام اولچیک، و طوغری ترازو ایله طارتیک، بو هم
خیرلی هم ده عاقبتجه دها گوزلدر • بر ده هیچ بیلمه‌دیگک بر شیئک آردینه گیتمه، چونکه قولاق ده، گوز
گوکل، بونلرک هر بری اوندن مسئول بولونیور • هم یریوزنده عظمتله یورومه، چونکه سن نه ارضی
ییرتابیلیرسک نه ده بویجه طاغلره یتیشه بیلیرسک • بوتون بونلرک سیئی اولانی ربک عندنده مکروه
بولونیور •

ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا
آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا • أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُمْ بِالْبَنِينَ
وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا • ٤

مآل شریفی

ایشته بونلر ربکک سکا وحی ایتدیکی حکمتلردندر، صاقین الله ایله برابر دیگر بر اله ادیندیرمه که
صوکره لوم و طرد اولنه‌رق جهنمه آتیلیرسک • یا سزه ربکز سزی اوغوللرله امتیاز ویلدی ده کندیسی ملائکه‌دن

دیشیلر ایندی اویله‌می؟ حقیقةً سز چوق بیوك بر سوز سویلیورسکز ●

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِيَذَّكَّرُواۜ وَمَا يَزِيدُهُمْ اِلَّا نُفُورًا ● قُلْ
لَوْ كَانَ مَعَهُٓ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ اِذًا لَابْتَغَوْا اِلٰى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا ● سُبْحَانَهُ
وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ● تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ
وَمَنْ فِيهِنَّۜ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْۜ اِنَّهُ
كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ● وَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا ● وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ
وَفِي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْاٰنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلٰى اَدْبَارِهِمْ
نُفُورًا ● نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهٖٓ اِذْ يَسْتَمِعُونَ اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰٓى اِذْ يَقُولُ
الظَّالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ● اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْاَمْثَالَ
فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ● وَقَالُٓوا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا
ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ● قُلْ كُونُوا حِجَارَةً اَوْ حَدِيدًاۙ ● اَوْ خَلْقًا مِمَّا
يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْۚ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَاۜ قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۚ
فَسَيُنْغِضُونَ اِلَيْكَ رُؤُسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتٰى هُوَۜ قُلْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ قَرِيبًا ●
يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهٖ وَتَظُنُّونَ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا قَلِيلًا ●

مآل شریفی

بز بو احضاری بو قرآنده دورلو شکللرده افاده ایتدك كه دوشونوب عقللری باشلرینه کلسین
حال بوكه اونلرك انجق اوركمكلكنی آرتیریور ● دی كه: الله ایله برابر دیكرلری كبی الهلر اولسه ایدی او تقدیرده

اونلر او عرشك صاحبنه البته بر يول آرارلردى ● او سبحانه، اونلرك ديدكلرندن چوق منزه و چوق
يوكسك، هم پك بويوك بر يوكسكلكله يوكسكدر ● اونى يدى سماء ايله ارض و بونلرده بولونانلردن ذوى العقول
تسبيح ايدر، و حق هيچ بر شى يوقدر كه اونى حمد ايله تسبيح ايتمسين و لكن سز اونلرك تسبيحلرينى آكلامازسكز
او حقاً حليم غفور بولونيور ● بر ده سن قرآنى قرائت ايتديككده وقت بز سنكله آخرته ايناغيانلرك
آراسنه كورونمز بر حجاب چكرز ● و قلبلرينك اوزرينه اونى آكلاملرينه مانع قابوقلر كيديررز و قولاقلرينه
بر آغيرلق ويريرز ● ربكى قرآنده واحد اولارق آكديغك وقت ده اوركرك آرقلرينه دونوب كيدرلر ●
بز پك اعلا بيليورز، سنى ديكلركن نه صورتله ديكليورلر؟ بربرلريله فيصلداشيركن ده و او ظالملر
ديرلركن ده: باشقه دكل، صرف بر سحرلى آدمه تابع اوليورسكز ● باق سنى نه يه قياس ايتديلر ده ناصل
ضلالته دوشديلر، اونلك ايچون بر يول بولمغه تاب و توانلرى يوقدر ● بر ده ديديلركه: بز بر سورى كميك
اولديغمز و اوفالانوب توز اولديغمز وقتده، حقاً بزمى يكى بر خلقتله بعث اولنه جغز؟ ● ديكه: حقيقه ايستر
طاش اولك ايستر دمير ● ايسترسه كوكلكزده بويويه هانكى بر خلقت، او حالده بزى كيم اعاده ايده بيلير؟
ديه جكلر، سن ده كه: ايلك دفعه يارادان اولان قدرت صاحبى، او وقت سكا باشلرينى صاللايه جقلر ده
«نه وقت او؟» ديه جكلر، ديكه: «يقينده اولمسى مأمول» ● او سزى چاغيره جغى كون ده در حال اوكا
كمال تعظيم ايله اجابت ايده جكسكز و ظن ايده جكسكز كه پك آز بر مدت قالدكز ●

[إِذًا لَابْتَغَوْا إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا] او تقديرده مطلقا او عرشك صاحبنه
بر يول آرارلردى — بوكا ايكى معنى ويرلمشدر: برسى، هر برى او مالك الملكه غلبه ايتمك چاره سنى
آرارلردى، چونكه غالب اولمادقجه اله اولامازدى. بو صورتده «لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا»
مؤداسنجه برهان تمانعه اشارت اولور. ايكنجيسى ده «هر برى اونك ذات احديتنه قوت و قدرت اكتساب
ايتمك ايچون بر شى يا پايه جقدى، بر جمهوريتك رئيسى اولان جمعى بيلدكلرنده هيچ اولمازسه اوكا ياقلاشمه ايچون بر يول
آرارلردى. بو صورتده ايسه هيچ برى اله اولامز، اونك الوهيتنى تسليم ايتمش اولورلردى» ديمكدر.

[وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ] دیمه‌سی
بو قدر که الله حمدیله تسبیح ایدر اولماسین و لکن سز اونلرك تسبیحلرینی آکلامازسکز — چونکه بو تسبیحك
لسان حال ایله دلالت و یا حال و قالده اعم اولدیغنه قائل اولمشدر. فقط بعض مفسرین معنای حقیقیسی
اوزره قولاً تسبیح دیمك اولدیغنه اصرار ایتمشدر. اکثریتك قولی عقول عوامه انس گورونورسه ده آلوسی
تفسیرنده تفصیل اولندیغی اوزره رسول الله افندمز طاشلرك تسبیحی دیدیکلری کبی بر چوق احادیث
و آثار وارده بعضلرك قولنی تأیید ایتمکده‌در. محی الدین عربی و سائر بر چوق صوفیه ده بو قولده قائلدرلر.

وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ اَحْسَنُ اِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْ اِنَّ
الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا ● رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِكُمْ اِنْ يَشَاْ
يَرْحَمْكُمْ اَوْ اِنْ يَشَاْ يُعَذِّبْكُمْ وَمَا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ●
وَرَبُّكَ اَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلٰى بَعْضٍ
وَاٰتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ●

مآل شریفی

قوللریمه سویله: اك گوزل اولانه کلمه‌یی سویله‌سینلر، چونکه شیطان آرالرینی چیقلار، چونکه
شیطان انسانه آچیقجه بر دشمن بولونور ● ربکز سزی دها چوق ایی بیلیر، دیلرسه سزه رحمت بویورور
دیلرسه سزه عذاب ایدر، سنی ده اونلره وکیل گوندرمدك ● هم ربك گوکده و یرده کیم وارسه
هپسنی اعلمدر، جلالم حقیچون پیغمبرلرك ده بعضنی بعضنه تفضیل ایتدك و داوده بر زبور ویردك ●

[وَاٰتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا] — بوراده بالخاصه داود و زبورك ذکر ایدلمسنك وجهی:

١ — قریشه، پیغمبره قارشی مجادله ایچون یهودیلره مراجعت ایدیورلر، یهودیلر ده «موسادن صوكره پیغمبر یوقدر، توراتدن صوكره كتاب یوقدر» دیورلر. بنا علیه بونكله اونلرك بو ادعالری نقض ایدلمشدر.

٢ — بونكله تفضیلك حیثیتنه تنبیه اولونمشدر. زیرا داود بویوك بر ملك ایدی. بویله ایكن بوراده اونك ملكی قالدیریلمایوب ده زبورك تخصیص ایله ذكر اولنماسی تفضیلدن مراد، مال و ملك ایله دكل علم و دین ایله تفضیل دیمك اولدیغنی كوستریر.

٣ — زبورده خاتم الانبیاء و اونك امتنك خیر الامم اولدیغی یازلمشدی، نته كیم «ولقد كتبنا فی الزبور ان الارض یرثها عبادی الصالحون» بیورلمشدر. (سورهٔ انبیاء ١٠٥).

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ● أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ● وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ●

مآل شریفی

دیكه: اوندن باشقه زعم ایتدیكلریكزه چاغیریكز، آكلارسكز كه باشیكزده‌كی صیقنتیكزی نه دفع ایده بیلیرلر، نه ده تحویل ● اونلر یالواروب دوردقلری، ربلرینه هانكیسی دها یاقین دیه وسیله آرارلر و رحمتنی اومارلر، عذابندن قورقارلر. چونكه ربكك عذابی قورقونج بولونور ● هیچ بر مملكت یوقدر كه بز اونی قیامت كونندن اول هلاك ایده جك ویاخود شدتلی بر عذاب ایله تعذیب ایلیه جك اولمیه لم،

کتابده بو مسطور بولونیور ●

[فِي الْكِتَابِ] — بوراده کی کتابدن مراد، لوح محفوظدر.

وَمَا مَنَعَنَآ أَنْ نُرْسِلَ بِالْاٰيَاتِ إِلَّآ أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَاٰتَيْنَا
ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْاٰيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ● وَإِذْ
قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً
لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْاٰنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ●

مآل شريفى

او ایستەنیلن آیتلر (معجزەلر) ی رسالت دلیلکده بز دخی ایندرمه‌یوردق. انجق اونلری
اولکی امتلر تکذیب ایتدیلر. ثموده گوز گوره گوره او ناقه‌یی ویردك ده اونلر کندیلرینه ظلم ایتدیلر
حالبوکه بز او آیتلری انجق قورقوتمق ایچون گوندریرز ● و او زمانکه (قلنا لك:) سکا اویله‌سویله‌که
دیدك: ربك او انسانلری احاطه ایتمشدر. اوسا گوستردیکمز تماشایی و قرآنده لعنت ایدیلن آغاجی دخی
انسانلره بر امتحان ایچون یاپمشدر. بز اونلری تهدید ایدیورز. او اونلره بیوك بر طغیانه آرتیرمقدن
باشقه نتیجه ویرمیور ●

[وَمَا مَنَعَنَآ أَنْ نُرْسِلَ بِالْاٰيَاتِ] او ایستدکلری سوزکون ایندیرمکده بزی هیچ
بری منع ایتمه‌دی [إِلَّآ أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ] انجق اونلردن اولکیلر تکذیب ایتدیلر
— دنیاده عقوبتلرنده محو و تدمیر ایدیلدیلر.

آيات، يعنی قدرت الٰهيه يه دلالت ايدن علامتلر اوچ قسمدر. برقسمی هرشيئه عامدر.

فی كل شیء له آية

تدل علی انه واحد

هرشيده بونك بر آيتی واردر كه واحد اولديغنه دلالت ايدر. علمانك فكری بونده در. برقسمی رعد، كسوف
كبی معتاددر. جهلانك فكری ده بونده در. برقسمی خارق العاده در كه انبيانك معجزاتی، اوليانك كراماتی
بو قبيلدندر. معجزه لر ميانده عناد ايله طلب و اصرار اولنانه برقسم واردر كه بونلره "آيات مقترحه" تعبير
اولنور. بونلر كوستريلديكی زمانده تكذيب ايدن قوم ثمود كبی عذاب استيصال ايله درحال اهلاك اولنمشلردر.
بوراده كی "الآيات" لام عهد ايله اشته بو قبيلدن آيات مقترحه يه اشارتدر كه قريش مشركلرينك
عناد ايله اورده طلب ايتدكلری آيت ديمكدر. نته كيم بر از صوكره "وقالوا لن نؤمن لك حتى تفجر لنا من الارض
ينبوعا" الخ ... ديه تصريح اولنه جقدر.

[وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا] حالبوكه بز بو آيتلری انجق تخويف ايچون كوندريورز
— يعنی سنك كوندر ديديكك آيتلری يا محمد! عذاب و اهلاك ايچون دكل، آخرت عذابندن قورقوتمق ايچون كوندريورز.
بناءً عليه اونلرك عناد ايله ديلدكلری آيتلرك كوندريلمه سی قدرت الٰهيه يه قارشی بر مانع بولنديغندن دولايی دكل،
امت محمد حقنده قوم ثمود كبی عذاب استيصال ارادۀ الٰهی اولماديغندن دولاييدر.

بو آيتك سبب نزولنده ابن عباسدن وارد اولان روايته كوره: مكه اهاليسی صفانك آلتون
يابيلمه سنی و مكه جوارنده كی طاغلرك ازاله اولنوب قابل زراعت اراضی يا پيلوبريلمه سنی ايسته مشلردی. رسول الله
بونی الله تعالی دن ديله يجه بويوردی كه: ايسترسه ك يا پارم و لكن شونی ده اوزره كه كفر ايدرلرسه اولكی قومدكبی
اهلاك ايده رم. بونك اوزرينه رسول الله، اوليسی يا رب، تأنی ايله انتظار ايده رم ديدی و بناءً عليه بو آيت
نازل اولدی. بو روايتی احمد، نسائی، حاكم، طبرانی وسائره تخريج ايتمشلردر.

بو خارقه بكلكله بونلر تكذيب ايتدكلری كبی بر احتمال خاطره كلمه سك ايچون بويورلدی كه:

[وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ] هانی خاطرلا سن آ بز سكا ديمشدك كه

هیچ شبهه یوقدرکه ربك ناسی احاطه ایتمشدر. — یعنی علمیله محیطدر. «وربك اعلم بمن فی السموات والارض» بیورلدیغی اوزره هیچ کیمسه‌نك ایچی، دیشی، اوکی صوکی تماماً بیلیر. بناءً علیه سنه ذکری ایتدیکم کوندرلدیکی تقدیرده اولکیلر کبی بونلری ده تکذیب ایده جکلری اوندن معلومدر. کذلك قریشلیلره ده محیطدر. لهذا انسانه طاقتی الزام ایده‌مز ادر. برده اونلرك تکذیب ایده جکلری شوندنده استدلال ایله ده آکلاشیلیر: باقکز!

[وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ] سکا کوسترمش اولدیغمز او رؤیایی اوکیجه کوردیکی اوناسی ایچون بر فتنه، بر امتحانه باشقه برشی قیلمادق. — رؤیایی بعضلری سورهٔ فتحده کلجك اولان فتح مکه رؤیاسی، بعضلری ده، بدرده مشرکلرینه‌لرینك ییقیله‌جقلری موقعلری کوسترلدیکی بر رؤیاسی دیمشلردر. فقط بو آیت مکی اولدیغی جهتله مدینه‌ده اولان او رؤیالر تأویلی موافق اولماز. صحیحی جمهورك بیانی وجهله بوراده‌کی رؤیا سوره‌نك باشنده‌که اسرا آیتنده‌کی «لنریه من آیاتنا» رؤیتنه اشارت اولمسیدر. زیرا اوراده تفصیل ایتدیکی وجهله بو خارقه اوزرینه اوستکلیمانه ایمان ایتمك شویله طورسون ایمانه ایدنلرده بعضلرینك بیله ارتداد کبی بویوك بر فتنه اولمشدی. بوراده رؤیا تعبیر ایدلدیکنه طولایی معراجك منامده جریان ایدن بر رؤیا اولدیغی ظنه ایدنلر اولمشسه ده بو دوغری دکلدر. چونکه اویقوده‌کی رؤیالرده شویله بویله کیتمك، سماواته چیقمق هرکسده واقع اوله بیلیر. و بدیهیدرکه بویله بر رؤیا کوردیکنی سویلیه‌نه کیمسه‌یه فارشی انکار ایله هجومده ایدلمز. اکر معراج منامده بر رؤیادن عبارت اولسه ایدی اونك بر فتنه یاپیلماسنك معناسی اولمازدی. طوغریسی رؤیا اساساً رؤیت وزننده مصدردر. عرفده اویقو حالنده کورولنده اسم اولمسیله برابر اساس اعتباریله معناسی رؤیتدر. کورمك دیمکدر. بو آیتده ده بو معنای اصلی اوزره وارد اولمشدر. انجق بوراده بوکا رؤیت دینلیوبده رؤیا اطلاق اولونمسنك نکته‌سنی دوشونمك لازم کلیر. بونده اوچ وجه واردر: اولا، بو رؤیت، کیجه‌لیه واقع اولمسیله بر رؤیتدر. ثانیاً، بر آکلاتیلدیغی زمان منکرلرسه بر رؤیا کورمشسك دیمشلر. ثالثاً، معراج حدیثنده کورولدیکی اوزره او رؤیتك بیاننده رؤیاده‌کی کبی مثالی اولارق کوستریلمسه قسم ده واردی. مثلا جنت و جهنمی عیاناً کوررکن ایچلرنده بولونان اهل جنت

واصل نارده ده كورمش ايدى . حالبوكه بونلرك بر چوغى هنوز دنيايه بيله كلمه‌مش اولدقلرنده بونلرك قبل الوقوع
صورت مثاليه‌لرينى كورمش اولسه اولدقلرى اكلاشيلير . ايمدى حاصل معنى شو اولور : اسرا كيجه‌سى سكا حقيقةً بزم
كوسترديكمز او معراج كورونتيسنى ايديكز ده بر آيت كبرى اولديغى حالده . بر ادنى عقل ايله آيت طلب ايتمكده اولان
اوناسى ايچون بر فتنه و امتحان يابدق . كوستريلن خارق العاده علامتلره رغماً اينانمايوب عنادينه تكذيب
ايتديلر . بناءً عليه ريبك بيدليكى بو امتحانده ايدى . اكلاشيلير كه هر آيت كوستريلسه تكذيب ايده جكلردر .

[وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْاٰنِ] قرآنده لعنت ايديلمش اولان شجره‌يى ده — كذلك
اونلر ايچون بر فتنه قيلدق . بو ملعونه شجره‌دن مراد ، بخارى و سائره‌ده روايت اولنديغى اوزره شجرهٔ زقومدر .
كه سورهٔ صافاتده « ام شجرة الزقوم ● انا جعلناها فتنة للظالمين ● انها شجرة تخرج في اصل الجحيم ●
طلعها كانه رؤس الشياطين ● فانهم لاكلون منها فمالئون منها البطون ● ثم ان لهم عليها لشوبا من
حميم » سورهٔ دخانده « ان شجرة الزقوم ● طعام الاثيم ● كالمهل يغلي في البطون ● كغلي الحميم »
سورهٔ واقعه‌ده « ثم انكم ايها الضالون المكذبون . لاكلون من شجر من زقوم ● فمالئون منها البطون
● فشاربون عليه من الحميم » بيورلمشدر . روايت اولنور كه بونلر نازل اولديغى زمان ابو جهل ديمشدر كه
« محمد سزى بر آتشله قورقوتيور كه طاشلرى ياقارمش ، صوكره ده ديوركه او آتشده آغاج بيتر ! .... » ابن الزبعرى
« بز زقوم ديه ايچمه خرما ايله قايماغى طانيرز » ديمش . بناءً عليه ابو جهل جاريه‌سنه امر ايدوب خرما و قايماق حاضرلاتمش
ارقداشلرينه « تزقموا » هايدى زقوملانك ديمش و بونك اوزرينه زقوم مفتونى اولوب ارتداد ايدنلر اولمشدر .
بو سفاهتده ده قوشك كوزى ديكنيده ديريلديكنى و يشيل آغاجده آتش كيزلنديكنى كورديكى حالده بوكبى
بايانه قدرت الهيه‌نك آتشك اصلنده ، جهنمك ديبنده چيقاره‌جغى آغاجى انكار و استخفاف ايتمكله فتنه‌يه دوشمشلردى .
بو شجرهٔ ملعونه حقنده بر قاچ قول دها سويلنمشسه ده معتمد اولان اصح شجرهٔ زقوم اولمسيدر . بونك بو صورتده
بو آيته تذييل ايديلمسى اسرايى تكذيب ايله معاندلرك لعنته مفتونيتلرينى اشعار ايله مدهش بر انذاردر .
نتكيم بيوريلويور : [وَنُخَوِّفُهُمْ] و بز اونلرى تخويف ايدييورز [فَمَا يَزِيدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا
كَبِيرًا] ده او — تخويف — اونلره باشقه برشى آرتيرمييور ، انجق بيوك بر طغيانه .

نه دیمش ؟

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّآ اِبْلِيسَ قَالَ ءَاَسْجُدُ
لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا • قَالَ اَرَاَيْتَكَ هٰذَا الَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ اَخَّرْتَنِ
اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَاَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُٓ اِلَّا قَلِيلًا • قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ
مِنْهُمْ فَاِنَّ جَهَنَّمَ جَزَٓاؤُكُمْ جَزَٓاءً مَوْفُورًا • وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ
مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَاَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِى الْاَمْوَالِ
وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُورًا • اِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ
عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفٰى بِرَبِّكَ وَكِيلًا •

مآل شریفی

یا اونوتما که بر وقت ملائکه‌یه آدمه سجده ایدك دیمشدك درحال سجده ایتدیلر، لکن ابلیس هیچ دیدی بن بر چامور حالنده یاراتدیغك کیمسه‌یه سجده می ایده‌رم ؟ • باقسه‌ك آ دیدی : شو بنم اوزریمه تکریم ایتدیکك، قسم ایدرم که اگر بنی قیامت گوننه قدر تأخیر ایدرسك بن اونك ذریتنی پك آز مستثنی اولمق اوزره سلطه‌مه قومانده‌م آلتنه آلیرم • الله بویوردی که : دفع اول، هایدی اونلردن هر کیم سکا تابع اولورسه جهنم اولسونکه جهنم ده سزك جزاکزدر، تکمیل بر جزا • هم اونلردن گوجك یتدیکنی سسکله اوینات، سواریلك و پیاده‌لرکله اونلرینه باص کورولتوی، و مال‌لرینه اولادلرینه اورتاقیه اول و اونلره وعدلر یاپ، فقط شیطان اونلره بر آلدانیشدن باشقه نه وعد ایدر ؟ • طوغروسی بنم قوللرم یوقمی ! سنك اونلر اوزرینه هیچ بر سلطه‌ك یوقدر، وکیل اوله‌رق ربك یتر •

[إنّ عبادي] ـ بوراده اضافت، تشريف ایچوندر. مراد عباد مخلصيندر. "انه
ليس له سلطان على الذين امنوا وعلى ربهم يتوكلون" بيوردیغی کبی.

ای انسانلر!

رَبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ كَانَ
بِكُمْ رَحِيمًا ● وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ
إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا ● أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ
الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ● أَمْ أَمِنْتُمْ
أَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُمْ
بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ● وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ
فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ●

مآل شریفی

ربکز او قادردر که فضلندن نصیب آرایه‌سکز دیه سزك ایچون دکزده کمی یوزدیریور. حقیقة
او سزه رحیم بولونیور. ● دکزده سزه بر تهلکه اوغرادیغی وقت اوندن باشقه یالواردیغکز غائب اولور.
دیکر که او سزی قورتاروب قاره‌یه چیقاردیغی ده یوز چویریرسکز. انسان ده چوق نانکور بولونیور ●
یا چیقدیغکزده قاره طرفنده سزی یره کچیرمه‌سندن ویا اوزریکزه طاشلی بر روزکار صالیویرمه‌سندن
صوکره ده کندیکزه هیچ وکیل بولاماماکزدن امینمی ایدیکز؟ ● یوقسه سزی بر دفعه دها اورایه اعاده
ایدوب ده اوستکزه قیروب یوکن بر فرطنه صالیویره‌جك هپکزی ایتدیککز کفران ایله غرق ایدیویرمه‌سندن
صوکره ده بزه قارشی اونك بر اوجنی آلاجق بولاماماکزدن امینمی اولدیکز؟ ● شانم حقیچون بز بنی آدمی تکریم ایلدك

قره ده و دکزده بینندر، یوکلدك. و خوشه خوشه نعمتلرده بسلدك، یاراتدقلرمزده چوغنك
اوزرینه کچیردك •

دنیاده بویله، آخرته کلنجه :

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ فَمَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَٰٓئِكَ يَقْرَؤُنَ
كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا • وَمَنْ كَانَ فِي هَٰذِهِ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ
وَأَضَلُّ سَبِيلًا • وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ
عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذًا لَاتَّخَذُوكَ خَلِيلًا • وَلَوْلَا أَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكَنُ
إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا • إِذًا لَأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ
لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا • وَإِنْ كَادُوا لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا
وَإِذًا لَا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا • سُنَّةَ مَنْ قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا
وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا •

مآل شریفی

کونك برنده هر صنف انسانلری امامیله چاغیره جغز. او کونه هرکیم کتابی صاغ الیله ویریلیرسه
اونلر کتابلرینی اوقویه جقلر و قیل قدر ظلم ایدلمیه جکلر • هرکیم ده بو دنیاده کورلك ایدرسه او آرتق
آخرتده داها کور، و کیدیشجه داها شاشقندر • ای رسولم، سکا وحی ایتدیکمزدن غیریسنی بزه قارشی
افترا ایده سك دیه فتنه یه دوشوره جکلردی. او تقدیرده سنی خلیل اتخاذ ایده جکلردی • واکر بز سنی ثابت
قیلمامش اولسه ایدك سن اونلره آز برشی میل ایده یازدك • او تقدیرده بز سکا حیاتك ده [illegible]

سماتك ده تمزلی اچیسی قالمازیدی. صوكره بزه قارشی كندك ایچون هیچ بر یاردیمجی بولامازدك • و آز ده‌ها سنی بو ارضدن چیقارمق ایچون ازعاج ایده‌جكلردی. واو تقدیرده كندیلری آرقه‌كده پك آز قاله‌بیله‌جكلردی • سندن اول كوندردیكمز پیغمبرلرك سنتی ده بویله‌در : سن بزم سنتمزده بر تحویل بولامازسك •

[يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ اُنَاسٍ بِاِمَامِهِمْ] دوشونملیدر كه هر انسانه جمعیتی امامیله چاغیره‌جق — امام، هدایت ویا ضلالتده اركلیپ آرقه‌سنه دوشوله‌ن متبوع دیمكدر كه بر پیغمبر، بر كتاب، بر دین، بر مذهب ویا هر هانكی بر رئیس، بر حكومت ذاتی اطلاق اولنه‌بیلیر. بناءً علیه اركويه هر انسان جمعیتی الهی ویا شیطانی متبوعلرینه اضافتله مثلا ای ابراهیم امتی، ای موسی امتی، ای عیسی امتی، ای محمد تبعه‌سی الخ دیه ویاخود دینلرینه، كتابلرینه، مذهبلرینه نسبتله ای اهل ضلالت، ضلالت امتی دیه چاغیره‌جق .
[فَمَنْ اُوتِيَ] الخ...

[وَمَنْ كَانَ فِي هٰذِهِ اَعْمٰى] دنیاده كور اولانه — یعنی بو دنیاده قلب كوزی كور اولوب ده (1) طوغری یولی كوره‌میه، حقه ایمانه اویمایان، او تكریم وتفضیل نعمتلرینه قارشی نانكورلك ایدن [فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى] آخرتده یعنی آخرت خصوصنده ده كوردر. [وَاَضَلُّ سَبِيلاً] ویولجه ده‌ها شاشقندر. — اونك ایچون آخرتده كور و شاشقین دیریلوب اولرده دیوزنده قوریه سورونوب حشر اولنه‌جق و كتابلری صوللرنده ویریله‌جكدر.

سن شونا باقه :

اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا • وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسٰٓى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا • وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِى

---

(1) فانها لا تعمى الابصار ولكن تعمى القلوب التي في الصدور " سورة الحج .

مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا ● وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ
زَهُوقًا ● وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ
اِلَّا خَسَارًا ● وَاِذَا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهِ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ
كَانَ يَؤُسًا ● قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلٰى شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ اَهْدٰى سَبِيلًا ●

مآل شريفي

گونشك قایماسندن گیجه‌نك قارارماسنه قدر نمازی گوزل قیل، بر ده فجر قرائتنی یعنی نماز اولارق صباح نمازینی، زیرا صباح قرائتی حقیقة مشهوددر (شهود بیلینندر) ● گیجه‌نك ده بر قسمنده مخصوص فضله بر نماز اولارق اویقودن قالقه‌رق قرآن ایله تهجد قیل، یاقیندر که ربك سنی بر مقام محموده بعث ایده ● و دی که: ربم بنی صدق گیریشی ایله گیردیر و صدق چیقاریشی ایله چیقار و بنم ایچون لدنكدن بر سلطان نصیر قیل ● و دی که: حق گلدی، باطل زوال بولدی. حقیقة باطل زوال بولیجیدر ● بز ده قرآندن اویله شیلر اندیریرز که مؤمنلر ایچون بر شفا و بر رحمتدر. ظالملره ایسه آنجق خساریی آرتدیرر ● اویله یا بز انسانه نعمت ویردیگمز زمان اعراض ایدر یانی بوکر، کندیسنه شر طوقوندیغی زمانده ده پك مأیوس اولور ● دی که: هر بری کندی اوپارینه گوره حرکت ایدیور، او حالده یولجه الك طوغری اولانك کیم اولدیغنی داها زیاده ربكز بیلیر ●

[اَقِمِ الصَّلٰوةَ] نمازی دوام ایله قیل دیمکدر [لِدُلُوكِ الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ] گونشك دلوکی، یعنی زوالی دولاییسیله گیجه قرانلغنه قدر — که اویله، ایکندی، آقشام، یاتسی [illegible] جامعدر. روایت اولندیغنه گوره علیه الصلاة والسلام بیورمشدر که «شمسك دلوکنده زوال بولدیغی وقت جبرئیل گلدی، بکا اویله نمازینی قیلدیردی» الخ [وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ] صباح قرائتنی ده — یعنی قرائتی بالخاصه اوزون اولان صباح نمازینی ده اقامت ایت [اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا] که صباح قرائتی

حقيقة مشهوددر. — اوكا كيجه ملائكه سى ده كوندز ملائكه سى ده حاضر وشاهد اولور. و بو يوزدن فجرك
اوقونماسى انسانك ذوقنه ده مشهوددر بو كريده. [وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهٖ نَافِلَةً لَكَ] كيجه دن ده بونكله
نافله يعنى فضله اولارق كندك ايچون تهجد قيل [١] [عَسٰٓى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا]
كه ربك سنى محمود بر مقامه بعث ايتمسى يا قيندر — بورادا "لايزال العبد يتقرب الى بالنوافل حتى اكون
سمعه وبصره وقلبه" حديث قدسيسى مضمونيله علاقه ده در. مقام محمود: هركسك حمد وتبجيل ايده جكى
معظم مقام ديمكدر. كه حقيقت حمدك متعلقى اولان قرب مطلق مقامى يعنى احاديث شريفه ده وارد اولديغى وزره
لواء الحمد آلتنده شفاعت كبرى مقاميدر.

[وَقُلْ] ده دى كه — يعنى تهجد قيلوب شويله دعا ايت كه [رَبِّ اَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ]
ربم بنى صدقله كيرمه كير دير [وَاَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ] وصدقله چيقارشله چيقار — يعنى
هر هانكى ايشه و يا هر هانكى بريره ادخال ايدركسه كمال صدقله ايله مقبول، مرضى، ممدوح بر صورتده ادخال ايله
و هر هانكى بر ايشدن و يا بر يردن چيقاريركسه ده يينه كمال صدقله ايله مقبول ومرضى، ممدوح بر صورتده چيقار. بناءً عليه
اراده ايتديكك عبوديت ووظائفك كيرمه ده چيقمه ده، تحميل ايتديكك رسالت امورينك ايفاسى آلتنده صدقله وصدقله
موفقيت احسان ايده رك [illegible] اولارق قبره قويديغنده عينى صدقله اولارق قوى و چيقاروب بعث ايتديكك
عينى صدقله اولارق بعث ايت [وَاجْعَلْ لِى مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا] وبنم ايچون لدنكدن نصير
بر سلطانه قيل — بلا حجاب غيبدن بر حجت قاهره، بر قدرت غالبه تخصيص ايت كه اونك سلطنتى سايه سنده غالب ومغلوب
ومقهور، مؤيد منصور ونفوذلى اولايم.

شايان دقتدركه بو دعانك قبولنى تبشير سياقنده ده شويله بيورلمشدر: [وَقُلْ جَآءَ الْحَقُّ
وَزَهَقَ الْبَاطِلُ] هم دى كه: حق كلدى و باطل مضمحل اولدى [اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا]
فى الحقيقه باطل مضمحل اولمقدر. — [illegible]
[illegible]
صدقنى اعلان ايتمشدر.

[١] تهجد اويقودن اويانوب كيجه اويقوسنى ترك ايله نماز قيلمق ديمكدر.

حمه ایلرمی ؟ دینه جك اولورسه، ایشته جوابی : [وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَٓاءٌ
وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِن۪ينَ] بز قرآنده اویله آیتلر ایندیریب دورویورزكه مؤمنلر ایچون عینیله شفا و رحمتدر
— بونلرده دنیا دیرلكی دردلری و آلامنده، بلا و محنتلرده طولو رحمت خانه‌لری، بغیر رطبیه . قرآنده ده دواء شافی
و غذای وافی یتیشدیرمیشدر اللهم . ریب و نفاقده، كفر و شقاوتده، ظلم و عدوانده، حرص، یأس، عطالت
جهالت، تقلید، تعصب، سوء نیت كبی اخلاقی، اجتماعی امراض روحیه‌یه قارشی قرآنك عینیله شفا و رحمت اولدیغی
شبهه‌سزدر . بوندن باشقه طبابت ماده‌نك عاجز قالدیغی نیجه امراض جسمانیه‌یه قارشی ده قرآنك خواص
شفابخشاسی احسنك مشهودی اولمشدر . بونلر ایله [وَلَا يَز۪يدُ الظَّالِم۪ينَ اِلَّا خَسَاراً]
ظالملرك ایسه خسارینی آرتیرر . — چونكه سوء نیتلری ایله قرآنی شفا و رحمتندن استفاده ایتمزلر، بالعكس
ضررلرینی آرتیرمقدن باشقه برشی یاپامازلر . كندی نفسلرینه ظلم ایدرلر . بونك سببی ده : [وَاِذَٓا
اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ] بز او انسانه — او ظلوم و جهول اولان انسانه — نعمت ویردیگمز زمان [اَعْرَضَ
وَنَاٰ بِجَانِبِه۪] یوز چویرر و یانه چكیلرك اوزاقلاشیر — نعمتلری شیمارتیر، منعمه یوز چویرر، نانكورلك
ایدر [وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُسًا] اوكا شر طوقوندیغی ده صوك درجه یأسه دوشر . — ایشته
بویله نعمت حالنده شكر، شر حالنده امید و دعا خصلتی بولونمایان انسانلر دركه اوظالملردر . قرآن بونلرك
خسارینی آرتیرر . بونلری تبشیر ایده بیلمكز، انذار ایلریده [قُلْ] دیكه [كُلٌّ] هپسی — ایمانه
ایمانه ایندرده، ایتمیندرده [يَعْمَلُ عَلٰى شَاكِلَتِه۪] كندی شاكله‌سی اوزرینه عمل ایدر . — شاكله كلمه‌سی
طبیعت، عادت، دین، مذهب، نیت، سجیه و جبلت، طریقه، شاكل كبی مختلف و متقارب معنالرله تفسیر ایدلمشدر
ایسه ده الك جمیعنلیسی صونیجیدر . یعنی هر كس كندی حالینه، مزاجنه اویغون اولان یولده حركت ایدر . تعبیر اوله
حسیاتی مخصوصه‌سنه كوره ایسه یاپار . [فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ اَهْدٰى سَب۪يلًا] ایمدی اك طوغری
یولده كیمی ربكز اعلمدر . — یعنی هر كس كندی شاكله‌سنه كوره حركت ایده‌رك اویارینیده، یولی طوتمقله طوغری یول
طوتمش اولماز . بر دین و یا مذهب هرهانكی برفردك و یا قومك مزاج و حسیاته اویغون كلمكله دوغری اولودرز .
حمدینه، الله‌ك كتاب و رسولیله بیلدیریلدیكیده . بناءعلیه سوطلو اولمیه‌لره كه شاكله‌سی حقه اویغون اوله .

شاکر، روح مسئله‌سنه تماس ایتمك حسبیله :

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا • وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلًا • إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا • قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا •

مآل شریفی

برده سکا روحدن صورویورلر، دیکه : روح ربمك امرندندر. و سزه علمدن آنجق آز برشی ویرلمشدر • جلالم حقیچون دیلرسه‌ك سكا وحی ایتدیكمزی ده تماماً كیدریریز، صوكره بزه قارشی كندیكه بر وكیل ده بولامازسك • آنجق ربكدن بر رحمت باشقه، حقیقت سنك اوزریكده اونك فضلی پك بیوك بولونیور • دیكه : یمین ایدرم اكر انس و جن بو قرآنك مثلنی كتیرمك اوزره طوپلانسه‌لر بر مثلنی كتیره‌مزلر، بربرینه ظهیر ده اولسه‌لر •

[وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ] سكا روحدن ده سؤال ایدر : دیو ایدیورلر. — سببی ده ابن عباسدن نقل ایدلدیكنه كوره، قریشدن نضر بن حارث ایله عقبة بن ابی معیط مدینه‌ده‌كی یهود احبارینه كوندرلمش : اونلر اهل كتابدرلر، بزده بولونمایان معلومات اونلرده بولونور، محمدی صورارك باقالم دیمشلر. بناءً علیه ایكیسی بركیده حیقوب مدینه‌یه وارمشلر و صورمشلر. یهود " اونا اصحاب كهفدن، ذوالقرنیندن و روحدن صوریكز، اكر هپسنه جواب ویرر ویا سكوت ایدرسه نبی دكلدر. واكر بعضیسنه جواب ویروب بعضیسنده سكوت ایدرسه

بیلدیر» دیمشلر. چونکه روح توراتده مبهم ایمش، کلمشلر، سؤال ایتمشلر. بناءً علیه ایکی قصه بیان اولنوب روح، اجمال ایله اولمقله صورلدیغنه دقت ایتمشلر. (سورهٔ کهف بابده).

احمد، نسائی، ترمذی وحاکم وابن حبان ودها بار طاقملرینک ابن عباسدن تخریجنه ایسه قریشه یهوده دیمشلرکه «بزه برشی ویریکز شونکله سؤال ایدەلم». اونلرده «روحدن صوریکز» دیمشلر. صورمشلر. بناءً علیه بو آیت نازل اولمشدر «ویسئلونك عن الروح» الخ... بونلره گوره بو آیت ده مکیدر. لکن بخاریده ومسلمده وسائرده ده تخریج ایلدیکنه گوره عبدالله بن مسعود رضی الله عنه دیمشدرکه «بن حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایله مدینه‌ده بر تارلالرده یورویوردم. واو، بر دکنکه دایانیوردی. اوصره‌ده بر بلوك یهود تصادف ایتدی، بربرلرینه شوکا روحدن سؤال ایدیکز دیدیلر. بناءً علیه بعضیسی قالقدی روحدن سؤال ایتدی. ابتدا رسول الله اونلره قارشی برشی سویلیوب سکوت ایلدی، بن درحال بیلدم که وحی اولونیوردی، اولدیغم یرده دکلدیم. وقتاکه وحی نازل اولدی، بیوردیکه: «ویسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربی وما اوتیتم من العلم الا قلیلا» الخ. بوکا گوره ایسه بو آیت مدنی دیمکدر. بونلری طوپلایوب بعضیلری بو آیتك بر کره مکه‌ده بر ده مدینه‌ده اولمق اوزره ایکی دفعه نازل اولدیغنه قائل اولمشدر. (سورهٔ کهف بابده).

یوقاریده ده عرض ایتدیکم اوزره روح دینلدیکی زمان باشلیجه اوچ نقطهٔ نظر ملاحظه ایدیلمشدر. مابه الحرکه یعنی حرکت مبدئی، مابه الحیاة یعنی حیات مبدئی، مابه الادراك یعنی ادراك مبدئی. حرکت مبدئی ملاحظه سیله روح، ماده‌نك تمام مقابلی اوله‌رق قوت دیمك اولور. ماده ویا قوت، ماده ویا روح دینلدیکی زمان بو ملاحظه قصد ایدیلیر. بو معنی روحك الاعم معناسیدر. مثلا الکتریقه بو معناجه بر روح دیلر قوهٔ محرکه بر روح دیمکدر. حیات مبدئی ملاحظه سیله روح ایسه بوندن اخصدر. زیرا قوهٔ حیاتیه مطلق قوتدن اخصدر. فقط بونده ده ایکی ملاحظه واردر. بری اعم معناسیله حیاتدرکه نباتی حیاتی ده شامل اولور. بو معناجه درکه علی العموم نباتاته دخی روح اطلاق ایدلدیکی واقعدر.

بری ده مشهور معناسیله حیات، یعنی حیات حیوانیه‌درکه حیات انسانیه‌یه منتهی اولور. بو معناجه روح روح نباتیه‌دن اخص وبناءً علیه اوندن ده مشخصدر. صوکره ادراك مبدئی، یعنی احساس اقتداریله وجدان بسیطه‌یه موفقیت

تعقل، علم، اراده، کلام وسائره کبی الک یوکسک درجه‌لره قدر، علی العموم شعور حیاتنک و بناءً علیه
بر حیات معنویه‌نک مداری اولمه ملاحظه‌سیله روح کلیدر که روحک الک متمایز حیثیتی افاده ایدن بو معنانک
الک بارز تظاهری نفس انسانیده تجلی ایتدیکندن بونا روح انسانی تسمیه ایلشدر. نفس انسانی‌یی روح حیوانیدن
تمییز ایدن و انسانی معرفت حقه ایصال ایدن، کندینی و غیرینی بیلدیرن بو روح حقنده ذکر «ونفخت
فیه من روحی» بیورولمشدر. بز بونی کندیسیله دوغار، وجدان، اراده، تعقل، کلام باطنی کبی آثاریله
طانیرز. هر انسانده بو روحک بر لمحه‌سی بولندیغنده شبهه یوقسه ده نفس انسانی بوندن عینی اولوب اولمدیغنده
اختلاف ایلشدر. فقط روحک حقیقتی، حقیقت انسانیه‌نک ماوراسنده اولمسی ایله انسانه اعطا اولنان
هیچ بر حقیقتی ادراک ایده‌مز دیه بونده حقیقت انسانیه‌یه عبارت اولمه لازم کلیردی. حال بوکه انسانک
مجهولاتی پک چوقدر. نه قدر آز اولورسه اولسون بیلدیکی ده یوق دکلدر. بناءً علیه مبدأ ادراک اولان
روح، انسانک حیات جسمانیه‌سنده بدنه نفخ اولنان هوا، ضیاء، حرارت کبی حیات معنویه‌سنده نفسنه نفخ
اولنان بر مبدأدر. که نفس انسانیه‌نک شاکله‌سی هدایت و ضلالده‌کی حصه‌سی بوندن درجه فهمی ایله متناسبدر.

[قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي] دیکه روح، ربمک امرندندر. — بوراده امر، امورک مفردی
یعنی شأن، ایش، یاخود اوامرک مفردی، یعنی فرمان معناسنه کلیر. مفسرینک بر چوغی «من» بیانیه
ویا تبعیضیه، امر شأن، اوامرک ربه اضافتی اختصاص علمی معناسنه اولمه اوزره شویله تفسیر ایتمشلردر. «روح
آنجق ربمک بیلدیکی ایشلردندر. روحک حقیقتی اویله اموردندر که علمنی الله تعالی کندیسنه تخصیص ایتمشدر.
بو صورتده جواب «انما العلم عندالله» دینلمسی کبی اولور. اکر روحدن سؤال «نیچون هرکس عینی درجه‌ده
روح دیه بیلمیورده شاکله اختلاف ایدیور؟» دیه هرکسک احوال روحیه‌سنده‌کی اختلافک حکمتندن سؤال
اولورسه بو تفسیره دیه جک یوقدر. چونکه بو جهت «لا یسئل عما یفعل» اولان الله تعالینک مجرد مشیئتنه
عائد اولدیغندن آنجق اونک بیلدیکی ایشدر. آیتک عقبنده «ولئن شئنا» بیورلمسی ده بونکله علاقه‌داردر.

لکن روحک حقیقتی ویا ماهیتی نقطه نظرندن سؤال ملاحظه اولندیغی زمان، بو جوابده هیچ بر شی
بیلدیرلمسه دینمز. بالعکس بونده روحک کنه و حکمته متعلق بو نوع مابعد الطبیعی معرفته اشارت ... آتانه

بر تعریف ویرلمشدر. شویله که «انما امره اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون» آیتی موجبنجه ربك امری بر شیئی اراده ایدنجه اولمق ایشی باشقه هیچ بر شرط و سببه محتاج اولمقسزین مجرد «اول» دیمکله اولدیرمکدن عبارت بر امردر: بر ابداع فعلیدر. بر ایجاب و تأثیردر که «وما امرنا الا واحدة کلمح بالبصر» مدلولنجه بر لمح بصرك افاده ایتدیکی آنی بر اراده و یا شعور شأنی کبی واحددر. بناءً علیه روحك امر ربدن اولمسی حق تعالینك مجرد «کن» امریله ابداع اولنمسی و باشقه بر عنصر و منشأی بولنمامسی بر بدیعه بیانی اولمسی دیمك اولور. بر طاقم مفسرین ده بو معنایی اختیار ایتمشلردر.

بو معناده بیلکه امر، فاعله مضافدر. «من» ابتدائیه اولدیغی تقدیرده روح امرك اثری اولارق بسیط و ابداعی بر جوهر مخصوص اولدیغی ملاحظه ایدیله بیلیر. «من» بیانیه اولدیغی تقدیرده ایسه روح، ربك امری جنسندن بر فعل لحصه‌سی، بر تأثیر مخصوص دیمك اولور. بوراده شویله مشهور بر سؤال واردر: «الله، خالق کل شیء و کل شیء الله تعالینك امر تکوینیسی ایله مکوّن و مخلوق اولدیغی جهتله بو معنی «روح» اشیانك هر شیء و یا افعالندن بر فعلی، دیکرلرینه ساری اولمازمی؟ و او حالده بونلرك روحك خصوصیتنی افاده ایدن بر تعریف ویرلمش اولدیغی سویلنه بیلیرمی؟» بالاده کی بیاناتده بو سؤالی اسقاط ایدن قیود و اشارات بولنه‌جقدر. بونی دها زیاده بر وضوح ایله آکلامق ایچون ده «الا له الخلق والامر» قول جلیلنی نظر دقته آلمق اقتضا ایدر. کوریلیورکه بونده امر، خلقه تقابل ایتدیریلمشدر. بونده ایسه ایکی وجه واردر: بری خلق، تقدیر یعنی مقدار و کمیت ویرمك معناسی اعتباریله ماده و اجسامی تکوین و ایجاددر. مطلقاً ایجادده استعمالی تعمیمدر. او حالده بوکا مقابل امر، ماده‌یه مقابل و مجرد اولدرق ملاحظه ایدیلیر؛ علی العموم قوت کبی مجرد اولان شؤوناتی ایجاب ایدن فعل و تأثیردر. نته کیم آدم حقنده «خلقه من تراب ثم قال له کن فیکون» بیورلمسی بو فرقی کوسترر.

ایکنجیسی، امرده فرمان معناسنك اساس اولمسیدر. بو جهتله امر، خلق ایله بولنان مخلوقات اوزرینه جریان ایدن و ایده‌جك اولان تصرف و حاکمیت شؤوناتیله بو شؤوناتی حصوله کتیرن ایجاب و تأثیر فعلنه منطبق اولورکه ربوبیت صفتنك تجلیسی بونلردر. «ثم استوی علی العرش یدبر الامر» بونی مشعردر. شو حالده خلقه امرك محل تطبیقی وجوده کتیرن فعل، امرده مخلوقاتك جبری و یا ارادی زنبرکی شؤوناتنی افاده ایدر

قيلنمشدر. روحك تعريفنده كى "امر"، خلقه مقابل اولارق بو ربانى حيثيتى افاده ايتمكله برابر ملاحظه "رب" امرينه مضاف قيلنمشدر. "ى" يه بو اضافت، روحك بوتون قوتلرى شامل اولارق اعم معناسنى تعيين ايتديكى يرده خاص معناسيله روحك انجق جنسنى اشعار ايدر. بو جنس ايچنده معناى خاصيله روحى طائفه جهه اولارق خصوصيت ايسه ربك نفس متكلم وحده يه اولان "ربى" اضافتيدر. شو حالده "امر رب" روحك جنسى، ربك نفس متكلم اضافت مخصوصه سى ده فصل مثابه سنده اولارق حقيقتنه متعلق بر حدينى افاده ايدن تعريفنى ويرمش اولور. معنى شو اولور:

روح، بنم مالكم اولوب بنى تربيه ايدن ربك بوتون مخلوقاتدن زياده كى ربوبيت امرينه بر امردركه بكا كنديمى ويرمى قائميدر. ديمككه بر روح تصورنده اساس شو ايچ شعوردر. "انا"، "امر"، "رب" و "روح". ايشته انايه ربك بر تأثير مخصوصى ايله اضافتنى افاده ايدن امردر. بو اضافت مخصوصه، بو امر اولماينجه كنديمى دويماز. هركس بو نسبت اضافيه نك خصوصيتنه كوره كنديسنى دويار. كنديمى دويمايانده روح اولماز. كنديمى طانيمايانده او نسبت اضافيه ده حصه سنه كوره روحى دويار، روحى دويان ربنى دويار. بونده ده لازمدركه روحى ربنده ايدنلر "يه روح" ديه نر، تنكيه صاحبلرى اولمشدر. اونك ايچون "من امر ربى" جوابنده بو غلطده تصحيح اولنديغى آكلاشلمشدركه "انا"، "روح"، "رب" كلمدر. روح، انانك ربنك امرندندر [1].

بورادن شايان دقت مهم بر نقطه دها واردر. "قل الروح من امر ربى" خطابنده ربك مضاف اليهى اولان نفس متكلم ضميرى اولان "يا"، اول امرده رسول اللهك "انا"سيدر. اوكا اولان اضافت ربانيه، حقيقت محمديه ده تعبيه ايدن تجليات ايله "ان فضله كان عليك كبيرا" ديه تصريح اولنديغى اوزره جهره بويوك اولديغنده بو نقطه نظردن ده اضافتك افاده ايتديكى تعريف، "روح القدس" و "روح الامين" اطلاق اولنان جبريل روحى مضمونته الا يوكسك بر جمعيتى حائزدر. بو حيثيتله "من امر ربى" تعريفنده تصور ايدلمك معنى شو اولور: روح، بنى تربيه ايدن، ازجمله بكا روحى رسالت ويرن بنى اسرا ايله سرا و اعلاء ايدن، بنى بر مقام محموده بعث بيوران و بكا قرآنى ايندريكده بولنان ربك امرندن بر امردركه بنه كنديمى

---

[1] بنا عليه كلام الهيده وارد اولان "روحى"، "روحنا" اضافتلرى، "امرى" اضافتى كبيدر.

دیرم حق تعالایی اونکله بیلیرم .

[وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا] دن مقصد انجق بر آز دیمکدر — هیچ دیمک دکل فقط آز ، بیلدیککز ده آز ، بیلمدیککز ده آزدر . چونکه حادثدر ، اضافیدر . سوفسطائیلرک دیدیکی کبی هیچ برشی بیلمز دکلسکز ، بعضی مدعیلرک دیدیکی کبی بوتون حقیقتی بیلیرده دکلسکز . حقیقتده بعضی شیلر بیلیرسکز اما حقیقتک بوتونه دکل ، بعضی وجوهیله ، ادراککزک رتبه‌سنه کوره ، بر جزئی طاقتکزه چوق وظیفه‌لریکزی اکمال ایچون قدر نسبی بر صورتده بیلیرسکز . بناءً علیه روح حقنده بیلمدیککز ده بو قبیلدندر .

بعضی مفسرینه بو خطابک سؤالی صورانلره عائد اولدیغنی سویلمشلردر . چونکه « قل » امرینک مقولنه داخل اولهرق جوابک تتمه‌سنده اولمسی اقربدر . لکن روایت اولونیورکه یهود ، بو جوابی ایشیدنجه بو خطاب بزه‌می مخصوص ؟ دیمشلر ، علیه الصلاة والسلام ده « بزه ده سزه ده » بیورمش . بونک اوزرینه دیمشلرکه « حالک امری عجائب ، سن ده « ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا » دیرسک ، سن ده بزه سویلیرسک بزه توراة ویرلدیکی و اونده هر شیئک تبیانی بولندیغنی تلاوت ایدیکک حالده بزه ویرلن علم آز نصل دیرسک ؟ » رسول الله صلی الله علیه وسلم ده « او ، الله علمنه نظراً آزدر . الله ، سزه اوقدرینی ویرمشدرکه عمل ایدرسکز انتفاع ایدرسکز » بویورمش و بو سبیله « ولو ان ما فی الارض من شجرة اقلام والبحر یمده من بعده سبعة ابحر ما نفدت کلمات الله » آیتی نازل اولمشدر . شو حالده بو خطاب « قل » امرینه داخل اولمایوب استینافاً اولاً تذییل ایلسه بر جمله اولهرق بوتون انسانلره عام بر خطاب دیمکدر . بوتون علم بشر علم الله‌ه نظراً قلیلدر . دیرم ، اضافی ، متناهیدر ، محاطدر . علم الله ایسه ذاتی ، محیط و معلوماتی نامتناهیدر . علمک تمامی حق تعالانک ذات حقیقیسی بیلمکه متوقفدرکه اونی انجق کندی بیلیر .

بوراده شو فائده‌لری قید ایده‌لم :

١ — دیمک که « وعلم آدم الاسماء کلها » موجبنجه آدمه بوتون اسمالرک تعلیمی ، بوتون حقائقیله مسمیاتک تعلیمی دیمک دکلدر . تعلیم اسما ، علم الله‌ه نظراً بر علم قلیلدر . بو نقطه فلسفه‌ده « اسمیه » مذهبنه بر اساس اوله بیلیر .

٢ — « تبياناً لكل شىء ، تفصيلاً لكل شىء » كبى آيتلر ، بوتون اشيانك حقائقى معناسنه اولمايوب انسانلرك دين واحكام نقطهٔ نظرندن محتاج اولدقلرى هر شى معناسنه لفظى بر شمولى جائز ديمكدر . ونتيجه اولهرق تفسير اولنه كلمشدر .

٣ — علم بشرك قلتى يالكز علم روح نقطهٔ نظرندن ايسه مليدر . زيرا ديكر شيده متعلقه سئواللرمزك رحى مدارى روح اولديغى جهتله اونكله متعلق سئوالت روحه عائد اولانه جواب ويرلمشدر .

٤ — بو خطابده انسانده علمدن حصه ويرلن بر شرف وعينى زمانده بشرك عزوعلمنى قيد ايله جبر ايله حضور حقده « ما عرفناك حق معرفتك » اعترافيله تواضعه دعوت ايله بر اخطار واردر . ديمك عند الله ده علمك ناتناهيلكى انسانه ايله خصوصده علمك اطلاقى سلب ايله بر يأس ديلمى دكل ، علمده ترقى امكاننك ناتناهيلكى تأمين ايله بر مبدأ ثبوتندر . بنا عليه انسانه ناتناهى كيبى بر عشق وايمان ايله الله ايچون علم چاليشمه ، وليكن هر هانكى بر رتبهٔ ترقيه واصل اولورسه اولسون علم بشرك آزلغنى علم الهيه نسبتله بر قطره نك دكزلره نسبتندن بيله آز اولديغنى بيلهرك هيچ بر زمانده مغرور اولمامق لازمدر .

شونى ده اونوتمامق اقتضا ايدركه علم بشر ويرلمه اولديغى كبى قابل زوالدر ده . بر انسانك بيوك روحك الك يوكسك رتبهٔ علمك ويرلديكى ده فرض ايدلسه اونى الله ويردكى كبى آلهده آليوير . ايشته غرور حاشيمه ايچون بو حقيقتك بيلنمسى غايت لازم اولديغندن دولايى باشقه الله تعالى رسولنه اولان فضلنك بويوكلكنى تخصيص ايله اولهرق ديكى علمك قلتندن مستثنى اولديغنى بيان صره سنده اولارده بو حقيقتى تقديماً تصريح ايدهرك هم ده قسم وتأكيد ايله وعظمت وجلال افاده ايدن جمع صيغه سيله ده كيرلرينه غايت مؤثر وعشيدار بر عبرت اولمق ايچون بالخاصه رسول الله خطابه تصريح ايدهرك بيورمشدركه :

[وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِىٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ] قسم اولسونكه ديلرسهك اوسا وحى ايتديكمزى البته كيده ريويررز — يعنى روح القدسله ايندير ديكمز ، بوتون قلبك قارشى تثبيت ايديكمز مؤمنلره شفا وملكك رحمت اولان او قرآن عظيم الشانى بيله حافظه لريكزدن سيلوبيررز . [ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا وَكِيلًا] صوكره كندك ايچون بزه قارشى بر وكيل ده بولهمازسك — يعنى آلديغمز بزدن بالاصاله

کره آلامیه چیقدیغی کبی بالواسطه استرداد ایده بیلمک ایچون ده روحدن ده سائره دن ده دایانه جق بر وکیل
طوتونه جق بر قوت بولماکده محال اولوردی. [اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ] انجق ربکدن بر رحمت ـ
اول وآخر باقی اوله رق دایانه بیلیرسک وابسته اونی وحی ایتدیکمز کبی حفظ وابقا ایدن ده اودر. ربک
سکا اضافت مخصوصه سی ده انعام واحسانی وبویوزدن عالمینه نشر ایتمک ابسته دکلی رحمت واسعه سیدر.
[اِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا] اسبه اول اونک ـ او ربکک ـ سکا اولان فضلی
احسانه وعنایتی چوقدن بویوکدر. دیکرلرینه قیاس قبول ایتمه جک درجه ده بویوکدر. اونک ایچون ده کمال اهمیتله
[قُلْ] دیکه،
[لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰٓى اَنْ يَاْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ] علم الله،
بوتون انس وجن بو قرآنک مثلنی کتیرمک اوزره اجتماع یعنی اتفاق ایتسه لر [لَا يَاْتُونَ بِمِثْلِهٖ]
هیچ بر مثلنی کتیره مزلر. ـ انسی ایری، جنی ایری اوغراشه رق کتیره مزلر یا [وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ
لِبَعْضٍ ظَهِيرًا] بیربیرینه ظهیر اولسه لر بیله کتیره مزلر ـ قرآن بویله بویوک بر معجزه در. تحدی باقیکز
بو آیتده نه قدر شمولی نه قدر قوتلی، بوتون انس وجنه ایله استقبال اوزرنده بویله بویوک بر یقینیه
ایله حکم؛ بویوک بر علم غیبی احتوا ایتدیکی ودنیا عقبه یاشدی باشنه ناصل بویوک بر معجزه باقیه تشکیل ایدیکی
انصاف ایله تأمل ایتملی. بو کلامک علم الهیدن بر علم کتیرمسه اولدیغنه ناصل شبهه ایده بیلیر؟

بونک سبب نزولنده روایت اولونیورکه اولکی یهودیلردن بر طائفه «یا محمد» دیمشلر، بزه شو
کتیردیکک حقی حقیقدر. بو سه عند الله بر شیمیدر؟ زیرا بز بونی توراتک تناسقی کبی تناسقده کوریورز»
علیه الصلاة والسلام ده بویورمشکه «والله سز، بونک سه عند الله بر شیء اولدیغنی بک اعلا بیلیورسکز»
بونک اوزرینه «اما بوسنک کتیردیکک کبیسنی بزده سکا کتیریرز.» دیمشلر ده بونک علیه الله تعالی
بو آیتی انزال بویوردی. دیکر طرفدن قریشدن بر جماعتده «بزه بو قرآنده باشقه بر آیت غریبه کتیر، تورات
بونک مثلنی بزده یاپابیلیرز» دیمشلر ده که آیت غریبه دیدکلری بونلره صوکره «وقالوا لن نؤمن لك
حتى الخ» آیتلرنده بیان اولنه جق اولان مقترحات اولاجقدر. بو آیت ایله بونلره بوکونده جواب قطعی ویرلمسه

واوكونه بوكونه بو تحدى عصرلرده برر برر تجربه و تشبثدن فارغ شونده بو جواب كمال صدوده تحقق هيبت
و عظمتنی آرتیرمقده دوامده در. (سورهٔ بقره ده «فأتوا بسورة من مثله» سورهٔ هودده «فأتوا
بعشر سور مثله» — الى — «فان لم يستجيبوا لكم» سورهٔ حجرده «وانا له لحافظون» بابنه).

ایشته قرآنك بو حكمی بويله علم، بويله لاريبدر.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَاَبٰىٓ اَكْثَرُ النَّاسِ
اِلَّا كُفُورًا ۝ وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ يَنْبُوعًا ۝ اَوْ تَكُونَ
لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْاَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا ۝ اَوْ تُسْقِطَ السَّمَٓاءَ
كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا اَوْ تَأْتِيَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ۝ اَوْ يَكُونَ
لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ اَوْ تَرْقٰى فِي السَّمَٓاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتّٰى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا
نَقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَسُولًا ۝

مآل شريفی

جلالم حقيقه بز بو قرآنده دیلده انسانه او لجمله لر معناده درلو درلو افاده لر یاپدیغه،
نه ناسك اکثریسی قادر لقده اصرار ایتدیلر • دیدیلر: سكا اصلا بوقده اینانمایز، تاکه بزیم
ایچون یردن بر منبع آقیداسین • یاخود سنك ایچون خرمالقدن و اوزومکلکدن بر باغچه اولوب
آرالرنده شاریل شاریل چایلر آقیداسین • یاخود زعم ایتدیکك كبی اوزریمزه سمایی قطعه قطعه
دوشوره سین، یاخود اللهی و ملكلری كفیل كتیره سین • یاخود سنك آلتوندن بر اویك اولوب
یاخود سمایه چیقاسین، اوراده چیقدیغكده اصلا اینانمایز تاكه اوزریمزه اوقویه جغمز بر مكتوب ایندیره سین
دیكه: سبحان الله بن انجق بشر بر رسولم •

بوڭا بر پیغمبره كوره ده اولانلرك ایمانه اتمیوب ده بوتون عناد ایتملرینك سببی ندر ؟

دینه جك اولورسه :

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ
اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا • قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ
لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا • قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي
وَبَيْنَكُمْ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا • وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ
وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ
عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا • ذَلِكَ
جَزَاؤُهُمْ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا
أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا • أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ
إِلَّا كُفُورًا • قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ
خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا •

مآل شريفى

كندیلرینه طوغری یولی كوسترن هدایتی كلدیكنده ناسك ایمانه اتملرینه آنجق شویله دیملری مانع اولدی :
الله بر بشرمی رسول كوندردی ؟ • سویله اونلره : اكر ارضده هپ اوصلو اوصلو یورویه‌جك ملائكه اولسه ایدی
البته اونلره سمادن ملك بر رسول كوندریردك • دیكه : الله سزكله بنم آرامده شاهد یتر ، هرحالده
او ، قوللرینه خبیر بصیر بولونیور • ولكیمی الله هدایت ایدرسه او طوغری یولی طوتار . هر كیمی ده ضلالتده

باقیه ده آرتق اونلر ایچون اوندن بشقه‌سنده ولی بوله‌مازسك. و بز اونلری قیامت كونی كور، دلسز، صاغر

اولدقلری حالده یوزلری اوستی حشر ایده‌رز. واره‌جقلری یر جهنم. هر دیندكجه اونلره بر سعیر آرتیریرز.

• او، اونلرك جزالریدر. چونکه اونلر آیتلریمزی کفر ایتدیلر ده: یا بز بر ییغین کیمیك اولدیغمز و

اوفالانوب توز اولدیغمز وقتمی، بزمی جدا ییی بر خلقتله بعث اولنه‌جغز؟ دیدیلر • كوكلری و یری یاراتمش

اولان الله‌ك كندیلرینك مثلنی یاراتمغه قادر اولدیغنی كورمه‌دیلرمی؟ كندیلری ایچون ده بر اجل تعیین

ایتمش، اونده هیچ شبهه یوقدر؟ فقط ظالملر كافرلقدن باشقه‌سنه باقمقلری یوقدر • دیكه: ربمك

رحمتی خزینه‌لرینه سز مالك اولسه‌ایدیكز، او وقت الده چیقار دیه قورقوسیله امساك ایدردیكز. انسان برده

پك جیمری اولمشدر •

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى تِسْعَ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَسْـَٔلْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اِذْ جَٓاءَهُمْ
فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ اِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا مُوسٰى مَسْحُوراً • قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَٓا اَنْزَلَ
هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اِلَّا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ بَصَٓائِرَ وَاِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُوراً •
فَاَرَادَ اَنْ يَسْتَفِزَّهُمْ مِنَ الْاَرْضِ فَاَغْرَقْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ جَم۪يعاً • وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِه۪
لِبَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اسْكُنُوا الْاَرْضَ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَف۪يفاً •

مآل شریفی

حقیقةً بز موسی‌یه آچیقدن آچیغه طقوز آیت ویردك. صور بنی اسرائیله، اونلره كلدیكی وقت

فرعون اوكا دیدی كه: هر حالده بن سنی یا موسی! بر بویویه طوتولمش ظن ایدیورم • علم الله

دیدی: یمین ایله بیلیرسك كه اونلری او كوكلرك و یرك ربی، صرف بر بصیرت اولمق اوزره ایندیردی

هر حالده بن ده سنی یا فرعون! هلاك اولمش ظن ایدیورم • دیركن او، اونلری ارضدن بیلنسلتمك ایستدی

بزده هم کندیسنی وهم معیتنده کیلرک هپسنی برده غرق ایدیوردک ● آرقه سنده ده بنی اسرائیله
دیدک که: هایدی ارضده ساکن اولیک، صوکره آخرت وعدی کلدیکی وقت هپکزی دوروب
بوکدرک کتیره جکز ●

[فَاِذَا جَاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا] آخرت وعدی کلدیکی وقت هپکزی دوروب بوکدرک کتیره جکز — بوراده کی «وعد الآخرة» سوره نک باشنده کیده «وعد الکرة الآخرة» یعنی ایکنجی کره کی فساد وعده سی معناسنه اولمق ملحوظ ایسه ده «وان عدتم عدنا» مضمونه ناظر اولورسه «وعد الدار الآخرة» معناسنه اولمق تکراردن سالم و بناء علیه دها ظاهردر. که قیامت دیمک اولور.

حاصلی یا محمد!

وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ●
وَقُرْاٰنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا ● قُلْ
اٰمِنُوا بِهٖ اَوْ لَا تُؤْمِنُوا اِنَّ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهٖ اِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ

لِلْاَذْقَانِ سُجَّدًا ● وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا اِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا
● وَيَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ● قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا
الرَّحْمٰنَ اَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰى وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ
بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ● وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ
فِى الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِىٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ●

مآل شریفی

بونی ده بحق ایندیردك و بحق ایندی. وسنی آنجق ثوابمزك مژده جیسی و عذابمزك خبرجیسی
اوله رق کوندردك. ● هم اونی بر قرآن اولمق اوزره. آیت آیت آیردق که ناسه طورا طورا اوقویه سك
هم ده تنزیل صورتیله جسته جسته ایندیردك. ● دیکه: «ایسته اینانیك اوکا ایسته اینانمایك، چونکه
بوندن اول علم ویریلمش اولانلر کندیلرینه تلاوت اولوندقجه چکه لری اوستی سجده یه قاپانیورلر ● دییورلرکه
تسبیح ربمزه» حقیقت ربمزك وعدی قطعیاً فعله چیقاریلمش بولونیور. ● و آغلایه رق چکه لری اوستی
قاپانیورلر. او اونلرك خشوعنی ده آرتیریور ● دیکه: الله دییك، رحمن دییك. هانکیسنی دیرسه کز
هپ اونکدر. او اك کوزل اسملر: بونکله برابر صلاتکده پك باغیرمه، پك ده کیزلمه، ایکیسنك آراسی
بر یول طوت ● و شویله دی: حمد او الله که هیچ بر ولد ایدینمدی، اوکا ملکده بر شریك ده اولمادی،
اوکا ذلدن بر ولی ده اولمادی، اونی تکبیر ایله بویوکله ده بویوکله ●

[وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ] اونی - قرآنی - حق ایله ایندیردك و حق ایله ایندی
- یعنی هیچ بوزولمه دن ایندیردیکمز کبی بحق ایندی. نظمی ده حق، معناسی ده حق، ایندیشی ده حق
ایندیکی ده حقدر. حکمت حق ایله حقیقةً حق بیلنمش ایمشدر. اوندن خبر ویردیکی محقق اولاجقدر.
[وَمَآ اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا] وسنی آنجق بر بشیر و نذیر اوله رق کوندردك -
ایمان و طاعت ایدنلره ثوابی دالا قرلره، عاصیلره عقابی خبر ویره جکسك. یوقسه هرکسك ایسته دیکنی
یاپه جق، عنود کافرلری زورله ایمانه ویرد بونورتاره جق دکلسك. بنا علیه سن تبشیر و انذار وظیفه کی
یاپ، صوکنده قورقمه. فقط او تبشیر و انذار بر دفعه ده بیته جك دکل، تعقیب اولونمق لازمدر.
[وَقُرْاٰنًا] هم بر قرآن اوله رق که [فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ]
آغر آغر، وقت وقت ناسه قرائت ایده سك ایچون بز اونی آیردا ایتدك - قسم قسم ایتدك [وَنَزَّلْنَاهُ
تَنْزِيلًا] و تنزیلاً ایندیردك. - یعنی هپسنی بردن دکل، احوال و وقوعه طوغری ناسك حوادثه لوقتالی

واحتیاجاتنه واحوالك مقتضیاتنه مطابق اولمق اوزره تدریجاً ایندیردك . اونك ایچون قرآنده
بر حزب ویا بر عشر وحتی بعضاً بر آیت . مستقل بر کتاب کبی باشلی باشنه بر تنزیل وانزالی محتوی بولونور .

— آلوسی تفسیرنده دیرکه « بیهقی شعبده ، عمر رضی الله عنهدن شویله دیدیکی تخریج ایتمشدر :
قرآنی بش آیت بش آیت تعلم ایدیکز . زیرا جبریل علیه السلام اونی بش بش ایندیریردی » . ابن عساکر ده
ابو نضره طریقندن تخریج ایتمشدرکه : « ابو سعید خدری بزه قرآنی صباح بش و آقشام بش آیت تعلیم
ایدر و جبریل علیه السلام بش آیت ایندیردی دیه خبر ویریردی » دیمشدر . مع مافیه بوندن داها فضله ویا
آز اولارق نزولك واقع اولدیغی ده صحیحاً ثابت بولندیغندن مراد اکثریا دیمکدر » . اهـ .

[قُلْ] دیکه — اى بو قرآنه ایناممایه جالشانلر ! [آمِنُوا بِهِ اَوْ لَا تُؤْمِنُوا] سز بو
ایستر ایناڭز ایستر ایناممایڭز — یعنی قرآنك حقیقت وکمالنه قارشی سزك کبیلرك ایناناوب اینانمامسنك
هیچ اهمیتی یوقدر . ایناناڭز اونك کمالنی آرتیرماز ، ایناممازسه‌ڭز ده اونه نقیصه ویرمز ، ایمان ایدرسه‌ڭز
فائده‌سی کندیکزه ، ایتمزسه‌ڭز ضرری ینه کندیکزه ، ارتقه سز دوشونك . [اِنَّ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ
مِنْ قَبْلِهِ] شو محققکه بوندن اول علم ویریلمش اولانلر ذوات ، قرآن نازل اولمازدن اول کتب سالفه‌یی
تدقیق ایتمش اولوبده وحیك ، کتابك ، دینك و شریعتك نه اولدیغنی آکلامش ، دلائل نبوته واقف اولمش
ذوات عالملر [اِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ] کندیلرینه قرآن تلاوت اولوندقجه [يَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ
سُجَّدًا] چکه‌لری اوستی دوشه‌رك سجده‌لره قاپانیورلر — [وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا
اِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا] ده : تسبیح ربمزه ، بو بیوك شانه ، ربمزك وعدی حقیقة
فعلیه چیقدی دیورلر . — یعنی اوللی کتابلرده وعد ایتدیکی او پیغمبر کلدی ، خبر ویردیکی هپ اولاجقدر
دیه تسبیح ایدیورلر [وَيَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُونَ] و آغلایه‌رق چکه‌لری اوستی قاپانیورلر
[وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا] واو — قرآن اوقوندقجه — اونلرك خشوعلرینی آرتیریور . — بونك
بر نظیری ده « واذا سمعوا ما انزل الى الرسول ترى اعينهم تفيض من الدمع مما عرفوا من الحق
يقولون ربنا آمنا » الخ ... آیتی .

[قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ] الله دیه دعا ایدیڭز ویا رحمن دیه دعا ایدیڭز
[اَيًّا مَا تَدْعُوا] هانكی اسمله دعا ایدرسه‌ڭز - كوزلدر. چونكه [فَلَهُ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰى]
اوڭا كوزل اسملر هپ اونكدر. - اوذات احددر. رسول الله صلی الله علیه وسلم بر كون سجده‌ده "یا الله
یا رحمن" دیه دعا ایدركن مشركلر ایشتمشلر "محمد بزی الهه دعوت ایدیور، حالبوكه كندیسی ایكی
الهه دعا ایدیور." دیمشلر. جواباً بو آیتلر نازل اولمشدر. یعنی الله تعالانڭ بر چوق اسملری واردركه
اوڭا كوزل اسملردر. او یوكسك جمال و جلال و اكرام افاده ایدن اسماء حسنی هپ اونكدر. بونلرك هانكیسیله
اولورسه اولسون دعا جائزدر. چونكه اسملرك تعددندن مسمانڭ تعددی لازم كلمز. بوتون اسماء حسنی ایله دعا
لاشریك له اولان اوذات احده دعادر.

[وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ] هم صلاتڭده بوسسڭی چوق جهرده ایتمه - نمازده قرائت
ویا دعا ایدركن باغیرما، كوسترییه، صاغیسنلره شایبه‌سی اولماسین [وَلَا تُخَافِتْ بِهَا] بو سسڭی
مخافته ده یاپمه - یعنی كندڭ ایشتمه‌جك قدرده كیزلمه. یا سسوارده قولاق ویرسون كی اولماسین [وَ
ابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا] بونڭ آراسنده بر یول طوت [وَقُلْ] و دیكه [اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ]
حمد الله - هر درلو تعظیمات ایو شكر الله [الَّذٖى] اوالله كه [لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا] ولد اتخاذ
ایتمه‌دی - دوغورمقدن منزه اولدیغی كبی اولاد ادعانده ایتمه‌دی. نه ابیه ایندی دیه‌نلر اونڭ شانی
بیلمه‌دیلر، یالان سویلدیلر [وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِى الْمُلْكِ] اوڭا ملكده شریك یوقده
- ایكی ویا اوچ دینیر، باشقه‌لرینی قاریشدیرمادن تدبیر ایدیلیر [وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِىٌّ مِنَ الذُّلِّ]
اونڭ ایچون ذلدن ولیده یوقدر - یعنی ذلتدن نشأت ایدن، ذلتدن قورتارمق، عزت بولمق ایچون یاردیمنه
محتاج اولدیغی ولیسی، یار و یاوری، دوستی، منقعه ده منزهدر. فقط وحیده سودیكی، ولایت
ویردیكی، ولی الله دیه بیلنه‌جك صالحه قوللری اولمازدگل، ایسه ده هرحالی بر احتیاجدن طولایی دوست
ایدینمكی جمیع بر ولی ده یوقدر. ذلتدن منزه، بذاته عزیز و قوی‌در. "ولله العزة جمیعا". [وَ
كَبِّرْهُ تَكْبِيرًا] واونی تكبیرایله بویوكده بویوكله - ذاتنده ده بویوكله، صفاتنده ده بویوكله،

افعالنده ده بويوكدر، اسماسنده ده بويوكدر «الله اكبر الله اكبر، لا اله الا الله والله اكبر الله اكبر ولله الحمد».

روايت اولنور كه عبد المطلب اولادندن سويلمكه باشلايان هر اوغلانه چوجغنه رسول اكرم اشبو «وقل الحمد لله» آيتنى بلديررلر ديرلر. «آية العز» نامنى ويرمشدر. تسبيح و اسرا ايله باشلايان بو سوره نك بو آية العز ده حمد و تكبيرلر ايله ختامى نه قدر كوزل، نه قدر بديعدر. بو حمد و تكبيرلرك «ان فضله كان عليك كبيرا» نعمتنه مشابهتى بر ترتب مخصوصى واردر.

امام احمد بن حنبل، ترمذى، نسائى وغيريلرى حضرت عائشه دن روايت ايتمشلردركه رسول اكرم صلى الله عليه وسلم، بو سوره ايله سوره زمرى هر كيجه اوقورلردى. صحيح بخاريده ابن مسعوددن روايت اولنديغنه اوزره رسول اكرم بو سوره ايله بونى تعقيب ايدن كهف، مريم، طه، انبيا سوره لرى حقنده بيورمشدركه «هن من العتاق وهن من تلادى» = بونلر ايلك نسدندر، يعنى مكه ده نازل اولانلردندر، و بو خزينه م ثروت قديمه مدندر. يعنى شانده و مقام محمدى يه علاقه مخصوصه سى اولان محفوظات قديمه مدن، خواص و اورادمدن. ايشته «عسى ان يبعثك ربك مقاما محمودا» تبشيرى ويرن سوره اسرادن «وما ارسلناك الا رحمة للعالمين» تمجيد منتهى اولان سوره انبيايه قدر بو بش سوره نك ترتيبى ده بو اساس اوزره در. بالخاصه حمد و تكبيرلر ايله ختام بولان سوره اسرايى متعاقب سوره كهفك حمد ايله باشلامسى نه آهنكداردر.

تم